

**COMMENTARIJ IN
LIBROS
ARISTOTELIS
STAGIRITAE DE
ORTU, & INTERITU...**

Antonio Rubio, Miguel : de
Jamayo

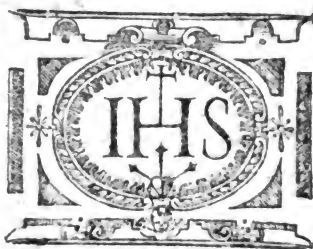
Ms. 11. C. 32

14-11-C-32

COMMENTARII
IN LIBROS ARISTOTELIS
Stagirite de ortu, & interitu reru naturalium;
seu de generatione, & corruptione earum:
vnacum dubijs, & quaestionibus
hac tempestate in Schola
agitari solitis.

A DOCTORE ANTONIO RYBIO
Rodenſi Societatis Ieſu Theologo, Theologiaeque
profefſore compoſiti.

CVM DVPLICI INDICE, QVORVM
vnus capita, & quaestiones eodem ordine quo
agitantur, alter res omnes alicuius
momenti continet.

M A T R I T I.
Ex Typographia Regia,

M. D. C. I. X.

u. Del H. d. Nival de Tamayo Gomez y pres...

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

540 EAST 57TH STREET

CHICAGO, ILL. 60637

UNIVERSITY OF CHICAGO

LICENTIA SUPERIORIS.

2

Ego Bartholomeus Perez de Nueros, Prouincialis Societatis Iesu in Prouincia Toletana, potestate ad id mihi facta à Renerèdo admodum Patre Claudio Aquaiua Prapposito nostro generali, facultatem concedo, vt typis mandentur Commentarij in libros Aristotelis de generatione, & corruptione à Patre Antonio Rubio Doctore Theologo Societatis Iesu còpositi, & grauium Doctorumq; hominum nostra Societatis iudicio approbati. In cuius rei fidè has litteras manu nostra subscriptas, sigilloque nostro munitas dedimus 28 Septembris anni 1608. in domo nostra Iesu del monte Complutensis collegij.

Bartholomeus Perez.
de Nueros.

A P P R O V A T I O.

SVpremi Senatus iussu perlegi commètaria in duos libros Aristotelis de ortu, & interitu rerum naturalium, siue de generatione & corruptione earum doctissimi Doctòris Antony Rubij Societatis Iesu, laudo maximi authoris ingenium, & eruditionem, ac commentaria digna iudico, velut vndique accuratè rimata, vt cū magna securitate, vtilitate, & laude typis mandari possint. Apud sanctum Philippum de Madrid die 25. Octobris anno 1608.

Christophorus de
Fonseca.

T A S S A.

YO Christoual Nuñez de Leon, escriuano de Camara del Rey nuestro Señor de los que en su Consejo residen, doy fee, que auiendo se visto por los señores del vn libro intitulado *Comentario*, sobre los libros de Aristoteles de generatione & corruptione, compuesto por el Doctor Antonio Rubio de la Compañia de Iesus, que con licencia de los dichos señores fue impresso, tassaron cada pliego de los del dicho libro a quatro marauedis, y parece tener sesenta y ocho pliegos, que al dicho respeto monta dozientos y setenta y dos marauedis, y a este precio mandaron se vendiesse, y no a mas, y que esta tassa se poga al principio de cada libro de los que se imprimieren. En Madrid a doze de Hebrero de mil y seyscientos y nueue años.

*Christoual Nuñez
de Leon.*

O T A V O R I A

Errata sic sunt corrigenda.

Littera p. paginam: c. columnam indicat.

Errata primi Libri.

Mobile, lege mobilis. p. 3. c. 2. affectar, lege affectur. p. 4. c. 1. nulla, lege vlla. p. 16. c. 1. eadem, lege eadem. p. 10. c. 1. siue, lege siue. p. 18. c. 1. patroni, lege patroni. p. 11. c. 1. siunt, lege sint. p. 11. c. 1. dicit, lege duci. p. 115. c. 1.

Errata secundi Libri.

Densitate, lege densitate. p. 479. c. 1. definitione, lege definitione. p. 419. c. 1. saltem, lege saltem. p. 411. c. 1. uon, lege non. p. 464. c. 2. generatur, lege generatur. p. 467. c. 1. factum, lege factus. p. 471. c. 2. antiqua, lege antiqua. p. 479. c. 1.

Hoc volumen correspondet suo exemplari demptis his mendis. Datū Matriti die 13. mensis February anni 1609.

Licen. Franciscus Murcia
de la Llana.

EL REY.

POR QUANTO por parte de vos el Doctor Antonio Rubio de la Compania de Iesus, nos fue fecha relacion, que auiaades compuesto vnos cometarios sobre los libros de Aristoteles, de generatione & corruptione, para vtilidad y prouecho de los que estudian Philosophia, y nos pedistes y suplicastes, os mandasse mos dar licencia y prouilegio para lo poder imprimir, ó como la nuestra merced fuesse, lo qual visto por los del nuestro Consejo, y como por su mandado se hizieron las diligencias, que la Preumatica por nos vltimamente fecha sobre la impresion de los libros dispone, fue acordado, que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula para vos en la dicha razon, y nos tuuimoslo por bien, por la qual por os hazer bié y merced os damos licencia y facultad, para que por tiempo de diez años primeros siguientes, que corren, y se cuenta desde el dia de la fecha de ella, vos ó la persona que vuestro poder oviere, y no otro alguno, podays imprimir y vender los dichos Comentarios que de suyo se haze mencion, por el original que en el nuestro Consejo se vio, que va rubricado y firmado al fin del de Christoual Nuñez de Leon nuestro escriuano de camara, de los que en el residen, con que antes que se venda lo trayays ante ellos juntaméte con el dicho original, para que se vea si la dicha impresion está conforme a el, o traygays fee en publica forma, como por corrector por nos nombrado se vio y corrigio la dicha impresion por su original. Y mandamos al impressor que imprimiere los dichos Comentarios, no imprima el principio ni primer pliego, ni entregue mas devn solo libro có el original al autor, o persona a cuya costa se imprimiere, y no otro alguno, para efeto de la dicha correcció y tassa, hasta que primero el dicho libro esté corregido y tassado por los del nuestro Consejo, y estando así, y no de otra manera pueda imprimir el dicho libro, principio, y primer pliego, en el qual seguidaméte ponga esta nra licencia, y prouilegio, y la aprouació, tassa, y erratas, sopena de caer, e incurrir en las penas contenidas en la Preumatica, y leyes de nuestros Reynos que sobre ello disponen. Y mandamos, que duráte el tiempo de los dichos diez años,

persona

persona alguna sin vuestra licencia no le pueda imprimir, ni vender, so pena que el que lo imprimiere ayá perdido y pierda todos y qualesquier libros, moldes y aparejos, que de los dichos libros tuuiere, y mas incurra en pena de cinquenta mil maravedis: la qual dicha pena sea la tercia parte para la nuestra camara, y la otra tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para la persona que lo denunciare: Y mandamos a los del nuestro Consejo, Presidentes, y Oydores de las nuestras Audiencias, Alcaldes, alguaziles de la nuestra casa, Corte, y Chancillerias, y a todos los Corregidores, Asistentes, Gobernadores, Alcaldes mayores, y Ordinarios, y otros juezes, y justicias qualesquier de todas las ciudades, villas y lugares de los nuestros Reynos y señorios, assi los que agora son, como los que seran de aqui adelante, que vos guarden y cumplan esta nuestra cedula, y contra su tenor y forma, y de lo en ella contenido, no vayan, ni pasen, ni consientan yr ni passar en manera alguna, so pena de la nuestra merced, y de diez mil maravedis para la nuestra camara. Fecha en el Pardo, a diez dias del mes de Nouiembre de mil y seyscientos y ocho años. Yo el Rey. Por mandado del Rey nuestro Señor. Tomas de Angulo.

ILLVSTRÆ AD MODVM, NEC NON
sapientissimo viro, omniumq; virtutum splendore clarissimo D.D. Gabrieli Suario de Toledo, Matritensi Archidiacono in sacra Ecclesia Toletana, eiusdemq; Canonico, & Archiepiscopali Senatu præfidi dignissimo, Doctor Antonius Rubio Societatis Iesu Theologus æternam precatur sæcilitatem.

QUOD habebam in votis (vtr præstantissimè) quod optandum maxime, quærendumq; fuit, id sanè modo sæliciter videmus oblatum; etenim ex quo illa cæpit (antiqrior vti nam) necessitudo nostra, cū mihi extitisset vnū, vt debitum maxime, ita & optatum, atq; hoc vnū esset mei erga te animi; velleue signum offerre; iam tandem fuit obtentum, quod erat tamdiu expectatum. Huius autem accensi studij, & debiti officij tres simo præ alijs extiterè causæ cum primis nobiles, & illustres. Quæ licet omnibus magna ex parte sanotescent, vt à me sunt præ multis obseruata, ita & præ alijs à me pariter commemoratas volui. Primas ergo deferamus oportet meritorum tuorum extimæ dignitati tuarum virtutum laudi, & gloriæ singulari. Hæc vna causa est, quæ multorum animos tuos amore ardentissimo tenet accensos; atq; vt alias omittam, ciuitatem, & loca, in quibus hæc viget fama clarissima; in Ecclesia certe, atque vrbe Toletana virtutum splendor est maximus, laus creuit, sumitq; semper incrementa gloria. Clamant in ea pauperes, orbi, & afflicti, qui omnes in te vno, non tam patronum agnoscunt, quàm patrem, vt qui in eorum subleuandis miseris, nec laboribus parcas, nec sumptibus. Diuites hoc laudant, & nobiles, quos vt hæc nobi-

Epistola dedicatoria.

nobilitatis munera, rectumque diuitiarum vsum exemplo doces potius quam sermone, nec illud certe omittam, quod in Ecclesia illustri Tolerano, in qua (vt tua sunt merita) inter primas dignitates locum tenes; eam de te viri omnes grauissimi optatio ac mibi imbibebunt, vt quæ sese offerunt negotia, & causæ, in quibus multorum communis, seu totius etiam Ecclesiæ res agantur, tuæ præ ceteris fidelis prudentiæ, auctoritatiq; commissa velint. Testatur hoc idem, nec verbis tantum, sed factis etiam ostendit Illustriss. Cardinalis eiusdem Ecclesiæ Toleranæ spectatissimum caput, qui eius quem habet Senatui, in quo totius Diocesis graues deciduntur causæ, te vnum habet præsidem dignissimum, cuius vel maximè sunt omnia commissa iudicio. Verum licet plura hæc sint, atq; maiora, quam quæ à me possint hac breui nuncupatoria complecti, ea tamen sunt, quæ non ad me solum, vel ad nostræ Societatis alumnos spectare videantur, sed aliorum etiam animos haud difficile moueant. Quæ vero tua sunt in nostram Societatem merita, ex his qui hanc nostram degunt Toleranam prouinciam, ignota sunt nemini; hæc sanè sunt, quæ non communi in reliquos, sed peculiari in nos iure sibi vendicant tuo, vel maximè obsequio nos omnes omniaque nostra esse dicata.

Quoniam vero ista indulgendum est debitis laudibus, vt singularis etiam tuæ modestiæ consulatur, quamuis longæ tenendæ orationis suppetebat copia, vnum tui erga nos animi signum perstringam breui. Atq; hoc quidè est à me non raro obseruatum, quod cum de rebus nostris libens sæpe loquaris, adeo te nobiscum exhibes coniunctum, vt quæ solum nostra sunt, non tua, te ipsum nobis annumerās communi appellatione appelles nostra. Cū Societatis nominas partem Ignatiū, Ignatiū eandè partem nostrū vocas, ac rursum cum de Societate exoritur sermo (quasi vnus ex nostris esses) de eadem ipse Societate loquens nostram dicere solas Societatem. Accedit tandem (vt præstantissime) id quod licet postremo referatur loco, haberi à me non debet in postremo. Tuus est hic erga me ipsum animus, quæq; internos amicitia, conjunctioq; intercedit, nam si tuus erga omnes nostræ Societatis ardentissimus amor, vt compeditur omnes, ita & singulos commouere debet. Quid quæso maiorem apud me vlm habeat oportet, quam à te, non communi erga omnes amo e, sed peculiari etiam studio prosequi, & amari? Quis propter cum ex Philosophicis voluminibus, quæ non mediocri labore vulganda suscepimus, partem hanc de ortu, & interitu rerum naturalium iam tandem in lucem edere cogitasset, eandem voluit tuo semper nomini consecrātā, hoc mei erga te animi vestigiū, & signum, hæc licet, ara munuscula et signa satis si dignitatis tuæ ducitar ratio, mei tamen animi monumenta clarissima qua præditus es benignitate suscipe, qui tam si semper optioarum ad tuum studia fecerit, quo si tibi (vt spero) gratum exiteris, quo si nihil gratius erat, & optatius obdiuuisse videbor. Vale.

C O M M E N T A R I O
R V M I N D V O S L I B R O S
 Aristotelis Stagiritæ de ortu, & interitu rerum natu-
 ralium, seu de generatione, & corrup-
 tione earum,

P R O O E M I V M.

QUONIAM ferè, quæ
 In principio cuiusq;
 operis inquit sol-
 let, atque explicari,
 per se sunt de hoc
 manifesta. Nam in-
 scriptio (vt solet) à principali affe-
 ctione corporis naturalis sumitur,
 quæ est generatio, per quã incipit esse;
 & corruptio, per quã desinit. Or-
 do etiã huius operis cū ceteris par-
 tibus Philosophiæ naturalis per se
 est manifestus; sunt enim libri isti
 tertia pars huius scientiæ post pri-
 mam, & secundam, nempe octo li-
 bros Physicorum, in quibus disputa-
 tum est de ente naturali in cõmu-
 ni, prout principia motus continet:
 & libros de Cœlo, & Mũdo, in quibus
 egit Aristoteles de eodem ente
 naturali; simpliciter quidem, vt habet
 principium motus ad certum locũ,
 vel vbi; quod ex naturali constitu-
 tione totius vniuersi ei conuenit. In
 tertio verò loco agitur de eodem
 corpore, vt habet in se principium
 generationis, & corruptionis.

Diuisio verò nõ est minus facilis,
 nam duo explicat Aristoteles in toto
 hoc opere. Primum, naturam gene-
 rationis, corruptionis, alterationis,
 augmentationis, & mixtionis; per
 quas mutationes, vel motus aliquã
 formam acquirit corpus naturale,

nempe substantialẽ, à qua habet esse
 simpliciter; vel accidentalem, per
 quam habet esse tale. Secundum, na-
 turam corporũ simplicium, & qua-
 litatum eorum, quæ vocatur primæ,
 in quantum per eas vnum in aliud
 transmutari potest, vel duo in tertium.
 Et ideo in duos libros diuiditur ab
 Aristotele, ita vt primum in primo
 libro explicet, & secundum in se-
 cundo.

Solum potest esse dubiũ de sub-
 lecto, seu obiecto adæquato huius
 partis; nam sicut tota Philosophia ha-
 bet subiectum totale, sub quo com-
 prehenduntur omnia, de quibus agit;
 ita singulæ partes sibi adæquata, sub
 quibus comprehendantur omnia, de
 quibus agitur in singulis; quod au-
 tem sit obiectum huius non est cer-
 tum inter expositores Aristotelis.

Sed prima opinio asserit obiectũ
 esse corpus simplex, seu elemẽtum;
 in quantum moueri potest, non
 quidem secundum locum, vel vbi;
 nam hoc modo egit Aristoteles de
 illo in libris de Cœlo, & Mundo; sed
 secundum formam absolutam, &
 inherentem substantialem, vel acci-
 dentalem. Ita Albertus Magnus
 tractatu 1. de generatione capite 1.
 Auerroes 1. lib. de Cœlo comm. 1. &
 Alexand. lib. 1. Methæo. in principio.

A Probatur

Proœmium.

2

Probatur testimonio Aristotelis 1. lib. de Sensu, & sensilli cap. 4. ubi opus hoc de elementis vocat. Et lib. 2. de Anima affirmat se in eo egisse de elementis; hoc est in secundo libro. Probatur etiam ratione; quia postquam in libris Physicorum disputatum est de corpore naturali in communi, in reliquis partibus disputari debet de eodem in particula; hoc est de simplici, & composito, ut habet in se principium mutationis, & motus: sed in libris de Cœlo egit Aristoteles de corpore simplici, ut habet principium motus ad locum; ergo in hac tertia parte agit de eodem, ut habet principium motus ad formam substantialem, vel accidentalem, hoc est ut alterari, augeri, & generari potest, quod solum habent elementa. Probatur consequentia, quia in nulla alia parte totius Philosophiæ agit de corpore simplici sub hac ratione uniuersali, ut per se est manifestum.

Secunda opinio tenet generationem, & corruptionem in communi esse subiectum huius operis. Cuius ratio sumitur ex Inscriptione; nam si de generatione, & corruptione inscribitur; ergo de his tamquam de propria, & adæquata materia agit, & consequenter tamquam de adæquato obiecto.

3 Tertia opinio est quorundam modernorum asserentium subiectum esse corpus naturale, commune quidem ad simplex, & compositum, in quantum est generabile, & corruptibile. Quod probant, quia: sicut hæc pars continetur sub tota Philosophiâ, ita obiectum eius debet contineri sub adæquato obiecto totius Philosophiæ, & ab eo distingui sub aliqua ratione spectali, per quam extrahatur. Sed utramque conditionem habet corpus naturale, ut generabile, &

corruptibile; ergo hoc, & non aliud erit obiectum.

4 Ultima opinio asserit obiectum esse ens naturale, vel corpus naturale, in quantum habet principium motus ad formam in communi, hoc est, abstrahentem à substantiali, & accidentali; per formam intelligens absolutam, ut excludatur, Vbi, quod licet aliquo modo possit vocari forma, in quantum inheret corpori, proprius tamen dicitur modus, qui in ordine ad extrinsecum accipitur, & ideo sub obiecto huius operis non comprehenditur; sed de corpore naturali, ut habet principium motus ad Vbi, per se agit in libris de Cœlo. Hæc est eorum sententia, & vera sententia. Quam tenent D. Thomas, Egidius, Marsilius, & Venetus in principio huius operis. Probatur à sufficienti diuisione ex refutatione altarum. Quia subiectum adæquatum debet formaliter continere omnia de quibus in tali scientiâ per se agit, & si sit scientiâ partialis, debet contineri formaliter, & per se sub totali subiecto integræ scientiæ; sed nullum aliud habet has duas conditiones præter ens mobile ad formam ita explicitum: ergo hoc solum erit obiectum adæquatum huius partis. Probatur minor; primo de corpore simplici, quod pro obiecto ponit prima opinio, de quo evidens est non comprehendere omnia, quæ tractantur in hoc opere; in quo agit per se de generatione, & corruptione omnium corporum; & non solum de elementis; imo per se etiam agit de augmentatione, quæ non conuenit proprie elementis, sed mixtis viventibus tantum: ergo elementum non potest esse adæquatum obiectum huius operis. Nec etiam comprehendit omnia, quæ tractantur in hoc opere, corpus.

us ut generabile, & corruptibile
 id ponit pro obiecto tertia opi-
 nio, quia ratio sub qua agitur de cor-
 pore naturali vniuersaliior est, nempe
 ut habet principium non, solum
 generationis, & corruptionis, sed al-
 terationis, & augmentationis; ergo
 lum ut generabile, & corruptibile
 non potest esse adæquatum obiectum,
 sed ad summum principale;
 uia generatio præcipua mutatio est
 id quam aliquo modo ordinantur
 æteræ Sed nec eadem generatio, &
 corruptio quas ponit secunda opinio,
 habent primam conditionem,
 quia non continentur directe, & per
 se sub obiecto totius Philosophiæ,
 quod est ens naturale, sed proprietates
 quedam, vel accidentia eius sunt,
 ut per se est manifestum; ergo repu-
 gnat esse obiectum huius operis. Vnde
 sequitur solum esse ens naturale,
 ut habet principium motus ad formam,
 quia in eo tantum concurrunt
 duæ illæ conditiones: nam directe,
 per se, & formaliter continetur sub
 obiecto totius Philosophiæ naturalis,
 quod est ens mobile, aut ens naturale;
 & formaliter continet omnia,
 quæ in hac parte tractantur.

Ad testimonium primæ opinionis
 concedendum est; quod de elementis
 appellatur ab Aristotele opus hoc;
 sed neganda est consequentia, quod
 ideo sit adæquatum obiectum, quia
 satis est de elementis aliquo modo
 agere, ut tale possit appellari aliqua-
 do opus; non requiritur, quod de eis
 tamquam de obiecto adæquato aga-
 tur. Et eodem modo concedenda est

tota ratio eiusdem opinionis; sed ne-
 ganda consequentia vltima, quod de
 corpore simplici, ut mobile ad formam
 agatur in hac parte Philosophiæ, vel
 in alijs tamquam de obiecto adæqua-
 to, sed in hoc agitur per se tamquam
 de parte obiecti adæquati.

Ad argumētum secundæ opinio-
 nis concessa antecedenti, quod de ge-
 neratione inscribatur opus, neganda
 est consequentia, quod generatio, &
 corruptio sint obiectum adæquatum,
 sed solum sunt ratio quædam obiecti
 principalis, à quo sumitur de-
 terminatio.

Ad argumentum tertiæ opinionis
 concedenda est maior, & minor, sed
 neganda consequentia: nam illæ duæ
 conditiones non sufficiunt ad con-
 stituendum adæquatum obiectum,
 quia non continent omnes rationes
 sub quibus in hoc opere agitur de
 ente naturali: sufficere tamen pos-
 sunt ad obiectum principale, quod
 concedimus esse ens naturale, ut ge-
 nerabile, & corruptibile.

Diuisio primi Libri.

Quamuis decem habeat capita 6
 liber primus, in quatuor præ-
 cipua mēbra diuidi potest; quia qua-
 tuor sunt præcipua in eo explicata
 ab Aristotele, nempe alteratio, ge-
 neratio, augmentatio, & mixtio, ad
 quæ reducuntur actio & reactio, pas-
 sio, & approximatio agentis ad
 passum necessario ad illas
 requisita.

(?)

LIBER PRIMVS ARISTOTELIS de ortu, & interitu rerum naturalium, seu de generatione, & corruptione earum.

CAPVT PRIMVM.

Textus Aristotelis.

DE generatione autem, & corruptione, quae natura generatur, & corrumpuntur, &c.

Breuis expositio textus.

VNiuerſale intentum Aristotelis est in quatuor capitibus primis huius libri probare, quod datur generatio ſubſtantialis, per quaſ res naturales ſecundum ſubſtantiam de nouo ſiant, & oſtendere, quid ſit haec generatio ſubſtantialis, & quomodo à cæteris mutationibus, præſertim ab alteratione diſtinguatur. Vt autem hoc efficiat, proponit prius ſententias antiquorum Philoſophorum; quibus reſutatis ex propria verumque docet.

Intentum igitur huius primi capituli eſt afferre duas opiniones antiquorum Philoſophorum de principijs rerum naturalium, ſecundum quas, quidam eorum non poterant diſtinguere generationem ab alteratione; alij verò diſtinguere quidem poterant; ſed verè non ſolum non diſtinguebant eas, ſed alterationem omnino tollebant; & ſibi erant contrarij in hiſ, quæ aſſerebant; & ideo in duas partes diuidetur caput, nam in priori aſſertur, & reſutatur prima, in poſteriori ſecunda.

Prima opinio antiquorum circa principia rerum naturalium fuit, quod vnum tantum eſſet principium

immobile, & perpetuum, ex quo omnia fierent, & illud quidem ens actu, atque completum, vt ex 1. lib. Phyſ. conſtat. Hos vero Philoſophos alij non poſſe diſtinguere generationem ab alteratione; quod ita probat. Si vnum tantum datur principium immobile, & perpetuum, quod ſit ens actu, ergo non poteſt tranſmutari ſecundum ſubſtantiam; quia iam deſineret eſſe: ſolum ergo poſſet tranſmutari ſecundum diuerſas qualitates. Probatur conſequentia, quia ſi erat immobile, non poterat mutari ſecundum locum; & cum eſſet vnum ſemper manens, non poterat mutari ſecundum quantitatem, quia mutatio ſecundum quantitatem, quæ eſt augmentatio ſimul ſit cum mutatione ſubſtantiali, quæ eſt nutritio; quare iam ſuſciperet mutationem ſecundum ſubſtantiam, & ideo non eſſet omnino inuariabile ſubſtantialiter eo modo, quo illud ponebant. Sed mutatio ſecundum diuerſas qualitates eſt alteratio, ergo quid quid fiebat ex illo, per ſolam alterationem fieri poſſet, & hæc eſſet generatio, & ideo non diſtingueretur generatio ab alteratione.

Secunda opinio fuit aliorum, qui ponebant plura principia materialia, vt Empedocles, & Anaxagoras quatuor elementa; alij vero infinita quædam corpuscula indiuiſibilia, quæ vocabantur atomos, vt ex eodẽ 1. lib. Phyſicorum patet. Et iſti bene poterant diſtinguere generationem ab alteratione (inquit Ariſtoteles,) quia per

in congregationem elementorum quoddam chaos, (quam vocabat micritiam) dicebat Empedocles res generari; & per separationem ab eodem chaos (quæ vocabat litem) corrumpi: & ab illo chaos procedere diuersas, non solum secundum substantiam, sed etiam secundum qualitates, quia ignis genitus procedebat calidus; & terra sicca, & dura: diuersitas autem secundum qualitates pertinet ad alterationem. Sed reuera non distinguebat generationem ab alteratione, imo potius tollebat alterationem, quia existimabat qualitates elementorum esse formas substantiales eorum, & ex alia parte asseribat non transmutari elementa secundum formas substantiales, quia sunt prima principia immutabilia, ex quibus cætera fiunt: præterea non potest dari alteratio, neque vlla mutatio, nisi detur vnum subiectum permanens sub terminis contrarijs, inter quæ versari debet; sed Empedocles non ponit tale subiectum commune, sed plura principia materialia diuersa: ergo nec potest ponere alterationem. Vnde sequitur nec variari secundum qualitates, quod est non alterari, quia alteratio est variatio secundum qualitates.

Probatandem Aristoteles, quod in his, quæ Empedocles dicebat, continebatur contradictio; quia ex vna parte dicebat elementa fieri vnum quid per cõiunctionem in chaos illo, generari vero, atque procedere diuersa ex eodem chaos, vt ignem calidum, & aquam frigidam: ex alia vero parte non transmutari secundum substantiam, nec vnum fieri ex altero, sed non possunt fieri vnum quid per cõiunctionem in chaos, nisi corrumpantur; cum ex propria natura sint diuersa & contraria, nec possunt

procedere diuersa secundum substantiam, nisi ex illo vno generentur, quod est generari quodlibet ex altero: ergo sibi ipsi contrarius est.

C A P V T II.

Textus Aristotelis.

OMnino itaque de generatione, & corruptione simplici dicendum est, &c.

Breuis expositio textus.

Intentum huius capituli est tradere duas alias opiniones antiquorum Philosophorum circa naturam generationis, & eas refutare. Diuiditur autem in duas partes; in prima tradit vtramque opinionem, asseritque minus falsam esse secundam, quam primam: in secunda asserit rationem secundæ, & soluit, falsitatem quæ eludendam opinionem ostendit.

Communem ferè sententiam fuisse asserit antiquorum Philosophorum, res omnes generari per congregationem quarumdam magnitudinum indiuisibilibus, & corrumpi per separationem earum. Sed Plato, & eius discipuli dicebant has magnitudines esse superficies indiuisibiles; Democritus vero, & Leucipus esse indiuisibilia corpora, quæ vocabantur atomos. Quorum sententiam minus esse falsam docet, quam sententia Platonis, quia nec generatio, imo neque vlla mutatio physica intelligi potest ex ea: quod sic probat. Ex superficiebus congregatis non potest fieri aliquid ens physicum, sed solæ figuræ mathematicæ abstrahentes à materia sensibili, quemadmodum neque ex lineis, nisi triangulus, vel quadrangulus, & ex consequend

nec aliqua mutatio physica circa corpora; ergo non est intelligibilis ex ea natura generationis, aut alterationis. Opinio autem Democriti generationem, & corruptionem ponere potest; nam cum ex parvis corporibus res naturales componi doceat, asserere potest, quod per diuersam dispositionem, & conuersionem atomorum transfutantur secundum diuersa accidentia, ut secundum diuersos colores, aut figuras, quemadmodum diuersi colores apparent in collo columbe ex diuersa dispositione, aut modo se habendi ad lucem; & ita dicebat Democritus colores, & cæteras qualitates non habere esse permanentes in corporibus, sed variari secundum diuersas positiones, aut conuersiones atomorum, ex quibus eadem corpora componuntur.

IO Ratio autem, qua Democritus probabat res omnes naturales componi ex quibusdam corporibus indiuisibilibus, quæ atomos vocabat, euidens apparet: procedit autem sic. Vel componuntur res ex corporibus indiuisibilibus, vel ex diuisibilibus; ex his non potest componi; ergo necesseario dicendum est, quod ex illis componatur. Minorem probat, quia si componitur ex corporibus, vel partibus diuisibilibus in infinitum; cum possibile posito in esse nullum sequatur inconueniens, poterit esse actum diuisum in omnes suas partes; & tunc ex omni diuisione actum facta: vel quod remanebit, erunt puncta, vel qualitates, vel nihil: nihil horum esse potest; ergo nec possibile est poni in actu diuisionem constituui; & ex consequenti non componetur ex partibus, aut corporibus diuisibilibus, sed ex atomis indiuisibilibus. Probat iterum minorem, quia si in nihilum resoluitur diuisio corporis; ergo ex

nihilo erit factum; nam eodem modo se habet res ad corruptionem, sicut ad generationem; sed ex nihilo fieri repugnat; ergo etiam repugnat in nihilum resolui. Quod vero non resoluitur in sola puncta probatur; quia sequeretur ex solis punctis esse compositum; quod repugnat; nam vnum punctum additum, vel coniunctum alteri, non facit maius; ergo nec potest fieri magnitudo, vel corpus ex eis. Nec tandem resoluitur continuum per diuisionem in qualitates; primo, quia corpus non generatur ex qualitatibus; ergo neque in eas potest resolui: secundo, quia in solas qualitates resolueretur, darentur separatæ à subiecto; sed repugnat (saltem naturaliter) dari accidentia separatim à subiecto; ergo repugnat diuisio corporis in solas qualitates resolui.

Huc argumento respondet Aristoteles hac distinctione: dū dicitur corpus esse diuisibile in quamlibet sui partem, vel in infinitum, aut ita semper diuisibilia; dupliciter intelligi potest, complete, vel incomplete, aut simul, vel successiue: simul, aut complete fieri diuisionem est, quod possit dari tota diuisio eius facta, & completa, & in hoc sensu non est verum, ut patet in successiuis; nā in prima parte horæ verum est omnes alias partes eiusdem horæ esse posibles, sed nō est possibile, quod sint simul existentes: & materia potest recipere omnes formas, sed repugnat naturaliter omnes simul habere. Successiue autem, vel incomplete fieri est, quod nunquam decur, nec dari possit completa, aut totaliter facta. sed quod semper sit aliquid eius factum, & aliquid restet semper faciendum; & in hoc sensu verum est. Ex quo non sequitur continuum
resolui

blus per diffusionem in nihilū, nec solas qualitates, nec etiam in Indivilla corpora, vel atomos, sed in pora, vel partes diffusibiles in Intum, ex quibus cōponitur, & non atomis, vt assererat Democrit^o.

CAPVT III.

Textus Aristotelis.

Eterminatis autem his, primo speculādum vtrum sit aliquid, id generatur simpliciter, &c.

Breuis expositio textus.

Propositam, atq; refutatam opinionibus antiquorū Philosophon circa generationē substantialē, vult Aristoteles distinguere ab ratione, intēdit in hoc tertio capitulo, quod datur talis generatio substantialis, per quā aliquid dicitur generari simpliciter. Diuiditur in caput in tres partes; in prima ponit quæstionē hanc; vtrum aliquid generetur simpliciter? hoc est, cum prius non esset simpliciter nihil generetur simpliciter, tantū secundū quid, ita vt prius simpliciter, fiat autē sub aliquo dente, nempe albo, vel sciens. Secunda proponit, & soluit duos id valde necessaria ad solutionē idem quæstionē. & in tertia soluit quæstionē, & respondet argumento. Quæstio igitur est, an verum sit id simpliciter generari, hoc est, cum prius non esset simpliciter? datur (ait Aristoteles) quod non, ter hoc argumentum: quia si aliquid generatur simpliciter; ergo sit liciter ens; sed quod sit, debet fieri contrario; ergo ens simplici-

ter sit ex non ente simpliciter, hoc autē est impossibile: ergo repugnat quod generetur ens simpliciter. Probatur hanc vltimam minorem; quia id ex quo aliquid fit, permanens re facta; & hæc de illo prædicatur. Quæ admodum lignum ex quo fit statua, permanet in ea, & cadē statua prædicatur de ligno, dum dicimus, lignum est statua. Sed non ens simpliciter non manet in ente simpliciter, neq; hoc prædicatur de illo, cū fiat contradictoriē opposita; ergo non potest ex eo generari. Et hoc in prima parte capituli. Vt autē melius soluere possit hanc quæstionē, proponit in secunda parte duo dubia; primū est, quænam sit causa ob quam generatio fit semper, ita vt nūquam cesset generatio? & ait, se non inquirere causam efficientem, quia Aristoteles Physicorū eam tradidit; probans dari vnum primū motorem semper mouentem, & vnum primum mobile semper motum, ex cuius motu perpetuo causatur perpetuitas generatio nū; sed causam materiale, quā probat non dari hoc argumento. Sicut in generatione fit ens simpliciter ex non ente simpliciter, ita in corruptione desinit ens simpliciter in non ens: ergo desinit in nihilum; quare aliqua entitas cōsumitur in singulis corruptionibus: sed tota entitas ex qua cōstat mundus est finita; ergo tandē cōsumetur, & cessabunt proinde generationes: probatur cōsequētia, quia omne finitū per ablationem finitū tandē cōsumitur. Et si dicatur primo, materiā ex qua sunt res naturales esse acta infinitam, vt dixerunt quidam ex antiquis Philosophis ponentes vnum principium materiale actu infinitum; & ideo nūquam cōsumi, etiam si in infinitum extrahantur partes pro singulis generationibus. Contra hoc est, inquit

Aristo-

Aristoteles, quod non est possibile dari infinitū actū, ut in 3. lib. Phys. probatum est. Et si dicatur secundo, quod licet materia sit actū finita, nō consumetur per continuas generationes, quia non extrahuntur ab ea partes æquales pro singulis generationibus, sed minores semper, quæ appellantur proportionales, quia minores semper re generantur, quàm prius generabantur, ad quod sufficit esse infinitam in potentia, ut patet in diuisione continui, cuius diuisio in infinitum procedere potest, licet actū sit finitum, quia est infinitum in potentia, & diuisio non fit per partes æquales, sed proportionales. Respondet Aristoteles neque hoc sufficere, quia si per singulas corruptiones cōsumitur aliquid materiæ, & per singulas generationes aliquid extrahitur, licet sit semper minor pars, quæ consumitur, & extrahitur, distincta tamen omnino ab ea, quæ prius cōsumpta, atque extracta fuit, & non includens eam; quare necesse est consumi materiam per partes aliquotas, licet vna sit minor alia, & nō per proportionales, sicut fit diuisio continui; & ideo tandem consumi, cum actū finita sit.

14 His autem solutionibus refutatis respondet Aristoteles generationes posse esse perpetuas, quia generatio vnus rei est corruptio alterius, ita ut non introducat vna forma in materia per generationem, quin ab eadem expellatur alia per corruptionē permanente tamen eadem materia, à qua vna expellitur, & in qua alia introducitur, & ita finita materia sufficit pro perpetuis generationibus, quia nihil eius desinit, aut consumitur.

15 Secundum dubium est; si generatio vnus est corruptio alterius, qua-

re quædam dicuntur generari simpliciter, alia verò non, nisi secundū quid: ut dum fit homo, & corrumpitur embrio, dicimus hominem simpliciter generari: & ex opposito dum desinit homo, & fit cadauer, non dicimus cadauer generari simpliciter, sed corrumpi hominem simpliciter, & cadauer secundum quid generari. Atque etiam dum fit homo scies, vel albus, non dicimus hominē generari simpliciter, vel fieri; sed fieri scientem, vel album. Et respondet, hoc iudicandum esse ex termino ad quē generationis, hoc est ex re, quæ generatur, vel corrumpitur, non solum in his, quorum vnum generatur ex alio, vel corrūptur in aliud, sed etiam in alijs, quorum nec vnum generatur ex altero, neque in illud corrumpitur; nam si id quod generatur est ens perfectum, dicitur simpliciter generari, vel corrumpi; si verò sit imperfectum, non nisi secundū quid. Ut dum fit homo, dicimus aliquid simpliciter generari, & non dicimus aliquid corrumpi simpliciter, licet corrumpatur embrio: atque etiā dum desinit homo, dicimus aliquid simpliciter corrumpi, & nō dicimus aliquid simpliciter generari, licet fiat cadauer, quia homo est perfecta substantia, & perfectum ens, à quo generatio, & corruptio denominationē accipiunt simpliciter; embrio verò, & cadauer imperfecta, & quasi incompleta, & quæ nec denominant generationem, nec corruptionem simpliciter, vel etiam dum fit ens sensibile, vulgo dicitur generari simpliciter, non verò si fiat ens, quod sensu non percipitur, ut si fiat ignis, vel aqua dicitur aliquid generari simpliciter, si vero fiat aër, (qui non sentitur) non concedunt generari aliquid, quia errore decepti putant, nō esse entia, nisi

nisi ea, quæ sensu percipiuntur; cum
amen contrarium potius verum sit;
quod minus sensibilia sunt entia ma-
gis perfecta: in his etiam, quorum
num non fit ex alio, dicitur ali-
quid simpliciter generari, si gene-
ratur id, quod simpliciter est ens, nem-
pe substantia, & non nisi secundum
quid, si generetur accidens, quia non
est ens simpliciter, sed secundum
quid, & supponit subiectum iam fa-
ctum, quod est substantia, & ens sim-
pliciter. Ut dum fit homo, vel equus
dicimus generari simpliciter: dum
ero fit album, vel sciens, non nisi
secundum quid, quia supponitur ho-
mo, vel corpus, & solum fit sub al-
bedine, vel scientia, quod est fieri se-
cundum quid.

Ex solutione horum dubiorum
respondet in ultima parte ad quæ-
tionem in principio propositam, nem-
pe, an aliquid dicatur generari sim-
pliciter? affirmatiue, quod aliquid
generatur simpliciter. Quod probat;
ut productio entis simpliciter, nem-
pe substantiæ ex materia tamquam
ex subiecto, & ex priuatione formæ
istente in eadem materia, tamquam
termino à quo est generatio sim-
pliciter, sed talem productionem da-
constat, dum fit ignis ex materia
igni, in qua est priuatio eiusdem for-
mæ ignis; ergo verum est aliquid ge-
nerari simpliciter. Probat minorem,
quia ignis, qui fit, est substantia, &
ideo ens simpliciter; & eius produ-
ctio simpliciter generatio.

Ad primum autem argumentum
contrarium propositum respon-
det, generari ens simpliciter ex ma-
teria, quæ est non ens simpliciter,
scilicet non ens actu, sed est ens secu-
ndum quid, hoc est ens in potentia:
quare non generatur ex omnino non
ente, sed solum ex non ente actu, vel

acti, & proinde non ex nihilo: & hoc
ens in potentia ex quo generatur ma-
net in re genita, eam componens:
neque hoc repugnat, quia solum op-
ponuntur contradictoriè ens, & non
ens, quod est nihil. Sed aduersus hæc
solutionem arguit Aristoteles hoc
modo. Si ens simpliciter generatur
ex ente in potentia, & non ex ente
in actu; ergo generatur ex non sub-
stantia; vel ergo hæc materia, quæ
est non substantia actu, est aliquid
aliorum prædicamentorum actu, nem-
pe quantum, vel quale, aut non; si ni-
hil horum sit; ergo nihil est actu, &
ideo ex nihilo fiet id, quod genera-
tur; & si aliquid horum actu sit, cum
non sit substantia actu erit accidens,
& dabitur accidens extra subiectum.
Et respondet, materiam non esse ita
substantiam in potentia, ut nullo mo-
do sit actu substantia, sed est substan-
tia in suo ordine determinata, sed
completa solum in potentia; per ge-
nerationem vero fit substantia actu.
In eodem ordine secundum naturam
formæ, cui coniungitur, & eadem ma-
teria secundum se est entitas substā-
tialis actualis receptiua formæ, quod
est esse potentiam realem ad illam,
nec est actuale quid aliorum prædi-
camentorum.

CAPVT IIII.

Textus Aristotelis.

DE generatione autem, & alte-
ratione dicamus quid differ-
unt, &c.

Breuis expositio textus.

Intentum huius capituli est assig-
nare differentiam inter generatio-
nem, & alterationem. Diuiditur autē

B in

in duas partes, in prima præsuppositis duobus fundamentis docet, quid sit generatio, & quid alteratio: in secunda breui quodam dubio proposito, & soluto, duas ponit differentias inter generationem, & alterationem.

Primum fundamentum, quod præsupponit est, subiectum, & passio, seu qualitatem ei inhzrentem diuersa esse, vt homo qui subiectum albedinis est, diuersum quid est ab eadē albedine, sicque de ceteris subiectis, & qualitatibus. Secundum fundamentum est, circa vtrumque fieri mutationem, nempe circa subiectum, & qualitatem; & circa subiectum quidē fit, quando substantia producitur per generationem, vt quando producitur ignis, vel aqua: circa qualitatem vero, quando producitur in subiecto præexistente, vt quādo dealbatur homo. Hoc supposito asserit alterationem esse mutationem circa qualitatem eodem subiecto sensibili permanente sub vna, & altera: vt dum aqua calefit, cum prius esset frigida, dicimus alterari, quia mutatio fit circa qualitates eius, non circa substantiam, sed hæc integra manet sub frigore, & calore: & quia substantia corporea est habens accidentia, per quæ sentitur, verum est in alteratione permanere idem subiectum sensibile. Generatio vero est mutatio circa substantiam, vel subiectum, & ideo non manet idem subiectum sensibile, sed corrumpitur, & fit aliud nouum, vt dum ex ligno generatur ignis, mutatio fit circa substantiam ligni, quare non permanet idem lignum. Ex quibus hanc definitionem generationis colligunt interpretes, *Generatio est mutatio huius rationis in hoc totum, nullo sensibili subiecto permanente eodem.* Hoc est mutatio huius substantiæ in hanc substantiam non perueniens

eadem, sed corrupta vna, & genitaa. Tunc autem maxime fieri generationem asserit secundum opinionem vulgi, quando ex substantia insensibili, vel parum sensibili fit substantia sensibilis, vel magis sensibilis, vt dū ex aere, qui inius sensibilis est, fit aqua: putat enim vulgus magis sensibilem substantiam perfectiorē esse.

Sed quia posset aliquis dubitare, **19** an in generatione fiat mutatio solū circa substantiam, vel etiam circa qualitates? Respondet Aristoteles in secunda parte capituli, circa aliquas qualitates mutationem fieri, nempe circa eas, quæ diuersæ rationis sunt in genito, & corrupto: aut etiam contrariæ: circa alias verò, quæ sunt eiusdem rationis non fieri mutationem: gratia exempli, si ex aere fiat aqua, non mutatur humiditas in contrariā qualitatem, videlicet in siccitatem, sed cum esset in aere, permanet in aqua: mutatur tamen calor, qui erat in aere in frigiditatem contrariam. An verò qualitas communis genito, & corrupto permaneat in vtroque eodem numero, vel eadem tantum specie, hanc disputabitur.

Asignat tandem duplicem differentiam inter generationem, & alterationem: prior est ex parte termini per vtramque producti; posterior ex parte subiecti: ex parte quidem termini producti differunt, quia quādo per mutationem producitur qualitas, est augmentatio: quādo producitur Vbi, est latio, seu localis motus; quādo producitur qualitas, est alteratio; & quādo producitur forma substantialis constituens substantiā, est generatio, vt quando ex aere producitur aqua. Itaque alteratio est mutatio ad qualitatem, & generatio est mutatio ad substantiā. Secundò differunt circa subiectū, quia sicut materiā prima,

quæ

est pars substantiæ, est primū sub-
m susceptiū formæ, ita est sub-
i immediate susceptiū genera-
s, alteratio vero non habet præ-
ediato subiecto materiam pri-
i nudam, sed iam informatam
ia substantialis, quo pacto voca-
nateria secunda.

*actatus I. De generatio-
ne substantiali.*

Deo sententia Arist. horū capitū à
rimo vsq. ad quartū simul à no
xplicata est, quia in omnibus
de generatione & corruptione;
explicata natura vtriusq. eas di-
guit ab alteratione, quæ ideo nõ
est plenè intelligi, nisi integra scē-
a eius percipiatur. Circa hæc igitur
quatuor capita tres tractatus in-
uimus; primū de generatione sub-
stanciali, in quo suo ordine explicabū
quæ ad naturā eius pertinet, atq;
i modus, quo ab alteratione distin-
atur: secundū, de corruptione etiā
stanciali; postremū vero, de his, quæ
alterationē pertinet. Licet autem
nulli ex modernis aliū sequantur
linē, prius de alteratione disputā-
; posteriori vero de generatione, &
ruptione, quia alteratio tempore
cedit generationē; cū per eā dis-
natur materia ad receptionē for-
æ, & generationē cōpositi: nos vero
dinē potius Arist. sequimur, qui
us de generatione, & corruptione
it; deinde vero de alteratione: &
erito quidē, quia non solū nobilior
t generatio, sed ex explicatione ei⁹
elius intelligit natura alterationis.

QVÆSTIO I.

*n dentur in rerum natura gene-
ratio, & corruptio substantialis?*

PRIMA sententia communis facta
inter Philosophos Platone, & Ari-

stotele antiquiores fuit, quod nulla
detur generatio, aut corruptio sub-
stantialis. Ita Anaxagoras, Empedo-
cles, Leucippus, Democritus, & alij,
quos citat Aristot. hoc loco. & 1. lib.
Physicorum in principio. Quorum
potissimum fundamentū erat, quod
vnum tantum principium rerū na-
turalium datur; vel si plura, illa sunt
entia actu, & corpora quædam, quæ
varijs transmutationibus subdūtur
secundum congregationem, vel se-
parationem inter sese, aut secundū
rarefactionem, vel condensationem;
non verò secundum substantiam; ita
vt vnum corrumpatur secundū sub-
stantiam, vel desinat esse, & aliud de
nouo generetur substantialiter. Ex
quo factum est, vt mutationem sub-
stantialem non cognouerint, sed ac-
cidentiales tantum secundum diuer-
sas qualitates, quæ verè appellantur
alterationes, & hoc est, quod asserit
Aristoteles in his capitibus, eos non
distinguisse generationem ab altera-
tione. Argumentum igitur eorum
hoc erat; res naturales secundū sub-
stantiam non sunt compositæ ex
multis principijs substantialibus qua
si ex partibus, sed substantia earum
simplex est: ergo necesse est,
hoc desinere, vel totam permanere;
sed si tota desinat, nihil eius perman-
nebit; ergo desitio eius ad nihilum
terminabitur. Et etiam si tota fiat
per generationem substantialem, ex
nihilō sui fiet: ex nihilō autem ni-
hil potest fieri, neque in nihilum
potest res desinere: ergo impossi-
bile est naturaliter, quod aliquid ge-
neretur, vel corrumpatur secundum
substantiam; sed solum mutari pote-
runt res naturales secundum diuer-
sa accidentia, quæ ex congregatione,
vel separatione in eis fiunt, vel secū-
dum raritatem, aut densitatē; & ex

- consequenti impossibile est generatio substantialis, sed accidentalis solum admittenda est. Et si dicatur res naturales non esse simplices, sed cōpositas ex materia, & forma. Contra hoc est, quia res cōposita non poterit produci de nouo, nisi omnes partes eius de nouo producātur, à quibus habet esse: sed materia saltē non potest produci de nouo, dum res generatur; sed supponitur producta à solo Deo per creationem: ergo non est producibilis per generationē substantia cōposita; & cum repugnet magis substantiam simplicē generari, non erit possibilis generatio substantialis. Secundo probatur; quia si datur generatio substantialis; producetur per eam substantia, quę est ens simpliciter; sed ens simpliciter non potest produci, nisi ex non ente simpliciter; cū quodlibet debeat fieri ex suo opposito, & ex nō ente simpliciter non potest aliquid generari: ergo impossibilis est generatio. Probat minor, quia non ens simpliciter est nihil, & ex nihilo nihil generari potest. Tertio, quia vel per generationē producitur substantia secundum essentiam, vel secundum existentiam; neutro modo produci potest; ergo nec erit possibilis generatio. Probat minor, quia essentia sunt perpetua; ergo non possunt produci de nouo substantia quantum ad essentiam; existentia vero extra essentiam substantia est: nam vel est accidens, vel ad summum modus substantialis: ergo si solum producuntur res quantum ad existentiam, nulla substantia noua produceretur, sed accidens eius, vel modus.
- 2.3. Secunda sententia asserit ponendā esse generationem, & corruptionem substantialem, per quas res naturales sunt de nouo secundum substantiā,

& etiam substantialiter desinunt esse. Ita Plato in Timæo, Aristot. 1. 5. & 8. lib. Phys. in his quatuor capitibus, & pluribus alijs suę doctrine locis, & cum eo tota eius schola Peripatetica. Probat primo ex tribus principijs 1. lib. Phys. tamquam certissimis in Philosophia naturali præsuppositis, & explicatis. Primum est, res naturales cōpositas esse ex duobus principijs distinctis, nempe materia, & forma, quorum primum se habet tamquam potentia, aliud vero tamquam actus. Secundum principium est, materiam non esse producibilem per generationem, quia est primum subiectum, ex quo sunt omnia, & ideo à solo Deo producibilis ex nihilo per creationem; tertium, formas omnes educi de potentia eius, præter animam rationalem, quę creatur à Deo in eadem materia disposita ab agente naturali. Ex his autē principijs hoc argumentum colligitur: forma substantialis distincta à materia educitur de potentia eius, & per educationem acquirit nouum esse actuale; cum prius solum haberet esse in potentia materię, sic autem educta recipitur in eadem materia, cū coniungitur, tãquam actus substantialis potentia substantiali, & ideo ex coniunctione vtriusque resultat cōpositum substantiale nouum, quod prius non erat: hæc autē educio formę, & vnio substantialis cum materia est mutatio substantialem eiusdē materię à priuatione eiusdē formę ad eandem formam, & cōpositum ex vnione resultat: ergo est generatio substantialis totius rorę substantię; quare necesse est dari generationem substantialem.

Probat secundò euidenti experientia, quia videmus grauum tritici terrę mandatam putrescere, & corrumpi;

rumpiatque ex eo corrupto pullulare spicam, & in ea noua quedam alia grana distincta à corrupto non solū secundum accidentia, sed secundum entitatem, & substantiam: ergo datur corruptio vnus substantiæ, & generatio alterius.

Tertio probatur ex proprietatibus, & operationibus de quibus euidens est dimanare à substantia rerū, quibus conueniunt; sed constat euidenti experientia proprietates, seu passionēs, & operationes, quas vna res habuit; non solum ei iam non conuenire, sed nec conuenire posse per virtutem totius naturæ: ergo necessario concedendum est rem illā substantialiter desinere; cui eo modo deficiunt proprietates, & operationes; & in aliam substantiam transisse per corruptionem, & generationē substantialem. Probatur minor in morte hominis, vel leonis. per quam factum est, vt corpori remanenti iam non conueniant propriæ passionēs sensibilitatis, aut risibilitatis, vel admirationis; nec etiam operationes sentiendi, aut ridendi; nec esse potestate. In tota natura per quam ei possint restitui: vllō vnquam tēpore: ergo euidens signum à posteriori est, quod non sit eadem substantia, quæ prius erat, sed in aliam insensibilem esse mutatam per corruptionem, & generationē substantialem.

Ad argumētum antiquorum Philosophorum negāda est maior, quod res naturales sint substantiæ simplices, vel quod vno tantum simplici principio constet: sed vtrumque horum est aperte falsum, quia experientia constat proprias passionēs, & operationes rei naturalis, quæ à forma, & substantia eius tamquam à radice procedunt prorsus deficere, & ex consequenti deficere formam substan-

tialem; aliquid tamen elusilem substantiæ remanere, quod est materia sub alia noua forma. Ex quibus sequitur nec vno tantū principio substantiali constare, sed duobus, nempe forma, & materia; nec esse simplices substantias, sed ex vtroque compositas, & ideo generabiles, & corruptibiles; quare necesse est dari generationē, & corruptionē substantialem.

Ad aliud vero de partibus neganda est maior, quod necesse sit, vt totū dicatur produci de nouo, quod omnes eius partes de nouo producantur; imo etiam si nulla pars producat de nouo, produci potest totum: cuius ratio est, quia totum est substantia illā completa, quæ resultat ex substantiali vnione partū, de qua verum est, quod ante vnionē non erat, licet essent omnes partes, ex quarū vnione resultat. Quod manifestum est in resurrectione; per quam verū est hominem de nouo incipere, quia iam non erat; licet essent partes eius separatæ, nempe anima, & corpus.

Ad secundum distinguenda est 26. minor ex parte illius termini, ex nō ente simpliciter, qui duobus modis sumi potest; primo, vt est negatio totius entitatis; secundo, vt solum negat ens in actu: & in prima significatione conuertitur cum nihilō; & verum est quod ex non ente simpliciter nihil possit fieri per generationē: falsum verò quod ens simpliciter, hoc est substantia, debeat fieri ex nō ente simpliciter. In prima autem significatione concedendum est, quod ens simpliciter, vel substantia debeat fieri ex non ente simpliciter, hoc est ex non ente in actu; sed solum in potentia, quod est materia prima: negandum vero quod ex non ente simpliciter sic acceptum nihil possit fieri per generationem.

Ad tertium neganda est minor, quod nec fiat substantia per generationem secundum essentiam, nec secundum existentiam, sed utroque modo fit: ita quidem ut essentia sit terminus factus, existentia vero modus sub quo fit, vel ratione cuius fit extra causas. Et cum dicitur essentias esse æternas, distinguendum est, quia dupliciter potest sumi essentia; primo secundum connexionem prædicatorum essentialium abstrahentium ab existentia actuali; imo ab entitate reali extra causas; secundo, pro naturali reali extra causas ex suis principijs essentialibus composita, & sub prima acceptione perpetuæ sunt essentia, & de nouo fieri non possunt: sub secunda vero perpetuæ non sunt, sed de nouo possunt incipere, atque de nouo produci per generationem, vel creationem, iuxta eorum naturam, & conditionem.

QVÆSTIO II.

Quid sit generatio substantialis?

27 **V**T intelligatur sensus quaestionis, explicare oportet diuersas acceptiones generationis. Primo enim accipitur prout commune quid est ad generationem substantialem, & accidentalem, in qua significatione loquitur de ea Arist. 5. lib. Physic. 1. text. 7. dicens esse mutationem de non subiecto in subiectum: hoc est à termino à quo negatio in terminum ad quem positiuus; ut à non esse simpliciter ad esse simpliciter, vel à non esse tali ad esse tale: & hæc non est propria acceptione eius. Sed secundo accipitur proprie pro sola substantiali, siue per eam fiat substantia viuens, vel non viuens, ut ignis, vel animal. Tertio pro sola generatione viuentium, Et quaestio præ-

seas non procedit de generatione in prima, & tertia acceptione: non quidem in prima, quia secundum eam non distinguitur ab alteratione, à qua eam intendit distinguere Arist. hoc loco; sed nec in tertia, quia de omni generatione substantiali intendit agere, & non de sola generatione viuentium, de qua in libris de Anima, & reliquis naturalis Philosophiæ. Solum ergo disputamus de generatione in secunda acceptione, prout ad solas substantiales communis est.

Generationis autem sic sumptæ tres definitiones assignat Aristoteles diuersis locis, ut cæteras omittamus. Prima habetur 8. lib. Physic. 7. text. 1. *Generatio est mutatio de non ente ad ens, siue de non esse ad esse.* Secunda habetur cap. 4. huius libri textu 23. *Generatio est mutatio totius in totum nullo subiecto sensibili permanente.* Tertia vero cap. 5. eiusdem libri textu 25. *Generatio est mutatio à substantia in potentia ad substantiam actu.* Et omnes istæ definitiones continent eundem sensum, nam per generationem producitur substantia composita ex materia, & forma, ita ut materia præsupponatur eamquam subiectum circa quod operatur agens, & sua operatione educit formam de potentia eius, quam ei vnit, & ex tali vnione resultat compositum, quod est principalis terminus productus per eandem generationem, forma vero est terminus formalis, quo atque ab utroque sumit speciem suo modo generatio: & tandem quia materia est ens in potentia, dicitur fieri per generationem ens ex non ente, hoc est ex non ente in potentia, vel quod idem est ex ente in potentia. Et hoc est quod per omnes istas definitiones explicatur; nam in omnibus dicitur generationem esse mutationem, cuius subiectum

28

29

lum est materia, & esse mutatione
le ente, vel substantia in potentia,
quod est eadem materia carens for-
ma, ad ens, vel substantiam in actu,
semper ad compositum substantiale
per eandem generationem produ-
ctum, quod est ens actu, vel substā-
tia actu. In secunda autem de fini-
tione dicitur generationem esse mu-
tationem totius in totum, non quia
totum fiat per se ex toto; cum notū
sit ex sola materia carente forma per
e fieri, atque adeo ex nō ente; quod
vidēter probatur ex eo, quod si da-
retur materia separata ab omni for-
ma, in quam ignis posset operari,
k inducere propriam formam, pro-
luceret alterum ignem per veram
generationem, & non esset talis ge-
neratio mutatio totius in totum, sed
ōlius materiæ à priuatione formæ
id eandem formam, ex qua simul
tum materia totus ignis generare-
tur. Vnde sequitur per accidens esse
ad generationem, quod totū fiat
x toto, per se verò, quod fiat ex ma-
teria, sed quia naturaliter materia
numquam est sine aliqua forma, ideo
naturali modo fit semper totum ex
oto; numquam tamen per se; &
deco solum differt secunda definitio
p prima, & tertia, quod istæ explicāt
d, quod est per se in generatione, il-
a verò illud etiam, quod contingit
aturaliter, & non per se pertinet ad
enerationem. In eadem etiam de-
initione secunda additur, nullo sen-
ibili subiecto permanente, hoc est,
nullo ente completo, quia in gene-
atione substantiali compositū præ-
edens semper corrumpitur, & aliud
ouum fit, per quod distinguitur ab
eneratione; nam in hac eadem sub-
stantia completa permanet in vitro-
ue termino à quo, & ad quem, &
nutatur ab vna qualitate in alterā,

vt aqua a frigore in calorem sub v-
troque permanens.

*An definitiones istæ, vel ali-
qua earum sit essentialis?*

HIs definitionibus sic explicatis 30
ditficultas quæstionis à solis
modernis excitata consistit in hoc,
an omnes, vel aliqua earum sit essen-
tialis? Circa quam est prima opinio
quorundam modernorum, nullam
esse essentialem, quia ad essentiā ge-
nerationis non pertinet, quod sit in v-
tatio, licet modo naturali fiat cum
mutatione materiæ ab vna forma in
aliam. Itaque existimant solam esse
intrinsecum generationi, quod per
eam educatur forma de potentia ma-
teriæ, & ei vniatur, vel quod iam pro-
ducta per creationem vniatur eidē
materiæ; vnde sic esse definiendam
essentialiter. Generatio est actio edu-
ctiua formæ substantialis, vel vniō-
nis eius cum materia. In qua non
includitur mutatio, sed pro genera-
tione ponitur actio: per alias vero
particulas distinguitur à creatione,
& cæteris actionibus, quibus produ-
cuntur accidentales formæ.

Probant duplici argumento; pri-
mò, quiaeductio formæ substantia-
lis de potētia materiæ, vel vniō eius-
dem formæ cum materiā est gene-
ratio; sed hæc potest saluari sine mu-
tatione materiæ ab vna forma in al-
teram, vel à priuatione vnius for-
mæ ad eandem formam; ergo mu-
tatio non pertinet ad essentiā ge-
nerationis. Probatur maior; quia edu-
ctio formæ, & vniō eius cū materiā
est productio totius compositi sub-
stantialis, & non est creatio: cum
nō sit productio ex nihilo, sed ex ma-
teria; ergo est generatio, quia non
datur

datur productio substantialis præter generationem, & creationem. Minor vero sic probant: Si Deus crearet aliquam materiam sine omni forma, ex qua in eodem instanti educeretur ignis, vel ipse Deus formam ignis, eamque vniueris eidem materiam; taliseductio, vel vnio esset vera generatio ignis, & non esset mutatio, cum materia illa nec sub alia forma, nec sub priuatione eiusdem formæ aliquando fuisset: ergo ad essentiam generationis non pertinet mutatio.

31 **S**ecundò, quia nutritio est generatio partialis ex sententia Aristotelis, & omnium; sed hæc fit aliquando sine vlla mutatione materiam: ergo mutatio non est de essentia generationis partialis; & consequenter nec de essentia generationis totalis, quia eadem est ratio vtriusque quantum ad hoc. Sed probatur minor in mutatione, quæ fit ex speciebus sacramentalibus in stomacho corruptis, ad quam corruptionem Deus creat nouam materiam, cui vnitur anima rationalis in eodem instanti; & per talem vnionem producitur substantia partialis composita ex anima rationali, & noua illa materia, sed absque mutatione eiusdem materiam: ergo mutatio non est de essentia nutritionis. Probatur minor; quia materia illa nec fuit sub alia forma, nec sub priuatione animæ, alioqui duplicem habuisset formam in eodem instanti, vel eandem simul, ac priuationem eius, quod repugnat: quare non est mutatio ab vna in aliam formam, nec à priuatione vnus formæ ad eandem formam.

Secunda opinio tenet primam saltem, & tertiam definitionem Aristotelis essentialiter esse, nam secunda aliquid accidentale videtur includere, nempe quod totum fiat ex toto, vt

contingit modo naturali: & tamque autem illam definitionem sub hac posset includi: *Generatio substantialis est mutatio à priuatione formæ substantialis ad eandem formam substantialem, atque compositum*. Cuius genus est mutatio, per quam distinguitur generatio à creatione, & cæteris actionibus etiam substantialibus, quæ mutationes non sunt. Per cæteras vero particulas explicatur subiectum, nempe materia prima, terminus à quo, & ad quem: & ab hoc accipitur species eius; per quam distinguitur à mutationibus accidentibus; & ex hac definitione generationis ita explicata facile deducitur definitio corruptionis, quæ erit mutatio à forma substantiali, & composito ad priuationem eiusdem formæ. Hæc est nostra sententia, quam videntur sequi Conimb. 1. lib. de generatione quæst. 5. art. 1.

Et probatur testimonio Aristotelis, qui in his tribus definitionibus ponit pro genere mutationem: ergo sentit essentialiter esse generationem. Sed respondet modernis, non definire generationem præcise secundum essentialia, sed vt modo naturali sit. Contra hoc tamen est aliud testimonium expressum eiusdem Aristotelis 5. lib. Phys. text. 7. Vbi distinguens essentialiter mutationem à motu ita ait: *Quæ igitur ex non subiecto est in subiectum mutatio secundum contradictionem (hoc est de non esse ad esse) generatio est*. Sentit ergo expresse mutationem esse prædicatum essentialiter generationis, in quo conuenit cum motibus, sed ab eis distinguitur essentialiter, quia inter contrarios terminos, vel priuatim oppositos versatur, nempe inter esse, & non esse.

Probatur deinde ratione; primò, quia tria sunt principia generationis

intra-

ntrinseca, materia, forma, & priuatio; materia tãquam subiectum, forma, & priuatio tamquam terminus à uo, & ad quem; vt docet, atq; probat Arist. 1. lib. Physic. ergo repugnat dari eam generationẽ sine his. Sed materia mutatur de priuatione ad formam; ergo intrinsecum est generationi esse mutationem substantialẽ materiæ inter hos duos terminos. Et iudicatur hæc tria principia concurrere ad generationẽ solum vt sit motus naturali ab vna in aliam formã, & ideo hoc tantum modo esse mutationẽ, & non essentialiter; sed dari esse generationẽ, etiam si materia non fuerit sub priuatione per solamductionem formæ de potentia eius; et vnione cum ea, & ideo sine mutatione. Probo hoc esse falsum, quia ex eo sequitur euidenter priuationẽ non esse principium per se generationis; probatur cõsequentia, quia quod ex se conuenit alicui, omnibus eiusdem essentiæ cõuenire debet; sed priuatio non est principium cuiuscũque generationis; ergo non est principium per se vel si est principium per se, necesse est cuiuscumque generatiõni conuenire.

Secundò probatur, quia essentialis generatiõnis non cõsistit in reductione formæ de potentia materiæ; & vnione cum ea, vt affirmat sententiã; ergo ultra hoc requirit quod materia præcesserit sub priuatione eiusdem formæ, & ab ea mutetur ad eandem formã; probatur antecedens, nam formæ cœlorum educæ fuerunt de potentia materiæ in principio mundi, vt efficaciter prouit 1. lib. Physic. quia in esse, & independentiã suis materijs; & etiam erant vnitæ eiusdem materijs; & illis ductio, & vnio non fuit generatiõ; quia corpora cœlestia non sunt

generabilia; ergo generatiõ non consistit essentialiter in sola ductiõne formæ; & vnione cum materia, sed petit essentialiter, vt præcesserit materia sub priuatione, & ab ea mutetur in formam; & ita sit essentialiter mutatiõ.

Ad primum argumentum alterius sententiæ neganda est maior, quod sola ductiõ formæ, vel vnio cũ materia sit generatiõ, nisi materia præcedat sub priuatione formæ. Et cũ dicitur non esse creatiõnem, concedendum est; sed esse actiõnem substantialem distinctam essentialiter à generatione ratione mutatiõnis, quã generatiõ dicit essentialiter. Et si dicatur habere eundem terminũ ad quẽ, nempe formã, & cõpositum, & ideo esse eãdem actiõnem, quia actiõnes habent speciem à termino ad quem, & non à termino à quo, neganda est cõsequentiã, quia diuersum modũ essentialem habet actiõ, quæ est mutatiõ, à solã actiõne; & ideo licet habeat eundem terminum ad quẽ materialem, diuersum habet formalem, quia diuerso modo productũ; & hoc sufficit ad differentiam specificã actiõnis nudæ, à mutatiõne. Quod hoc exẽplo explicari potest; nã si Deus solus produceret calorem extra subiectum, talis productiõ specie differret à motu alteratiõnis, per quem alius calor produceretur ab igne, propter motũ essentialem diuersum mutatiõnis; & motus, quẽ non habet actiõ Dei, licet haberet eundem calorem secundũ speciem pro termino.

Ad secundum respondeo non esse certum, quod nutritio ex speciebus sacramentalibus fiat per creatiõnem nouæ materiæ; sed si ita fiat, negandum est, quod sit vera generatiõ partialis, sed est productiõ partialis substantiæ à generatione, & creatiõne
C. distia.

distincta; à generatione quidē, quia non est mutatio, à creatione verò, quia non est ex nihilo, sed ex materia præsupposita.

QVÆSTIO III.

Quisnā sit terminus ad quē generationis à quo habeat speciem?

34 **D**E termino à quo generationis supposito, quod essentialiter sit mutatio, certum est esse priuationē formæ, à qua mutatur materia in eādem formam recipiendā; sed de termino ad quē; à quo actiones, mutationes, & motus speciem sortiuntur, non est certū quisnam sit. Ut autem quaestio intelligatur, & diuersæ authorum opiniones; explicare oportet quot, & quæ producatur per generationem. Et in primis certū est formam educi de potētia materiæ; educi autē est suo modo extra causas fieri; cum prius solū haberet esse in eis, hoc est in potētia actiua agentis, & passiuæ materiæ. Fit etiā vnio substantialis, per quam eadē forma coniungitur materiæ. Et tertio sit cōpositū ex materia, forma, & modo vnionis constans. Hoc autē cōpositum duplex est, nēpe natura & suppositum, vt natura humana, & homo; vel hæc natura humana, quæ alio nomine vocatur humanitas, & Petrus, vel Ioānes, qui sunt supposito; & cōpositum, quod est natura, resultat immediatē ex materia, & forma vnitis; suppositū vero non ex his immediatē, sed ex natura ex his cōstituta, & substantiā vnquam termino eius; & hæc quidē omnia fiunt per generationem rerum omnium, excepta generatione hominis, per quam non fit forma

humana, nēpe anima rationalis, sed supponitur facta à solo Deo per creationem in eodem instanti, fiunt tamen cætera omnia.

Hoc supposito inquirimus, quodnam ex his terminus ad quē generationis sit? Et prima opinio quorundam modernorum, quam citant Conimb. lib. 1. de generatione cap. 4. quaest. 14. art. 1. afferit in generatione cuiuslibet rei duas actiones dari distinctas realiter, vnā per quā generatur cōpositum, alterā per quā producitur forma, (vel si producta supponitur, vt in generatione hominis,) per quā vnitur materiæ; & terminum prioris actionis esse cōpositum; terminum posterioris esse formam, vel vnionē. Probatur primò, quia quælibet entitas realis petit actionem propriam, per quam producatur; sed cōpositum, & forma sunt res distinctæ; ergo petunt actiones distinctas per quas producantur; ita quælibet entitas erit terminus actionis ei correspondētis. Secundo; generatio sicut quælibet alia actio, vel mutatio est idē realiter cū termino, per eam productis; sed forma, & cōpositum distinguuntur realiter; ergo non possunt per eādem actionē produci; probatur cōsequentiā, quia nō potest eadem actio identificari cum duobus terminis realiter distinctis, vt per se est manifestum.

Secunda opinio aliorū modernorum nō ponit duas actiones pro forma, & cōposito, quia educta forma de potētia materiæ, & eadē vnita, nō est necessaria aliā actio pro cōposito; & ratio huius est, quia cōpositum non est res distincta à materia, & forma vnitis, sed eadē; ergo eo ipso quod forma est vnita materiæ, cōfertur productum cōpositum. Pro forma tamē, & modo vnionis ponit duas actio-

nes, quasi partiales, ex quibus Integratur vna totalis nomine generatio nis significata in his generationib⁹, in quibus forma educitur de potētia materiæ; nā in generatione hominis solum datur vnica actio ad modum vnionis terminata. Probatur primò; quia forma, & modus vnionis sunt distinctæ entitates quasi partiales per se productæ, & per se cōcurrētes id totum cōpositum efficiendū; ergo quilibet perit suā actionem quasi partiale, ex quibus vna generatio totalis integratur; sicut ex forma ipsa, & vnione simul cū materia integratur cōpositum. Secundò, quia prius actione, vel natura educitur forma e potētia materiæ, quā ei vnitur; ergo prior natura est actioeductiua, vā vniciua; sed idem non est prius natura seipso; ergo non potest esse adē actioeductiua, & vniciua; sed distinctæ ponendæ sunt, vt vna possit esse prior natura altera.

Tertia opinio vnica tantum potest actionem in generatione, quæ sit reductio totius compositi; formam erò asserit non fieri per se, sed quasi ex comitantiam, in quantum totum compositum per se productum non potest sine forma constare. Itaq; hæc intentia sicut ponit vniam tantum actionem in generatione, ita ponit num terminum per se eius, nempe totum compositum. Probatur primò, quia illud tantum per se producit, quod per se habet esse; sed formaeducta de potētia materiæ non potest esse per se, sed inhaeret materiæ, cōpositum vero per se subsistit, cum suppositum; ergo per se producit, & forma quasi comitatur productione eius; & ideo illud solū terminat per se generationē. Secundò, em est terminus ad quem generalis, & terminus a quo corruptio-

nis; sed corruptio non habet pro termino à quo per se formā, sed solum cōpositum; ergo nec generatio habet pro termino ad quem per se formam, sed cōpositum. Probatur minor, quia terminus à quo corruptio nis est non esse rei; sed aliquādo non desinit esse forma per corruptionē, sed compositum tantū; vt patet in corruptione hominis; ergo non est terminus per se eius forma, sed solū cōpositum; quare hoc, & non illa erit terminus per se generationis. Pro solutione huius questionis duplex terminus generationis in primis distingui debet, vnā tāquam quod, & est illa, quæ producit; alius tāquam quo, & est id à quo, vel per quod habet esse eadē res producta, vt quod, & ideo ille dicitur terminus cōpletus, vel totalis; sed terminus, quo, dicitur formalis, & quasi incompletus; quilibet tamen est terminus per se in suo ordine.

Secundo, notandū est duobus modis dis posse considerari generationem; primò, via, aut ordine intētionis; secundo, via, aut ordine executionis; ordo intētionis cōsideratur ex eo, quod præcipue intendit natura tamquam finem generationis; ordo vero executionis ex his, quæ primo exequitur, vel facit. Et vtrumque potest declarari exemplo artis, quæ imitatur naturā: artifex enim ordine intētionis prius intēdit ædificare domum, deinde ligna, & lapides collocare, & tandem eos præparat, vt suis locis collocare possit: vnde ordine intētionis cōstructio domus prior est, collocatio vero lapidū, & lignorū posterior, sed preparatio eorū vltimū locū tenet. Sed ordo executionis quasi oppositus est, secū dum quæ prius est præparatio lapidū, & lignorū, deinde sequit collocatio eorū, & postrema est cōstructio dom⁹. Eodē modo ordine

intentionis totum compositum est primū, quod natura intrēdit, deinde sequitur unio formę cum materia, & postrema esteductio eiusdē formę de potētia materię. Sed ordinē executionis prior esteductio formę, deinde sequitur unio, postremū est cōpositum, quod ex materia & forma unitis resultat. Sed cōpositū duplex est, primum est natura, quę inmediate resultat ex unione formę cum materia, postremum est suppositum, quod ex natura, & subsistentia tantquā ex proprio termino eius cōstat.

39 Quibus explicatis, nostra sententia tribus assertionibus continetur. Prima est, in generatione non dātur plures actiones partiales, nec totales, sed per vnicā actionem indiuisibilem educitur forma de potētia materię, unitur eidē materię, & fit utrūque compositum, nempe natura, & suppositum modo explicando in secunda assertionē. Probatur hoc argumento. Forma materialis non habet propriam subsistentiam, sed inheret materię; ergo per eandem actionē, per quam educitur de potētia materię, fit in materia, & fit inherens materię. Probatur euidenter consequentia; quia per eandem actionem per quam fit accidens, fit in subiecto, & fit inherens subiecto: cuius ratio est, quia esse accidentis non est esse per se, sed in esse subiecto, ex quo necessario sequitur, vt per eandem actionem, per quam fit, fiat in subiecto, vel inherens subiecto, & non possint multiplicari duę actiones, vna per quam fiat, & alia per quam fiat in subiecto: ergo cum esse formę materialis non sit per se, sed inherens materię, non minus necessario sequitur quod per eandem actionē, per quam fit, fiat in materia, vel inherens materię. Vltērius forma inherere ma-

terię est esse unitam materię, quia per inhaesionem ei unitur; ergo per eandem actionē per quā fit in materia, vel inherens materię, unitur eidē materię, & nō potest per aliam distinctā uniti: & ideo nec per aliam distinctam fieri unio, sed per eandem. Probatur secundū, quod per eandē actionē, per quam forma educitur de potētia materię, & ei unitur, fiat cōpositum. Primum, quia cōpositum non est alia entitas distincta à materia, & forma, vt vultis; sed eadem, vt in 11. lib. Phys. probauimus; ergo per eandem actionē realem, per quam forma fit, & unitur materię, fit etiam natura ex utraq; composita. Secundū, quia id tantum fit per se, per actionē, quod habet esse per se, sed cōpositū tantum habet esse per se; ergo actio per se solum terminatur ad compositum tantquam ad id, quod fit, & hoc est vnū: ergo fit per vnicam actionē. Deinde compositum includit formā, & unionem: ergo per eandē actionem per quam fit compositum, fit forma, & modus unionis. quare nō sunt ponendę plures actiones pro forma; & unione, sed per eandem fit utraq; suo modo cum composito. Et si dicatur id tantum fieri per se per actionem totalem, quod habet esse per se, sed per actionem partialem fieri posse aliquid, etiam si nō habeat esse per se, sed sit pars eius, quod habet esse per se. Cōtra hoc est, quod actio quęcumque terminatur ad esse rei, cum per actionem fiat res extra causas; ergo repugnat per se fieri, etiam per actionem partialem, nisi habeat esse per se: sed nec forma materialis, nec modus unionis habent esse per se sed in materia, & cōposito; ergo nec possunt fieri per se per actionem partialem, quare non sunt ponendę actiones partiales pro-

cis,

eis, sed per eandem fieri debent, per quam sic compositum.

I Secunda assertio. Compositum est terminus generationis, ut quod adæquatius, & principalis, & ordine intentionis primus, atque adeo primus simpliciter, quia primum ordine intentionis est primum simpliciter. Hæc habetur expressa apud Aristotelem. 7. lib. Metaph. cap. 7. ubi docet formam non fieri, sed compositum, quod si non fit, ergo non est terminus, qui fit; sed hoc solum continet compositum. Idem etiam docet D. Thom. 1. p. q. 45. art. 8. & ratione probatur; quia illud est terminus generationis; ut quod per eam fit, quod per eam habet esse; sed solum compositum habet esse per generationem: ergo hoc solum est terminus per eam factus. Probatur minor, quia forma, & modus unionis, per quem unitur materia, non dicuntur esse, sed potius sunt, quo, vel quibus compositum est. Quod vero sit primarius terminus ordine intentionis, euidens est, quia primum, quod intendit natura per generationem, est compositum, ut autem consequenter hunc finem, educit formam de potentia materiae, & producit medium unionis, per quem eam unit eidem materiae, & eadem ratione dicitur terminus principalis; adæquatius vero, quia continet quidquid uno, vel alio modo fit per generationem. Sed totum compositum pro natura resultante ex unionione materiae, & formæ est terminus adæquatius immediatus: pro superposito vero est terminus ultimus, & quasi remotus, quia totum, quod primo resultat ex unionione materiae, & formæ per generationem productum est natura, ex qua tandem, & subsistentia eam terminant resultat superpositum, ut Petrus, vel Ioannes.

I Tertia assertio. Terminus formalis generationis, & ut quo, atque etiam primarius ordine executionis est forma tum modo unionis substantialis, per quem unitur materiae. Hæc colligitur efficaciter ex Arist. 1. lib. Physic. ubi docet formam esse principium generationis: tamquam terminum, non à quo, quia terminus à quo est privatio; ergo: itaque terminus ad quem, non qui fit, cum hoc sit compositum; ergo formalis, & ut quo. Et lib. 1. cap. 1. text. 14. asserit generationem esse viam ad naturam, hoc est ad formam, quæ est præcipuum significatum naturæ, ut exponunt interpretes eiusdem loci. Sed illud in quod tendimus per viam, est terminus eius: ergo forma est terminus proprius, & formalis generationis. Et probatur ratione, quia forma videtur esse specificum compositum, & est ratio essendi, sed compositum est terminus, qui fit per generationem; ergo forma erit, quo fit compositum, quod est esse terminum formalem, & ut quo. De modo vero unionis probatur, quia est id, quo forma unitur materiae, & ideo quo medio constituit compositum; ergo pertinet etiam ad terminum formalem generationis. Et quod tandem forma cum modo unionis sit terminus immediatus ordine executionis, euidens est, quia primum, quod natura exequitur, ut compositum constituat, esteductio formæ de potentia materiae, & unionis eius cum materia: ergo utraque pertinet suo modo ad terminum generationis ordine executionis: qua autem ratione pertineant, nempe, utraque tamquam terminus formalis, ita ut ex utraque tamquam ex partiali constituatur unus terminus formalis, vel sola forma, tamquam terminus formalis, modus vero

42

vnionis tamquam conditio itatim explicabitur.

- 45 Ad primum argumentū primæ opinionis distingueda est maior, nā vel entitas realis per se fieri potest, vel in alio includitur, quod per se fit; & si primo modo se habeat, distinctam petit actionem ab alia, sic etiā se habente; si vero in alia includatur, quæ ex eius productione resultat, per eādem actionem cum ea fieri potest: & sic se habet forma in ordine ad compositum, quod ex educatione eius de potentia materiæ, & vnione eū eadē materia resultat, quare non indigēt distinctis actionibus, sed per eamdem fieri possunt, vt probatum est.

Ad secundum, neganda est maior, quod actio sit eadem entitas realis cum termino, præsertim cum terminus est substantia, vt in generatione est manifestum: sed distinguuntur ex natura rei, quia actio est accidens de prædicamento actionis; accidens vero, & substantia non possunt esse eadem entitas realis, vt à nobis probatum est in prædicamento ad aliquid, atque etiam in 1. lib. Physic. sed distinguatur debet à substantia saltem distinctione modalī.

Ad primum argumentum secundæ opinionis concedendum est antecedens, quod forma, & modus vnionis sint duæ entitates distinctæ, sed neganda est consequentia, quod per diuersas actiones produci debeant, sed potius necesse est per eandem produci, vt probauimus; quia forma non fit per se, sicut nec habet esse per se, sed fit inherens materiæ, quia eius esse est inesse materiæ: quare cum inherere materiæ sit esse ei vnitam, per eandem actionem educationis, per quam producitur in materia, producitur etiam modus vnionis, per quæ ei vnitur.

- 44 Ad secundam, concedendum est

antecedens, quod prior natura sit forma, quā in modus vnionis, propter rationem causæ, & effectus, nam modus vnionis effectus est formæ in genere causæ formæ; & consequenter, quæ prius ratione fit formæ educi, quā vniri; sed neganda est consequentia, quod distinctæ actiones sint educitio, & vnio, sed vna, & eadē, quia quæ per educationē producatur forma inherens materiæ, per eādem producitur vnio; & ideo eadē actio educitiua est etiā vnitiua: solū hoc potest esse verū, quod prius natura terminetur ad formā, quā ad vnionē, & ideo prius natura sit educitiua, quā in vnitiua, nō quod causa sui ipsius sit, sed quod terminari ad formā, vel esse educitiuā eius, sic causa suo modo eius, quod est esse vnitiuā, vel terminari ad modū vnionis; nec mirū hoc est, quod sicut forma, & vnio sūt duæ entitates, quæ vnā est prior altera, & causa eius, ita sit prius actionem terminari ad vnā, quā ad alterā, nō tempore, sed natura, vel ratione; hoc enim nou est aliud, quā prius esse causationē vnus, quā alterius. Quænamodū eadē generatio terminatur ad naturā, & suppositum, sed prius ad illā ordinē executionis, quā in ad suppositum.

D V B I V M.

EX resolutione huius quæstionis 45 resultat quoddā dubium pitius explicandum, quā ad sequentē trāsfemus; nā si per eādem actionē educitur forma de potentia materiæ, ei que vnitur, & ex vnione vnusque resultat compositum, tūquam præcipuus, & adæquatus terminus eius; merito poterit quis dubitare, à quonā horū triū ratio uē generationis fortietur; et in quo potius, quā in alijs ratio generationis consistat. Et prima opinio quorundā recentiorum tenet actionē, per quam prædicta omnia fiunt, formale rationē generationis habere, non ex

eo, quod esteductio formæ de potētia materiæ, nec ex eo, quod est productio totius cōpositi, sed ex eo, quod est vnitio formæ cum materia. Et probatur primum, quod non cōsistat formalis ratio generationis in educatione formæ, hoc argumento. Vera, atque formalis generatio datur sine educatione formæ de potētia materiæ, imo sine productione aliqua formæ; ergo nō habet rationē formale generationis ex eo, quod esteductio formæ: euidēs est cōsequētia; sed probatur antecedēs in productione hominis, quæ vera generatio est apud Aristotelē 2. Phys. c. 2. text. 16. asserentem, *Solus homo generat hominē*; atq; etiam apud omnes eius interpretes, per quā tamē nulla forma educitur, vel producitur, sed anima rationalis, quæ vera forma hominis est, creatur à Deo immediate; ergo formalis ratio generationis nō potest cōsistere in educatione, vel productione formæ. Secūdo, quia si fieri posset, vt agēs naturale educēs formā de potētia materiæ nō vniret eā materiæ, sed separatam produceret, taliseductio nō esset generatio, quia nullum cōpositū generaretur; ergo formalis ratio generationis non consistit in educatione, vel productione formæ.

46 Quod vero non cōsistat in productione cōpositi, probatur, quia productio cōpositi nō p̄cedit distinctā actionē ab eā, per quā forma educitur, vel vnitur materiæ, sededucta forma, & vnita materiæ productum censetur cōpositum; cum nō sit alia entitas à materiæ, & forma, & vnione: ergo cū generatio sit actio, per quā res generatur, non dicitur generatio ex eo, quod sit productio totius cōpositi. Secūdo, idem cōpositum non minus produci potest per aliā actionē, quæ nō sit vera generatio, quā per veram generationē: ergo generatio non di-

citur talis formaliter, quia est productio cōpositi, nam si ex eo talis diceretur, omnis productio cōpositi esset generatio; quod patet esse falsū.

Sed nostra sentētia est, rationē formale generationis habere ex eo, quod esteductio cōpositi per vnionē formæ cū materiæ, quæ primo explicanda est, deinde probāda: pro explanatione vero oportet præsupponere id, quod in hac eadē quæstione dictum est, nēpe eādem actionem reālē educationē formæ de potētia materiæ, vnionē eiusdem formæ cū materiæ, & productionem cōpositi, quæ tria hæc sola ratione differunt, & tria ipsa nomina singulas, atq; diuersas rationes eiusdē actionis realis exprimūt, dubiū vero postulat, in quam illarum cōsistat ratio formalis generationis, vel ex quo illorū habeat talē rationem formale: & prima opinio recētorum asserit, non habere rationem formale generationis ex eo, quod esteductio formæ, nec productio cōpositi, sed ex eo, quod est vnitio formæ cū materiæ, vnde tenet cōsequēter terminū formale generationis nō esse formā, sed modū vnionis, quod videtur necessariū dicēdū supposito priori, nā si ex solavnitione habet talis actio formale rationē generationis, sequitur hāc esse verā, vnitio est formaliter generatio, ergo quod est terminus formalis vnitionis, erit terminus formalis generationis; sed vnio, vel vnionis modus est terminus formalis vnitionis, quia vnitio per se, & formaliter tēdit ad vnionē; ergo idē modus vnionis erit terminus formalis generationis. Nos vero tenemus rationē formale generationis habere ex productione cōpositi per vnionē materiæ cum forma. Et ex consequenti terminū formalem generationis esse formam, & non modum vnionis.

Præsup-

Præsupponendum est aliud, quod superius etiam docuimus, videlicet terminum per se, & primariam generationis, quem vocant, ut quod, esse primum compositum resultans ex unione formæ cum materia, quod est natura, nam suppositum quod est quasi secundum compositum, terminus remotus est, atque ultimus: gratia exempli, quia per generationem ignis id quod immediate producit, & in quod immediate tendit generatio, est natura ignis resultans ex unione formæ substantialis cum materia, & ideo hæc est terminus primarius per generationem productus: quis vero sit formalis, & ut quo, nempe forma ipsa, vel modus unionis. prima opinio tenet non esse formam, sed modum unionis: nos vero asserimus non modum unionis, sed formam: duo itaque continent nostra sententia, primum est, quod actio per quam aliquid generatur, habeat rationem formalem generationis ex eo, quod est productio compositi, nempe naturæ ex unione formæ cum materia. Secundum, quod terminus formalis generationis sit forma, & non modus unionis. Probat primum, quia actio habet rationem formalem generationis à re genita, sed res genita non est modus unionis, sed compositum, nam humana natura est genita, & ab ea dicitur generatio illa actio, per quam producit, & non à modo unionis: ergo ex eo est formaliter generatio actio, quia est productio compositi, non quia est unio formæ cum materia: quod facile intelligitur, si consideremus, quod quemadmodum ad educationem formæ de potentia materiæ requiritur unio eiusdem formæ cum materia, quia non educitur forma, nisi inherens materiæ, & ideo nisi unio ma-

teriæ, sed non propterea dicimus talem actionem, per quam educitur forma, habere rationem formalem educationis à modo unionis, vel ex eo, quod sit productio eius, sed potius à forma ex eo, quod per eam exit in actum; cum prius solum esset in potentia actiua agentis, & passiva materiæ: vel si non siteducta de potentia materiæ, per talem actionem sit, ut informet materiam, & constituat eam compositum, tamquam vera forma eius. Eodem modo, ut producat compositum per generationem, requiritur tamquam conditio omnino necessaria, & secundum rationem præsupposita unio per quam producat modus unionis, & modus ipse unionis, per quem uniantur materia, & forma, quia forma non producit, nisi in materia, & inherens materiæ, inherens vero est modus unionis per quem uniantur materia, ex quo non sequitur actionem per quam generatur compositum, habere rationem formalem generationis à modo unionis, sed ab eodem composito per eam genito ex unione formæ cum materia: modus vero unionis solum sit conditio necessaria, ut generatio dicatur per productionem compositi, tamquam per rationem formalem talis denominationis.

Probat secundum, quod forma sit terminus formalis generationis, & non modus unionis, sed solum conditio intrinseca eiusdem termini, quia terminus immediatus, atque totalis generationis, ut quod generatur, est compositum pro natura: ergo ille erit terminus formalis, ut quo, qui est ratio formalis constitutiua eiusdem naturæ, sed talis est forma, non modus unionis: ergo illa erit terminus formalis generationis, &

in iste: minorem probo, quia natu-
constituitur per formam, & non
r modum vnionis, quamuis iste
conditio necessaria, vt constitua-
r, quia forma nou constituit, nisi
ita materiæ; & si dicatur, forma nõ
terminus generationis, nisi ve
ita materiæ: ergo vnio erit termi-
s formalis, potiusquam formæ; di-
nguendum est antecedens, quia si
duplicit rationem formalem ter-
nandi, falsum est: si verò conditio
m intrinsecam, verum: & si rursus
atur animã rationale esse termi-
creationis, ergo nõ generationis,
la cũ sint distinctæ actiones, debet
ere distinctos terminos. Respon-
di diuersa ratione esse terminũ v-
tisq; actionis, nõ creationem ter-
nat secũdũ propriam entitatem
nihilõ productam, est autem ter-
nus formalis generationis, vt con-
uit compositum genitum per in-
nationem materiæ, & vnionem
ea, ita tamen, vt sicut in forma-
olum est conditio necessaria; ad-
inandum; & non ratio termi-
di: ita modus vnionis. Ad illud
argum. pro cõtraria opinione,
probabatur, actionẽ nõ esse ne-
riam nouam actionem, per quã
ucatur compositum præter vni-
m formæ cũ materia, sed produ-
er eã modo vnionis statim re-
re idem compositum; respon-
rerum id esse, quod sine noua a-
e sequitur compositum, nihilõ-
is virtute eiusdẽ vnionis fieri;
eo sortitur vnio rationem for-
m generationis.

VÆSTIO IIII.

*duam sit subiectum pro-
rium generationis.*

PRæsupponendum est tamquam
certum, vt quæstio intelligatur;
quod sicut omne agens creatũ ope-
ratur per aliquam potestiam, aut vir-
tutem, quæ sit accidens superadditum
substantiæ eius in prædicamento qua-
litas; etiam operatur per actionem
mediam inter ipsũ, & effectũ, quæ
sit etiam accidens de prædicamento
actionis: vnde sequitur, quod agens
naturale educens formã de potentia
materiæ, generansq; compositum per ve-
ram actionem id efficiat, quæ sit acci-
dens de prædicamento actionis; &
talem esse generationẽ certum est;
nec est minus certum omne accidens
reale habere subiectum propriũ, cui
inhereat. & à quo sustentetur: & ideo
inquirim⁹, in quonã subiecto sit hoc
accidens, quod est generatio, in ma-
teria, in forma, in vnione, vel cõposito?

Circa quam quæstionem; primo
referanda est sententia illorũ, qui vt
superius vidimus, ponũt in genera-
tione duplicẽ actionem partialem;
vnã, quæ siteductio formæ de potestia
materiæ, alteram, quæ sit vnictio
eiusdẽ formæ cũ materia, & illã di-
cũt esse immediatẽ in eadem formã;
quæ educitur; vnctionẽ vero in eo-
dem modo vnionis per eã productõ:
sed quia tam forma, quam modus
vnionis sunt in materia, vtamquẽ
actionem mediatẽ etiã recipi in ma-
teria. Hæc tamen sententia falsã est;
primo, quia falsum est, quod suppo-
nit dari duas illas actiones in genẽ-
ratione, vt probauimus; secũdõ, quia
etiã si darentur, deberent recipi in
mediate in materia, & non in forma;
& modo vnionis; quod sic probõ:
Actiones istæ procedunt ab agente
circa materiam, tamquam circa subi-
iectum, de cuius potestia educit tam
formam, quam modũ vnionis: ergo

D materia

materia se habet ad illas actiones tamquam passum: & sunt actiones transeuntes, quæ oriuntur ab agente, & transeunt ad passum, in eoque recipiuntur: ergo tales actiones immediate transeunt ad materiam, in eaq; tamquã in passu proximè recipiuntur, quod est recipi in ea tamquam in subiecto proximo: & tertio, quia duæ illæ actiones sunt viæ ad formam, & modum unionis tamquam ad proprios terminos, & versantur circa materiã tamquam circa subiectum, de cuius potentia educuntur iisdem termini: ergo ordine naturæ præsupponunt materiã tamquam subiectum, & antecedunt formam, & unionem, quare non possunt esse in eis tanquam in subiectis, sed in sola materia.

50 Hæc sententia refutata; prima opinio distinguit triplex subiectum generationis, nempe denominationis, inhesionis, & eius circa quod exercetur generatio; asseritque materiã non esse subiectum denominationis ipsius generationis, quia non dicitur genita, nec etiam inhesionis, quia generatio est accidens, & nullum prorsus accidens, siue sit cõpletum, siue incompletum; siue sit absolutum, vel relatio, potest recipi in materiã tamquam in subiecto inhesionis: Sed materiã concedit esse subiectum generationis, circa quod exercetur; quemadmodum aut mobile est subiectum circa quod exercetur motus; nam generas exercet suam actionem circa materiã, ut ex potentia eius educat formam, eamque unit eidem materiã, & ex unione resulret compositum, quod intendit producere. Ita Bañez. 1. lib. de generatione c. 4. q. 11. ubi nullã aliã rationem pro hac sententiã attulit. Sed nec docet quomodò sit subie-

ctũ in quo inheret generatio, quãvis sentire videatur inherere in cõposito genito, sicut etiam accidẽtia.

Nos tamen eam probamus dupli ci argumento. Primum quia generatio est accidens, ergo debet sustentari à subiecto in quo inheret, illique tribuere propriã denominationem; sed utrumq; repugnat materiã; ergo repugnabit etiã, quod sit subiectum, cui inheret generatio. Probatur minor, quia subiectũ sustentat accidẽtia per esse proprium ac per se; sed materia nullũ esse habet à se, sed à forma accipit: ergo ante receptionem formæ, nõ poterit sustentare generationem, nec denominationem propriã eius suscipere, sicut nec propriũ effectum formalem, nempe genitã esse, vel appellari: cum sit ex propria natura ingenerabilis, & incorruptibilis, ut in 1. lib. Phys. docuimus, & probauimus.

Secundò, materia est potestã substantialis; ergo prius respicit formã substantialem, quã accidentalem; sed quod prius respicit, prius etiam recipit; cum eo sine respiciat utramque formã, ut tam in se recipiat; ergo nõ potest prius recipere formã accidentalem, quã substantialem; & consistit generatio habere modũ accidentalis formæ, quia est verũ, & reale accidens; ergo repugnat, quod in materia recipiatur prius, quã forma substantialis; atq; adeo, quod nulla materia sit subiectũ inhesionis eius: & certe si prius recipere ut generatio in materia, quã forma substantialis, efficeret cum ea cõpositum accidentale, & hoc esset prius, quã compositum substantiale, quod cum forma constituit; quod repugnat, quia substantia omnibus modis est prior accidente.

Secunda opinio tenet, propriũ atque immediatum subiectum, cui generatio

generatio inhæret, esse materiam primam. Ita expr. esse Aristoteles in hoc primo lib. ad finem quarti capituli his verbis: *Est autem materia materia quædam, & proprie subiectum generationis, & corruptionis susceptibile.* Ita etiam D. Thomas non solum in commentariis horum verborum, sed etiam in 2. distinct. 1. q. 1. artic. 2. & dist. 12. q. 1. art. 1. ad 5. Albert. Magnus 1. lib. de generatione tractat. 2. Veneris ibidem text. 24. Calet. 3. p. q. 31. art. 1. Toletus q. 5. huius primi lib. & est communis, & vera. Probatur primo, quia generatio, ut superius probauimus, est mutatio substantialis, sed mutatio est in eo, quod mutatur, tamquam in subiecto, ut docet Aristoteles 5. lib. Phys. text. 12. his verbis: *Quoniam cui in est, illud mutatur;* ergo illud erit subiectum generationis quod per eam mutatur, & mutatur sola materia: ergo hæc sola est subiectum generationis. Probatur minor, quia sola materia transit a priuatione formæ ad eandem formam, quam per generationem recipit, ut per se est manifestum. Secundo, quia generans agit in materiam per actionem, quæ dicitur generatio substantialis, & per talem actionem educit formam de potentia eius: ergo actio generationis est via, per quam materia tendit in formam; sed prius est ordine executionis via, quam terminus: ergo prius eodem ordine materia est in via, quam in termino, quod est prius recipere in se generationem, quam formam, siquæ subiectum inhærentis eius. Quod euidenter sequitur ex eo, uod Bañez concedit, nempe materiam nudam esse subiectum, circa quod exercetur generatio, sicut mobile est subiectum, circa quod exercetur motus; sed repugnat actionem

generationis exerceri circa materiam nudam, quin in ea recipiatur: ergo quin sit subiectum inhærentis eius. Probatur minor, quia exercetur circa materiam, tamquam circa passum: ergo tamquam circa recipiens, & subiectum.

Ad primum argumentum concedendum est primum enthymema, quantum ad eam partem; quæ æst subiectum proprium sustentare accidentia, sed neganda est minor, quod materiam repugnet sustentare generationem, habet enim propriam existentiam, & subsistentiam partialem, ut probauimus in 1. lib. Physic. per quas eam sustentare potest; quod uero ab alijs dicitur materiam semper esse coniunctam alicui formæ, à qua potest accipere esse, & per illud sustentare generationem, non uideatur mihi soluere argumentum; quod sic probatur. Materia in instanti generationis est coniuncta nouæ formæ, & tempore præcedenti præcedenti fuit coniuncta formæ antiquæ, sed cum tempore præcedenti nondum fuerit generatio substantialis, non potuit sustentare generationem materiam, per illud esse, quod recipiebat ab illa formâ; in instanti uero generationis habet quidem iam nouam formam, sed ratione illius non potest sustentare generationem. Probatur efficaciter, quia prius natura, quam recipiat formam, recipit generationem; ergo ratione alicuius esse prius debet eam sustentare, & consequenter nec ratione uetus formæ, neque alterius, sed ratione sui, hoc est ratione propriæ existentie, & subsistentie, quam à se habet, & non à forma. Quod uero dicitur in eodem enthymemate, non posse materiam esse subiectum generationis, quin effectum formale eius recipiat, atq; etiã pro-

priam denominationem genitæ distinguendum est; quia ut ex D. Tho. 3. p. q. 3. art. 1. ad 1. colligitur, generatio duo habet, & quod sit mutatio, & talis mutatio, nempe substantialis, quæ dicitur generatio, & primum habet in ordine ad subiectum, secundum in ordine ad terminum, nam subiectum est, quod proprie mutatur, & à termino accipit eadem mutatio rationem specificam; ratione ergo primi, quod habet in ordine ad subiectum, tribuit ei effectum formalem, & denominationem; & ideo dicitur materia mutata per generationem; sed ratione secundi, quod habet in ordine ad terminum denominat eum genitum, non ergo sequitur materiã esse genitam licet sit subiectum generationis, sed solum esse mutatam, terminum vero eius esse genitum.

5.4 Ad secundum respondent aliqui materiã in genere causæ efficientis prius respicere generationem, quã formam, quia generatio est quasi effectio, vel causatio formæ, sed in genere causæ materialis prius respicere formam, quia eam respicit tamquam actum substantialem, generationem vero tamquam actum accidentalem, qui est posterior. Et quia recipere dicit genus causæ materialis, prius recipit in se formam, quã generationem. Hæc tamen solutio nec vera est, nec satisfactio argumento. Probatur hoc modo: Per actionem agentis educitur forma de potentia materiæ, & fit in materia; ergo prius natura versatur actio generationis circa materiã, quã sit forma, & uniat materia; sed versatur circa illam, tamquam circa passum, atque subiectum; & ratio subiecti genus est causæ materialis: ergo adhuc in hoc genere materia prius respicit gene-

rationem, quã formam in ordine executionis, & consequenter prius natura eam recipiet. Et secundum, quia si prius reciperet formam, iam non esset nuda materia subiectum generationis, sed informatã forma; quod patet esse falsum, quia subiectum motus, vel mutationis nudum, atque distinctum debet esse ab utroque termino, cum ex eo mutetur, quod unum demittat, & accipiat alterum. Resp. 5.5 denr ergo distinguendo maiorem, quod materia prius respiciat formam substantialem, quã accidentalem; nam forma accidentalis duplex est, una completa, quæ sequitur compositum, vel saltem formam substantialem in materia, & eam posterior respicit, quã formam: alia est incompleta, tamquam via ad formam, & talis est generatio, quã ordine executionis necesse est prius respiciat: & ideo prius in se recipiat, ut per receptionem educatur forma substantialis de potentia eius; nam ut in 1. lib. Phys. docuimus, & probauimus propria causalitas materiæ in ordine ad educationem formæ est passio, hoc est actio generantis, ut in se recepta, quare prius eam debet recipere, quã formam, alioquin non poterit concurrere in proprio genere causæ ad educationem eius. Quod vero componat eam totum accidentale imperfectum statim desinens per aduentum formæ, nullum est inconueniens, quia ex hoc non sequitur prius esse simpliciter adhuc compositum hoc accidentale, sed solum secundum quid, nempe ordine executionis, & hoc ideo, quia forma accidentalis imperfecta ex qua fit, est via ad substantialem, per quam fit compositum substantiale.

(.2.)

QUÆSTIO V.

An generatio substantialis sit mutatio successiua, vel instantanea ab alteratione distincta?

56. **P**rima opinio non ponit actionē aliquam necessariam ad educendam formam substantialem de potentia materiæ, neque ad eam viuendam eadem materiæ, sed asserit virtute alterationum præcedentium, per quā disponitur materia, educi formam, & vniū materiæ, generarique cōpositū naturali sequella absque alia noua actione. Gratia exempli, dum generatur ignis ex ligno, disponitur materia eius ad recipiendam formam ignis per calefactionem, & exsecationem, & cum iam perfectè disposita est, nõ est necessaria noua alia actio, sed in vltimo instanti harum alterationum virtute earū expellitur forma ligni, & educta censetur forma ignis, atque vniū materiæ ligni, genitūque ignis: & ita generatio nec est mutatio, neque actio distincta ab alteratione. Ita Caietanus 1. p. q. 54. artic. 3. & de ente, & essentia q. 17. Henricus in tractat. de vnitāte formarū q. 17. Probatur primo, quia agens naturale non potest concurrere ad aliquam actionem, nisi medijs accidentibus, vt ignis medio calore, & alijs qualitātibz, nam substantia creata non est per se ipsam operatiua, sicut Deus, sed per accidentia superaddita: ergo nec potest educere formam de potentia materiæ, & eam vniū materiæ, nisi medijs eisdem accidentibus, per quæ disponit eandem materiam, sed hæc accidentia, vel dispo-

sitiones non sunt iam in instanti generationis; præsertim in opinione eorum, qui asserunt in toto composito, tamquam in subiecto inherere, cum quo etiam corrumpuntur: ergo impossibile est in eodem instanti generans agere, vel ab eo procedere ad actionem, per quam educatur forma de potentia materiæ, & producatur compositum; sed virtute alterationū præcedentium produci censendum est.

Secundo, quia ita operantur secundæ causæ per accidentia, vt non præstent alium concursum ad actiones, & effectus substantiales, præter eū, quem per illa præstant, vt 1. lib. Phys. docuimus, & probauimus; sed in instanti generationis nullum est iam accideus, sed corrupta sunt omnia cum composito, præsertim si in eo subieclantur: ergo non potest cōcursum aliquem actualem præstare generans, nec poterit actio aliqua ab eo tunc procedere. Probatur consequentiā: quia repugnat actionem procedere ab agente, nisi per actualem concursum. Quod clarius ostendo in generatione viuentium, ad quam non concurrat viuens, nisi per virtutem seminalem, tamquam per instrumentum; sed virtus seminalis procedens à forma seminis corumpitur necessariò cum eo: ergo sicut semen non manet iam in instanti generationis, in quo iam est anima vniū materiæ eius; ita nec potest manere virtus seminalis: quare nulla erit causa secunda, à qua possit actio procedere in illo instanti: nam viuens, aut iam non est, vt contingere solet, vel non est præsens: vnde non potest per se concurrere ad talem actionē, sed nec per instrumentum proprium, quod est virtus seminalis: repugabit ergo, actionem ab eo procedere.

sed effectus dicitur fieri virtute alterationum præcedentium.

58 Tertio per alterationes præcedentes disponitur materia, & expellitur sufficienter forma substantialis ab ea, cum non possit naturaliter cum eis permanere, vt forma ignis cū summo calore, sed expulsio formæ præexistentis sequitur naturaliter introductio nouæ: ergo alterationes præcedentes sufficiunt ad expulsio- nem vnius formæ, & introductionē alterius, quod est sufficere ad generationem; & ideo non est necessaria alia actio in instanti generatiouis, quæ sit generatio.

Secunda opinio præter alterationes tempore præcedentes ponit nouam aliam actionem instantaneā, per quam educatur forma, vniatur materia, fiatq; compositum; & hanc distinguit realiter ab alteratione; vocatq; generationem substantialem. Hæc est communis, & vera sententia, quam tenent antiqui omnes, & moderni, D. Thom. quæst. 1. de potentia artic. 1. Scotus in 1. distinct. 2. quæst. 9. Henric. quodlib. 9. quæst. 4. Auertoes 4. lib. Phys. comm. 29. Simpl. lib. 3. text. 8. Capreo. in 2. distinct. 13. q. 1. art. 3. Alexand. Alensis 3. p. quæst. 7. memb. 6. & moderni in expositione huius libri. Probatur testimonio Aristotelis 5. lib. Phys. cap. 1. tex. 9. & 10. & cap. 5. text. 51. quibus locis asserit ad substantiam non terminari motum per se, sed mutationem, & ideo generationem non esse motum. Quod etiā probat, quia motus versatur inter terminos positiuè contrarios, vt dealbatio inter album, & nigrum; generatio vero non nisi inter terminos contradictorios, vel præsua- tiuè oppositos, vt inter esse, & non esse: sed alterationes præcedentes gene- rationem, vt calefactio; aut insigni-

datio sunt motus; ergo generatio dis- tinguitur ab eis ex mente Aristotelis.

Probatur etiam ratione ex parte 59 subiecti, nam subiectum generatio- nis substantialis est materia, altera- tionis vero compositum, vt docet expresse Aristot. 5. lib. Phys. capit. 1. text. 9. & capit. 4. huius libri circa fi- nem. Et probat ratio, quia quod alteratur, compositum est, vt quod cale- fit, vel dealbatur: quod vero muta- tur per generationem à priuatione formæ substantialis ad eandem for- mam, est sola materia; sed compositum, & materia sunt subiecta reali- ter distincta: ergo generatio, & alte- ratio sunt mutationes distinctæ reali- ter. Secundo, ex parte termini, nam per alterationem producitur qualita- tis per generationem substantia; ergo sunt actiones realiter, atque specie distinctæ. Probatur tandem, quia productis accidentibus per altera- tiones præcedentes, non est eo ipsoeducta de potentia materia noua forma substantialis, neque vnita ei- dem materia; ergo requiritur noua, atque distincta actio, per quam edu- catur, & vniatur. Probatur anteceden- dens, quia educio formæ substan- tialis, & vnio eius cum materia, est nouus, atque distinctus effectus: & substantialis quidem, ac proinde al- terius ordinis à qualitatibus per al- terationes productis: ergo petit nouum, atque distinctum fieri, nouam, atque distinctam actionem, non successiuam, vt sunt alterationes, sed instantaneam, quia substantiatio- tum suum esse habet simul, & non per partes, vel gradus, vt qualitates, & ideo postulat simul fieri, aut in instanti. Ex quibus efficaciter colligitur generationem, per quam fit, esse actionem instantaneam, ab alte- ratio-

rationibus præcedentibus specie, ac realiter distinctam.

60 Propter argumeta pro alia sententia posita (quæ verè difficillima sunt) dixerunt moderni quidam, causas secundas non, posse quidem agere nisi medijs accidentibus, sed præter concursum, quem accidentia præbent, proprium habere, quem cum præfentes non sunt, suppletur à Deo, à quo procedit actio instantanea e ductiua, & vniua formæ, tamquam à causa supplete concursum secundæ, & ideo maiorem præstante, quàm alias actiones, ad quas concurrunt causa secundæ, quæ ad generationes viuendum nec per se, nec per instrumenta concurrere possunt, & ideo nullo modo. Hanc tamen sententiã refutauimus 2. lib. Phys. quia ex præfè contradicit principijs Aristotelis, & inter alia inconuenientia habet hæc; primum, quòd nullum viuens generet sibi simile, sed à solo Deo generetur: probatur euidenter, quia viuens non concurrat ad generationem per se, nec per instrumentum: ergo nullo modo est causa rei genitæ, sed solus Deus, qui supplet causalitatem eius: secundum, quòd nulla detur generatio vniuoca viuētium; cum causa pro anima eius, quæ est Deus, sit diuersæ rationis, & ordinis ab effectu: tertium, quòd nulla detur relatio paternitatis, & filiationis in hominibus; cum relationes istæ fundentur in eo, quod vnus homo genererit alterum, & iste sit genitus ab illo, vt docet expresse Aristoteles in prædicamento ad aliquid.

61 Secundo, possent respondere, qui tenent, accidentia recipi in materia prima tamquam in proprio subiecto, præmanere accidentia impressa materię per alterationes præfèdentes in instanti generationis, sicut perma-

net materia, in qua sunt; & ideo posse generans illis medijs agere ad e ductiõnem, atq; vniõnem formæ substantialis, & actionem generationis procedere ab illo in eodẽ instanti. Sed hæc solutio in primis non est forma; quia solũ tenet supposita illa opinione de subiecto accidentiũ; cuius opposita magis cõsonat principijs Aristot. & fortè est probabilior, vt in hoc lib. ostendimus. Deinde non habet locũ in generatione viuētium, in quibus euidẽs est apud omnes opinãtes semen, ac virtutẽ seminalẽ corruptam esse in instanti generationis, in quo verum est dicere nouam viuẽs iam esse productum per introductiõnem animæ rationalis in materia seminis, atque adeo semen iam non esse, & ex consequenti, nec virtutem seminalem cum forma: eiusdem seminis, cuius erat propria pereuntem, propter incompõsibilitatem, quã habet cum anima rationali, & perfectã organizatione corporis. Quo supposito nullum datur agens, à quo possit procedere actio generandi in illo instanti; quia aut viuens, à quo decessum fuit semen, iam non est, vel est separatum à loco generationis; quare nec per se, nec per virtutem seminalem agere potest.

Quare alij respondent, ad rationẽ 62 Physici instrumenti nõ requiri quiddã in eodem instanti sit, in quo sequitur effectus, vel actio ab eo procedens; sed satis est in tempore immediato fuisse, & tunc aliquid fuisse operatum, ex quo in instanti terminatio illius temporis sequitur actio, & effectus; qui licet non dicantur procedere ab eo formaliter, procedunt tamen virtualiter; quia virtute eius, quod immediatè fecit, sequuntur actio, & effectus. Gratia exempli, semen dicitur instrumentum generantis ad

genc.

generationem viventis, ut Aristot. & cum eo tota schola docet. quia materiam disponit, & organizat, & virtutis huius dispositionis, & organizationis sequitur eductio formæ de potentia materiæ, vel saltem unio eius cum materiâ, atque etiam productio totius compositi, nec requiritur quod actu existat in instanti generationis, sed satis est tempore immediato fuisse; ex quo Physicè loquendo censetur quasi actu existere, hoc est ita effectum, & actionem virtutis eius sequi, ac si in eo instanti existeret, nec maiorem similitudinem cum effectu perit causalitas Physica, de cuius intrinsicæ ratione solum est operari ex determinatione ad unum; quod vero actu existat causa dum operatur, vel tempore immediatè præcedenti sufficit ad causalitatem; nec est possibilis naturaliter alius modus cauſandi in his instrumentis generationis viventis; cum non sit completa causalitas eorum usque ad vicinum instantis terminationis temporis, quemadmodum scilicet ratione dicuntur habere modum causalitatis Physicæ; nec tamen causare usque ad vicinum instantis, quia usque ad illud non est completa significatio verborum, quæ tamen in illo instanti, iam non existunt: quare

vel negandum est omnino viuētia generare sibi similia; vel admittendum, quod virtualis similitudo eorum cum effectu sufficit, quæ habet per actualem existentiam, & causalitatem in tempore immediato, sicut ad similitudinem causæ moralis sufficit similitudo moralis, hoc est non nisi per paruum tempus interrupta; hoc enim in moralibus censetur simul esse cum alio, quod non nisi per modicum spatium, vel tempus ab eo distat.

63. Quo supposito actio generandi, & effectus procedunt, ac dependent in

instanti generationis formaliter à prima causa, non quidem suppletur eò concursum secundæ, & ideo nec maiorem, ac distinctum concursum tribuente, quam si causa secunda per se; vel per instrumentum esset præsens; sed eodem prorsus; quia concursus, quem tunc adhiberent formaliter, adhibent virtualiter: à causa vero secunda procedunt virtualiter propter virtuales modum dependentie, quæ habent ab eius instrumento tempore immediatè præcedenti existente, & operante, cuius operationis virtute procedunt actio, & effectus in instanti terminationis eiusdem temporis.

Sed hæc etiam sententiâ difficilè potest sustineri, quod sic probatur; actio dicitur ab intrinseco actualem egressione, ac dependentiam ab agente; sed ab eo, quod non existit actu, nihil potest actu egredi, aut dependere; ergo nec potest agere id, quod non existit actu. Secundo, non potest agens agere, nisi per actualem concursum & influxum in effectum; sed influxum actualem; vel conductum præstare non potest, nisi actu sit: ergo neque potest agere. Probatum minor, quia actualis concursus, vel influxus procedit ab entitate formæ, vel agentis; sed quod non existit actu, non habet entitatem realem extra causas: ergo non potest præstare concursum, neque influere in effectum, nec proinde poterit agere. Quare nisi causa secunda actu existat, per se, vel per instrumentum, non poterit esse causa generationis, aut effectus.

Nostra igitur sententiâ est; causam secundam per se, vel per suum instrumentum actu existere, & præsens esse, actuque influere in instanti generationis; & ideo actionem instantaneam; quæ est generalis ab ea procedere. Quod in generationibus re-

rum non viucentium satis est manifestum cum ignis à quo generatur allus ignis ex ligno in instanti generationis permaneat, atque etiam calor in eo existens, quo utitur tamquam instrumento ad generationem: quod vero non permaneat calor, & alia dispositiones, quas produxit in ligno per alterationes præcedentes, impertinens est, quia valde probabile est non concurrere effectiue ad generationem ignis, sed solum in genere causæ materialis disponendo materiam; & etiam si effectiue concurrerent, necessarium non esset, quod in eo instanti permanerent: sed satis est permaneat instrumentum coniunctum, quod est calor proprius ignis, quo medio actio generationis procedit ab igne, à quo processerunt eadem dispositiones præcedentes. In generatione autem viucentium permanet etiam virtus seminalis in instanti generationis, qua mediat, tamquam instrumentum producti actionem generandi, & effectum. Quod ut intelligatur, notandum est ex doctrina D. Thomæ 2. lib. contra gentes cap. 57. & cap. 89. atque etiam quest. 1. de potentia art. 9. & 11. semina duplices partes habere, quasdam crassas, alias vero tenues, & quasi spirituosas, in quibus sunt spiritus quidam similes vaporibus, & in his spiritibus contineri virtutem seminalem, per quam disponitur, & organizatur materia earumdem partium subtiliorum, ex qua sola educitur anima, vel ei soli vnitur (si rationalis sit) & non ex materia partium crassiorum, sed istæ corrumpuntur, vel resoluuntur in aliud compositum non viuens. Et huius distinctionis habemus exemplum per experientiam notum in grano tritici, & alijs seminibus, in quibus videmus vir-

tutem seminalem, à qua procedit generatio, non in omnibus partibus grani contineri, sed in quibusdam distinctis ab alijs; distinctio autem in semine animalium per spiritus illos cognoscitur, quia partes quidæ seminis distinctæ sunt ab illis, quarum materia organizatur, atque disponitur pro introductione animæ in ea; & ideo possunt in illas agere per virtutem seminalem, quam continent actione reali, cum distinguatur realiter. Possunt etiam spiritus illi simul cum virtute seminali perseuerare in instanti generationis, & reuera permanent, quamuis corrumpatur reliquæ partes seminis; in quarum materia introducitur anima; permanens vero virtus seminalis potest actu concurrere ad generationem; & compositum genitum tamquam instrumentum generantis, & consequenter potest noua actio generationis instantanea ab ea procedere in instanti generationis, post eam vero spiritus illi, in quibus residet virtus seminalis, resoluuntur, & pereunt. Quod verò dicitur de hac virtute seminali existere in semine deciso à viuento pro generatione alterius similis in specie, dicendum est in reliquis generationibus, quæ sunt quasi viæ ad alias, & ideo imperfectæ, vt de generatione embryonis sub vita plantæ, & deinde sub vita sensitiva, si verum est (vt Aristoteles & D. Thomas docent) in generatione hominis prius introduci animam vegetatiuam in materia, deinde animam sensitiuam, & tandem rationalem; tunc enim pro singulis formis ponenda est virtus seminalis cuiuslibet formæ propria, ac proportionata residens in partibus distinctis ab his, ex quarum materia organizatur corpus ad introductionem animæ, à qua

E virtute

virtute tamquam ab instrumento generantis procedunt alterationes, per quas preparatur materia, & organizatur corpus, fitque aptum ad talem formam recipiendam, atque etiameductio formæ de potentia materiæ, vel unio eius cum materia, ut copiosius explicabitur l. lib. de anima, ubi ex professo agemus de generatione viventium, nunc enim solum de generatione substantiali in communi agit Aristoteles.

66 Et ex hac doctrina facile solvuntur argumenta primæ opinionis, nã ad primum distinguenda est minor, quod in instanti generationis non permaneat accidentia: sunt enim duplicia, quædam producta per alterationes in materia, ex qua educenda est forma, pro eiusdem materiæ dispositione; alia in agente, per quæ producuntur, ut in generatione ignis ex ligno est calor productus in ligno pro dispositione materiæ, & est calor eiusdẽ ignis, cuius virtute productus est. Et de primis accidentibus concedi potest, quod non permaneat in instanti generationis, quia corrumpuntur ad corruptionẽ totius ligni: sed negadũ de posterio ribus, quibus medijs tãquam instrumentis potest actio generatiois procedere in instanti generationis ab agente superpositis alterationibus præcedentibus.

Ad secundum concessa maiori, neganda est minor, quod in instanti generationis corrupta sint accidentia, per quæ agere possit generans, ut in generatione viventium, quod corrupta sit virtus seminalis, cũ sit corrupta n̄ semen, in quo erat; nam virtus seminalis nõ est in toto semine, sed in quibusdam partibus eius, quæ vocatur spirituosæ, ex eo quod in eis resident spiritus quidam contingentes virtutem seminalem, & cum

hi spiritus sint partes distinctæ, etiã ab eisdem, in quibus resident; sicut spiritus vitales, qui resident in sanguine, distinguuntur ab eo, possunt, per eãdem virtutem seminalem agere, in easdem partes, quibus adiunguntur, usque ad corruptionem earum, cum quibus tamen non corrumpuntur, sed permanent in instanti generationis, post illud verò resolvuntur in res alias.

Ad tertium, concessa maiori, & 67 minor, neganda est consequentia, quod non requiratur nova alia actio in instanti terminatio alterationis præcedentium, pro introductione novæ formæ, nam cumeductio formæ substantialis de potentia materiæ, vel unio eius cũ materia sit novus effectus substantialis distinctus à dispositione materiæ, & per se productus, requirit novam, ac distinctam actionem substantialem, per quam producat, præter alterationes præcedentes; per quas licet dispositivè expellatur forma substantialis præcedens, non tamen formaliter nisi performam substantialem novam, atqueeductam de potentia eiusdem materiæ, vel ei unitam. Non est ergo bona consequentia; forma substantialis præcedens non potest permanere cum dispositionibus cõtrarijs, ergo ab eis expellitur sufficere, sed ad formalem expulsionem eius requiritur introductio novæ, à qua sola expellitur formaliter, ab agente effectivè, à dispositionibus vero solũ dispositivè, ut inferius ostendetur.

Et ex doctrina huius quæstionis constat generationem esse actionem, vel mutationem distinctam realiter ab alteratione, propter distinctionem realem effectus per utramque producti; & præterea distinguuntur ex parte subjectorum, nam subjectum altera-

generationis est compositum, quod præsupponitur, & circa quod agens operatur: Iam lectum vero generationis est materia prima, ut probauimus. Distinguntur tandem ex parte terminorum ad quos, quia terminus alterationis est qualitas, generationis vero substantia de nouo producta. Et hæc distinctio est specifica, quia species actionum, & mutationum, & distinctio earum specifica à terminis ad quos accipienda est, ut lib. 5. Phys. probauimus.

Tractatus II. De corruptione substantiali.

QUESTIO I.

An sit, & quid sit corruptio substantialis, & an naturalis sit rebus sublunaribus?

68 **Q**UATUOR inquit titulus questionis eodè ordine explicanda, primò, an sit corruptio substantialis? secundò, quid sit? tertium, an sit naturalis, vel violenta? quartum an intendatur per se à natura? Et circa primum, quod datur in rebus naturalibus corruptio substantialis, eisdè prorsus testimonijs Aristotelis, Platonis, & aliorum Philosophorù, eisdem rationibus naturalibus, eadem experientia probatur, ac probatum est in principio tractatus præcedentis, quod datur generatio substantialis; quia, ut inferius ostèdetur, generationi naturali vnus rei necessariò coniuncta est corruptio alterius, ideo non est modò probandum, sed tamquam certum præsupponendum.

Circa secundum vero: Quid sit

corruptio substantialis? sic est corruptio definienda: *Corruptio est mutatio ab esse substantiali formæ in materia ad non esse eiusdem.* In qua definitione ponitur mutatio, non tamquàm genus, ut in definitione generationis, sed loco generis; quia generatio, & corruptio non conueniunt vnucò in ratione mutationis, sed conueniunt quodam analogica, cum generatio sit vera, ac positua mutatio, corruptio verò non positua, & ideo nec vera, sed negatiua, & per similitudinè, vel attributionem ad generationè, & per mutationè ita explicatà excluduntur omnes actiones, quæ non sunt mutationes, ut creatio & annihilatio, (si verè actiones sunt) atque etiã primaeductio formarum substantialiù de potentia materiæ, in qua cù non præcesserit materia sub priuatione formæ, nõ est mutatio; & ideo neq; est generatio, vel corruptio; sed actio productiua substantiæ. Per cæteras verò particulas explicatur terminus à quo, & ad quem corruptionis; ille quidè, tamquàm necessaria conditio mutationis, ille verò tamquàm id, à quo habet speciè. Dicitur autè terminus à quo esse formæ in materia, quia sicut esse formæ in materia est terminus formalis ad què generationis, ista est terminus formalis à quo corruptionis; sed substantia cõposita est terminus totalis, atque completus, terminus verò ad què eiusdè corruptionis est non esse eiusdè formæ in materia, non quidè purè negatiuè sumptum, sed priuatiuè; quod est dicere, priuationè eiusdem formæ in materia esse terminum formalem, à quo habet speciè, quamuis non esse totius substantiæ completæ sit terminus adæquatus, atq; cõpletus, & per hãc particulã sic explicatã distinguitur

E 2 corruptio

corruptio substantialis à generatione substantiali, atque etiam à generatione, & corruptione accidentali, cuius terminus est non esse formæ accidentalis in subiecto. Et ex his constat corruptionem substantialem esse in rerù natura, & quid sit.

An corruptio sit naturalis?

69 **P**RIUS quàm diuersas opiniones afferamus, duo sunt explicanda; primum, quot modis sumatur naturale; secundum, in qua significatione nunc accipitur. Primo modo accipitur, prout oppositum supernaturali, & artificiali: neutrum enim horum pertinet ad ordinem naturæ, sed supra, vel præter illum dicuntur esse: & hoc modo non accipitur naturale in hac parte, quia certum est corruptionem substantialem nec supra naturam esse, nec ad artem pertinere. Secundo modo accipitur pro eo, ad quod inclinatur natura; in qua significatione naturale est materiæ recipere formam, quia naturalem habet inclinationem ad illam, atque etiam est naturale lapidi moueri deorsum; & in hac significatione opponitur violèto, ut docet Aristoteles 5. lib. Phys. cap. 6. tex. 17. Tertio modo accipitur pro eo, quod aliquo modo conuenit naturæ rei, vel ei cõsentaneum est, ut dicimus, celo conuenire, quod non habeat aliquam ex primis, vel secundis qualitatibus: accipitur autem naturale in his duabus acceptionibus.

Secundò notandum est corruptionem cum tribus posse cõparari, nempe cum materia, cum forma, & composito; nam materia est subiectum eius, sicut generationis; forma vero, & compositum pertinent ad

terminum à quo, & non esse totius ad terminum ad quem, modo iam explicato.

His explicatis prima opinio modernorum tria asserit. Primum, quod si corruptio comparatur, ad materiã nullo modo est ei naturalis. Probat hoc argumento: certum est materiã nullam habere virtutem actiuam naturalem, per quam concurrat effluenter ad corruptionem, sicut nec ad generationem; ergo non est ei naturalis corruptio tamquã principio actiuo; sed nec tamquam principio passiuo; ergo nullo modo est ei naturalis. Probat minor, quia si materiæ esset naturalis corruptio, ut principio passiuo, maxime quia dũ habet vnã formam, appetit aliã, & ad eam recipendam inclinatur, & quia eam non potest recipere, nisi expulsa illa, quam habet, & corrupto composito inclinatur suo modo ad corruptionem; sed materia solũ appetit formam amissibilem in communi, & nullam in particulari, facta est enim ea, quam habet; ergo in materia nulla est inclinatio passiuã ad corruptionem; nec potest esse naturalis ei corruptio.

Secundo, quia corruptio per se, vel ratione sui nõ potest esse naturalis materiæ, sed solũ propter generationem nouæ formæ; sed nec generatio nouæ formæ est naturalis materiæ; ergo multo minus est ei naturalis corruptio. Probat maior, quia corruptio tendit ad nõ esse formæ, quã materia actu habet, sed materia non appetit nõ esse suæ formæ, quin potius ea gaudet, ac delectatur; ergo non appetit per se corruptionem. Et eodem modo probanda est minor, quod non ratione generationis, quia nulla potest assignari idonea ratio, propter quã materia appetat

appetat formam, quam non habet, potius quam eam, à qua informatur; immo necesse est magis inclinetur in hanc, à qua accipit esse cum dispositionibus proprijs: ergo nec appetit educationem nouæ formæ ex propria potentia, quæ est generatio.

Tertio, quia materia habet esse à forma eam actu informantem; ergo amissio eius, nec potest esse secundum inclinationem materię, nec naturam eius sequi, atque adeo non potest esse ei naturalis primo, nec secundo modo. Probatur prima consequentia, quia amissio formæ est opposita esse naturali, quod materia habet ab ea: non est ergo secundum propriam inclinationem, nec villo modo ei naturalis, quia non esse proprium nulli est naturale.

71 Secundum, quod asserit eadẽ opinio est, corruptionem non esse naturalem compositis non uiuentibus, aut formis eorum. Quam sic probant; non potest esse naturalis corruptio alicui composito, vel formæ, nisi propter principium intrinsecum actiuium, per quod expellat efficaciter propriam formam, & introducat alteram; sed tale principium non possunt habere res istæ villo modo; ergo nec possunt efficienter se corrumpere. Probatur minor, quia tale principium non possunt habere, nisi à proprijs formis, vel dispositionibus earum: sed ab his non potest procedere actio contraria conseruationi compositi, sed potius ei conueniens: ergo nec potest esse eis naturalis corruptio. Probatur minor, quia actio naturalis est conformis naturæ effectiui principij, à quo procedit, nempe formæ substantiali, atque etiam qualitatis eius, quibus modijs operatur: ergo impossibile est in his rebus esse principium effectiuium corrup-

tionis compositi, vel formæ eius. Gratia exempli; actio procedens ab igne, aut calore eius conformis debet esse naturæ suæ formæ, à qua procedit, & eidem calori, quo medio procedit, quare repugnat esse principium corruptionis eiusdem ignis, vel formæ substantialis eius; & ex consequenti repugnat corruptionem esse naturalem igni ex parte formæ, seu principij actiui: & cum probatum sit non esse naturalem ex parte materię, sequitur non esse ei villo modo naturalem; sed eiusmodi corpora naturalia ab extrinsecis agentibus semper corrumpi per violentiam.

Secundo probatur, quia corruptio ordinatur ad non esse horum compositorum, sed repugnat aliquid naturaliter appetere, vel inclinari in suum non esse, quin potius omnia appetunt naturaliter esse proprium, & conseruationem eius; ergo non potest esse eis naturalis corruptio ex propria inclinatione naturali, sed nec potest sequi villo modo naturam eorum, vel esse ei consentanea, quia impossibile est sequi naturam alicuius rei, vel ei esse villo modo conformem, quod repugnat naturali inclinationi eius.

Asserit tertio, rebus naturalibus uiuentibus naturalem esse corruptionem solum à principio intrinseco actiui, à quo causatur naturaliter propria corruptio. Et principium hoc intrinsecum est calor naturalis, cuius continua actione consumitur humidum radicale, & ipse etiam calor repetitur agendo, ac debilitatur, & tandem deficit, & consequenter compositum actione eius consumptum.

Nostra tamen sententia duabus conclusionibus explicatur. Prima est, si naturale sumatur primo modo præco, quod res appetit, vel in quod in-

E 1 clinatur,

clinatur, corruptio non est naturalis comparata ad compositum, vel formam; bene tamen comparata ad materiam. Probat ur prima pars hoc argumento. Corruptio tēdit per se ad non esse formæ in materia, quod etiā est non esse compositi; sed nihil inclinatur ad proprium non esse, sed potius appetit naturaliter esse, & cōseruationem in eo: ergo corruptio non potest esse naturalis formæ, vel compositi.

Secunda vero pars, quōd sit naturalis materiæ, sic probanda est. Materia appetit naturaliter quamlibet formam; ergo habens vnam, appetit aliam, & naturaliter potest eam recipere, sed non potest recipere, quam non habet, nisi expulsa ea, quam habet; cum repugnet naturaliter simul habere plures, & ex consequenti sine corruptione compositi, atque eiusdem formæ, si sit educta de potentia eiusdem materiæ: ergo corruptio naturalis est ei ex inclinatione, & appetitu eiusdem materiæ. Primum antecedens, quōd materia appetat quamlibet formam etiam in particulari, & non solum rationem formæ in communi, probaui aduersus hos modernos 1. lib. Phys. tract. de materia; & probatur nunc hoc argumento. Materia ex se non habet minorem proportionem cum vna forma substantiali, quā cum alia, sed æqualem cum omnibus: nec habet proportionē solum cum forma in communi, sed cū quolibet in particulari, quia quamlibet potest recipere, non solum vt formam, sed vt talem: ergo quantum est ex se, omnes respicit, in omnes inclinatur, omnes appetit: vnde potest disponi in particulari recipienda potest disponi: ergo quālibet in particulari potest recipere: sed non potest recipere naturaliter vnam sine

expulsione alterius, & corruptione compositi; ergo naturalis est corruptio materiæ ex inclinatione, & appetitu eius ad nouam formam.

Secunda conclusio. Naturale ac-73
cepto secundo modo pro eo, quod sequitur naturam alicuius, vel consonum est ei, naturalis est corruptio comparata ad compositum, ad formam, atque etiam ad materiam. Probat ur primò quantum ad compositum; nam esse compositi dependet ex vnione materiæ cum forma, sed hæc potest ex natura sua dissolui; ergo compositum potest ex sua natura corrumpi. Probat ur minor ex modo informandi eiusdem formæ in hoc distincto à modo informandi formæ cœlestis, quōd hæc comparatur ad materiam non potentem recipere aliam formam, & ideo modo in amissibili; atq; perpetuo informat eam, & consequenter vnitur ei vnione naturaliter indissolubili; & corruptura cōpositum sua natura incorruptibile constituit; formæ verò sublunares comparantur ad materiam potentem recipere alias formas, quod imperfectionis est, ideo modo amissibili, & non perpetuo informant; & vnione sua natura dissolubili vnuntur eidem materiæ. Ex quo sequitur compositum constitutere sua natura corruptibile, & cui corruptio naturalis erit; quia vnio formæ cum materia, & informatio eius, atq; cōseruatio in materia dependet ex certis quibusdā dispositionibus, vt permanentia formæ ignis in materia ex calore, & siccitate; sed dispositiones istę habent alias naturaliter contrarias, à quibus expelli possunt à subiecto; eis verò expulsi impossibile est naturaliter formam permanere in materia, & vnionem non dissolui, ex cuius dissolutione euidenter sequitur corruptio

ruptio compositi, cui eadem corruptio naturalis erit. Et ex his rationibus sequitur corruptionem esse naturalem formæ; quod sic probatur: Formæ educitæ de potentia materiæ non subsistunt per se, ut probatum est in lib. Phys. tract. de forma, sed in heret: materiæ dependent ab illa; sed talis vnio dissolubilis est; ut probauimus: ergo tales formæ naturaliter sunt corruptibiles. Probatur consequentia, quia separata à materia non possunt consistere, sed statim desinunt esse. Et sicut à dispositionibus contrariis expelli possunt naturaliter propriæ, quibus medijs conseruantur formæ in materia, cōsequenter expelli possunt formæ ipsæ, & per expulsiōnem corruptio corruptio igitur composito, & formis educitæ de potentia materiæ naturalis est, tamquam cōsequens naturam eorum, atque etiam animæ rationalis, licet non quantum ad substantiam, sed quantum ad infirmationem corporis. Et tandem, quod materiæ sit hoc modo naturalis, sic probatur. Materia sua natura potest recipere omnes formas, etiam in particulari, & pro eis disposita, sed naturaliter est impossibile recipere vnā, sine expulsiōne alterius, & corruptione compositi: ergo ex propria natura est subiectum generationis, & corruptionis; quare non minus hæc, quam illa est ei naturalis, tamquam consequens naturam eius.

74 Veritas denique huius conclusiōnis speciali ratione ostendi potest in viuonibus; quorum substantia prima, in qua primo generatur, perfecta, atque consistens cōseruatur; & temperamentum naturale eius, cum quo cōseruatur, est humidum, ad frigidum; & ideo appellatur humidum radicale; in hac vero substantia inest stantibus æque calor naturalis calefaciendo, & exlic-

cando illam; & ideo consumendo humiditatem, ac frigiditatem eius, per quas conseruatur, & ex consequenti consumendo partem eiusdem substantiæ, quæ cum tanto calore, & siccitate non possunt conseruari; ad reparandam verò huiusmodi corruptionem indigent viuentia corpora noua sumptione cibi per virtutem eiusdem caloris naturalis conuertendi in substantiam; indigent quoque respiratione continua ad temperandam vim eiusdem caloris; qui cum reparatur ab eodem humido radicali, & à qualitatibus alimenti sibi contrariis naturaliter etiam debilitatur, ita ut licet in principio vitæ possit plus alimenti conuerti in substantiam, & viuens seipsum augere, in statu vero non iam maiorem, sed æqualem tantum substantiam potest conuertere, & tandem non æqualem, sed minorem; & ita paulatim cōsumitur viuens, & moritur: & ecce mors; vel corruptio est ei naturalis à principio actiuo intrinseco. Illa verò corruptio, quæ à causis extrinsecis, tam viuentibus, quam non viuentibus corporibus accidit, non dicitur naturalis, sed violenta; & propterea Aristoteles distinguit duplicem corruptionem, naturalem, & violentam. lib. Phys. cap. 6. text. 7. Ex cuius principijs colligitur doctrina hæc, atque etiam ex D. Thoma 1. p. quæst. 57. artic. 4. & ex Scoto in 1. distinct. 9.

Ad primum argumentum primæ 76 opiniois desumptum ex parte materię, neganda est minor, quod materia sublunaris non appetat formas in particulari, scilicet solum in communi; & quod satias sit forma, quæ habet, utrumque enim saluum est; quia eū habeat naturalem capacitatem, & potentiam passiuam recipiendi omnes formas in particulari, nec esse est omissa appet-

appetere, & nulla satiari, vt probatum est.

Ad secundum, negandum est, quod materia non sit naturalis generatio nouæ formæ, & corruptio eius, quã habet; nam per se non minus appetit nouam formam, quã presentem, & cum dentur agentia naturalia, à quibus possint nouæ introduci, naturalis est materiæ noua generatio, quæ cum non possit fieri sine corruptione formæ presentis: naturalis censetur ei corruptio, quam licet per se non appetat, benè tamen per accidens.

76 Ad tertium respondeo, quod licet naturale sit materiæ illud esse, quod accipit à forma presentis, etiam est ei naturale aliud esse, quod potest recipere ab alia forma, quã cum possint agentia naturalia in eandem materiam introducere, potest etiam materia recipere aliud esse sibi naturale ab alia forma, & illud appetere; quod eum non possit recipere, nisi per corruptionem eiusdem esse presentis, & expulsiõnem presentis formæ: vtrique dicitur appetere per accidens, & esse ei naturale.

Ad primum desumptum ex parte compositi, & formæ, neganda est maior, quod composito non viuenti non possit esse naturalis corruptio, nisi à principio intrinseco actiuo, potest enim esse naturalis ex parte vniuersalis naturaliter dissolubilis, propter modum amissibilem in formâ diuersarum formarum subalternarum.

Ad secundum, concedenda est prior pars eius, quod non viuens non sit naturalis corruptio ex propria inclinatione eorum, sed neganda est pars posterior; quod non sit naturalis, tamquam consequens naturam. Et cum dicitur non posse esse naturale, quod repugnat naturali inclinationi ei, distinguendum est natura-

le ex inclinatione esse non posse, bene tamen vt consequens eandem inclinationem naturalem; & ita se habet corruptio ad eandem res naturales, quarum inclinatio licet sit ad esse, non quodcumque, sed debile; ad sua natura defensibile per dissolutionem vniuersalis formæ eum materia, à qua dependet: quare sicut naturalis est inclinatio ad eiusmodi esse, ita naturale est eidem esse, quod possit deficere, & ex consequenti corruptione tendens ad non esse naturalis dicitur, si non ex inclinatione eiusdem rei, saltem vt consequens naturam eius defensibilem ex propria conditione. Tertium vero quod asserit eandem sententia, & argumentum, quod illud probat, conceduntur à nostra.

QVÆSTIO II

An corruptio rerum naturalium sit per se intenta à natura?

77 Prima opinio asserit corruptionem non esse per se intentam à natura, sed omnimodò per accidens, & præter eius intentionem loqui. Ita videtur loqui D. Thomas 3. contra Gentes cap. 94. & 1. p. quæst. 1. art. 9. & q. 49. art. 2. quibus locis malum asserit non per se intendi, sed per accidens sequi in operationibus, & cū corruptio sit malum naturæ, videtur sentire, quod non sit per se intenta ab eadem natura, quia nemo intendit proprium malum. Ita etiam loquitur Henricus in Summa art. 4. c. Caltan. in eisdem locis primæ naturæ, & Capreolus in 1. dist. 4. quæst. 1. art. 3. & dist. 3. 4. quæst. 1. art. 1. Et probatur ratione primo, quia natura per se

intea.

intendit, esse, rerum naturalium, tamquam naturale bonum, sed corruptio tendit ad non esse earum; ergo non potest per se cadere sub intentione naturæ.

Secundo, quia natura non est aliud, quam naturales causæ, à quibus producitur effectus; sed nulla causa naturalis intendit per se corruptionem; ergo non est intenta per se à natura. Probatur minor, quia causæ naturales tam vniuersales, quam particulares solum intendunt per se educere formam de potentia materiæ, vniuersalem materiæ, & producere compositum ex vniione resultans: expulsio verò formæ præexistētis per accidens sequitur, quia accidit esse in materiæ, & esse contrariam formæ introducendæ, quæ non minus introduceretur, & generaretur compositum, si non adesset in materia alia forma: ergo à nulla causa naturali per se intenta est corruptio.

78. Hæc sententiæ sequuntur Conimb. 1. lib. de gene. cap. 4. quæst. 14. artic. 1. & eam explicant hac distinctione. Duobus modis contingit aliquid intendi per se, primo, ita vt non ordinetur ad aliud, sed in eo sistat intentio; & ita intenditur ab infirmo sanitas: secundo, intenditur per se, ita vt sit obiectum intentionis, siue ordinetur ad aliud, siue non; quo pacto intenditur per se deambulatio, quia per se est obiectum electionis infirmi, quamuis ab eo ordinetur in sanitatem. Hoc supposito dicunt primo, corruptionem non intendi per se primo modo; in quo conueniunt omnes, quia quod per se ita intenditur, finis tantum est, finis verò debet esse bonum, & ideo entitas aliqua positua, qualem non esse corruptionem euidenter est; cū sit negatio quædam, & ad non esse rei ordinetur:

Secundo asserunt, neque esse per se intentam secundo modo, quia malum non potest esse obiectum terminans intentionem: cum nemo intendens ad malum operetur, vt testatur Dionysius in lib. de diuinis nominibus cap. 4. & Aristot. 1. Ethic. cap. 1. sed habens pro obiecto aliquid esse, vel bonum; corruptio autem est malum naturæ, cum ordinetur ad non esse rei naturalis: ergo non potest esse in se obiectum intentionis, quod in moralibus videtur magis manifestum; in quibus certum videtur peccatum non intendi per se à peccatore, sed bonum aliquid, vtile, vel delectabile, malitiam vero per accidens sequi, propterea quod peccatum priuatio quædam est, vt destructio rei, & ita se habet in naturalibus corruptio; quare non potest per se intendi à natura.

79. Vt autem nostram sententiæ explicemus, duplex intentio naturæ distinguenda est, primaria & secundaria. Primaria intentio naturæ illa dicitur, quam primo habet in suis omnibus operationibus, nempe producere perfectissimum, quod potest. Secundaria vero versatur circa ea, quæ necessariò coniuncta sunt effectui per se primo intento, vel quæ eum naturaliter consequuntur, vt in generatione per se intendit natura primaria intentionem producere rem naturalem secundum substantiam; secundaria verò producere passiones, vel proprietates eam naturaliter consequentes, vel etiam defectus naturales cum quibus generatur, quia dum non potest rem producere cū omni perfectione sibi debita, iuxta primariam intentionem, intendit eam producere saltem imperfectam intentione secundaria. Vtrumque membrum huius distinctionis habetur

apud Aristotelem, primum quidem 7. lib. Physicæ. 1. 8. his verbis : *Circulus tunc maximè secundum naturam est, cum maximè circulus*. Secundum vero habetur. 2. lib. de generatione animalium capit. 3. Vbi de generatione animalium loquens ait, naturam per se primo marem intendere, sed dum non potest id assequi, producere foeminam, quæ est quasi læsus mas, & ideo productio maris pertinet ad primariam intentionem naturæ, productio foemine ad secundariam. Eandem distinctionem posuit expressè D. Thomas loco statim citando.

Qua supposita asserit nostra sententia, corruptionem non esse per se intentam à natura primariâ intentione, bene tamen secundaria. Primum tamquàm certum accipiunt omnes; & probatur quidè iter argumētis primæ opinionis. Secundum vero expressum est apud D. Thomam in. 4. dist. 36. quæst. 1. art. 1. ad 2. his verbis : *Nihil prohibet esse aliquid contra naturam, quantum ad primam intentionem ipsius, quod non est contra naturam quantum ad secundam eius intentionem, sicut omnis corruptio, & defectus, & senium est contra naturam, ut dicitur in 2. cæli, & mundi, quia natura intendit esse, & perfectionem, non tamen est contra secundam intentionem naturæ, quia ex quo natura non potest conferre esse in uno, conservat in altero, quod generatur corruptione, aliterius : & quando natura non potest producere ad maiorem perfectionem, intendit ad minorem. Quod etiam tenet Heera. 2. lib. contra Genes. cap. 40.*

Et probatur ratione, quia dum aliquid per se primo intenditur, necesse est consequenter intendi illud, quod in eo necessario, vel per

se includitur, aut sine quo esse non potest, vel ex eo necessario sequitur, siue negatio sit, siue privatio, vel defectus aliquis; consequenter vero intendi est per se secundo intendi, vel secundaria intentione, sed generatio est per se primo intenta à natura, quæ non potest esse naturaliter sine corruptione : ergo intenditur corruptio ex necessario consequenti, quod est per se secundo, vel secundaria intentione naturæ per se intendi. Maior probatur, quia si illud, quod per se primo intenditur, non potest sine aliquo alio esse, sequitur nec intendi posse, nisi aliud per se secundo intendatur. Probatur consequentia, quia sicut res se habet ad esse, sic se habet ad intentionem.

Pro solutione argumentorum alterius sententiæ notandum est, sic se habere primariam intentionem, & secundariam, ut id quod per secundariam intenditur respectu eius, quod intenditur primariâ intentione, non per se, sed quasi per accidens intentum reputetur, & etiam quasi per accidens subsequi dicitur, & merito quidem, quia illud solū dicitur per se intentum simpliciter, quod primariâ intentione respicitur, quod vero secundaria, quasi per se secundum, quid. Ex quo intelligitur modus loquendi Aristotelis, divi Thomæ, & aliorum antiquorum Philosophorum aliquando asserentium, defectus naturales, cum quibus res generantur, atque etiam corruptiones à natura : immo & in generatione viventium productionem foemine quasi occasionata esse, & per accidens sequi, vel non esse per se intentam à natura : loquuntur enim de primaria eius intentione, respectu cuius verum est; sed alijs locis etiam asserunt

per se intendi cum addito quidem, hoc est non primaria, sed secundaria intentione.

Ad primum argumentum distinguenda est minor, nam corruptio vnus rei, vel formæ dupliciter considerari potest, nempe secundum e, vel vt. necessario coniuncta cum generatione alterius, quia naturaliter, non potest introduci vna forma siue expulsiōe alterius, & consequenter, nec vnum generaliter alterius corruptione. Et primo modo considerata non potest per se intendi à natura, vt probat argumentum; sed nec secundo modo potest intendi primaria intentione naturæ, sed bene secundaria tamquam necessario coniuncta cum generatione per se primo intenta.

Ad secundum eodem modo distinguenda est minor, nam de primaria intentione verum est, nihil aliud per se intendere causas naturales, præter introductionem formæ, & productionem compositi; alium tamen de secundaria, quia um non possint illa consequi, nisi expulsa forma præcedenti; ex consequenti, & per se secundo intendunt expulsiōem eius. Quod vero additur per accidens esse ad introductionem vnus formæ, quod lia sit in materia, & ab ea sit excellentia: hoc modo distinguendum est, nempe ad introductionem formæ secundum essentiam imptam per accidens esse, ad eam: em verò, vt modo naturaliter, hoc est: eundem ordinem in natura constitutum, faciendam non esse per accidens, sed per se secundo; quia formæ substantiales introducendæ in materia, modo saltem virtualiter contrariæ; contraria vero per se respiciunt idem subiectum, à quo

nata sunt se expellere, quare introductio vnus necessario coniuncta est cum expulsiōe alterius, & propterea intendi non potest per se primo, vel primaria intentione naturæ; quia expulsiō ex consequenti, ac per se secundo intendatur.

Ad aliud denique, quod obijcit prima sententia; vi scilicet malum non posse esse obiectum per se intentionis, distinguendum est, ratione sal, vel ratione boni, cui necessario coniunctum est; & primo modo non potest malum terminare per se intentionem: secundo vero modo non solum malum naturæ, quod est corruptio, aut priuatio, seu negatio potest esse obiectum, vel terminus intentionis, sed etiam malum morale; sed quia non ratione sui id habet, non potest per se primo terminare intentionem; potest tamen per se secundo; quia eo ipso, quod per se primo appetitur bonum, cui necessario coniungitur, ratione talis coniunctionis potest eam terminare; quæ coniunctio cum sit per se, vel necessaria, per se secundo dicitur terminare, vel secundariam intentionem; & ita licet corruptio sit malum naturæ, potest terminare intentionem, si non ratione sui, bene tamen ratione boni, nempe generationis, cui necessario necessitate naturæ coniuncta est. In moralibus vero res est clarior, quia voluntas peccantis per se primo appetit bonum delectabile, vel vtile, vt in peccato fornicationis, aut furti notum est, sed quia tale bonum apparet tantum est, vere tamen contrarium rationi, & ideo verè malum, necessario appetit malum, non quidem ratione malitiæ, sed bonitatis apparentis, cui coniuncta est; & ideo non per se primo,

vel primaria intentione, sed per se secundo, vel intentione secundaria.

82. Ex quibus intelligitur alia distinctio, quæ alio modo soluitur idè argumentum, & veritas nostræ sententiæ notissima sit, nam vt aliquid sit obiectum intentionis, necesse est, sit per se bonū, & appetibile ratione sui, sed vt sit obiectū per se electionis, non est necessarium, quod sit in se, vel per se bonum, sed satis est, quod habeat aliquam bonitatē participatā à fine, quomodocumq; eam participet. Quo supposito dici potest corruptionem assumi à natura, quasi pro medio respectu generationis, quia non potest vnā formā introducere in materiā, nisi mediā expulsionē alterius: corruptio ergo licet secundum se sit malū naturæ, sed in quantum mediū quodammodo ad generationē tamquam ad finem ordinatū, participat bonitatem ab eadē generatione, ratione cuius potest esse per se intenta à natura; hæc autē participatio bonitatis à generatione, nihil reale intrinsecum est in eadem corruptione, sed quasi extrinseca denominatione realis, sufficiens quidē, vt per se intendatur à natura, non tamquam finis; & ideo nec primariā intentione, sed secundaria tamquā medium. Et potest dari exemplū in moralibus, quia voluntas nō potest appetere, immo nec tendere in peccatum sub ratione malī; sed bene potest velle vnum peccatum tamquā medium ad alterum; quod alterum vult sub ratione boni apparentis; quod contingere ait D. Thomas in peccatis ex malitia commisis, in quibus homo videns furtum esse malū eligit illud, vt consequatur adulterium nec tamen eligit furtum sub alia ratione boni apparentis, nisi

quam participat ab adulterio, quod appetit tamquam finem sub ratione delectabilis, quæ per extrinsecam denominationē deriuatur ad furtū, vt sic possit esse obiectū electionis.

QVÆSTIO III.

An verum sit, & in quo sensu, quod generatio vnius sit corruptio alterius?

EIusmodi axioma, *Generatio vnius est corruptio alterius*, habetur apud Aristotelem, 1. lib. Phys. text. 73. & cap. 3. huius libri, text. 17. Quod autem in nullo sensu sit vniuersaliter verum, probatur primo, quia nō in sensu formali; cū generatio, & corruptio sint mutationes specie diuersæ, propter diuersos terminos in quos tendūt, nam generatio tendit ad esse rei, corruptio ad non esse eiusdē; sed nec verū esse potest in sensu identico, vel reali, quia generatio est actio positua, corruptio negatiua; positium autem, & negatiuum non possunt esse idē realiter: ergo non erit verum in sensu reali, quod generatio vnius sit corruptio alterius. Nec tandē secundū comitantia, vel cōsequentiā, ita vt corruptio vnius rei necessariō comitetur generationē alterius, vel eam consequatur, nam aliquādo cōtingit corrumpi vnā formā, & non generari, aut fieri alterā, vt in nutritione hominis corrumpitur forma alimentis, & nō generatur alia, sed anima rationalis iam existens extenditur ad informandam materiam eiusdem alimentis; ex opposito vnā formam generari absque corruptione alterius, vt in morte eiusdē hominis generatur forma cadaveris,

&

& nulla corrumpitur, cū permaneat anima rationalis. Aliquando etiam fit nouum compositum substantiale sine corruptione alterius, vt in prima productione corporum patet; & quotiescūq; nutritur homo ex speciebus sacramentalibus, sub quibus certum est nullam esse substantiam, quæ corrumpatur, sed dum in eis introducitur sunt dispositiones; cū quibus non possit cōseruari forma substantialis panis, desinunt esse, & supponitur loco earum noua materia, quam informat de nouo anima rationalis, & per talem informationē productur noua substantia partialis, sine corruptione alterius substantiæ. Et tandem in accidentibus sæpè generatur vnum absque corruptione alterius, vt patet in productione luminis: sæpè etiam corrumpitur vnum absque alteratione generatione, vt constat in impulsu, & sono, qui in aëre corrumpuntur, in quo nullum aliud generatur accidens ad corruptionem eorum. Ex quibus sequitur in nullo sensu vniuersaliter verum esse, quod generatio vnus sit corruptio alteri*.

Secūdo probatur, quia si in aliquo sensu verum esset, sequeretur res naturales, nec augeri posse, nec diminui secundum numerum, sed tot esse indiuidua quarumlibet specierum vno tempore, atque alto; quod euidenter experientia repugnat; sed probatur consequentia, quia si generatio vnus semper habet coniunctam alterius corruptionem, tot corrumpentur, quot generantur, & ita idem semper erit numerus indiuiduorū.

84 Circa sensum huius axiomatis nõ conueniunt interpretes Aristotelis, præsertim Nominales, quos citat Totius 1. lib. de Generat. cap. 3. quæst. 3. eorum tamen opinionem non recuso, quia nullum habent fundamē-

tum in vera Philosophia: sed eis omiffis tria dicenda sunt in hac re, in quibus omnes se se cōueniunt. Primum est non esse verum eiusmodi axioma in sensu formali, vel identico, ita vt generatio vnus rei sit eiusdē speciei cum corruptione alterius, vel idem realiter, vt probat primum argumentum, sed semper differūt specie & realiter, nõ quidem distinctione specifica, vel reali positua, sed negatiua, quia corruptio non est mutatio positua, sed negatiua; cum procedat ab esse rei ad non esse eiusdem. Inter esse autem, & non esse solū potest esse distinctio realis, & specifica negatiua, vt inter Petrum, & Leonē mortuum, aut quid simile; & ita distinguendæ sunt duæ istæ mutationes; quod supposito nec verum esse potest, quòd generatio vnus formaliter sit corruptio alterius, nec etiam realiter.

Secundo dicimus, verum esse in sensu causali, vel naturalis connexionis, aut cōsecutionis, quia esse vnus formæ in materia est causa formalis expulsionis alterius, & non esse eiusdem, vel in se, vel saltem in materia; & ex consequenti esse vnus compositi necessariò infert nõ esse alterius. Ita D. Thom. in 1. dist. 34. art. 1. ad 5. & q. 28. de veritate, art. 1. & 6. Ferr. 2. contra Gent. cap. 41. Fonseca 5. Metaphy. cap. 2. q. 14. sect. 5. ad 4. Et est communis sententia interpretū Aristotelis sic intelligenda, vt dum dicimus generationem vnus esse corruptionem alterius, causalis, & à priori sit sensus; & ex opposito dum dicimus; corruptionem vnus esse generationem alterius ab effectu potius, & à posteriori.

Fundamentum autem huius veritatis duplex est, primum, cōseruatio naturalis rerum sublunarium, ex

quibus cōstat vnuerſum hoc, quarū ſpecies non poſſunt conſeruari, niſi in indiuiduis corruptibilib⁹, ad quorum corruptionem, niſi noua generentur, cōſumentur tandem omnia, & peribunt conſequēter ſpecies; propterea neceſſarium eſt, quod ad corruptionem ſingulorum indiuiduorū generentur alia, vt ita per neceſſabile tranſmutationem indiuiduorū conſeruetur vnuerſum, & vicifſitudine generationum, & corruptionū eadē poſſint ſpecies conſeruari. Secundū fundamentum ſumitur ex natura materiæ ſublunaris, cui tria hæc naturaliter conueniunt; primum, quod ſemper eadem maneat expulſis hiſ formis, & de nouo introductis alijs: ſecundum, quod non poſſit eſſe ſine vlla forma: tertium, quod non poſſit plures ſimul habere. Ex quibus euidenter ſequitur non poſſe vnum cōpoſitum corrupti, quin generetur aliud; alioquin nulla forma permanebit in materia, nec poſſe generari vnum, quin aliud corruptatur, alioquin plures ſimul habebit formas.

Sed notandum eſt, verum eſſe idē axioma in prædicto ſenſu explicatum in generationibus, & corruptionibus modo naturali factis, hoc eſt à cauſis naturalibus per naturalem virtutem operantibus, & ſecundum ordinem naturalem conſtitutum inter eas. Vnde ſi per miraculū aliquid fiat, vel certè virtute miraculi præſuppoſiti, non eſt neceſſarium fieri eum corruptione alterius; & ita contingit in nutritione hominis ex ſpeciebus ſacramentalibus, quæ non ſit modo naturali, ſed virtute miraculi præſuppoſiti, quo quæritas permanet ſine ſubiecto. Sed adhuc modo naturali intellectum axioma alio modo verum eſt de generatione, & corruptione comparatis ad cōpoſitū, &

adiup

87

ad formā, nam ſi de corruptione formæ loquamur, certum eſt vnā poſſe generari ſine corruptione alterius, vt in morte hominis forma cadaueris ſine corruptione animæ rationalis; & ex oppoſito poſſe corrupti vnā ſine generatione alterius, vt in nutritione eiſdem hominis. Vnde ſequitur in hoc tantū ſenſu verum eſſe, vt generatio vnus formæ ſit corruptio alterius, vel expulſio eius ab eadem materia: & corruptio vnus ſit generatio alterius, vel ſaltem ſi vnio ſubſtantialis eius cum eadem materia.

Sed comparatis generatione, & corruptione ad cōpoſitum, ſine vlla exceptione verum eſt vnuerſaliter, quod generatio vnus cōpoſiti inferat corruptionem alterius. In accidentibus tandem non eſt vnuerſaliter verum, nam in hiſ, quæ cōtrario carent, manifeſtum eſt, poſſe generari vnā ſine corruptione alterius, vt patet de lumine, atque etiam corrupti vnum ſine alterius generatione, vt impuſus, & ſonus deſinunt eſſe, per ſubſtractionem cōcurſus primæ cauſæ, ſine generatione alterius qualitatis; quia natura harum qualitatum non petit diuturnam conſervationem, ſed ad modum breuem; & ideo prima cauſa accommodans ſuū concurſum naturæ earum, eum ſubſtrahit, & per ſolā hanc ſubſtractionem deſinunt eſſe, ſine noua alterius regeneratione, vt & lib. Phyſ. agētes de impuſu oſtendimus. Nec etiā in hiſ accidentibus, quæ habent cōtrarium, verum ſemper eſt, quod generatio vnus ſit corruptio alterius, nā dum mixtum generatur ex multis elementis ſeſe corrupentibus, cōſequenter producantur in eo primæ qualitates in eo temperamēto, quod poſtulat natura eius, atque etiam ſecundæ,

eundē, vt odores, saporēs, albedo, aut nigredo sine corruptione aliarum.

Ex his patet solutio argumentorum; nam ad primum concedimus non esse verū, quod generatio vnius sit corruptio alterius in sensu formali, vel identico, sed tantū in sensu causali: diuerso tamen modo in formis, atque in compositis; nam in formis solum est verum, quod generatio vnius formæ inferat corruptionem alterius, vel saltem expulsionem ab eadem materia; & ex opposito quod corruptio, vel expulsio vnius formæ inferat generationem alterius. Sed in compositis semper est vtrumque verum naturali modo loquendo. Argumentum vero de speciebus sacramentalibus præsupponit miraculum, & ideo in eo casu sit generatio substantialis sine corruptione substantiali. In accidentibus vero concedimus non semper, aut necessario verum esse, nec ab Aristotele fuisse de eis prolatum, aut intellectum, sed solum de generatione, & corruptione substantiali.

87 Ad secundum neganda est consequentia, quod numerus individuorum non augeatur, vel diminuat, quia sæpè accidit ex vno generari multa, vt ex vno grano tritici, vel herdei; & aliquando ex multis vnum, vt ex multis elementis vnum, atque idem mixtum.

QVÆSTIO III.

An in corruptione substantiali fiat resolutio vsq; ad materiam primam?

Resolutio Physico modo accipitur, vt accipitur in titulo questionis, idē est, quod desinitio realis, vel

corruptio: vnde scilicet questionis est, an in corruptione substantiali fiat resolutio vsq; ad materiam primam? idē est, an dum corrumpitur compositum substantiale, præter materiam permanentem cætera omnia desinant esse simpliciter, vel desinant esse in materia, ita vt sola, & nuda materia permaneat, in qua noua forma recipiatur, vel aliqua forma substantialis, aut accidentalis perseveret in eadē materia, & maneat etiā in nouo composito? Et de formis substantialibus non disputamus modò, an præter propriam, quæ habet compositum, & à qua constituitur in specie at hinc, dentur aliæ communes genito, & corruptos vt forma corporeitatis (quæ posuit Scotus præter animā in quolibet viuente) quæ corrupto composito perseverat in materia, vt corrupto homine in cadauere: sed supponimus nullā talem dari formā, sed quodlibet compositum habere vnam tantū, quæ corrumpitur in eius corruptione, vel saltem desinit informare materiam, vt animal rationalis: & ideo in corruptione fieri resolutionem omnium substantialium formarum, ita vt nulla perseveret in materia. Quæstio igitur solū procedit de formis accidentalibus; an aliquod accidens idem numero permaneat, dum corrumpitur homo, aut res alia substantialis, vel corrumpantur omnia; & ita materia sola, & nuda permaneat omni forma substantiali, & accidentali: vnde eadem est quæstio; an in corruptione fiat resolutio vsque ad materiam primam, & ad eandem numero accidentia, quæ erant in corrupto, permaneant in genito, vel alia diuersa numero fiant. Non est tamen eadem quæstio cum alia de subiecto inhesionis accidentiū, aut sit materia prima, vel compositū, quāuis aliquo modo ab ea dependeat.

Prima

88 Prima opinio asserit, in corruptione non fieri resolutionem vsque ad materiam primam, sed quædam permanere in ea accidentia, ita vt eadē numero communia sint genito, & corrupto. Ita Auicena 1. sufficientiæ c. 7. Auerroes in lib. de substantia orbis cap. 1. Albertus Saxonix 1. lib. de generatione quæst. 7. Henricus quodlib. 1. q. 7. Gregorius in 1. dist. 1. c. quæst. 1. art. 1. Gabriel. dist. 16. quæst. vnica. OKam quodlib. 1. quæst. 11. Paulus Venetus in Summ. cap. 14. Pererius lib. 5. sui operis cap. 18. & ex modernis multi, qui distinguunt duplicia accidentia, nam quædam sunt propria huius, vel illius compositi, quæ procedunt à propria forma substantiali eius, qualia sunt propriæ passiones, vt in homine risibilitas; & hæc accidentia semper corrumpuntur ad corruptionem compositi; non ex eo, quòd sint in eo tamquam in proprio subiecto inhesionis, sed quia sunt in materia tamquam in proprio subiecto, non tamen nuda, sed vt informata tali forma; & ideo corrupta tali forma, vel desinente in formare materiam, corrumpuntur hæc accidentia. Alia vero sunt cōmunia accidentia vt quantitas, & dispositiones, per quas disponitur materia ad recipiendam talem formam, vt calor, frigus, siccitas, & humiditas, ac similes; & hæc sunt in materia tamquam in subiecto inhesionis, nec ei conueniunt ratione formæ introducendæ, cum eam præcedant tempore, sed ratione sui, & propterea non corrumpuntur, sed permanent corrupto composito; & hanc asserunt esse sententiam D. Thomæ in 4. dist. 44. quæst. 1. art. 1. Vbi approbat opinionem commentatoris asserentis, dimensiones interminatas (hoc est etiam dimensionē corporis de præ-

dicamento quantitatis) esse perpetuas in materia, neq; vnquam ab ea recedere, licet corruptatur compositum. Et 4. lib. contra Gentes cap. 81. ad 2. obiectionem, vbi concedit post mortem homini manere eandem materiam cum eisdem dimensionibus, à quibus habebat vt esset eadē numero. Et tandem 3. p. q. 9. art. 1. ad 2. vbi docet, quòd in generatione ignis ex ligno remanet corrupto ligno in materia eisdem numero calor, per quem fuit disposita ad recipiendam formam ignis. Ex quibus sequitur sententia D. Thom. quòd eadem numero accidentia, quæ præferuntur in corrupto, permanent in genito, & ex consequenti, quòd in corruptione non fiat resolutio vsque ad materiā primam.

89 Probant primò, testimonijs Aristotelis, deinde experientia, & tandem ratione. Aristoteles enim cap. 4. huius libri docet, quòd dum aliquid generatur ex alio simili in aliquo accidenti, permanet idem accidens, in quo assimilantur in vtroque, vt dū ex aëre generatur aqua; cum similia sint in diaphaneitate, vel transparentia, eadem diaphaneitas, quæ erat in aëre, permanet in aqua: ergo sentit non omnia accidentia corrumpi; & ideo non fieri resolutionem vsq; ad materiam primam. Et 2. lib. de generatione cap. 4. docet facilius generari elementum symbolum, vel simile ex alio symbolo: vt aërem ex igne, vel aqua: cum quibus conuenit in calore, vel humiditate; quàm ex dissimili symbolo, vel dissimili, vt idem met aër ex terra, cum qua in nulla qualitate conuenit. Et rationē huius reddit, quia vt generetur ex elemento symbolo, non est necessarium, quòd omnes qualitates corrumpantur, sed illa tantum, quæ dissimilis est, vt ad genera-

generationem aquæ ex ære soluta calor æris corrumpi debet, non humilitas, quia hæc communis est aquæ; & æris. Si ergo qualitas, in qua assimilantur, corrumpi non debet; ergo permanet in genito eadem, quæ fuit in corrupto, & consequenter non fit in corruptione, ex mente Aristot. resolutio vsque ad materiam primam.

Experientia etiam euidèti probatur, quia videmus eandem cicatricem, eundemque calorem, quæ erant in homine, permanere in cadauere: ergo non omnia accidentia corrumpuntur, nec fit resolutio vsq; ad materiam primam. Et si dicatur eadem numero apparere iudicio sensus, nõ tamen esse eadem numero; sed eadè tantum secundum speciem; & ideo falli sensum, & corrigendum esse ab intellectu, sicut quando iudicat Solem minorem esse terra, fallitur, & ab intellectu corrigitur. Cõtra hoc est; primo, quod sensus circa proprium sensibile debetè approximatum non fallitur, sed in cadauere debetè approximato iudicat vsus eandem numero permanere cicatricem; & tactus eundem numero calorem; ergo hoc iudicium nõ potest esse falsum; quare contra experientiam est, negare quod eadem numero accidentia, quæ erant in corrupto, permaneant in genito. Secundo, quia non potest esse alia cicatrix, neque alius calor; ergo cum permaneant, erunt eadem numero. Probatur antecedens, quia neque cicatrix, neque calor est dispositio necessaria in materia ad formam cadaueris introducendam, sed omnino impertinens; ergo si corrumpitur illa numero, quæ erat in homine, non est illa necessitas ponendi aliam numero distinctam in cadauere: & cum certa sit, in eo permanere, iudicandum est, quod sit

eadem numero; & non alia: nec est agens; à quo alia creatrix, aliusve calor producat in cadauere; quia agentia naturalia solum producunt accidentia necessaria ad introductionem, vel conseruationem formæ, ad quam constat non pertinere cicatricem; ergo neque ab agente particulari, neque ab vniuersali producti potest. Et si dicatur, propter necessitatem materię producti; quia cum præcesserit in homine alia creatrix, petis materis, vt alia similis sequatur in cadauere. Hæc necessitas sine ratione fingitur, quia eodè modo dum generatur ignis ex ligno, deberet producti humiditas, vel frigus in igne genito, quia alie similes qualitates erant in materia ligni, quod tamè est falsum.

Probatur tandem ratione, primo, quia si in corruptione non permaneant eadem numero accidentia in genito, quæ præfuerunt in corrupto, sequitur numquam posse expelli formam præexistentem, neque introduci nouam; & ideo impossibile esse generationem. Probatur consequentia, quia toto tempore præcedente primum instans generationis non sunt sufficientes dispositiones ad expellendam formam, cum eam non expellant, sed simul cum ea permaneant; sed nec in instanti generationis possunt eam expellere, quia iam non sunt; sed illud instans est primum non esse earum; ergo numquam possunt formam expellere, nec nouam introducere; quare nec erit possibilis generatio.

Secundo, quia si dispositiones, quas ignis generans producit in ligno, corrumpuntur cum eodè ligno, manetque materia ligni nuda omni accidentel, sequitur non esse magis determinatam ad formam ignis, quàm ad aliam quamcumq; recipiendam.

Probatur consequentia, quia determinatio ad talem formam fit per tales dispositiones, sed non permanet in materia in instanti generationis; ergo nec possunt eam determinare; immo nec disponere, quod idem est. Et si dicatur, satis esse, quod tempore immediato præcesserint in materia, ut eam sigillatam reliquerint, hoc est ordinatum ad talem formam ignis; quod est relinquere eam sufficienter dispositam. Contra hoc est, quod talis sigillatio nihil reale potest esse in materia, cum ex eo, quod habuerit aliquam formam, nihil reale in ea relinquitur, sed ad summum denominatio quædam extrinseca, per quam nec potest esse realiter, & Physicè determinata ad talem formam, nec realiter pro ea disposita: quare necesse est aliquas dispositiones permanere in materia, ut sequatur generatio, & ideo impossibile est, fieri resolutionem omnium vsq; ad nudam materiam.

91 Secunda opinio tenet, in corruptione fieri resolutionem vsq; ad materiam primam, ita ut in instanti generationis definat esse in ea, vel corumpantur forma substantialis, quantitas, & omnes qualitates, vel dispositiones cum ea præcedentes; & nuda profus permaneat, et in ea sic denudata introducatur noua forma. Ita Albert. Magn. 1. p. summæ de homine, (quem talis citant moderni quidam pro contraria sententia) Alensis 4. p. q. 7. memb. 4. Rigidius 1. lib. de generatione text. 21. Herueus de unitate formarum quest. 16. & 17. Cajetan. de ente & essentia cap. 7. q. 17. Ferrar. 4. contra Gentes cap. 8. l. 12. uel 8. Metaph. q. 7. Bonzinas ibidè quest. 9. Capreol. in 2. dist. 13. quest. vnica, artic. 1. Hispal in 1. distinct. 5. quest. 1. artic. 4. Bañ. 2. lib. de Generatione cap. 4. q. 10. Coimbr. ibidem

quest. 18. art. 2. & omnes illi, qui tenent accidentia non inherere materię tamquam subiecto, quod, sed composita; atque etiam qui asserunt inherere quidem materię, non nudæ, sed ut informatæ forma substantiali, & ideo cum necessaria dependentia à forma, qua expulsa, profus corumpuntur. Hæc est etiam expressa sententia D. Thomæ 1. parte, quest. 76. artic. 6. 1. lib. de generatione lect. 10. ubi ita ait: *Dicendum, quod in corruptione non manet idem numero accidens, sed id, quod prius erat, corrumpitur per accidens corruptione subiecti, & aduenit simile accidens consequens formam de nouo aduenientem, &c.* Immo in eisdem locis citatis ab alia sententia id docet expressè: nam 4. contra Gentes cap. 8. l. licet prius ex sententia commentatoris dixit, quod post mortem hominis permanet hæc materia cum eisdem dimensionibus, ex quibus habebat, ut esset individualis materia, tandem ex propria loquens ita ait: *Alio modo accipitur corporeitas, prout est forma accidentalis secundum quam dicitur corpus, quod est in genere quantitati, & sic corporeitas nihil aliud est, quam tres dimensiones, quæ corporis rationem constituent; & si igitur hæc corporeitas in nihilum cedit, corpore humano corrupto, tamen impedire non potest, quin idem numero resurgat, &c.* Et 1. parte, quest. 9. artic. 1. ad 1. ubi asserit: *Eandem numero dispositionem præcedentem introductionem formæ permanere cum forma, & non corrumpti.* Loquitur expressè non de dispositione tempore præcedente, quæ dicitur præuia, sed de simultanea, cum dicat; permanere cum noua forma tamquam effectum eius; constat autem præuiam dispositionem non esse effectum.

fectum nenz formæ, quâ tempore præcedit. In 4. deniq; dist. 44. loquitur etiam secundum opinionem Averrois, ut et verbis illius loci est manifestum. Et hoc ideo, quia ut bene Ferrar. adnotavit cap. illo 81. ubi de resurrectione corporum agit D. Thomas, ex sententia illius loquitur de quantitate cœvæ materiæ, & numquam ab ea separanda, eo quod sententiam hanc sequuntur Gentiles, & propterea urgentius aduersus eos arguitur ex concessis ab eisdem. Hanc igitur sententiam, ut propriam D. Thom. & magis consonam principiis Aristotelis, & rationi sequimur.

92

Probatur testimonio Aristot. c. 4. huius primi libri textu 1. ubi ait: Generationem, & corruptionem substantialem esse, dum totum aliquid transformatur nullo manente sensibili, ut subiecto eodem. Ex quibus verbis efficaciter colligitur, nullum permanere accidentem in materia, sed corrupti omnia cum composito substantiali. Probatur consequentia, quia si aliquid permanet accidens, ergo permanet materia cum eodem accidenti sub forma corrupti, & geniti: sed forma cum alio quo accidenti est sensibilis, ergo manet sub utraque forma aliquid sensibile: sed quod manet sub utraque forma est subiectum generationis, & corruptionis, ergo permanet in corruptione aliquid sensibile; ut subiectum, contra expressa verba Aristot. Sed respondent auctores oppositæ sententiæ, per aliquid sensibile, ut subiectum, non intelligere Aristotelem aliquid habens accidentia, sed compositum substantiale, ut substantiale est, nam hoc est, quod sentitur, & ab hoc tamquam à subiecto procedunt actiones, & passionis; quare hoc solum negat permanere in corruptione, non vero materiam cum

accidentibus. Hæc tamen expositio probatur falsa, quia compositum substantiale, vel suppositum, ut quid substantiale est, non est sensibile, quia substantia, ut substantia etiam corporea non est sensibilis, sed solum potest sentiri per accidentia: ergo per aliquid sensibile ut subiectum, quod negat Aristoteles permanere in corruptione, non potest intelligere, nisi aliquid affectum accidentibus, sed permanet materia affecta dispositionibus, & alijs accidentibus; ergo permanet aliquid sensibile tamquam subiectum generationis, & corruptionis contra verba, & sensum Aristotelis.

93

Probatur deinde ratione desumpta ex differentia, quam ponit Aristoteles inter generationem, & corruptionem ex vna parte, & alterationem ex altera, eodem cap. 4. text. 24. quod alterationem est circa substantiam rei, sed solum circa accidentia, quæ vocat passionem eiusdem substantiæ, & passionem contrarias, quia alteratio versatur inter contrarias qualitates, vel passionem, ut inter calorem, & frigus; generatio vero, atque corruptio versatur circa substantiam rei, nam substantia est, quæ corrumpitur, & generatur; *Quando ergo inquit Aristoteles in transmutatione manet idem subiectum passionum, vel accidentium, circa quæ versatur alteratio est; ut quando manet idem homo, cuius passionem sunt musica, & in musica. Quando autem nihil permanet, cuius altera passio est, & accidens, omnino generatio, huius autem corruptio: est autem & propriè subiectum generationis, & corruptionis susceptible, &c.* Ex qua differentia sic arguo. In alteratione, inquit Aristoteles, permanet sub utroque termino

94

subiectum passionum, vel accidentium; in generatione vero, & corruptione nihil permanet, cuius sint passionem, vel accidentia; ergo nec permanent passionem ipsæ, quæ sunt qualitates, nec vllum accidens, sed materia nuda, quæ est ens in potentia, & subiectum generationis, sicut est subiectum formæ. Probatur consequentia, quia si non permanet subiectum, non possunt permanere accidentia eius in hærentia. Deinde si permanent passionem, & accidentia; ergo subiectum generationis non est nuda materia, sed affecta accidentibus; nec ens in potentia, sed ens actu, quia materia cum accidentibus est ens actu, & cum illis permanet sub utroque termino; ergo ens actu est subiectum generationis, immo ens per accidens, quia materia cum quantitate, & qualitatibus ens per accidens est.

94

Secundo, quia primum, quod intelligimus in materia, est esse potentiam substantialem; & primum, quod respicit potentiam substantialem, est actus substantialis; & primum, cui nata est vñiri, est idem actus substantialis; ergo primum, cui vñitur. Probatur consequentia, quia eo ordine vñitur actus potētis, quo ab eis respiciuntur; cum respiciantur propter vñionem; sed forma substantialis est actus substantialis, & forma accidentalis est actus accidentalis; ergo primo vñitur materiæ substantialis forma, quæ accidentalis; ex quo sequitur in corruptione non manere vllum accidentem in materia, quia si maneret ali quod, prius esset materia ei vñita, quàm formæ substantialem aduenientis; quod constat esse falsum. Sed respondent materiam ordine intentionis prius respicere formam substantialem, ad quam ordinatur tamquàm ad finem potentia eius, sed ordine

executionis prius accidentalem, quam dispositionem ad substantialem recipiendam; & ideo prius ordine executionis vñitur accidentali, quia substantialis non introducit nisi in materiã dispositam, quod etiã est manifestum in generatione; quæ licet sit actus accidentalis, prius tamen recipitur in materia, quàm forma substantialis, cum sit via ad illã; ergo eadem ratione prius recipitur materia dispositionem, quæ sunt quasi via ad formam. Contra hoc tamen est, quod materia, non solum ordine intentionis, sed executionis vñitur materiæ immediate per se; ergo non medio aliquo accidenti: sed si prius ordine executionis vñiretur formæ accidentali propter substantialem ad quam disponit, illa media vñiretur substantialem, & non immediate per se; ergo nulla forma accidentalis potest prius vñiri materiæ ordine executionis, vel in ea permanere in corruptione. Nec est necessarium vt disponatur ad receptionem formæ substantialis, quod in ea recipiantur dispositiones tamquam in proprio subiecto, vel in ea permaneant, dum corrumpitur compositum; sed per receptionem accidentium in eodem composito tamquam in proprio subiecto disponitur ad receptionem nouæ formæ, vt suo loco explicabitur. Generatio vero non est forma accidentalis proprie loquendo, quia non est quid completum, sed est via ad formam substantialem, & fieri eius; ideo prius in materia recipitur, quàm forma. Ex quo nõ sequitur, quod alia accidentia, quæ sequuntur formæ sunt habentes esse completum accidentale recipiantur, vel permaneant in materia, dum corrumpitur compositum, quia nec sunt via ad formam substantialem, nec fieri eius.

Pro-

95

Probatur tandem communis sententia, quia subiectum proprium, & immediatum, cui in hærent accidentia, est compositum, vt inferius probabitur, sed destructo subiecto destruitur accidentia eius; ergo in corruptione, per quam destruitur compositum, nullum accidens permanere potest, sed sola & nuda materia, quare vsque ad illam fiet resolutio in corruptione.

Ad primum testimonium Aristotelis respondet D. Thomas in commentarijs illius, cuius verba citauimus, sensum eius esse, non de identitate numerica, sed specifica, ita, vt dum generatur aqua ex aëre, alia similis diaphaneitas permaneat in aqua, non eadem numero, quæ erat in aëre. Ad secundum testimonium respondetur verum esse quod asserit Aristotelis, facilius generari vñ elementum ex alio sibi simili in qualitate aliqua, quod vocatur symbolum, quam ex omnino dissimili, vt facilius aqua ex aëre, quam ex igne. Et potissimum esse rationem, qua id probat, quia in generatione ex simbolo pauciora corrumpuntur, sed intelligendum hoc esse de corruptione per se, hoc est à suo contrario, nõ de corruptione per accidens ad corruptionem subiecti; quo pacto, tot corrumpuntur qualitates in vna generatione, ac in alia. Itaque dum generatur aqua ex aëre, solù vna qualitas corrumpitur per se à suo contrario, nempe calor aëris à frigore aquæ, nam in humiditate non cõtrariantur, sed conueniunt; quare hæc non potest per se corrumpi, quia nõ est contrarium à quo corrumpatur; nihilominus corrumpitur per accidens ad corruptionem compositi, in quo in hærebat, tamquam in proprio subiecto; sed in generatione vñius e-

lementi ex alio dissimulo, vt ignis ex aqua, vt quæ qualitas aq̄ per se corrumpitur, quia vt quæ habet contrariam in igne, & quia facilitas, vel difficultas generationis attenditur ex qualitatibus per se corrumpendis, quia ratione ipsarũ pugnant elementa inter se, & non ex corrumpendis per accidens, quarum ratione nõ pugnant, sed potius conueniunt, ideo suam habet efficacitatem ratio Aristotelis, licet tot qualitates corrumpantur per se, vel per accidens in generatione elementi symboli. Et ex ea non colligitur eadem numero qualitatem, in qua sunt similia elementa, permanere.

Ad experientiam de cicatrice duo dicimus. Primum, quod non permaneat eadẽ numero in cadauere, quæ erat in corpore viuo, sed alia similis cõsequatur. Et dum dicitur sensum ludicare, quod sit eadem numero, respondendum est, falli sensum, si id iudicat, vel intellectum si sensum se quatur, & corrigi debere à seipso iudicante potius secundum naturas rerum; & cum ex natura accidentis sit in composito in hære, tamquam in proximo, & adæquato subiecto, quod non est idem numero, sed aliud, intellectus iudicat, non esse eadem numero cicatricem, sed aliam; valde tamen similem præcedenti. Et dum rursus additur, sensum circa proprium sensibile debite approximatum, & cum alijs circumstantijs propositum non falli, concedendum est; negandum tamen, quod identitas numerica, vel diuersitas accidentis sit proprium sensibile, quia vel non pertinet ad objecta sensuum externorum, vt probabiliter asserunt Confratricenses cap. 4. huius libri quest. 17. art. 4. sed ad intellectum, & fortassis ad sensus internos, qui non iudicant

96

būt esse eādem numero cicatricē, (si rectē iudicent) vel quod verius puto esse idē numero accidens, vel diuersum ad sensus externos pertinere, non tamē vt propriū sensibile alicuius; sed vt sensibile cōmune: & ratio huius est, quia idem est, quod accidens sit idō numero, vel numero diuersum, & quod sit vnū, vel duo, esse autē vnū, vel duo ad numerū pertinet, quem Aristoteles. 2. lib. de anima textu. 64. inter communia sensibilia numerauit. Circa sensibilia vero communia etiam debite approximatā constat posse falli sensus externos, vt circa motum, atque etiam circa numerum: nam facile iudicat sensus, quod corpus debite approximatū moueatur, dum verē non mouetur, vel quod non moueatur, dum mouetur. Et si alicui ostēderis duo oua valde similia vnū post alterum, facile iudicabit esse idē. Fallitur ergo circa communia sensibilia, & tunc ab intellectu debet corrigi; & ita sentiendum est, quod si sensus iudicet cicatricem hominis, & cadaueris eius esse vnā, & eādem, corrigi debet per intellectum iudicantem ex diuersitate numerica subiectorum diuersam numero esse cicatricem.

97 Secundo dicimus cicatricem numero distinctā produci in cadauere à causa proxima mortis, non quidē tamquam effectus per se, sed per accidens; producitur autē propter necessitatem materiæ sic organizatæ: hæc autē necessitas est, quia dū res naturalis corrūpitur, non transfert eā natura de extremo ad extremū sine medio. sed per media quædā similia: & ideo dum animal corrūpitur, non statim fit elementum, quia elementum est corpus homogeneū, animal vero, eterogeneum. sed sus-

cedit animæ expulsi à corpore alia forma similis, quæ dicitur cadaueris, hæc verō ex se petit similitē organizationē, ei, quā habet corpus animalis, quia ex se nata est succedere animæ in corpore; quod euidenter probat cōmunitas experientia: nā quod semper ita fit in naturalibus, censemus per se fieri; sed semper sequitur forma cadaueris expulsiōnē animæ: ergo per se sequitur eā, & quia ex tali consecutione petit similem organizationē, similēq; figurā corporis, per se eā petit; cicatrix vero efficit deformitatem quandam in eadem materiali organizata, & in figura corporis, ad quā pertinet, & propterea dū contingit esse in corpore viuo, sequitur similis alia in cadauere, ne similitudo intenta à natura in forma succedente, atq; etiam in figura corporis, deficiat ex hac parte.

Calor verō permanens in eodem cadauere producitur ab eo, quē habent sanguis, & alij humores; qui cū non informantur ab anima, sed proprias habeant formas, nō statim corrumpuntur, ac animal moritur; & cū calorem habeat proprium, possunt eū imprimere in cadauere: vnde non sequitur quod in corruptione ligni, vel alterius rei permaneat aliquid de dispositione eius in re genita.

Ad primum argumentum neganda est prima cōsequencia, quod nūquam possit expelli vna forma, nec introduci alia. Negandum est etiā, quod dispositiones antecedentes non sint sufficientes ad expellendam formam, nam, vt in sequentibus dicitur, dispositiones tempore præcedentes non expellunt formam contrariam efficienter, sed materialiter tantum, in quantum disponūt materiā ad introductionem nouæ formæ; à qua expellitur formaliter; & eū suffi-

cien-

clenter disponant materiã, ita vt in instanti terminatio alterationis necessitãd sequatur introductio formæ, sufficiẽter dicũtur expellere formam in eodẽ genere materialis causæ, sufficiẽter determinantes materiam ad receptionem talis formæ, vt inferius explicabitur; & cũ hoc præstent tempore immediatẽ præcedente, nihil refert, quod in instanti generationis non permaneat, quia in eodẽ introducitur noua forma, à qua sufficiẽter expeditur in genere causæ formalis, & ab agente in genere causæ efficientis.

98 Ad secundũ, concedendũ est antecedẽs, quod corrupta re naturali, corrumpantur omnes dispositiones antecedentes, atq; etiã quod sola, & nuda maneat materia in instanti generationis. Sed negãda est consequẽtia, quod nõ maneat determinata ad hanc, vel illã formam, sed indifferẽs, ad omnes; manet nãque determinata, & ratio huius determinationis sunt alterationes præcedẽtes cũ dispositionibus per eas inductas, quæ cũ ab agente ordinentur, ad expulsionem formæ ligni, & introductionẽ formæ ignis, petunt naturaliter expulsionẽ eiusdẽ formæ in instanti terminatioẽ alterationis, & à tali forma eis cõsentanea, vel cuiuspãm consentanea sunt, & ad quã introducendã ordinantur ab agente, ita vt nisi per miraculum nõ possit non sequi expulsio eiusdẽ formæ, nec etiã possit ab alia, quã à forma ignis expelli, quia ordine nature talis debet sequi generatio, & talis corruptio, quale intendit agens naturale per tales alterationes, & dispositiones naturalitẽ ordinatas ad expulsionem determinatæ formæ, & introductionem quoque talis formæ eis cõsentaneæ. Et hanc cõsecutionem naturã ta-

lis formæ in materia sic disposita vocauerunt plures discipuli D. Thomæ sigillationẽ eiusdem materiæ, vt etẽs metaphora sigilli impressi; quod vt verũ sit, non sic debet intelligi vt sigillatio sit aliquid reale intrinsecũ in materia relicto, ex præcedentibus alterationibus, & dispositionibus, sed sola denominatio extrinseca ab eisdem, quibus tempore proximẽ præcedenti affecta fuit materia, eam nãq; necessitate nature sequitur in instanti terminatioẽ earumdẽ alterationũ expulsio formæ ligni, & introductio formæ ignis, & non alteri, de quo inferius copiosũ dicitur.

QVÆSTIO V.

An generatio, & corruptio sint omnino simul, vel aliquis sit inter eas ordo prioris, & posterioris?

99 PRioritas, atque similitas, vt quæstio intelligatur, duplex est, vt docet Aristoteles in post prædicamentis capite de modis prioris, & capite de modis simul. Vna est temporis, altera nature. Illa dicuntur simul tempore, quæ in eodem tempore existunt, vt res quælibet simul tempore est cum suis proprietatibus. Illud vero dicitur prius tempore alio, quod aliquo tempore existit, in quo nõ existit aliud, vt ea, quæ existunt hodie, prius tempore dicuntur esse his, quæ incipiunt esse die crastino. Illa etiam dicuntur simul natura, quæ sunt simul tempore, & vnum non est causa alterius, vt relatiua. Prius autem natura altero dicitur illud in præsentis consideratione; quod licet simul tempore cũ alio existat, aliquo

modo est causa eius, ut Sol prius natura dicitur lumine à se egrediente. Quibus expositis certum est quæstionem non intelligi de similitudine, vel prioritate temporis, quia certum est generationem, & corruptionem esse in eodem instanti, cum nec forma præcedens expulsa sit ante instantis generationis, nec forma subsequens introducta: si enim esset expulsa ante instantis generationis: cum expellatur in instanti, daretur materia sine forma, quia ante instantis generationis non est noua forma introducta: ergo si ante illud sit præcedens expulsa, sequitur tempore aliquo dari materiam sine vlla forma. Veritas ergo est in eodem instanti introductam esse nouam formam, & expulsam esse antiquam; & cum introductio nouæ sit generatio, & expulsio antiquæ corruptio, in eodem instanti erit corruptio, & generatio. Quæstio igitur procedit de similitudine, aut prioritate naturæ: & sensus eius est, an corruptio sit aliquo modo, vel in aliquo genere causæ prior naturæ generatione, vel generatio prior corruptione, aut sint simul natura.

100 Et prima opinio, quam sequuntur plures moderni, tenet, generationem in genere causæ formalis esse priorem corruptione, hanc vero in nullo genere causæ esse priorem generatione, sed posteriorem omnibus modis. Probant primò, quia vna forma substantialis non expellitur ab altera, nisi ratione inædpossibilitatis, quam habent in eadem materia, nã simul in ea esse naturaliter saltem repugnat; & ideo eo ipso, quod vna introducit, alia expellitur. Ex quo sequitur ex vi introductionis nouæ expelli antiquam: quare non potest vilo modo intelligi, quod hæc sit prius expulsa, quam illa introducta;

sed expulsio vnius est corruptio vnius compositi, & introductio alterius est generatio: ergo repugnat corruptione vilo modo intelligi priorem. Secundò, effectus secundarius alicuius formæ non potest intelligi ante primarium, & multo minus potest intelligi effectum esse priorem sua causa vilo genere prioritatis. Sed expulsio formæ præcedentis est effectus secundarius formæ sequentis, & etiam est effectus introductionis eius, & introductio est generatio, expulsio vero est corruptio: ergo impossibile est hæc esse vilo modo priorem illa. Antecedens pro vtraque parte est certum, quare nõ indiget probatione, sed explicatione, explicatur autem sic. Primarius effectus formæ ignis, dum introducitur in materia ligni, est esse ignis, quod tribuit materiæ per informationem. Secundarius vero effectus est expulsio formæ ligni, quare non potest esse prior informatione: deinde introductio formæ ignis in eadem materia est generatio ignis, & hæc eadem est causa expulsionis formæ ligni, quæ est corruptio eiusdem ligni. Nã agens producendo vnã formam in materia efficienter expellit ab ea aliam incompossibilem: ergo corruptio est effectus generationis, & ideo omnibus modis ea posterior.

101 Secunda opinio distinguit diuersa genera causarum, efficientis, & materialis, asseritque introductionem nouæ formæ, quæ est generatio, priorem esse expulsionem antiquæ, quæ est corruptio, ex parte efficientis, sed ex parte materiæ priorem esse purgationem materiæ à forma præcedente, quã receptionem nouæ, & cum purgatio materiæ à forma antiqua sit quasi corruptio passiva, & receptio nouæ formæ quasi passiva generatio,

tatio, priorem esse ex parte materiae corruptionem. Ita tenet expresse D. Thomas 1. 2. quest. 111. art. 8. ad 1. hjs verbis: *Ex parte solis prius est illuminare, quam tenebras removere; ex parte autem aeris illuminandi prius est purgari a tenebris, quam consequi lumen ordine natura, licet utrumque sit simul tempore* Et hæc est ferè communis in schola, & vera: sed quia veritas rerum aliquando obscura est, prius explicanda est, deinde probanda. Pro explicacione autem notandum est, generacionem & corruptionem posse considerari ex parte agentis, & ex parte passivi. Et primo modo considerata sumuntur per modum actionis: secundo vero modo per modum passionis; & cum passivum circa quod operatur agens ad introductionem novae formae, & expulsionem antiquae sit materia, considerari possunt ex parte agentis, & ex parte materiae, non tamen sunt comparandae, ut considerantur ex parte agentis ad se ipsas, ut considerantur ex parte materiae, neque hoc modo potest esse inter eas ordinem prioris, & posterioris, quia agens, & materia continent diversa genera causarum, & ideo non habent ordinem prioris, & posterioris, nisi in quantum causa possunt esse sibi invicem causa, ut 1. lib. Phys. ostendimus: solum ergo comparari possunt, ut se tenent ex parte agentis inter sese, & etiam ut se tenent ex parte passivi inter sese; quo pacto possunt habere ordinem prioris, & posterioris. Sed ut considerantur ex parte agentis, generatio vocatur introductio novae formae, quia agens intendit formam introducere ad generacionem compositi: corruptio vero vocatur expulsio formae praecedentis, quia agens per introductionem

actionis novae formae, actum etiam dicitur expellere praecedentem. Sed ut se tenent ex parte materiae, generatio dicitur receptio novae formae, corruptio vero purgatio, vel eadem ratio à forma praecedente, siue passiva expulsio eiusdem formae praecedentis: integra vero ratio generacionis utramque includit, nempe introductionem formae in materia, & receptionem eiusdem formae in eadem materia, ut ex se est manifestum. Et integra ratio corruptionis includit activam expulsionem formae praecedentis à materia, & purgacionem eiusdem materiae ab apposita forma, siue passivam expulsionem eius.

Itaque nostra sententia sic explicata duo asserit. Primum est, generatio, ut se tenet ex parte efficientis, prior natura est corruptione. Secundum, ut se tenet ex parte materiae, posterior; & ideo in genere causa efficientis, & absolute prior, sed in genere causa materialis posterior, quod est esse secundum quid posterior. Probatur primum hac ratione: Generatio, ut se tenet ex parte efficientis, dicit introductionem novae formae in materia, & corruptio expulsionem formae antiquae ab eadem materia; sed introductio novae formae est prior natura expulsionem antiquae: ergo generatio est prior natura corruptione. Probatur in eodem, quia agens per introductionem novae formae operatur ad expulsionem antiquae: ergo prius natura introductio illam, quam expellat hanc. Et hanc partem probant etiam argumenta prioris sententiae. Probatur etiam secundum, in quo differt nostra sententia ab illa; primo, quia generatio ex parte materiae dicit receptionem novae formae; & corruptio dicit purgacionem materiae à forma antiqua: sed prius

H est

102

101

est ex parte materię purgari à forma opposita, quàm nouam recipere: ergo prior natura est corruptio generatione. Probat̃ur minor duobus, exemplis adductis à D. Thoma, primũ est de illuminatione aeris, quæ, vt se tenet ex parte Solis, dicit productionem luminis in aere, corruptio vero tenebrarum dicit remotionem earũ; & quia Sol remouet ab aere tenebras per illuminationem, quæ est productio luminis; ideo prior est natura hæc, & posterior illa in ordine causæ efficientis, sed ex parte aeris illuminandi prior natura est purgatio eius, à tenebris, quæ est corruptio passiva, quàm consecutio luminis, sicut informatio eiusdẽ aeris ab eo, quã dicit generatio luminis. Ex: plũm secundũm est de aere aperiente fenestram, & per eam ingressitate, nam ex parte ipsiusmet aeris, quod est agens, prius est ingressio actiua, quàm aperiõ fenestree, cum fenestra aperiatur, effectiue ab ingressu aeris, sed ex parte eiusdẽ fenestree prius est eam aperiõ, quã aere ingressitate, quia fenestra, nõ nisi aperta locũ in: gressũ dicit præbet aeri. Ex exemplũ istũ, hoc clarĩus ostendit vim argumẽti, & veritatem nostræ sententiæ, cũ per se solum, sit notũ,

103 **S**ecundo probatur, quia materia recipit formam per potentiam, & aptitudinem, quam habet recipiendi illam; ergo ex parte materię prius est esse aptam ad recipiendam formam, quàm receptio eiusdem forme, sed non intelligitur naturaliter sufficiens aptitudo, nisi sit expedita; ergo prius in hoc ordine intelligitur expedita, quàm receptio forme; sed, sic expedita per purgationem à forma opposita naturaliter. Impediens receptionem nouæ, ergo ex parte materię prior natura est pur-

gatio ab illa, quàm receptio huius, & ex consequenti prior natura corruptio in ordine causæ materialis generatione.

Tertio, quia materia in hoc ordine prius intelligitur omnino apta ad recipiendam formam, quàm actum eam recipiens; sed non intelligitur omnino apta naturaliter, nisi intelligatur purgata ab impedimentis, vel expedita ab eis; quam purgationem, & expeditionem dicit corruptio, vt se tenet ex parte eiusdem materię; ergo hoc modo, sumpta prior natura est receptio forme, quod dicit generatio sumpta eodem modo.

Si autem dicatur pro alia opinione; purgatio materię, aut expeditio eius ab impedimento forme opposite fit per informationem, vel receptionem forme; ergo illa est effectus huius, quare repugnat priorem esse, sed omnibus modis erit posterior. Probatur consequentia, quia effectus nõ potest esse prior sua causa, villo genere prioritatis. Neganda est consequentia, quia de vno genere causæ transit ad aliud. Et ideo non est bona; eodem dicitur enim totũ, quod in materia fit, dũ res vna generatur, & alia corrumpitur esse effectum causæ efficientis, & inter plures effectus, positiuos, esse priores natura negatiuos, quia illi sunt per se, & isti quasi per accidens, atque etiã isti illis medijs. Vt in productione forme, informatio eius, & expulsio forme opposite; sed cum fiant ab agente circa passim, vtrumque respiciunt, & in ordine ad vtrũque considerari debent, & vt considerentur in ordine ad vnum, & alterum suis proprijs, nominihus significatur, quia diuersas rationes formales, & diuersum genus causæ dicunt. Quia exempli generatio, vt est ab efficienti significatur nomine

introductionis formæ, & vniuersalis cum materia, corruptio vero nominis expulsionis, aut dissolutionis eiusdem valentis cum eadem materia: & introductio, atque vniuersalis cum sint effectus positivi, priores sunt expulsionis, & dissolutionis. Sed eadem introductio formæ, & eadem vniuersalis cum materia, vt respiciunt passim, nempe materiam, alijs nominibus significatur, quia diuersam rationem formalem dicunt; cum aliud genus causæ significans & introductio formæ vocatur consecutio eius à materia, vel receptio, si proprium effectum materialis causæ velimus significare) vt autem considerantur in ordine causæ efficientis, & materialis, non possunt comparari; & si comparantur non est bona argumentatio à prioritate alicuius in vno genere consideratæ ad prioritatem, vel posterioritatem alterius consideratæ in genere alio. Cuius ratio est manifesta, quia diuersa genera causarum, vt talia sunt, non possunt simpliciter comparari, nisi quatenus ad inuicem possunt mutuam causalitatem inter se exercere, vt vidimus 1. lib. Physic. quæ tamen comparatio non pertinet ad præsentem considerationem. Ex his ergo patet non esse bonam illam consequentiam, purgatio materiæ à forma opposita sit ab agente per introductionem nouæ, aut per informationem eius: ergo est effectus huius, quare non potest esse prior: procedit enim à genere causæ materialis, quod dicit purgatio materiæ, ad genus causæ efficientis, quod dicit introductio formæ: licet enim ipsa ab efficiente procedat vtrumque. Sed sub his nominibus non comparatur vtrumque ad causam efficientem, sed sola introductio: purga-

tio vero solum ad materialem: quæ non est comparabilis cum introductione formæ, neque cum expulsionis opposita in ordine causæ efficientis contentis, sed solum cum consecutione, vel receptione formæ contentis in eodem ordine materialis causæ, in quo probatum est purgationem, vel expeditionem materiæ esse priorem naturæ & ex consequenti corruptionem, vt se tenet ex parte materiæ, priorem esse generationem, hoc est, receptionem formæ: quamuis in ordine efficientis sit natura posterior actiua expulsio, quam actiua introductio.

Primum argumentum alterius opinionis concedendum est; nam solum colligit, quod expulsio formæ præcedentis sit posterior introductione formæ sequentis, & hoc verum est, quia introductio, & expulsio se tenent ex parte agentis, & expulsio sit ab agente per introductionem alterius formæ. Ex quo solum sequitur, quod corruptio, vt se tenet ex parte agentis, dicens, expulsio, sit posterior generatione, vt dicit introductione formæ: sed eadem generatio, & corruptio, vt se tenet ex parte materiæ, opposito modo ordinantur, quia generatio, ex parte materiæ dicit consecutionem formæ, vel receptionem eius; corruptio vero purgationem eiusdem materiæ ab opposita forma impediente; purgatio vero à forma opposita quia est emundatio materiæ pertinens ad potentiam, & aptitudinem eius, per quæ recipit formam; & quædam dispositio eius, prior est in hoc ordine materialis causæ, quam consecutio, vel receptio eiusdem formæ, quia non intelligitur recipere formam, nisi materia purgata, mundata, expedita, atque disposita. Et eodem prorsus modo soluitur argumentum,

H 2 quod

quod probat prioritatem generationis respectu corruptionis in eodem ordine efficientis causæ: cum tamen in ordine causæ materialis sit posterior, ut probatum est. Nec argui potest à prioritate eiusdem in ordine efficientis causæ ad prioritatem in ordine causæ materialis; quia licet generatio, & corruptio secundum rem sint effectus causæ efficientis, & generatio prior corruptione in eodem genere: sed non solum respiciunt causam efficientem, licet ab ea sola fiant, sed etiam causam materiale, circa quam fiunt. Et quæ in suo genere ad esse earum concurrunt; ut autem respiciunt materiam, diuersam ratione formalem habet, & diuerso, inimò opposito modo ordinantur, ita ut corruptio sit natura prior, ut probatum est.

Breue dubium.

An generatio, & corruptio distinguantur realiter à materia?

105 **E**X his, quæ diximus 3. lib. Phys. de distinctione reali motus à mobili, intelligitur solutio huius dubii, nam motus, ut ibi sumitur ab Aristotele, communis est ad mutationes instantaneas, etiam substantiales, quales sunt generatio, & corruptio; & motus successiuos, ut ex communi sententia probauimus: sed probatum ibi est vniuersaliter, quod motus distinguatur realiter à mobili, quia realiter potest ab eo separari ut euidenti experientia constat, quæ videmus transiente motu quocumque permanere subiectū, quod prius mouebatur, aut mutabatur,

ergo probatum quoque est, generationem, & corruptionem (quæ sunt mutationes quædam, & motus) distinguui realiter à materia, à qua realiter separantur. Sed diuerso modo distinctionis realis, nam generatio cum sit mutatio positua, distinguitur distinctione reali positua; corruptio vero cum sit mutatio negatiua, solum distinguitur distinctione reali negatiua, sicut distingui potest negatio realis à natura reali positua, vel res iam non existens à re actu existente.

Tractatus tertius de alteratione.

QVÆSTIO I.

An sit, & quid sit alteratio, & quomodo distinguatur à generatione substantiali?

106 **P**ostquam Aristoteles explicuit ratione generationis, & corruptionis substantialis, iam incipit agere de varijs generationibus accidentalibus; & primo de alteratione, de qua euidenti experientia constat, quod sit in rerum natura; cum non solum videamus, sed sensu tactus experiamur calefactionibus, & refrigerationibus alterari corpora. Sed ut cætera suo ordine explicemus, à nomine ipso alterationis incipiendum est, quod multas habet significaciones, & iuxta illas alteratio ipsa diuersas acceptiones. Primo accipitur vniuersalissimè pro quocumque mutatione, per quam res alteratur, hoc est sit altera, nam ut Porphyrius docet

est in prædicabilibus; cap. de differentiâ: sicut forma, seu differentia essentialis facit aliud; hoc est, aliam substantiam; ita forma, seu differentia accidentalis facit alterum, vel alteratû; unde alteratio hoc modo sumpta significat quâlibet mutationem accidentalem, quia per eam dicitur subiectum alterari, hoc est, fieri alterum, & comprehendit etiam augmentatorem. Secundo modo accipitur minus vniuersaliter, pro mutatione secundum qualitatem, quia qualitas magis propriè dicitur facere alterum, vel alteratû, quàm reliqua accidentia. Sed neque acceptio ista propria est huius vocabuli, quia comprehendit quascumq; alterationes improprias, per quas subiectum fit alterum: tales enim sunt non solum intentionales, vt sensationes, sed etiâ spirituales, vt intellectiones, & volitiones, quæ improprie dicuntur alterationes, quia alteratio propriè sumpta disponit subiectum ad corruptionem, istæ verò illud potius perficiunt. Ideo accipitur tertio promni, & sola mutatione Physica, per quam productur qualitas sensibilis habens contrarium; per hanc enim solam fit subiectum propriè alterû, vel alteratû; & quia in solis qualitatibus tertiæ speciei, quæ vocantur passibiles, reperitur propria contrarietas; ideo Aristoteles. 7. lib. Phys. docuit propriam alterationem (quæ motus Physicus est) illam esse, quæ tendit ad qualitates tertiæ speciei. Et cum motus Physicus propriè accipitur ex propria natura sit successiuus, vt docuit etiam Aristoteles 1. lib. Phys. ideo alteratio propriè sumpta successione postulat. Et eandem, quia qualitates habentes propriè contrarium, quædam sunt primæ, inter quas primò reperitur con-

trarietas, vt calor, frigiditas, humiditas, & siccitas; aliæ verò secundæ, quæ sunt ex earum permixtione, vt albedo, nigredo, cæterique colores, qui per participationem primarum dicuntur habere contrarium. Propterea vltimo, ac propriissimè potest sumi alteratio pro mutatione circa primas qualitates, per quam propriissimè fit alterû, vel alteratû subiectû. Et hoc modo sumpta deservit primò, & per se generationi substantiali; & ad eâ tamquàm ad finem ordinatur.

Quid sit alteratio.

Sed 3, acceptio satis propria est. & cõprehendit ideo secundû eam de finienda erit hoc loco alteratio, vt intelligamus quid sit, eam quæ à generatione distinguamus. Talis vero definitio eius assignari potest. *Alteratio est motus Physicus, qui inter contrarias qualitates versatur.* In qua motus Physicus ponitur pro genere, quia in eo conuenit alteratio cum augmentatone, & alijs mutationibus Physicis, à quibus per cæteras particulas distinguitur, & primò à mutationibus instantaneis, aut etiâ successiuis, quæ non versantur inter contrarios terminos, sed contradictoriè, vel priuatiuè tantû oppositos; alteratio verò eo ipso, quod versatur inter qualitates contrarias, versatur inter terminos positivos, quia vera contrarietas inter extrema positiva sola reperitur. Distinguitur etiam à cæteris motibus successiuis, qui versantur suo modo inter contrarios, & positivos terminos; ex eo quod ad qualitatem tendit tamquàm ad terminum ad quem; alij vero motus ad qualitatem, vel vbi; nam vniuersitas, atque distinctio specifica motus

à solo termino ad quem sumitur, ab utroque verò, nempe à quo, & ad quem, sumitur distinctio quasi generica, quia motus illi, qui inter terminum à quo, & ad quem positivos versantur, genere distinguuntur ab alijs; qui versantur inter priuatiuè, aut eòtradiçtorie oppositos, qui nomine mutationum signàcari solent.

Quomodo distinguatur alteratio à generatione.

107 **P**RÆTER vniuersalem modum distinguendi alterationem à mutationibus instantaneis, quæ versantur inter terminos eòtradiçtorie, vel priuatiuè oppositos, inter quos numerantur generatio, & corruptio substantialis, specialiter nunc distinguenda est ab eisdem. Et licet in multis differant, tria sunt præcipua, quæ ex principijs Aristotelis manifestè colliguntur. Prima differentia essentialis est ex parte terminorum ad quos tendunt; nam generatio terminatur per se ad substantiam, alteratio ad qualitatem; ex qua sequitur alia et proxima; nam cum substantia per se careat latitudine graduali, & in diuisibilibus consistat, per se perit simul, aut in instanti fieri: & non nisi per accidens successiue fieri potest: qualitas vero habens per se contrarium petit ex opposito fieri successiue; & ita alteratio secundum propriam naturam facta successiuis motus est; & licet possit fieri in instanti per potentiam Dei absolutam, vt 1. lib. Phys. ostendimus, quia in momento potest Deus totam resistantiam contrarij vincere; hoc non tollit prius, quia considerata natura contrariarum qualitarum, & virtute naturalium earum, per quam resistentia vnius vincenda est ad introductionem

alterius in eodem subiecto, non potest in momento, sed paulatim vinci; & ex consequenti, nec potest alteratio simul, aut in instanti fieri, sed successiue, solum postulat. Tertia differentia sequitur etiam ex prima, & sumitur in ordine ad subiectum, nam si alteratio per se tendit ad qualitatem, generatio verò mutatio est circa substantiam. Sequitur subiectum huius materiam solam esse debere, quia forma de nouo fit, atque etiam substantiale compositum, & sola materia potest mutari ab vna forma substantiali in alteram. Alteratio verò mutationem dicitur circa solam qualitatem, non circa substantiam rei, quam præsupponit permanentem sub utroque termino à quo, & ad quem; & ideo subiectum alterationis non est materia nuda, sed compositum substantiale, vel saltem materia informata substantiali forma iuxta diuersas opinioniones, de quibus inferius disputabitur. Omitto minores alias differentias ab alijs explicatis, quia tres istæ sunt præcipuæ.

Breue dubium.

An si impossibilis esset generatio, impossibilis quoque alteratio censeretur?

DUBIUM hoc pertinet ad connexionem alterationis cum generatione substantiali, an adeo naturalis sit, vt si generatio esset naturaliter impossibilis, censeretur etiam impossibilis alteratio, vt adhuc possibilis foret. Desumpsit verò occasionem ex Aristot. cap. 1. huius lib. text. 1. vbi ita naturaliter esse connexionem alterationis eum generatione docet, vt impossibilis hæc censeretur, si illa

non

non posset dari in rerum natura, his verbis. *Quapropter, si non sit possibile ex igne fieri aquam, neque ex aqua terram, neque ex albo nigrum, neque ex molli durum, eadem autem ratio, est de alijs, hoc autem erat alteratio, sed ex. I. a parte videtur non habere necessariam connexionem cum alteratione, quia alteratio non versatur circa substantiam, sed eam præsupponit; & alteram, aut alteratam facit secundum qualitatem: ergo licet nūquam generetur de nouo substantia, posset alterari, sicut videmus suo modo alterari corpora cælestia per illuminationem, licet non sint generabilia.*

Dicendum tamen est, alterationē propriam, de qua loquimur, & quam definiuimus, naturalem connexionē habere cum generatione substantiali, & ideo si hæc esset impossibilis naturaliter, etiam esset impossibilis naturaliter alteratio. Probatur hac ratione: alteratio propria est motus Physicus, qui versatur inter qualitates proprie contrarias; ergo sua natura disponit subiectum ad corruptionem, ad differentiam alterationis improprie, que potius perficit subiectū, ut sensatio, intellectio, illuminatio; sed non corrumpitur in substantia, nisi ut generetur altera, quia natura non intendit per se primo corruptionem, sed solum propter generationē: ergo de primo ad vltimum alteratio ordinatur naturaliter ad generationem: quare si hæc non esset possibilis, nec alteratio naturaliter censeretur possibilis, nam deficiente fine, naturaliter quoque deficit medium ex se ad illum ordinatum.

109. Testimonium autem Aristotelis, licet sit pro nostra sententia addendum, longè diuersum habet sensum, ut ex contextu facile potest intelligi.

Loquitur enim aduersus Empedoclem duo asserentem: primum, nunquam posse transmutari vnum elementum in aliud, nec ideo vnum ex alio generari. Secundum, qualitates elementorum tam primas, quam secundas, vt calor, frigiditas, humiditas, & siccitas, durities, mollitudo; & similes esse proprias passionēs eorundem elementorum. Quo supposito euidenter sequitur non posse secundum eandem qualitates transmutari, quia impossibile est transmutationem fieri secundum proprias passionēs, si non potest fieri secundum substantiam, quam naturaliter sequuntur; & cum transmutatio secundum illas qualitates verè sit alteratio, infert Aristoteles, quod sicut non est possibilis generatio substantialis apud Empedoclem; ita non est possibilis mutatio secundum qualitates apud ipsum, que cum reuera sit alteratio, hæc etiā erat apud ipsum impossibilis. Quid sit autem sciendum de connexionē naturali verè generationis, & verè alterationis secundum se, in eo loco non docet, ex alijs verò eius principijs deduci potest; quod asserimus, nempe connexionem naturalem habere hanc cum illa, & ita, si impossibilis esset naturaliter generatio, impossibilis quoque censenda esset naturaliter alteratio.

Probatur secundò, quia si impossibilis esset naturaliter generatio; impossibilis etiam esset naturaliter corruptio; que non intenditur per se primo à natura; sed secundò: in quantum consequitur necessario generationem; ergo sublata generatione naturaliter auferetur corruptio. Quare sequitur hanc esse naturaliter impossibilem, si impossibilis esset naturaliter generatio. *sed quid dicendum secundò: potentiam*

rentiam Dei absolutam. Respondeo etiam hoc modo esse verum, quod si impossibilis esset generatio secundum hanc potentiam, impossibilis quoque esset alteratio propria de qua loquimur. Probatur hoc argumento, quia si implicaret contradictionem dari generationem in rerum natura, etiam implicaret dari corruptionem. Probatur euidenter ex corporibus celestibus, quibus, supposito quod repugnat omnino generari, eodem modo repugnat corrumpi: & vniuersaliter loquendo, si repugnaret materiæ mutari à priuatione formæ ad eandem formam, (quod intrinsecum est generationi substantiali) etiam repugnet mutari à forma substantiali ad priuationem eius. (quod est intrinsecum corruptioni substantiali) Probatur paritas rationis, quia eo ipso, quod posset mutari materia à forma ad priuationem eius, possibilis foret priuatio formæ in materia; sed priuatio dicitur negationem cum aptitudine; ergo possibilis esset aptitudo in materia ad recipiendam aliam formam. Et ex aptitudine infertur euidenter, posse eam recipere, & consequenter mutari ad illam ex priuatione, quam mutationem patet esse generationem; ergo possibilitas corruptionis infertur necessarium possibilitatem generationis; quare si impossibilis foret generatio, etiam foret impossibilis corruptio. Ex quo etiam infertur necessarium impossibilitatem alterationis, quod sic probatur. Propria alteratio essentialiter habet, quod inter qualitates positivè contrarias versetur, in quo distinguitur à mutationibus, quæ versantur inter terminos priuativè oppositos, quales sunt generatio, corruptio, illuminatio; sed qualitates contrariæ ab intrinseco habent, posse ab eodem subiecto mutuo se expellere,

& mutua expulsio dicitur intrinsecum ordinè ad expulsionem formæ substantialis saltem possibilem; quam patet esse substantialem corruptionem; ergo si hæc implicaret contradictionem, etiam implicaret alterationem propriam. Quod probatur secundum à posteriori, in corporibus celestibus, quæ supposito quod sint ingenerabilia, & incorruptibilia, non habent capacitatem recipiendi accidentia propriè contraria, vt calorem; & frigus: vnde nec possunt tangi, quia omnium qualitatum tangibilium incapacia sunt. Quod ita verum esse existimo, vt nec per potentiam Dei absolutam possint tangi, vel calorem, aut frigus recipere, quia capacitatem omnimoda carent recipiendi talia accidentia, eo ferè modo, quo incapacia sunt recipiendi accidentia spiritalia; ex quo sequitur nec esse capacia alterationis propriæ ad talia accidentia contraria per se terminata; si ergo impossibiles forent omnibus modis generatio, & corruptio quorumlibet corporum; impossibilis esset omnino alteratio.

QVÆSTIO II.

An alteratio sit motus continuus?

Titulus quæstionis intelligitur de sola alteratione propria, quæ versatur inter qualitates contrarias, & disponit subiectum ad corruptionem, qualis est calefactio, aut infriigidatio; non de impropria, quæ nec versatur inter contrarias qualitates, nec disponit subiectum ad corruptionem, qualis est illuminatio secundum suam naturam accepta. Propria autem alteratio duplex est; vna vocatur *extensio*;

tenſio; alia Intenſio. Extenſio dicitur illa, per quam extenditur qualitas per diuerſas partes ſubiecti, vt dum calor, qui eſt in ſola manu, ſe extendit ad brachium, & alias partes corporis, Intenſio vero eſt alteratio, per quã perfectitur qualitas circa eandẽ partem ſubiecti per additionem alicuius gradus noui, vel quia magis ratio dicatur in eadem parte, vt ſi calor, qui eſt in digito, vel manu; in eodem digito, vel manu perfectatur. Quæſtio autem intelligitur de vtraque alteratione tam extensionis, quã intenſionis, de quibus queritur, an ſint motus continui, hoc eſt, an ſiant per tempus continuuum, in quo pars poſt partem extensionis, vel intenſionis qualitatis acquiratur ſine vlla interruptione.

Et prima opinio aſſerit vtramque alterationem eſſe ſucceſſiuam, extensionem vero non eſſe vilo modo continuam, ſed fieri in diuerſis inſtantibus temporis per partes minimas ſubiecti; & cum inſtantia temporis non ſibi ſuccedat immediate, nec poſſint eſſe cõtinua, ſed inter quolibet duo, medium ſit tempus, non eſſe poſſibile, quod alteratio quoad extensionẽ fiat motu continuo, quãuis fiat ſucceſſiue, in quantum vnum inſtans ſuccedit poſt alterum. Itaque hoc modo fit alteratio quantum ad extensionem, vt dum ignis (exempli gratia) applicatur ligno, per aliquod tempus diſponat minimam quamdam partem eius, ita vt minor nec poſſit diſponi, nec in ea introduci calor; in inſtanti autem terminatiuo illius temporis introducat calorem in eandem minima parte, non ita vt prius eum introducat in mediocritate eius, ſed ſimul, & abſque ſucceſſione in tota, & ſingulis eius partibus. Tempore autem ſequenti diſponat aliam

partem inſtantiam, & in inſtanti terminatiuo eiusdem temporis, ſimiliter etiam introducat in ea calorem, & ſic de cæteris inſtantibus, in quibus fit extenſio caloris per alias partes minimas, quouſque extendatur ad totum lignum, & hoc eſt fieri extenſionem per minima, & non continuẽ, quia in partibus temporis intermedijs non ſit extenſio caloris, ſed diſponitur minima pars ſubiecti, vt in inſtanti terminatiuo extendatur.

Eandem vero alterationem quoad intenſionem continuam eſſe docet hæc ſententia, quia toto tempore medio inter inſtantia, in quibus extenditur qualitas per partes minimas ſubiecti, intenditur in eiſdem partibus. Ita vt tempore immediato poſt primũ inſtans, in quo producitur in prima parte ſubiecti, perfectatur in eadem vſque ad ſecundum inſtans extensionis ad ſecundam partem, in qua etiam intenditur tempore ſtatim ſequenti, & cum tempus ſit continuuum, cõtinuẽ etiam fit alteratio ſecundum intenſionem. Hæc eſt opinio Agidij 1. lib. de Generatione q. 16, quam videtur ſequi Iandun. 8. lib. Phyſic. 8. probabitur autem ſimul cum ſequenti.

Secunda opinio tenet alterationẽ non eſſe continuam vilo modo, hoc eſt, nec ſecundum extensionem, nec ſecundum intenſionem; ſed vtroque modo fieri per minima; & ideo vtroque modo diſcretẽ, ita vt ſicut in tempore non extenditur calor, ſed quietſcit mobile ab alteratione extenſiua, & diſponitur minima pars ſubiecti, vt in inſtanti terminatiuo eiusdem temporis per eam ſimul extendatur, ita in tempore diſponitur eadem pars ad intenſionem, & quietſcit ab alteratione intenſiua, & in eodem inſtanti terminatiuo, ſimul intenditur

I tenditur

renditur calor in eadē parte. Ita Capreolus in t. distinct. 7. quest. 2. art. 2. Sonzinas 8. lib. Metaph. q. 11. Lauellus, & Ferr. 2. lib. Phys. q. 7. Probatur testimonio Aristotelis 8. lib. Phys. tex. 23. ubi de omni alteratione negat expressè, quod sit continua his verbis: *Dicere alterationem fieri continuè est aduersari valdè manifestis.* Et lib. 6. text. 8. vniuersaliter docet motus, qui versantur inter terminos contrarios non posse continuari, & ille in 8. lib. text. 65. & 66. probat motus sursum, & deorsum eiusdem corporis necessariò interrumpi in pūcto reflexionis, quia cum sint contrarij, non possunt continuari. Ex altera vero parte asserit 1. lib. Physicorū in principio, motum propriè dictum (qualis est alteratio) versari inter terminos contrarios, in quo distinguitur à generatione. Et ex utroque sequitur alterationem à calido in frigidum, vel ab albo in nigrum non posse fieri continuè.

I I 2 Probatur deinde ratione de vtraque alteratione extensionis, & intensiōis: primò, quia si vtraque sit motus continuus, sequitur in quolibet instanti continuū temporis, in quo fit, extensam esse qualitatem ad nouam partem subiecti, & nouam partem, vel gradum intensiōis esse productum: sed instantia cuiuslibet temporis sunt actu infinita; ergo verum erit, in spatio horæ. v. g. per quam fit extensio, vel intensio continuè, qualitatem esse extensam, atque intensam in infinitum, hoc est ad infinitas partes subiecti; & infinitas partes intensiōis habere, & æquales quidem, vel aliquotas; quia in quolibet instanti verum est extensam esse qualitatem ad nouam partem subiecti, atque distinctam ab ea ad quam fuit extensa in instanti præcedente, &

distinctum gradum intensiōis habere ab eo, quem habuit in instanti præcedente, quæ cum falsa sint, falsum erit, quod vtraque alteratio sit continua.

Secundo, quia si tempore cōtinuo sit vtraque alteratio; vel in singulis instantibus eiusdem temporis producitur aliquid extensionis, atq; intensiōis, vel nihil; si producitur aliquid, non potest successe, neq; cōtinuè produci, quia in instanti, nec successe, neq; cōtinuitas esse potest ergo quantū ad ea, quæ producuntur in instantibus, non potest esse alteratio cōtinua: si vero nihil producitur in instantibus; ergo quiescit in eis mobile, motusque interrumpetur, & discontinuebitur.

Tertio, de solo motu intensiōis sic probatur; quia qualitas contraria secundum omnes gradus intensiōis expellitur simul, aut in instanti à subiecto; ergo tota qualitas, per quæ expellitur secundum omnes gradus intensiōis, simul introducitur in eodē subiecto; & ideo non per motum intensiōis successiuum, vel continuū. Probatur antecedens, quia octo gradus frigoris, quos habet aqua, sunt eiusdem speciei, atq; etiam idē numero, & ex cōsequenti sunt prorsus eiusdem rationis; ergo non est maior ratio ob quam vnus eorū prius expellatur, quàm alter; quare vel nullus expellitur, vel omnes simul: sed expellantur per introductionem caloris; ergo omnes etiam gradus caloris simul introducentur, & non successe per motum continuū.

Tertia opinio asserit alterationē semper esse successiuam, atq; continuam, siue secundū extensionem, siue secundū intensiōem accipiatur. Hæc est cōmunis, quam sequuntur omnes ferè interpretes Arist. 5. & 6. lib.

lib. Phys. locis i. serius citandis; atq; etiã cap. 4. huius lib. & est vera, & tenenda, nam primo colligitur euidenter ex principijs eiusdem Arist. quia tria docet de motu. Primum est, motum propriè dictum, vt distinguitur à mutatione tres tantum habere species, nẽpe alterationem, augmentacionem, & lationem. Ita habetur 5. lib. Phys. text. 18. his verbis: *Relinquitur secundum qualitatem, & quantitatem, & ubi motum esse solum, &c.* Secundo docet omnem motum propriè dictum esse cõtinuum, text. 19. his verbis: *Quoniam autem continuus omnis motus est, & simpliciter quidem vnus, & continuuum esse, necesse est.* Quod confirmat text. 41. vbi agens de unitate, numerica motus asserit, motũ esse vnũ numero, si sit continuuus; cõtinuum verò esse, si fiat tempore continuo, si autem interrumpatur tempus, & mobile quiescat, & post aliquod tempus moueatur, non esse iam eundẽ numero motum, sed aliũ numero distinctum. Ex quibus hoc argumentũ euidens colligitur; omnis motus apud Aristotelẽ est continuus, & sit tempore continuo; sed alteratio tam secundũ extensionẽ, quã secundum intensiõem est propriè motus; ergo vtroq; modo est continua. Tertio asserit quod sicut in instantibus non est tempus, nec in pũctis magnitudo, sed hæc, & illud habent partes diuisibiles in infinitum, & neutrum componitur ex indiuisibilibus; ita etiã motus non est in instanti, neq; componitur ex indiuisibilibus, sed ex partibus continuis, & diuisibilibus in infinitum. 6. lib. Phys. his verbis: *Eiusdem rationis est, & magnitudinem, & tempus, & motum ex indiuisibilibus componi, & diuisi in indiuisibilia, aut nullum.* Ex quo aliud argumentum non minus

euidens colligitur aduersus primã, & secundam opinionem hoc modo: motus secundum Aristotelem non sit in instantibus temporis, sed in partibus eius continuus, neque componitur ex indiuisibilibus: sed alteratio tam secundum extensionem, quã secundum intensiõem est verè; & propriè motus: ergo falsa est vtroque opinio, quæ asserit fieri in instantibus temporis, & non in partibus eius; fieri etiã modo indiuisibili per minima, ex quibus componitur.

Probatũ deinde ratione vttramque opinionem esse falsam: primo, quia si agens approximatum passo in instanti producit minimum caloris, aut tempore statim sequenti agit, aut nõn agere repugnat, quia ab agente approximato naturaliter emanat actio: nec potest asserri alia ratio ad probandum, quod in instanti producat minimum qualitatis, nisi quia virtutem agendi habet passo approximatum: qua ratione ergo dicitur agere in instanti, probatur euidenter agere tempore statim sequenti: si vero agit; ergo aliquid producit circa passum. Probatũ euidenter consequentia, quia nõ potest dari actio sine termino producto, sed nihil potest producere præter qualitatem: ergo falsum est, quod in tempore non detur alteratio, quæ non est aliud, quã productio qualitatis. Sed, dieunt agere quidem tempore sequenti, & producere qualitatem, non eandem circa quam versatur alteratio, sed aliam, quæ est quasi dispositio subiecti ad illã, vt si agens sit ignis, non producit tempore sequenti calorem, sed raritatem quãdam disponentem lignũ ad recipiendum aliud minimum caloris. In instanti terminatio eiusdem temporis. Hoc tamen falsum est; & argumento non satisfacit.

Probo esse falsum, quia vel ignis simul producat utramque qualitatem, nempe calorem, & raritatem; cum per utramque qualitatem in se existentem naturaliter operetur, vel si aliqua producat prius, hæc erit calor, quia fortior est calor ignis, & maioris actiuitatis ad agendum, quam raritas; ergo prius producat calorem, quã raritatem in aqua. Et si dixeris ex parte sui verum esse, sed ex parte subiecti necesse est præcedere raritatem illud disponentem ad recipiendam calorem. Probatum hoc esse falsum, & contra experientiam, quia aqua inclusa in vase vitreo vndique clauso calefit à sole, vel igne, & non rarefit, quia statim plenum vas confringeretur: ergo producit calor per alterationem sine raritate præiudicium: quare falsum est, quod raritas sit dispositio necessaria ad calorem, & consequenter, quod ignis tempore statim sequente producat raritatem disponentem, & non calorem. Quod verò non satisfaciatur argumento, etiam si verum esset, raritatem in tempore producere, ita probo. Raritas est qualitas quædam, ut docet expressè Aristoteles multis locis, & concedit utraq; opinio, & est qualitas habens contrarium, nempe densitatem; ergo productio raritatis est propria alteratio facta in tempore intermedio, & non in instantibus, nec per minima modo indiuisibilibus: sed vere continua, sicut tempus, in quo fit. Hæc igitur solutio non solum a gementium non soluitur, sed ex ea probatur falsum esse utramque opinionem, quod alteratio non sit continua.

11. S. Secunda ratio procedit de illuminatione, quæ licet non sit propria alteratio, quia lux non habet contrarium, nec per se fit successiua; hoc tamen habet per accidens, quia luminosa appropinquatur corpori opaco

per motum localem successiuum, ut patet in sole illuminante hoc æmisspherium: ab ea itaque tale argumentum desumitur. Agens naturale quo propria quies est passio fortius agit in ipsum: ergo quia Sol propinquior sit per motum localem huic æmisspherio, intensius illud illuminat; quod etiã est experientia notum, cum constet meridiano tempore intensius producere lumen, quã matutino; sed motus localis Solis est successiuus, & continuus, ut factentur a uersarij: ergo appropinquatur agens passio motu successiuo, atque cõtinuo: unde sequitur illuminationem esse successiuã, atque continuã, & à fortiori alterationem propriam, quæ versatur inter qualitates contrarias, quia resistentia contrarij nõ potest in momento, aut simul superari; sed successiuè, & cõtinuè. Nec potest vlla ratio probabilis asserri propter quam Sol appropinquatus aëri, cum non illuminet tempore intermedio, sed necessariò concedendũ est agens naturale eo tempore, quo appropinquatum est passio, nihil in ipsum agere: cum nõ habeat locum in illuminatione dispositio raritatis, ad eam minimè requisitam.

Ad primum testimonium Aristoteles hac distinctione respondeo, in duplici sensu potest dici motus cõtinuus. Primus sensus est, quod numquam interruptatur, sed sine principio, & sine tẽdat mobile, vel saltè à puncto in quo incipit, sine vlla interruptione tẽporis moueatur, atque etiam sine vilo termino, in quo quiescat. Secundus sensus est, quod licet motus nõ semper duret, sed aliquãdo interruptatur per quietem, eo tamen tempore, quo fit, cõtinuè fiat, & non in instantibus temporis, sed in partibus eius cõtinuis. Aristoteles ergo loco citato in argumento de solo primo modo.

modo continuitatis loquebatur in-
teuendos probare corpora non esse in-
contiuo motu, hoc est, non semper
moueri, sed aliquando interrumpere
motum aduersus quosdam anti-
quiores Philosophos; & in eodem
sensu asseruit, quod qui dicit altera-
tionem fieri cōtinuē, aduersatur val-
de manifestis; cum experientia cō-
stet aliquādo interrumpi. Quod ver-
rissimum est, sed non tollit esse con-
tinuam in secundo sensu, nam con-
tinuē fieri eo tēpore, quo durat, om-
ni motui propriē sumpto. necessariō
conuenit, vt idemmet Aristoteles lo-
cis pro nostra sententia citatis ex-
presse docet, in quibus eundē sen-
sum tenet, non primum.

116

Secundum sextimo hū nihil pro-
bat contra nostram sententiam, nā
in omni motu à contrario in contra-
riam reperitur productio vnius qua-
litas, & corruptio alterius, vt in ca-
lesfactione productio caloris, & cor-
ruptio frigoris, quas dicimus esse
continuas in se, non inter se, hoc est,
quālibet esse continuam per pro-
prias partes aliquo modo copulatas,
non tamen esse cōtinuam cum alia;
ita vt calesfactio continuetur cū cor-
ruptione frigoris, hoc enim bene pro-
batur repugnare ex verbis Aristote-
lis, in quibus non negatur propria
cōtinuatio cuiuslibet motus per
suas partes, & in die isibilia.

Ad primum argumentum, negā-
dum est, quod in instantibus temp-
oris producantur partes qualitates in-
tensionis, vel extensionis, quā sicut
in instanti non dicitur alteratio, nec
motus, ita nec producat pars qua-
litas, sed licet non producat pars
in instanti, verum est in eo esse pro-
ductam per partem motus precedē-
tem, & cum instantia sint actus infra-
niti, videtur adhuc probare argu-
mentum.

metum quod infinita qualitas pro-
ducatur secundum intentionem, &
extensionem, si alteratio cōtinuē fiat
in partibus tēporeis. Cui respon-
dent Comibicap. 4. huius libri q. 1.
art. 3. non fieri alterationem per par-
tes proportionales, nam si per has
fieret, tam intensio, quā extensio
procederet in infinitum: cum partes
proportionales qualitatis productæ
in infinitum procedant, & ita inten-
deretur, & remitteretur qualitas in
infinitum, quod est falsum, sed fieri
per partes aliquotas, quarum quāli-
bet habet certam dimensionem; &
omnino est extra aliam, vt in quan-
titate se habent palmi, vel digiti. Et
cum istæ partes, siue intensionis sint,
siue extensionis, finitæ sint, quāli-
bet alteratio est finita, & quālibet e-
tiam qualitas finita habet intensionem,
& extensionem. Hæc tamen
solutio nec omnino vera est, nec sa-
tisfacit argumento. Primum statim
probabitur. Secundum vero sic pro-
bo. Siue fiat per partes proportio-
nales, siue aliquotas alteratio, neces-
sarium videtur, quod argumentum
assumit, nempe in quolibet instanti
temporis, quo durat, verū esse, quod
producta sit maior pars qualitatis
intensionis, vel extensionis; nam li-
cet in instanti non producat pars
qualitatis, producat tamen in par-
te temporis, quam terminat, & ideo
verum est, in instanti esse productam
adhuc ergo restat solucendum argu-
mentum.

Pro cuius solutione notandum,
intensionem, & extensionem quali-
tatis, immo etiam productionem cu-
iusvis termini motus fieri per par-
tes proportionales, atque etiam per
æquales, vel aliquotas, diuisaratio-
ne, quia eodem modo diuiduntur
tempus, in quo fit motus, & qualitas

117

por motum acquisita secundum partes intensiōnis, & extēnsionis, & motus ipse per quem acquiritur. Vade sequitur, quod sicut in parte aliquota tēporis, sic pars aliquota motus, & in parte proportionali pars etiam proportionalis, & ita per partem aliquotam motus in parte aliquota temporis facta producit pars aliquota intensiōnis, vel extēnsionis qualitatis, & in parte proportionali producit etiam proportionalis, ut si in dimidia hora producit unus gradus caloris, in quadrante producit medietas eiusdē gradus, quod tamen non est accipiendum secundum omnimodam proportionē, cū motus non sit eiusdem velocitatis secundum omnes partes, ut porse est manifestum. Partes autem proportionales tam temporis, quam motus, & qualitatis productæ sunt actu infinitæ, sed includuntur in partibus aliquotis actu finitis, & cū singulæ partes qualitatis aliquotæ, atque etiam omnes producantur tēpore finito, & motu finito; non sequitur intensiōnem, & extēnsionem qualitatis procedere in infinitum, sed certum terminum habere, quo desinuntur, & certo etiam tempore absolui, ita ut ulterius non procedant. Ad formam igitur argumenti dum dicitur in quolibet instanti temporis, in quo sit alteratio, plus qualitatis esse productum secundum intensiōnem, vel extēnsionem; distinguendum est, nam in quolibet instanti terminante partem aliquotam temporis, & motus verum est, sed non in quolibet instanti terminante partem proportionalem; quia sicut in qualibet parte aliquota includuntur infinitæ proportionales, quæ non faciunt eam maiore, eodē modo includuntur infinita instantia,

quibus terminantur, in quibus non est verum plus qualitatis esse acquisitū, quā in vno illo instanti terminante, quo eiusdē partis aliquotæ: & ideo non est bona illa consequentia: instantia temporis sunt infinita; ergo in toto tempore mensurante alterationem continuam erit qualitas intensi, vel extēnsa in infinitum, quia non est verum in quolibet instanti esse magis intensam, vel extēnsam, sed solū in instantibus terminantibus partes tēporis aliquotas. Vade finita semper intensio, atque extēnsio erit: cuius tempus sit actu finitum, atque etiā alteratio. Et ex his intelligitur non esse negandum, quod intensio, vel extēnsio fiat per partes proportionales, sed per has simul, ac per æquales sit modo explicato. Et nihilominus argumentum non probat, continuam esse non posse, vel per minima fieri in solis instantibus tēporis.

Secundum argumentum copiosius soluendum est quæstione sequente, ubi de modo, quo alteratio sit continua disputabitur; nunc vero dicendum est in singulis instantibus temporis mensurantis alterationem aliquid qualitatis produci, non quod sit pars intensiōnis, vel extēnsionis eius, sed indivisibile, quo continuantur partes, ex parte cuius non est propriè successiva alteratio, sed ratione partium eiusdē qualitatis, quæ producuntur in partibus tēporis, & quæ continuantur per eadem indivisibilia in instantibus producta, ut quæstione sequenti declarabitur.

Tertium argumentum tangit aliam quæstionem inferius disputandam, nempe, an gradus intensiōnis eiusdē qualitatis perfectione differant; & priores subordinentur posterioribus, vel omnes sint eiusdē perfectionis.

fectio. is nullam habentes subordinacione naturalem. Et qui tenet primū, asserunt primū gradum ordine naturæ prius producti, ita ut non possit produci secundus, nisi eo præsupposito in subiecto. Et ex opposito octauū gradū prius expellit, deinde septimū, & ita vsq; ad primū. Alij vero alio modo respondent sic distinguentes; gradus qualitatis, vel cōparantur ad virtutem secundæ causæ in se consideratæ, vel ad eandem, ut determinatam à causa prima, à qua determinatur ad hanc numero affectionē, & hunc numero effectū producendū, & non alterū: si ergo cōsideretur gradus qualitatis primo modo, concedendū est non esse maiore rationem ob quam vnus gradus expellatur prius, quā alter; si vero cōsiderentur secundo modo ille prius expellitur, ad quem expellendū determinatur causa secunda à prima; & ideo non sequitur, quod omnes simul expelli debeant, vel nullum, sed successiue expelluntur omnes, & vnus post alterum, iuxta modū prædictæ determinationis: & hæc est vera solutio, ut quæstione sequente ostendetur.

QVÆSTIO III.

Quomam modo continuetur alteratio secundū extensionem, & intensiōnem, & intensiōnem?

219 **P**RÆsupposito ex quæstione præcedenti, quod alteratio secundū extensionem, & intensiōnem sit continua, inquiritur in præsentem modum, quo continuetur. Et apud antiquiores interpretes Aristotelis nihil de tali modo continuationis reperitur, sed à solis recentioribus disputatur.

Et quidem de extensione non est res adeo difficilis, quia cū qualitas corporea extendatur per superficiē corporis; & superficies sit continua per propria indiuisibilia, nempe puncta, atque lineas, facile intelligitur partes extensionis eiusdem qualitatis continuari per indiuisibilia superficiē quasi per accidens, sicut per accidens extensa est; vel per propria indiuisibilia, quæ in indiuisibilibus eiusdē superficiē inhaerent; illo enim modo cōtinuari dicunt, qui soli quantitati concedunt proprias partes, & indiuisibilia, substantiæ vero, & qualitatis, nec partes, nec indiuisibilia; sed hæc, & illas à quantitate accipere, quia motus à termino accipit continuationē, & eodem modo ac ille cōtinuatur. Sed de intensiōne res est difficilior, quia cum fiat circa eandem partem subiecti, Immo circa idem indiuisibile eius, valde difficile est continuationē ei tribuere, non enim possunt continuationem accipere partes intensiōnis qualitatis à partibus superficiē; cum non fiat intensiō circa diuersas partes, sed circa eandem, in qua perficitur qualitas, & eodem modo non possunt continuari per indiuisibilia eiusdē superficiē; cum fiat etiam circa idem indiuisibile, necesse est ergo proprias partes intensiōnis, propriasq; indiuisibilia cōcedere qualitati, per quæ continuetur, & consequenter alterationi, per quam intensiō dicitur, sed adhuc hoc supposito difficile est continuationem ei tribuere.

Et prima opinio recentiorum asserit intensiōnem non continuari per propria indiuisibilia, quia vel illa non habet, (ut quidam eorum opinantur) vel etiā si habeat, nõ potest propriè cōtinuari per illa, sed solum per immediatā successiōnem, quā habet vna pars ei post alia. Quod hoc argu-

argumento probant. Impossibile est partes alicuius rei actu copulari termino communibus, nisi actu existat; sed partes intensiois, cum sint successiuæ, non existunt in instanti: quod est propria mensura Indivisibilem eiusdem intensiois: ergo non possunt per hæc indivisibilia continuari. Probatur utraque pars antecedentis simul; quia non potest indivisibile realiter copulare partes, ut punctum partes lineæ, nisi utramque actu, & realiter attingat, sed indivisibile motus non attingit actu, & realiter partem præcedentem, & subsequentem eiusdem motus: ergo nec potest eas actu, & realiter copulare, vel continuate. Probatur minor, quia Indivisibile motus solum durat per instanti, in quo iam non est pars præcedens, subsequens vero nondum est; ergo neutrum potest actu, & realiter attingere, neque continuare. Probatur hæc ultima consequentia, quia non potest attingi realiter, & Physico contactu, id quod actu non est. Et propter hoc idem argumentum vniuersaliter asserit hæc opinio successiuam omnia, ut tempus, & motus non posse alio modo continuari, quam per immediatam successionem partium, per quam aliquo modo dicuntur facere vnum tempus, & vnum motum. Hæc tamen sententia in principijs Aristotelis, & in vera Philosophia prorsus est improbabilis. Probatur primum, quia Aristoteles 1. lib. Physicæ. 19. & 40. tria asserit de continuatione motus. Primum, illos motus dumtaxat continuos esse, quorum vltima sunt vnum. Secundum, idem esse quod motus sit vnus numero, atque continuus. Tertium, illis motus, qui immediate sibi succedunt, non esse continuos, sed contiguos, & consequenter se habere.

Ex quibus sequitur primo falsam esse prædictam sententiam, quod partes motus, & temporis continuatur per solam immediatam successionem partium. Probatur, quia immediate sibi succedentia consequenter se habent: ergo non sunt continua, sed contigua. Probatur consequentia, quia vel vltima eorum (si vltima habent) simul sunt, quod est definitio contiguorum, vel consequenter se habentium, vel si non habent vltima, non possunt esse illo modo continua, quia vltima eorum non sunt vnum. Secundo sequitur, quod si immediata successio partium sufficeret ad aliquam continuationem, motus specie diversi possent hoc modo continuari. Probatur Aristoteles hanc consequentiam his verbis: *Possit quædam enim cucurrit aliquis, statim febricitare potest?* Consequens autem patet esse falsum: ergo prædicta opinio nullam potest habere probabilitatem in doctrina Aristotelis.

Sed probatur idem habere in vera Philosophia, quia impossibile est aliqua efficere vnum, nisi actu, & realiter vniatur; & impossibile est actu, & realiter vniiri, nisi vnum actu, & realiter attingat aliud, aut immediate per se, aut per aliquem modum vnionis; sed partes motus, & temporis iuxta eandem sententiam, nec se attingunt per se, quia non existunt simul, sed vna iam non est, & alia nondum est, sed nec se attingunt per instanti, quia cum neutra sit, dum est instanti, non possunt ab eo attingi; nec eo medio vna attingere aliam; ergo nec possunt partes motus, & temporis efficere vnum tempus, vel vnum motum realiter: & ideo nullus dabitur motus realiter vnus, aut vnus numero, nec tempus est vnum, sed

tot, quot sunt partes: quod est falsum.

Hac refutata sententia cæteri omnes recentiores conveniunt in eo, quod intensio qualitatis cõtinuetur proprijs indivisibilibus, sicut qualitas ipsa per eam producta habet proprias partes intensiõnis, & propria indivisibilia etiam intensiõnis, quibus continuatur. Sed nõ omnes sentiunt eodem modo, nam quidam eorum tenentes indivisibilia esse modos, & non res, & ideo per se adhære partibus, à quibus separari repugnat, & non per alios modos unõnis, ponunt in motu duplicia indivisibilia terminatiua, & continuatiua. Et terminatiua asserunt produci per partes motus, quas terminant, ita vt pars quælibet motus producatur suo indivisibili terminata sed quia indivisibilia hæc non possunt permanere sine partibus, quas modificant, necesse est desinere esse cũ illis, & produci de nouo alia cõtinuatiua, quibus vna pars motus continuetur cũ alia, & ideo continuatiua hæc sunt modi unõnis, & distinguuntur ratione officij realiter, & formaliter à terminatiuis desinentibus cum partibus motus, sicut cum eisdem producuntur; non tamen producuntur per partes motus eadẽ cõtinuatiua, sed sunt mutationes quædam instantaneæ procedentes ab eodẽ agente, & successiuè receptæ in eodẽ mobili in singulis instantibus tẽporis mensurantis motum, & per has mutationes instantaneas, quæ sunt indivisibilia continuatiua motus, producuntur indivisibilia qualitatis, cõtinuatiua partium intensiõnis eius, vel in alijs motibus partium termini per motum producti. Et hæc est secunda opinio in ordine.

122 Quæ probatur hoc argumento.

Repugnat produci partem terminatiuam suo indivisibili terminatam: ergo repugnat etiam produci partem motus, nisi suo indivisibili terminatam. Probatur consequentia, quia eadẽ est proportio inter partem motus, & terminum per eam producti: vnde sequitur tot dari indivisibilia terminatiua partium motus, quot sunt partes in eodem motu; & per easdem partes motus produci ab eodem agente, sicut per easdem partes motus producuntur partes termini suis indivisibilibus terminata. Hæc autem indivisibilia terminantia sunt modi earumdem partium, quas terminant; ergo ita terminant, vt non sint continuatiua. Probatur consequentia, quia tempore, quo fiunt, nondum sunt partes motus sequentes: ergo nec eas copulant cum præcedentibus, quia quod non est, non potest realiter coniungi alteri, nec potest dici, quod copulare eas poterunt, dũ fuerint, quia de ratione intrinseca modi duo sunt; & quod actum modificet, & quod non possit separari à re, quam modificat: ergo si eas actum non copulant, repugnat posse eas copulare, immo repugnat esse modos earum; cũ semel ab eis inueniantur realiter separata. Quare necesse est desinere cũ partibus motus, quas terminant, & produci noua alia indivisibilia, quibus continuetur partes motus; vni non possint per terminatiua continuari, & necesse sit continuas esse per aliqua indivisibilia. Secundo, quia terminare, & continuare sunt diuersa officia; cum continuatiuum sit modus unõnis duarum partium; terminarium vero solum vniuarii adhæreat; ergo non possunt officia hæc in eodem indivisibili cõcurrere, sed diuersa secundum speciem, & entitatem postulant. Et cũ duo indi-

indivisibilia non possint esse immediata, repugnat terminatio succedere immediatè continuatiuū, nisi corrupto eodē terminatio, quare necesse est tot ponere terminatiua, quot continuatiua, sed corrupti illa per immediatam successione horum.

123 Sed hæc etiam sententia falsa est, quia multiplicat infinita Indivisibilia sine necessitate: quod sic probat; eadē Indivisibilia possunt terminare partes motus præcedentes, & copulare eas cū sequentibus: ergo sufficiūt Indivisibilia continuatiua pro utroque officio terminandi, & continuandi; quare frustra multiplicantur alia ad terminandas partes præcedentes. Probatur antecedens, quia Indivisibilis continuatiuum etiam in successivis, ut docet expresse Aristoteles. 1. lib. Physic. tex. 69. idem est secundum rem tangens utramque partem, sed ratione diversum, quia finis præcedentis est, & initium sequentis, ut instans temporis copulans præteritam partem cum futura finis præteritæ est, & initium futuræ. Esse autem finem partis præcedentis est esse terminum eius: ergo Indivisibilia continuatiua sufficienter terminant partes præcedentes, quare frustra ponuntur infinita terminatiua diversa à continuatiuis pro eis terminandis. Secundò probatur falsitas eius argumento ad hominem, quia Indivisibilia terminatiua, quæ producuntur cum partibus motus, non possunt esse continuatiua partium præcedentium (quas terminant) cum sequentibus, quia dum hæc Indivisibilia actu sunt, nondum sunt partes motus sequentes: ergo nõ possunt eas realiter attingere, nec realiter copulare, quia id, quod non est, non potest attingi, neq; copulari realiter; & ideo debent poni alia in-

divisibilia (his corruptis) quæ sint mutationes instantaneæ, per quæ continuatur pars præcedens eum sequenti, ex quo ego ita arguo. Hæc alia Indivisibilia producta ad continuandum (corruptis terminatiuis) non possunt continuare partes motus: ergo frustra ponuntur. Probatur antecedens eadē ratione, quia hæc Indivisibilia sunt mutationes instantaneæ, & ideo in instantibus sunt, & tantum durant per instans: sed in instanti, in quo sunt, non sunt partes motus præcedentes, nec etiam sequentes, quia nulla pars motus datur in instanti, ergo non possunt eas continuare. Probatur consequentia eodem modo, quod probatur ab eis de Indivisibilibus terminatiuis. Quia, quod non est actu, non potest actu, nec realiter attingi: ergo nec potest actu, & realiter copulari cum altero, etiam non existente actu, & realiter; sed pars motus præcedens non est in illo instanti, sed præcessit, pars vero sequens nondum est, cum sit futura: ergo non potest attingi actu, & realiter ab illa mutatione instantanea, quæ ponitur pro Indivisibili continuatiuo motus, nec ideo poterit copulari.

Ideo alij ex iunioribus tenentes Indivisibilia non esse motus partium, sed res distinctas ab eis, & ideo non adhære per se eisdem partibus, sed per alios modos unionis, non distinguunt in motu Indivisibilia terminatiua à continuatiuis, sed asserunt continuatiua omnia esse terminatiua partium præcedentium, & eas simul copulare cum sequentibus; immo quodlibet continuatiuum posse esse terminatiuum totius motus, si in eo sistat mobile, atque etiam vltimum indivi-

visibile terminans totum motum potuisse esse continuatiuum, si non sisteret mobile in eo, sed vltra procederet continuans motum. Et hæc est tertia opinio; quam sic probant: frustra sunt per plura, quæ per pauciora possunt sufficienter; sed eadem indiuisibilia continuatiua actu terminant partes præcedentes motus, & possunt etiam terminare totum motum, si in eis sistat; ergo per hæc sola potest continuari, & terminari motus, supposito quod nõ sint modi partium eius, sed res à partibus distinctæ: quare hæc sufficiunt, & superuacanea erunt alia.

¶ 2.4. Hæc tamen sententia satis probabilis possit reputari, si verum esset, quod præsupponit, nempe indiuisibilia non esse modos, sed res distinctas à partibus, quibus non per se adhærent, sed per alios modos ex natura rei distinctos. Hoc tamen falsum esse probauimus 6. lib. Physic. Et ideo falsa censenda est. Quod breuiter nunc probari potest, quia si indiuisibilia motus non sunt modi partium, sed res, sequitur eas non continuare. Probatur ex definitione continuorum tradita ab Aristotele 5. lib. Physicorum tex. 3. *Continua sunt, quorum vltima sunt unum.* Sed indiuisibilia motus secundum hanc opinionem non sunt vltima partium; cum non adhæreant eis per se, sed per alios modos, qui propriè sunt vltima earum; ergo partes non continuantur per indiuisibilia, quæ sunt res, immo nec per illa possunt immediate terminari, sed per modos earum; & ideo nec erunt continuatiua, nec terminatiua. Secundo sequitur partes motus nullo modo continuari, hoc est, nec per indiuisibilia, nec per modos earum. Probatur, quod non

per modos, quia quodcumque indiuisibile vnitur diuersis partibus; ergo per diuersos modos vnionis: quare non erit vnus modus duarum partium: per diuersos autem continuari non possunt, quia vltima earum non erunt vnum, sed multa. Quod vero non continuatur per indiuisibilia ipsa, tam probatum est; cum non per se attingant partes, sed per modos. Tertio sequitur ex eadem sententia indiuisibilia in continuo esse immediata, contra Aristotelem, & omnes. Probatur cõsequentiã, quia modi per quos indiuisibilia adhæret partibus, nõ minus sunt indiuisibiles, quàm ipsa; & tamen sunt immediati respectu eorũ, cū per ipsos vniantur partibus: ergo dantur indiuisibilia immediata. Et tandem hæc sententia multiplicat infinitos modos, qui cum sint entitates distinctæ ex natura rei ab eisdem indiuisibilibus; atque etiã à partibus, multiplicat infinitas entitates reales; & sine necessitate, quia si dicatur indiuisibilia esse modos, (quod valde probabile est) per se vnientur partibus, & non erit necessarium multiplicare reales modos.

His igitur sententijs refutatis, nõ solum explicamus tribus conclusio-
 125
 bus præsupponentibus indiuisibilia omnium continuorũ, siue successiuorũ, vel permanentiũ modos partium esse, & nõ res ab eis distinctas, vt nunc probatũ est, & in 6. lib. Phys. Prima conclusio sit, qualitas habet propria indiuisibilia intensiõnis, quibus cõtinueatũ partes intensiõnis eius, & his indiuisibilibus correspondent propria indiuisibilia in motu intensiõnis, quibus partes eiusdem motus continuantur. Prima pars huius conclusionis præsupponitur probata ex 6. lib. Phys. secũda vero ex refutatio-
 K 1

primæ

primæ opinionis, quia alteratio est motus continuus secundum extensionem, & intensiorem; sed motus intensiorem non potest esse continuus per solam successiorem immediatam partium; nec per indiuisibilia subiecti, cum fiat circa eandem partem eius, immo circa idem indiuisibile; ergo debet habere propria indiuisibilia, quibus continuatur partes eius.

Secunda conclusio; motus intensiorem, & quicumque alius non habet indiuisibilia terminatiua, sed solum continuatiua, præter vltimum, quod est primum esse mobilis in termino ad quem, & primum non esse motus. Hæc etiam quantum ad primam eius partem probatur primò ex refutatione secundæ opinionis, hoc modo. Non sunt multiplicandæ entitates reales sine necessitate, sed per sola indiuisibilia continuatiua præstatur totum illud, propter quod præstandum multiplicatur terminatiua; ergo non debent multiplicari, sed solum sunt ponenda continuatiua. Probatur minor, quia terminatiua solum multiplicantur ad terminandas partes præcedentes motus, sed has terminant sufficienter continuatiua; ergo hæc sufficiunt. Minor: em sic probatur. Quodlibet indiuisibile continuatiuum motus vnit partem præcedentem cum sequenti, tamquam finis illius, & principium huius; sed esse finem, & terminum idem prorsus sunt; ergo quodlibet continuatiuum est sufficiens terminus præcedentis partis.

Secundo probatur ex alijs continuis, & præsertim ex tempore, nam in nullo continuo permanente ponitur terminatiua indiuisibilia, sed solum continuatiua, quorum quodlibet est terminus partis præceden-

tis, & initium sequentis, & etiam in continuo successiuo, quod est tempus, solum ponuntur instantia continuatiua, nec ab aliquo multiplicatur alia, imò nec multiplicari possunt, ergo nec multiplicanda sunt in motu.

Secunda pars eiusdem conclusio 126
nis asserit præter indiuisibilia continuatiua ponendam esse vltimum terminatiuum. Quam probatur, ex continuis permanentibus, in quibus communis sententia Philosophorum, & Mathematicorum ponit duo extrema indiuisibilia pro terminis præter continuatiua, quæ sunt in medio, vt in linea duo puncta, & in superficie duas lineas; ergo in motu ponendū est vnum ex parte finis, quia ex parte principij nullum habet indiuisibile. Probatur consequentia ex similitudine omnium, & ex Aristotele 6. libro Phys. tex. 45. & 49. vbi expressè docet in motu non dari primum indiuisibile, sed vltimum tantum præter infinita continuatiua partium eius. Hoc autem indiuisibile terminatiuum distinctum est à continuatiuis, non solum secundum entitatem, sed etiam secundum speciem, vel rationem formalem. Quod sic probatur. Terminare, & continuare sunt distincta officia indiuisibilium, quorum vtrumque non potest eidem conuenire; ergo distinguuntur continuatiua à terminatiuis ratione formali. Probatur antecedens, quia indiuisibilia hæc sunt modi partium, vt supponimus, sed de ratione intrinseca modi est actu modificare, & inseparabilem esse à re, quæ naturaliter modificatur: ergo de ratione indiuisibilis continuatiui est esse modum vniouis actu copulantem vnam partem cum altera; & de ratione intrinseca terminatiui est esse actualem termi-

NUM.

num non vniens, sed solum finiens rem, cuius est: ergo neque terminas potest continuare, alioquin separaretur realiter à re, quam cōtinuare potest, cum eam actu non continuet, neque etiam continuans potest terminare simpliciter, quia terminare simpliciter non est esse modum vniōnis, quod est ratio intrinseca cōtinuatiui. Dixi autem continuatiuū non posse terminare simpliciter, hoc est non posse esse extremum totius continui, quia secundum quid terminare potest, hoc est partem præcedentem, cuius finis est, & simul eam coniungere cum sequenti, vt docuit expresse Aristoteles, & nos probauimus: hoc tamen ideo est, quia in officio continuandi includitur officium terminandi partem præcedentem, quod solum est terminare secundum quid: sed ab officio terminandi simpliciter omnino diuersum est officium continuandi: & ideo repugnat in eodem indiuisibili realiter coincidere.

Sed contra has duas conclusiones est argumentum satis difficile; quia substantia ex communi sententia omnium est modus naturæ; & nihilominus terminans propriam naturam actu potest terminare alienam, vt videmus in Christo, in quo vnica substantia verbi terminauit naturam diuinam ab æterno, humanam verò, non nisi in tempore; & probabile est, posse substantiam creatam terminare alienam naturam per potentiam Dei absolutam: ergo datur modus, qui vnum officium exerceat actu, & aliud potest exercere in potentia: & ideo realiter separari potest à re, quam modificat: nam si subsistētia creata terminaret alienam naturam, posset etiam illam dimittere, & solum terminare propriam. Respōdetur tamen concessio antecedenti,

quod subsistētia sit modus suæ naturæ, cui per se vnitur, à qua non potest separari, sed negando quod respectu alienæ sit modus, nam licet posset ei vniri, eamque terminare, sed non potest ei vniri per se immediate, sed per alium modum vniōnis, quem ponunt communiter Theologi in vniōne Verbi diuini cum humanitate, & ponendus esset in vniōne naturæ creatæ ad suppositū creatum; & huius ratio est natura, & essentia modi consistens in actuali modificatione. Itaque substantia in his casibus esset modus, & res diuersa ratione, aut respectu diuersorum, respectu quidem propriæ naturæ, cui per se vnitur, & quam inseparabiliter terminat, modus: respectu vero alienæ, res, cui per alium modum vniōnis vnitur, & quam separabiliter terminat. Daturque exemplum in linea, & superficie, quæ respectu suarū dimensionum sunt res, & veræ species quantitatis distinctæ inter sese, & à corpore: sed respectu alterius sunt modi vniōnis, & indiuisibilia, per quæ copulantur partes, vt linea in quantum indiuisibilis est modus vniōnis, per quæ continuantur partes superficiei, & superficies modus vniōnis, per quem copulantur partes corporis: has autem duas rationes modi, & rei in eodem indiuisibili motus concurrere repugnat, sicut repugnat concurrere in puncto, & hæc repugnantia prouenit ex officijs naturalibus eorum, quia cum sint purè indiuisibilia, sicut punctū; & modi vniōnis partium non possunt habere officium terminandi in potentia, nec indiuisibile terminatiuum potest continuare, quia ex propria ratione repugnant in eodē duobus hæc officia, vt ex proprijs rationibus satis est manifestum.

Ultima cōclusio, indiuisibilia motus intensiōis, & cuiuscumque alterius non producitur per partes motus, sed sunt mutationes quædam instantaneæ procedentes ab eodē agente à quo est motus in instantibus tēporis mensurantis motum, & per illas producuntur in eisdem instantibus indiuisibilia termini. Probat, quia si indiuisibilia motus producuntur per partes motus, per easdē producuntur indiuisibilia termini; sed partes motus sunt in partibus temporis, & non in instantibus: ergo in instantibus temporis nihil omnino motus aut termini producitur. Et ex hoc sequitur, indiuisibilia motus nihil esse reale, sed solam denominationem extrinsecam. Probat consequentia, quia indiuisibile motus est mutatum esse, sed mutatum esse est in instanti, & non in tēpore: (vt per se est manifestum) ergo indiuisibilia motus sunt in instantibus temporis, tãquam in propria, & adæquata mēsurā; quare si in instantaneæ temporis nihil producitur, nec vlla actio, vel motus datur, nihil reale in eis erit pertinens ad motum, sed solum dicitur in eis mobile mutatum per extrinsecam denominationem à parte motus facta, & ita nihil reale erunt indiuisibilia motus, sed sola de nominatio extrinseca. Secundo, si indiuisibilia motus, & termini producuntur in tēpore cum partibus motus, & termini, sequitur partes motus non alio modo continuari, nisi per immediatā successiōem, quod tamquam improbabile reieci mus supra. Probat consequentia, nam si cum parte motus producitur continuatiuum eius; ergo in tēpore erit, sicut pars ipsa motus; vnde sequitur, quod sicut in instanti sequenti post partem temporis, in qua est pars motus cū suo

continuatiuo, iam non est eadē pars motus, sed desult esse per primum non esse, ita nec erit continuatiuum eius, quod cum ea desinere necesse est, sicut fuit cum ea productum; sed nec est pars sequens motus in eodē instanti temporis, neque aliquid eius; ergo neutra pars, neque aliquid earum, quod sit principium vnius, & finis alterius est in eodē instanti, quare in eo non poterunt per aliquid reale ad eas pertinens, vel eas attingens continuari, sed solum dicitur continuæ per immediatā successiōnem. Et ex his inferitur veritas nostræ conclusiōis, quod cum indiuisibilia motus sint realia, & in instantibus temporis sint tamquā in propria mēsurā, & non in tēpore, necesse sit ponere, quod sint mutationes instantaneæ, per quas partes motus continuæ, & indiuisibilia termini producuntur, sicut partes eiusdem termini producuntur per partes motus. Quod vero mutationes istæ instantaneæ sint actu infinitæ per totam successiōnem motus fluentes, non est inconueniens, cum sint modi quidam Imperfectissimi, sicut indiuisibilia ipsa termini per eas producta; & sicut instantia tēporis, puncta, lineæ, & superficies, quibus continuantur, & terminantur partes corporis, in quibus omnibus nullum est inconueniens dari actu infinitū, sicut nec in partibus proportionalibus eorumdem continuorum, nam incompletæ quædam entitates sunt, ex quibus fit vna entitas numerica, atque completa motus.

Restat soluere argumenta aliarū opinionum. Et ad argumentum primæ distinguenda est minor de existentia partium motus, sicut de existentia partium temporis; nam existentia duplex est, permanēs, & successiua,

cessiua, sicut etiam essentia vna est permanens, alia successiua, & essentia partium motus, & temporis non est permanens, sed successiua, vel fluens. Dum ergo dicitur in instanti non esse partes motus, nec temporis, concedendum est tunc non habere esse permanentem, sicut habent homo, vel equus; sed nec habere existentiam fluentem adæquatè, quia successio non potest esse adæquatè in instanti; habent tamen inadæquatè existentiam in instanti, in quantum instans est finis, vel terminus immediatus partis præcedentis, & principium immediatum partis sequentis. Et hoc sufficit ut utramque attingat actu, & realiter, non quidem contactu, vel attingentia permanenti, sed fluente, quia medio instanti coniunguntur, & efficiunt vnum continuum successiuum, & adæquatè fluens, habensque proinde existentiam, atque præsentiam actualem fluentem. Quod in summe constat evidenti experientia, nam si iuxta illud permaneat homo, evidens est totam aquam transfertam ab eo puncto, quo cepit esse in eo loco, fuisse et præsentem, & tamen nulla pars fuit illi præsens præsentia permanenti, cum nulla iuxta eam permanferit; sed per continuū fluxum omnes transierunt. Fuerunt igitur et præterites omnes præsentia fluente, aut successiua, & ita de motu, & tempore se ostendendum, cuius partes attingunt indiuisibilibus tactu fluente, in quantum quodlibet eorum est immediatus terminus præcedentis, & immediatum principium sequentis.

Ad primum argumentum secundæ opinionionis concedendum est antecedens cum prima consequentia, quod non producatur pars motus nisi suo indiuisibili terminata; sed ne

ganda est secunda consequentia, quod dantur indiuisibilia terminatiua in medio motus distincta à continuatiuis, quia quodlibet continuatiuum sufficienter terminat partem præcedentem motus, cum sit finis eius, & principium partis sequentis, ideo superfluum est indiuisibilia terminatiua diuersa à continuatiuis, & propterea non sunt ponenda. Consequenter etiam negandum est, quod per partes motus producantur indiuisibilia motus, sed sunt mutationes instantaneæ succedentes partibus motus, quia si per partes motus produceretur, nihil remaneret producendum in instantibus temporis, in quibus cum sint mutata esse motus tamquam in propria mensura, sequeretur nihil esse mutata esse motus, sed solam denominationem extrinsecam à parte motus præcedente, quod est falsum.

Ad secundum distinguendum est, 2.º antecedens, quod terminare; & continuare partes motus sint diuersa officia, nam terminare dupliciter sumitur, simpliciter, & secundum quid. Simpliciter sumitur pro eo quod est esse vltimum, in quod res finitur, vel desinit, ita ut ulterius non transeat, ut extremum punctum, vel vltimus terminus ultra quem non tranfit motus dicuntur termini simpliciter, sed terminare secundum quid est esse finem partis præcedentis, ultra quem non tranfit, sequitur tamen alia pars immediata, cuius ille idem finis partis præcedentis initium est, ut punctum quodlibet in mediolineæ; & instans temporis dicuntur termini secundum quid, quia non terminant totam lineam, vel totum tempus, sed partem tantum præcedentem. Esse igitur terminum simpliciter, & con-

tinuatiuum officia sunt specie diuersa. Et ideo indiuisibile terminatiuum simpliciter, & continuatiuum distinguuntur specie; terminare vero secundum quid non distinguitur ab officio continuandi, sed in eo includitur essentialiter tamquam pars, vel aliquid eius, nam continuare dicitur esse modum vnionis duorum, ita ut vnus sit finis, & alterius principium. Vnde sequitur omne indiuisibile continuatiuum ex propria ratione esse terminatiuum, non simpliciter, sed secundum quid. Secundo sequitur Indiuisibilia terminatiua totius motus, & continuatiua partium eius distingui non solum ex natura rei, sed specie; terminatiua vero secundum quid, hoc est præcedentis partis coincidere omnino cum continuatiuis. Et cum vnus sit tantum indiuisibile terminatiuum totius motus, & duo tantum terminatiua continuorum permanentium, hæc solum multiplicanda sunt præter continuatiua.

Ad argumentum tertie opinionis concedenda est maior, quod non sunt plura multiplicanda, quãdo pauciora sufficiunt. Sed minor neganda, quod indiuisibilia continuatiua sufficiant ad motum. Et cum dicitur, quodlibet continuatiuum posse esse terminatiuum totius motus si in eo sistat mobile, negandum est; quia eo ipso, quod indiuisibile continuat, debet esse modus vnionis duarum partium, nempe principium sequentis, & finis præcedentis, quod non habebit si in eo sistat motus, & ideo necesse est, dum mobile sistit, loco indiuisibilis continuatiui, quod daretur, si continuaretur motus, dari aliud indiuisibile terminatiuum, quod est mutatio instantanea specie distincta ab alijs, quæ ponuntur in medio motus, ratione diuersi officij. Ut autem,

detur hoc indiuisibile terminatiuum, numquam est necessarium corrupti continuatiuum, nisi dum diuiditur continuum permanens, quia dum sistit mobile, non sequitur alia pars motus, & ideo nec præcedens cum ea vnitur; ergo non datur modus vnionis pro ea vninda cum sequenti, sed indiuisibile terminans totum motum sequitur partem motus præcedentem productum non per partem motus præcedentem, sed quod sit mutatio instantanea eidem parti motus succedens in instanti terminatiuum temporis.

Notandum denique est doctrinam à nobis traditam in hac questione de indiuisibilibus in tribus esse diuersam ab his, quæ de eisdem indiuisibilibus diximus in 6. lib. Phys. vbi primo dictum est eadem esse indiuisibilia terminatiua, & continuatiua. Secundo, omne indiuisibile continuatiuum posse esse terminatiuum. Tertio, omnia produci per partes motus præcedentes, & non per mutationes instantaneas. Nunc verò (se melius considerata) dicimus non esse eadem indiuisibilia continuatiua, & terminatiua totius motus, sed diuersa, atque specie distincta. Secundo, nullum continuatiuum esse posse terminatiuum simpliciter. Tertio, omnia indiuisibilia continuatiua, & terminatiua produci per partes motus, sed per tales mutationes instantaneas, & nullum indiuisibile terminatiuum produci per partes motus, sed per hæc igitur corrigi debet, quæ eo loco scripta à nobis sunt.

QVÆSTIO III.

An intensio semper, & necessario sit continua?

PRius quàm diuersas sententias proponamus, explicanda sunt diuersa

30

31

uersa Indiuisibilia continuatiua necessarid ponēda in motu alterationis, atq; in termino per eā producto, qui est qualitas corporea habēs partes, vel gradus intensiōis, & extēsiōis, sicut per motū intensiōis, & extēsiōis producibilis est cū expulsiōe cōtrarij. Indiuisibilia autē mor^o, per Indiuisibilia termini explicāda, atq; intelligēda sunt. Qualitas igitur in subiecto producta habet partes extēsiōis, & cū sit vna numero extēsa per totū subiectū, debet esse cōtinua secundū extēsiōnē, quia vnum numero, & vnū continuū idē sunt. Ideo debet habere cōtinuatiua suę extēsiōis, quę sunt Indiuisibilia secundum extēsiōnē, quia cōtinuatiuum extēsiōis extēsiōne carere debet. Hęc autē Indiuisibilia cōtinuatiua extēsiōis recipiūtur in Indiuisibilib^o cōtinuatiuis quātitatis, in qua proximē extēditur qualitas, vt in pūctis; sed hęc eadē Indiuisibilia qualitatis cōtinuantia extēsiōnē eius in subiecto, intensiōnē possunt suscipere, quia sicut ipsamet qualitas extēsa potest intēdi, hoc est perfici in eisdē partibus subiecti; ita Indiuisibilia extēsiōis eius possunt secundū gradus intensiōis perfici circa eadē Indiuisibilia quātitatis, in quibus inhærent. Et sicut intensio partium qualitatis successiuę, atq; cōtinuę, ita intensio eorūdem Indiuisibiliū ad eundē motum continuū pertinēre debet esse successiua, atq; cōtinua; ita vt in eodē tempore in quo intendūtur partes extēsiōis qualitatis inhæretes in partibus subiecti, intēdātur Indiuisibilia eius inhæretia in pūctis eiusdē subiecti; itaq; hęc Indiuisibilia extēsiōis habēt latitudinē gradualē intensiōis, quā necesse est esse continuā, & diuisibilem in hoc genere; & ideo propria Indiuisibilia habere, quibus

extēsiōnetur. Et hęc Indiuisibilia extēsiōne carēt, quia sunt cōtinuatiua intensiōis rel. in extēsa, hoc est illius Indiuisibilis, quod cōtinuat extēsiōnem partium; carent quoq; intensiōne, quia sunt cōtinuatiua intensiōis eiusdem. Et propterea vocari possunt Indiuisibilia omnino, quia partib^o omnino carent, hoc est tam extēsiōis, quā intensiōis; & recipiūtur in eisdem Indiuisibilibus subiecti, vt in pūctis, quia circa idē subiectū perficiuntur Indiuisibilia qualitatis, sicut partes extēsiōis eiusdem qualitatis, quas continuant, perficiuntur circa eadē partes subiecti. Pręter hęc duo genera Indiuisibiliū, quę recipiūtur in Indiuisibilibus subiecti, vt in pūctis, necesse est ponere alia, quę sint continuatiua intensiōis, quā habēt partes eiusdē qualitatis extēsiōis per partes subiecti; cū notum sit partes caloris vt vnū extēsas per omnes partes subiecti, perfici posse in eisdē partibus subiecti; ita vt sint intensiōes vt duo, vt tria, vel vt quatuor. Et d^o 32 hac intensiōe partium qualitatis certum est successiuę, atq; continuę fieri: quare sua Indiuisibilia habere debet, per quę cōtinuetur; & eiusmodi sunt illa, quę vocātur gradus intensiōis, vt calorē in his partibus esse vt vnū, velut dimidiū, aut vt tertiā partem vnus gradus; & sic de ceteris partibus minoribus eiusdē gradus, atq; etiā de alijs gradibus superioribus cū suis partibus, vt de calore vt duo, vt tria, vel vt quatuor. Et hęc dicuntur Indiuisibilia intensiōis cōtinuantia intensiōis partium qualitatis, quas habet in diuersis partibus subiecti, & ideo intensiōne carent eadē Indiuisibilia, quia quod intensiōnem cōtinuat, intensiōne carere debet; cū sit sub tali ratione intensiōis Indiuisibile. Sunt tamē diuisibilia secon-

dum extensionem, quia calor ut vnū per totam manū extenditur, & similiter calor ut duo, & ut tria, atq; etiā ut dimidium, vel ut tertia pars, aut quarta vnus gradus, & ideo sicut ca- rent partibus intensiōis, quia esse ut vnū, vel ut duo consistit in indiuisibili, ita habent partes extensionis; cum idem gradus intensiōis in hoc genere indiuisibilis sit extensus per partes subiecti, & propterea vocatur indiuisibilia intensiōis tantum, per quā continuatur intensiō partū qualitatis extensæ per partes subiecti; sed diuisibilia secundū extensionem. Vnde sequitur in subiecto diuisibili recipi, nēpe in eisdem partibus subiecti, per quas extenduntur. Et cum extēsiō horum sit continua per easdem partes subiecti, indiget suis cōtinuatīs, quæ sint indiuisibilia utroq; modo, nempe secundū extensionem, & intensiōē simul; & sine in eisde indiuisibilibus subiecti; non tamē sunt alia distincta ab illis, quos posuimus pro cōtinuatione intensiōis indiuisibiliū extensionis, ut inferius ostendemus. Vnde sequitur tria genera indiuisibiliū esse ponenda; & non plura: primū genus est indiuisibiliū extensionis pro continuāda extensione partium intensiū qualitatis. Secundum, indiuisibiliū, tam intensiōis, quā extensionis pro continuāda intensiōe indiuisibiliū primi generis. Hæc duo genera indiuisibiliū debent esse in subiecto indiuisibili, hoc est in indiuisibilibus subiecti. Tertium genus est indiuisibiliū intensiōis tantum pro cōtinuāda intensiōe partium eiusdē qualitatis, diuisibilia vero secundū extēsiōē, & ideo debent esse in subiecto diuisibili, nempe in partibus eiusdē subiecti, in quibus extenduntur. Præter ea vero nō est aliud genus indiuisibiliū multiplicēdam,

quia nō restat aliud officii cōtinuādi in intensiōe, & extensione partū, & indiuisibilitium qualitatis, ad quod sit necessarium, ut consideranti erit manifestum.

His suppositis prima opinio recē-
tiorum distinguit duplicē intensiō-
nem qualitatis; vnā, quæ conuenit
indiuisibilibus extēsiōis existenti-
bus in partibus subiecti, & cōtinuan-
tibus extēsiōē partū qualitatis in
partibus subiecti factā; & aliā, quæ cō-
uenit partibus eiusdē qualitatis ex-
tensis ad partes subiecti, quæ simpli-
citer vocamus motū intensiōis; &
de intensiōe in diuisibiliū dicūt sem-
per, & necessariō esse cōtinuā. De in-
tensiōe vero partium distinguendū
esse; nam vel hæc sit simul cum ex-
tensiōe eorūdem partū qualitatis,
vel sit sine illa; & si primo modo fiat,
asseunt nō esse cōtinuā, bene tamen
si fiat sine extēsiōe. Quod probant
primo, quia ut motus sit continuus,
debet habere cōtinuatia, quib' pars
posterior cōtinuetur cum priori, &
cōtinuatia hæc debent esse indiuisi-
bilia sub tali ratione, quæ cōtinuant
partes, & per ea debet produci indi-
uisibilia cōtinuatia partū termini,
sicut partes eiusdē termini producū-
tur per partes motus: ergo sicut par-
tes motus producūtur successiuē, &
ita in tēpore, ita indiuisibilia debent
produci simul; & ideo in instāti, ut sic
in instātib' tēporis cōtinuantibus
tēpus sint mixta esse motus conti-
nuātia motū, sed intensiō partium
qualitatis simul facta in extēsiōe
ea nō habet, nec habere potest in
partibus subiecti: ergo nō est motus
cōtinuus. Probat' minor, quia indi-
uisibilia intensiōis partū sunt diuisi-
bilia secundū extēsiōē, ut probatū
est supra: ergo dū intensiō, & extēsiō
partū qualitatis simul sūt, simul etiā
sunt.

sunt eadē Indivisibilia Intensionis, & simul ac sūt, extenduntur per partes subiecti. In quibus recipiūtur tāquā in subiectis; hæc autē extensio Indivisibilia fit successiue, & in tēpore, cū fiat per partes subiecti extensas: ergo indivisibilia ipsa simul facta, & extēsa successiue fiēt, & non in instanti. Ex quibus euidenter sequitur nihil posse fieri in instantibus temporis mensurantis intensionē partium qualitatē; & idē in eisdē instantibus nihil esse per quod partes eiusdē intensionis cōtinuentur, sed per omnia instantia temporis hanc alterationem intensionis interrumpi; quare nō posse esse continuā, nisi fiat sine extensione: tūc enim indivisibilia intensionis non recipiūtur in partibus subiecti, sed in indivisibilibus eiusdē, nec habebunt extensionem ratione cuius successiue fieri debeant.

34 Secundo probatur, quia hæc indivisibilia intensionis producuntur in partibus subiecti cū expulsiōe cōtrarij, hoc est cum expulsiōe indivisibilis oppositæ qualitatis existentis in eisdē partibus subiecti; sed productio vnus cū expulsiōe alterius cōtrarij ab eodē subiecto nō potest fieri in instanti, sed successiue & in tēpore, vt patet in productiōne eiusdē qualitatis secundum suas partes: ergo repugnat hæc indivisibilia in instantibus producti.

Hæc sententiā duo asserit falsa. Primum est, quod intensio qualitatis possit fieri sine extēsiōe (loquitur enim de intensionē quæ est motus Physicus, & per quē acquiritur qualitas corporea, nā intensio spiritalis qualitatis nō pertinet ad Philosophū naturāle.) Probatur autē hoc esse falsum, quia qualitas corporea est accidens corporeū inherēs substantiæ mediā quāitate: ergo nō potest naturaliter recipi, nisi in

subiecto extēso: sed intēdi est perfici in eodē subiecto, vel in eadem parte eius: ergo naturaliter repugnat intēdi sine extēsiōe. Probatur cōsequentiā, quia perfici in eodē subiecto, vel in eadē parte eius, est perfici cū extēsiōe. Secūdo, quia alteratio, per quā producitur qualitas corporea; vel sumitur pro prima productiōne eius, per quā mouetur subiectū immēdiatē ab vna qualitate cōtraria in alterā, vt à frigore in calorem, vel pro sola intensionē eiusdē qualitatis prius productæ; vt si calor vt vnū prius existēs in ligno intendatur vsq; ad calorem vt duo; sed quocūq; ex his modis fiat, necesse est extēsiōe simul reperiri cū intensionē: ergo nō est possibile naturaliter separari intensionē ab extēsiōe. Probatur minor, quia dū incipit producti, in subiecto extēso incipit producti: ergo simul incipit intēdi, atque extēdi. Probatur cōsequentiā, quia simul incipit intēdi in subiecto extēso; ergo simul intēdi, atq; extēdi. Quod nō minus euidenter probatur in posteriori modo intensionis; nā si calor vt vnū olim productus in ligno, vel parte eius hoc tēpore intēdatur, non est aliud intēdi, quā perfici circa idē lignū, vel eadē partem eius vsq; ad secundū gradum; sed lignum, vel pars eius, circa quam perficitur, est extēsa; ergo non potest perfici in ea sine extēsiōe. Probatur cōsequentiā, quia intēdi in subiecto extēso idē est, ac intēdi, & extēdi simul, vt per se est manifestum.

Secundum, quod asserit eadē sententiā est, intensionē simul cum extensionē factam, non esse continuā; bene tamē dum sit sine illa. Hoc autē probatur falsum; primò ex falsitate primi, nā si repugnat naturaliter fieri intensionem sine extēsiōe, vt probauimus; non habet locum talis

distinctio. Secundo, quia ex eodem sequitur aduersus hos auctores nūquam esse intentionem continuam; inimo naturaliter repugnare, quod continua sit. Probatur e consequentia, quia intentio simul facta cum extensione, non potest esse continua apud eos; sed probatum est, semper & necessariò fieri simul: ergo conuincuntur concedere, quod semper, & necessariò sit discontinua.

135 Solum restat argumento eorum respondere, quod licet magnam habeat apparentiam, satis bene solui potest. Pro solutione autem eius explicari debet modus, quo intēditur, & extenditur simul qualitas in eodē subiecto, vel parte eius hoc modo, dum intenditur qualitas in subiecto, hæc omnia fiunt necessariò, atq; etiam simul, hoc est in eodem tempore, in quo fit motus intentionis: producitur quidem gradus aliquis qualitatis circa subiectum, vel partē eius habens latitudinem gradualem diuisibilem in infinitum, & ideo infinitas partes proportionales graduales, & infinita indiuisibilia intentionis, per quæ continuantur. In toto igitur tempore, quo durat intentio vnus gradus, producitur tota latitudo gradualis eius, & in singulis partibus proportionalibus eiusdem temporis produciuntur singulæ partes proportionales eius, & in singulis partibus aliquotæ, singulæ etiam partes aliquotæ, quamuis non eiusdem mensuræ, quia motus non semper est vniformis, sed velocior aliquando in vna parte temporis, quàm in alia, & ideo in minori parte temporis solet produci maior pars intentionis. In eodem etiã tempore, quo producitur vnus gradus intentionis, producitur in aliqua parte subiecti, circa quam fit intentio, quamuis

vniformiter, difformiter secundum maiorem, vel minorem approximationem partium eius respectu agentis, vt alibi explicatum est, & hæc est extensio eiusdem qualitatis necessariò simul facta cū intentione, & ideo in eodem tempore. In instantibus vero eiusdem temporis verum est motibile peruenisse ad tantam, vel tantam intentionem eiusdem qualitatis, atq; etiam eandem intentionem ad tantam quantitatem subiecti extensam esse; & cum tanta intentio consistat in indiuisibili, atq; etiam tanta extensio, & ad illas sit peruenitum in instanti, à quo eodem instanti necesse est incipere productionem alterius partis gradualis intentionis, atq; etiam extensionem eiusdem partis intentionis ad eandem partem subiecti, necesse est in eisdem instantibus temporis produci indiuisibilia intentionis in tota illa parte subiecti, in qua verum est productam esse tantam intentionem, quia neque qualitas dicitur tanta secundum intentionem, nisi sit terminata per indiuisibile intentionis, neque motus intentionis tantus, nisi sit terminatus per mutatum esse indiuisibile; necesse est etiam in eisdem instantibus temporis terminatam esse tantam extensionem motus per indiuisibile extensionis eiusdem qualitatis productam in indiuisibilibus subiecti, vt in punctis; itaque sicut verum est in eodem tempore extendi qualitatem, atq; adeo in partibus eius, in quas est diuisibile: & sicut verum est in instantibus eiusdem temporis produci indiuisibilia intentionis, quia verum est ad tantam intentionem peruenire motibile in instanti, & ideo in eodem instanti produci indiuisibile intentionis continuatum, ratione cuius verum est, tantam esse intentionem produci;

ductam; ita in eisdem instantibus verum est productum esse idemmet indivisibile intensiois in parte illa, in qua sit intensio. In eodem etiam tempore intensiois, & extensiois qualitatis in parte subiecti, verum est illa indivisibilia extensiois producta in indivisibilibus subiecti, quibus continuatur extensio partium qualitatis, intendi in eisdem indivisibilibus subiecti. Quod probatur hac ratione. Hæc indivisibilia continuant extensioem partium qualitatis simul intensarum: ergo necesse est ipsa quoque habere propriam intensioem. Probatur consequentia, quia cum indivisibilia, siue modi sint partium, quas continent, & ideo per se immediate eis uniantur; siue sint res unitæ partibus per suos modos, certum est esse continuativa partium, hoc est unitiva earum; sed non possunt eas unire, nisi habeant suo modo eandem perfectionem, quam habent partes ipsæ, ut indivisibile caloris non potest esse continuativum partium intensiois eiusdem gradus, nisi eadem cum ipsis habeat intensioem gradualem: ergo necesse est indivisibilia extensiois partium intensarum posse habere suo modo intensioem circa idem subiectum indivisibile, sicut partes, quas continent, habent eam circa easdem partes subiecti, in quibus extenduntur. Supposito autem, quod intensibilia sint, necesse est in eodem tempore intendi, quo intenduntur partes quas continent, cum constent eandem numero qualitatem cum illis tunc intensam, & extensam. Unde sequitur habere alia indivisibilia, quibus continuatur intensio propria, quæ vocatur omnino indivisibilia, hoc est tam secundum intensioem, quam secundum extensioem. Et hæc etiam produci in instā-

tibus eiusdem temporis.

Ex hac doctrina non est difficile respondere argumentis, & ad primum respondet aliqui intensioem partium qualitatis per motum factam continuari per illa indivisibilia omnino, quæ ponuntur in indivisibilibus subiecti pro continuanda intensioe indivisibilem extensiois continuativum extensioem earumdem partium qualitatis. Nam intensio debet continuari per indivisibilia secundum intensioem; sed hæc indivisibilia sunt talia secundum intensioem, & ex alia parte sunt indivisibilia intensiois eorumdem indivisibilem extensiois, à quibus continuatur extensio earumdem partium qualitatis: ergo apta sunt ad continuandam intensioem earumdem partium. Hæc tamen solutio non potest esse vera, neque sufficiens. Propter primum, quia intensio partium qualitatis, & intensio indivisibilem eius sunt distinctæ realiter: ergo habent partes distinctas realiter, & indivisibilia continuativa distincta realiter. Quare non possunt indivisibilia intensiois indivisibilis continuativum extensioem partium; sed sicut distinguuntur partes intensiois à partibus etiam intensiois, necessarium debet distinguere realiter continuativa unius intensiois à continuativis alterius. Probatur antecedens, quia partes qualitatis, & indivisibilia earum sunt in subiectis distinctis realiter, partes quidem in partibus subiecti, & indivisibilia in indivisibilibus: ergo distinguuntur realiter; quia indivisibilia continuativa intensioem partium qualitatis debent esse in partibus subiecti, sed illa indivisibilia secundum extensioem, & intensioem non sunt in partibus, sed in indivisibilibus eiusdem

subiecti, vt probauimus: ergo non possunt continuare intensiōem partium. Probatur antecedēs, quia calor vt vnum, atq; etiam vt dimidiū, sicq; de cæteris, quæ sunt indiuisibilia intensiōis partium, extensa sunt per partes subiecti, vt per se est manifestū: ergo in eis debeat esse tamquam in subiecto. Quod vero sit in sufficientes, probō; quia nō assignat immediatū continuatiuum intensiōis partium qualitatis: ergo non erit talis intensiō per se immediatē continuatiua, quod est falsum. Probatur antecedēs, quia illa indiuisibilia omnino per se immediatē continuant intensiōem indiuisibilis: ergo non possunt per se immediatē continuare intensiōem partium distinctam realiter.

137. Respondeo igitur argumentū ex doctrina tradita; indiuisibilia partium intensiōis, vt gradus, dimidus gradus, vel tertia pars, sicq; de cæteris, continuare intensiōem partium. Et cum dicitur; hæc indiuisibilia recipi in partibus, & in eis extendi, concedendum est; sed negandum, quod ex eo colligitur, nempe in tempore produci, & non in instantibus. Nam licet latitudo gradualis inter quæcūq; indiuisibilia producat in tempore, & in eodē tempore extendatur in subiecto diuisibili, sed in instanti verū est de ea, & qualibet eius parte esse primò productā, quia esse primo productū aliquid in indiuisibili consistit, & simul esse dicitur; & cum habeat esse productū quælibet pars gradualis intensiōis non per solam denominationem extrinsecam, sed per verum, & reale indiuisibile, quod est finis eius, & principium partis sequētis, & ideo continuatiuum vtriusq; sit, vt in instantibus producatur indiuisibilia cōtinuantia intensiōis partium, & cum intensiō eadem partis

qualitatis fiat in parte subiecti, verū est in eisdē instantibus, in quibus primo producta est quælibet pars gradualis intensiōis productum esse in eadem parte subiecti indiuisibile, quod est finis eius, & principium alterius, & consequenter est verū productum esse in eodem instanti in eadem parte subiecti indiuisibile cōtinuatiuum partium intensiōis.

Ad secundum respondeo indiuisibilia intensiōis contraria nō qualitarum produci quidem per proprias mutationes instantaneas, quæ sunt indiuisibilia cōtinuatiua motus intensiōis; corrumpi vero in tempore simul cum partibus suæ qualitatis corruptis per partes motus, & ideo nō esse necessariam successiōem in productione contrariorum indiuisibilium propter eorum corruptionem, sed simul, & in instantibus produci posse. Vel secundo dici posset indiuisibilia contrarium qualitarum, suo modo esse contraria, sed non cum latitudine requisita ad successiuam expulsionem; sed sicut habet esse indiuisibile, posse etiam in instanti indiuisibili se corrumpere, vel expellere ab eodem subiecto. Latitudo vero extensiōis eorum non impedit simultaneam corruptionem, quia sicut in instantibus producuntur in partibus diuisibilibus subiecti, vt probauimus; sic possunt in eisdē instantibus expelli ab oppositis indiuisibilibus in eisdē instantibus productis circa idem subiectum diuisibile.

Sed restat explicandum a quibusnam indiuisibilibus continetur extensio horum indiuisibilium intensiōis partium qualitatis per partes subiecti; cū enim successiuè extendatur quilibet gradus indiuisibilis intensiōis per partē subiecti, in qua sit intensiō eius, & extensio hæc sit cōtinua, 138
necessæ

necesse est assignare indiuisibilia, quibus talis extensio cōtinuetur, sicut assignata sunt pro cōtinuatione extēnsionis partiū. Et videtur, quod per eadēmet indiuisibilia extēnsionis, per quā cōtinuetur extēnsio partiū qualitatis, cōtinuetur extēnsio indiuisibiliū intēnsionis earūdem partiū. Quod sic probari potest: extensio partium intensarum, & extensio indiuisibiliū intēnsionis earū sit per easdem partes subiecti: ergo per eadem indiuisibilia extensio in indiuisibilibus subiecti producta pro continuatione extensiois partium intensarum poterit continuari extensio indiuisibiliū intēnsionis earum, & non oportebit querere alia; præsertim cum continuatione vtriusque extensiois debeat recipi in eisdem indiuisibilibus subiecti. Hoc tamen non potest esse verum, quod sic probat. Continuatione extensiois rei indiuisibilis secundum intensionem, aut rei intensæ (vt vno verbo loqui liceat) debent esse indiuisibilia vtroque modo, sicut indiuisibilia continuatione intēnsionis indiuisibilium extensiois debent esse vtroque modo indiuisibilia, vt perfecte manifestum, & superius explicatum; sed indiuisibilia continuatione extensiois partiū intensarum sunt indiuisibilia intensionis, & ideo res intensæ: ergo extensio earum non potest continuari per indiuisibilia extēnsionis tantū, & diuisibilia secundum intensionem, sed per indiuisibilia vtroque modo, vel indiuisibilia omnino. Et ita dicendum est extensiois horum indiuisibiliū continuantiū intensionem partium, cōtinuari per illa eadem indiuisibilia, quibus cōtinuetur intēnsio indiuisibiliū extēnsionis, hæc enim sunt omnino indiuisibilia, & in eisdem instantibus temporibus producta, quibus continuatur tē-

pus, in quo sit extēnsio successiva corū, vt ostendimus, & in eodē instanti, atque in eisdē indiuisibilibus subiecti producta, & ideo possunt continuare extensionē indiuisibiliū partiū intensarum; quod non habent indiuisibilia extensionis, quibus continuatur extensio earumdem partium intensarum, quia sunt diuisibilia secundum intensionem.

QVÆSTIO V.

An intēnsio qualitatis fiat per additionem vnius gradus ad alterum, vel per maiorem radicationem eius in subiecto

S Vpposito, quod alteratio tam secundum extensionem qualitatis ad diuersas partes subiecti, quam secundum intensionem circa eandem partem sit motus continuus, explicandum est, quoniam modo qualitas ipsa per eā producat in subiecto; & de extensione certum est fieri per productionē noui gradus, vel partis eiusdē qualitatis circa diuersas partes subiecti, quia alia pars caloris producitur in manu (dum calefit homo) distincta realiter ab ea, quæ producitur in brachio, & pede: ideo certum est quod non solum fiat extensio per maiorem radicationem extēnsionis suam, sed etiam per additionē noui gradus, aut nouæ partis eiusdē qualitatis, quæ educitur de potentia partis subiecti, ad quam dicitur qualitas extendi. Solum ergo potest esse quæstio de intensionem, per quam perficitur extensio circa eandem partem subiecti, an fiat per ad-

Vltima cōclufio, indiuisibilia motus intenfionis, & cuiuscumque alterius non producitur per partes motus, fed sunt mutationes quædam inftantaneæ procedentes ab eodẽ agente à quo est motus in inftantibus tẽporis mēfurantis motum, & per illas producuntur in eisdem inftantibus indiuisibilia termini. Probat, quia fi indiuisibilia motus producuntur per partes motus, per eadẽ producuntur indiuisibilia termini; fed partes motus funt in partibus tẽporis, & non in inftantibus: ergo in inftantibus tẽporis nihil omnino motus aut termini producitur. Et ex hoc fequitur, indiuisibilia motus nihil esse reale, fed folam denominationem extrinsecam. Probat, confequentia, quia indiuisibile motus est mutatum esse, fed mutatum esse est in inftanti, & non in tẽpore: (vt per fe est manifestum) ergo indiuisibilia motus funt in inftantibus tẽporis, tãquam in propria, & adæquata mēfura; quare fi in inftantibus tẽporis nihil producitur, nec vltia actio, vel motus datur, nihil reale in eis erit pertinens ad motum, fed folum dicitur in eis mobile mutatum per extrinsecam denominationem à parte motus facta, & ita nihil reale erunt indiuisibilia motus, fed folia denominatio extrinseca. Secundo, fi indiuisibilia motus, & termini producuntur in tẽpore cum partibus motus, & termini, fequitur partes motus non alio modo continuari, nisi per immediatã successiõnem, quod tamquam improbabile reieci mus supra. Probat, confequentia, nam fi cum parte motus producitur continuatiuum eius; ergo in tẽpore erit, sicut pars ipsa motus; vnde fequitur, quod sicut in inftanti fequenti post partem tẽporis, in qua est pars motus cũ suo

continuatiuum, iam non est eadẽ pars motus, sed defuit esse per primum non esse, ita nec erit continuatiuum eius, quod cum ea definere necesse est, sicut fuit cum ea productum; fed nec est pars fequens motus in eodẽ inftanti tẽporis, neque aliquid eius; ergo neutra pars, neque aliquid earum, quod fit principium vnius, & finis alterius est in eodẽ inftanti, quare in eo non poterunt per aliquid reale ad eas pertinens, vel eas attingens continuari, fed folum dicitur continuè per immediatã successiõnem. Et ex his inferitur veritas nẽstræ conclusiõnis, quod cum indiuisibilia motus funt realia, & in inftantibus tẽporis funt realia, in propria mēfura, & non in tẽpore, necesse fit ponere, quod funt mutationes inftantaneæ, per quas partes motus continuètur, & indiuisibilia termini producuntur, sicut partes eiusdem termini producuntur per partes motus. Quod vero mutationes istæ inftantaneæ funt actu infinitæ per totam successiõnem motus fluentes, non est inconueniens, cum funt modi quidam Imperfectissimi, sicut indiuisibilia ipsa termini per eas producta; & sicut inftantia tẽporis, puncta, lineæ, & superficies, quibus continuantur, & terminantur partes corporis, in quibus omnibus nullum est inconueniens dari actu infinitũ, sicut nec in partibus proportionalibus eorumdem continuorum, nam incompletæ quædam entitates funt, ex quibus fit vna entitas numerica, atque completa motus.

Restat soluere argumenta aliarũ opinionum. Et ad argumentum primæ distinguenda est minor de existentia partium motus, sicut de existentia partium tẽporis; nam existentia duplex est, permanēs, & successiua.

cessiva, sicut etiam essentia vna est permanens, alia successiva, & existentia partium motus, & temporis non est permanens, sed successiva, vel fluens. Dum ergo dicitur in instanti non esse partes motus, nec temporis, concedendum est adæquatè non habere esse permanentem, sicut habent homo, vel equus; sed nec habere existentiam fluentem adæquatè, quia successio non potest esse adæquatè in instanti: habent tamen inadæquatè existentiam in instanti, in quantum instans est finis, vel terminus immediatus partis præcedentis, & principium immediatum partis sequentis. Et hoc sufficit ut utramque attingat actu, & realiter, non quidem contactu, vel attingentia permanenti, sed fluenti; quia medio instanti coniunguntur, & efficiunt vnum continuum successivum, & adæquatè fluens, habensque proinde existentiam, atque præsentiam actualem fluentem. Quod in flumine constat evidenti experientia, nam si iuxta illud permaneat homo, evidens est totam aquam transactam ab eo puncto, quo cepit esse in eo loco, fuisse ei præsentem, & tamen nulla pars fuit illi præsens præsentia permanenti, cum nulla iuxta eum permanerit; sed per continuū fluxum omnes transierunt. Fuerunt igitur ei præsentem omnes præsentia fluente, aut successiva, & ita de motu, & tempore sentiendum, cuius partes attingunt indivisibilibus actu fluente, in quantum quodlibet eorum est immediatus terminus præcedentis, & immediatum principium sequentis.

Ad primum argumentum secundæ opinionis concedendam est antecedens cum prima consequentia, quod non producatur pars motus nisi suo indivisibili terminata; sed ne

ganda est secunda consequentia, quod dantur indivisibilia terminativa in medio motus distincta à continuativis, quia quodlibet continuativum sufficienter terminat partem præcedentem motus, cum sit finis eius, & principium partis sequentis, ideo superfluum est indivisibilia terminativa diversa à continuativis, & propterea non sunt ponenda. Consequenter etiam negandum est, quod per partes motus producantur indivisibilia motus, sed sunt mutationes instantaneæ succedentes partibus motus, quia si per partes motus producerentur, nihil remaneret producendum in instantibus temporis, in quibus cum sint mutata esse motus tamquam in propria mensura, sequeretur nihil esse mutata esse motus, sed solum denominationem extrinsecam à parte motus præcedente, quod est falsum.

Ad secundum distinguendum est antecedens, quod terminare, & continuare partes motus sint diversa officia, nam terminare dupliciter sumitur, simpliciter, & secundum quid. Simpliciter sumitur pro eo quod est esse ultimum, in quod res finitur, vel definit, ita ut ulterius non transeat, ut extremum punctum, vel ultimus terminus ultra quem non transit motus dicuntur termini simpliciter, sed terminare secundum quid est esse finem partis præcedentis, ultra quem non transit; sequitur tamen alia pars immediate, cuius ille idem finis partis præcedentis initium est, ut punctum quodlibet in medio lineæ, & instanti temporis dicuntur termini secundum quid, quia non terminant totam lineam, vel totum tempus, sed partem tantum præcedentem. Esse igitur terminum simpliciter, & continuati-

uerſa Indiuifibilia continuatiua neceſſariò ponèda in motu alteratio- nis, atq; in termino per eã producto, qui eſt qualitas corporea habès partes, vel gradus Intenſionis, & extenſionis, ſicut per motù Intenſionis, & extenſionis producibilis eſt cù expulſione còtrarij. Indiuifibilia autè motù, per Indiuifibilia termini explicàda, atq; intelligèda ſunt. Qualitas igitur in ſubiecto producta habet partes extenſionis, & cù ſit vna numero extenſa per totù ſubiectù, debet eſſe còtinua ſecundù extenſionè, quia vnum numero, & vnù còtinuù idè ſunt. Ideo debet habere còtinuatiua ſuæ extenſionis, quæ ſunt Indiuifibilia ſecundum extenſionè, quia còtinuatiuum extenſionis extenſione carere debet. Hæc autè Indiuifibilia còtinuatiua extenſionis recipiuntur in Indiuifibilibus còtinuatiuis qualitatis, in qua proximè extèditur qualitas, vt in pũctis; ſed hæc eadè Indiuifibilia qualitatis còtinuantia extenſionè eius in ſubiecto, Intenſionè poſſunt ſuſcipere, quia ſicut ipſamet qualitas extenſa poteſt Intèdi, hoc eſt perfici in eiſdè partibus ſubiecti; ita Indiuifibilia extenſionis eius poſſunt ſecundù gradus Intenſionis perfici circa eadè Indiuifibilia quãtitatis, in quibus inhærent. Et ſicut Intenſio partiù qualitatis ſucceſſiue, atq; còtinuè, ita Intenſio eorùdem Indiuifibilliu ad eumde motum còtinuù pertinès debet eſſe ſucceſſiua, atq; còtinua; ita vt in eodè tempore in quo Intenduntur partes extenſionis qualitatis Inhærentes in partibus ſubiecti, Intèdatur Indiuifibilia eius Inhærentia in pũctis eiufdè ſubiecti; itaq; hæc Indiuifibilia extenſionis habet latitudinè gradualè Intenſionis, quã necèſſe eſt eſſe còtinuà, & diuiſibilem in hoc genere; & ideo propria Indiuifibilia habere, quibus

extènuetur. Et hæc Indiuifibilia extenſione carèt, quia ſunt còtinuatiua Intenſionis rei Inextenſæ, hoc eſt illius Indiuifibilis, in eodè còtinuat extenſionem partiù; carent quoq; Intenſione, quia ſunt còtinuatiua Intenſionis eiufdem. Et propterea vocari poſſunt Indiuifibilia omnino, quia partibus omnino carent, hoc eſt tam extenſionis, quã Intenſionis; & recipiuntur in eiſdem Indiuifibilibus ſubiecti, vt in pũctis, quia circa idè ſubiectù perficiuntur Indiuifibilia qualitatis, ſicut partes extenſionis eiufdem qualitatis, quas continuant, perficiuntur circa eadè partes ſubiecti. Præter hæc duo genera Indiuifibilium, quæ recipiuntur in Indiuifibilibus ſubiecti, vt in pũctis, necèſſe eſt ponere alia, quæ ſunt continuatiua Intenſionis, quã habet partes eiufdè qualitatis extenſæ per partes ſubiecti; cù notum ſit partes caloris vt vnù extenſas per omnes partes ſubiecti, perfici poſſe in eiſdè partibus ſubiecti; ita vt ſint Intenſæ vt duo, vt tria, vel vt quatuor. Et dicitur hac Intenſione partiù qualitatis certum eſt ſucceſſiue, atq; còtinuè fieri: quare ſua Indiuifibilia habere debet, per quæ còtinuetur; & eiufmodi ſunt illa, quæ vocantur gradus Intenſionis, vt calorè in his partibus eſſe vt vnù, velut dimidiù, aut vt tertiã partem vnus gradus; & ſic de cæteris partibus minoribus eiufdè gradus, atq; etiã de alijs gradibus ſuperioribus cù ſuis partibus, vt de calore vt duo, vt tria, vel vt quatuor. Et hæc dicuntur Indiuifibilia Intenſionis còtinuantia Intenſionè partiù qualitatis, quas habet in diuerſis partibus ſubiecti, & Ideo Intenſione carent eadem Indiuifibilia, quia quod Intenſionem còtinuat, Intenſione carere debet; cù ſit ſub tali ratione Intenſionis Indiuifibile. Sunt tamè diuiſibilia ſecundum

L dum

dum extensionem, quia calor vt vnū per totam manū extenditur, & similiter calor vt duo, & vt tria, atq; etiā vt dimidium, vel vt tertia pars, aut quarta vnus gradus, & ideo sicut ca- rent partibus intensiois, quia esse vt vnū, vel vt duo consistit in indiuisibili, ita habent partes extensionis; cum idem gradus intensiois in hoc genere indiuisibilis sit extensus per partes subiecti & propterea vocatur indiuisibilia intensiois tantum, per quæ continuatur intensio partū qualitatis extensæ per partes subiecti; sed diuisibilia secundū extensionem. Vnde sequitur in subiecto diuisibili reci- pi, nempe in eisdem partibus subiecti, per quas extenduntur. Et cum extē- sio horum sic continua per easdem partes subiecti, incidit suis cōtinua- tiuis, quæ sunt indiuisibilia vtroq; mo- do, nempe secundū extensionem, & intensiois simul; & sunt in eisdē indiuisibilibus subiecti; non tamē sunt alia distincta ab illis, quos posuimus pro cōtinuatione intensiois indiuisibiliū intensiois, vt inferius osten- demus. Vnde sequitur tria genera indiuisibiliū esse ponenda; & non plu- ra: primū genus est indiuisibiliū exten- siois pro continuāda extensione partium intensiū qualitatis. Secun- dum, indiuisibiliū, tam intensiois, quā extensionis pro continuāda in- tensioe indiuisibiliū primi generis. Hæc duo genera indiuisibiliū debent esse in subiecto indiuisibili, hoc est in indiuisibilibus subiecti. Tertium genus est indiuisibiliū intensiois tā- tum pro cōtinuāda intensioe partium eiusdē qualitatis, diuisibilia ve- ro secundū extēsiōē, & ideo debent esse in subiecto diuisibili, nempe in partibus eiusdē subiecti, in quibus ex- tenduntur. Præter ea vero nō est aliud genus indiuisibiliū multiplicādum,

quia nō restat aliud officii cōtinuā- di in intensioe, & extensione partū, & indiuisibilium qualitatis, ad quod sit necessarium, vt consideranti erit manifestum.

His suppositis prima opinio recē-
 133
 tiorum distinguit duplicē intensio- nem qualitatis; vnā, quæ conuenit indiuisibilibus extēsiōis existenti- bus in partibus subiecti, & cōtinua- tibus extensionē partū qualitatis in partibus subiecti factā; & aliā, quæ cō- uenit partibus eiusdē qualitatis exten- sis ad partes subiecti, quā simpli- citer vocamus motū intensiois; & de intensioe indiuisibiliū dicūt sem- per, & necessariō esse cōtinuā. De in- tensioe vero partium distinguendū esse; nam vel hæc sit simul cum ex- tensioe earūdem partū qualitatis, vel sit sine illa; & si primo modo fiat, asserunt nō esse cōtinuā, bene tamen si fiat sine extēsiōe. Quod probant primo, quia vt motus sit continuus, debet habere cōtinuatiua, quib⁹ pars posterior cōtinuetur cum priori, & cōtinuatiua hæc debent esse indiuisibilia sub tali ratione, quæ cōtinuant partes, & per ea debet produci indiuisibilia cōtinuatiua partū terminū, sicut partes eiusdē termini producuntur per partes motus: ergo sicut partes motus producuntur successiuē, & ita in tēpore, ita indiuisibilia debent produci simul, & ideo in instāti, vt sic in instātib⁹ tēporis cōtinuantibus tēpus sint mixta esse motus conti- nuātia motū, sed intensio partium qualitatis simul facta cū extensione ea nō habet, nec habere potest in partibus subiecti: ergo nō est motus cōtinuus. Probat̄ minor, quia indiuisibilia intensiois partū sunt diuisibilia secundū extēsiōē, vt probat̄ est supra: ergo dū intensio, & extēsiō partū qualitatis simul sūt, simul etiā

sunt.

sunt eadē indiuisibilia intensiōis, & simul ac sūt, extenduntur per partes subiecti. In quibus recipiūtur tāquā in subiectis; hæc autē extensio indiuisibilia fit successiue, & in tēpore, cū fiat per partes subiecti extensas: ergo indiuisibilia ipsa simul facta, & extēsa successiue fiēt, & non in instanti. Ex quibus euidenter sequitur nihil posse fieri in instantibus temporis mensurantis intensiōē partium qualitatis; & ideo in eisdē instantibus nihil esse per quod partes eiusdē intensiōis cōtinuantur; sed per omnia instantia temporis hanc alterationem intensiua interrumpi; quare nō posse esse continuā, nisi fiat sine extensiōe: tūc enim indiuisibilia intensiōis nō recipiūtur in partibus subiecti, sed in indiuisibilibus eiusdē, nec habebunt extensiōem: ratione cuius successiue fieri debeant.

34 Secundo probatur, quia hæc indiuisibilia intensiōis producuntur in partibus subiecti cū expulsiōe cōtrarij, hoc est cum expulsiōe indiuisibilis oppositæ qualitatis existentis in eisdē partibus subiecti; sed productio vnus cū expulsiōe alterius cōtrarij ab eodē subiecto nō potest fieri in instanti, sed successiue & in tēpore, ut patet in productiōe eiusdē qualitatis secundum suas partes: ergo repugnat hæc indiuisibilia in instantibus produci.

Hæc sententiā duo asserit falsa. Primum est, quod intensiō qualitatis possit fieri sine extensiōe (loquitur enim de intensiōe quæ est motus Physicus, & per quæ adquiritur qualitas corporea, nā intensiō spiritalis qualitatis nō pertinet ad Philosophū naturalem); Probatur autē hoc esse falsum, quia qualitas corporea est accidens corporeū inherēs substantiæ mediā quā sitate: ergo nō potest naturaliter recipi, nisi in

subiecto extēso: sed intensiō est perfecta in eodē subiecto, vel in eadem parte eius: ergo naturaliter repugnat intensiōi sine extensiōe. Probatur cōsequentiā, quia perfecti in eodē subiecto, vel in eadē parte eius, est perfecti cū extensiōe. Secundo, quia alteratio, per quā producitur qualitas corporea; tumitur pro prima productiōe eius, per quā mouetur subiectū immediatē ab vna qualitate cōtraria in alterā, ut à frigore in calorem, vel pro sola intensiōe eius: idē qualitatis prius producit; ut si calor ut vā prius existit in ligno intendatur vsq; ad calorem ut duo; sed quocūq; ex his modis fiat, necesse est extensiōē simul repetiri cū intensiōe: ergo nō est possibile naturaliter separari intensiōē ab extensiōe. Probatur minor, quia dū incipit produci, in subiecto extēso incipit produci: ergo simul incipit intensi, atque extēdi. Probatur cōsequentiā, quia simul incipit intensi in subiecto extēso; ergo simul intensi, atq; extēdi. Quod nō minus euidenter probatur in posteriori modo intensiōis; nā si calor ut vnū oīū productus in ligno, vel parte eius hoc tēpore intensiatur, non est aliud intendi, quā perfecti circa idem lignū, vel eadē partem eius vsq; ad secundū gradum; sed lignum, vel pars eius, circa quam perfectitur, est extēsa; ergo non potest perfecti in ea sine extensiōe. Probatur consequentiā, quia intensi in subiecto extēso idē est, ac intensi, & extēdi simul, ut per se est manifestum.

Secundum, quod asserit eadē sententiā est, intensiōē simul cum extensiōe factam, non esse continuā; bene tamē dum fit sine illa. Hoc autē probatur falsum; primò ex falsitate primi, nā si repugnat naturaliter fieri intensiōem sine extensiōe, ut probauimus; non habet locum talis

distinctio. Secundo, quia ex eodem sequitur aduersus hos auctores nūquam esse intensiōem continuam; inuicem naturaliter repugnare, quod continua sit. Probatur consequentia, quia intensio simul facta cum extensione, non potest esse continua apud eos; sed probatum est, semper & necessariō fieri simul: ergo conuincuntur concedere, quod temper, & necessariō sit discontinua.

135 Solum restat argumento eorum respondere, quod licet magnam habeat apparentiam, satis bene solui potest. Pro solutione autem eius explicari debet modus, quo intēditur, & extenditur simul qualitas in eodē subiecto, vel parte eius hoc modo, dum intēditur qualitas in subiecto, hæc omnia sunt necessariō, atq; etiam simul, hoc est in eodem tempore, in quo fit motus intensiōis: producitur quidem gradus aliquis qualitatē circa subiectum, vel partē eius habens latitudinem gradualem diuisibilem in infinitum, & ideo infinitas partes proportionales graduales, & infinita indiuisibilia intensiōis, per quæ continuantur. In toto igitur tempore, quo durat intensio vnus gradus, producitur tota latitudo gradualis eius, & in singulis partibus proportionalibus eiusdem temporis producantur singulæ partes proportionales eius, & in singulis partibus aliquotæ, singulæ etiam partes aliquotæ, quamuis non eiusdem mensuræ, quia motus non semper est vniformis, sed velocior aliquando in vna parte temporis, quam in alia, & ideo in minori parte temporis solet produci maior pars intensiōis. In eodem etiā tempore, quo producitur vnus gradus intensiōis, producitur in aliqua parte subiecti, circa quam fit intensio, quamuis

vniformiter, difformiter secundum maiorem, vel minorem approximationem partium eius respectu agentis, vt alibi explicatum est, & hæc est extensio eiusdem qualitatē necessariō simul facta cū intensiōe, & ideo in eodem tempore. In instantibus vero eiusdem temporis verum est mobile peruenisse ad tantam, vel tantā intensiōem eiusdem qualitatē, atq; etiam eandem intensiōem ad tantam quantitatem subiecti extensam esse; & cum tanta intensio consistat in indiuisibili, atq; etiam tanta extensio, & ad illas sit peruentum in instanti, à quo eodem instanti necesse est incipere productionem alterius partē gradualis intensiōis, atq; etiam extensioem eiusdem partē intensiōis ad eandem partē subiecti, necesse est in eisdem instantibus temporis produci indiuisibilia intensiōis in tota illa parte subiecti, in qua verum est productam esse tantā intensiōem, quia neque qualitas dicitur tanta secundum intensiōem, nisi sit terminata per indiuisibile intensiōis, neque motus intensiōis tantus, nisi sit terminatus per mutatum esse indiuisibile; necesse est etiam in eisdem instantibus temporis terminatam esse tantam extensioem motus per indiuisibile extensioem eiusdem qualitatē productam in indiuisibilibus subiecti, vt in punctis; itaque sic ut verum est in eodem tempore extendi qualitatē, atq; ideo in partibus eius, in quas est diuisibile: & sicut verum est in instantibus eiusdem temporis produci indiuisibilia intensiōis, quia verum est ad tantam intensiōem peruenire mobile in instanti, & ideo in eodem instanti produci indiuisibile intensiōis continuatiuum, ratione cuius verum est, tantam esse intensiōem produ-

duam;

ductam; ita in eisdem instantibus ve-
rum est productum esse idemmet
indivisibile intensiois in parte illa,
in qua fit intensio. In eodem etiam
tempore intensiois, & extensiois
qualitatis in parte subiecti, verum est
illa indivisibilia extensiois produ-
cta in indivisibilibus subiecti, quib-
us continuatur extensio partium
qualitatis, intendi in eisdem indivi-
sibilibus subiecti. Quod probatur hac
ratione. Hæc indivisibilia continuant
extensioem partium qualitatis sim-
ul intensarum: ergo necesse est ip-
sa quoque habere propriam intensio-
nem. Probatur consequentia, quia eū
Indivisibilia, siue modi sunt partiū,
quas continuant, & ideo per se im-
mediatè eis vniantur; siue sint res v-
nitæ partibus per suos modos, certū
est esse cōtinuativa partium, hoc est
vniatua earum; sed non possunt eas
vniat, nisi habeat suo modo eandē
perfectioem, quam habent partes
ipsæ, ut indivisibile caloris nō potest
esse continuativum partiū intensio-
nis eiusdem gradus, nisi eādē cum
ipsis habeat intensioem gradualem:
ergo necesse est indivisibilia exten-
siois partiū intensarum posse habe-
re suo modo intensioem circa idem
subiectum indivisibile, sicut partes,
quas continuant, habent eam circa
easdem partes subiecti, in quibus ex-
tenduntur. Supposito autem, quod
intensibilia sunt, necesse est in eodem
tempore intendi, quo intenduntur
partes quas continuant, cum consti-
tuant eandē: m numero qualitatem
cum illis tunc intensam, & extensam.
Vnde sequitur habere alia indivisi-
bilia, quibus constituetur intensio
propria, quæ vocantur omnino indi-
uisibilia, hoc est tam secundum intē-
sionem, quam secundum extensio-
nem. Et hæc etiam produci in instā-

tibus eiusdem temporis.

Ex hac doctrina non est difficile
respondere argumentis, & ad primū
respondet aliqui intensioem partiū
qualitatis per motum factam conti-
nuari per illa indivisibilia omnino,
quæ ponuntur in indivisibilibus
subiecti pro continuanda intensioe
indivisibilem extensiois continuā-
tium extensioem earumdem par-
tium qualitatis. Nam intensio debet
continuari per indivisibilia se-
cundum intensioem; sed hæc indi-
uisibilia sunt talia secundum intē-
sionem, & ex alia parte sunt indivi-
sibilia intensiois eorumdem indi-
uisibilem extensiois, à quibus cō-
tinuatur extensio earumdem partiū
qualitatis: ergo apta sunt ad conti-
nuandam intensioem earumdem
partium. Hæc tamen solutio nō po-
test esse verā, neq; sufficiens. Probo
primū, quia intensio partium qua-
litatis, & intensio indivisibilem eius
sunt distinctæ realiter: ergo habent
partes distinctas realiter, & indivi-
sibilia continuatua distincta reali-
ter. Quare non possunt indivisibilia
intensiois indivisibilis continuati-
ui continuare intensioem partium;
sed sicut distinguuntur partes inten-
sionis à partibus etiam intensiois,
necessariō debent distingui realiter
continuatiua vnius intensiois à cō-
tinuatuis alterius. Probatur antec-
dens, quia partes qualitatis, & indivi-
sibilia earum sunt in subiectis distin-
ctis realiter, partes quidem in parti-
bus subiecti, & indivisibilia in indi-
uisibilibus: ergo distinguuntur reali-
ter; quia indivisibilia continuantia
intensioem partium qualitatis de-
bent esse in partibus subiecti, sed il-
la indivisibilia secundum extensio-
nem, & intensioem nō sunt in par-
tibus, sed in indivisibilibus eiusdem

subiecti, vt probauimus: ergo non possunt continuare intensiōem partium. Probatur antecēdēs, quia calor vt vnum, atq; etiam vt dimidiū, sicq; de cæteris, quæ sunt indiuisibilia intensiōis partium, extēsa sunt per partes subiecti, vt per se est manifestū: ergo in eis debeat esse tamquam in subiecto. Quod vero sit in sufficiēs, probo; quia nō assignat immediatū continuatiuum intensiōis partium qualitatis: ergo non erit talis intensio per se immediatē continuatiua, quod est falsum. Probatur antecēdēs, quia illa indiuisibilia omnino per se immediatē continuant intensiōem indiuisibilis: ergo non possunt per se immediatē continuare intensiōem partium distinctam realiter.

137. Respondeo igitur argumento ex doctrina tradita; indiuisibilia partium intensiōis, vt gradus, dimidiū, gradus, vel tertia pars, sicq; de cæteris, continuare intensiōem partium. Et cum dicitur; hæc indiuisibilia recipi in partibus, & in eis extēdi, cōcedendum est; sed negandum, quod ex eo colligitur, nempe in tempore produci, & non in instantibus. Nam licet latitudo gradualis inter quæcūq; indiuisibilia producat in tempore, & in eodē tempore extendatur in subiecto diuisibili, sed in instanti verū est de ea, & qualibet eius parte esse primò productā, quia esse primò productū aliquid in indiuisibili cōstitit, & simul esse dicitur; & cum habeat esse productū qualibet pars gradualis intensiōis non per solam denominationem extrinsecam, sed per verum, & reale indiuisibile, quod est finis eius, & principium partis sequētis, & ideo continuatiuum vtiusq; sit, vt in instantibus producat indiuisibilia cōtinuantia intensiōis partium, & cum intensio eadem partis

qualitatis fiat in parte subiecti, verū est in eisdē instantibus, in quibus primò producta est quælibet pars gradualis intensiōis productum esse in eadem parte subiecti in diuisibile, quod est finis eius, & principium alterius, & consequenter est verū productum esse in eodem instanti in eadem parte subiecti indiuisibile cōtinuatiuum partium intensiōis.

Ad secundum respondeo indiuisibilia intensiōis contrariatiua qualitatū produci quidem per proprias mutationes instantaneas, quæ sunt indiuisibilia cōtinuatiua motus intensiōis; corrupti vero in tempore simul cum partibus suæ qualitatis corruptis per partes motus, & ideo nō esse necessariam successiōem in produciōne contrariorum indiuisibilium propter eorum corruptionem, sed simul, & in instantibus produci posse. Vel secundo dici possit indiuisibilia intensiōem qualitatum suo modo esse contraria, sed non eum latitudine requisita ad successiuam expulsione; sed sicut habet esse indiuisibile, posse etiam in instanti indiuisibili se corrumpere, vel expellere ab eodem subiecto. Latitudo vero extēsiōis eorum non impedit simultaneam corruptionē, quia sicut in instantibus producentur in partibus diuisibilibus subiecti, vt probauimus; sic possunt in eisdem instantibus expelli ab oppositis indiuisibilibus in eisdē instantibus productis circa idem subiectum diuisibile.

Sed restat explicandum a quibusnam indiuisibilibus continetur extēsiō horum indiuisibilium intensiōis partium qualitatis per partes subiecti; cū enim successiuē extēdatur quilibet gradus indiuisibilis intensiōis per partē subiecti, in qua fit intensio eius, & extēsiō hæc sit cōtinua, 38
necess

necesse est assignare indiuisibilia, quibus talis extēſio cōtinuetur, sicut assignata sunt pro cōtinuatione extēſionis partiū. Et videtur, quod per eadēmet indiuisibilia extēſionis, per quā cōtinuetur extēſio partiū qualitatis, cōtinuetur extēſio indiuisibiliū intēſionis earūdem partiū. Quod sic probari potest: extēſio partiū intēſarum, & extēſio indiuisibiliū intēſionis earū sit per eadēmet partes subiecti: ergo per eadēmet indiuisibilia extēſionis in indiuisibilibus subiecti producta pro cōtinuatione extēſionis partiū intēſarum poterit cōtinuari extēſio indiuisibiliū intēſionis earum, & non oportebit querere alia; præſertim cum cōtinuatione vtriusq; extēſionis debeāt recipi in eiſdem indiuisibilibus subiecti. Hoc tamen non potest esse verum, quod sic probō. Cōtinuatione extēſionis rei indiuisibilis ſecundum intēſionem, aut rei intēſe (vt vno verbo loqui liceat) debent esse indiuisibilia vtroq; modo, sicut indiuisibilia cōtinuatione intēſionis indiuisibilium extēſionis debent esse vtroque modo indiuisibilia, vt per se est manifestum, & superius explicatum; sed indiuisibilia cōtinuatione extēſionis partiū intēſarum sunt indiuisibilia intēſionis, & ideo res intēſe: ergo extēſio earum nō potest cōtinuari per indiuisibilia extēſionis tantū, & diuisibilia ſecundum intēſionem, sed per indiuisibilia vtroq; modo, vel indiuisibilia omnino. Et ita dicendum est extēſionē horum indiuisibiliū cōtinuatione intēſionem partiū, cōtinuari per illa eadēmet indiuisibilia, quibus cōtinuetur intēſio indiuisibiliū extēſionis, hæc enim sunt omnino indiuisibilia, & in eiſdem instantibus tēporis producta, quibus cōtinuetur tē-

pus, in quo sit extēſio ſucceſſiua corū, vt ostendimus, & in eodē instanti, atq; in eiſdem indiuisibilibus subiecti producta, & ideo poſſunt cōtinuare extēſionē indiuisibiliū partiū intēſarum; quod non habent indiuisibilia extēſionis, quibus cōtinuetur extēſio earumdem partiū intēſarum, quia sunt diuisibilia ſecundum intēſionem.

QVÆSTIO V.

An intēſio qualitatis fiat per additionem vnius gradus ad alterum, vel per maiorem radicationem eius in subiectos

SVpposito, quod alteratio tam ſecundum extēſionem qualitatis ad diuerſas partes subiecti, quā ſecundum intēſionem circa eadēmet partem sit motus cōtinuus, explicandum est, quonam modo qualitas ipſa per eā producat in subiectos; & de extēſione certum est fieri per productionē noui gradus, vel partis eiſdē qualitatis circa diuerſas partes subiecti, quia alia pars caloris producit in manu (dum caleſcit homo) diſtincta realiter ab ea, quæ producit in brachio, & pedē: ideo certum est quod non ſolum fiat extēſio per maiorem radicationem extēſionem ſuam, ſed etiam per additionē noui gradus, aut nouæ partis eiſdem qualitatis, quæ educitur de potentia partis subiecti, ad quam dicitur qualitas extendi. Solum ergo potest esse quæſtio de intēſione, per quam perficitur qualitas circa eadēmet partem subiecti, an fiat per ad-

additionem noui gradus, vel nouæ partis eiusdem qualitatis, aut solum per hoc, quod ille idem gradus, vel pars, quæ prius fuit producta, magis radiceretur in eadem parte, quod est quærere, an sicut producit per extensionem noua pars, vel gradus qualitatis, hoc est noua, & distincta entitas realis partialis eiusdem qualitatis circa nouam partem subiecti de cuius potentia educitur, ita in intentione producatur circa eandem partem noua pars, aut nouus gradus, qui sit noua entitas realis partialis distincta à gradu, vel parte præexistenti in eadem parte. Ut dum manus in qua prius fuit productum aliquid caloris ab igne, iterum calefit, per hanc secundam calefactionem, quæ dicitur intensio caloris, producatur in ea noua entitas realis partialis distincta à præexistenti, & educita de potentia eiusdem manus, vel solum fiat per secundam calefactionem, quod eademmet entitas caloris præexistens, & non alia noua magis radiceretur in eadem manu, hoc est, fortius, aut firmiter ei inhæreat, quàm antea, quod est solum fieri nouum modum eiusdem entitatis, nõ vero nouam entitatem partialem.

140 Et prima opinio asserit, intentionem fieri per additionem nouæ partis, & noui gradus qualitatis; ita tamen, vt gradus superueniens non permaneat cum præexistente, sed illum corruptat. Ut dum intenditur calor in manu, qui prius erat remissus, corrumpitur remissus omnino, & educitur intensus de potentia eiusdem partis subiecti, eamque infor-
mat. Itaque sic se habent partes, seu gradus qualitatis, quæ producitur per motum intensiois tãquam terminus eius, sicut partes eiusdem motus, nam motus, & terminus eius

debet proportionari; sed constat partes motus intensiois sic se habere, vt adueniente posteriori desinat esse prior: ergo ita etiam se habebunt partes seu gradus qualitatis per intensioem productæ. Ita sentit Durand. In 1. distinct. 17. quæst. 7. num. 23. & sequentibus, nam quæst. 25. vbi citatur à recentioribus, nec verbum ferè de hac re scribit.

Probat autem multis argumētis, quorum hæc duo sunt potissima. Primum, omnis motus veritatur inter cõtrarios terminos, & ita per aduentum terminus ad quem expellitur à subiecto terminus à quo, vt per aduentum caloris expellitur frigus, sed intensio est verè & propriè motus; ergo terminus ad quem eius, qui est qualitas intensa, expellit terminum à quo, qui est qualitas remissa.

Secundum argumentum: agens intendens formam, vel producit in eadem parte subiecti aliquid formæ distinctum à gradu præexistente; vel non; hoc secundum est falsum, quia si nihil distinctum producit; ergo per intensioem non variatur forma, sed eodem modo se habet, ac prius, quod est contra experiētiam: qualitas igitur intensa, & remissa distinctæ sunt: & constat esse eiusdem speciei, vt calor remissus, & intensus; ergo non possunt simul permanere in eadem parte subiecti, sed intensa expellit necessariò remissam. Probatur consequētia, quia repugnat duas formas eiusdem speciei simul esse in eodem subiecto, vt duos calores, vel duas albedines.

Hæc tamen sententia falsa est. 141
Quod probò primo ex propria natura intensiois, nam intensio non est aliud, quàm perfectio eiusdem qualitatis circa eadem partem subiecti,
vt

vt intensio qualitatis in manu perfectio eiusdẽ caloris, qui prius erat imperfectus in eadem manu: perfectitur ergo calor præexistens per calorẽ, vel modum superuenientem eidẽ parti subiecti per intensiõnem: ergo nõ destruitur, vt asserit Durand. Probatur consequentia, quia id, quod perfectius est aliud, non destruit illud, sed potius in modo perfectiori essendi constituit, & restituit. Secundo probatur ex augmentatiõne, nam si verũ esset fundamentum Durandi, quod in omni motu corrumpitur terminus à quo, per aduentum termini ad quem, sequitur ita cõtingere in augmentatiõne, quæ verus motus est, quod tamen est contra naturam eius, nam si minor quantitas, quam prius habebat viuens, corrumpitur per aduentum maioris, euidenter sequitur non augeri, vel maius fieri. Probatur consequentia, quia non potest maius fieri, nisi quia quantitati præexistenti coniungatur superueniens, & cum ea permanet: non est ergo necessariũ in omni motu corrumpi terminum à quo per terminum ad quem, & ideo nec in intensiõne, vt contendit Durand.

Probatur tandem, quia si in intensiõne corrumpitur gradus qualitatis remissæ adueniente gradu intensiori, dabitur ratio sine agente, & effectus sine causa, vel produceretur effectus ab agente cõtrario, quæ sunt manifeste falsa. Probatur consequentia in reductiõne aquæ calidæ ad primitiõnẽ frigiditatis hoc modo. Calor aquæ non fit nul, sed succelsiue, & paulatim desiccit, vt euidenter experiẽtia cõstat: tũc ergo, si vera est sententia Durand, quod tota qualitas remissæ præexistens corrumpitur sequitur quod etiã in remisiõne corrumpitur tota qualitas iutelsa, & produceretur alia remiss-

sa: se in reductiõne aquæ ad primitiõnam frigiditatem nõ est agẽs, a quo possit produci calor remissus, vt corrumpatur intensus: ergo non fluat intensio, & remissio, vt putauit Durand. Probatur minor, quia recedente igne, non est agens naturale, præter aquam, à qua possit produci calor remissus, ab aqua vero repugnat produci, vel concedendum est produci ab agente contrario.

Secunda opinio tenet intensiõnem qualitatis fieri, non per productiõnẽ alieuius nouæ entitatis pertinentis ad substantiam eius, sed ad existentiam, ita vt corrumpatur existentia qualitatis remissæ, tamquam imperfecta, & produceretur alia existentia perfectior in eodem gradu præexistenti omnino immutata secundũ essentiam. Hanc sententiam citauit, atque impugnavit Durand. vbi supra, quam tamen sequitur Aristotello 1. lib. de generatione quæst. 9. & ratio eius videtur esse hæc. Qualitatem intendi est perfectius inherere subiecto, sed inherentiã accidentis nõ est aliud, quàm existentia eius in subiecto: ergo intensio eius est perfectior existentia in subiecto adueniente autem perfectiori existentia corrumpitur imperiectior, quia repugnat eandem rem si mul existere perfecte, & imperfecte: ergo intensio qualitatis non fit secundum essentiam eius, sed solũ secundũ existentiam perfectiorem corrupta imperfecta, quã habebat prius qualitas remissa.

Hæc etiam sententia non est minus falsa, quàm præcedens, quod sic probõ. Siue existentia distinguatur realiter ab essentia, siue sola ratione, hoc est certum, quod essentia habet esse reale extra causas per illã: ergo repugnat corrumpi existentiam, quin eo ipso desinat esse realiter extra cau-

fas essentia, quare falsum est, quod intentio fiat per corruptionem existentia qualitatis remissa, salua essentia eiusdem. Secundo, existentia est idem realiter cum essentia, vel si ab ea distinguitur, certum est ab eadem emanare tamquam naturalem terminum; sed repugnat ab eadem essentia praesertim inuariata emanare diuersas existentias, nempe imperfecta, atque perfectam: ergo repugnabit intentionem fieri per corruptionem existentia imperfectioris, & aduentum alterius perfectioris, atque distincte, inuariata essentia, ut asserit haec opinio.

143. Tertia igitur sententia docet per intentionem nullum gradum nouum qualitatis, aut nouam partem eius produci, immo nihil prorsus qualitate, vel entitatis eius, sed praesistentem qualitatem magis radicari in eadem parte subiecti; magis autem radicari nihil aliud esse, quam magis educi de potentia eius, & perfectius ab eo participari, itaque per intentionem nihil nouum adquiret qualitas praesistens, aut illa pars subiecti, in qua inhaerebat, nisi modum maioris radicationis, vel perfectioris participationis. Exempli gratia; si calor erat in manu remissus, & intendatur ab igne, intendi non est nouum aliquem calorem, vel aliquam nouam entitatem eius illi aduenire, sed solum, quod antiquus magis radicator sit in eadem manu, magis educus de potentia eius, fortiusque, aut firmitus ei inhaereat. Et hoc est intentionem non fieri per additionem gradus ad gradum, sed per maiorem radicationem in subiecto. Ita Hiericus quodlib. 5. quaest. 5. & in summa art. 66. q. 2. Herbeus quodlib. 6. quaest. 11. Aegidius. 1. lib. de generatione quaest. 19. & omnes Thomiste, Sonzinas 8. lib. Methaph.

q. 21. Iauell. q. 6. Flandria. q. 4. Caser. & Medina. 1. 2. quaest. 5. part. 1. & 2. & 1. 2. quaest. 24. art. 4. & 5. Bañez, & Aragon. 1. 2. q. 14. artic. 4. & 5. Scotus capit. de qualitate in praedicam. & 4. lib. Phys. text. 84. & hi omnes asserunt esse sententiam D. Thomae duobus locis citatis, acque etiam in 7. d. 13. q. 1. & de virtutibus. q. 1. artic. 11. in quibus negat expresse intentionem fieri per additionem vnius qualitatis, vel vnius gradus ad alterum, & affirmat per solam maiorem radicationem in eadem parte subiecti fieri.

Probatum testimonio Aristotelis 4. lib. Phys. text. 85. vbi ita ait: *Excalido fit magis calidum, nullo facto in materia calido, quod non erat calidum, quando minus erat calidum, &c.* Ex quibus hoc argumentum colligitur. Subiectum, quod prius erat calidum, fit magis calidum nullo facto de nouo calido: ergo nullo facto de nouo calore; euidentis est consequentia à concreto ad suam abstractum; deinde, si nullo facto de nouo calore, ergo per intentionem nihil caloris noui aduenit praesistenti, quod est intentionem non fieri per additionem alicuius gradus, vel partis eiusdem qualitatis ex mente Aristotelis.

Probatum etiã ratione. Primo, quia 144. si qualitas augetur per additionem gradus, vel talis additio fit ei secundum essentiam, vel solum secundum existentiam, hoc secundum est impossibile, quia cum existentia sit idem realiter cum essentia, vel si distinguatur realiter, oriatur ab ea; repugnat intendi qualitatem secundum existentiam, quin etiam intendatur secundum essentiam, vt probatur contra secundam opinionem: ergo primum est necessarium, quod fiat additio.

ditio qualitatis secundum essentiam, sed hoc est impossibile: ergo impossibile est etiam intensiorem fieri per additionem. Probatur minor, quia essentia rerum consistunt in individuabili, sicut numeri, ut docet Aristoteles 4. Metha. tex. 10. & ita sicut non potest fieri additio alicuius unitatis, quin varietur species numeri, ita nec essentia qualitatis aliquid potest addi, quia mutetur, & diuersa fiat: ergo si additio fieret essentia qualitatis, essetiam qualitas intensa diuersa speciei a remissa, quod patet esse falsum.

Secundo, si intensio fit per additionem vnius gradus ad alterum, vel gradus superueniens distinguitur specie a præexistenti, vel solo numero, utrumque est falsum; ergo etiam est falsum, quod intensio fiat per additionem. Probatur minor, quod non differat specie, quia intensio est vnus motus numero, & specie: ergo non potest terminari ad terminos specie diuersos, præterquam, quod magis & minus non variat speciem, sed qualitas intensa; & remissa solum differunt secundum magis, & minus in ordine ad subiectum, ut per se est manifestum: ergo non distinguuntur specie: sed nec solo numero quia accidentia, præsertim absoluta, ex quibus est qualitas distinguuntur numero per subiecta, & ideo non possunt esse duo distincta solo numero in eodem subiecto, sed nouus gradus productus per intensiorem est in eadem parte subiecti cum præexistente: ergo non potest distinguui ab eo solo numero.

Ultima opinio tenet intensiorem fieri per additionem vnius gradus, aut partis ad alterum, ita ut sicut per primam calefactionem, vel per primam partem eius aliquotam fit

primus gradus, vel prima entitas caloris, ita per secundam, & tertiam fiat alia pars caloris distincta realiter a prima, & ei vnita in eadem parte subiecti intenditur in ea calor, sicque additur semper pars parti, & gradus gradui per totam intensiorem. In hac autem additione graduali fundatur modus maioris radiationis in eadem parte subiecti: quæ non negat hæc opinio, sed tantquam necessarium ponit: negat tamen eundem modum posse acquirere qualitatem per intensiorem, sine additione nouæ partis gradualis, quæ continuata cum præexistente in eadem parte subiecti constituit eandem numero qualitatem intensam magisque perfectam, ita Scotus in 1. distinct. 17. quæst. vltima. Gregor. ibidem quæstion. 4. artic. 1. Gab. & Okamus quæst. 6. Antonius Andreas. 3. Metaph. quæst. 6. Venetus in summa de generatione capit. 1. Nimphus. 2. Metaph. disput. 11. Toletus. 4. libro. Phys. quæst. 11. & est iam communis ferè inter iuniores, & videtur mihi vera, sed nullo modo contraria doctrinæ D. Thomæ.

Et primo probanda est veritas eius, secundo ostendendum, quod non fit contra D. Thomam. Veritas probatur testimonio Aristotelis eodem loco citato pro tertia opinione, ubi ante illa verba relata habentur hæc: *Vt enim ex frigido fit calidum, & ex calido frigidum, quia eandem quæ erat in potentia, sic & ex calido magis calidum, &c.* Ex quibus sic arguo. Subiectum fit calidum ex frigido per deductionem caloris de potentia eius, & fit magis calidum ex minus calido eodem modo per educationem caloris de potentia eius de subiecti, vel eiusdem partis illius ex mente Aristotelis; ergo sicut prima calefactio, vel prima

ma pars aliquota eius esteductio caloris de potētia subiecti; ita secunda calefactio, vel secunda pars aliquota eius, per quā intenditur idē calor, est nouaeductio caloris de potētia subiecti: sedeductio prima caloris est productio caloris; ergo etiāeductio secūda: quare sicut per primā calefactionem producit calor, ita per secundā, quæ est intensio; & ita sit ex mente Aristotelis per additionē vnius caloris, vel vnius gradus ad alterū. Et si respondeatur secundā calefactionē esse educationē caloris de potētia subiecti, nō secundū entitatē, sed solū secundū nouū modū intensiōis. Cōtra hoc sic arguo. Non datur alius modus producendī formā naturatē secundū suā entitatē, præter educationē eius de potētia materiæ, vel subiecti, vt patet euidentī inductione in omnibus; ergo idem est formā educi de potētia materiæ, & produci secundū entitatē in rerū natura; quare repugnat educi de potētia materiæ, & nō produci secundū entitatē, sed solū secundū modū. Secūdo, educiā formæ de potētia materiæ idē est ac produci secundū entitatē; quia idē est ac fieri actū extra causas; cū prius esset solū in potētia earū. Sed per primā calefactionē producitur qualitas secundū entitatē: quia educitur de potētia subiecti ex mente Aristotelis; ergo per secundam magis producitur secundū entitatē, quia magis educitur de potētia subiecti, vel materiæ, quod est magis produci secundū entitatē; & hoc nō potest esse verū, nisi producat per intensiōnem noua entitas eiusdē qualitatis.

146. Vt autē rationibus ostēdatur veritas nostræ sententiæ, & falsitas oppositæ, tria probanda sunt. Primū, quod per intensiōnem addatur qualitati præexistenti aliquid reale. Secun-

dum, quod hoc reale additū sit realiter distinctū ab ea. Tertiu, quod non sit solus modus, sed entitas eiusdē qualitatis: quibus probatis cōstabit intensiōnem fieri per additionē vnius gradus, vel partis ad alterū. Probatur ergo primū, quia intensiō est motus realis, & distinctus sæpe realiter, & numero à prima productione eiusdē qualitatis, vt patet in calore primo producto aliquo igne, & post tēpus aliquod intensio ab eodē igne, vel diuerso; sed motus realis producit terminū reālē: ergo intensio caloris producit aliquid reale in eadē parte subiecti, & hoc reale nō habebat subiectū, dū erat remissa calidū; ergo intensio fit per additionē alicuius realis. Secūdo, qualitas intensio ha bet plures, & diuersos essectus reales, quos nō habebat dū erat remissa; ergo intensio fit per additionē alicuius realis. Secūdo, qualitas intensio ha bet plures, & diuersos essectus reales, quos nō habebat dū erat remissa; ergo intensio fit per additionē alicuius realis. Secūdo, qualitas intensio ha bet plures, & diuersos essectus reales, quos nō habebat dū erat remissa; ergo intensio fit per additionē alicuius realis. Secūdo, qualitas intensio ha bet plures, & diuersos essectus reales, quos nō habebat dū erat remissa; ergo intensio fit per additionē alicuius realis. Secūdo, qualitas intensio ha bet plures, & diuersos essectus reales, quos nō habebat dū erat remissa; ergo intensio fit per additionē alicuius realis.

Probatur secundū, quod hoc reale nouū, quod additur qualitati remissæ per intensiōnem sit realiter distinctū ab ea, primo, quia illud, quod separatur ab alio realiter, distinctū debet esse realiter ab eo, & nō solū per intellectū, sed illud, quod additur qualitati remissæ separatur ab ea realiter, cū prius esset siue illo, & per remissionem illud amittat. ergo distinctū realiter. Probatur maior, quia separatio realis datur ante operatiōem intellectus; ergo id, quod per eā separatur, distinctū realiter ab eo, à quo separatur ante operatiōem intellectus, & ideo realiter; nā separata, vt separata sunt distincta: ergo separata ante operatiōnem.

dum modum maioris radicationis: ergo nunquã datur productio eius. Probatur consequentia, quia non datur productio realls, que non sit realis incensio; sed per realem intentionẽ nõ producitur entitas qualitatis, sed solus motus: ergo nunquam producitur entitas qualitatis. Et si respondeas eundem esse motum realem productionis, & intentionis, sed vt productio est, terminatur ad qualitatem secundum entitatem, vt intentio verò ad eandem qualitatem sub modo maioris radicationis. Contra hoc sic arguo; per alterationem, vt productio est, producitur entitas qualitatis, sed alteratio, vt est productio, est etiã motus per se successiuus; ergo vt talis habet partes, in quibus producetetur entitas qualitatis, & ita singulis partibus alterationis correspondebunt partes qualitatis, nam motus, & terminus eodem modo diuiduntur: sed posterior pars perficit priorem, cum producat nouam partem qualitatis secundum entitatem circa eandem partem subiecti supra priorem productam per priorem partem eiusdem alterationis: ergo posterior pars est intentio respectu prioris; quare per intentionem producitur qualitas secundum entitatem, & non tantum secundum modum maioris radicationis.

49 Probata iam veritate nostræ sententia, restat probandũ, quod non sit villo modo contra D. Thomam, quod probo primo, quia qualitatem intendi per maiorem radicationẽ in subiecto, & nõ per additionem gradus, vt asserit, multis modis exponitur à discipulis eius, sed omnes expositiones reducuntur ad duas, & vtraq; est contra D. Thomam, & in se falsa; ergo non est ei attribuenda, sed intelligendum, quod oppositum sentierit,

nẽpe intentionẽ fieri per productionem nouæ partis entitatis caloris; & reddenda est ratio propter quã in modo loquendi id videtur negare. Prima ergo expositio est, quod dum asserit D. Tho. intentionem fieri per maiorem radicationẽ in subiecto, idẽ sit apud ipsum magis radicari qualitatem in subiecto, quod firmius, & tenacius ei inhærere ad similitudinẽ arboris, quæ tũc dicitur magis radicari, quãdo profundiores radices in terram emittit; profundiores verò radices emittit qualitas intentã in subiecto, & ideo magis in eo radicatur, quia magis cõplet potentia eius, magis illud actuat, magis quillud sibi subiicit; & vt clarius dicatur magis educitur de potentia eius, magis que in eo perficitur per informationem perfectiorem, non quia aliquid nouũ habeat pertinens ad essentiã, vel entitatem propriã, sed quia perfectius terminat potentia subiecti, dum habet intentionem vt tria, quã dum habebat intentionẽ vt duo, & dum remittitur, nihil entitatis eius corrumpitur, sed sola terminatio vt tria, & producitur de nouo terminatio, vt duo. Ita Bañez vbi supra, & Caiet. ex Sonzinate, l. 8. Metaph. q. 6. Sed hæc expositio expressẽ est contra D. Thomam in 1. dist. 17. q. 2. art. 1. in questione de virtutibus, art. 11. & 1. 2. q. 24. art. 4. ad 1. vbi ita ait: *Quidam dixerunt charitatem non augeri secundum essentiam, sed solum secundum radicationem in subiecto; sed bi propriam vocem ignorarunt; cum enim accidens sit, eiui esse est inesse. Vnde nihil est aliud ipsam secundum essentiam augeri, quã eam magis inesse in subiecto, quod est eam magis radicari in subiecto. Similiter etiam in ipsa essentialiter est virtus ordinata ad actũ: unde idem est ipsam augeri secundum essen-*

150

essentiam, & ipsam habere efficaciam ad producendum ferventioris dilectionis actum, augetur ergo essentialiter, non quidem ita, ut esse incipiat, aut esse desinat in subiecto; sed ita, quod magis, ac magis in subiecto esse incipiat. Hæc D. Thomas. Quibus expressè docet charitatem, & qualitates alias duobus modis augeti, vel (quod idem est) intendi, primo quidem secundum essentiam, non quidem ita, ut novum aliquod prædicatum essentialiter eis proveniat per intensiorem, hoc enim impossibile est, quia addito prædicato essentiali mutaretur essentia, atque species; sed ita, ut entitas, vel substantia augetur. Augeri autem substantiam, & entitatem eius, sine aliqua substantia, aut entitate partiali nova patet esse impossibile: ergo ex mente D. Thomæ nova entitas qualitatis producitur per intensiorem. Secundo augetur per maiorem radicacionem in subiecto fundatam in maiori, ac nova entitate, quia impossibile est (ut etiam probavi) magis radicari in subiecto sine nova entitate superaddita; ergo contra D. Thomam loquitur prædicti eius discipuli asserentes, qualitatem non intendi primo modo, sed solùm secundo per maiorem radicacionem in subiecto; & vocem intensiorem videntur ignorare, ut asserit D. Thom. Sed ex eisdem verbis eius colligitur hæc ratio, qua probatur falsa, qualitas intensa habet maiorem virtutem ad operandum quam remissa, ut patet in calore ut quatuor magis urente, quam calor, ut unum; sed virtus operandi non est aliud, quam entitas eius, vel essentia; ergo plus entitatis habet aduenientis ei per intensiorem.

Propterea asserit secunda expositio aliorum Thomistarum, negari non posse, quod qualitas intendatur

secundum essentiam, ita ut nova ei proveniat entitas per intensiorem, non tamen distincta realiter ab entitate, quam habebat, dum erat remissa, sed sola ratione. Et quia additio unius ad alterum præsupponit distinctionem realem eorum, ideo negavit D. Thomas intensiorem fieri per additionem unius partis, vel gradus ad alterum. Sed hæc etiam expositio non est minus contraria verbis D. Thomæ, nec minus falsa, quam præcedens. Probat, quia D. Thomas probavit qualitatem intendi secundum substantiam, quia qualitas intensa habet maiorem virtutem operandi, per quam producit perfectiores operationes; sed virtus operandi est ipsa et substantia, vel entitas eius; ergo habet maiorem entitatem, & eam habet ante operationem intellectus, quia ante operationem intellectus perfectiores producit operationes, & effectus: ergo distinctam realiter à priori, quam habebat, dum erat remissa. Probat, consequentia, quæ eam, quorum unum est maius altero ante operationem intellectus realiter distinguuntur. Est ergo prædicta expositio contra D. Thomam, & etiam falsa.

Mens igitur D. Thomæ satis clara est; qualitatem non intendi per solam radicacionem maiorem in subiecto, sed quia nova entitas ei advenit, & ex eo, quod intenditur secundum entitatem, fit ut intendatur per maiorem radicacionem in subiecto; ut docuit expressè idem Doctor sanctus, quia eius esse est in esse subiecto, & entitas eius est esse aliquid subiecti, quare non posset magis radicari in eo, nec magis illud actuare, aut fortius ei inherere, seu perfectius terminare potentiam eius, magisque illud sibi subijcere, & actuare; perfectius ve
infor.

151

informare, nisi plus entitatis per intensiōem ei adueniret. Vnde sequitur non differre Scotū, & alios (quorum sententiam sequuti sumus) à D. Thoma in re ipsa, sed solum in modo loquendi, quia D. Tho. noluit ut verbo, additionis, nec dicere, quod per additionem vnius entitatis, vel vnius gradus ad alterum fiat intensio, sed solum dixit fieri per maiorem radicacionem in subiecto, cuius rationem reddit 2. 2. q. 14. art. 1. In principio, nam additio (inquit) vnius ad alterum (proprie loquendo) presupponit distinctionem vtriusque, aut in re existentem, aut saltem præintellectam; & ideo si dicatur intensiōem fieri per additionem gradus ad gradum, videretur significari, quod per additionem vnius formæ ad alteram fiat, specie. vel numero ab ea distinctam, quod patet esse falsum. Et hoc quidem peculiare est in intensiōe formarum, nam in extensiōe earum satis clarum est non esse distinctam formam, quæ additur, sed solum partialiter; per cōtinuationem vero partium subiecti sicut vnam, & similiter in augmento quantitatis, sed in intensiōe cum fiat circa eandem partem subiecti, difficilius intelligitur cōtinuatio gradus, vel partis aduenientis cum præexistenti, & ideo si dicatur vnam addi alteri, videretur significari distinctio formarum, proprius autem dicitur magis perfici qualitatem, vel magis radicari in subiecto per intensiōem, quia hoc verbo clarius significatur vnitatis formæ, per intensiōem perfectæ. & intensio proprius dicitur nouaeductio formæ, quam additio. Cæteri vero auctores ad rem solum attendentes verbo additionis vtuntur satis esse intelligentes, vt pars vel gradus qualitatis producat per intensiōem partialiter di-

stinguatur ab altero, & per cōtinuationem efficiat cum eo vnam numero formam, licet cōtinuatio ipsa non ita difficile intelligatur. Omnes tamen idem profas sentiunt.

Solum restat argumenta aliarum opinionum soluere, & ad primum Durandi diilinguenda est maior, quod motus versatur inter terminos contrarios; nam duplex est contrarietas, propria, & impropria; illa versatur inter qualitates contrarias, quæ ab eodem subiecto se expellunt secundum proprias entitates, quia per eas opponuntur, vt calor, & frigus. Contrarietas vero impropria, est quæcumque repugnantia, vel incompossibilitas secundum aliquam rationem, & hæc sufficit ad proprium motum si sit positua, & cum latitudine successiuæ, & non simul percurrenda, vt patet in motu locali, & motu augmentatiōis, in quibus sufficit talis incompossibilitas terminorum, vt mobile non possit vnum assequi, nisi relinquendo alterum: non enim potest corpus simul esse sub maiori, & minori quantitate, nec tēdere ad adquirendam vnam presentiam, nisi relinquendo alteram; nec est necessarium vt termini hoc modo contrarij se expellant, nisi ratione incompossibilitatis, quam habet, ita vt si impossibiles sint secundum proprias entitates, hoc modo se expellant; si vero solum secundum aliquem modum, satis est ratione illius, & primo modo se habent termini alteratiōis primæ, quæ versatur inter qualitates proprie contrarias, atque etiam termini motus localis, & ideo secundum proprias entitates se expellunt. Termini vero augmentatiōis, & intensiōis se habent secundo modo, quia maior, & minor quantitas, atque etiam qualitas in-

tensa,

tenfa, & remiffa non opponitur, nec funt Incompossibiles secundū proprias entitates, vt calor intensus, & remiffus, sed solū secundū modos intentionis, & remissionis: & eodē modo maior, & minor quantitas, quia remiffa qualitas vt talis dicit quādā negationē intensiouis, non ita, vt remissio sit pura negatio, sed quia imperfectus quidam modus est includens negationem perfectionis, quā dicit intentio. Hoc supposito negāda est minor eiusdem argumenti, quod intentā qualitas debeat expellere remissam secundū entitatem eius, sed falsū est eam expellere secundū modum remissionis imperfectum, ratione cuius sunt Incompossibiles, quod euidenter probatur in augmentatiōne, quæ verus motus est, & tamē maior quantitas, quæ est terminus ad quem nō expellit minorem, quæ est terminus à quo, nisi secundū modum imperfectum minoris, ratione cuius sunt Incompossibiles.

I 53 Ad secundum concedendum est primum antecedens, quod agens intendens qualitatem in subiecto, aliquid formæ producit nouum, atque distinctū à gradu eiusdem formæ remissæ, & eiusdē speciei, nam secundus gradus caloris eiusdē speciei est cū primo. Sed negāda est consequentia, quod nō possint simul permanere in eodē subiecto. Et dum rursus dicitur duas formas absolutas eiusdem speciei non posse simul esse in eodē subiecto, absolutē debet cōcedi, quia nō appellantur duæ formæ eiusdē speciei, nisi totales sint, & distinctæ numero. Primus autē, & secundus gradus caloris ei superueniens per intentionem nō sunt duæ formæ absolutē loquendo, quia nō sunt totales, & numero distinctæ, sed sunt potius partes eiusdē formæ totalis, quā cōpo-

nunt integraliter per cōtinuationē, sicut pes, & manus non sunt duæ substantiæ absolutē loquendo, sed potius duæ partes eiusdem substantiæ eam integraliter componentes per cōtinuationē Physicam. Vnde sequitur permanere posse primum, & secundum gradum caloris in eadem parte subiecti, quia non distinguuntur numero, nisi partiali, & efficiunt eandem numero formam totalem, quamuis multa accideutia totalia, & absoluta eiusdem speciei non possint esse simul in eodē subiecto, non ergo probat argumentum Durandi quod secundus gradus caloris debeat corrumpere primum.

Ad argumentū secundæ opinionis distinguēda est minor, quod adueniente perfectioni inhærentia accidentis in subiecto corrumpenda sit imperfecta; nam si intelligatur corrumpēda esse secundum entitatē, falsū est, quia secundū entitates nō sunt Incompossibiles, sed solum debet corrumpi secundum modū imperfectionis, vt dictum est de entitate, vel essentia qualitatis remissæ.

Testimonium autem Aristotelis adductum pro tertia opinione apparentem quandam difficultatem habet, si solum inspiciantur verba; si vero contextus loqi, nullam. Sensus igitur verborum est secundū expositionem D. Thomæ, & aliorū, quod sicut corpus fit calidum ex frigido, non ex eo, quod noua aliqua materia, vel corpus frigidum ei superueniat, sed quia calor educitur de potentia eiusdē corporis, in quo prius erat frigus; eodem modo corpus calidum fit magis calidum, nullo alio corpore calido ei adueniente de nouo, sed ex eo solum, quod calor magis educitur de potentia eiusdem corporis, & ideo perfectius participatur ab eodem se-

N CUR.

cundum easdem partes, in quo proprie consistit intensio eiusdem caloris.

154

Ad primum argumentum concedenda est illa pars antecedētis, quod in intensione fit additio secundum essentiam, sed quod essentia non potest suscipere additionem, distinguendum est, quia essentia duo dicitur, nempe essentialia prædicata, quæ constituunt rem in genere, & specie, ac prædicamento, ut calor esse qualitate passibilem talis speciei, dicitur præterea entitatem realem extra causas, in qua fundantur talia prædicata, & ratione prædicatorum essentialium non potest suscipere additionem, quia consistit hoc modo in indivisibili, nam tot habet prædicata essentialia, & talem differentiam a thomam, ut si ei addatur aliud, vel alia differentia, mutetur essentia in aliam, sicut numerus variatur addita unitate, & ideo in hoc sensu dicit Aristoteles species esse sine numeros. In hoc etiam sensu non intenditur qualitas, nec fit ei additio secundum essentiam, sed bene secundum entitatem, in qua fundantur prædicata essentialia: quia sicut animali, dum asperitur, additur non a substantia, & ideo verum est, quod plus substantiæ habeat, quam prius: eo dem modo additur qualitati per intensionem nova entitas, cui conveniunt eadem prædicata essentialia, ut calori novus calor, & hoc est intendi qualitatem secundum essentiam; ex quo patet non sequi, quod qualitas intensa sit alterius speciei à remissa, quia licet plus habeat entitatis, eadem tamen essentialia prædicata habet; & ideo eam dem speciem, ac prius.

Ad secundum neganda est maior secundum utramque partem, videlicet quod gradus adveniens per intensionem distinguatur specie, vel

numerum à præexistenti, quia nec habet aliam essentiam specificam, nec est alia forma numero distincta ab eo, sed per continuationem fit ex utroque eadem forma numero, nam ut docet Aristoteles 5. lib. Phys. unum continuum, & unum numero idem sunt; solum ergo potest distingui numero partiali à gradu præexistenti, sicut distinguuntur numero partiali diversæ partes substantiæ, ut manus, & caput; quia sicut ex his integratur eadem numero substantia totalis, ita ex distinctis gradibus caloris tamquam ex partibus integrantes componitur eadem forma totalis numerica caloris.

Quid tandem sentiat D. Thomas, non solum diximus, sed probavimus, nihil sentire contrarium, sed idem prorsus, nempe qualitatem non solum intendi per maiorem radicationem in subiecto, sed etiam secundum essentiam, ita ut aliquid essentia novum producat, & coniungatur qualitati præexistenti, modo tamen loquendi additionis ut eadem non esse, sed solum maioris radicationis, ne significetur distinctio formarum eiusdem speciei in eadem parte subiecti.

Sed contra hoc videtur esse id, quod sæpe docet D. Thomas, qualitatem, vel formam separatam à subiecto, non posse intendi, vel remitti. Idque Aristoteles docere videtur in prædicamentis capite de qualitate dicens, qualitatem in concreto suscipere magis, & minus, non in abstracto, ut substantia dicitur magis, vel minus iustum, iustitia vero non. Ex quibus hoc argumentum desumitur. Ea, quæ conveniunt qualitati secundum essentiam, dicuntur de ea in abstracto, ut de albedine, quod fit qualitas talis speciei: quæ vero conveniunt, et inhaerent subiecto dicuntur in concreto.

creto, vt disgregare visum de albo; si ergo qualitas in abstracto non subsistit intentionem, sed solum in concreto: ergo non intenditur secundum essentiam, sed solum, vt est in subiecto, & ideo non per additionem gradus ad gradum, sed solum per maiorem radiationem in subiecto ex mente Aristotelis, & D. Thomæ. Huius argumenti respondendum est ex doctrina eiusdem D. Thomæ. 1. 1. quæst. 53 artic. 2. ad 3. vbi ait accidens quoumque modo significatur, hoc est, siue in concreto, siue in abstracto dicere ordinem ad subiectum: diuersa tamen ratione, nam significatum in abstracto dicit ordinem ad subiectum, vt in seipsum ab ipso met accidens, & terminatum ad subiectum solum sub ratione concreti, sicut cæteræ formæ, etiam substantiales in abstracto significantur, & ideo dicimus albedine esse, quia aliquid est album, sicut dicimus humanitatem esse, quia aliquid est homo. Vnde in definitione accidentis in abstracto significati non ponitur subiectum tanquam prima pars, quæ est genus, sed tanquam secunda, quæ est differentia, quia significatur tanquam terminus habitudinis eius. Significatum vero in concreto dicit quidem eundem ordinem ad subiectum, sed vt incipientem ab ipso subiecto, & terminatum in idem accidens. Dicimus enim simum esse nasum curuum; vel album esse corpus affectum albedine. Et ideo in definitione concreti ponitur subiectum pro genere, quæ est prima pars definitionis, sicut quoduis aliud concretum ponitur in definitione sui abstracti. Ex quibus sequitur (ait D. Thomas) quod quæ conueniunt accidenti ratione subiecti solum elatrisbuntur, vt significato in concreto, non in abstracto; & talis est intē-

sio, & remissio, quæ conueniunt accidenti secundum essentiam quidem, sed præcisè, vt est aliquid subiecti de potentia eius educitum, & hoc modo significatur accidens secundum propriam rationem accidentis. In abstracto vero non tam significatur vt accidens, quam per modum substantiæ, & ideo intenditur eius essentia, in quantum magis actuat subiectum, & magis illud perficit: quod consistit non posse habere, nisi per educationem nonne partis, vel gradus de potentia eiusdem subiecti, nam de essentia accidentis, vt talis est esse aliquid subiecti, vel substantiæ. Et hæc est ratio propter quam non attribuntur qualitates in seipso, & remisso, vt significatur in abstracto, sed in concreto: quod adeo verum est, vt si per impossibile qualitas esset forma sua naturaliter separata à subiecto, non posset vltimo modo intendi vel remitti; & ratio est manifesta, quia tunc non esset accidentis, sed substantiæ, cui repugnat suscipere magis & minus. Nihilominus in causa qualitates separata à subiecto per diuinam potentiam retinebit eandem intentionem; quam tamen non potest naturaliter accipere, nisi in subiecto, & per maiorem radiationem in eo, supernaturaliter vero posset produci à Deo extra subiectum cum tota sua intentione, per vnitam creationem: si cum tota simul produceretur, vel per plures, si diuersis temporibus, vel instantibus producerentur diuersi gradus eius. Et hæc etiam distinctio D. Thomæ explicat sensum verborum Aristotelis, quamuis non sint ab eo scripta ex mente propria, sed referent sententiam aliorum, vt legendi fiet per se manifestum.

QVÆSTIO VI

*An omnes gradus intensio-
nis eiusdē qualitatis sint
omnino similes, & eiusdē
perfectionis, vel diuersa,
aut dissimiles, atque essen-
tialiter subordinati?*

156 **E**X quaestione præcedente habemus, qualitatem producibilem per intentionem habere plures gradus, vel partes in eitate, ex quibus vnicis per continuationem indivisibilem tamquā ex partibus integrantes componitur vna numero forma habens totam latitudinem gradualem ex eis resultantem, vt calor ignis, quem vocamus octo, componitur ex octo gradibus tamquam ex partibus integrantibus suam latitudinem, & aliquorū quidem, seu equalibus, nā quilibet gradus, & tota ipsa qualitas secundum latitudinem intentionis est diuisibilis in infinitas partes proportionales ad similitudinem quantitatis, quæ in partes æquales finitas sua extensionis diuiditur, & in infinitas proportionales.

Quo supposito quaerit titulus quaestionis, an sicut partes quantitatis, vt linea, vel superficies, non solū sunt eiusdem speciei, sed etiam eiusdem rationis individualis, vt omnes palmi, nec vnus subordinatur alteri, aut illi non necessariò præsupponit, sed naturaliter potest ab eo separari, ita se habeant gradus eiusdem caloris intensi, à primo vsque ad octauum, vel aliquo modo sint dissimiles in ratione individuali partium, & diuersæ perfectionis, naturali-

terque subordinati, ita vt secundus sit perfectior individualiter primo, cumq; necessariò præsupponat, nec possit produci in subiecto, in quo non præsupponatur ille productus, & secundum hanc subordinationem naturalem omnem eius perfectionem eminenter continet; sicque de tertio respectu secundi, & primi vsque ad octauum. Quæstio sanè difficilis, & solum inter iuniores interpretes Aristotelis hoc tempore agitata.

Circa quam prima opinio tenet gradus intentionis eiusdem qualitatis à primo vsque ad octauum dissimiles esse modo explicato, ita sentiunt plures. Probant multis argumentis ad impossibile dicentibus, quæ ideo sub hoc vno possunt comprehendī. Si gradus intentionis essent omnino similes nullam habentes subordinationem; sequitur primo intentionem posse procedere in infinitum; ita vt eadem qualitas numero possit habere gradus intentionis actu infinitos. Probatur consequentia, quia si sunt omnino similes, non est difficilius producere secundum, quam primum, nec tertium, quam secundum, & sic de ceteris; ergo quodlibet agens quantumcumque tenuissimum poterit producere quemlibet gradum caloris, & ab vnoquoque poterit produci gradus infiniti; quia postquam produxit vnum, poterit producere alterum in infinitum, cum nō pollulet maiore virtute in agente vnus gradus, quam alter, eo ipso, quod non habeat maiorem perfectionem. Secundò sequitur; posse aliquid agere vltra suam perfectionem, quod patet esse falsum. Probatur consequentia, quia calor vt vnus potest producere aliquid caloris in multis corporibus: ergo potest illos omnes calores producere in eodenti, quod si fiat,

pro-

producet calorē, vt duo, vt quatuor, & vt octo, qui erit longē intensior, atque perfectior se. Sed probatur iterum consequentia, quia vnus gradus non est perfectior altero; ergo non requiritur maior virtus ad producendum vnum, quā plures, nec ad producendum eos in vno subiecto, quā in diuersis, quia non sunt maioris perfectionis in vno, quā in diuersis, & accidentale prorsus est eis; quod in eodem, vel diuersis producantur: nec etiam est minor capacitas in eodē, quā in diuersis subiectis ad recipiendum omnes. Et eadē ratione sequitur posse duo calida vt vnum se intendere vsq; ad octo, immo posse mutuo se corrumpere, atque conuertere in ignem. Probatur consequentia, quia quodlibet potest producere vnum gradum caloris in altero, sicut potest in quouis alio corpore nullum calorem habente, & sicut potest producere vnum, potest duo, & sic vsq; ad octauum cum possit eos producere in diuersis corporibus. Sequitur tertio qualitatem intensam non posse remitti, immo nec vllō modo corrumpi à contrario. Probatur consequentia, quia cū omnes gradus, quos habet, sint eiusdem omnino rationis, & omnino similes, non est maior ratio ob quam ab vno potius, quā ab alio incipiat corrumpi: ergo nec poterit omnino incipere, nec poterit talis qualitas corrumpi, vel remitti. Et si dicatur incipere ab vltimo gradu producto in tali subiecto, quia dissolutio rei opposita est productioni eius, & ideo ab vltima eius perfectione incipit, vt dissolutio domus à culmine. Nō soluitur argumentum, primo, quia nec dissolutio rei postulat ab vltima eius parte incipere, nisi sit aliquis ordo inter partes ipsas, qui cum non

ponatur inter gradus ipsos, non postulat corruptio qualitatis ab vltimo incipere, potius quā à primo, sed per accidens omnino erit, quod ab vno, vel ab altero, & ideo à neutro per se incipere poterit. Secundo, quia potest contingere, vt non prius vnus gradus, quā alter producat, sed simul, & in instanti omnes, vt videmus in lumine simul productum secundum omnes gradus intensiōnis, quia illuminatio non est per se successiua, sed instantanea. Tunc ergo non est maior ratio propter quā ab vltimo potius, quā à primo incipiat remissio luminis, quare non poterit vquam incipere. Vltimo sequitur intensiōem non esse aliud, quā coactionem plurimū entitatum sine ordine, & qualitatem intensam esse vnum per accidens, sicut cumulum lapidum. Probatur consequentia, quia ex intensiōe nihil aliud resultat, quā vnum ex multis entitatibus non ordinatis: ergo non est aliud qualitas intensa, quā cumulus quidam entitatum non ordinatarum, quod est esse vnam per accidens.

Secunda opinio est communis, quod gradus qualitatis intense sint eiusdē rationis, & omnino similes, nullam habentes subordinationem essentialē, ita vt posteriores necessaridē non præsupponant priores, sed solum constituent vnam numero qualitatem intensam, quia in eadem parte subiecti vniuntur per propria indiuisibilia intensiōnis, quæ sunt modi vniōnis, nam vniō hæc est continuatio realis, & ideo sufficiens ad constituendam vnam numero formam; quemadmodū plures gradus eiusdem qualitatis in diuersis partibus eiusdem subiecti producti, & per indiuisibilia continuati efficiunt vnam

numero formam extensam per totum subiectum, quia tam in intensione, quam in extensione verum est, quod docuit Aristoteles 3. lib. Phys. unum continuum, & unum numero idem esse. Ita sentiunt omnes fere antiqui, & grauiores Theologi in 1. dist. 17. Albertus Magnus art. 10. Scot. q. 3. D. Bona. in 2. parte dist. in. ar. 1. q. 1. ad 2. Richardus art. 1. q. 2. OKam. q. 6. Gab. & Greg. ibidem. Mars. in 2. q. 1. art. 1. suppositione. 8. Nymphus. 8. Methaph. disput. 6. & 11. Antonius Andreas. 8. Metaph. q. 6. Toletus 1. lib. de generat. cap. 3. q. 4. & Conimb. 1. lib. de generatione cap. 4. q. 2. art. 3. ad vltimum, & videtur mihi probabilior, & tenenda.

158 Quæ primo probanda est ex resolutione oppositæ hoc modo. Posterior gradus intensiōis sic est distinctus prioris, & sic eo perfectior, ut tota eius perfectiōe, & virtute cōtineat, non solum emineat, sed formaliter: ergo superfluit omnino prior, quare aduenire posteriori corrupti debet, ut Durand. questione præcedente a nobis refutatus asserbat, quia natura nihil superfluum permittit. Probatur antecedens, nam prima opinio concedit posteriori gradum eminenter continere perfectiōem prioris, & si non contineret, non esset eo perfectior, nec essentialiter ei subordinatus. Sed ego probō, quod etiā contineat formaliter, nam continere formaliter est continere per modum formæ informantis subiectum, ut patet de anima rationali, ideo continente formaliter gradum naturæ sensitivæ, quia continet per modum formæ informantis corpus, & talem ei gradum tribuentis formaliter, sed ita continet gradus posteriori perfectiōem prioris, ergo formaliter, probatur minor, quia continet tamquam forma

subiecti, quod constituit perfectius calidum formaliter; ergo continet formaliter. Et confirmo idem argumentum, & declaro simul; nam ideo sufficit vna forma sensitiva in equo, & vna rationalis in homine ad tribuendum corpori omnes gradus ascendendi priores, atque imperfectiores, et gradum corporis, & vitæ, quia forma posterior continet totam perfectiōem prioris, non solum eminenter, sed etiā formaliter; quia per modum formæ informantis materiam, & ideo tribuit corpori gradus, quos ipsa tribueret. Unde sequitur superfluum esse priorem in præsentia posterioris, & ideo non admittenda. Et hæc est potissima ratio, propter quam non admittitur forma corporealis, quam posuit Scotus, nec pluralitas formarum, quam alij ponunt in eodem composito, ut 1. lib. de anima ostendimus. Sed gradus posterior caloris continet eminenter, & formaliter totam perfectiōem prioris, quia continet per modum formæ, & eam tribuit subiecto in genere causa formalis constituyendo illud perfectius calidum formaliter, ut probauit: ergo eo adueniente superfluit omnino prior, & corrupti debet. Et eadem ratione probatur, superfluum esse omnes partes priores, cuiuscumque gradus, & corrupti debere adueniente vltima parte aliquora eiusdem gradus; quia sicut gradus posterior continet totam perfectiōem prioris, ita pars posterior eiusdem gradus continet totam perfectiōem prioris, & vltima perfectiōem omnium.

Secundo probatur falsitas eiusdem sententiæ, quia si gradus posterior continet eminenter virtutem prioris, ergo si produceretur separatus ab illo per diuinam potentiam, totum effectum producere posset, quæ producit uterque

simul

simul existens in subiecto, sed eam dē virtutē habet posterior existēs cum priori, ac haberet separatus ab eo; et quod sufficit ad producendum, quidquid produciatur ab utroque, & cum virtus elus sit naturalis, agit in quantum potest: ergo superfluit primus gradus ad agendum adueniente secundo, & ideo corrūpi debet. Et confirmo argumentū, quia si contineret eminenter perfectionem inferioris gradus, & ideo potest simile alium gradum producere, erit causa æquiuoca eius, & non vniuoca, quod est falsum. Probatur consequentia, quia causa æquiuoca differt ab vniuoca in eo, quod illa continet effectū eminenter, hæc vero formaliter. Immo etiā sequitur posterioris gradus differre specie à prioribus, probatur consequentia, quia id quod est calor vt vnū eminenter, specie distinguitur ab eo, quod est calor vt vnū formaliter.

159. Tertio probatur ex intentione, vel augmento charitatis, & gratiæ per faciendam, in quo difficile potest defendi opposita sententia; duo enim sunt certa in receptione sacramentorum. Primum per dignam receptionē cuiuslibet sacramenti intēdi gratiam, & charitatem, si eam prius habebat recipiens, etiam si cum remississima dispositione recipiatur. Secundo sacramenta omnia ab adultis recepta conferre gratiam secundum mensuram dispositionis, ita vt tanta, & non maior conferatur, quanta est dispositio recipientis. Ex quibus sic arguo, si posterior gradus gratiæ perfectior sit priori secundum entitatem individualem, sequitur per sacramentum eum minori dispositione receptum, dari maiorem, & perfectiorem gratiam, & per sacramentum receptum eum æquali dari maiorem, quod est contra secundū præ-

suppositum. Probatur primum, quia fieri potest, vt ille idem, qui recipit primum gradum gratiæ per sacramentum cum tanta dispositione, iterum recipiat illud cum multo minori, & tamen recipiet secundū gradum gratiæ, vel aliquam eius partē, quæ perfectior est, & maior secundum entitatem primo gradu; quare maiorem, & perfectiorem recipiet; immo sequitur per hoc secundum sacramentū nullā recipere gratiā contra primū præsuppositū. Probo consequentia, quia sacramentū receptū à diuersis cum eadē dispositione eundem gradum gratiæ tribuit; sed sacramentum receptū ab eo, qui non habet gratiam cum remississima dispositione, non conferret nisi primū gradum, qui est minor secundū entitatem, & perfectionē, quàm secundus: ergo in habente iam primum gradū non posset conferre secundum, quia non est maioris virtutis in vno, quā in alio. Sed probo secundum, quia sacramentum receptum cum dispositione vt vnum, producit gratiam, vt vnum in eo, qui nullam habebat; & in eo, qui habebat iam primum gradum, producet secundum; qui maior est, atque perfectior primos; producet ergo maiore, & perfectiorem gratiam receptum cum eadem dispositione. Probatur tandem in augmento eorumdem habitū per actus meritorios: ad quod probandum suppono opinionē magis iam recepiam in schola, etiam ab autoribus oppositæ sententiæ, videlicet gratiam, & charitatem augeri, vel intēdi per actus quantumlibet remissos ab eis procedentes. Ex quo iam arguo. Si quis eliciat actum charitatis vt duo, meretur primum, & secundum gradum charitatis, & si postmodum eliciat alium actum longis-

remissionem, nō dabitur illi per eū
tertius gradus, neque aliquid eius:
ergo per tertium actum remissum nō
augebitur in eo charitas, contra pre-
suppositam sententiam. Antecedens
probat, quia calidum ut vnum nō
potest augere calorem ut vnum exi-
stentem in eodem, nec in alio subie-
cto, secundum oppositam sententiā,
non solum, quia iam reperit produ-
ctum in subiecto totum calorem,
quem ipse habet, sed præcipue, quia
calor ut duo maior est, atque perfe-
ctior secundum entitatem individua-
lem: ergo actus meritorius ut vnum
non poterit mereri tertium gradū
charitatis, in eo, qui habet duos. Pro-
batur consequentia, quia tertius gra-
dus maior, & perfectior est duobus
primis: ergo nō potest dari pro actu
meritorio ut vnum. Et si respondeas
diuersam esse rationem in agentibus
Physicis, & per modum meriti, quia
illa operantur secundum modū Phy-
sicæ virtutis, quam non possunt ex-
cedere, hæc vero non operantur mo-
do Physico, sed morali longe diuer-
so. Probat, nullum esse discrimen
quantum ad hoc, nam etiam quæ ope-
rantur per modum meriti producunt
perfectiorem effectum, vel imperfe-
ctiorem secundum modum, quo
mouentur per auxilium diuinæ gra-
tiæ, & secundum modum affectus,
& conatus cum quo operantur: ergo
actui remisso procedenti ex minori
auxilio gratiæ, & elicito cum minori
affectu, atque conatu non potest cor-
respondere tertius perfectus gradus gra-
tiæ per modum meriti, ac illi actui,
qui a maiori auxilio procedit, & cū
maiori affectu, atque conatu fit: qua-
re non poterit ei correspondere ter-
tius gradus gratiæ in eo, qui habet
primum, & secundum, nec poterit
charitatem in eo augere. Probat

consequentia, quia sicut agens natu-
rale nō potest agere ultra virtutem
suam naturalem, ita agēs morale per
modum meriti non potest agere ul-
tra suam virtutem moralem.

161
Ut autem veritas nostræ senten-
tiæ propria ratione probetur, melius-
que intelligatur, & argumenta oppo-
sitæ commodius soluantur, explicā-
da est differentia inter Intensionem,
& extensionem in eo consistēs, quod
per extensionem perficitur eadē for-
ma in diuersis partibus subiecti, ita
ut partes extensionis formæ educat-
ur de potentia diuersarum partium
subiecti; sed per vniorem continua-
tionis efficiunt vnam numero for-
mam extensiuē perfectam. Per inten-
sionem verō, perficitur forma in e-
adem parte subiecti, ita ut de potentia
eius educantur nouæ partes; vel gra-
dus, atque etiam in eadem vniantur
per continuationem suorum indivi-
sibilium, & per talem vniorem effi-
ciant vnam numero formam magis
eductam de potentia subiecti, & ideo
perfectius illud informantem, & ac-
tuantem potentiam eius, & ex hoc
magis in eo radicatam, & habentem
perfectiorem modū essendi. Probat-
ur hoc duplici argumento. Primum,
quia totam perfectionem, quam ha-
bet forma in diuersis subiectis, ha-
bet in eodem; sed in diuersis subie-
ctis habet longe maiorem perfectio-
nem individuaalem, cum in quocūq;
habeat perfectionem realiter distin-
ctam ratione individualis differen-
tiæ diuersæ: ergo cū has omnes per-
fectiones simul vnitas, & efficientes
vnam habeat in eodem parte subie-
cti, sequitur euidenter maiore per-
fectione individuaalem habere for-
mam intensam in eodem subiecto,
quā diuisam in diuersis secundum
diuersos gradus. Quod hoc exem-
plo

plio ostendi potest, nam calor ut vni productum in duobus subiectis habet duplicem differentiam indiuidualem realiter distinctam: & cum differentia indiuidualis sit aliqua perfectio realis, scilicet modalis, habebit duplicem perfectionem realem: si vero in vno tantum subiecto esset idemmet calor ut vnum, non haberet, nisi vnam differentiam indiuidualem eiusdem perfectionis, ac eam haberet in singulis; ergo minorem perfectionem indiuidualem haberet. At si vterque gradus per intensiorem vnatur in eodem subiecto, habet vtramque perfectionem indiuidualem, & per modum vnus, quod est perfectiorem modum essendi indiuidualem habere, quam in duobus subiectis. Secundo, quia virtus vnita fortior est se ipsa dispersa, sed per intensiorem vnatur in eodem subiecto eadem virtus, quæ in diuersis subiectis dispersa foret: ergo fortior est forma caloris resultans ex duobus gradibus vnitis in eodem subiecto per intensiorem, quam esset si dispersa foret; hoc est diuisa secundum vnum, & alterum gradum in diuersis subiectis, sed esse fortiorem non est aliud, quam esse potentio- rem ad operandum; & esse potentio- rem ad operandum repugnat, nisi perfectior sit, vel perfectiorem modum essendi habeat: ergo eadem forma caloris intensa perfectius esse habet in eodem subiecto, quam haberet diuisa in duobus secundum diuersos gradus; ad quod asserendum non est necessarium ponere diuersam perfectionem indiuidualem, nec subordinatiorem aliquam in eisdem gradibus.

162. Ex hac doctrina colligitur hoc argumentum ad probandam verita-

tem communis sententiæ. Sicut non sunt multiplicandæ entitates reales sine vrgenti necessitate, ita nec multiplicari debent perfectiones reales in eisdem rebus; sed sine multiplicatione reali perfectionum indiuidualium inter eosdem gradus intensi- nis saluatur proprioris intensio- qualitatis distincta ab extensione; & cætera omnia, quæ in intensa quali- tate esse debent: ergo non est ponenda, sed dicendum æquales esse omnes, & secundum se non subordi- natos. Probatur minor, quia per- fectio intensiorem consistit in eo, quod qualitas vere sit magis radica- ta in subiecto, quam prius, magis actuet potentiam eius per informa- tionem perfectiorem, & tandem maiorem virtutem ad agendum ei tribuat; sed hæc omnia habet quali- tas intensa per gradus omnino simi- les, omnino æqualis perfectionis vnitis in eadem parte subiecti, vt pro- batur est: ergo non est necessaria dissimilitudo illa, & inæqualitas gra- dum cum essentiali subordinatio- ne, quam ponit opposita sententia, nec vilo modo admittenda.

Atque ex eadem etiam doctrina facile soluitur argumentum eius, & quia multa asserbat inconuen- nientia, quæ ex nostra sententia se- quuntur, ad singula per se respon- dendum est. Et ad primum negamus, quod sequatur intensiorem proce- dere in infinitum, quia non potest à quocumque agente remisso intendi calor: & cum dicitur non esse neces- sariam maiorem virtutem in agente ad producendum secundum gradum caloris, quam primum, distinguen- dum est; nam ad producendum illū in alio subiecto, non est necessaria maior, bene tamen ad producendum in eodem, in quo est primus gradus

O propter

propter perfectiorem modum essendi, quem habet utriq; gradus vnitatis in eadem parte subiecti, iam explicatum. Negandum est etiam, quod sequatur secundum inconueniens, videlicet, quod agens possit agere ultra perfectionem propriam. Et cum dicitur calidum remissum posse producere diuersos gradus caloris in diuersis subiectis: ergo posse eos omnes producere in eodem. Concesso antecedenti, neganda est consequentia, quia vnitatis in eodem subiecto perfectior effectum consiliuit propter perfectiorem modum essendi indiuidualem resultantem ex vnione omnium in eadem parte subiecti, vt probatum est. Et propter eandem rationem negandum est, quod duo calida vt vnum possint sese intendere vsque ad octauum gradum; licet enim detur capacitas ex parte subiecti, sed deficit virtus ex parte vtriusque agentis, quia neutrum potest intendere calorem alterius, ex eo, quod licet primus, & secundus gradus sint omnino similes, & equales, sed ex eis simul vnitatis in eodem subiecto longe perfectior effectus secundum rationem indiuidualem resultat, quam neutrum potest attingere, nec vtriusque simul, cum virtute in vtriusque in diuersis subiectis diuersam, excedat.

163 Ad tertium inconueniens bene respondent Conimbr. vbi supra negando, quod remissio qualitatis efficiatur impossibilis ex nostra sententia: & cum dicitur non esse maiorem rationem, ob quam remissio incipiat a corruptione vnius gradus, quam alterius, distinguenendum est, nam comparando gradus ipsos, cum causa secunda ista ratio verum est, quia ex se non determinatur ad singulares has actiones, & effectus, potius quam ad alios, sed indifferens est ad omnes, & solū

ad speciem determinata, sed a causa prima determinatur ad talē actionē singularem, ad talemq; effectū producendum, potius quam ad alterū, vt in 2. lib. Phys. agentes de modo concurrendi primæ causæ cum secundis docuimus, neq; hoc est prohibito recurrere ad primā causam, sed naturale, ac necessarium in quibuscumq; effectibus produendis a causis secundis naturalibus. Ita ergo in remissione caloris contingit, vt a primā causa determinetur, secunda ad corruptionem huius gradus, potius quam alterius, & ita incipit, atq; procedit semper remissio, sicut etiā intensio, & neutra reditur impossibilis. Solutio autem illa de inceptioe remissionis ab vltimo gradu producto in tali subiecto tamquam ad culmine totius ædificij insufficientis est, & bene impugnata in argumento. Ad vltimum tandem in eodem, quod inferebatur, videlicet intensiōem, & qualitatem intensam esse vnum per accidens, cum constet ex pluribus gradibus non ordinatis, facile soluitur hac distinctione; nam multis modis contingit resultare vnum per se ex multis, nempe tamquam ex potentia, & actu; quo pacto ex materia, & forma, aut ex genere & differentia resultat vnum per se essentialē. Secundo, tamquam ex per se ordinatis, vt ex multis vnitatis resultat vnus numerus per se. Tertio tamquam ex multis partibus integranibus per continuationem vnitatis, etiam non sint vllō modo subordinatæ, vt ex multis partibus integranibus substantiæ, & quantitatis resultat vna substantia per se, vt vna aqua, vel ignis, aut vna linea, vel superficies absque vlla subordinatione; & ita resultat vna qualitas iuncta ex multis partibus gradua-

duabus suis individuibus unitis, etiam si non sint vilo modo subordinati.

QVÆSTIO VII

An intensio qualitatum habeat terminos magnitudinis, & parvitatatis

164 **Q**uestio hæc solet tractari in 1. aut. 6. lib. Phys. vbi de terminis magnitudinis, & parvitatæ rerum naturalium agitur. Ego vero in commentariis Physicis eam remissi in hunc locum tamquam sibi proprium. Ut autem sensus quæstionis intelligatur, distinguenda est duplex qualitas naturalis, & supernaturalis: naturalis qualitas ea est, quæ convenit substantiæ à natura, vt calor igni, & frigiditas aquæ. Supernaturalis vero, quæ non à natura, sed per infusionem ab agenti supernaturali, vt gratia, & charitas. Et de qualitate naturali præcipue procedit quæstio, quia hæc sola pertinet ad considerationem Philosophiæ naturalis, quamvis vno verbo dicemus in fine quæstionis, quid de terminis qualitatis supernaturalis sentiendum sit. Qualitas autem naturalis dupliciter consideratur, nempe quoad intentionem, & quoad extensionem. Et primo de intentione eius agendum est, deinde de extensione. Sed tandem qualitas secundum intentionem, duplicem considerationem habet, nam primo consideratur secundum se, deinde vt est dispositio ad formam substantialem introducendam in mate-

ria, & contrariam expellendam. Et difficultas præcipua quæstionis de qualitate procedit quantum ad intentionem secundum se consideratam, nam vt est dispositio ad formam substantialem facile intelligi potest, quoniam modo terminetur. Supponenda est autem distinctio terminorum quantum ad magnitudinem, & parvitatem in intrinsecos, & extrinsecos ex 1. lib. Physicor. vbi copiose explicati sunt. Intrinsecus terminus magnitudinis vocatur, maximum quod sic, extrinsecus, minimum quod non. Et intrinsecus parvitatæ, minimum quod sic, extrinsecus, maximum quod non, & applicandi sunt ad intentionem qualitatum, sicut 1. lib. Physicor. applicati sunt ad extensionem quæstionis. Ex quibus iam patet sensus nostre quæstionis, qui talis est: an qualitates naturales quoad intentionem habeant terminum magnitudinis intrinsecum, ita vt ad talem gradum intentionis possint peruenire, vt maiorem intentionem habere non possint, vel solum habeant terminum extrinsecum, ita vt aliquem gradum intentionis ita magnum habere non possint, bene tamen quemcumque minorem illo, atque etiam quoad parvitatem habeant terminum intrinsecum ita paruum, qui sit tam minima intentio, qua non possint minorem habere; vel solum habeant terminum extrinsecum, qui sit minima etiam intentio, quam habere non possunt, bene tamen quemcumque maiorem. Loquimur autem de qualitatibus secundum se sumptis, nam de eisdem, vt sunt dispositiones formarum, postmodum dicetur.

Et prima opinio tenet qualitates naturales secundum se sumptas, habere

terminum intrinsecum magnitudinis, & paritatis in sua intensione, ita ut ad ealem gradum intensio: nis possint peruenire, vt ultra illum nō possint intendi, etiam per potentiam Dei absolutam, versus paritatem quoque petunt minimum quandam intensionem, sub qua primo producantur, ita vt sub minori non possint saltem naturaliter produci. Ita Scotus in 1. d. 4. 6. *Ad primam quæstionem dico.* Vbi loquitur de termino magnitudinis, & in 1. d. 1. q. 9. in solutionibus argumentorū, vbi loquitur de termino paritatis, de quo idē tenēt cū eo Contimb. 8. lib. Phys. cōm. 21. Greg. in 1. d. 17. q. 1. ar. 3. Capreol. lib. 4. q. 2. art. 2. Sonzio. 8. Methaph. q. 11. vbi pro eadem sententiā citat D. Tho. Ægid. 1. lib. de gener. q. 21. Bandun. 4. lib. Phys. q. 14. Tolet. 1. lib. de generat. q. 6. Sed diuerso modo explicatur iste terminus intrinsecus paritatis à Toletō & Sonziante; nā Toletus minimum illum gradum intensionis non ponit acq̄sitū per motum, vel partem eius, ne cōpella tur ponere primam partem in motu contra expressam sententiā Aristotelis 6. lib. Phys. vbi ante quodlibet mutatum esse motus asserit dari partem motus, & ante quamlibet partē motus dari mutatum esse & ita motū non habere primam partem, nec primum mutatum esse, atque etiam contra rationem continui, quod cū sit diuisibile in infinitum, non potest habere primā partem, & ita repugnat motum habere primam cum sit continuum, & consequenter repugnat qualitatem habere primā partem productam per motū. Ideo ponit qualitatem secundum minimum illam intensionem habere eodem essendi diuisibilem, & produci per mutationem, etiam suo modo.

indiuisibilem, à qua tamquā à termino à quo incipit motus intensionis per vltimum non esse. Sonzinas vero per motū produci asserit, & ideo videtur ponere minimum alterationis, & primum esse eius ex parte termini à quo.

Sed probatur hæc opinio quantum ad terminum intrinsecum magnitudinis hoc argumento. Qualitas secundum essentiam habet terminū intrinsecum magnitudinis: ergo etiā secundum intensionem. Probatur consequentia, quia intensio est modus consequens naturā, & essentia qualitatis: ergo habet proportionē cum ea. Antecedens vero euidenter est, quia qualitas, sicut res quælibet determinata, habet gradū perfectionis essentialis, sicut de terminata prædicata essentiali, vltra quæ nō potest crescere, nam eo ipso quod aliquid prædicatum essentialē addatur calorī, variabitur essentia, atq; species eius. Exemplum huius rei habemus in calore, qui ad intensionē vt octo peruenire potest, & hanc habet in igne, ita vt maiorē habere repugnet: sicque de cæteris qualitatibus secundum proportionē, necessariū dicitur erit.

Probatur secundo, quantum ad terminum intrinsecum paritatis ex Aristotele 6. lib. Physicorum text. 69. vbi vniuersaliter docet cuiuslibet rei permanentis dari primum esse in instanti productum, sed qualitates nō solum secundum esse, sed etiā secundum intensionem sunt res permanentes: cum constet calorem, & reliquas permanere postquā productæ sunt: ergo habet primum esse suæ productionis: in quo verū est dicere, nūc primo calor est in aqua; & immediate ante non erat, & necesse est habere aliquam intensionem, quia nō est producibilis qualitas in subiecto, hæc.

fine aliqua perfectione, & ideo nec fine aliqua intensio: ergo datur prima intensio qualitatis apud Aristotelem, quia non est alia minor; quare hæc erit minima. Probatum etiam ratione primo, quia dum primo producitur calor in aqua, ubi prius non erat, certum est expelli frigus per primum non esse, ita ut verum sit dicere, nunc non est frigus in aqua, & immediatè ante non erat, nõ quidem totaliter, sed secundum aliquam eius partem, quia cum expellatur successivè, evidens est in eodem instanti adhuc multum frigoris permanere in ea. Si igitur verum est nunc, aliquid frigoris expulsam esse ab aqua: ergo verum erit in eodem instanti aliquid caloris esse introductum in ea. Probatum consequentia, quia non expellitur vnum contrarium, nisi ad introductionem alterius; sed illud caloris non potest introduci, nisi per motum, vel mutationem instantaneam: ergo necesse est dari primum esse motus alterationis, ut asserit Sonzinas, vel mutationem instantaneam præcedentem eandem motum alterationis, per quam producatum calor minimus secundum intensio-nem, ut asserit Toletus. Secundo, si talis intensio minima simul, & primo producta non datur, sed quilibet intensio qualitatis est divisibilis in infinitum, sequitur nec dari qualitatem ita remissam, quam remissior alia in infinitum datur. Ex quo etiam inferatur remissionem procedere in infinitum, & ita nullum terminum, vel finem habere, sed postquam semel incipit, esse perpetuam versus finem, quod est absurdum. Probatum hæc vltima consequentia, nam si intensio caloris versus paritatem est divisibilis in infinitas partes proportionales, ergo divisio eius procedit in

infinitum, sed sicut dividitur, sic etiã corrumpitur per remissionem per partes non æquales, quia iam daretur vltima, & hæc esset maximè remissa, vltra quam nõ daretur alia remissior, & consequenter minima intensio eiusdem caloris, vltra quam non daretur minor: ergo sic remissio qualitatis per partes proportionales, sicut eius divisio. Vnde sicut divisio eius procedit in infinitum, & ideo nullum terminum habere potest, ita remissio eius.

Secunda opinio duo asserit. Primum, qualitates secundum intensio-nem habere terminum intrinsecum magnitudinis naturaliter, sed per potentiam Dei absolutam posse intendi in infinitum. Secundum, versus paritatem quoque nullam habere terminum suæ intensio-nis. Itaque quantum ad terminum magnitudinis convenit cum Scoto in vno, & differt in alio; convenit quidè in eo quod tribuit eis terminum intrinsecum magnitudinis naturaliter, differt vero secundum potentiam Dei absolutam, quo pacto etiam Scotus concedit eis eundem terminum intrinsecum, secunda vero opinio negat hoc modo habere talem terminum, sed ex illis: at signat quocumque termino posse vltra illum intendi in infinitum. Quantum ad terminum vero paritatis omnino contraria est Scoto, & alijs. Sed eam sequitur Scotus. 1. lib. Phys. q. 4. art. 3. cõcl. 1. Conim. ibidem. q. 1. Franciscus Suarius. 1. tomo suæ Methaph. disp. 46. sect. 4. & moderni ferè omnes, & videtur nobis probabilior, & sequenda.

Probatum primum, quod de potentia Dei absoluta non habeant terminum intrinsecum magnitudinis, sed dato quocumque gradu intensio-nis,

possint habere maiorem in infinitū hac ratione. Dato quocumque gradu intensiōnis, non repugnat habere maiorem ex parte diuinæ potentie, nec ex parte ipsiusmet qualitatis, nec ex capacitate subiecti: ergo semper potest crescere intensio, quod est nullum habere terminū intrinsecū magnitudinis. Antecedens ex parte diuinæ potentie euidentis est: sed probatur ex parte ipsiusmet qualitatis, quia intensio est perfectio quædam accidentalis eius, non pertinens ad essentialia prædicata, sed solum ad entitatem, in qua fundantur, ut superius ostendimus: ergo quæcumque crescat intensio, non variantur essentialia prædicata eiusdem qualitatis: quare non repugnat essentiali eius quælibet intensio quantumcumque magna, sed maior potest dari semper in infinitum, ex hac parte. Quod vero non repugnet ex parte subiecti probatur, quia licet capacitas subiecti sit finita in ordine ad essentialia qualitatis, sicut essentia ipsa finita est; nihilominus sicut essentiali qualitatis finitæ non repugnat maior intensio in infinitum, quia non variat essentiali eius, ita capacitati subiecti, ad quam essentia qualitatis ordinatur, non repugnat quæcumque intensio qualitatis finita, quia capacitas subiecti proportionatur formæ recipienti.

168 Probatur deinde secundum, quod intensio qualitatis non habeat terminum intrinsecum paruitatis, ita ut via generationis producatur qualitas sub minima intensione, qua non sit habilis minor alia, sed necessarii esse, ut quæcumque intensio data prius sit producta sub minori in infinitum. Primo ex illo principio Aristotelis, quod habetur 6. lib. Physic. cap. 6. text. 53. & 54. in omni motu

proprie sumpto, nec dari primam partem, nec primum mutatum esse ex parte principij, sed ante quamlibet partem dari mutatum esse indiuisibile, & ante quodlibet mutatum esse dari partem motus, & ideo nec dari primam partem motus, nec primum mutatum esse, sed solum habere Initiatiuum extrinsecum, nempe contrariam qualitatem, à qua moueri incipit corpus. Ex quo ita arguo. Alteratio est proprie motus à contrario in contrarium, per quem fit qualitas; & intensio qualitatis est idem motus, per quem incipit qualitas produci, quia non potest produci de nouo, quin producatur cum aliqua intensio: ergo non datur prima pars qualitatis producta quoad intensiōnem. Probatur consequentia, quia partes termini per motum producti correspondent partibus motus, per quas producantur, & indiuisibilia termini indiuisibilibus motus; sed non datur prima pars motus intensiōnis, nec primum mutatum esse: ergo nec dabitur prima pars qualitatis quoad intensiōnem, nec primum indiuisibile eius, sed ante quamlibet intensiōnem quantumlibet paruum datur minor in infinitum. Secundo probatur, quia motus intensiōnis realiter est continuus, ut superius probauimus, & qualitas etiam quoad intensiōnem habet latitudinem continuatam suis proprijs indiuisibilibus; sed repugnat continuo habere minimam partem, cum quælibet pars eius sit diuisibilis in infinitum: ergo repugnat dari minimam intensiōnem qualitatis, quin sit habilis alia minor in infinitum. Istæ rationes efficaciter probant aduersus Sözinatem asserentem minimam illam qualitatem quoad intensiōnem produci per motum. Sed probatur duabus

169

duabus alijs, quod non sit naturaliter producibilis per alterationem instantaneam. Primo, quia quilibet gradus qualitatis productæ quantumcumque parux intensiois diuisibilis est secundum eandem intensioem, & ideo suam habet latitudinẽ, non minus, quàm alij gradus maioris intensiois, & præterea habet contrarium sine cuius expulsionẽ nõ potest produci in subiecto, vt calor nõ potest produci in aqua sine expulsionẽ frigoris: ergo non potest naturaliter produci in instanti, sed necessariò successiuẽ, sicut ceteri gradus maioris intensiois. Probatur consequentia, quia propter has duas causas tantum repugnat quemlibet alij gradum eiusdem qualitatis produci in instanti, vel per mutationem instantaneam. Vnde si primus gradus caloris potest produci per alterationem instantaneam naturaliter, quilibet alius gradus eodem modo produci poterit, & ita fiet alteratio in instantibus temporis per mutationes instantaneas, ac per minima, vnde non erit motus continuus; quod ostendimus esse falsum. Sed respondet Tolerus qualitatem habere distinctã productionem ab intensioe, ita vt alia sit alteratio, per quam producitur secundum entitatem, vel substantiam, ab ea per quam intenditur; & ideo per primam alterationem instantaneam præcedentem motum intensiois produci qualitatem simpliciter, & simul, non successiuẽ in subiecto, & vt sic producta vocatur minima: diciturque consistere in indiuisibili, quia caret omni intensioe, ratione cuius est diuisibilis. Hęc tamẽ solutio supponit falsum, nempe quod productio qualitatis in subiecto, sit distincta realiter ab omni eius intensioe. Quod vero idem sit motus rea-

lis, per quem producitur in subiecto, & per quem producitur cum aliqua intensioe; sic ostendo: impossibile est produci qualitatem in subiecto extenso, quia producatur cum aliqua extensioe ad partes eius; ergo impossibile est, quod producatur sine aliqua intensioe: antecedens euidentis est, quia pars subiecti, in qua producitur, extensa, ac diuisibilis est: ergo qualitas in ea producta habet esse extensum, & diuisibile: & ita producta est, vt prius sit producta in medietate illius partis agentis proxima, quàm in alia medietate remota. Consequentia vero sic probatur, agens naturale agit vniiformiter deformiter in subiectum extensum, in quo in hæret contrarium: ita vt prius, & fortius agat in partem magis sibi propinquã, quàm in remotiorem: ergo perfectiorem effectum producit in ea, & consequenter intensiorem, quàm in remotiori, quod verũ est de qualibet parte propinquiori in infinitum: ergo repugnat produci qualitatem, quin producatur cum aliqua intensioe.

Secundo, quia si minima qualitas I 70. producitur per mutationem instantaneam præcedentem motum; e go falsum erit principium illud ex Aristotele adductum, quod non datur primum mutatum esse in motu, sed ante quodlibet mutatum esse datur pars motus. Probatur consequentia, quia per illam mutationem instantaneam verum est mutatum esse mobile, & tamen nondum mouetur: ergo datur mutatum esse ante motum quod repugnat, quia mutatum esse non est aliud, quàm mobile peruenisse ad talem partem, vel gradum terminum acquisitum, ad quem non peruenit, nisi per motum: ergo repugnat datur mutatum esse præcedens motum motum: Et si dicatur mutatum esse motus,

motus, hoc est indivisibile terminatum, vel continuatum partium eius, non posse præcedere totum motum, bene tamen mutatum esse per mutationem instantaneam, & Aristotelem solam loqui de mutato esse motus, non de alio, quare nõ erit contra doctrinam Aristotelis ponere minimam qualitatem acquisitã per mutationem præcedentem motum in instanti, quod est vltimum non esse eiusdem motus. Contra hoc est, quod in cæteris motibus, nempe augmentatione, & latione, neque Aristoteles, neque alius vñquam posuit talem partem minimam termini productam per mutationem instantaneam, nec est naturaliter possibile, quod sic probò. Impossibile est in rebus ad quas per se terminatur motus, vllam partem earum simul, aut in instanti produci, sed necessariò in tempore, & cum successione; ergo falsum est in alteratione ponere minimam qualitatem simul, & in instanti productam per actionem instantaneam; probatur consequentia, quia non est minus diuisibilis qualitas acquisita per alterationem versus principium, quam versus medium, & finem; sed nulla datur pars in medio, & sine acquisita in instanti, aut simul; ergo nec dari potest in principio. Non est etiam minus diuisibilis qualitas, quàm termini aliorum motuum, sed per ceteros motus nulla pars termini acquiri potest in instanti; ergo neque in motu alterationis. Et tandem probatur, quia aliæ partes eiusdem qualitatis nõ possunt simul, vel in instanti produci, quia producantur in subiecto cum resistantia contrarij, sed eodem modo producantur prima, vt per se est manifestum; cum sit eiusdem rationis, & eodem modo habeat contrarium in subiecto;

ergo non potest simul, sed successiuò produci, & ideo non potest dari prima.

Sed contra hoc est difficile argumentum, quia qualitas producta per alterationem est res permanens, continua quoad intensiõnem, & finita ergo est continuum finitum, sed omne continuum finitum, & permanens habet duo indivisibilia extrema, quibus terminatur, vt patet de linea terminata duobus extremis punctis; ergo quælibet qualitas intensa debet habere duo indivisibilia intensiõnis, quibus finita eius intensio sit terminata, videlicet primum, & vltimum; sed primum non potest produci per partem motus cum præcedat totum motum: ergo producit per mutationem instantaneam præcedentem motum; & non potest produci separatim ab omni parte eiusdem qualitatis; ergo producitur coniunctum alicui parti; hæc igitur pars erit minima qualitas quoad intensiõnem simul, & in instanti producta per alterationem instantaneam præcedentem totum motum intensiõnis. Respondetur tamen primo negando antecedens, quod qualitas producibilis per motum sit res omnino permanens, sed aliquid successiuum habet ex modo suæ productionis, & ideo vocari potest successiva quãtum ad fieri, licet sit permanens in facto esse. Et quia ex modo, quo producitur, debet sumi modus, quo terminatur intensio eius, talis modus terminationis similis est ei, quem habet motus, per quem fieri nata est. Et de motu constat non habere terminum intrinsecum versus principium, sed extrinsecum tantum; intrinsecum vero versus finem; ergo eodem modo terminatur qualitas per eum producibilis. Et propterea non habet nisi

Unum extremum intrinsecum, & positivum, nempe versus finem, ex parte vero principij solum terminatur negativè intentionis eius; quia verum est a contrario incepisse, & ideo principium habere intentionem eius, quia primam partem aliquotam habet, licet non primam proportionalem. Secundo responderetur habere quiddam primum indivisibile intentionis ex parte principij, non tamen esse productum per mutationem instantaneam, sed per primam partem aliquotam motus, cum parte qualitatis aliquota, cuius principium est, quod non potest esse verum de aliquo alio indivisibili terminij, quia omne aliud indivisibile succedit parti, & est quasi esse acquisitum eius; ideo supponit partem motus, per quam producit eadem pars terminij, & non potest per eam produci, sed per mutationem instantaneam subsequentem partem motus, & eam terminantem: primum autem indivisibile intentionis non presupponit partem intentionis productam, sed est initium primæ partis aliquotæ, & propterea simul cum ea producit per partem motus, & in parte temporis, non quidem primario, vel adæquatè, sed quasi ex consequenti, & in adæquatè.

172 Ad primum argumentum oppositæ sententiæ quod probabat qualitates secundum se habere terminum intrinsecum magnitudinis suæ intentionis; responderetur, probare intentum modo naturali loquendo, & hoc modo non esse contra nos, qui concedimus modo naturali terminum intrinsecum intentionem qualitatis, per maximum quod se, non tamen probare, quod talem terminum habeat, etiâ per potentiam Dei absolutam ut videtur intendere Scotus, quia licet eò

sona sit naturæ harum qualitatum determinata intentio, ultra quam non amplius possint intendi ab agere naturali, sed non repugnat essentia earum maiorem habere posse in infinitum, sicut non repugnat quantitati maiorem semper esse posse in infinitum, ideo per potentiam Dei absolutam, dato quocumque termino ultra illum possunt intendi in infinitum.

Ad testimonium Aristoteli adductum responderetur, qualitates producibiles per motum esse quidem permanentes in suo esse, sed aptas fieri successivè per motum, propter latitudinem contrarietatis, quam habent, & propterea non habere primum esse dum fiunt, sed per ultimum non esse produci ad modum rerum successiviarum. Aristoteles ergo dum asserit res permanentes habere primum esse, solum loquitur de permanentibus in esse, & fieri, quales sunt perfectæ substantiæ, nam adhuc de imperfectis, valde probabile est successivè fieri, ut aqua, vel ignis, & ideo non habere primum esse.

Ad primum argumentum per eadem minima intentione negandum est antecedens, quod in productione caloris expellatur, vel definitur frigus per primum non esse, sed absque dubio definit per ultimum sui esse. Quod sic probatur; motus calefactionis incipit per ultimum non esse, & nullo modo per primum esse: ergo verum est dicere de calore, qui per eum producit, nunc non est, & immediate post erit; sed productio caloris est expansio frigoris; & ideo esse caloris in subiecto est non esse frigoris in eo: ergo verum erit de frigore, nunc esse in subiecto, & immediate post non esse, quod est definire per ultimum esse. Et si dicatur definire per ultimum esse, non absolute, sed sub esse tanto, nempe in eodem gradu,

gradu, in quo incipit esse calor, & hoc esse possibile, quia frigus ut tantum, hoc est, sub tali gradu ut vnum, vel ut dimidium habet modum indivisibilis incipientis, & desinentis simul, & in instanti. Probatur esse falsum hoc argumento. Calor incipit esse immediate post, & frigus etiam desinit immediate post: sed immediate post non dicit instans, nec determinatum tempus, sed tempus indeterminatum; sed in tempore indeterminato repugnat produci calorē, vel frigus sub aliquo gradu determinato, vel indivisibili, sed solū produci- tur sub ratione indeterminata, & ideo dicimus absolute futurum immedia- tē post, & non cum additione aliqua: ergo absolute verū est, quod desinat per ultimum sui esse. Quod vero dictum est 2. lib. Phys. res omnes divisi- biles desinere per primū non esse, & non posse desinere per ultimum esse, intelligi debet, dum res ad cuius ince- ptionem desinūt, incipit per primū sui esse; tunc enim necessarium est, sed non est minus necessariū eadē res desinere per ultimum esse, si res alia, ad cuius inceptionem desinunt, incipiant per ultimum non esse, ut considerant est manifestum.

273 Ad secundum, neganda est conse- quētia, quod remissio qualitatis pro- cedat in infinitum, quamvis divisio eius secundam intensiōē procedat in infinitum: & ratio differentiā est, quia divisio fit per solas partes pro- portionales, & ideo nullum prorsus terminum habet, nec habere potest remissio cum sit motus, non fit per solas partes proportionales, sed etiā per æquales, in quibus illa continen- tur, ita ut per partem motus æqualē infinitas proportionales habētem, & partem temporis finitam mensuratā producat etiam pars æqualis intē-

sionis habens infinitas proportiona- les, & cum partes aliquotē, seu equa- les motus, & qualitates producat, at- que etiam temporis sint finitæ, & ni- hilominus quælibet contineat pro- portionales actu infinitas, tota intensio finita simpliciter est, sicut motus finitus est simpliciter; ideo tempore etiam finito absoluitur, & in infinitum non procedit, sicut de motu lo- cali probat Aristoteles aduersus Ze- nonem 5. & 3. lib. Physicorum, quod non procedat in infinitum, sed tem- pore finito absoluat, quia non pro- cedit per solas partes proportiona- les, sed etiam per æquales, in quibus finitæ proportionales includun- tur, facientes nihilominus partes ali- quotas actu finitas, & totum motū actu finitum, per quem omnes par- tes aliquotē spatij actu finitæ, & to- tum spatium actu finitum tempore etiam finito pertransit mobile.

*Quomodo terminetur qua-
litates quoad intensiōem,
ut sunt dispositiones for-
marum substantialium.*

174 **E**xplicatum est iam quomodo terminetur qualitates secun- dum se consideratæ, quantum ad intensiōem. Sequitur autem ordine debito explicandum, quomodo ter- minetur intensio earum, ut sunt dis- positiones formarum substantialiū, in quo minor est difficultas. Et ideo breviter explicandum est. Primo quidem quantum ad terminum magni- tudinis, quem dicimus habere interiu- secum, ita ut ad tantam possint per- venire intensiōem, ut maiorem ha- bere naturaliter repugnet, ut ignis petit intensiōem caloris ut octo, ita

ut maiorem non possit habere natu-
raliter, siccitatem vero fortè ut sex,
vel quid simile; & hos gradus habet
pro terminis intrinsecis magnitudi-
nis suæ intensiōis, & eadem est ra-
tio de cæteris qualitibus secundū
proportionem in ordine ad formas
substantiales, cuius dispositiones
sunt, & hoc est verum de dispositio-
nibus simultaneis. De termino vero
paritatis via generatiōis, quæ con-
sideratio pertinet ad dispositiones
præcedentes introductionem formæ,
diverso modo loquendum est secū-
dum diversas opiniones de subiecto
accidentium: nam qui tenent acci-
dentia esse in sola materia tamquam
in subiecto inhærentis, & propterea
eadem manere posse in genito, quæ
erant in corrupto, dicunt dispositio-
nes habere terminum intrinsecum
paritatis, ita ut talis gradus inten-
siōis requiratur ad introductionē
talis formæ, & expulsiōis oppositæ,
ut cum in minori non possit vna intro-
duci, nec expelli altera, ut ad intro-
ductionem formæ ignis, & expul-
siōnem formæ ligni ex parte mate-
riæ requiri calorem ut sex; ita ut eū
minori introduci nō possit vna, nec
expelli altera. Qui vero putant sub-
iectum accidentium esse compositū,
& propterea non posse vlla acciden-
tia eadem numero quæ erant in ge-
nito manere in corrupto, non pos-
sunt concedere dispositionibus ter-
minum intrinsecum paritatis suæ
intensiōis, quia non potest esse ve-
rum cum hac opinione, quod talis
gradus caloris requiratur ad intro-
ductionem formæ ignis, & expul-
siōnem oppositæ, ita ut cum minori
non possit vna introduci, & expelli
altera, quia talis gradus caloris de-
bet esse in ligno tamquam in subie-
cto; nam si in igne sit, non expelle-

tur ab eo forma ligni, nec introdu-
cetur forma ignis; in ligno autem ef-
se non potest, quia quantum est in li-
gno, non potest esse; expulsiō forma
eiusdem ligni, nec introducta for-
ma ignis; vnde sequitur intensiōne
dispositionum non posse cum hac o-
pinione habere terminum paritatis
intrinsecum, sed extrinsecum tan-
tum, ita ut verum sit, cum tali gra-
du caloris non posse permanere for-
mam ligni, sed expulsiōem esse, & in-
troducendam formam ignis, cum qua-
cumque tamen minori non esse ex-
pulsiōem illam, nec introductam hæc,
sed expelli in fieri, hoc est, toto tem-
pore, quo dispositiones non attin-
gunt illum gradum agentis causam ef-
ficentem ad expulsiōnem vnius, &
introductionem alterius; vno igitur,
vel alio modo loquendum est de ter-
mino paritatis secundum diversas
opinionēs de subiecto accidentium.
Itaque vniuersaliter verum est, in-
tensiōnem qualitatum, ut sunt dis-
positiones formarum substantialium,
terminari ad certum gradum, tam
versus magnitudinem, quam ver-
sus paritatem; sed versus magnitu-
dinem termino intrinsecum, qui dicitur
maximum quod sit; versus paritatem
vero termino etiam intrinsecum,
qui dicitur *minimum quod sit*; vel
saltem extrinsecum, qui vocatur *maxi-
mum quod non*. Probatur vtrumque
hoc argumento. Quælibet forma
substantialis habet perfectionem de-
terminatam, non solum secundum
speciem, sed etiam secundum differ-
entiam individualement: ergo pete
pro suo esse, atque introductionem in
materia determinatū gradū disposi-
tionis, quātū ad intensiōnem. Probatur
cōsequētia, quia inter formā substan-
tialē, & dispositiones ad eā requisitas
debet esse proportio præcipue secū-

dum gradum intensiōis, à quo sumitur determinata perfectio qualitatis, ut est dispositio ad formam.

De termino intensiōis qualitatum supernaturaliū.

175 **Q**ualitates supernaturales vocantur gratia, & charitas, ac ceteræ virtutes, quæ cum eis infunduntur nobis à Deo, ut ab agente supernaturali, & intenduntur duobus modis, videlicet ex opere operato, hoc est ex virtute sacramentorum, si dignè recipiantur, vel per nostros proprios actus bonos in gratia, & charitate factos; & quævis ad Theologiam propriè pertineat agere de intensiōe harum qualitatum, sicut de qualitatum ipsis, ut tamen completa sit dispositio de terminis qualitatum quantum ad intensiōem, brevissimè agendum est de terminis intensiōis earum; habent enim suos gradus, vel graduales partes intensiōis qualitatis istæ proportionales, & aliquotas, in quas diuidi possunt in infinitum, sicut qualitates naturales, & corporeas; sed differunt ab his, quia non sunt dispositiones ad formas substantiales, sed solum sunt supernaturales quædam participationes diuini esse supernaturalis, per quas anima nostra maximè perficitur. Et de termino paruitatis earum nullū video dubitantem, sed omnes tenent non esse eis cōcedendum intrinsecum, ita ut tam minima detur gratia, vel charitas in anima, ut minor, vel minus intensa dari non possit, sed data quacūque, potest dari alia minus intensa in infinitum; quod absolute verum est de his qualitativibus secundū se sumptis: sed quia per sacramenta infunduntur animæ secundum mensuram dispositiōis, contingit aliquando, ut

nulla sit dispositio in anima, ut in pueris baptizatis antequam rationis, & tunc datur eis minima gratia determinata per diuinam voluntatem: dicitur autem minima, non absolute, & secundum se, quia secundū se minor esse potest, sed accidentaliter, & ex suppositione in ordine ad subiectum nullam habens dispositionem. Solum potest esse dubium de termino magnitudinis earum quantum ad intensiōem, an intrinsecus sit; ita ut ad talem gradum intensiōis peruenire possint, vltra quem non possint intendi, vel dato quocumque gradu maiorem habere possint in infinitum.

Et prima opinio tenet, quod qualitates istæ secundū propriam naturam habent terminum intrinsecum suæ intensiōis versus magnitudinē, ita ut ad talem gradū peruenire possint, vltra quē repugnat intendi etiā per potentiam Dei absolutam, & talem gradum summum habere dicunt gratiam habitualem Christi, quæ si posset intendi, posset etiam dari alia maior, & melior, quod est absurdum. Ita Scotus in 3. distinct. 13. quæst. 4. §. *Ad primam questionem dico.* Quem sequuntur Durandus ibidem, & Caiet. 3. parte, q. 7. art. 12.

Probatu primo, quia si accipiamus gratiam ut vnū, & intendatur quantum possibile est per potentiam Dei absolutā; certum est non posse amplius intendi, vel ergo habebit tunc determinatū gradum intensiōis, & talem gradus erit *maximū quod sic* intensiōis eius; cū non possit amplius intendi: vel non habebit determinatū gradū intensiōis; sed intensiōem actu infinitam, quod est impossibile, cum infinita intensio, sit infinita perfectio repugnans creaturæ. Secundo, si gratia, & charitas non habent terminum intrinsecum suæ intensiōis,

sed

sed dato quocumque gradu possunt maiorem intensiorem in infinitum suscipere, sequitur posse esse actu infinitas secundum intensiorem. Probatur consequentia, quia tota intensiorem quam possunt habere successivè, potest Deus per absolutam potentiam simul eis tribuere; sed intensio earum potest successivè esse maior in infinitum; ergo possunt simul habere à Deo actu infinitam: consequens autem probatur falsum, quia gratia actu infinita secundum intensiorem non potest recipi in anima, cum capacitas eius omnibus modis sit finita: ergo necesse est gratiam, & charitatem habere terminum intrinsecum suæ intensiorem versus magnitudinem, quem si non habeant, poterit gratia cuiuslibet hominis in hac vita existentis maiorem habere intensiorem, quam gratia cuiuscunque beati, contra illud Matthæi. 11. vbi de Iohanne Baptistâ qui habuit perfectissimam gratiâ, dicitur: *Qui autem minor est in regno celorum, maior est illo.*

177

Secunda opinio affirmat has qualitates supernaturales nullum habere terminum intrinsecum magnitudinalis in sua intensiorem; sed dato quocumque gradu intensiorem quantumcumque maximo posse adhuc intendi in infinitum. Ita D. Thomas de gratia, & charitate 12. q. 14. artic. 7. & hæc est probabilior, & tenenda. Probatur efficaciter ratione D. Thomæ ibidem hoc modo. Intensio altitudo formæ solum ex triplici capite potest esse finita, nempe ex parte ipsius formæ, quæ ita petit determinatum gradum intensiorem, ut non possit illum excedere, quin varietur essentia eius, & in aliam speciem convertatur: vel ex parte agentis, cuius virtus ad intendendam talem formam

limitata est, ita ut ultra certum gradum non possit eam intendere: vel ex parte subiecti in quo recipitur talis forma, cuius capacitas finita est, & ideo non potest recipere formam, nisi cum determinato gradu intensiorem. Sed ex nullo capite habet qualitates istæ terminum intrinsecum magnitudinalis: ergo non est eis concedendus. Probatur minor, nam qualitates istæ supernaturales sunt immediatæ quædam participationes divini amoris supernaturalis, per quem diligitur anima à Deo in ordine ad beatitudinem; sed participatio ista nullum habet ex se terminum, nisi quæ ei præfigit Deus ipse eam diligens: ergo non habet ex se terminum intrinsecum suæ intensiorem. Virtus etiâ Dei agentis supernaturalis, à quo infunduntur gratia, & charitas in anima, de se est infinita, ut constat; & tandem capacitas subiecti, quod est anima, non diminuitur, sed augetur per has qualitates, ita ut quo plus intensiorem earum recipit, plus etiam recipere possit, quia quo plus recipit, eo sit obiectum maioris dilectionis, per quam gratia & charitas eius intendit debet; ergo ex nulla ex parte postulat terminum intrinsecum.

178

Ad primum argumentum Scoti negandum est, quod supponit, nempe gratiam ut unum posse intendi à Deo quantum possibile est, quia tota intensio, quam potest suscipere; non est determinata, sed infinita in potentia, ita ut data quacumque possit se fieri per habere maiorem; id autem, quod non habet actualem terminum ultra quem procedere non possit, licet habeat esse finitum, sed non determinatum ad talem gradum, quod vero non habet esse sic determinatum, non potest eorum simul productum extrinsecum, quia quidquid productum

P ; extra

extra causas, sub certo gradu perfectionis produci debet. Exemplum esse potest diuisio continui, quæ semper est actu finita, sed infinita in potentia, nullum habens terminum, ultra quem procedere non possit: & tamen non sequitur quod omnes diuisiones possibiles continui possit Deus simul facere: sic ergo dicendum est, intensiorem qualitatum supernaturalium esse actu finitam, sed infinitam in potentia, & ideo repugnat totam simul produci à Deo, vel facendi qualitatem, quantum possibile est.

Ad secundum, neganda est consequentia, quod intensio harum qualitatum possit esse actu infinita. Et dicitur posse Deum simul facere quæcumque facit successiue, negandum quoque est, etiam in rebus permanentibus, nam si perfectio earum actuali termino careat, ultra quem non possit crescere, impossibile est totam eius perfectionem actu produci extra causas, quia quod non habet esse actuale determinatum, non est actu producibile totum extra causas, ut probat diuisio continui. Et quod additur in eodem argumento, nempe capacitatem animæ omnibus modis esse finitam, negamus, quia licet sit actu finita, ita ut non possit recipere gratiam actu infinitam, sed quidquid gratiæ actu recipit, finitum esse debeat, est tamen infinita in potentia, ita ut semper possit intensiorem gratiam recipere. Ex quo euidenter sequitur, gratiam, quæ recipere potest, non habere terminum intrinsecum magnitudinis quoad intensiorem, sed extrinsecum tantum, & terminus iste non est alius, quam gratia actu infinita, quam recipere non potest (sed nec possibile est) bene tamen quamlibet finitam

tam sine termino. Et quod tandem additur, ex hoc sequi gratiam hominis in hac vita existentis, posse esse æqualem, immo maiorem gratia cuiuscumque beati, distinguendum est: nam secundum intensiorem, equalis, & maior esse potest per potentiam Dei absolutam, sed secundum eam perfectionem, quam habet gratia cuiuslibet beati ex dignitate, & qualitate actus beatitudinis, semper est maior quæcumque gratia viatoris: In quo sensu intelligitur verba Scripturæ all: ta.

De gratia tandem Christi Domini in eodem sermone respondet D. Thomas 1. p. q. 7. artic. 12. dupliciter sumi posse, nempe secundum intensiorem, aut secundum dignitatem, quam habet ex tali persona, hoc est, ex vniõne nature humanæ ad Verbum, quam sequitur, atque etiam ex alijs effectibus ex eadem vniõne prouentibus. Et si sumatur secundum intensiorem præcise, concedendum est, posse Deum de potentia absoluta facere aliam gratiam intensiorem, id est infinitam, & ideo maiorem, & meliorem secundum hanc considerationem, quam sit gratia Christi, repugnat tamen fieri aliquid maius, & melius eadẽ gratia secundo modo considerata, etiam per potentiam Dei absolutam, quia nec possibile est, sequi maiorem, aut excellentiorem vniõnem, nec reperiri in persona digniori, aut in altiori fine ordinari. Et adhuc secundum intensiorem considerata gratia Christi dicitur summa, in hoc sensu, quia non potest dari maior secundum potentiam ordinariam, quamuis non sit summa. Reliqua vero, quæ ad has qualitates pertinent, Theologis relinquenda sunt.

(170)

De

De terminis qualitatum naturalium quoad extensionem.

180 **E**odem profus modo loquendum est de qualitatibus naturalibus quoad extensionem, ac loquuti sumus de intensione earum, & ita dicendum primo, non habere terminum intrinsecum magnitudinis; sed ad quascumque partes subiecti posse se extendere in infinitum, ita ut si dari potest corpus actu infinitum, ad totum illud posse se extendere qualitatem. De termino etiam paritatis intrinseco via generationis, dicendum est, qualitatibus non convenire, etiam ut sunt dispositiones formarum substantialium, nam licet substantiæ concedatur determinata quantitas, sub qua generari potest, & non sub minori, adhuc in tali minime non habere terminam extensionem caloris, vel frigoris, ut dispositiones sunt; sed prius in medietate eius proximitati agentis introduceretur, & prius in medietate illius medietatis in infinitum, ita ut nulla datus tam parva extensio eius, qui data sic prius minor in infinitum. Solum ergo conceditur eis terminus extrinsecus extensionis, qui videtur esse punctum: nam data qualibet quantitate, ad quam extendantur, prius extendantur ad minorem. Et eisdem rationibus, quibus probatum est, non habere terminos intrinsecos magnitudinis, & paritatis, quoad intensiorem, probandum est, nec eos habere quoad extensionem, non sunt tamen eadem argumenta repetenda, sed applicanda, quod facili negotio fieri potest.

QVÆSTIO VIII.
De subiecto alterationis, & aliorum accidentium corporea substantia, an sit sola materia, vel compositum?

Inter alias differentias, quas Aristoteles assignavit inter generationem, & corruptionem, una parte, & alterationem, ex alia, una fuit ex parte subiecti, quia per generationem solum mutatur materia a privatione in vitam formæ ad eandem formam; per alterationem vero mutatur compositum secundum diversas passionem, quæ ei possunt accedere, hoc est, seu nondum diversas qualitates. Propterea sicut de subiecto generationis suo loco dubitatum est, an sit materia, vel compositum, ad quod terminatur, ita de alteratione dubitamus modo, an sit compositum, vel sola materia. Et eum idem debet esse subiectum motus, & terminum, quia subiectum movetur propter terminum adquirendum, & terminum in quem tendit alteratio, sint qualitates, de his est eadem quæstio, an sint in materia prima vel composito. Et tandem eæ qualitates corporeæ ad quas terminatur Physica alteratio (de qua sola agit Aristoteles, & cum eo nos) in materia substantiæ media quantitate sicut cætera accidentia corporea in eodem subiecto, in quo fuerit quantitas, erunt qualitates istæ cum suis alterationibus, per quas producuntur, atque etiam cum cæteris corporeis accidentibus. Propterea procedit quæstio de quantitate primo, & consequenter de qualitatibus, cæterisque accidentibus corporeis, quæ duplicia sunt; quedam incompleta, vel quasi partialia, quæ ex propria natura parti, & non toti conveniunt, ut relationes, par-

partura in se, & ad totum, atque etiam generatio, & corruptio substantialis, & his similia, de quorum subiecto constat, quod non sit compositum, sed partes ipsæ, nempe forma, vel materia: quare de his non procedit questio, sed de alijs, quæ conveniunt quidem composito, atque etiam materiæ, ut quantitas, & reliqua accidentia corporea, de quibus merito dubitatur, an in hac, vel potius in illo sint tamquàm in proprio subiecto. Sed adhuc subiectum duplex esse potest, in hæsiōis, & denominationis, ut in similitate constat, cuius subiectum in hæsiōis est nasus, denominationis vero totus homo, qui denominatur simus, & similitate existente in solo naso; non ergo inquirimus de subiecto denominationis, sed in hæsiōis tantum. Quod adhuc est duplex, proximum, & remotum; proximum est, cui proximè in hærent accidentia, remotum, cui in hærent ratione proximi. Procedit autem questio de subiecto in hæsiōis proximo non remoto.

182. Et prima opinio assertit non esse compositum, sed materiam: ita Auerroes in lib. de substantia orbis, & 1. lib. Phys. comm. 63. quibus locis docet in materia prima esse quasdam dimensiones interminatas illi coævas, hoc est à principio, quo creata est, et in hærentes, & numquam ab ea separabiles, sed in generabiles, atque incorruptibiles. Per dimensiones autem interminatas intelligit quantitatem, quæ quantum est ex parte ipsius materiæ, in qua in hæret, nec certam aliquam raritatem, vel densitatem, nec certum terminum suæ magnitudinis, aut parvitatatis, nec aliquam de terminatam figuram postulat. quænis à parte rei determinatam semper figuram habeat, atque etiam aliquæ

terminum magnitudinis, aut parvitatatis secundum exigentiam formæ substantialis. Quantitas igitur interminatam assertit esse in nuda materia tamquam in proprio subiecto, & semper cum ea perseverare eandem numero in omnibus generationibus, & corruptionibus: & cum cetera accidentia corporea in hærent subiecto mediante quantitate, in eadem materia esse. Ita etiam sentiunt Simplicius. 1. lib. Phys. text. 69. Philop. 1. lib. de generat. text. 33. & 40. Ammonius in Prædicamento quantitatis. Gregor. in 2. d. 11. q. 2. artic. 1. Aureol. apud Capreol. d. 13. q. 1. in argum. contra. 3. concl. Marilius. 1. lib. de generat. q. 7. Venetus in summa de gen. capit. 5. 2. Egidius 7. Methaph. q. 4. Nimphus. 2. Meth. disp. 4. Zimara theorem. 46. & à quibusdā citatur pro hæc sententia D. Tho. in 4. d. 1. q. 1. art. 2. questuicula 4. Sed solum eam referat ad propositum illius questionis, non sequitur.

Sed tribus modis intelligitur hæc sententia à recentioribus, qui eam sequuntur. Multi eam solum, & nudam materiam assertunt esse subiectum proximum quantitatis, & omnium accidentium materialium; ita ut ipsa per se, & sine admixtione formæ sufficiens sit ad recipienda hæc omnia accidentia, & formam ad id non esse illo modo necessariam, quantum non possit esse materia in re ipsa natura sine illa naturaliter; & ita ad recipienda accidentia solum se habeat quasi comitanter: unde cum non dependeat receptio accidentium in materia ex unione formæ cum ea, nec etiam desinunt esse in materia per separationem formarum, sed eandem numero, quæ erant in corrupto, permanent in genito. Alij vero materiam quidem subiectum in hæsiō-

nis omnium accidentium esse concedunt, non tamen nudam, sed prius unitam formæ, ita ut non possit ea naturaliter recipere sine forma: sed non ideo dicunt formam esse aliquo modo subiectum eorum etiam partiale, nam officium subiecti sola materia exerceat, sed quia existentia actualis materiæ, per quam est in rerum natura ex se est imperfectissima, sicut materia ipsa: & propterea non potest materia per illam existere naturaliter, nisi unita, & quasi fulcita per formam; nec etiam potest sustentare naturaliter accidentia, nisi informata, quia per informationem quasi perficitur, atque fulcitur existentia eius, ut possit esse subiectum eorum: consequenter asserunt separata forma in corruptione compositi desinere accidentia omnia, quæ erant in materia, nec permanere eadem numero in re genita, quæ erant in corrupta. Ita Comimb. 1. lib. de generat. cap. 4. quæst. 4. artic. 1. & alij.

183
7
Allj denique cum primis, & se eundis conueniunt in eo, quod sola materia sit subiectum accidentium, sed dependenter à forma id habere docent, non tamen ut à causa formali extrinseca, ut secundi, sed tamquã ab efficienti, à qua procedit in hoc genere quæritas, & cõsequenter cætera accidentia, ita ut à prima forma, quã materia habuit, processerint tamquã ab efficienti, à formis vero succedentibus tãquam à conseruante in genere causæ efficiētis: quia non repugnat eõdem numero effectũ conseruari à Deo per diuersas causas secundas sibi succedentes. Et quod de quantitate dicitur, de cæteris accidentibus, in quibus conueniunt corpora genita cũ corruptis intelligunt; de his vero, in quibus dissimilia sunt, asserunt, de no

uo procedere à noua forma. Et ideo nec omnia accidentia rei, quæ corrumpitur, permanere eadem numero in re genita, nec omnia esse numero diuersa, sed quæritate m cũ his, in quibus similia sunt, permanere eadẽ numero: cætera vero, in quibus differunt corrumpi cũ subliãtia, & alia numero diuersa procedere à forma geniti, quia licet similia possint à diuersis conseruari eadẽ numero, sed diuersa non possunt, nisi à diuersis efficiētibus procedere.

Probant autem, quod materia sit subiectũ accidentiũ, in quo omnes isti auctores conueniunt testimonij Aristot. 1. lib. de Gener. c. 4. tex. 14. & lib. 2. tex. 27. ubi ait, quod dũ vnũ elementum transmutatur in aliud, non corrumpuntur omnia accidentia, sed permanent in genito illa omnia, in quibus assimilantur, ut quãdo ex aere generatur aqua, permanent in aquo genita trãparentia, & huiusmodi aeris; cum non sit à quo corrumpantur. Sed non possunt permanere eadẽ accidentia, si sint in cõposito, tamquam in subiecto; cum non maneat idẽ cõpositum: ergo si eadẽ permanent, erunt in materia eadẽ numero permanente: & 1. lib. de generat. tex. 6. asserit dispositiones præcedentes pro introductione alicuius formæ cum alterationibus, per quas produuntur, versari circa materiam: sentit ergo esse in ea tãquam in subiecto, circa quod operatur agens.

Probat etiam in numeris penẽ argumentis ab eisdẽ, ex quibus hæc videntur mihi seligenda, quæ maioris momenti sunt. Primũ, quia ut aliquid sustinet aliud tãquam subiectũ eius, hoc solũ requiritur, & sufficit, quod habeat entitatẽ reãẽ extra causas, cũ actuali existẽtia, & subsistẽtia, sed hæc habet materia ex se, & non à forma,

Q vel

vel cōposita, vt in 1. lib. Phys. probauimus: ergo sufficiens est ex se ad sustentanda accidentia. Quod ex formis substantialibus materialibus cōfirmari potest, quas materia sustentat, tāquā propriū subiectū earū, in quo inhæret, & à quo dependet, non minus, quā accidentales, & hoc ratione propriæ existentie, & subsistentie, sine quibus non possereas sustentare, quia quod nō exiit, nec subsistit in se, & ex se, non potest alia sustentare: ergo materia sufficiens est, atque idoneū subiectum omnium accidentium.

184 Secundo, probant compositum nō posse esse subiectum accidentium in homine, in quo vnica est forma substantialis, & hæc spiritualis, vt probabitur 1. lib. de anima. Quo supposito ita arguunt; quantitas nō potest esse in toto homine tāquā in subiecto, in quo inhæreat, nec potest esse in anima: ergo est in sola materia. A necesseas quantū ad animā euidēs est, nam cum sit spiritualis, atq; indiuisibilis, non est capax quantitatis, nec accidentium materialium. Sed probatur de composito, quia repugnat accidens immedie vnire composito per inhætionem, quin immedie etiam attingat sua vnione materiā, & formam per modum vnus, nam ex his vnitis constat compositum, & secundum probabiliores sententias non est alia entitas realis, præter materiā, formā, & vnionē: sed repugnat quantitas, & accidentia corporca attingere animam rationalem, aut ei vilo modo inhætere: ergo non minus repugnabit inhætere composito cuius ipsa est forma.

Tertium, quia agens naturale, atque corporeum non potest agere, nisi in subiecto quanto, atque extenso: sed agens à quo procedit generatio substantialis, agit circa materiam;

tamquam circa proprium subiectū generationis: ergo generatio præsupponitur materiā quātā, & extensa, non solum toto tēpore alterationis præcedentiū, sed in instanti generationis. Probatur consequentia, quia in illo instanti agens naturale expellit à materiā vnā formam, & introducit alteram: ergo agit circa illam. Et præterea in illo instanti materia est subiectum generationis, quæ est actio extensa, atque diuisibilis, & ideo non potest recipi, nisi in subiecto diuisibili: in illo autem instanti non habet materiā quantitatem præcedentiis compositi, quod iam nō exiit, nec proinde accidentia eius, si in eo subiectatur; sed nec potest præcedere in materiā quantitas cōpositi tōne geniti, quia generatio est via ad illud: ergo prior natura via executionis introductione forme substantialis, & ideo prior etiam quantitate ab eadem forma procedente. Ex quibus sequitur materiam secum afferre quantitatem, tamquam sibi cōuam, & proprium eius subiectū esse, aliorumque accidentium materialium.

Quartum, agens naturale non intro- 185
ducit formam, nisi in materiā iam determinata ad illam, potius quā ad aliā per dispositiones præcedentes; sed non potest esse materia disposita, nec determinata in instanti generationis, in quo introducitur forma, si accidentia non sint in ea tamquam in subiecto, sed in cōposito: ergo ita sentiedum est. Probatur minor, quia licet toto tēpore alterationis præcedentiis intelligi possit materia disponi receptis dispositionibus in composito corrumpendo; sed in instanti generationis hæc iam nō est: ergo non permanent dispositiones præcedentes; sed muta intelligitur.

igitur materia omni forma substantiali, & accidentali: nuda autē materia nō potest esse disposita, nec magis ad hanc, quā ad illā formā determinata, sed indifferentis ad omnes. Quod manifestū est in generatione animalis, ad quā requiritur materia organizata: cū anima sit actus corporis Physici, & organici: esse autē organizatā in Instāti generationis repugnat, cū sit nuda, & organizatio nō sit Ineligible sine quātitate, & accidentibus corporis: ergo nec poterit introduci ab agente naturali vna potius forma, quā altera propter defectū determinationis, inimo neq; vlla poterit introduci propter defectum dispositionū. Et si dicatur primo sufficere dispositiones Immediate præcedentes, quæ licet iam non sint, sed ratione illarū, aut quia eas proximo tempore habuit in se materia, quasi sigillata manet pro tali forma, potius quā alia recipienda, quod est, dispositam simul, & determinatam esse. Contra hoc est, quod habuisse dispositiones tempore proximo, nihil reale Intrinsicum est in materia in Instanti generationis, sed sola denominatio extrinseca, ratione eius, nec disposita, nec determinata tunc erit materia, quia dispositio, & determinatio non fit, nisi per aliquid reale Intrinsicum in re disposita, ac determinata: ergo esse actū dispositā, & determinatam non potest intelligi, nisi per aliquid reale, & Intrinsicum actuale in ea: quare non sufficit denominatio extrinseca ex præcedentibus dispositionibus acquisita. Si vero dicatur secundo, dispositam esse materiā, atq; organizatam in Instanti generationis per dispositiones, quas secum affert in eodem Instanti forma introducta, quæ licet ab ea procedant in genere causæ efficien-

tis, & in hoc genere sint posteriores, sed in genere causæ materialis, vt præparant materiā pro introductione eiusdē formæ præcedere possunt ordine naturæ. Contra hoc est, quod effectus in nullo genere causæ potest esse prior suæ causā efficiente, à qua recipit esse, & quā proinde supponit iam existentem in rerum natura: ergo cum dispositiones illæ sint effectus eiusdē formæ, à qua procedunt, necesse est eam præsupponant existentem in rerum natura, atque adeo informantem materiā, quia nihil intelligitur agere, nisi intelligatur existere.

Probatur tandem multis experimentis, nam in generatione hominis videmus eo mortuo remanere eandem quantitatem, figuram, organizationem, calorem, & easdem cicatrices, si quas habuit vivus: ergo hæc, & reliqua accidentia non poterant esse in toto composito iam corrupto, sed in sola materia eadem permanente. Sed respondent nō permanere eadē numero, sed specie; videri autē eadem numero propter maximam similitudinem, & talia iudicari non quidem ab intellectu, sed à sensu, qui plane decipitur, & corrigi debet ab intellectu, sicut decipitur atque corrigitur cum iudicat solem, vel stellam longe minorem esse tota terra. Hæc tamen solutio aliquid valeret, si esset vrgens aliqua ratio, probans prædicta accidentia nō esse eadem numero, sed alia distincta, ac de nouo producta: sed nō solum nulla datur talis ratio, sed potius dantur valde vrgentes, quibus probatur non posse esse alia numero distincta: ergo iudicio sensum standum est; cum sit rationi consonum, & nullo modo corrigi debet. Probatur minor, quia si illa accidentia, quæ sunt

186

Q. 2 in

In caduere post mortem hominis, sunt distincta numero ab his, quæ erant in eodem homine uiuo, necesse est assignare aliquam causam determinatam, & particularem à qua producantur: constat uero nullam dari, quia siue naturali morte ab aliqua interna causa, & naturali, siue uolenta, à causa extrinseca intereat homo, nulla talis causa datur, quæ possit producere nouam quantitatem, nouâ figuram, nouû calorem, & cicatricem, quia plura ex his non sunt necessaria pro forma cadaveris, sed impertinenter omnino se habent ad quamlibet generationem nouâ. Recursus autem ad uniuersales causas, uel ad primam, à quibus producantur, nullû habet fundamentû, quia nullus effectus fieri solitus à causis particulariibus, sic à solis uniuersalibus, uel à prima, nisi uigere necessitate, & deficere causa particulari, in proposito uero nulla uigere necessitas, ut perse est manifestum; ergo nec talis recursus admitti debet. Et si dicatur uigere rationem esse, quod accidētia subiectantur in cõposito, & ideo non possunt permanere eadem numero, sed alia distincta debere fieri, nec dari causam particularem, à qua fiât, manifesta petitio principij est; cum supponatur id, quod probandum est, & pro ratione afferatur id, de quo est tota controuersia.

187 Secunda opinio asserit, quantitatem, & cetera accidentia corporea esse in cõposito tamquã in proprio adæquato, atq; immediato subiecto in hæc uis, ad materiam uero quodã tantum ratione in adæquata comparari. Ita D. Thomas expresse multis suæ doctrinæ locis, sed præsertim questione unica de spiritalibus creaturis artic. 3. ad 18. & 1. p. q. 76. artic. 6. Albertus Magnus in summa

de homine par. 1. questione an nutritio fiat ex simili, art. 1. Duran. in 1. d. 8. q. 4. Cõpreol. in 1. d. 13. q. 1. cõcl. 2. & 3. & d. 8. q. 1. conclusio. Cateran. in opus. de ente, & essentia, cap. 7. q. 16. Souzin 8. Methaph. q. 7. & 15. Ferrar. 4. contra gent. capit. 81. q. 1. & 3. Soto 1. libro Phys. q. 7. & uidetur nobis, si non facilius, probabilior tamẽ, & magis conformis doctrinæ, & principijs Aristotelis.

Probari posset hoc secundum multis testimonijs Aristotelis, sed præclara sunt hæc. Cap. de substantia in prædicamentis. Postquam probauit tam prædicata substantia, quã accidentia realiter esse in primis substantijs, quæ sunt substantiæ singulares, & realiter de illis prædicari, & ideo esse fundamentum omnium prædicatorum, ut homo, animal, uiuens, corpus, & substantia, album, aut nigrum de Petro, & Ioanne subdit, *Nô ergo existētibus primis substantijs impossibile est aliquid aliorum esse.* Namine autem aliorum, non sola uniuersalia, & substantia prædicata intelligit, sed etiam accidentia, quibus expresse docet sublatre primas substantias: ergo sentit his destructis per corruptionem non remanere accidentia, & consequenter in eis esse tamquam in subiectis, & non in materia quæ permanet. Testimonium hoc præcipue probat aduersus eos, qui dicunt materiam sufficiens subiectû quantitatis, & aliorum accidentium esse, ita ut in ratione subiecti non dependat à forma, uel cõposito, & ideo corrupto cõposito eadẽ numero accidentia permanere. Sed respondent primo, nô loqui Aristoteli de primis substantijs in particulari, sed uniuersaliter de omnibus, ita ut sensus sit, destructis omnibus primis substantijs, & non genericis de nouo alijs nut-

lum accidens earum permanere Sed hæc solutio valde aliena est à verbis, & sensu Aristotelis: à verbis quidem, quia exemplum ponit in substantijs particularibus, vt in quodam homine, & quodam animali: à mente verò, quia Aristoteles non existimauit possibilem corruptionem substantiæ, cui non succedat generatio: ergo nec potuit in hoc sensu loqui. Ideo secundo respondet loqui Aristotelem de corruptione primarum substantiarum secundum totam suam entitatem, ita vt non solum forma desinere, sed etiam materia, sic autem desinentibus primis substantijs impossibile est remanere accidentia. Hæc tamen solutio non minus est contra mentem Aristotelis, quam præcedens, quod sic probo. Aristoteles non cognouit desitionem substantiæ secundam totam entitatem, quia hæc esse annihilatio: ergo non potuit de ea loqui. Præterea de materia docuit expresse 1. lib. Phys. esse incorruptibilem; ergo non putauit possibile, quod prima substantia corrumperetur ex parte materiæ. Et si dixeris loquutum esse ex suppositione cuiusdam impossibilis: probatur esse falsum, quia loquitur expresse de primis substantijs, quæ verè corrumpuntur, & asserit eis corruptis, vt passim contingit, nihil permanere, hoc est, nullum prædicatum substantiale, nec accidentale realiter permanere. Sentit ergo proprium subiectum accidentium esse compositum, & non materiam.

188 Et in hoc 1. lib. de generat. cap. 4. tex. 23. asserit generationem substantialem differre ab alteratione ex parte subiecti, quia subiectum alterationis est compositum manens sub utroque termino, hoc est, sub vno, & alio contrario accidenti, inter quæ versa-

tur alteratio; vt subiectum calefactionis est aqua, vel lignum, quia manet modo sub frigore, quod est terminus à quo, deinde sub calore, qui est terminus ad quem, & solum suscipit mutationem secundum diuersas passionis, hoc est, secundum diuersa accidentia, quæ in se recipiens patitur subiectum vero generationis substantialis est materia prima: ergo sentit alterationem, & cætera accidentia corporea esse in composito tamquam in proprio subiecto. Verba eius sunt *Alteratio quidem est, quando manente subiecto, sensibili existente transmutatur in eius passionibus, aut contrariis existentibus.* Sed respondet subiectum alterationis esse compositum, non ratione totius, sed ratione partis, nempe materiæ. Hæc tamen solutio non potest esse ad mentem Aristotelis, qui propriissime loquitur de subiecto inhesionis, totum vero ratione partis non est subiectum inhesionis, sed solum denominationis, vt in similitate constat, cuius subiectum est homo ratione nasi, non est tamen subiectum inhesionis homo ratione totius, quia similitas non inhaeret in toto homine, sed in sola parte: dicitur tamen subiectum denominationis, quia per inhesionem accidentis in vna illa parte, in qua sola aptum est, inhaerere, denominatur totum ab illo. Si ergo compositum non ratione totius, sed ratione solius partis est subiectum alterationis: ergo non est subiectum inhesionis eius, sed solum denominationis. Quod vero Aristoteles de subiecto inhesionis loquatur, euidens est, cum dicat, compositum transmutari per alterationem in proprijs passionibus: ergo sentit in se recipere alterationem ipsam, quia nihil transmutatur, nisi quod transmutationem in se recipit.

Q 3 Sed

sed clarius hoc idem constat ex 3. lib. Physic. capit. 1. text. 1. ubi explicans Aristoteles, quod sit primum, & proprium subiectum motus simul cum terminis à quo, & ad quem, ita ait: *Alierum enim est, quod primum mouetur, & in quod mouetur, & ex quo, ut lignum, & calidum, & frigidum: horum autem aliud quidem, quod, aliud uero in quod, aliud autem ex quo, motus manifestus est, quod in ligno est, &c.* Et text. 11. eiusdem libri sic etiam loquitur de subiecto motus. *Primum enim dupliciter contingit motus esse motum, aut ut subiecti, ut homo mouetur, quia ex albo in nigrum mutatur, &c.*

189 Sed probatur ratione, quod materia non possit esse primum, & adæquatam subiectum motus, sed compositum, materia uero ad summum in adæquatam, & remotam. Primo, quia illud est subiectum proprium, & adæquatam accidentis, quod proprie, & adæquatè suscipit in se effectum formalem eius, ut subiectum proprium, & adæquatam albedinis, quod formaliter, & adæquatè est album; sed compositum suscipit in se primo, & adæquatè effectum formalem motus: materia uero, non nisi in adæquatè, & quasi remotè: ergo compositum, & non materia est primum, & adæquatam subiectum motus. Probatur minor, quia formalis effectus motus est moueri, sicut albedinis esse album: sed quod primo, & adæquatè mouetur quocumque genere motus est compositum: materia uero siue nuda accipiat, siue informata forma in adæquatè tantum sicut pars, & ratione totius compositi: ergo hoc, & non illa est subiectum primum, & adæquatam motus, & ex consequenti cuiuscumque accidentis producti per motum, quia idem

est subiectum motus, & terminus.

Secundo probatur eodem sententia ex potentis, & actibus vitalibus, ut ex sensibus externis, & actibus eorum, quæ cum sint accidentia corpora; ponuntur in materia prima tanquam in proprio, & adæquato subiecto ab opinione opposita. Quod uero sint potius in composito, tenet expresse Arist. 1. lib. de Anima text. 66. ubi in hoc ait distingui in homine potèntias sensitivas, tanquam cognoscitivas, quæ appetitivas ex una parte, sub intellectu ex altera; quod intellectus non est potentia organica, hoc est, in organo corporeo in hærens, sed spiritualis in hærens immediatè in anima rationali: appetitus autè sensitivus, & sensus, quorum cognitionem sequitur, sunt potentie organice, non in hærentes immediatè in anima, sed in organo corporeo, hoc est, in quadam parte determinata corporis, ut uisus in oculo; unde actus earum (inquit) non sunt actus animæ immediatè, sed totius coniuncti, nempe organi compositi ex corpore, & anima, siue ex materia, & forma; in quo residet potentia sensitiva, ut videre, & audire sunt actus oculorum, & aurium; siue potentie auditivæ intra aures ipsas, ut in suo proprio organo residentis; ita ut à potentia ipsa sensitiva in illa parte residente eliciantur, & in eadè permaneant. Ex quibus hæc tria argumenta colliguntur. Primum est: potentie sensitivæ immediatè sunt totius coniuncti, aut compositi ex corpore, & anima: nam ideo uocantur potentie organice; ergo immediatè in hærent in eo, & actus earum procedit ab eodem tamquam à principio proximo, operante uirtute potentie, & recipiuntur etiam in eo: ergo sunt in toto coniuncto tamquam in proximo subiecto, ut potentia uisiva,

suus, & actus videndi in oculo, & non in sola materia prima, ut asserit opposita sententia. Secundum, actiones immanentes hoc differunt à transeuntibus, quod istæ procedunt ab agente, & in eo non recipiuntur, sed transeunt ad passum ab eodem agente diversum, & in illo tamquam in proprio subiecto inhaerent, ut calefactio procedit ab igne tamquam ab agente, & transit ad aquam, in qua tamquam in subiecto recipitur: immanentes vero procedunt ab agente, & non transeunt ad passum distinctum, sed in eodem agente manent tamquam in proprio subiecto, sed actiones sensitivæ sunt immanentes, ut Aristoteles, & universa schola fateatur: ergo recipiuntur in eodem principio activo, à quo immediate procedunt, ut visio in oculo: sed principium à quo proxime eliciuntur, est compositum ex organo, & potentia in eo residente, & non materia prima secundum se nullam habens activitatem respectu harum actionum; nec etiam materia prima ut informata anima, quia nec hoc modo sumpta elicit actum videndi, nec per potentiam sensitivam; sed principium est totum coniunctum ex materia, & forma; ut docuit expressè Aristoteles, quod patet realiter esse distinctum à materia, etiam ut informata forma: ergo recipiuntur in eodem composito tamquam in proprio subiecto, & non in materia.

190 His argumentis ex eadem radice præcedentibus, respondere conantur adversarij distinguendo actionem transcurrentem hoc modo. Actio transiens duplex est, una quæ procedit ab agente, & transit ad passum, non solum ab eo distinctum realiter, sed extra illud existens, quo pacto calefactio procedit ab igne, & transit ad aquam,

quæ est res alia extra ignem; & hæc est actio simpliciter transiens, quia nullo modo permanet in agente, sed extra illud transiit. Alia est actio ab agente procedens, & transiens ad passum, quod licet sit res alia distincta ab eodem agente, sed non est extra illud: quia pars eius est intra ipsum clausa, & hæc est immanens simpliciter, quia intra agens ipsum permanet; transiens vero secundum quid, quia ad passum transit distinctum ab agente, quamvis intra ipsum manens, & tales sunt sensationes, quæ à potentia sensitiva, vel organo per ipsam sententiam eliciuntur, & recipiuntur in materia, ex qua componitur idem organum, & propterea immanentes dicuntur simpliciter, quia in materia organi inhaerentes permanere dicuntur intra idem agens, sicut eadè materia intra ipsum est, quavis ex eo, quod est distincta realiter ab eo, sicut pars actus, secundum quod possunt transeuntibus vocari, quia ad aliud transeunt quodammodo extra ipsum propter distinctionem realem. Quod vero Aristoteles asserit has actiones, sicut potentias, à quibus eliciuntur, esse totius coniuncti, hac distinctione explicari debet, nempe esse totius coniuncti, ut principij operantis, à quo procedunt, non tamen ut subiecti recipientis, sed solum materia: quod vero vocantur immanentes, verum est absolute loquendo, sed ex eo non probatur, quod in eodem organo adæquate recipiantur, sed satis est in materia eius recipi, quæ aliquid eius est, & intra ipsum permanet; & consequenter sensationes ipsæ, quamquam ad aliud etiam transeant quodammodo extra organum existens, propter distinctionem realem eiusdem materiae ab eodem organo.

Hæc

Hæc tamen solutio, nec vera est, nec argumêto satisficere potest, quod probo primo à simili, nam si aqua calefiat ab igne secundum vnam partem tantum, & postquam sic est calefacta, remoueat ab ea ignis, tunc tota ipsa aqua secundum omnes partes eius per modum vnius agentis agunt in solam materiam illius partis, per frigiditatem summâ, quâ habent producendo in eam frigiditatem amissam, & expellendo calorem ab igne receptum, & omnes fatentur talem alterationem infrigidationis esse actionem transeuntem, quia passum est distinctum realiter ab agente, licet in eo includatur tamquam pars in toto. Actiones etiam, quibus anima rationalis per vnam potentiam aliquo modo agit in aliam, dicuntur ab omnibus transeuntes, vt dum per voluntatem mouet intellectum, vel è conuerso, & tamen materia illius partis aquæ, in qua recipitur infrigidatio, includitur in aqua ipsa tamquam aliquid eius, atque etiam potentia illa, in qua recipitur motu procedens ab anima per aliâ, includitur in anima ipsa tamquam aliquid eius; ergo licet materia organi in qua recipitur sensatio, includatur in eodem organo tamquam pars eius: satis est esse realiter ab eo distinctam, vt sensatio eadem sit actio transiens, quia distinctio realis agentis, & passi, vel identitas vtriusque est, quæ facit actionem esse immanentem vel transeuntem.

Secundo probatur, quia actio immanens, vt nomen ipsum probat, est illa, quæ manet in principio agente, sed si sensationes recipiantur in materia organi, & non in eodem organo operante per potentiam, non est verum vilo modo, quod maneat in principio agente; ergo nec erit vilo mo-

do verum, quod sint immanentes. Probatur minor, quia materia non est vilo modo principium actuum sensationis, cum non possit esse principium actuum alicuius operationis, etiam radicale, vt in 1. lib. Phys. ostendimus, nam id quod est pura potentia, non potest esse principium actuum radicale actus, & ideo nec potest esse formale per potentiam in se receptam, quia principium formale per potentiam, debet esse radicale per propriam entitatem, à qua ipsamet potentia procedat, vt in quibuscumque agentibus est manifestum; hæc vero ab imperfectione materiæ aliena sunt.

Probatur eadem ex parte omnium 191
quæ concurrunt ad sensationes, & primo ex parte speciei impressæ, quia species est virtus obiecti, per quam vnitur potentia tamquam virtuti actiue, vt eam constituat sufficienter in actu primo ad eliciendam talem sensationem; ergo non inhaeret in materia tamquam in proximo subiecto, sed organo agenti per potentiam. Probatur consequentia, quia materia non est principium actuum sensationis per potentiam, sed organum, vt ipsimet aduersarij fatentur. Et si forte respondeant vni quidem organo operanti per potentiam tamquam principio actiui ad operandum ex eo, quod inhaeret materiæ eius, probatur hoc non esse verum, nec sufficientem, quia species ita debet vniri organo operanti per potentiam, vt constituat vnum integrum, & totale principium actuum operationis eandem; sed non potest sic vniri per solam adhaerentiam cum eo, & inhaerentiam in materia; ergo falsum id est, atque insufficientem. Probatur minor, quia species debet vniri principio sentienti tamquam actus determinans potentiam,

riam, & constituens eam sufficienter in actu primo tãquam representans obiectum ergo per realem & veram unionem, nam per solam adhesionem non potest efficere unum principium vitalis cognitionis, sed tamquam forma extrinseca se habebit, necesse est ergo ei uniri tamquam formam intrinsecam, vt sic à principio intrinseco completo procedat vitalis operatio, vt forma autem intrinseca non vnitur, nisi per verã, & realem inhesionem, quare organo debet inhzere species per se immediate, & non sufficit, vt inhzereat materię. Secundo, probatur ex parte speciei expressę, nam siue sensatio dicat veram actionem realem de prædicamento actionis formaliter, vel præsuppositiue, vel nullo modo, sed solum speciem expressam immediate per se dependentem à potentia, hoc est, sine vlla actione media secundum diuersos modos operandi, omnes tamen modi conueniunt in eo, quod tamquam rationem intrinsecam dicat unionem formalem eiusdem speciei expressę cum potentia, in qua formalis ratio cognitionis posita est. Sed ex hoc sequitur efficaciter non posse recipi eandem speciem expressam adæquatè in materia, sed in organo; ergo in eo debet inhzere tamquam in subiecto. Probat minor, quia potentia non sentit, neque cognoscit per se, neque materia per ipsam, sed principium adæquatum sentiens, atque cognoscens est organum per eandem potentiam: huc ergo debet uniri formaliter species expressa, vt vnicuius vnio sit cognitio obiecti, quod patet non posse fieri, nisi per realem inhesionem in eo. Probat tandem ex parte potentię sensitivę, & ipsius actus sentiendi, hoc est, actionis realis sentiendi, si hæc later-

uente in sensatione, quis repugnet accidens recipi in aliquo tamquam in subiecto inhesionis, quoniam tribuat proprium effectum formalem: sed materia non est capax effectus formalis potentię sensitivę, neque actionis effecti; ergo repugnat, quod in ea recipiantur actus sentientie hæc tãquam in subiecto adæquato. Minorem sic probat, effectus formalis potentię sensitivę est constituere subiectum formaliter potens sentire, atque cognoscere sensibile obiectum, quod est esse formaliter potens elicere sensationem, vt principium actiuum eius. Et effectus formalis sentientis est constituere subiectum vt actum, & formaliter sentiens, sed materia non est formaliter potens elicere sensationem, vt principium actiuum eius, nec etiam formaliter sentiens, sed vt utrumque effectum formalis recipit a læquato organo quod est cõpositum; ergo cõposito, & non materię insunt hæc accidentia tamquam subiecto adæquato.

Propterea rectiores alij his argumentis conuicti fatentur potentias, & actus vitales, atque etiã species sensibiles impressas, & expressas non recipi in materia tãquam in subiecto, sed in cõposito, nec priorem sententiam defendendi posse de his accidentibus, sed de cæteris imperfectioribus. Sed hic modus dicendi, meo quidem sententia) probabilis non est, quia destruit imprimis vnicuius fundamentam eiusdem sententię, quod omnes patenti eius præsupponant, & vi innotantur, nempe quantitatem esse eorundem materię, & prorsus inseparabilem ab ea, qua media omnia accidentia corporea inhzereat eidem materię tamquam adæquato subiecto, ut eaque permanent destructis formis substantialibus, atque cõpositis; unde sequitur vel nullum medium

R admi-

admittendum esse de his, vel illis accidentibus corporeis, vel fundamentum ab omnibus admittum destrui, cum eodem modo se habeat in omnibus; ideo modus iste medium ponens omni authoritate caret; & cum probabile sit, quod pluribus, vel sapientibus apparet, ut docet expressè Aristoteles, sequitur nullam probabilitatem habere.

Sed probatur ratione esse aperte falsum argumentum ad hominem, præsupposito illo principio, quod cum ceteris omnibus admittunt recedentes isti: videlicet omnia accidentia corporea inhzere substantiæ media quantitate, ex quo sic arguo. Potentiæ vitales cum suis actibus, atque speciebus non inhzent materiæ, tamquam subiecto adæquato, sed compositæ; ergo cetera omnia accidentia corporea inhzent etiam composito, & nullum inhzerebit materiæ, quod est contra ipsos. Probatur consequentia, quia accidentia hæc corporea sunt; ergo inhzent composito media quantitate; ex quo euidenter colligitur eandem ipsam quantitatem inhzere etiam eidem composito, & proinde cetera omnia accidentia corporea. Probatur hæc vltima consequentia, quia omnia debent inhzere media quantitate; ergo eidem omnino subiecto, cui inhzet quantitas, quod est compositum. Nec potest solui argumentum, si dicatur probare quidè de omnibus alijs accidentibus, quæ sunt in animalibus, ut de quantitate, & ceteris ea media inhzentibus, non tamen de eadem quantitate, & ceteris inhzentibus in reliquis corporibus non sentientibus; nam hoc aperte falsum est, quia quantitas, & reliqua accidentia corporea, quæ sunt in animalibus, præter vitales potentias, actus, atque species sunt eiusdem pror-

sus naturæ, & rationis, ut quantitas corporis sensibilis, & insensibilis eiusdem naturæ sunt, & similiter primæ qualitates, atque secundæ; ergo omnes postulant idem subiectum. Quare si ea, quæ sunt in animalibus, postulant pro subiecto compositum; euidenter sequitur, quod ea quæ sunt in cæteris corporibus insensibilibus, idem compositum postulent, & in materia esse repugnet.

Probatur tandem ex augmentatione viuientium, de qua duo docet Aristoteles. Primo, quod sit verè, & propriè motus terminatus per se ad quantitatem. lib. Physic. Sed terminus motus debet produci per motum cum motus sit via, & fieri termini, ergo per motum augmentationis producit quantitas: quod non potest esse verum, si quantitas sit in materia prima tamquam in subiecto, nam si ita sit, necesse est quantitatem cibi, vel alimenti permanere in carne, in quam convertitur alimentum, & vnisi viuenti cum ipsa carne per mutationem producta; cum eadem quantitas maneat in genito, & in corrupto iuxta hanc opinionem; sed non potest viuens simul acquirere duplicem quantitatem: ergo præter hanc, quam affert secum materia alimenti, non potest produci alia per motum augmentationis contra expressam sententiam Aristotelis. Respondent tamen pro opposita sententia iuniores, augmentationem esse propriè motum terminatum ad quantitatem, non de nouo productam, sed resultantem ex vnione quantitatis alimenti cum quantitate viuentis; nec Aristotelem vnquam dixisse, quod per augmentationem producat quantitas. Itaque existimant morum augmentationis habere pro termino productum vnio-

nem vnus quantitatis ad alteram, & consequenter maiorem quantitatem ex vnione resultantem; sicut generatio hominis habet pro termino productio modum vnionis animæ cum corpore. & Ideo totum hominem ex materia, & forma vnitis constantem; hunc autem modum vnionis dupliciter ponunt diuersi; nam quidam præter Indiuisibilia, quibus continuantur partes determinatæ, aut aliquotæ quantitatibus, quæ sunt præterea in linea, ponunt modum alium diuisibilem coextensum partibus, quo vniantur partes indeterminatæ quantitatibus; & hunc modum vnionis dicunt producti per augmentationem, per quem vnitur quantitas alimentum quantitati viuens corporis, & per additionem eiusdem quantitatis alimentum augeri corpus viuens. Hæc tamen sententia non solum est falsa, sed expressè contra Aristotelem; qui vbi eumque de quantitate, vel continuo loquitur, nullam aliud continuatum ponit præter Indiuisibile, quod vocat terminum communem, quo medio vnuntur, & continuantur partes. Quod verò sit falsa, probatur primo, quia eodem modo continuantur partes proportionales, vel indeterminatæ, ac determinatæ, vel aliquotæ: cum sint omnes eiusdem rationis: ergo si istæ vniantur, vel continuantur per modos vnionis Indiuisibiles: eiusdem vniri debent partes proportionales, vel indeterminatæ; & non debet multiplicari alius modus diuisibilis. Secundo, quia talis modus diuisibilis est: ergo habebit partes, & vnitas quidem per alios modos vnionis Indiuisibiles, & diuersos ab Indiuisibilibus, quibus vniantur partes quantitatis, quia partes istæ diuersæ rationis sunt à partibus mo-

di; ergo diuersis Indiuisibilibus vniri debent; quæ inaudita sunt in schola, & superflua, & ideo admitti non debent. Alij vero dicunt per augmentationem producti Indiuisibile quantitatis, quo vnitur quantitas alimentum quantitati viuens; & sit vna numero cum ea; & ideo per eam sic vnitas viuens augetur. Sed hæc etiam sententia contra Aristotelem est, qui nunquam somnauit per motum augmentationis producti Indiuisibile tantum, sed formam habentem latitudinem, ratione cuius potest per se terminare motum; est etiam falsa, quia Indiuisibile quantitatis non potest producti per se motu successiuo, cum careat latitudine; nec etiam motu continuo, quia per diuersas partes motus continui debent producti diuersi termini partiales, & continui; sed vnum Indiuisibile non potest esse continuum alteri, nec immediatum; ergo nec potest esse terminus motus successiuus, & continui. Et eodem modo impugnantur alij modi dicendi rectoriorum de productione Indiuisibilitatis per motum augmentationis, quos non refero, quia non habent fundamentum in doctrina Aristotelis, nec in vera Philosophia, sed in sola imaginatione eorum.

Sed probatur iam contra Aristotelem, & rationem esse, quod per augmentationem non producatur quantitas. Contra Aristotelem quidem ex 1. lib. de generatione, cap. 5. text. 41. vbi loquens de alimento, ex quo fiunt nutritio, & augmentatio, ita ait: *Secundum igitur quod potentia compositum ex viroque est, vi quantitas caro, sic quidem augetur: etenim, quantum oportet generari, et carnem secundum autem, quod solum caro est,*

R 2 nutritio,

nutrit, &c. Quibus verbis docet primo alimentum, nempe sanguinem esse materiam nutritionis, & augmentationis, in quantum in potentia est caro quãta, & compositam ex vtroque, nempe ex carne, & quantitate, sed diuersa ratione, nam vt caro in potentia est materia nutritionis, & vt in potentia quantum est materia augmentationis, sed fit caro actu per nutritionem: ergo fit etiã actu quantum per augmentationem. Probatur consequentia, quia vtrumque ait Aristoteles esse in potentia ante nutritionem, & augmentationem. Sed fieri actu carnẽ per nutritionem, est produci carnem per eãdem nutritionem: ergo fieri actu quantum per augmentationem, cum ante illam esset quantum in potentia, est produci quantitatem per augmentationem. Secundo, docet eisdem verbis carnem quantum per nutritionem, & augmentationem factam, vel etiam non factam, compositum quoddam esse ex carne, & quantitate: ergo sentit vnũ compositum resultare ex vtroque; nõ potest autem vnũ compositum resultare ex duobus, nisi inter se vnitas: ergo sentit quantitatem vniri carni; carnem vero non esse solam materiam, sed compositum substantiale ex corpore, & anima euidentissimi est: ergo ex mente Aristotelis quantitas vnitur composito, & nõ potest vniri ei, nisi vt forma vnitur subiecto per realem inhaerentiam, sicut nec albedo vnitur corpori, nisi vt subiecto ad compositionem vbi: ergo quantitas ex mente Aristotelis vnitur composito immediate, cum quo componitur totum quoddam accidentale, non vero materia, nisi remotẽ, & inadæquate. Quod vero sit contra rationem probõ, quia ex ea sequitur primo, per motum augmentationis

solum per se produci panctum indiuisibile, quo vniantur duæ quantitates; quod est contra rationem motus, & indiuisibilis, quia motus habet diuisibilitatem à termino, quam non potest habere à puncto indiuisibili: & indiuisibile cum sit continuatum, vel terminatum parium, non est per se producibile per motum, vt euidenter patet in ceteris modis: sed ad summum potest consequenter produci cum parte termini, quam continuat, vel terminat. Secundo sequitur, quod si per motum augmentationis non producitur quantitas, sed præexistens in materia alimenti vnitur quantitati viuẽtis per continuationem, & fit vna numero, augmentatio viuẽtis, solum fit quædam iuxta positio vnus quantitatis ad alteram, sicut augmentatio ignis per iuxta positionem lignorum, vel vnus aquæ ad alteram, quod tamen est falsum, & contra omnes Philosophos, qui in his rebus non viuentibus improprie dicunt augmentationem ponunt, per iuxta positionem, propriam vero in solis viuentibus. Sed respondent adhuc saluari propriam augmentationem in viuentibus, quia non fit per quamcumque iuxta positionem, sed per intusumptionem, & secundum omnes partes viuẽtis, per quas distribuitur alimentum iuxta exigentiam cuiuslibet partis. At in non viuentibus nõ fit iuxta positio secundum omnes partes, sed secundum aliquas tantum, quia non per intusumptionem; & ideo pura quædam iuxta positio est, non propria augmentatio. Hæc tamen solutio non satisfacit argumento, nam quod iuxta positio fiat vno, vel alio modo, aut per omnes partes, conditiones sunt extrinsecæ respectu augmentationis, in quibus non consistit

pre-

propria ratio eius, sed solum in ordine ad proprium terminum, quæ est maior quantitas producta per potentiam vitalem conuertentem plus alimenti in substantiam viuentis, quã deperditum fuerat, vel quã prius habebat viuens, in quo propriè, & ab intrinseco distinguitur augmentum viuentis, ab improprio non viuentium. Quod probatur hoc argumento. Si nutritio viuentis nõ esset productio partialis substantiæ per virtutem potentiæ vitalis, sed solum in nio substantiæ iam productæ etiam viuentis improprie, si esset, etiam si fieret per omnes partes viuentis, quia non esset operatio vitalis; nam ad vniendam vnã substantiam alteri per continuationem non est necessaria potentia vitalis, vel certe nõ specialis, vt patet in vnione alicuius partis absque corpori viuenti: ergo multo minus erit propria augmentatio, si nõ sit productio quantitatis. Probatur consequentia, quia nec ad vniendam vnã quantitatem alteri per continuationem etiam secundũ omnes partes est necessaria virtus vitalis, vt patet in igne, cui si iuxta ponantur ligna per omnes partes, non erit minus impropria augmentatio eius, ac est modo. Veritas ergo huius rei est, quod primo, & per se in eo consistit propria augmentatio, quod producatur maior quantitas virtute potentiæ vitalis, ad quam conditionem consequuntur aliæ, sicut mutatio consistit in eo, quod producat partialis substantia viuens tali modo: & ex hoc probatur efficaciter nõ dari propriam augmentationem, quam in viuentibus posuit vbiq; Aristoteles, posita quantitate in materia prima tanquã in subiecto, quia nõ potest dari productio maioris quantitatis per potentiam vitalem.

Vt autem hæc nostra sententia melius intelligatur, & argumenta oppositæ commodius soluantur, notandum est illud, quod Aristoteles docet 1. lib. de anima cap. 1. tex. 2. substantiam quæ est primum ex decem prædicamentis, tripliciter sumi; primo pro materia, quæ secundum se non est hoc aliquid, hoc est, nõ est substantia completa singularis, quia in sua essentia nihil habet actus, sed est pura potentia apta recipere formam. Secundò sumitur substantia pro forma, quæ etiam non est hoc aliquid, sed incompletum quid, nempe actus substantialis, ex quo simul cū materia fit completa substantia distincta realiter ab vtraq;. Et pro hac accipitur tertio modo, atque propriissimo substantia, quæ cum habeat esse à forma substantiali, habet etiã plures gradus essendi magis, vel minus perfectos secundum diuersos etiam gradus perfectionis, quos habet forma: & gradus isti substantiæ nõ sunt realiter distincti, sed ratione formali fundata in eminenti perfectione forme substantialis. Gratia exempli, Petrus, vel Ioannes est substantia quædam completa cõposita ex materia, & forma, quæ est anima rationalis, à qua habet hos omnes gradus essendi, nempe substantialem, corpus, viuens, animal, & hominem. Et quilibet gradus essendi sequuntur quædam proprietates, vel accidentia, vt gradum substantiæ esse susceptiuam accidentium, vel: ex posse sustentare, gradus corporis, tria dimensionum quantitativa, quæ etiam in prædicamento quantitatis appellatur corpus: vnde corpus de prædicamento quantitatis est propria passio substantiæ corporeæ, quia eo ipso quod substantia corpus substantiale est, immediatè est susceptiuum corporis quantitatis, per

quod extenditur; gradum viuentis sequitur proprietates generandi sibi simile; gradum vero animalis posse sentire; & gradum hominis esse risibilem, & admiratiuum. Hæc autem accidentia sequuntur hos gradus essendi substantiæ ratione formæ, vel ratione materiæ: ratione materiæ sequitur gradum corporis, quantitas; risibilitas vero gradum rationalitatis ratione formæ: & quia nec forma, vel anima, nec materia est homo, sed parhominis, ita nec est risibilis; sed risibilitas conuenit soli homini, & ideo in eo solum inheret tamquam in proprio subiecto; & etiam, quia corpus quantitatis conuenit corpori substantiali; & nec materia est corpus substantiale, nec forma, sed sunt partes eius, ideo corpus quantitatis non conuenit materiæ, nec formæ, sed substantiæ ex eis compositæ, & ab eis realiter distinctæ; & ideo nec inheret materiæ tamquam proprio subiecto, nec formæ, sed substantiæ ex eis compositæ, quia hæc sola est, quæ proximè, & adæquatè suscipit effectum formalem eius, nempe extensam esse, ac diffusibilem in partes extensas.

197 Ad testimonia Aristotelis pro eadem sententia adducta respondeo, in primo loqui de eisdem accidentibus secundum speciem, quæ non corrumpuntur per se, quia non corrumpuntur à contrario, nam dū generatur aqua ex aëre, nullum habet contrariū à quo corrumpatur humiditas eius, nec diaphaneitas, aut trāparentia; nam similia potius sunt in aqua, sed corrumpuntur per accidēs ad corruptionē subiecti, nēpe aëris, ut sæpe accidit in alijs generationibus. Nec secundum testimoniū habet ullam difficultatem, quia verum est alterationes præcedentes genera-

tionē versari circa materiam, nō tãquã circa subiectū adæquarū, sed in adæquatum, quia est pars ligni, vel aquæ circa quã versantur tãquã circa proximum, & adæquatum subiectū.

Ad primū argumentum neganda est maior, quod ad sustentandum aliud, requiratur; & sufficiat entitas realis cum existentia, & subsistentiæ licet enim hæc requirantur, non tamē sufficiūt, sed requiruntur amplius quod tale existens, & subsistens sit idoneum receptiuum eius; & quia materia est idoneum receptiuum formæ substantialis, tamquam substantialis potentia, ex qua educitur, vel eui vnitur, ideo proximè suscitæ formas substantiales, & proximū est earum subiectum, non est tamē idoneū susceptiuū quantitatis, & aliorum accidentium, quia quantitas, vt probauimus, proximè oritur à substantia corporea composita ex materia, & forma, tãquã propria passio naturalis eius, cum sit proximum susceptiuum trius dimensionis, & ideo habet se ad illam tamquam ad proprium, & immediatum subiectū, sicut cæteræ propriæ passionēs se habent ad res, vel essentias, à quibus emanāt. Ad materiã vero habet se tãquam ad radicem, & quasi remotū, & in adæquatum subiectum.

Pro solutione secundi notanda est, primo, quantitatem, vt probauimus, sequi naturam corporis substantialis, vel substantiæ corporeæ: vnde non conuenit homini, vel leoni, vt homo, & leo sunt, sed vt corpora; homo autem, vt est corpus substantiale, componitur ex materia organata, & anima rationali, vt est forma corporis. Sed istæ partes duobus modis sumuntur, aut secundum se, vel omnes simul, vt vnitæ modi vnionis substantiali. Et primo modo

do constat non componere totum, sed secundo modo ita componunt, ut totum non sit alia entitas realis distincta ab eisdem, ut unitis, bene tamen à quolibet, atque etiam ab omnibus secundum se acceptis. Secundo, notandum vnum accidens completum vnum primum subiectum postulare, cui primo inhæreat, & cum quantitas inhærens homini, ut corpus est, sit vnum accidens completum, vnum postulat subiectum, ita ut in multis inhære- re primo repugnet; & hoc subiectum, cui primo inhæret, est compositum ex materia, & forma corporis, & consequenter inhæret eisdem partibus, ut copulatum, & unitæ accipiuntur, vel ut constituentes compositum in omnibus quidem non tamen singulis, etiam ut copulatum sumptis, & unitis, quia singulæ etiam, ut unitæ alijs distincta entitatem realem continent ab omnibus ut unitis, & consequenter à composito, quod idem est realiter cum omnibus sic acceptis, non tamen cum singulis etiam sic acceptis. Et hoc quidem compositum, atque etiam omnes partes, ut simul unitæ ipsum constituentes recipiunt effectum formalem quantitatis, per quem sunt extensæ, ac diuisibiles in partes integrantes eodẽ modo ex eis compositis; sed quælibet harum partium etiam ut unita alijs, non participat eundem effectum quantitatis, nisi capax eius sit, vel eo modo, quo capax eius est. materia quidem tamquam primum, licet inadæquatim subiectum: ex quo etiam primo tamquam ex radice educuntur omnes formæ; forma vero, si materialis sit, non tamquam subiectum, sed tamquam aliquod receptum in materia extensâ, quia quantitas non est accidens consequens formam, sed materiam, ideo non po-

test recipi in forma tamquam in subiecto etiam partiali. Si vero nõ sit materialis, sed spiritualis, atque indiuisibilis, nullo modo recipiet effectum formalem quantitatis, neque id necessarium est. Quod notissimis exemplis probatur ab authoribus primæ opinionis necessariò concedendis; nõ ipsi docent quantitatem primo recipi in materia, & per eam primo extendi materiam, & ratione materiæ formas substantiales in eadẽ materia extensâ receptas, atque etiam extendi compositum, etiam si sit corpus humanum; nihilominus negant animam rationalem, etiam si recipiatur in materia extensâ, & sit pars corporis humani extensi, extendi, quia non est capax extensionis: ergo non mirum est, si extenso composito, tamquam proprio subiecto quantitatis, nõ extendatur anima, quæ pars eius est, quia partes compositi non participant effectum formalem in eo receptum, nisi sint capaces, vel secundum capacitatem earum. Quod alio exemplo non minus euidenti probatur, nam verum est compositum ex materia, & anima rationali non esse aliam entitatem realem distinctam ab eisdem partibus, ut simul sumptis & unitis: nec est minus verum idem compositum esse substantiam corpoream, vel corpus ut quod. Et tandem verum est eandem in partem, ut simul sumptas, & unitas realiter, & ut quod, esse corpus, & substantiam corpoream. Et ex hoc nõ sequitur, quod anima rationalis realiter sit substantia corporea, vel corpus, etiam ut quod partiale, sicut verum est de materia. Et tota ratio huius exempli, & aliorum est, quia ea, quæ conueniunt realiter composito, atque etiam partibus copulatum sumptis, & unitis, non conueniunt etiam realiter singulis partibus, nisi eo modo

quo.

quo concurrunt ad constitutionem eiusdem compositi; & quia materia concurret tamquam primum, & radicale recipiens omnes formas, ita conuenit ei, quod sit corpus, vel substantia corporea, vel quod partiale ita etiam conuenit ei esse extensum, quod esse primo recipit compositum à quantitate, formis vero materialibus conuenit alio modo longe diuerso, nam quia de potentia materiz vt primo recipienti educuntur, conuenit eis esse substantiam corpoream, vel corpus, non vt quod, etiam partiale, sed solum vt quo; hoc est vt rationi formali tribuenti esse materiz, & cum ea tamquam quo formali concurrēt ad constitutionem totius; extensio vero tamquam quod eis conuenit, non vt subiectis etiam partialibus quantitatis, sed tamquam habētibus partes substantiales integrātes, quarum ratione capaces sunt extensionis per receptionem in materia extensa. Animā denique rationali non conuenit esse corpus, vel corporea substantia, tamquam quod etiā partiale, sed solum, vt quo; quia verum est constituere corpus, vel corporeā substantiam, tamquam formā eius; & ideo verum est etiā esse corpoream substantiam vt quo, quod nō est aliud, quā esse formam corporis, vel id, quo aliud est formaliter corpus, vel corporeā substantia. Extensio vero non potest ei conuenire tamquam subiecto, etiam partiali; cū hoc etiam repugnet formis materialibus, sed nec vt recepta in materia extensa, quia cum non educatur de potentia materiz, nec ab ea dependeat, materialis non est, sed spiritalis; ideo non habet partes substantiales integrātes, quarū ratio nec extendatur materiz, sed cum prorsus sit indiuisibilis, recipitur in ea ab

que participatione extensionis propter eius incapacitatem: solum ergo potest dici extensa vt quo, hoc est, vt principium formale tribuens materiz gradum corporis, quem sequitur tamquam propria passio quantitas, & extensio.

Ex quibus ad formam argumenti 209 neganda est minor, quod non possit quantitas recipi in homine, in quantum est corpus substantiale. Et cum dicitur quantitatem receptam in homine necessariō attingere vñionem animæ cum materia, distinguendū est, nam primo; & per se non attingit vñionem sicut neq; formam, etiā materiale, sed quasi secundariō, in quantum modus ipse vñionis educitur de potentia materiz; & in ea recipitur eo modo, quo de formis ductis de potentia materiz dictum est. Vnde negandum est consequens, quod ex eo inferatur, nempe debere etiā attingere animam, quia licet attingat omnes partes copulatiu sumptas, & vñitas, non sequitur attingere quālibet, etiam vt vñitas alijs, nam compositum eadem entitas est cum omnibus partibus, vt copulatiu sumptis, & vñitis, non tamen cum quālibet, etiam vt vñitas alijs, sed à quālibet etiam vt vñitas distinguitur realiter, vt satis notum est secundum communem sententiam de distinctione totius à partibus. Ideo sicut nulla earum, nec secundum se sumpta, nec vt vñitas alijs realiter est compositum, ita nec realiter recipit necessariō effectum formalem, quem tribuit quantitas composita. Quod ex iplo signi vniuersalis copulatiu sumpti in materia Summularū facile ostendi potest, nā omnes Apostoli copulatiu sumpti sunt duodecim, & tamen non sequitur, quemlibet, vel aliquem etiam, vt copulatiu sumpt.

sumptam cum alijs esse duodecim.

Ad tertium distinguenda est maior, quod agens naturale non possit agere, nisi circa materiam extensam: nam duo sunt genera actionū, quæ agens exercet circa materiam. Primum est alterationum, per quas introducitur dispositiones pro expulsionem unius formæ, & introductionem alterius; & actiones istæ, cum sint veri motus, & habeant pro termino qualitates corporeas inherentes subiecto media quâritate, in eodem composito recipiuntur cum eisdem qualitatibus, quia vniuersaliter verum est, in eodem subiecto recipi motū, & terminum; actiones ergo istæ non versantur circa materiam, tamquàm circa subiectum proximum, & adæquatum, sed remotum, & inadæquatum; circa compositum vero corrum pendunt tamquam circa proximum, & adæquatum, & vtrumque extensum est, extensione quantitatiua compositum quidē primo, tamquam proximum, & adæquatum subiectū quantitatis: materia vero tamquam remotum, & inadæquatum. Secundum genus actionum est, earū, per quæ non producantur accidentia, sed forma substantialis educitur de potentia materiæ, & vniuerformæ, sicque ex veritate compositum; & talis est generatio, quam propterea merito vocant actionem substantialem; quæ cum habeat pro termino formam substantialem formam vnitā materiæ, in eadē materia recipitur cum ea, non quidē, ut acta quanta, vel extensa, sed ut subiecto disposito toto tēpore proximè præcedenti per quantitatem præcedentis compositi; cetera quoque accidentia per præcedentes alterationes circa illud producta. Itaque materia prima, circa quam versatur generatio substantialis, tamquàm circa propriū,

& adæquatum subiectum, semper est quanta, & extensa, quâritate præcedētis compositi, vel sequentis, non tamē recipit in se actionē media quâritate, vel eius ratione, sed ratione sui, atque immediatē; sicut ratione sui, & immediatē recipit substantialem formā ad quā ordinatur per se, & immediatē eadē generatio tamquam ad terminū formale: comitantur ergo tantum se habet quantitas ad receptionem substantialis formæ, non tamquam ratio recipiendi. Quod vero dicitur generationē esse accidens extensum, etiā est distinguendum, nā si intelligatur ita esse extensum, ut media quâritate recipiatur in subiecto, sicut cetera accidentia materialia, atque extensa, falsum est; cum immediatē, & per se recipiatur in materia, sicut recipitur forma. Si vero intelligatur esse extensam, quasi à posteriori, ita ut per quâritatem consequentem compositum in eodem instanti generationis, coextendatur materiæ; sicut coextenduntur formæ materiales educæ de potentia eiusdē materiæ per eandē generationem, verum est: habet enim generatio sicut formæ istæ suas partes integrantes entitatiuas, per quas capax est extensionis materiæ ratione quantitatis compositi, sicut formæ prædictæ. Ex quibus patet argumentum non probare, quod quâritas, & cetera accidentia sint in materia tamquam in proprio subiecto.

Ad quartum respondetur concessit **LOI** sa maiori, quod non potest agens naturale introducere suā formam, nisi in materia disposita, & determinata pro tali forma; sed neganda est minor, quod nec sit disposita, nec determinata per dispositiones, quæ habuit compositum in corrumpendū tēpore præcedente instanti generationis,

nam licet illæ non maneat in instā
ti generationis, satis est immediate
præcessisse; cum verum sit virtute earum
expulsam esse formā præcedē-
tem, & introductam sequentē; quod
sic ostendo: instans generationis est
primū nō esse alterationis, & disposi-
tionū, quas per eādem alterationem
induxit agens, est etiam primū non
esse formæ substantialis, quæ corrū-
pitur, ergo virtute earum expellitur
forma, etiā si non existant in instanti
generationis: euidēs est consequen-
tia, quia si Deus suspenderet cōse-
cutionem nouæ formæ, & velle cōser-
uare materiā sine vlla forma, nō mi-
nus sequeretur naturaliter expulsio
formæ, quā modo sequitur per intro-
ductionē nouæ: ergo sequitur sufficie-
ter fuisse expulsam virtute earū. Sed
probatur antecedēs, quia vel cū dispo-
sitionibus præcedentibus tēpore im-
mediato potest naturaliter permanere
in materia forma corrumpenda in
instanti terminatio alterationis, vel
nō potest: si potest, ergo illud instā
non erit primū nō esse eius in ma-
teria, quod patet esse falsum, cū sup-
ponamus contrarium, suspendente
Deo consecutionem alterius, & vo-
lentē cōseruare materiā sine forma;
si vero non potest permanere in eo-
dem instanti terminatio alteratio-
nis, sed necessariū est expulsā, sequi-
tur naturaliter esse expulsam virtu-
te dispositionum præcedentium, quia
non est aliud medium, per quod po-
tuerit expelli ab agente, vt patet est
manifestum. Ex quo inferitur primo
virtute etiam dispositionum præce-
dentium modo introducti nouā for-
mam. Probatur consequentia, quia
expulsionem vnius formæ, sequitur
naturaliter introductio alterius. Se-
cundo inferitur virtute earumdem
dispositionum sequi introductionē

talis formæ determinatæ, vt ignis,
exempli gratia, si dispositiones sint
calor, siccitas, & raritas. Probatur
consequentia, quia impossibile est
naturaliter, quod expulsionem for-
mæ ligni à materia virtute tallum
dispositionum sequatur alia forma,
nisi ignis, nam tales dispositiones
eam expellentes dicunt determinatū
ordinem ad eam tamquam ad
finem, in quem ab agente naturali
ordinantur, & repugnat cuiusque
alteri formæ. Tertio sequitur mate-
riam sic dispositam per tales disposi-
tiones præcedentes sufficienter esse
determinatam ad talem formam in
specie, & ad talem etiam in indivi-
duo: primū iam probatū est, quia si
expulsionē talis formæ per tales al-
terationes, & dispositiones nō potest
sequi, nisi forma ignis, determinata
erit materia ad eandem. & non aliā
susceptendam virtute tallum disposi-
tionum. Sed probatur etiam secun-
dū, quia medijs talibus dispositioni-
bus, & alterationibus præcedentibus
à tali agente à tali proximo, & tali tē-
pore, ex quibus sequitur in tali instā-
ti terminatio eius expulsio talis for-
mæ, determinatur idē agens naturale
proximum à primo ad talem for-
mam introducendam; cum ex se ef-
set indifferens ad quamcumque aliā
sue speciei, & consequenter manet
materia ex parte sua ordinata, ac de-
terminata ad talem formam, & non
aliā suscipiendam. Hic autem or-
do, & hæc determinatio solū funda-
tur in ordine naturalis cōsecutionis,
quæ habet formæ inter sese respectu
eiusdē materiæ dispositæ talibus dis-
positionibus, atque etiam in ordine natu-
rali, quæ habent dispositiones ipse, ex
eo, quo procedū à tali agente, & dis-
positiue expellū à materia formam,
quam habet, ad formam introducē-
dam.

dam ab eodem agente eiusdem speciei cum ipso tamquam ad finem ad quem ordinantur ab eodem agente. Quo vero naturalis hæc ordinatio sit relatio realis intrinseca in materia fundata in actione, per quam producantur dispositiones, vel sola denominatio extrinseca ab eisdem dispositionibus, nihil refert, quia sine relatione reali potest stare naturalis consecutio formarum, & dispositionum in materia, ut patet in anima, & cadavere, atque etiam in forma vini, & acetii, nam ut docet Aristoteles acetum non potest fieri, nisi ex vino: & quod sigillatim appelleretur in materia talis de: terminatio, vel non questio est de solo nomine, de qua nihil curandum est, dummodo res significata fundamentum habeat in natura rerum. Ex quibus intelligitur, materiam sufficienter esse dispositam in instanti generationis per dispositiones præcedentes, licet in ea non permaneant, satis est enim virtute earum expelli formam oppositam, & introduci novam, ut dicatur disposita, ac determinata, ut probatum est: permanentia vero, vel præsentia earum non solum non iuvat introductionem novam, sed impedit modum unionis substantialis eius cum materia, quia si illis medijs permanentibus in eadem materia uniat forma, accidentalis erit visio secundum modum cum medijs accidentibus prius unitis eidem materię fiat, quod non est admitendum, ut ergo substantialis sit, non solum secundum rem, sed etiam secundum modum necesse est, nude materię uniat forma, hoc est, in nullo accidenti medio actu in ea existente, & prius natura ei unito. Quod vero dicimus virtute dispositionum præcedentium expelli unam formam, & introduci alteram, non ita intelligimus,

ut tales dispositiones aliquid agant, in instanti, in quo non sunt, quia necdum sunt, dicantur aliquid efficere, sed solum in genere causæ materialis disponere materiam pro recipienda nova forma. Virtute igitur earum dispositam esse materiam, & formam antiquam expulsam, id tantum esse dicimus, quod est, per immediatam præcessionem earum in materia virtute talis agentis, & in tali tempore illo instanti terminato, nec posse formam antiquam permansere, nec aliam ab ea, quæ sequitur, introductam, quia talis est ordo præcedentiarum, & consecutionum inter formas, & dispositiones à tali agente procedentes, & in tali materia inductas, à natura constitutas, ut post dispositiones has, & hanc formam non possit alia sequi in materia.

Ad vltimum, in quo afferuntur ex-
perientia, de quantitate, organizatio-
ne, figura, cicatrice, & calore permanētibus in cadavere, negandum est
antecedens, quod permaneat eadem
numero, sed permanent solum eadē
specie, valde tamē similia, & propter
maximam similitudinem iudicant
sensus esse eadē numero, quæ admodū
contingeret, si videntur aliquo o-
uium quoddam, supponatur eo in scio
loco illius alterum valde simile in
eodem loco, vel distantia, ac situ, cer-
tum est iudicare esse idem nume-
ro, iudicio quidem sensus falso. Quod
absque dubio contingit, quia iden-
titas, vel diuersitas numerica non
est proprium sensibile, sed commu-
ne, sicut numerus. Circa sensibile au-
tem commune, etiam debite approxi-
matū falli possunt sensus externi:
cum non sit proprium obiectū eorū,
à quo specificantur: quare corrigi de-
bet sequens ductū sensuum corrigi debet

à seipſo iudicante potius ſecūdum naturas rerum, quàm ſecundum ea, quæ apparent ſenſibus. Ita ergo dicendū eſt in propoſito, ſenſus decipi, vel intellectū ſequentē ductum eorū, & iudicantem eſſe eadē accidentia numero in cadauere, quæ erant in corpore viuo, & rationem deceptionis eſſe maximam ſimilitudinem eorū. Decipi vero ſatis probabiliter exiſtimamus, propter rationes, quibus confirmata eſt noſtra ſententia, quibus ſit valde probabilis, & ſerè expreſſā in doctrina Ariſtotelis. Circa cauſam vero, à qua producuntur diuerſa numero accidentia, non eſt maior difficultas, quàm circa cauſam, à qua producitur forma cadaueris, nam plura ex eis ſunt diſpoſitiones eiuldē formæ cauſam vero cadaueris non minus tenent aſſignare oppoſita ſententia, quàm noſtra. Ad educendam igitur formam cadaueris de potentia materiæ in inſtanti corruptionis viuientis corporis, & productionem totius compoſiti, quod vocamus cadauer, omnes ſerè concedunt concurrere vniuerſales cauſas, vt Deum, & corpora cæleſtia. Tota autem difficultas eſt, an præter cauſas vniuerſales habeat aliquam particularem per ſe concurrentem cum illis, vel à ſolis vniuerſalibus educatur illa, & ſiat hoc Et quidam ex authoribus oppoſitæ opinionis, qui tenent eadem numero accidentia, quæ fuerūt in genito, permanere in corrupto, aſſerunt ab eisdem diſpoſitionibus, à quibus expellitur anima tamquam ab inſtrumentis vniuerſalium cauſarum educi formam cadaueris, & generari cadauer: ita ſentiunt Conſimb. lib. 1. de generatione c. 7. q. 12. art. 1. & q. 18. art. 1. Sed hæc ſententia inſtititur duobus valdè in certis. Primum eſt, quod eadē nume-

ro accidentia permanent in genito, & in corrupto. Secundum, quod diſpoſitiones præcedentes in materia, non ſolū diſpoſitiuè, & quaſi materialiter, ſed eſſicienter concurrant ad educationē, & introductionē ſequentis formæ, vt calor, qui producitur in ligno ad productionem ignis ex eo. Et hoc ſecundum, non ſolum eſt incertum, ſed expreſſe cōtra D. Thomā, & cōmunē ſententiā, vt inferius oſtendetur. Ideo alij dicunt, non ab his diſpoſitionibus, ſed à cauſa particulari eas cōſeruantē inſtrumentaliter produci: hanc autem cauſam imprimis eſſe corpora inſinſeca ambiētia, vt aerē, vel aquā iuxta temperamentum corporis: deinde partes quaſdā non viuentes admixtas viuētibus, vt ſunt humores, & ſpiritus vitales, & animalia, & plura alia, quæ omnia cū non viuūt, nec inſormētur anima, permanent mortuo corpore, & concurrere poſſunt ad educationē formæ cadaueris, tamquā ſimilē animæ, cui pro materia, & inſtrumentis deſeruiēbant. Sed hæc ſententia non videtur habere fundamentū in vera Philoſophia: quod ſic probo. Spiritus vitales, & animalia ſunt propria inſtrumenta animæ in ordine ad vitales operationes, humores vero ſunt quaſi partes ſecundariæ eiuldem viuentis ordinatæ à natura ad nutritionem, nempe, vt in partes viuētes conuentantur, vt patet de ſanguine, atque etiā ad conſeruationē vitæ, vt patet de eodem ſanguine, & cæteris humoribus: ergo per ſe ordinantur omnes ad vitam, & conſeruationem eius; ſed forma cadaueris eſt incompoſibilis in materia cū anima, & quodāmodo ei oppoſita, à qua expellitur, atq; etiā quaſi terminus corruptionis vitæ: ergo repugnat ſpiritus vitales, & animalia,

ſan-

sanguinem, & alios humores ordinari per se ad educationem formæ cadaueris, & esse instrumenta per quæ efficiuè educatur, iam enim agerèt ad corruptionem corporis viuentis. Dicendum igitur est de forma cadaueris idem prorsus, quod de formis animalium imperfectorum, quæ sùt ex putrefactione terræ, naturali quidem consecutione educi de potentia materiæ, in qua tales dispositiones præcesserunt, nempe talis organizatio, talis figura, tale temperamentum, & aliæ; nec dari causam efficientem particularem, à qua producat, sed à solis vniuersalibus, & prima eas determinante ad tales effectus, cum eisque concurrente produci.

205

Quod probatur primo ex refutatione aliarum opinionum, à quibus nulla assignatur idonea causa particularis. Secundo experientia, quia repentinæ mortis iugulati nulla datur vniuersalis causa particularis interna, nulla alteratio humorum, vel membrorum, à qua produci possit dispositio congrua, & per se ordinata ad educationem formæ cadaueris, sed respectu causarum particularium efficientium omnino per accidens sequitur: solum ergo potest esse talis consecutio per se ex ordinatione, & cōcursu naturæ vniuersalis, hoc est, vniuersalium causarum, ad quas per se pertinet educitio formæ iuxta exigentiam materiæ sic dispositæ, in qua talis forma præcessit: ita vt quemadmodum forma acti non potest introduci in alia materia, ab ea, in qua præcessit forma viui; sic in materia in qua fuit anima, quæ est actus corporis Physici, & organici, non potest sequi naturaliter; nisi alia quodam-

modo similis secundum organizationem, quam necesse est vitæ quodammodo opponi. Et tota ratio huius est, quia sicut corpus mixtum compositum ex elementis, ita dissolutio, vel corruptio eius tendit in elementa, sed quia elementa sunt corpora homogenea, & ideo ex hac parte quasi per extremum dissimilia corpori organico, & nõ potest naturaliter aliquid transire de extremo ad extremum, nisi per media minus dissimilia, propterea prouidit natura de his formis, quodammodo similibus, & medijs, vt per eas transiret materia ad elementa dissimilia: & ex his formis naturali necessitate materiæ educit, & introductis à causis vniuersalibus, & prima, sequuntur aliæ etiam similes dispositiones, nempe similis organizatio, figura, atque etiam quantitas accommodata præcedenti, quam habuit corpus vsuum, quorum accidentium iam forma ipsa cadaueris educta, & introducta causa efficiens est particularis, qua media vniuersales producunt similia accidentia; eadem etiam ratione sequitur similis cicatrix ei, quæ præfuit in organizatione corporis viui radicata, & similis etiam calor aliquando propter nihilam radicationem eius in corpore viuo.

Ex his, quæ dicta sunt à nobis in tota hac quæstione colligitur, quod præter incompleta accidentia, quæ soli materiæ, vel soli formæ conueniunt, quales sunt generatio, relationes partium, vel similia, nullum accidens permanet idem numero in re genta, ex his, quæ fuerunt incorru-

pta.

8; QVA

QVÆSTIO VIII

An omnia accidentia proxime inhaereant substantiæ, vel quædam non nisi medijs alijs

206 **P**rima opinio asserit nullum accidens recipi immediatè in substantia, sed quodcumque ei inhaerere media potentia receptiua, quæ sit accidentis eiusdem prædicamenti cù ipsomet accidenti recepto, ut qualitas recipitur in substantia media potentia, quæ sit qualitas, & quantitas media potentia de genere quantitatis. Ita Bonzinas 12. lib. Metaph. quæst. 26. conclusionem 2. & Iauellus quæst. 2. Probat testimonio Aristotelis, & D. Thomæ: nam Aristoteles 12. lib. Metaph. text. 16. asseruit, *Eadem esse principia omnium generum*, quæ verba exponit Comment. non de identitate vniuoca, sed analogica, ita vtsic substantia habet tria principia Physica, nempe materiam, formam, & priuationem, sic quodlibet prædicamentum accidentis habeat hæc eadem principia eis proportionata. Et adducit exemplum Aristoteles, nã principium albi (inquit) tamquam forma est albedo, tamquam priuatio, nigredo, tamquam subiectum, vel materia, superficies, in qua recipitur. Ex quibus verbis sic expositis, hoc argumentum colligunt. In quocumque prædicamento est propria potentia receptiua formæ illius prædicamenti: ergo omnis forma accidentalis recipitur in substantia media tali potentia sui generis; quare nullum accidens recipitur immediatè in substantia. Et D. Thomas 1. parte, quæstione 77. artic. 1. ex eis-

dem verbis Aristotelis videtur colligere hoc principium vniuersale à multis post ipsum receptum. *Potentia & actus sunt in eodem genere*, sic euim ait: *Cum potentia, & actus diuidantur, & quodlibet genus enis, oportet, quod ad idem genus referantur potentia, & actus: ideo si actus non est in genere substantia potentia, quæ dicitur ad illud actum non potest esse in genere substantia, &c.* Probat etiam ratione, quia potentia specificatur ab actu; ergo si actus est accidentalis, potentia etiam ad illud ordinata debet esse accidentalis; ergo omnis potentia substantiæ ad recipiendum formam accidentalem erit accidentalis, & ideo media tali potentia eam recipiet, & non immediatè per se. Secundo, quia si substantia per se immediatè recipit formam accidentalem; ergo per se immediatè est capax talis formæ, & potens eam recipere; quod est per se immediatè habere potentiam passiuam ad eam recipiendam. De illa ergo potentia passiuam inquit, an sit substantialis, vel accidentalis: non potest esse substantialis, quia potentia substantialis ordinatur per se ad actum substantialem, & non ad accidentia, nam res superioris ordinis, qualis est substantia, non potest per se ordinari ad rem inferioris ordinis, qualis est accidens: erit igitur accidentalis potentia, qua media recipiet quodcumque accidens, & nullum immediatè per se.

Hæc tamen sententia falsa est. 207
Probat primo ex natura substantiæ, quæ in duobus consistit, primum est, vt ei debeat subsistentia per se, & independens ab alio; secundo, vt per hanc subsistentiam per se possit substare omnibus; ideo de prima substantia in se, & per se substare al

(circle

seruit Aristoteles in primo predicamento; primo, per se, principaliter, & maxime substare, quia ratione substantiarum, non solum accidentibus, sed secundis substantiis, hoc est, vniuersalibus predicatis substantialibus; sed substare idem est, ac sustentare tamquam subiectum cætera: ergo substantia sua propria virtute, & sine adminiculo alicuius accidentis potest esse subiectum accidentis. Probatur consequentia, quia esse subiectum non est aliud, quam sustentare id quod in se recipit. Secundo probatur argumento ducente ad impossibile; nam si substantia non potest sustentare accidens, nisi media potentia, quæ sit accidens eiusdem predicamenti, ut asserit hæc sententia, sequitur euidenter dari processum in infinitum. Probatur consequentia; nam potentia illa accidentaliter per quam sustentat quantitatem, est accidens eiusdem predicamenti quantitatis: ergo vel immediate inhæret substantiæ, vel media alia potentia, quæ sit accidens; si primum admittatur, iam conceditur, substantiam immediate sustentare aliquod accidens contra eandem opinionem; si vero secundum, de illa secunda potentia per quam recipitur prima in substantia eadem est questio, an immediate recipiatur, vel per aliam potentiam accidentalem; & sic dabitur processus in infinitum, vel concedendum erit aliquod accidens immediate recipi in substantia tamquam in subiecto. Tertio, quia non solum debet admitti processus in infinitum, sed adhuc eo admissio, probatur non minus euidenter, quod aliquod accidens recipiatur immediate in substantia, nam admissio processus in infinitum, de tota illa collectione infinita accidentium verum est; quod sit in alio tã-

quam in subiecto: nam omnia, & singula sunt accidentia; sed illud aliud in quo debet esse tamquam in subiecto, non est accidens; cum sit extra totam illam collectionem infinitam accidentium: ergo est substantia, cui inhæret tota eadem collectio accidentium, vel aliquid saltem eorum.

Nostri igitur sententia est, quod non omne accidens recipiatur in substantia medio alio accidenti sui, vel alterius predicamenti, sed aliquid sit immediate in ea receptum; hoc est, nulla media potentia, quæ sit accidentis reale distinctum ab ea ex natura rei. Ita Caiet. 1. p. q. 4. art. 1. Pater suarius. tom. suæ Metaph. disp. 1. 2. sect. 5. num. 8. & c. & omnes recentiores. Probatur ex Aristotele. cap. 5. ante predicamentorum, & pluribus alijs suæ doctrinæ locis, in quibus diuidens reale in substantiam & accidens: sed membra huius diuisionis debent esse immediate opposita, & consequenter immediate comparari inter se; sed ratio inrerseca accidentis est esse in alio tamquam in subiecto, saltem secundum aptitudinem: ergo necesse est aliquod saltem accidens à toto (vel a iure) genere, vel vniuersaliter immediate comparari ad substantiam, tamquam ad subiectum, & immediate ei inhæret. Probatur etiam testimonio D. Thomæ 1. p. 2. quest. 77. art. 1. ad 2. ubi ita ait: *Si accidens accipitur secundum quod diuiditur contra substantiam sic nihil potest esse se medium inter substantiam, & accidens, quia diuiditur secundum affirmationem, & negationem, si licet secundum esse in subiecto; & non esse in subiecto, & c.* Ex quibus colligitur potentias animæ, vel intellectus, & voluntas, cum sint accidentia in secunda specie qualitatis, non esse realiter substantiam animæ, sed

sed immediate ei inhære tamquã subiecto: sentit ergo aliquod accidens immediate inhære in substantia sine vlla mediã potentia, quæ sit accidens.

Probat̃ur deinde ratione, ex natura accedens, nam accidens est extra rationem, & entitatem substantiæ, & conceditur ei à natura pro perfectione, & ornatu proprij esse, & vt per illud possit præstare plura, quæ per se immediate non potest, vt operationes, & alia: ergo necessariò debet concedi in ipsamet essentia, & in ipsomet esse substantiæ capacitas naturalis respectu talis ornatus, alioquin nõ esset ei naturalis, nec naturaliter reciperetur in ea. Hæc autem capacitas, per quam aptitudo est potentia passiva recipiendi: ergo non potest esse res distincta ab ipsamet substantia, nec requiritur ad recipienda omnia accidentia aptitudo, vel potentia receptiva in substantia, quæ sit accidens reale distinctum ex natura rei ab ea, sed realiter per se ipsam immediate recipit aliquod accidens. Secundo probatur, nam substantia Angelis essentialiter est intellectualis, & anima nostra essentialiter est rationalis: ergo vtraque substantia per se immediate capax est potentia ad intelligendum, & ratiocinandum; sed hæc potentia, vt alibi ostendetur, est accidens superadditum substantiæ creatæ ad operandũ in secunda specie qualitatis: ergo immediate, & per se illud recipit substantia Angelis, & animæ rationalis.

- 209 Ad testimonium Aristotelis respondeo, ita esse quod eadem sunt principia omnium entium, vel omnium prædicamentorum secundum proportionem; ita vt res quæcumque tria illa principia habeat suo modo, substantia quidem verè, & proprie ha-

bet tria principia in fieri, nempe materiam, formam, & priuationem; accidentia vero solum per similitudinem; nam quodlibet dum fit, habet aliquid, quod se habet tamquam materia, quod est subiectum, & aliquid, quod se habet tamquam priuatio in subiecto, videlicet earentiam sui, vel formam oppositam includentẽ quãdam rationem priuationis eius; sed non est necessarium, quod hæc tria principia sint eiusdem generis, vel prædicamenti secundum entitatẽ; sed hoc solum habet verum in substantia, in qua repertiuntur propriè; in cæteris vero prædicamentis secundum aliquam (saltem denominationem); ita vt subiectum, quod se habet vt materia, sit tale in potentia qualis est forma ipsa accidentaliter in actu, quamuis secundum propriam entitatem sit alterius prædicamenti; vt album habet pro forma albedinem, pro priuatione negredinem, sed pro materia substantiam, quæ licet alterius sit prædicamenti secundum entitatem, in potentia tamen est alba, quia potest recipere albedinem, & ideo vt talis reducitur ad idem prædicamentum qualitatis, in quo sunt forma, & priuatio. Quare non sequitur ex verbis Aristotelis sic explicatis, quod substantia recipiat albedinem, vt subiectum eius per aliam potentiam receptiuam, quæ sit accidens ex natura rei ab eadẽ distinctum, sed per propriam entitatem eam recipit quæ tamen entitas, per quamdam denominationem accidentalem dicitur pertinere ad idem prædicamentum qualitatis. Vnde sequitur male intellexisse verba Aristotelis auctores primæ opinionis existimantes, quodlibet prædicamentum habere principia propria eiusdem entitatis, ita vt si sit qualitas habeat præter for-

mam,

210

nam, & priuationem, potentiam receptiuam, quæ secundum suam entitatem sit qualitas, hoc enim non est ex mente Aristotelis, nec in doctrina eius potest sustineri; sed verba eius in prædicto sensu debent intelligi.

Aliud vero axioma, quod ex eodẽ testimonio videtur colligere D. Thomæ, nempe actum, & potẽtiã esse eiusdem generis, non est ita intelligendum, vt eiusdem prædicamenti esse debeant secundum entitatẽ, sed saltem secundum eandẽ denominationem, quia licet potentia sit alterius prædicamenti secundum entitatem, suscipit tamen denominationem formæ, ita vt corpus substantiale sit album in potentia, in quantum potest habere formã albedinis ipsum actum, & formaliter denominationem album. Et hoc idem videtur esse, quod Scotus asseruit in 2. d. 26. q. 1. potentiam esse eiusdem generis cum actum, non quidem actiuam, aut passiuam, sed obiectiuam, in quantum ab intellectu apprehenditur habere formã, vel actum in esse possibili, vt corpus in quantum apprehenditur posse habere albedinẽ dicitur pertinere ad prædicamentũ qualitatis, & speciẽ albedinis, & ex hoc dicitur habere potẽtiã obiectiuam respectu talis actus, vel formæ, non vero potẽtiã passiuam realem, quæ sit accidens de prædicamento qualitatis. Nam si de potẽtiã passiuã, aut actiuã reali eiusdẽ prædicamenti intelligatur idẽ axioma, aperte falsum erit: cum potẽtia quælibet actiua realis, & accidentalis sit in secunda specie qualitatis, & actus eius in prædicamento actionis, vt patet de grauitate, rãssibilitate, & cæteris. Et si in substantia corporea diceretur potẽtia passiuã realis, quæ esset reale accidens, in prædicamento qualitatis deberet collocari; vbi collocantur om-

nes potentie naturales ad agendum, vel recipiendũ, & tamẽ actus eius, qui est quãtitas, est in alio prædicamento.

Ad primum argumentum distinguendum est antecedens, quod potẽtia specificetur ab actu, nam de his, quæ per se ordinantur ad actum, verum est, & in hoc sensu prolatum ab Aristot. 1. lib. de Anima, cap. 2. de his vero, quæ non per se, sed per accidens ordinantur ad aliquẽ actum, non potest esse verum, quia quæ sunt per accidens, non conferunt speciẽ; entitas vero substantiã habet quidẽ capacitatem, & potẽtiã recipiendi accidentia, non tamen per se ordinatam ad illa, quia substantia cum sit per se, & essentialiter independens à quocumque accidenti, & etiã quodcumque accidens sit extra essentialẽ, & completam rationem eius, nõ ordinatur per se ad ea recipiẽda, sed per accidens; quare nec potẽtia passiuã eius accipit speciẽ ab actu, seu forma accidentali recepta. Et propterea docuimus, & probauimus in antepædicamento ex mente Aristotelis, & D. Thomæ, ex potẽtia substantiã ad recipiendum accidens, & ex ipso accidenti recepto non fieri vnũ per se, sed per accidens, & ideo excludendum à prædicamento, quia talis potẽtia non est per se ordinata ad actum accidentalem, quia repugnat rem vnũ prædicamenti per se ordinari ad rem alterius prædicamenti.

Ad secundum concedendum est primum e-*nthimema*, nempe substantiam per se immediatẽ recipere formam accidentalem, & per se immediatẽ esse e-*spaceam* recipiendi illam, & cum deinde inquiritur, an capacitã hæc, seu potẽtia passiuã sit substantialis, vel accidentalis; respondeo realiter, & entitatiuẽ esse substantialem, quia non distinguitur ex natura

T rci

211

rei à substantia, nec est aliquid reale ei superadditum, sed solū dicitur potentia, vel capacitas eadē entitas substantiæ denominatione quadā accidentali, in quātum per accidens, hoc est, propter quemdam ornatum, quē ab accidentibus nata est suscipere, ad illa ordinatur quadam ordinatione accidentali; cum tamen uon sit realiter accidens, sed substantia, ut dictum est. Negandum est igitur, quod sit potentia substantialis, hoc est, ordinata ad substantialem actum; sed solum potest dici entitatiue substantialis, quia entitas substantialis est, denominatiue uero accidentalis potentia uocatur ab actu, uel forma accidentali, quam per accidēs suscepit, ut expositum est.

QVÆSTIO IX.

An omnia accidentia inherant immediatē in substantia, uel quædam, non nisi medijs alijs?

212 **P**rima opinio tenet accidētia esse in duplici differentia, nā quædam sunt congenita substantiæ, qualia sunt, quæ per naturalē emanationem ex ea procedunt in eodem instanti, in quo sit, uel generatur; nam ex hoc dicuntur cōgenita, ut proprietates, & potentiæ naturales ad aliquē actum eliciendum ordinatæ à natura; nam intellectus naturaliter procedit ab anima in instanti, quo creatur à Deo, & risibilitas ab homine in instanti, in quo generatur. Alia sunt, quæ per motum, uel mutationem, aut actionem, uel passionem acquiruntur, & tales sunt omnes actus passionum, uel sensationes, intellectio-

nes, immo & motus ipsi, & mutationes. Et accidentia primi ordinis (ait) immediatē recipi in substantia; alia uero non nisi media potentia reali, & accidentali. Ita Caietanus ubi supra; cuius rationem uidetur posuisse s. p. q. 77. art. 1. nam accidentia congenita substantiæ essentialiter sunt potentiæ, quia ad hoc principaliter ordinantur, ut aliquos actus eliciant, atque in se recipiant, ut intellectus in intellectiōnes, & sensus in sensationes; dicuntur autem actus substantiæ, non proprie, sed solum secundum communem rationem accidentis, reliqua uero accidentia proprie dicuntur actus. Unde sequitur proprie postulare potentiæ, in quibus immediatē recipiantur; potentiæ uero ipsas, non postulare alias potentiæ, in quibus recipiantur; sed absque ulla media potentia receptiua inherere in substantia; cū ipsæ sint secundum proprias rationes essentielles potentiæ, & solum quadam ratione communi, & impropria dicantur actus.

Hæc tamen sententia Caietani insufficientis est, quia licet uerum sit, accidentia congenita inherere in substantia absque aliqua media potentia receptiua, quæ sit accidēs reale, non est tamen in uersaliter uerū de alijs, quæ possunt acquiri per actionem, & passionem, quod indigeant potentia reali accidentali, in qua recipiantur, & qua media inherereat substantiæ, nam quantitas impressis utriusque habet, nempe congenitum esse substantiæ corporeæ, & etiam acquiri per motum augmentatiōis, & amitti per diminutiōem, & tamen non indiget potentia receptiua accidentali, sed sine illa, atque per se immediatē inheret substantiæ; & relationes identitatis, & diuersitatis non sunt necessariæ congenitæ substan-

substantiæ, sed acquiri possunt, & amitti per actionem, & passionem, saltem secundario; & quasi per accidens, & nihilominus inhzrent substantiæ sine aliqua potentia accidentali receptiva, sed immediate ostendi potest, quæ simpliciter præsentia ostendi potest, quæ videtur immediate convenire substantiæ, & tamè posse acquiri, & amitti per motum: alla ergo regula sufficientis assignanda est, vt in particulari intelligi possit, quæ accidentia immediate per se inhzreant substantiæ, & quæ non, nisi media potentia reali receptiva, quæ regula à nemine, quem viderim, præscribitur.

213. Nosratur sententia est, sufficientem regulam ex effectu formali, quem accidentia tribuunt substantiæ, desumendam esse, erit autem talis. Omnia illa accidentia, quæ tribuunt proprium effectum formalem substantiæ absq; vllò medio inhzrent ei, & absq; vlla potetia receptiva reali accidentali præsupposita in ea. Ratio huius regulæ manifesta est; quia vniuersaliter verum est accidens tribuere subiecto suum effectum formalem (loquimur enim de solis intransiectis) media actuali inhzrentia in eo; vt albedo constituit corpus formaliter album media inhzrentia, sicque de cæteris; ergo eo modo, quo tribuit effectum formalem substantiæ, eihzerebit, si per se immediate, eodem modo eihzerebit, si vero medio alio, non immediate, sed illo modo dicitur inhzrere. Potest etiã probari inductione in quibuscumq; nã quantitas per se immediate facti substantiam extensam extensione mollis, quia cadens est nullo indigere ad eam extendendam, & ideo absque vlla potentia receptiva reali, & accidentali, sed per se immediate eihzerebit. Relatio etiã identitatis, specificæ

per se immediate constituit substantiam relatiuam, & ideo absque vllò medio eihzerebit intellectus etiã, & voluntas idem habent, & sicque de cæteris ostendi potest. Cætera vero accidentia, quæ non per se immediate, sed medio alio tribuunt suos effectus formales substantiæ, non dicentur eihzrere per se immediate, sed media potentia receptiva reali accidentali. Sed circa hanc partem eiusdè regulæ quædam distinctio notanda est; nam dupliciter contingit accidens tribuere suum effectum formalem substantiæ medio alio, nempe tãquam subiecto, vel solum tãquam conditione sine qua non. Et quotiescumq; tribuitur medio alio, vt subiecto, non potest immediate per se inhzrere, sed media potentia receptiva reali accidentali. Si vero ad tribuendum effectum formalem non indigeat alio medio, vt subiecto sed vt conditione tantum, semper inhzrebit per se immediate. Quando vero vno modo & quando alio effectum tribuat: ex eo intelligetur, quod si eidem medio tribuat proprium effectum, inhzrebit substantiæ eo medio vt subiecto, & ideo non immediate per se, sed media potetia reali accidentali. Si vero non tribuat medio effectum formalem, non inhzrebit eo medio tãquam subiecto, sed solum vt conditione; & ex consequenti immediate per se inhzrebit substantiæ, & non media potentia reali accidentali: exemplis fiet res manifesta. Albedo inhzret substantiæ media superficie tribuens ei proprium effectum formalem, ideo inhzret illi media superficie vt subiecto, & non per se immediate: rrsibilitas inhzret homini media quantitate; cum sit accidens extensum, sed non tribuit quantitatem proprium effectum formalem, nec enim verum

est quãtitate esse risibilem, & ideo non inhæret media quantitate, vt subiecto, sed vt conditione; quare nõ tollit, quin inhæreat per se immediatè substantiæ hominis, & absque vlla media potentia receptiua reali accidentali: & sic de cæteris accidentibus iudicandam est, quod faciliè iudicari, & intelligi potest.

QVÆSTIO XI

*An vnum accidens verè,
& propriè sit subiectum
alterius accidentis?*

214 **R**estat explicandum, an vnum accidens verè, & propriè sit subiectum inhætionis alterius accidentis. Circa quod omnes conueniunt in eo, quod aliqua accidentia inhæreant substantiæ medijs alijs, vt accidentia corporæ media quantitate, & actus intellectus, & voluntatis animæ, medijs potentijs intellectus, & voluntatis; supposito quod istę potentię sint accidentia realia superaddita substantiæ animæ: sed quod vnum accidens inhæreat substantiæ medio altero, dupli iter potest intelligi. Primo, ita vt in eo recipiatur, & verum genus causę materialis circa illud exerceat. Secundo, non ita, vt illud in se recipiat, nec verum genus causę materialis circa illud exerceat, sed vt sit dispositio necessariè requisita ex parte substantiæ ad illud recipiendum, vel conditio necessaria: & si primo modo vnum accidens inhæreat medio alio, erit in eo tamquam in subiecto immediato. Si vero solū secundo modo, non erit in eo tamquam in subiecto. Sed rursus vnum accidens esse in substantia medio a-

lio. vt subiecto, duobus modis intelligi potest. Primo, ita vt solum sit ei ratio materialis inhærendi, & hoc solent vocare subiectum, quo. Secundo, ita vt sit etiam cui proximè inhæreat, & hoc solent vocare subiectum, quod, immediatum. Si ergo vnum accidens sit solum ratio materialis inhærendi alteri, & non inhæreat ei, vt subiecto, quod, proximo, omnia accidentia erunt in substantia tamquam in subiecto, quod, proximo, & nullum erit hoc modo subiectum alterius, si vero vnum accidens sit in substantia medio alio, cui inhæreat tamquam, quod, non omne accidens erit in substantia tamquam in subiecto proximo, sed illa, quę hoc modo in ea fuerint medijs alijs erunt in eis tamquam in proximo subiecto, & in substantia tamquam in primo, atq; remoto.

Secundo certum est, & in quo conueniunt omnes; nullum accidens posse esse subiectum quod alterius, tamquam per se illud sustentans; quod ex extrinsecatione substantiæ, & accidentis probatur euidenter; nam sola substantia est ens per se, & ei soli debetur existentia, & substantia per se, ratione cuius ei soli conuenit subsistere cæteris, hoc est, ea in se sustentare: accidens etiam ab intrinseco habet esse ens in alio, & ideo non potest esse in rerum natura, nisi inhærendo alteri; & ab eo sustentatū, naturali modo loquendo. Ex quibus sequitur naturaliter nullum accidens posse esse subiectum per se sustentans alterum proximè, vel remotè sed hoc soli substantiæ conuenire. Solum ergo potest esse dubium, an vnum accidens possit esse subiectum quod proximum sustentatum ab alio, & in se sustentans aliud, & hoc naturaliter, nam per miraculum nullus ferè est,

est, qui dubitet, quin quantitas sit subiectum aliorum accidentium sustentatum à Deo per miraculum. Communis namque sententia est in schola, quod cetera accidentia specierum sacramentalium non existant per se, sed quantitativa inhereant, & ab ea sustententur, sicut prius à propria substantia.

215 Et circa hoc dubium sic explicatum est prima opinio asserens nullum accidens posse esse subiectum alterius villo modo, sed ad summum esse dispositionem, vel conditionem necessariam, qua media inhaeret substantiae tamquam subiecto proximo. Ita Greg. in 1. d. 1. q. 2. art. 2. & videtur esse sententia Nominalium, quos citavit pater Suarius in 3. tomo tertiae partis disp. 16. sect. 1. Probatur testimonio Aristotelis 4. Metaph. tex. 14. expresse id asserente his verbis. *Accidens enim non est accidenti accidens, nisi quia utrumque eadem accidit, dis- so autem veluti album est musicum, et hoc album, quoniam utrumque homini accidit, sed non ita Socrates musicus, quoniam utrumque alicui alteri accidit.* Quibus negat villo modo posse vnum accidens esse subiectum alterius. Deinde ratione, quia omne accidens est forma actus subiectum, & tribuens ei proprium effectum formalem in genere causae formalis: ergo omne accidens est forma subiecti; & subiectum exeret causam materialem respectu accidentis in se recepti: ergo repugnat accidens esse subiectum accidentis. Probatur consequentia, quia si admittatur, consequentur causa formalis; & materialis.

Secunda opinio concedit vnum accidens inhaerere substantiae medio alio, non tamquam subiecto, cui inhaeret, sed solum in ratione inhaerentis.

di substantiae, vel quodidem est, solum vs subiecto, quo, non vt subiecto, quod. Ita sentiunt recentiores quidam, & probant hoc argumento, quia si vnum accidens est subiectum quod alterius: ergo substat illi; substatere vero alteri non est aliud, quam sustentare illud: ergo vnum accidens sustentat aliud, quod est falsum propter duo. Primum, quia nullum accidens potest sustentare se ipsum, sed necesse est ab alio sustentetur: ergo minus poterit sustentare aliud. Secundum, quia substat alijs est proprium substantiae quarto modo: ergo repugnat convenire alijs, quare nullum accidens potest substatere alteri, nec id esse subiectum, cui aliterum inhaereat, sed ad summum potest esse ratio inhaerentis alteri, quod est esse subiectum, quo.

Nostra vero sententia duo asserit. 216 Primum est, quod vnum accidens inhaereat substantiae medio altero, vt subiecto, quod proximo; substantiae vero, non nisi tamquam subiecto remoto: Vtrumque tenet Durand. in 1. d. 1. p. 2. q. 4. num. 14. Pater Suarius tomo 1. Metaph. disp. 14. sect. 4. num. 6. & recentiores ferè omnes. Probatur testimonio Aristotelis 1. lib. de anima tex. 121. vbi potentias sensitivas asserit esse susceptivas formarum sine materia, hoc est, specierum sensibilium, quae ab obiectis producuntur, & in eis recipiuntur, & respondent omnes interpretes: ergo sentit Aristoteles potentias recipere has species: Sed quod recipit aliud est subiectum; quod eius: ergo vnum accidens ex mente Aristotelis recipitur in alio tamquam in subiecto quod. Probatur consequentia, quia si tantum esset ratio recipiendi, non esset susceptivum. De sensatione etiam, quod est actus carnis, vt in potentia, as-

ferit esse quoddam pariter; si eiusdem libri, quod non potest esse verum, nisi recipiatur in eisdem potentijis tamquam in subiectis proximis ut quod, nihil enim pateretur potentia, si solum esset ratio recipiendi actum, & non reciperet illud. Probatur etiã testimoniis D. Thomę 3. p. q. 77. ar. 2. ad primũ; & secundũ, ubi docet vnum accidens non esse subiectũ per se alterius, ita ut per se illud recipiat, & per se illud sustinet, quia hoc soli substantiæ cõuenit; ab alio tamẽ sustentari potest esse subiectum alterius, sicut superficies aut esse subiectũ caloris, quod nõ potest esse verũ, si solum est ratio inherẽdi, & propterea 1. 2. q. 7. ar. 1. ad 3. & q. 56. ar. 1. ad 3. asserit: expressè vnum accidens inherere alteri; inherere vero alteri non dicitur, nisi illud, quod in eo recipitur, quod est esse subiectum, quod eius.

Probatur deinde ratione, quia ut D. Tho. in eodem loco: 3. p. & cum eo tota schola docet; in accidentibus Eucharistię nihil est de nouo factũ per transubstantiationem, nisi circa quantitatem; que cũ prius inhereret substantiæ panis; desinẽt illa habere esse per se in sua virtute; & ideo per se sustentat reliqua accidentia, hec vero nõ sunt separata ab eadẽ quantitate, sed ei coniuncta, sicut prius. Itaq; nõ prius separata ab ea, & postea nouo modo coniuncta, sed eodem semper modo ei coniuncta: Ex quo efficacissimum hoc argumentũ colligitur pro nostra sententia: albedo, & cetera accidentia panis eodem modo se habent ad quantitatem eiusdem panis post transubstantiationem; & ante illam; sed post transubstantiationem sunt in quantitate, tamquam in subiecto, cui inherent; ergo ante illam erant eodem modo in ea. Solum potest esse diffinitio ex parte ipsiusmet

quantitatis; quod ante consecrationem erat subiectum proximum, cui inherabant, non in quo sustentabatur, nisi ut ab alio sustentatum, nempe à substantia panis; post consecrationem vero sunt subiectum cui inherenti, & à quo sustentantur, in quantum quantitas ipsa diuina virtute sustentatur, vel per nouum modum perfectiatis ei concessum, vel per nouum obiectum diuinum, quod Deus in genere causæ efficiẽtis supplet materialẽ concusum substantiæ panis.

Secundo probatur de intellectu, 217

& voluntate; & ea reus potentijis sensitius, de quibus verum est recipere in se intellectiõnem, & voliõnem tamquam proxima principia eorum, & tamquam proxima subiecta, que quod efficaciter colligitur ex denominatione ab eis suscepta, nõ verũ est, & ita ab omnibus pronũtiatur, intellectus intelligit, sensus sentit, volũtas vult; verũ est etiam obiecto agere in his potentijis cognoscitiuis, & eis in primere proprias species, quas apud se cõseruat intellectus, & sensus intencius; & volũtas producit in se actũ, & habitus, eosq; cõseruat; nõ minus ac intellectus; erpõ ista omnes potentia sunt subiecta, que patiuntur ab eisdẽ obiectis; vel ab aliqua alia potentia actiua; ut intellectus possibilis ab agente; & que in se recipiunt species, actus, & habitus, eosq; sustinet ab anima sustentant; & ex consequenti sunt subiecta proxima eorum, anima vero solum eos recipit tamquam subiectum remotum, in quantum potentias ipsas proximẽ recipit, & ideo accidentia in eis proxime recepta. Probatur consequẽtia, quia potentia ipse sunt proxima subiecta passionũ; per quas species, actus, & habitus recipiunt. Et eodem modo probari potest de figura, presenten-

sentia locali, de relationibus etiã equalitatis, & similitudinis; nam illæ conveniunt quantitati, illæ vero qualitati, ut proximis subiectis, quibus inhærent, & solum remotè substantiæ.

Sed resta: dubium, an ita sit vnum accidens subiectum proximum alterius, ut ipsum solum exerceat genus causæ materialis circa illud, dum fit, & conseruatur, & non substantia; sed præter genus causæ materialis, quod eadem substantia exerceat circa accidens medium dum recipitur, & sustentatur ab illa, nullam aliã casualitatem materialẽ exerceat circa alia, quæ eo mediãte recipit. Gratiã exempli: albedo recipitur in quãtitate tamquam in proximo subiecto, dubitamus, an sola quantitas exerceat genus causæ materialis circa illam, dum fit, dum recipitur, & sustentatur; substantia vero nullum concursum materiale præbeat circa illam, vel etiam simul cum quantitate concurrat tamquam materialis causa ad productionẽ, receptionẽ, & sustentationem eius; nã si primũ dicatur, consequenter erit dicendũ, cætera accidentia præter illa, quibus medijs inhærent substantiæ, nõ educi de potentia eiusdẽ substantiæ, sed de potentia solius accidentis, quo medio inhærent immo verè, & propriè his solis inhærent, & non substantiæ, quod videtur falsum.

218 *Quidam* distinguunt diuersa accidentia, quædam composita, & hæc aiunt componi ex duplici accidenti: ut præsentia locali videtur composita ex præsentia substantiæ, & præsentia quantitatis: alia simplicia, quæ non componuntur ex duplici eorum accidentali, ut albedo, calor, &c. Et de compositis dicunt adæquate esse in subiecto composito ex substantiã

tia, & accidenti, & ideo nõ solũ accidens, quo medio inhæret præstare concursum materiale respectu eorum, sed etiã substantiã. De simplicibus vero solũ accidens, quo medio inhærent, sublapsum vero nullũ præstare concursum materiale ad receptionem eorum. Alij vero de solis actibus vitalibus probabile esse dicũt, postulare concursum materiale, nõ solum potentiarũ, quibus medijs inhærent animæ, sed etiam substantiæ eiusdem animæ. Et ratio horum est, quia principium efficiens immediatum actus vitalis non est sola potentia, sed etiam anima ipsa cum potentia, sed actus vitales, cum sint immunes, debent recipi in eodem principio: a quo eliciuntur: ergo nõ in sola potentia; sed etiã in anima debet recipi, tamquã in subiecto proximo, & ideo nõ sola potentia præstabit concursum materiale ad receptionem eorum, sed substantia animæ; de cæteris vero asserunt à solo concursu materiali accidentis, quo medio inhærent dependere, substantiã vero nullum præstare.

Vtraque tamen hæc distinctio impertinens est, quia dubium hoc non habet locum, nisi vbi duo sunt subiecta accidentium, proximum, & remotum: tunc enim merito dubitatur, an utrũq; cõcurrat: tãquã materialis causa eorũ, nec in accidentibus compositis (si verè datur) nec etiã in actibus vitalibus (si principium proximum non est sola potentia, sed etiam anima) sunt duo subiecta, proximum, & remotũ, sed proximum tantũ ex substantia, & accidenti compositis: ergo nõ potest esse dubium, quin ex cõcursu materiali vtriusq; cõponẽtis proxime dependeat, sicut reliqua accidentia, siue simplicia sunt, siue diuersa ab actibus vitalibus; valeat ergo distinctio

fin.

219 Et hoc nihil ad rem conferens. Quia refutata, duo dicimus. Primum, quod quæcumque accidentia, quæ in hærent substantiæ medijs alijs, dependent ex concursu materiali substantiæ præsupposito non quidem per accidens, sed per se, & necessarid natural modo loquendo. Secundum, non dependere ex concursu eiusdem substantiæ attingente illa, sed solum attingente accidens illud, cui proxime in hærent. Ita Durand. vbi supra; & probatur primum, quia vnum accidens non potest esse subiectum quod alterius primo, & per se; vt ex communi consensu omnium adduximus; nam quod non habet esse per se, sed in alio, non potest sustentare aliud, nisi ipsummet ab alio sustentetur, sed nullum accidens habet esse per se, sed in hærens substantiæ; ergo non potest sustentare aliud. nec proinde esse subiectum eius, nisi ab ea sustentatum, sed ad sustentandum ipsum necessarius est concursus materialis substantiæ naturaliter loquendo: ergo cætera accidentia, quæ medio illo in hærent, postulant concursum substantiæ necessarid præsuppositum, ita vt si deficeret, omnia desinerent esse naturaliter. Quod vero non dependeat ex concursu materiali substantiæ circa se exercito, probatur: quia accidens sustentatum à substantiâ inmediate recipit aliud, & hoc ei in hæret tamquam subiecto quod proximo: ergo concursus materialis eius sufficit ad illud sustentandum præsupposito concursu substantiæ, quo ipsummet sustentatur; quare superfluus erit concursus substantiæ circa illud; immo & impossibilis, nam cum non in hæreat proxime substantiæ, nec in ea proxime recipitur, impossibile est, quod substantia exerceat suum concursum materiale circa

illud. Probatur consequentia, quia concursus materialis in receptione ipsa consistit. Et signum euidens huius veritatis est, quod ablata substantia conseruatur eadem in hærentia eorum in quantitate, absque nouo concursu primæ causæ immediate circa illa exercito, sed solum per nouum concursum, vel modum sustentandi quantitatē, vt probauimus in accidentibus Eucharistiæ: ergo non erat necessarius concursus actualis substantiæ circa illa, sed præsuppositus tantum, & ideo non posset conseruari in hærentia eorum in quantitate, nisi talis concursus substantiæ præsuppositus suppleretur à Deo. Ita ergo se habet substantia in quibuscumque alijs accidentibus, modo alio sibi in hærentibus.

Ad argumentum vero pro ratio 2.2. ne dubitandi proposito concedenda est consequentia, quod accidentia omnia, quæ in hærent medio alio tantquam subiecto, educuntur de potentia eiusdem sustentati à substantiâ, & non ex potentia ipsius substantiæ, vt de speciebus intelligibilibus, & sensibilibus satis est per se manifestum, quod educuntur ex intellectu, & sensibus, & non ex potentia substantiæ: itaque ad educationem horum accidentium non requisitus nouus concursus substantiæ materialis, sed præsuppositus sufficit, per quem sustentatur subiectum eorum immediatum. Quod ex eisdem accidentibus Eucharistiæ probatur, nam si caler hostia, educitur nouus calor de potentia quantitatis absque nouo miraculo, sed præsupposito primo: ergo Deus non præstat nouum concursum ad talem educationem, præter generalem, quem præstat dum educitur idem calor de potentia ligni, & præter miraculosam conseruationem
quam.

quantitatis præsuppositam supplendo cõcursum substantiæ panis: ergo nec substantia ipsa panis, si adesset, præstaret aliũ concursum præter eum, quo sustentaret quantitatem in genere cause materialis; nec inhærent talia accidentia substantiæ propriè loquendo, sed remota quadam ratione, in quantum ei inhæret tamquã subiecto proximo illud accidens, quod est proximum subiectum eorum, & ab ea sustentatur. Et hoc sufficit, ut dicatur substantia primum, & per se subiectum omnium accidentium, & eorũ prædicationes, & denominationes in communi modo loquendi suscipiat, potius quàm accidens, quo medio ei inhærent, quod constat non esse subiectum primum, quia nec est subiectum per se eorum.

221 Ad testimoniũ Aristotelis adductũ pro opinione illorũ, qui omnino negant vñũ accidens inhære substantiæ medio alio, vñ subiecto proximo. Respondetur ex D. Thoma in cõmentarijs eius, solũ negare Aristotelem, quod vñũ accidens alteri accidat, tamquam subiecto proximo, & per se; nã hoc modo soli substantiæ, accidere potest, cum non possit alteri inhære, vel ab eo sustentari, nisi præsupposita inhærentia eiusdẽ primi accidentis in substantia, & virtute eius, à qua sustentatur. Bene tamẽ potest ei inhære, ut subiecto proximo sustentato à primo, ut expositũ est. Et secundo dici potest nõ solum agere ibi Aristotelẽ de inhærentia accidenti ali, sed specialius de modo prædicandi omnino per accidẽs vñus accidentis de altero, ut cũ musicus dicitur albus, & hanc modũ prædicandi asserit nõ procedere ex eo, quod vñũ accidens alteri accidat, sed potius ex eo, quod casu cõiungantur in aliquo tertio, ut in homine: quare non om-

nino negat, quod vñum accidens inhærens substantiæ medio alio possit de illo prædicari, sicut prædicatur de substantia, sicut dicitur superficies esse albam, vel calidam, intellectu intelligere, & oculum videre.

Ad argumentum vero concedendum est primum enthimema, quod accidens sit forma actiuans subiectũ, & tribuens ei suum effectum formalem in genere cause formalis. Sed neganda est posterior consequentia, quod vñum accidens non sit subiectum proximum alterius; ex quo nõ sequitur confundi genus cause formalis, & materialis, quia non conveniunt eidem respectu eiusdem, sed diversorum, ut accidenti, quo medio aliud inhæret substantiæ, convenit esse causam formalem respectu substantiæ, cui ipsummet inhæret, & respectu alterius sibi inhærentis: ut quantitas respectu substantiæ habet rationem cause formalis, & respectu albedinis est causa materialis, in quo satis per se constat nullam esse repugnantiam, nam anima rationalis respectu corporis, quod informat, est causa formalis, & respectu intellectus, quem in se recipit, materialis.

QVÆSTIO XII

An dispositiones præcedentes in materia efficienter concurrant ad expulsiõnem formæ præsentis, & introductionem sequentis, vel solum materialiter?

Vt intelligatur quæstio, si in-
guenda sunt duplices disposi-
tiones

tiones in generatione naturali cuiuslibet rei, quædã tẽpore præcedũt generationẽ ipsam, & producũtur in cõposito corrupendo, aut materia eius per alterationes præcedentes, vt disponatur pro noua forma generanda, talis est calor productus ab igne in ligno, & alix similes. Alix sunt dispositiones nõ præcedẽtes, sed simultaneæ, quæ producũtur cũ forma substãtiali noua, & cõposito in instãti generationis pro cõseruatione eiusede formæ substãtialis nouæ in materia, vt calor summus, & siccitas maxima, quæ producitur cũ igne in instãti generationis eius. Et de his dispositionibus simultaneis certum est apud omnes, non concurrere effectiue ad productionẽ formæ ignis. Cuius ratio est manifesta, quia dispositiones istæ procedũt effectiue ab eadẽ forma, & ita eadẽ instãti generationis: ergo sunt effectiue eius; sed quod effectus est alicuius in aliquo genere causæ, non potest esse causa eius in eodẽ genere: ergo repugnat tales dispositiones effectiue cõcurrere ad generationẽ ignis, vel ad educationem formæ eius. Quæstio igitur solũ procedit de dispositionibus tẽpore præcedentibus generationẽ, an effectiue concurrant ad productionẽ nouæ formæ. Supponimus autem communẽ sententiam scholæ, quod accidentia in virtute substãtix, cuius accidentia sunt possunt effectiue concurrere ad productionem substãtix tamquam instrumenta, vt calor ad productionem ignis.

Ex primã opinio asserit dispositiones præcedentes efficienter cõcurrere ad educationẽ nouæ formæ de potentia materix, & productionẽ eius. Ita Toletus .lib. de gener. c. 4. q. 7. & Cominabidẽ. q. 1. s. 11. . Soto 1. lib. Phys. q. 3. & eũ his Iunices qui-

dã, qui pro eadem sententiã citant D. Tho. 1. p. q. 77. & 3. p. q. etiã. 77. art. 3. immerito tamẽ; cũ his locis solũ loquatur D. Tho. in cõmuni de accidentibus asserens posse attingere productionẽ substãtix tamquam instrumenta, de quo non procedit quæstio præsens, sed id supponit tamquam verum: inquit vero in particulari de accidentibus tempore præcedentibus generationem, materiamque disponentibus pro noua forma in ea introduceuda. Potest tamẽ adduci pro hac sententiã aliud testimonium D. Thomæ. 2. 2. quæst. 24. art. 10. vbi expresse docet peccatum expellere ab anima effectiue charitatem, quia ei contrariatur: ergo ex eius sententiã etiam calor, & quilibet alia dispositio producta ab agente in materia expellet aliam dispositionem contrariam in eadem materia existentem, & consequenter formam substãtialẽ, cuius est dispositio: sed ad expulsionem formæ substãtialis, sequitur introductio nouæ: ergo effectiue concurrerit ad productionẽ eius ex mente D. Thomæ.

Sed ratione probant. Primo, quia 223 agens non potest producere effectũ in passo distante, nisi ei coniungatur per aliquam virtutem à se emissam, vt patet de Sole, qui non potest producere effectum in his inferioribus, nisi eis coniungatur per lucem circa ea productam; & ideo talis lux est instrumentum eius, quo effectiue operatur: sed quodlibet agens coniungitur passo per virtutem suã circa illud productam: vt ignis ligno per calorem in eo productum, ita vt si illũ non imprimat ligno nõ possit idẽ lignum corrumpere, nec ignem ex materia eius generare: ergo agit per talẽ calorem ligno impressum tamquã per instrumentum ad produ-

ducendam formam ignis. Et confirmari potest, quia calor ignis secundum communem sententiam effectiue concurrat ad generationem alterius ignis ex ligno, sed non potest effectiue concurrere, nisi coniungatur eidem ligno per alium calorem in eo productum: ergo non est minus verum de calore producto in ligno, quod effectiue concurrat ad productionem nouæ formæ, quàm de calore existente in igne.

Secundo, quia in generatione videntis concurrunt effectiue virtus seminalis existens in eodem semine ad organizandam materiam eius, ad expellendam formam, & educendam nouam ex eadem materia. Ergo eodem modo concurrent ceteræ dispositiones præcedentes in materia ad expulsionem contrariæ formæ, & generationem nouæ. Probatur consequentia, quia sicut operatur viuens per virtutem seminalem existentem in eodem semine tamquam per instrumentum, ita ignis, & alia agentia naturalia per accidentia, quæ producunt circa passum pro expellenda forma contrariæ, & educenda propria ex potentia materiæ eius.

224 Tertiò, quia contraria se expellunt effectiue ab eodem subiecto, vt in definitione eorum dicitur; sed dispositiones præcedentes in ligno sunt contrariæ dispositionibus conseruantibus idem lignum, & ratione illarum forma ignis substantialis contrariatur formæ ligni, vt per se patet: ergo tales dispositiones effectiue corrumpunt dispositiones alias; atque etiam formam substantialem ligni. Tunc ultra agens, à quo expellitur efficienter vna forma, producit etiam efficienter alia ei succedens: ergo sicut expelluntur dispositiones ligni, & forma substantialis eius ab aliis dispositionibus præcedentibus,

quas producit ignis in eodem ligno: ita producit efficienter noua forma ignis: vñ, quod si in eodem subiecto, non obstat, quominus possint circa illud efficienter operari, vt patet de virtute seminali: circa propriam materiam operante, & de potentijs vitalibus circa seipsas.

Secunda opinio est opposita, negans, quod tales dispositiones præcedentes in materia effectiue concurrant ad expulsionem contrariam, vel formæ substantialis corrupendam, atque etiam ad generationem nouæ formæ, aut compositi, sed asserit solum concurrere in genere causæ materialis ad præparandam materiam pro introductione nouæ formæ. Itaque calor productus in ligno non expellit efficienter frigus in eo existens, sed formaliter, nec expellit formam ligni, nisi materialiter disponendo materiam pro introductione formæ ignis nouæ, à qua expellitur eadem forma ligni in genere causæ formalis & non efficientis. Hæc est expressa sententia D. Thom. q. 1. de veritate art. 7. ad 5. argumentum ex his, quæ proposuit in contrarium: vbi ita ait: *Ad quintum dicendum, quod dispositio, non facit aliquid ad formam effectiue sed materialiter tantum, in quantum per dispositionem materia fit congrua ad receptionem formæ.* Et 1. 2. q. 85. art. 1. ad 4. vbi hæc habentur verba. *Ad quartum dicendum, quod accidens non agit effectiue in subiectum, agit tamen formaliter in ipsum. eodem modo loquendo, quo dicitur, quod albedo facit album.* Ita etiam Pater Suardus tomio. 1. Methaph. disput. 18. sectione. 1. num. 19. & videtur mihi probabilior, & tenenda.

Probatur primò, quia dispositiones præcedentes nihil efficiunt circa subiectam, in quo recipientur

toro tempore præcedente, nec etiam in instanti generationis: ergo non concurrunt effectivè ad productionem formæ. Evidens est consequentia, quia agens naturale non potest aliquid operari, nisi circa subiectum; sed probatur antecedens, quia non expellunt effectivè dispositiones contrarias, nec formam substantialem; sed neque aliquid efficiunt ad educationem novæ formæ de potètia materiæ: ergo nihil effectivè operatur. Antecedens conceditur ab adversarijs quantum ad expulsionem effectivam dispositionum contrariorum, & formæ. Et probatur hac ratione. Agens naturale non intendit per se primo corrumpere suum contrarium, vel expellere illud, quia corruptio non potest esse per se primo intentata à natura, sed solum secundaria intentione, in quantum primo intendit producere formam, vel effectum positivum, ad cuius productionem sequitur corruptio alterius: ergo expulsio dispositionum, vel formæ non potest fieri ab aliquo agente, nisi media productione alicuius effectus positivi, ad quam sequitur talis expulsio; sed dispositiones præcedentes nullum effectum positivum efficiunt toto tempore alterationum; nam calor productus in ligno, non producit novum calorem in eadem parte subiecti, alioqui seipsum intenderet, quod constat esse imposibile: ergo nullum habet effectum circa lignum præter expulsionem aliquorum graduum frigiditatis, quos constat non expellere in genere causæ efficièntis, quia repugnat solum expulsionem fieri ab aliquo agente, sed solum in genere causæ formalis, sicut una forma expellit alteram ab eodem subiecto, vel materia. Sed multo minus potest ha-

bere effectum positivum in Instanti generationis: primo, quia si subiectatur in composito, iam non est: secundo, quia etiam si subiectetur in materia, & ideo adhuc permaneat, non potest producere aliquid talis in eodem ligno, ut probatum est, nec etiam formam ignis, vel instrumentum; quia accidens non attingit productionem formæ substantialis, nisi producendo aliud accidens, vel intendendo illud, ad cuius productionem, vel intentionem sequitur forma substantialis in materia: ut calor ignis non attingit productionem alterius ignis, nisi producendo, vel intendendo calorem in subiecto, quod non potest facere calor existens in ligno.

Sed respondet aliqui nobiscum tenentes, quod dispositiones istæ subiectentur in composito posse eas in instanti generationis agere, quævis in eo non sint, quia satis est tempore immediate præceditè fuisse, & ratione illarum dispositam fuisse materiæ pro introductione novæ formæ: ex hoc enim fit, ut virtute illarum sequatur generatio eius in instanti, quod est primum non esse earum; nam agens naturale non agit per existentiam, sed per virtutem agendi: quare non est necessarium actu existere, dum effectus sequitur, sed sufficit immediate extitisse virtutem eius, & immediate egisse, ut effectus, qui sequitur in instanti terminatio temporis, in quo extitit, & egit, et tribuitur, in quo est efficiènti virtualiter agenti. Hæc tamen solutio iam est à nobis in superioribus refutata, quia licet actualis existentia efficièntis causæ non sit ratio agendi, est tamen conditio adeo necessaria ad agendum, ut non sit intelligibile actu agere tempore, vel instanti, in quo non existit.

Pri-

Primo, quia in eo instanti datur actualis productio effectus: ergo datur actio realis tunc procedens ab agente, per quam effectus producitur; sed repugnat actionem realem procedere ab eo, quod non est, dum actio procedit: ergo repugnat aliquid agere, dum non est in rerum natura. Secundo, quia actio realis dicit realem, & actualem dependentiam effectus à sua causa efficiente, sed non est intelligibilis realis, & actualis dependentia ab eo, quod non habet esse reale in rerum natura: ergo nec est intelligibile actionem procedere ab eo, quod non est. Probatur consequentia, quia non est intelligibilis dependentia, nisi à principio: ergo non est intelligibilis, realis, & actualis dependentia, nisi à principio reali, & actuali: constat autem in instanti generationis non dari principium reale, nec actuale: ergo nec potest dari realis & actualis dependentia, quam dicit actio realis, & actualis, etiam si tempore præcedenti extiterit agens.

227 Ad testimonium D. Thomæ respondeo cum Caietano in eodem articulo, peccatum duo habere, nempe quod sit actio quædam, & quod sit deformis, vel rationi contraria, (loquitur enim D. Thomas de peccato commissionis) & inquantum est quædam actio, potest expellere gratiam effectivè, sed ratione deformitatis expellit eam formaliter: dispositiones vero solum sunt formæ quædam, & non actiones, ideo non possunt expellere contrarias effectivè, sed solum formaliter, sicut una forma expellit alteram ab eodem subiecto solum in genere causæ formalis.

Ad primum argumentum concessa maiori, quod agens non attingit passum distans nisi per virtutem à se emissam, distinguenda est minor,

quia virtus emissiva ab agente duplex est, quædam emissiva per medium, & in eo recepta, per quam fit contiguus passio, illudque tangit, ut patet de luce Solis emissiva per aerem usque ad terram. Alia est virtus emissiva ab agente, hoc est productiva in eodem passo. Et inter has duas virtutes hæc est differentia, quod per primam operatur agens circa passum secundam, & ideo illa est instrumentum, vel efficiens causas, quia se tenet ex parte agentis, hæc vero non nisi effectus per eam productus, quia se tenet ex parte passivi; illa est principium actionis, hæc vero terminus elusivem, per quam non dicitur operari agens tamquam per instrumentum, sed per primam, per quam tangit passum contactu virtutis, licet eam non tangat contactu quantitatis. Itaque ignis agens in lignum ei coniungitur per calorem emissum per aerem coniunctione agentis cum passo, non per calorem in eodem ligno productum, nisi coniunctione effectus, vel termini producti circa ipsum: per illum ergo calorem in se existentem, & per medium emissum agit ignis in lignum tamquam per instrumentum, non per calorem in eodem ligno productum illo modo.

Ad confirmationem neganda est minor, quod non possit ignis coniungi ligno, nisi per calorem in eo productum: coniungitur enim per calorem in se existentem, si sit constitutus cum eodem ligno: si vero sit distans ab eo, per calorem productum in aere idem lignum tangente, & hæc est coniunctio propria agentis: coniunctio vero per calorem productum in ligno non est agentis, ut agens est, sed supponit hanc, & dicitur coniunctio per effectum, & terminum productum per actionem.

Ad secundum concessio antecedente de concurrentia effectiuo virtutis formalis ad illa omnia, negada est consequentia quod ita concurrant ceterę dispositiones productę in passo; est enim manifesta differentia ex his, quę superius diximus de modo concurrenti virtutis formalis; non enim operatur circa materiam, vel subiectum, in quo est, immo nec posset; sed cum sit in quibusdam partibus eiusdem seminis, operatur circa alias, in quarum materia introducenda est anima; dispositiones vero præcedentes alias generationes de quibus loquimur, sunt in eodem passo, in eademque materia, in qua introducenda est forma, circa quam nihil operantur, nec operari possunt, & ideo nec possunt effectiue expellere dispositiones contrarias, sed solum formaliter; ad expulsionem vero formę presentis, & educationem aduenientis solum possunt concurrere disponendo materiam pro noua forma, à qua expellenda est antiqua formaliter, talis autem modus concurrendi earum, non est effectiue causę, sed ad materialem potius reducitur, vt per se est manifestum.

229 Ad vltimum distinguenda est maior, nam contraria duobus modis considerari possunt. Primum, in quantum se tenent ex parte agentis, & passivi, vt calor ex parte ignis, & frigus ex parte aquę, vel e contra Secundo in quantum comparantur ad idem subiectum, in quo inhaerent tamquam formę contrarię; & sub vtraque consideratione se expellunt ab eodem subiecto, sed sub prima effectiue, sub secunda, non nisi formaliter, tamquam formę naturaliter incompatibiles in eodem subiecto. Et cum dispositiones præcedentes generationem in subiecto comparantur ad contrarias in eo existentes tamquam formę incompati-

biles in eodem subiecto, & non vt se tenent ex parte agentis, non possunt eas expellere effectiue, sed solum in genere causę formalis. In definitione autem contrariorum non sumitur expulsio pro efficiente tantum, nec solum pro expulsionem formali, quia repugnat se expellere effectiue, quin etiam se expellat formaliter, sed pro vtraque simul, & quia dispositiones præcedentes in subiecto solum comparantur, vt incompatibiles formę, solum potest eis conuenire formalis expulsio, effectiua vero conuenit eis sub alia consideratione; nam propria contrarietas vtramque considerationem comprehendit: supposito vero, quod non nisi formaliter expellunt dispositiones contrarias, & formam substantialem solum materialiter, vt probauimus, non possunt effectiue concurrere ad generationem nouę formę. Quod vero dicitur, non ob stare, quod idem non possit agere in seipsum, distinguendum est; nam actione transeunte, & vniuoca repugnat idem secundum eandem partem in seipsum agere, quia in actione transeunte necesse est agens realiter esse diuersum à passivo, & in vniuoca seipsum intendere, & cum calefactio, aut quouis alia alteratio propria, qualis est illa, per quam posset excogitari dispositiones antecedentes agere, sit actio transiens, & vniuoca, repugnat exerceri circa idem omnino subiectum, quamuis actione immanente, vel habente modum immanentis, & æquiuoca non repugnet idem in seipsum agere, de qua procedit secundum exemplum in argumentum assumptum. De virtute vero seminali aliam esse rationem ostendimus, ideo nihil probant contra nostram sententiam.

CAPVT V.

Textus Aristotelis.

DE augmentatione autem reliquum est dicere, & quomodo differat à generatione, & alteratione, &c.

Breuis expositio textus.

Explicata distinctione alterationis à generatione substantiali capite præcedenti, distinguit Aristoteles in præsentis satis diffuso augmentationem, & diminutionem ab eadē generatione, & hoc est intentum capitulis. Quod ut consequatur tria proponit tractanda de augmentatione. Primum, quomodo distinguatur à generatione, & alteratione. Secundum, quomodo fiat augmentatio, & diminutio rerum naturalium. Tertium, quibus modis differant nutritio, & augmentatio, & ideo in tres partes diuiditur caput iuxta horum tria in explicationem. In duobus asserit differre augmentationem à generatione, & alteratione: nam primo differunt ex parte terminorū, in quos tendunt, nam generatio substantialis habet substantiam pro termino ad quem, alteratio qualitatem, augmentatio vero tendit ad quantitatem; & hæc est præcipua differentia, quia mutationes, & motus habent unitatem, & distinctionem specificam à terminis ad quos, ut 7. lib. Phys. docuit Aristoteles. Secundo differunt, quia id quod generatur, vel alteratur, non necessarium mutat locum, ut patet cum ex ligno fit ignis, vel cum ex aëre aqua permanentibus in eisdē locis: id autem, quod augetur nec ulla

ritū mutat locum, non quidem ita ut totaliter deferat locum, quem prius habebat, & acquirat alterū; hoc enim modo non est necessarium mutare locum, sed ita ut ad maiorem locum necessarium extendatur. Itaque necessarium est, quod nouas partes loci acquirat, quas prius non habebat, nō tamen quod aliquam partem prioris loci relinquat, ut patet dum arbor crescit permanens in eodem loco, sed necessarium se extendens ad maiorem, quam habebat prius, & opposito modo id, quod dimittitur, necessarium mutat locum, non totaliter deserens eum, quem habebat prius, sed aliquas partes eius, reducens se ad alias, & ideo ad minorem locum. Et hæc de explicatione primi.

Ut explicet secundum, proponit duo dubia, & soluit: & tandem duo supponit. Primum dubium est, an id, quod augetur, augetur per additionem alicuius habentis magnitudinem, seu quantitatem, vel carentis omni magnitudine. Et respondet necessarium esse, ut illud ex quo augetur aliquid, quod vocatur alimentum, magnitudinem habeat, quia si esset materia sine magnitudine, aut esset separata ab omni corpore, vel esset in aliquo corpore; separatam esse repugnat, quia nec esset in loco, sicut punctum, nec esset aliquid sensibile. Probatur consequentia, quia utrumque habet res quælibet per quantitatem, nempe in loco esse, & sensibile posse esse autem insensibile, & extra locum illud, ex quo aliquid augetur, impossibile est, quia cum id, quod augetur, sit corpus naturale, & ex consequenti sensibile, & in loco, augeri non potest per additionem rei insensibilis, & sine loco sed non minus repugnat, quod materia ex qua aliquid augetur, careat magnitudine, & sit in aliquo

aliquo corpore, nam vel esset pars eius; vel accidens, quod patet esse impossibile, quia partes, & accidentia corporis coextenduntur quantitati, vel magnitudini eius: ergo repugnat sic esse in corpore, & non habere magnitudinem. Vel esset in corpore, ita ut nec esset pars eius, nec accidens, quod non esse minus impossibile probat, quia ex hoc sequeretur tria absurda. Primum, quod generatio vnius non esset corruptio alterius, sed posset aliquid generari ex alio non corrupto, sed permanente. Nam ex tali materia existente in alio corpore posset generari aliquid, ut ex alimento existente in aqua aer, sed nihil a quo corrumpere, quia talis materia alimenti in ea existens, nec est pars aquae, nec accidens eius: ergo potest separari ab aqua sine vlla eius corruptione. Secundo sequeretur, quod in eodem composito possent esse infinitae materiae alimentorum, quia si non sunt partes eius, nec accidentia, non se impediunt, nec vna excludit alteram: ergo qua ratione potest esse vna, poterunt esse infinitae. Tertio sequeretur, quod dum generatur aliquid ex aliquo, ut aer ex aqua, exiret ex ea, tanquam ex vase absque vlla mutatione eiusdem aquae. Et ex eisdem argumentis asserit probari, quod ex indiuisibilibus quantitatibus, ut ex punctis, & lineis magnitudine carentibus, non fiat augmentum corporis naturalis: ideo concludit necessariū esse, quod alimentum, seu materia, ex qua corpus augetur, magnitudinem habeat. Quod probat primo, quia materia non potest esse separata ab omni forma substantiali, & qualitatibus, per quas forma conseruatur in materia: sed repugnat esse vnitam formae substantiali sine quantitate omnino necessaria ad diuersas formas

substantiales recipiendas: ergo non minus repugnat esse sine magnitudine. Malorem probat, quia quidquid generatur, fit ex aliquo habente formam substantialem, per cuius expulsiōem corrumpitur, & ab agente inducente nouam formam in eadem materia: ergo repugnat materia permanere sine vlla forma. Secundo ex propria ratione augmentationis, quae non est generatio corporis, sed additio nouae quantitatibus ad eam, quae habebat prius: ergo necesse est quantitatem habere illud, ex quo augetur corpus.

Secundum dubium; an supposito quod augmentum debeat fieri ex alimento habente magnitudinem, vel quantitatem, & ideo duo interueniūt corpora in augmento, nempe illud, ex quo fit, quod vocatur alimentum, & illud, cui de nouo aduenit alimentum, quod est corpus viuens, quodnam horum corporum augetur, primum, vel secundum. Ut autem dubium soluat, proponit tres conditiones necessarias seruandas in augmento, & tria inconuenientia vitanda, ut bene fiat. Prima conditio est, ut illud, quod augetur, vel diminuitur, secundum omnes suas partes augetur, vel diminuat. Secundo, ut omnibus, & singulis partibus eius aliquid nouum addatur, vel detrahatur; repugnat enim augeri aliquid, nisi aliqua suscipiat additionem, vel minui, nisi per detractionem: ergo repugnat augeri, vel minui secundum omnes partes, nisi nouo aliquo recepto in eis, vel eis amisso. Tertia conditio est, ut illud, quod augetur, nec de nouo fiat, nec corrumpatur per augmentationem, sed idem numero permaneat ante, & post eam, immo sub utroque termino eius, a quo, & ad quem, nempe sub minori quantitate, quae est terminus

minus à quo, & etiã sub maiori, quæ est terminus ad quem, & mutatio eius solum fiat secundum maiorem, & minore quantitatẽ. In qua cõditione conuenit augmentatio cum alteratione (inquit Aristoteles) quia etiã in alteratione manet idẽ corpus sub contrarijs qualitatibus, vt sub calore, & frigore, & ideo sub vtroque termino à quo, & ad quem, nam ab vna mouetur ad aliam mutatione eius solum facta secundum easdem qualitates. Conueniunt etiã in alio, videlicet, quod sicut virtus augmentatiua est in eo quod augetur, sic sæpe contingit alteratiuam virtutẽ esse in eo, quod alteratur: quo autẽ modo hoc sit intelligendum in quæstionibus explicabitur. Ex tribus autem inconuenientibus vitandis in augmentatione primum est, vt intra corpus, quod augetur, non admittatur vacuum, in quo recipiatur cibus, vel alimentum, vt falso à quibusdam antiquioribus admittebatur, putantibus non posse recipi, nisi admissõ vacuo. Vacuum vero non esse admittendum, probatum est in 3. lib. Phys. Secundum inconueniens vitandum est, vt non admittatur penetratio alimenti de nouo aduenientis cum corpore, quod augetur, & cui aduenire dicitur, quia penetratio corporum impossibilis est per naturam. Tertium, non debet admitti, quod augmentum fiat per additionem alicuius carentis magnitudine, sed eam habentis. Quibus enumeratis conditionibus, seruandis in augmento, & incommodis vitandis, responderi dubio proposito, in augmentatione non augeri cibum seu alimentũ adueniens sed corpus viuens, cui aduenire dicitur. Quod probat ex tertia conditione, nam ex natura augmentationis est, vt illud, quod augetur,

non corrumpatur secundum substantiam, sed idem permaneat, ante, & post augmentationem, mutatione solum facta circa quantitatem, sed alimentum non permanet, sed corrumpitur substantialiter, & conuertitur in substantiam corporis viuẽtis; corpus autem viuens permanet idem ante, & post augmentum, vt docet experientia: ergo alimentũ non est, quod augetur, sed corpus viuens per cõuersionem eius in propriam substantiam.

Duo tandem supponit tamquam certa. Primum est per augmentatiõẽ primo augeri partes similes corporis viuẽtis, & harum ratione partes dissimilares. Quæ sint autẽ partes similes, & quæ dissimilares docet Arist. ipse t. lib. de historia animalium cap. 1. dicẽs, Similares esse, quæ constant ex particulis eiusdẽ rationis, & nominis cum toto, quod proximẽ componunt, vt caro, & os. Vocantur similes, quia qualibet pars carnis est caro, & caro vocatur, & etiã quælibet pars ossis est os. Partes vero dissimilares sunt, quæ ex similitudinibus componuntur, vt pes, manus, & brachium, quia ex carne, & osse constant, nec sunt eiusdẽ rationis, & denominationis partes earum cũ ipsis, quia pars brachij non est brachium. Secũdo supponit partes corporis viuẽtis dupliciter considerari posse, aut secundũ materiam, aut secundum formã, quia materia, & forma suo modo constant, sicut totum; vt manus hominis constat materia partiali, & anima eam informantẽ. Augmentatiõem vero fieri secundum partes formales, non secundũ materiales, quia id, quod augetur, debet manere idem ante, & post augmentum, sed viuens non manet idem secundum materiam, quia par-

tes materiæ fluunt, & consumuntur per continuam actionem caloris naturalis: ergo non fit secundum eas augmentum, sed forius secundum formales, quia forma videtur eadem semper manere. Quid autem per formam, & materiam, & quid per partes formales, & materiales intelligat Aristoteles, difficile est; explicabitur vero in quæstionibus. Ex his omnibus asserit intelligendum esse modum, quo fiat augmentatio; sit enim accedente de nouo alimento, atque conuenso in substantiam corporis viuentis; additque omnibus; & singulis partibus corporis viuentis, ita ut per augmentum omnium partium augetur totum corpus viuens idem permanens secundum substantiam, & sola mutatione facta circa quantitatem, sed mutato substantialiter elemento, ita ut in principio augmentationis dissimile sit corpori ut fuerat, tam secundum formam substantialem; quam secundum materiam, ut patet de sanguine, ex quo augetur animalia, sed in fine iam fit factum simile secundum utrumque; per diuersas alterationes, & substantialem conuersionem in substantiam eiusdem corporis viuentis; in fine namque augmentationis iam sanguis factus est caro, atque etiam os, partisque substantialis animalis eiusdem rationi secum ceteris; & hæc de explicacione secundi.

Ut autem explicet tertium, nepe differentiam inter nutritionem, & augmentationem, proponit aliud dubium; qualis naturæ, vel conditionis debeat esse cibus, vel alimentum, ex quo augetur corpus viuens. Respondet vero, actu quidem diuersum esse debere, non solum secundum substantiam, sed etiam secundum accidentia ab eo, quod augetur, & ideo actu etiam ei dissimile. Probat, quia

per sui corruptionem debet augetur illud; ergo debet esse diuersum, ac dissimile actu, alioquin nec pati posset, nec corrupti; cum nihil patiat, neque corrumpatur, nisi à diuerso, & dissimili, sed potentia debet esse idem, & omnino simile, quia in idem corpus viuens conuertitur, & formam eius substantialem, atque accidentia suscipit. Ex quibus infert generationem quandam substantialem necessariam esse ad augmentum, nam si alimentum substantialiter corrumpitur, necesse est generationem allicuius præsupponat, cui eadem corruptio succedat: cum semper verum sit, corruptionem vnius esse generationem alterius, ut superius probatum fuit. Sed hanc generationem inquit; ad augmentum requisitam diuersam esse à generatione, cuius natura in præcedentibus capitibus explicata fuit, nam per illam generatur totum quoddam substantiale separatum à quocumque alio, & per se consistens; ut patet in generatione hominis, vel leonis; per generationem vero ad augmentum requisitam non generatur totum substantiale, sed pars quedam substantiæ de nouo addita corpori viuenti, & ideo non vocatur generatio simpliciter, sicut illa, sed aggeneratio quedam substantialis, a qua etiam nutritio.

His explicatis asserit ad augmentum viuentis duas mutationes concurrere, vnâ per quam materia alimentum suscipit formam substantialem viuentis, & amittit propriam, & hæc appellatur nutritio, vel aggeneratio alteram per quam corpus viuens maiorem acquirat quantitatem, quâ habebat prius, & hæc vocatur augmentatio. Has autem mutationes conuenire ait in vno, & differre in duobus. Conueniunt quidem in eo, quod vtraque fit

per additionem vel quantæ, nempe alimenti conueni in substantiam aliti. Differunt vero primo ex parte materiae, ex qua fiunt, nempe alimentis; hanc utraque sit ex eo diuerso modo sumpto; augmentatio quidem ex eo; ut potestis quanto nutritio vero ex eodem, ut est boeotia caro, vel os; hoc est, ut in substantiam rei uiuentis conueniri potest. Secundo differunt ex parte subiecti, quia nutritio durat toto tempore uitæ, nam verum est corpus uiuens semper nutrirî, quædæ uiuit; augmentatio uero non durat semper, sed augetur corpus uiuens usque ad certum tempus, quod appellatur stas, & non ultra; nutritio tamen semper; & huius ratio est, quia uitaus in prima uitæ ætate fortior est ad conuertendum plus alimentis in substantiam propriam; quàm sit deperditum de eadẽ propria substantia per contrariam actionem caloris naturalis; post uero debilitatur; ita ut non possit tantum conuètere; quantum consumptum est; & ideo non potest iam uiuens augeti, sed potius diminuitur; semper tamen conuertit aliquid; & ideo semper durat nutritio, sed nõ durat semper augmentatio. & hæc est sententia toui capitis.

Tractatus de nutritione, & augmentatione.

QVÆSTIO I.

An dentur nutritio, & augmentatio, in rerum natura, & quid utraque sit.

6 **V**T à nomine ipso augmentationis incipiamus, tribus modis accipit solet. Primo communissime

pro qualibet mutatione, per quam aliquid crescere, vel augeti dicitur in quocumque genere rerum, licet est, siue in substantia, siue in qualitate, aut quantitate; vel etiam in sola extensione ad maiorem locum. In qua significatione dicitur solet, calorem, ac ceteras qualitates augeti secundum intentionem, & extensionem. Secunda acceptio minus uniuersalis est, pro mutatione, per quam acquiritur pars aliqua integralis rei, eique superadditur; & per additionem eius augeti dicitur. In qua significatione ignis, aqua, & cetera elementa augetur, dum nouæ partes eis adduntur, prius, vel simul productæ, ut aqua augetur, dum noua portio ei additur; & ignis, dum noua combustibilia in se conuertit. Tercio modo accipitur specialius, ac proprius pro mutatione accidentali, per quam acquiritur quantitas ex conuersione alimentis in substantiam aut in vitali modo facta, hoc est; per uitæ rem; in insecta uiuentis; & per eius additionem uiuens efficitur malus; secundum omnes suas partes; & de augmentatione hoc tertio modo sumpta agit Aristoteles capite repræsentat; & secundo libro de anima textu 41. ubi ad 10. & nos quosdam de illa sic sumpta agimus in presentia tractatû. Nutritio uero ritus substantiam motis sumitur. Primo; pro quacumque conuersione nutrimenti in propriam substantiam in qua acceptio non solum uiuentibus corporibus attribuitur, sed etiam non uiuentibus, nam ignis nutritur per conuersionem olei; aut etiam lignorum, uel stupæ; quæ dicuntur pabulum, uel nutrimentum eius. Secundo modo accipitur proprius pro ea tantum conuersione nutrimenti, quæ fit uirtute uita-

tali, atque intrinseca secundum omnes partes viuents, ita vt singulis distribuatür secundum exigentiã propriã naturæ, & hæc sola est, quæ cõcurrit ad propriam augmentatiõem viuentium; & propterea de hac tantum agendum nobis erit cum Aristotele, & prius quã de augmentatiõne, quia ex notitiã eius pendet notitiã augmentatiõis.

7 De qua primo inquirat quæstio, an sit in rerum naturã? Et prima opinio negat veram nutritiõem dari in viuẽtibz. Quam tacito nomine authoris refert D. Tho. 1. p. q. 1. 19. art. 1. sed cã tenuit Magister sententiarum in. 2. d. 3. duobus vltimis paragraphis, vbi asserit, viuens nõquam adquirere nouam substantiam, sed eum ea, quam accepit per primam generationem, conseruari per totam vitam; cibo tamen, vel alimẽto indigere, non vt illud conuertat in propriam substantiam, sed vt sit pabulum, vel fomentum caloris naturalis, circa quod operatur, ne agens circa propriam substantiam viuentiẽam consumat. Per operationem vero caloris naturalis circa illud (ait) solum conuertit in excrementa, quæ per virtutem expulsiuam eiusdem viuents à corpore expelluntur. Quam sententiam videtur sequi Albert. Magn. in summa de homine q. 1. art. 2. differt tamen non parum à Magistro; quia non solum veram nutritiõem tollit, sed etiam veram augmentatiõem, asserens nõ augeri viuens per additionem alicuius nouæ quantitatis, sed ex eo solũ, quod quantitas illa; quam in prima generatione accipit, rarefit, & ad maiorem locum se extendit: Magister vero non videtur veram augmentatiõem tollere per acquisitionem nouæ quantitatis.

Probat autem Magister non dari

veram nutritiõem testi monio Christi Domini Matth. 5. vbi sic ait: *Omne, quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur*, quasi dicat, nihil aliud efficitur calorem naturalem circa cibos, nisi eos in excrementa conuertere: docet igitur nihil eorum cõuerti in substantiam viuẽtis, & cõsequenter, nec ex eis fieri veram nutritiõem. Quod potest etiam probari hoc argumento: si fieret vera nutritio per conuersionem alimenti in substantiam aliti, necessarium esset, quod anima vniretur materiæ eiusdem alimenti virtutẽ caloris naturalis, vel nutritiue potentiæ, cuius instrumentum est; sed impossibile est nutritiuam virtutem attingere vnionem animæ cum materiã alimenti: ergo impossibilis est naturaliter nutritio. Euidens est consequentiã cum maiori, quia si datur vera nutritio, debet esse operatio vitalis procedens à virtute vitali tanquam à principio intrinseco efficiente. Sed probatur minor in homine: quia impossibile est aliquid attingere vnionem exterorum, nisi attingendo extrema ipsa; sed virtus nutritiua, cum sit potentia corporca, non potest attingere substantiam animæ rationalis, quæ est spiritualis: ergo neque vnionem eius cum materiã. Nec solum anima rationalis spiritualis est, sed etiam vnio eius cum materia; nam xpõ. debet esse in re vnita tanquam in subiecto: ergo vnio animæ cum materia erit in anima, & ideo spiritualis, sicut anima ipsa; si enim esset corporca, non posset esse vinculum rei spiritualis: ergo nullo modo attingi potest à virtute nutritiua corporeã, quare nec nutritio erit possibilis.

5: Hæc tamen sententiã falsa est, & pri-

principijs Aristotelis expresse contraria. Probat hoc secundum, quia principium Aristotelis est capite præfenti expressum, atque etiam 2. lib. de anima text. 45. quod alimentum, ex quo fit nutritio, in principio est dissimile viuæ, sed in fine eius nutritionis omnino simile, quia per conversionem in substantiam alij suscipit eandem formam, nempe animam, & verè animatum, & viues per eam constituitur, & ita dicitur nutrire corpus: ponit igitur Aristoteles veram nutritionem, quam negat Magister. Sed probatur prima, quod sit contra rationem; nam euidenti experientia constat hominem, & cætera animalia non solum partem sanguinis, sed substantiam, in qua generantur, deperdere per continuam actionem caloris naturalis, quod præcipue ostenditur dum grauem aliquem patiuntur morbum: necesse est ergo sanguinem deperditum, atque etiã deperditam substantiam aliquo medio reparari, vel cito consumi corpus: nullum est autem medium excogitabile, quo possint reparari naturaliter præter conversionem alimentum in sanguinem, & substantiam aliam, quæ verè, & proprie est nutritio: ergo necesse est admittere. Et eam tamquam necessariam admittunt omnes interpretes Aristotelis eam antiqui, quam recentiores duobus locis citatis, & præter eos D. Augustinus in lib. de vera religione, qui habetur in 1. tom. c. 40. in principio his verbis: *Alimenta carnis corrupta, id est, amittentia formam suam in membrorum fabricam migrant.* Et D. Thomas 1. p. q. 119. art. 1. non solum id assertit, sed contrariam sententiam irrationabilem esse asseruit. Falsa est etiam sententia Alberti Magni, quod non desinit vera augmentatio, quæ sit acqui-

sitio nouæ quantitatis, sed solum per rarefactionem primæ, quam in generatione acceperunt, dicantur crescere animalia: quod sic probatur. Evidenti experientia constat maioris virtutis, ac roboris esse animalia post incrementum, quàm ante illud, siue fiat vno modo, siue alio, & homines in ætate virili, quàm in puerili; sed per rarefactionem non solum non crescunt vires, sed necessariò debilitantur: ergo falsum est, quod augmentatio sit sola rarefactio. Probat minor, quia virtus vnita fortior est se ipsa dispersa; sed per rarefactionem magis est dispersa, vt constat: ergo debilior, quàm prius. Secundo, quia eadem experientia docet membra corporis densiora, atque solidiora esse in viris, quàm in pueris: ergo euidentis signum est non crescere per rarefactionem, sed per acquisitionem nouæ quantitatis, quam necesse est acquirere supposita acquisitione nouæ partis substantiæ per nutritionem. Tãquam certum igitur tenendum est, veram nutritionem, & veram augmentationem dari in rebus naturalibus.

Ad testimonium ex Euangelio respondet D. Thomas 1. p. q. 119. art. 1. ad primum, sensum illius propositionis non esse quod omnes cibi, & secundum omnes suas partes in ventrem vadant, & in secessum emittantur; sed quod ex cibo quocumque, aliquid emittatur, nempe terrestre illud, atque impurum, quod relinquatur ex ciborum concoctione, atque expurgatione in stomacho facta. Itaque vniuersalis est propositio ex parte ciborum, & subiectum eius distributum pro omnibus, & singulis cibus; sed in ordine ad partes eorum definita. Et est legitima expositio verborum, si cõtextum capituli inspicia-

piciamus, quia cum Pharisæi pro delicto opprobriassent discipulis, quod illotis manibus manducarent; Christus respondit, nullum in hoc peccatum inesse, quia cibus assumptus operibus naturalibus deseruit; hoc est nutritioni, & augmento corporis, & quod residuum est in ventrem vadit, & in secessum emittitur: in his autem operibus cum naturales sint, nihil peccati reperiri, & ideo nec in sumptione cibi, ex eo quod illotis, & ablatis manibus sumatur, ea vero, quæ de ore exeunt, cum procedant à corde, hoc est, à voluntate libera peccata esse posse, & ideo hæc, & non illa inquirare animam: ad hoc autem institutum nihil refert, quod totus cibus assumptus, vel partes eius per hanc, aut illam viam emittantur: quare sufficienter declaratur intentum Christi, & verba eius per explicatum scilicet.

Ad argumentum concedunt iuniores quidam, unionem animæ rationalis ad corpus esse spiritualem, & ideo non attingi per virtutem corpoream. Hoc tamen falsum esse censo. Primo, quia isti solum ponunt, vulgare unionem inter animam, & corpus cum communi sententia, & hanc dicunt educi de potentia materiæ: ex quo sequitur attingi à virtute corporea, agentis naturalis. Secundo, quia si non attingeretur; ergo neque verum esset, quod homo generaret hominem, neque quod efficiëter se nutriret quod est falsum. Probatur consequentia, quia homo non attingit animam à solo Deo creatam, neque attingit unionem eius cum corpore: ergo nec attingit hominem, vel substantiam factam per generationem, & nutritionem; quia homo nihil est realiter distinctum à corpore, & ani-

ma, vt vnitis. Probatur tandem, quia homo generans hominem producit modum unionis, vel falsum est eum generare, cum nihil ad eum pertinens producat: sed non producit modum unionis ex nihilo per creationem: ergo ex præsupposita materiæ, quare necesse est illum educere de potentia eius; sed quidquid educitur de potentia materiæ, est materiale; & corporeum: ergo repugnat modum unionis esse spiritualem, & ideo repugnat esse in anima rationali: tanquam in subiecto. Sed respondere educi quidem de potentia materiæ, sed transire ad animam, & ibi permanere in materia; hoc tamen aperte falsum est, & argumento non satisficit. Probatur esse falsum; quia repugnat aliquid educi de potentia materiæ, & in ea non permanere primo, quia educi de potentia materiæ est fieri in materia; ergo nec esse est simul fieri, & materiæ inesse, atque à Deo in ea esse tanquam in subiecto. Sequendo educi de potentia materiæ est dependere ex materiali concursu eius, vt subiecti præsuppositi: ergo est in ea fieri tanquam in subiecto, & proinde in ea permanere; vel de subiecto in subiectum migrare. Quod vero non fiat satis argumento, euidens est; nam si se tibi concedatur, educi de potentia materiæ, vt communi argumentum, & conceditur ab his, materialis debet esse; & ideo non poterit in anima rationali recipi tanquam in subiecto. Negandum igitur est, quod unio sit spiritualis, sed verè corporea est, vt suo loco ostendetur. Quod vero dicitur esse in anima, vt in subiecto, falsum est, sed solum adhæret ei tanquam modus eam coniungens materiæ, vel corpori, quod non repugnat vel corpori: & ita di-

cimus

et nus, agens naturale eamdem vno
nem attingere per virtutem corpo-
rem tamquam per instrumentum
in generatione, & nutritione: & ex
hoc verum est quod homo generat
hominem, & efficienter se nutrit.

**Quid sit nutritio, & quid
augmentatio**

10

VT intelligatur, in quam ac-
tione consistat nutritio, & in
qua augmentatio, notandum est nu-
tritionem videntium plures altera-
tiones alimentis præcedere, & prima
fit in ore, vbi non solum concretur
tur cibi, sed verè alteratur per admi-
stionem salivæ, quæ magnam habet
virtutem alterandi, & solvendi, vt
testatur Galenus 1. lib. de simplici-
bus capit. 6. & colligitur ex colore, qd
dore, & sapore: quos mutasse con-
stat cibos post attritionem; ab ore
deseruntur cibi in ventriculum, vel
stomachum; vt docet idem Galenus
4. lib. de usu partium capit. 5. vbi sit
secunda alteratio, quæ est prima cõ-
coctio, vel digestio eorum; & per
quam magna pars excrementorum
ab eis extrahitur, & in inferiorè par-
tem intestinorum rejicitur; sique
permanere cõbit magna ex parte ex-
purgati sub forma cuiusdam sub-
stantiæ liquidæ, & colore albæ, quam
chylum vocant. Ex ventriculo vero
trahitur ad hecun per venas melan-
chaicas, vbi hæret in alteratio, & secun-
da digestio, vel concoctio, maior eni-
que expurgationem cibis accipit;
nam terrestriores chyli partes, vbi
subsident, & leviores alio quali spu-
ma superantur, ab eis deniq; sunt me-
dicæ. Et terrestriores quidè sunt na-
ture acerbæ, seu melancholicæ, dis-

eenduntq; à hecure ad lièn, vt ex eis
magis ab eò expurgatis nutritiorile;
viores vero sunt naturæ cholericæ;
seu flavæ bilis ascenduntq; ad follis-
culum, seu vesicam fellis. Deniq; partes
medicæ colore rubrum sibi acquirunt
simile colori hecitis, habentq; natu-
ram sanguinis. Circa sanguinè vero
in hecure factū diversò modo opti-
tur Medicæ vna parte, & Avistore-
les ex illa, nam Aristoteles 2. lib. de
partibus animalium cap. 19. & lib. 11
de historia animalium cap. 19. asserit
officinam sanguinis esse cor, nõ he-
cur, sed à hecure dimitti, & in corde
recipi, vt ibi vltimam expurgatio-
nem recipiat, & ad singulas partes
corporis per venas deriuetur. Medi-
ci vero præsertim Galenus 6. lib. de
placitis capit. 7. ex opposito affir-
mant officinam sanguinis esse hecure;
à qua deriuatur per venas ad cor,
& cæteras partes corporis, vt in
eis vltimam expurgationem acci-
pias; donuertatur in substantiam
alidæ, & præcipuè in corde summam
recipiat expurgationem, & puris-
simus euadat vitæ, vt ino spiritus
vitales conuerti possit, quos cer-
tum est apud omnes in corde fieri
ex purissimo sanguine; quia cer-
tum est in corde residere virtutem
sèu facultatem vitalem tamquam in
fonte totius vitæ. Vnde & in eodè in
residet pulsatiua virtus, vt ostendit
eiusmodi agitatio, & motus eius, & ab
eodè etiam deriuatur per arterias, &
ita sentitur in brachijs, & alijs partibus
corporis, in quibus ostenditur, &
morborum in signum est. Ex videntur
hanc sententiam desumpsisse Medi-
ci ex Platone in Timæo, ex Philonè
Iudeo in libro de victiis, quos se-
quuntur D. Greg. Nissenus in lib.
de creatione hominis cap. vltimo D.
Nemesius in libro de partu humani
cap.

23

rum in corpore, & ex ea melius intelligatur modus, quo sūt nutritio, & augmentatio. Postquam ergo sanguis per venas, siue à corde, siue à iecore procedentes desiuatur ad reliquas partes corporis, in eis consequitur vltimam expurgationem, maiorem, vel minorem, secundum maiorem, vel minorem perfectionem cuiuslibet partis ex eo nutriendæ. Expurgatur autem, & perficitur per virtutem vitalem in singulis partibus participatam ab anima, & sic expurgatus, & perfectus sanguis dicitur vltimum alimentū, quia nondū est cōuersum in substantiam alicui, immo nec mutatum substantialiter, sed accidentaliter tantum per varias alterationes explicatas. Sequitur deinde conuersio eius substantialis in carnem, ossa, & neruus, aliaque corporis partes, quæ conuersio non est aliud, quàm corruptio eiusdem sanguinis, in cuius materia introducitur anima, & vnitur substantialiter, & per talem vnionem generantur in toto corpore diuersæ partes substantiæ, & vnuntur præexistentibus, & cum non possit produci substantia corporea naturaliter sine quantitate, quæ est propria passio eius simul ac producuntur nouæ partes substantiæ, acquiruntur etiã cum eis nouæ partes quantitatis, siue de nouo producantur, sicut producuntur partes substantiæ, siue de nouo adueniētes, cū materia alimenti iuxta diuersas opiniones de subiecto accidentium superius explicatas. Et partes istæ quantitatis de nouo adueniētes vnuntur quantitatibus præexistenti eiusdem corporis viuētis, & ideo per eas sic vnitas dicitur viuens propriè augeri, & maius fieri.

Ex quibus ita intelligitur in quana actione consistat nutritio, atque

etiã augmentatio, & quid vtraque sit: nutritio quidē consistit nō in aliqua alteratione præcedēti, per quã cibus præparatur in ore, aut vtericulo, nec etiã in ea alteratione, per quam fit sanguis in iecore, vel corde, nec etiã expurgatione, quam acquirit in singulis partibus, ad quas per venas, & arterias peruenit, sed in conuersione substantiali, per quam desinit esse sanguis in singulis partibus, & materiæ eius vnitur substantialiter anima. Est igitur nutritio. *Mutatio substantialis per quam materia alimenti mutatur ex priuatione formæ viuētis eius vnitur ipsam.* Vel erit. *Productio partiali substantiæ viuētis ex conuersione substantiali alimenti.* Et in vtraque definitione intelligitur vnio substantialis partialis substantiæ productæ cum substantia ipsius viuētis simul facta cum conuersione, vel ordine naturæ ei præsupposita secundum diuersas opiniones inferius explicandas. Augmentatio vero consistit in actione per quam acquiritur maior quantitas, vel de nouo producta, & vnita quantitati viuētis, vel præexistens in materia alimenti, & vnita eidem quantitati viuētis secundum diuersas opiniones. Sic igitur poterit definiti. *Augmentatio est acquisitio maioris quantitatis ex substantiali conuersione alimenti.* Et ecce iam explicata duo illa proposita in titulo quæstionis, an sint in rerum natura nutritio, & augmentatio, & quid vtraque sit.

QVÆSTIO II.

An nutritio, & augmentatio sint mutationes distinctæ realiter?

Y Sc.

capit. 13. D. Theodor. sermone 3. de providentia. Lactan. in lib. de Opificio Dei cap. 14. Richar. in 1. d. 3. q. 2. ad. 1. Maior ibidem. q. 5. Et eodē sermō modo differunt quantum ad spiritus animales, nam Aristoteles 1. lib. de generatione animalium cap. 4. & lib. 2. de partibus animalium cap. 7. putat in corde etiam esse principium sensitivæ virtutis, & ideo in eodem fieri spiritus animales ex purissimo sanguine, & suo motu per arterias discurrere partim ad cerebrum, partim ad reliquas partes corporis. Cæteri vero, & cum eis medici omnes principium virtutis sensitivæ primo in cerebro potius collocant pro internis sensibus, & in reliquis sensibilibus eiusdem capitis pro externis; unde spiritus animales non in corde, sed in cerebro fieri docent; ita ut à corde quidem deriuetur pars quædam spirituum vitalium, & per quasdam obliquas, atque angustas vias perveniant ad cerebrum, ubi per virtutem eiusdem cerebri magis attenuantur, & ex vitalibus fiunt animales absque corruptione substantiali per solam attenuationem, nam opera animalis præsertim sensationes internæ omnium aliarum perfectissimæ, quibus deservunt spiritus animales perfectiores sunt vitalibus, & ideo, perfectioribus, ac tenuioribus spiritibus indigentibus ergo spiritus animales à cerebro deriuntur per nervos ad reliquas partes, per quas exercentur operationes animæ sensitivæ, quales sunt sensationes, & motus progressivi. Itaque ut brevis sermone hæc explicetur, spiritus non est aliud, quam substantia quædam tenuissima facta ex purissimo sanguine ad modum vaporis ex eodem sanguine extrahi: nam quemadmodum Sol in mundo magno sua virtute calefa-

ctiva extrahit ab aqua vapores, qui sunt tenuissimæ quædam substantiæ quasi de natura aeris, ita in mundo parvo, hoc est, in corpore animali, vel humano, se habet cor, & sua virtute caloris vitalis extrahit ex purissimo sanguine in se recepto, & nimis expurgato quasi vapores quosdam, qui sunt substantiæ quædam subtilissimæ, quasi de natura aeris, & ideo vocatur spiritus, & vapores isti subtilissimi, & ideo leuissimi per virtutem vitalem, quam in se habent, moveri possunt, & suo motu facile discurrunt per arterias, & alias vias corporis. Distinguntur autem in vitales, & animales, quia operationibus vitalibus, ut nutritioni, & augmentationi deserviunt, acque etiam operationibus animalibus, hoc est, animæ sensitivæ, ut sensationibus, & motibus localibus eiusdem animalis: necessarii autem sunt imprimis ad replendas vias corporis, per quas, si plena omnino essent alimento, non posset idem alimentum omnino derivari: necesse est ergo aliquam partem earum vacuum esse, sed spiritibus plenam, ne detur vacuum; & cum spiritus facile cedant, facile etiam decurrunt alimentum, & ad partes corporis deservunt. Deserviunt præterea ad motum eiusdem alimenti vitales, in quantum sunt instrumenta quædam vitalis virtutis; & animales deserviunt sensationibus, & motibus localibus, in quantum sunt instrumenta virtutis motivæ vitalis; nec tamē differunt substantialiter, sed solum accidentaliter, quia animales subtiliores sunt, & magis ac temperati, & ideo ex vitalibus trahuntur in animales per alterationem, ut explicatum est. Et hæc de spiritibus adnotare placuit, ut quadam saltē imperfecta ratione cognoscatur natura, & officium eorum.

rum in corpore, & ex ea melius intelligatur modus, quo sūt nutritio, & augmentatio. Postquam ergo sanguis per venas, siue à corde, siue à iecore procedentes detrauat ad reliquas partes corporis, in eis consequitur vltimam expurgationem, maiorem, vel minorem, secundum maiorem, vel minorem perfectionem cuiuslibet partis ex eo nutriendæ. Expurgatur autem, & perficitur per virtutem vitalem in singulis partibus participatam ab anima, & sic expurgatus, & perfectus sanguis dicitur vltimum alimentū, quia nondū est cōuersum in substantiam aliti, immo nec mutatum substantialiter, sed accidentaliter tantum per varias alterationes explicatas. Sequitur deinde conuersio eius substantialis in carnem, ossa, & neruos, aliasque corporis partes, quæ conuersio non est aliud, quàm corruptio eiusdem sanguinis, in cuius materia introducitur anima, & vnitur substantialiter, & per talem vñionem generantur in toto corpore diuersæ partes substantiæ, & vniuntur præexistentibus, & eum non potest produci substantia corporea naturaliter sine quantitate, quæ est propria passio eius simul ac producuntur nouæ partes substantiæ, acquiruntur etiã cum eis nouæ partes quantitatis, siue de nouo productæ, sicut producuntur partes substantiæ, siue de nouo adueniētes, cū materia alimenti iuxta diuersas opiniones de subiecto accidentium superius explicatas. Et partes istæ quantitatis de nouo adueniētes vñiuntur quantitati præexistenti eiusdem corporis viuētis, & ideo per eas sic vñitas dicitur viuens propriè augeri, & maius fieri.

14 Ex quibus ita intelligitur in quâ actione consistat nutritio, atque

etiã augmentatio, & quid vtraque sit: nutritio quidē consistit nō in aliqua alteratione præcedēti, per quã cibus præparatur in ore, aut vtriculo, nec etiam in ea alteratione, per quam fit sanguis in iecore, vel corde, nec etiam expurgatione, quam acquirit in singulis partibus, ad quas per venas, & arterias peruenit, sed in conuersione substantiali, per quam desinit esse sanguis in singulis partibus, & materiæ eius vnitur substantialiter anima. Erat igitur nutritio. *Mutatio substantialis per quam materia alimenti mutatur ex priuatione formæ viuētis ad formam ipsam.* Vel erit. *Productio partiali substantiæ viuētis ex conuersione substantiali alimenti.* Et in vtraque definitione intelligitur vñio substantialis partialis substantiæ productæ cum substantia ipsius viuētis simul facta cum conuersione, vel ordine naturæ ei præsupposita secundum diuersas opiniones inferius explicandas. Augmentatio vero consistit in actione per quam acquiritur maior quantitas, vel de nouo producta, & vñita quantitati viuētis, vel præexistens in materia alimenti, & vñita eidem quantitati viuētis secundum diuersas opiniones. Sic igitur poterit definiti. *Augmentatio est acquisitio maioris quantitatis ex substantiali conuersione alimenti.* Et ecce iam explicata duo illa proposita in titulo quæstionis, an sint in rerum natura nutritio, & augmentatio, & quid vtraque sit.

QVÆSTIO II.

An nutritio, & augmentatio sint mutationes distinctæ realiter?

Y Sc.

Sequitur secundo disputandum. San nutritio, & augmentatio sunt mutationes distinctæ realiter, vel vna & eadem secundum diuersas rationes formales, aut considerationes distincta. Et prima opinio iuniorum tenet non esse mutationem distinctam, sed eandem realiter; distinctam vero ratione, quia conuersio alimenti in substantiam, in quantum dicit productionem partialis substantiæ ex vniõne animæ ad materiam alimenti, est nutritio, ex vi autem nutritionis præcise absque vlla noua actione quantitas alimenti fit propria viuentis, & per illam dicitur augeri. & ideo augmentatio non est actio distincta à nutritione, sed eadem nutritio, vt per eam acquirit viuens n. uam quantitatem. Hanc sequuntur plures, sed non omnes eodem modo illam defendunt, sed antiquiores quidam ideo dicunt factam nutritionem. sine alia noua actione adquirere viuens maiorem quantitatem, quia quantitas est propria passio substantiæ corporeæ, propria autem passio non fit noua, aut distincta actione ab ea, per quam producit eus subiectum, sed naturali quadam resultantia sequitur, vt sensibilitas non fit alia actione distincta ab ea, per quam fit homo, sed ex eadem resultat naturaliter. Ita Rerarius lib. 8. sup. Philosophiæ cap. 13. ad quartum, Marilius lib. de generatione q. 10. Albertus Saxonie ibi dem quæst. 9. Veretus cap. 6. eiusdem libri, Valles 4. Phys. cap. 1. & ceteri. vter 19. ad Tyrones. Alij vero recentiores ad defendendam eandem sententiam tria supponunt. Primum dari motum per se ad quantitatem, vt docet expresse Aristoteles 1. lib. Phys. cap. 1. quod tamen præsuppositum, licet sit apud Aristotelem certum, ne-

gatur tamen ab alijs omnibus citatis. Secundo supponunt, per augmentationem non produci quantitatem aliquam, sed eandem, quam habet alimentum transire ad corpus viuens cum materia eius, in qua est tamquam in proprio subiecto. Secundo supponunt, prius saltem natura, quâ alimentum conuertatur in substantiam viuentem, vniõni materiam eius materiæ eiusdem viuentis; & quantitatem quantitati per actiones proprias, atque distinctas, sed in his vniõnibus non consistere nutritionem, nec augmentationem, sed supponi ad conuersionem alimenti per modum approximationis eius ad corpus viuens, quod in idem alimentum agit per virtutem nutritiuam, & calorem naturalem, atque adeo ad nutritionem, & augmentationem in eadem conuersione consistentem, quæ facta, & aduista partiali substantia eo ipso absque noua actione incipit viuens habere in se quantitatem alimenti, per quam augetur, & fit maius. Itaque conuersio substantiæ alimenti, quæ est productio partialis substantiæ viuentis, duplicem terminum habet, intrinsecum, & primum, nempe substantiam partialem per eam productam, & ab hoc termino habet, quod sit nutritio; alium vero non factum per ipsam, neque vnitum, sed acquisitum supposita vniõne, & production partiali substantiæ, & ideo extrinsecum, & secundarium, à quo denominatur augmentatio extrinsecam tantum denominationatione, & exemplum afferunt in motu locali duos terminos habente, nempe, vbi, vel præsentiam localem, quam in se acquirit mobile; & iste est primarius, atque intrinsecus, à quo habet speciem extrinsecum, & secundarium, nempe

pe locum circumferentem, & iste est secundarius, & extrinsecus, quia locus non est formaliter in corpore locato. Et quemadmodum acquisito, ubi, per motum, absque noua actione, vel motu sequitur acquisitio loci, partim ratione acquisita partiali substantia, absque noua actione, vel motu sequitur maior quantitas in viuente, & ideo augmentatio non est noua alia mutatio, sed eadem sub quadam alia denominatione extrinseca considerata.

fit in productione nouæ quantitatis, sed in additione eius, quæ secum affert materia alimenti, ut supponitur; neque in unione quantitatis alimentum cum quantitate viuentis, quia talis unio præsupponit augmentatiōem: ergo solum potest consistere in mutatione, per quam materia alimenti recipit formam viuentis. Probatur consequentia, quia nulla alia interuenit mutatio in augmentatiōe viuentis, sed receptio formæ viuentis in materia alimenti est ipsa nutritio, ut ex præcedenti quæstione est manifestum: ergo augmentatio non est mutatio distincta realiter à nutritione.

Secunda opinio asserit, nutritionem & augmentatiōem esse actiones, & mutationes realiter distinctas. Hæc est communis omnium interpretum Aristotelis hoc loco 6. lib. Phys. cap. 2. & 2. lib. de anima textu 41. usque ad 45. tam antiquorum, quam recentiorum (paucis illis exceptis, quos pro alia opinione citamus, ideo nullum nominare oportet.) Sed diuerso modo eam defendunt; qui opinantur subleuam quantitatis; & aliorum acedentium esse compositum; & alij, qui putant esse materiam primam; & illi ideo dicunt augmentatiōem esse distinctam actionem, vel mutationem à nutritione; quia per eam produciuntur maiores quantitates, quæ cum sit actus nutritiuus realiter à substantia partiali producta per nutritionem, potest distinctam actionem, per quam producat. Alij vero quales non admittunt, per augmentatiōem produci quantitatem, sed eam, quæ secum affert materia alimenti, asserunt unius quantitatis viuentis, dicunt eam augmentatiōem consistere in hac unione quantitatis cum quantitate, quæ cum fiat per modum uniois realis de-

17 Hanc sententiam ita explicatam probant testimonio Aristotelis capite præsentis, ubi ita ait: *Etenim sic differunt nutrimentum, & augmentatio ratione.* Et statim in translatione Vatabli sequuntur hæc verba. *Nutrimento idem, quod accretio existit, ratio tamen est diuersa.* In translatione vero antiqua eodè ferè modo dicitur. *Et nutrimentum augmentatiōe idem est quidem, esse autem aliud.* Probant deinde ratione, primo, quia supposita unione materiæ nutritiæ cum materia viuentis; atque etiam unione quantitatis alimentum cum quantitate viuentis; & tandem in unione substantiali materiæ cum materia eiusdem alimentum, absque vlla noua actione verum est quantitatem alimentum esse eandem numero cum quantitate viuentis; & eandem viuenti propriam, sicut materia eiusdem alimentum facta est et propria: ergo sine vlla noua actione verum est, viuens acquirere nouam, atque maiorem quantitatem, per quam factum est maius; & ex consequenti augmentum suscepisse; sed augmentum suscipitur per augmentatiōem: ergo augmentatio non est noua, vel distincta actio realiter à nutritione, sed sola ratio.

Secundo probant à sufficienti nutritione, quia augmentatio non consistit

18

nouo productæ, necesse est, fiat quoque per nouam actionem, & distinctam realiter à nutritione, quia nouus, & realis terminus nouâ, & realē actionem postulat. Et nos hanc sententiam tamquam probabiliosem, & valde consonam principijs Aristotelis sequimur, primo tamen modo eam intelligimus. Sed nunc solū probanda est aduersus primam, vt à iunioribus defenditur admitterēibus cum Aristotele, dari motum per se ad quantitatem, qui sit augmentatio: nā aduersus antiquiores alios, hanc speciem motus non admittentes, sed ex eo negantes distinctionem realē inter nutritionem, & augmentationem, quia negant omnino dari per se motum ad quantitatem duas tantum ponentes species motus, nempe alterationem, & lationem cū Platone, & Galeno, inferius agemus disputantes de augmentatione, an sit per se motus ad quantitatem,

19

Præsupposito ergo ex doctrina Aristotelis 5. lib. Phys. cap. 2. quod augmentatio sit per se motus ad quantitatem distinctus ab alteratione, & latione: & admissio à retentioribus illis, probatur contra eosdem esse distinctam realiter à nutritione adiuncto alio testimonio eiusdem Aristotelis ex 3. lib. Phys. textu. 16. vbi sic definit motum. *Motus est actus mobilis prout mobile est.* Ex quibus probatur augmentatiōnem addere supra nutritionem entitatem realem atque intrinsecam formaliter denominationem subiectam propriam nempe viuens, quo J augetur, & non solā denominationem extrinsecam, & ideo distingui realiter ab eadem nutritione hoc modo, augmentatio est motus per se ad quantitatem ex priori testimonio: ergo est actus mobilis prout mobile est ex altero: quare ex

vtroque colligitur esse actum viuētis, quod augetur tamquam subiecti existentis in potentia ad illum; sed actus altius, vt subiecti debet esse in eo formaliter, & non per solam denominationem extrinsecam, vt patet in dexteritate denominante extrinsecā columnam, quæ ideo non est actus eius, sed animalis, in quo reperitur formaliter: ergo augmentatio vt motus est, formaliter reperitur in subiecto, quod denominat formaliter mobile, & aliquid reale ponit in eo formaliter, per quod necesse est distingui realiter à nutritione, & non tantquam denominatio extrinseca. Probatur consequentia, quia distinguitur ab ea sub ratione motus reali, & positua, atque intrinseca, & in hæ res mobili.

Probatu secundo ex separatione, quia ea, quæ possunt inter se separari per diuinam potentiam, distinguuntur realiter; sed augmentatio potest separari realiter à nutritione: ergo distinguitur ab ea realiter. Probatu minor, quia nutritio est productio partialis substantiæ vniuersæ viuēti ex conuersione alimenti, & producta partiali substantia, atque vnita viuēti, potest Deus destruere quantitatem alimenti, atque suspendere augmentatiōnem viuēti, ita vt nutriatur, & non augetur: ergo dabitur nutritio sine reali augmentatiōne. Respondent possibile hoc esse, & dari tunc nutritionem sine augmentatiōne. sed adhuc nihil reale intrinsecum separari à nutritione, nec proinde aliquam actionem, vel mutationem, sed solā denominationem extrinsecā, ex qua habebat nutritio rationem augmentatiōis, & ideo non probari ex tali separatione, quod sint actiones, vel mutationes realiter distinctæ. Hæc tamen

20

tamen ſolutionem eſſe falſam ſic probo, in caſu illo ſeparationis euidens eſt ſeparari augmentationem à nutritione, cum ſit euidens permanere nutritionem ſine augmentatione; ſed augmentatio realiter, & formaliter eſt motus, & nutritio realiter, & formaliter eſt mutatio; ergo ſeparatur motus realis à mutatione reali; deinde motus realis, ut motus realis eſt, & ut diſtinguitur à mutatione, non eſt ſola denominatio extrinſeca, ſed aliquid intrinſecum formaliter aſſiciens mobile: cum ſit actus eius, ut ſubiecti, & ut aſſentis in potentia; ergo ſeparatur à nutritione tamquam entitas realis poſitiua, & intrinſeca mobilis, & ideo diſtinguitur ab ea realiter ut talis entitas realis poſitiua, atque intrinſeca mobilis. Probatuſ tandem, quia nutritio formaliter eſt mutatio ſubſtantialis, & augmentatio formaliter eſt motus; ſed rationes formales mutationis, & motus ſunt poſitiuæ, & formaliter denominantes ſubiectum: ergo diſtinguntur tamquam duæ rationes formales, poſitiuæ, atque intrinſecæ, & ut tales ſunt ſeparabiles; ergo falſum eſt, quod augmentatio ſolum diſtinguatur à nutritione tamquam denominatio extrinſeca, falſum quoque, quod ſolum addat ſupra illam extrinſecam denominationem; & falſum tandem, quod ſi ſuſpendatur adeo augmentatio permanente nutritione, ſolum ſeparetur ab eadem nutritione quædam denominatio extrinſeca.

21 Teſtimonium Ariſtoteſis, quod iuniores pro ſe adducunt, difficile viſum eſt verba ſolum conſiderantibus, & non contextum litteræ, quod conſiderans D. Thomas in Commentarijs eius egregie illud expoſuit, & expoſitio eius difficultatem prorsus tollit. Notandum eſt ergo nutritio-

nem, & augmentationem tribus modis diſſerre apud Ariſtotelem, & omnes. Primo ex parte materiæ, ſeu ſubiecti, vel obiecti, circa quod verſantur, quod eſt alimentum, circa quod operatur virtus, ſeu potentia vitalis; alimētum vero duo habet; primum, eſſe ſubſtantiam viuentem in potentia, & ita conſideratum eſt obiectum nutritionis; ſecundum habet eſſe quantum, & ut quantum eſt materia, ſeu ſubiectum augmentationis, quia non poteſt (inquit Ariſtoteles) viuēs augeri, niſi ex alimento quanto, & diuifiibili: habent ergo idem ſubiectū, vel materiam diuerſo modo conſideratam, & ideo ex hac parte ſunt idē ſubiecto, & diſſeruntur: hæc tamen diſſerentia rationis, cum ſe tenent ex parte materiæ, circa quam verſantur, materialis eſt, non formalis, ſed formalis, atque ſpecificæ neceſſario præſuppoſita. Alia eſt differentia formalis, & eſſentialis, quæ ſumitur ex parte terminorum, in quos per ſe tendunt, nam terminus nutritionis eſt partialis ſubſtantia producta ex conuerſione alimenti: terminus vero augmentationis maior quantitas acquiſita. Tertia differentia realis erit, quia ſunt duæ mutationes reales, & ſeparabiles inter ſe, & ideo realiter diſſinctæ, ut probauimus, licet hoc non admitat contraria opinio, nos vero neceſſarium eſſe cenſemus in doctrina Ariſtoteſis, & ſecundum veritatem Philoſophicam. Ariſtoteles ergo loquitur de obiecto, vel materia nutritionis (inquit D. Thomas) quod eſt nutrimentum, & conſequenter de nutritione ipſa, & augmentatione, in quantum circa illud verſantur, & ideo aſſerit idem eſſe ſubiectum, ſeu materiam vtriuſque, diuerſo modo conſideratam, & conſequenter ex parte eiudem ſubiecti,

Y 3 vel

vel inactiue sola ratione distingui easdem actiones, vel mutationes, quia diuersa ratione versantur circa illud. & hanc distinctionem voluit præ alijs explicare Aristoteles, vt ex ea solueret aliam questionem à multis suo tempore agitatum, an nutrimentum sit simile nutrito, vel dissimile; & an viuens nutriatur ex suo simill, vel ex dissimill. De alijs autem differentijs specificis, & reali, quæ aliunde sumuntur, non loquitur in præallegato testimonio: & ex hoc patet nihil contra nostram sententiam probare, quæ distinctionem realem ponit aliunde sumptam.

22

Ad primum argumentum neganda sunt omnia, quæ in antecedenti assumuntur tamquam falsa, quia quantitas alimenti non vitur quantitati corporis viuientis, sed corrupto alimento corrumpitur, & cum ea cætera accidentia, & noua quantitas partialis producitur cum partiali substantia; & hæc est, quæ per se terminat motum augmentationis, quæ cum realiter distinguatur ab eadem substantia partiali terminante nutritionem, realiter etiam distinguuntur nutritio, & augmentatio.

Ad secundum negandum est etiã antecedens, ex ea parte, qua dicit augmentationem non consistere in productione maioris quantitatis, sed in additione eius, quam secum adducit materia alimentum, nullam enim quantitatem adducit materia alimentum, sed ea, quam habebat idem alimentum, corrumpitur eo corrupto, atque conuersio in substantiam aliter, quia cum esset proprium subiectum eiusdem quantitatis, necesse est corrumpi ad corruptionem eius, & materiam relinquere nudam omnino formam tam substantiali, quam acci-

dentali pro recipienda anima, vt capite 4. huius libri diximus contingere semper in generatione substantiali, in qua fit resolutio vsque ad materiam primam. Vel secundo responderetur nona quantitas per augmentationem, sed solum vitretur quantitas alimenti quantitati viuentis, distincta actio ad talem vnionem requiritur, quæ actio proprie est augmentatio, nam aperte falsum est, & contra Aristotelem; quod augmentationi præsupponatur vnio eisdem quantitatis alimenti cum quantitate viuentis, sed per eam fit, vt iacrius probabitur.

QVÆSTIO III.

An nutritio sit mutatio successiua, vel instantanea.

Quamuis nutritio, & augmentatio simul tempore, vel in eodem instanti fiant, nutritio tamen prior natura est augmentatione, sicut substantia partialis per eam producta prior est quantitate acquisita per augmentationem: ideo prius de illa agendum est in particulari, deinde de augmentatione. Quædam etiam prius de nutritione disputanda sunt cum augmentatione communia, & propterea de vtraque disputata censentur. Quærimus ergo, an nutritio fiat successiua, & in tempore, vel simul, aut in instanti.

23

Et prima opinio asserit simul, aut in instanti fieri, ita vt tempore aliquo disponatur materia alimenti per alterationem successiuam à calore naturali, & in instanti terminatio illius temporis illa pars alimenti, quæ fuerit perfecte disposita, conuertatur

tar in substantiam aliam; tempore vero sequenti disponatur alia pars, & in instanti terminatio eius conuertatur, & quia anima postulat determinatam quantitatem in materia, ut introduci possit, ita ut in minori non possit, ut 1. lib. Physic. definitum est, & materia sub illa determinata quantitate appellatur minimi, quod sic, ideo istæ partes alimenti, quæ in instantibus terminantibus tempus alterationis conuertuntur, dicuntur minima, & ex hoc dicitur fieri nutritio in instantibus per minima: *Et proprie non succedunt sed simul; quamuis* in alio sensu possit vocari successiva in quantum vnum instans, in quo fit conuersio vnius minimi, succedit alteri priori, in quo facta fuit conuersio alterius, non quidem successione immediata, sed post certum tempus, ideo non proprie successiva vocatur, sed proprie simultanea, aut instantanea, quia in solis instantibus fit. Ita Toletus 1. lib. de Generatione, quaest. 11. pro se refert Averroem, Albertum Magnum, & D. Thomam, de quo inferius ostendemus oppositum expressè sentire; Pomponatus lib. de nutritione, & augmentatione, cap. 19. & 8. Metaphys. disp. 7. cap. 4. qui etiam citat pro se Themistium, simplicium, & D. Thomam.

24 Probat ratione, supposita ex 1. lib. Phys. communi opinione, quod videntia terminantur termino intrinseco paritatis, quod vocatur minimum, quod sic, ita ut certam quantitatem postulent in materia ad introductionem animæ, & sub minori uero possit naturaliter introduci. Ex quo ita arguit. Id, quod producitur per nutritionem, est partialis substantia viuens per introductionem animæ in materia alimenti; ergo petit de-

terminatam quantitatem, ita ut sub minori non possit introduci; sed materia sub tali quantitate minima simul, & in instanti debet esse complete disposita, & non vna pars eius prius alia, nam si ita fieret, cum non possit introduci anima in parte illius minimi, daretur vltima dispositio in materia, in qua non esset introducta forma, quod naturaliter est impossibile: sequitur ergo dari necessariè minimum alimenti, quod simul, & in instanti sic complete dispositum pro introductione animæ, & non prius vna pars eius, quàm altera; sed vltimam dispositionem sequitur naturaliter forma in eodem instanti: ergo concedendum est, simul, & in instanti introduci animam in illa minima materia alimenti; & ita in instanti semper fieri conuersionem, & nutritionem in ea consistentem.

Huic autem argumento, aliud addere possumus longè efficacius, quia si nutritio fit successivè; ergo incipit per vltimum non esse, ita ut sit verum dicere, nunc non est, & immediate post hoc erit: quo supposito inquiri, an in illo instanti, quod est vltimum non esse conuersionis alimenti, completa sit dispositio eiusdem alimenti, vel alicuius partis eius, aut non sit completa; si completa sit, necessariè debet fieri conuersio in eodem instanti, vel dabitur vltima dispositio formæ in materia, sine tali forma; immo cum opposita, & consequenter fiet nutritio simul, & non successivè, aut in tempore: si vero dicatur in illo instanti nullam partem alimenti esse complete dispositam, & ideo non posse fieri in eo nutritionem, sequitur neque in tempore sequenti posse fieri. Probat consequentia, quia si in illo instanti non fuit completa dispo-

25

dispositio, non potest compleri in tempore immediatè sequenti, in quo si verum est conuersionem eius fieri, necessarium quoque erit alimentum secundum eam partem desinere esse, secundum quam fit conuersio eius in substantiam aliti, quod si desinit, ergo nullum dabitur subiectum in quo recipiatur vltima dispositio pro conuersione illius partis. Quod præsertim necessarium est secundum communem sententiam, quam defendimus de subiecto accidentium, quod sit compositum, & non sola materia; nam compositum, quod est alimentum secundum illam partem tempore sequenti completè disponendam, & conuertendam non manet, cum sit iam conuersa: ergo non potest recipere vltimum complementum dispositionum, quod deficiet ei ad conuersionem; sed sine vltima dispositione recepta in eodem alimento pro dispositione materię eius, non potest fieri conuersio, nec nutritio: ergo repugnat fieri successiue, & in tempore, & necessarium erit fieri simul, vel in instanti. Nec minorem vim habet aduersus eos, qui tenent accidentia esse in materia prima tãquam in subiecto, quod sic probò, vel in illo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, completa est dispositio, vel nõ si, completa sit: ergo in eodem introducetur forma viuientis in materia alimenti, & fiet nutritio in instanti; si vero non est completa: ergo compleri debet tempore immediatè sequenti, & ideo successiue, ex quo sequitur non posse eodem tempore immediato introduci forma substantialis. Probatur consequentia, quia si tempore immediato completur dispositio; ergo non est completa, quia dum res mouetur, nõ est verum iam esse motam, sed in la-

stand sequente, & terminante tempore, in quo mouetur, & si immediatè post non est completa: ergo immediatè post manet alimentum conuertendum: & ideo non erit conuersum, nec nutritio potest eodem tempore fieri, sed in instanti terminatio eius, in quo verum erit tunc primo esse dispositionem completam, & immediatè ante non fuisse completam, & consequenter tunc esse nutritionem, & immediatè ante non fuisse, & ita non per vltimum non esse incipiet; nec successiua erit, sed per primũ suũ esse, & erit instantanea.

Secundum argumentum, & tertium in ordine pro eadem sententia præsupponit ex lib. 6. Phys. res materiales, atque corporeas non posse desinere per vltimum esse naturaliter, quia ex tali modo desinendi sequitur aut dari duo instantia immediata. aut materiam sine vlla forma pro aliquo tempore, sed si nutritio sit successiua, sequitur alimentum desinere per vltimum suũ esse: ergo non est admit-tendum. Minorem sic probò, si nutritio est successiua; ergo incipit per vltimum non esse, sicut reliqua successiua; & ita verum erit dicere, nunc non est nutritio, & immediatè post erit; sed quãdiu non est nutritio, permanet alimentum: ergo verum erit dicere: e in vltimo non esse nutritionis alimentum esse, & immediatè post non esse; quia immediatè post datur nutritio, quæ cum sit conuersio eiusdem alimenti in substantiam aliti, repugnat simul cum ea permanere alimentum; quare verum erit de eo, quod nunc sit, & immediatè post non sit futurum, quod est desinere per vltimum esse.

Secunda opinio tenet nutritionẽ ferè semper fieri successiue, quia cũ alimentum sit diuisibile, & non sit

æquẽ

æque approximatum secundum omnes suas partes partibus viuientis in qua residet calor naturalis, sed quædam partes eius sint proximiores eis, aliæ vero magis distantes, & agēs naturale prius, atque perfectius operetur in passum sibi proximum, quàm in remotum, prius etiam disponi per actionē caloris naturalis partes proximas alimentis, quàm remotas; & ideo successiue omnes, atque etiam successiue conuerti in substantiam aliti, & ita nutritionem successiue fieri, non tamen semper, inquit, quia naturaliter potest contingere aliam quam particulam sanguinis in venis, aut in poris æque approximata esse secundum omnes suas partes carnis, in qua residet calor naturalis: quo supposito, simul, & æque perfecte disponuntur omnes, & ex consequenti simul fiet conuersio omnium, & non successiue, sed in instanti terminatio temporis mensurantis alterationem, in quo verum erit totam illam particulam sanguinis conuerti, & partem eius substantiam ex tali conuersione produci in instanti, & per primum sui esse, & ita nutritionem in casu isto, & similibus fieri in instanti, quamuis ferè semper fiat successiue. Ita sentiunt iuniores quidam.

27 Sed contra opinio asserit semper, & necessariò fieri nutritionem successiue, ita vt naturaliter repugnet fieri in instanti. Ita D. Thomas docet expressè, & probat 3. parte, quest. 31. artic. 1. in corpore, & ad 4. Maior. 1. lib. de Generatione, quest. 14. Albertus Saxoniæ, quest. 13. Venetus in summa de Generatione, cap. 7. Sotus 1. lib. Phys. quest. 4. artic. 1. 4. contra secundam conclusionem. Pererius lib. 1. 4. super Philosophiæ capit. 2. ad 7. Iandunus 8. lib. Physic. quest. 7. & est communis inter recentiores, & ve-

ra. Quam, vt probemus primo aduersus primam opinionem, duo sunt præsupponenda ab omnibus ferè recepta, & efficaciter confirmata. Primum est, quod agens naturale approximatum passo diuisibili, & sibi contrario fortius agit in partes eius sibi propinquiores, quàm in remotiores, vt ignis approximatus ligno fortius agit in partes superficiales eius, quàm in profundiores, quia proximiores sibi sunt illæ, quàm istæ; & illis medijs calefacit has. Et præsuppositum hoc euidenti experientia notum est in his, qui ad ignem accedunt, quorum propinquiores partes citius, & fortius calefiunt ab eo, quàm remotiores, ideo non est necessarium illud probare. Secundum præsupponendum est, quod licet viuentia, quantum ad primam sui generationem postulent minimum materię, in quo introducatur anima, ita vt in minuti, vel immediatè, aut parte eius non possit adæquate introduci, & propterea simul, & in instanti debeat introduci in toto: in nutritione vero non postulant tale minimum, immo nec materiam sic determinatam, quin in quacumque minori, & in mediocritate cuiuslibet minimè introduci possit anima. Et ratio manifesta est, quia anima in prima generatione postulat determinatam materiam ad sui introductionem, quia cum sit actus corporis Physici, & organici, in quo diuersas debet operationes exercere, determinata membra, certæque magnitudinis postulat: per quæ tamquam per instrumenta eas exerceat, nam adeo minima esse possunt, vt inepta prorsus sint ad exercendas operationes, vt perse est manifestum; sed nutritio supponit iam animam introductam in corpore sub debita quantitate, & proportione

tionem omnium membrorum eius, & operantem per eadem membra, & est quædam extensio eiusdem animæ ad nouam materiam pro consecutione perfecti status naturalis in ea: ergo non postulat determinatam materiam, quia in qualibet minima, atque in eius medietate introducti possit, quia quamlibet minimam, & minorem minima potest disponere calor naturalis, & in ea introducta anima, & quodlibet minimum alimentum, & minus minimo conuertere in substantiam alicui, & quolibet minimo conuerso efficere corpus maius; quod euidenti experientia constat in igne, de quo nemo sanæ mentis dicit ad eodè minimum esse posse lignum, ut non possit illud in se conuertere, si sibi sit approximatam: quare neque ullus sanæ mentis dicere potest, ad eodè minimum esse alimentum, ut conuenienter approximatam calori naturali non possit ab eo conuerti in substantiam alicui.

28

His duobus præsuppositis probatur communis sententia, quam sequimur testimonio Aristotelis s. lib. Physic. cap. 2. ubi docet augmentationem esse motum per se ad quantitatem. Ex quo ita arguo. Nutritio, & augmentatio apud omnes fiunt simul, hoc est in eadem duratione, quia eo ipso, quod producta est partialis substantia per nutritionem, consequitur naturaliter quantitas maior, per quam uiuens augetur, sed de augmentatio-
ne docet expressè Aristoteles, quod sit verè, & propriè motus, & ideo quod sit successiua: ergo idem sentit de nutritione.

Probatum deinde ratione ex duobus illis principijs, quia calor naturalis est naturale instrumentum animæ, & agit in alimentum sibi in principio dissimile, & contrarium, ut do-

cuit expressè Aristoteles cap. præson-
ti: ergo prius, & fortius agit in partes eius proximiores carnal, & ossi alij, uè partibus uiuentis, in quibus resistit, quia fortior est virtus eius ad minorem distantiam, quam ad maiorem: uide sequitur citius, & perfectius disponere proximas, quam remotas, & ideo prius in illas, quam in has inducere ultimam dispositionem pro introductione animæ; sed introductio animæ in materia alimentum sequitur ultimam dispositionem: ergo prius introducitur anima in proximiores, & prius illæ conuertuntur in substantiam alicui. Probatum consequentia ex alio principio, quod anima ad quamcumque minimam materiam dispositam informandam potest se extendere, postquam semel introducta est per primam generationem, & ad quamlibet minorem minimam, siue ad primam medietatem eius, ut probauimus; sed ubi datur prius, & posterius, datur etiam successio temporis; ergo nutritio ex modo naturali agendi animæ circa alimentum per calorem naturalem non potest simul fieri, sed successiue, & in tempore.

Secundo probatur ratione à posteriori, quia usus est D. Thomas ubi supra, quia augmentatio fit cum motu locali, per quem corpus uiuens eo ipso, quod acquirit maiorem quantitatem, se extendit ad maiorem locum occupandum, & acquirit per se maiorem præsentiam localem, quæ est terminus motus localis; sed motus localis fit successiue, & in tempore ex propria natura; ergo etiam augmentatio; & hæc fit simul cum nutritione, ut probauimus: ergo de primo ad ultimum nutritio fit successiue, & in tempore, contra primam opinionem.

Ut autem probeus semper, & necessarii

29

30

cessariò fieri successivè, ita ut natura-
liter repugnet fieri in instanti in ali-
quo casu contra secundam opinionem
maiorum. Duo alia principia præsup-
ponenda sunt, non minus verà, & ne-
cessaria, quam duo alia præsupposita
adversus primam sententiam. Primū
autem tale est, omne corpus habet tri-
nam dimensionem longitudinis, lati-
tudinis, & profunditatis: & secu-
dum has tres dimensiones habet par-
tes, in quas dividi potest; ita ut divi-
sibile sit, non solum secundum lon-
gitudinem, & latitudinem, sed etiam
secundum profunditatem. Secundū
præsuppositum est, alimentum quod-
cumque quantumvis exiguum esse
verum corpus, & ideo eisdem modis
divisibile: Ex quibus probò semper,
& necessariò fieri nutritionem suc-
cessivè, quia agens naturale fortis
agit in passum sibi contrarium, quò
magis est ei approximatum; sed ali-
mentum, non potest naturaliter quò
quò approximari secundum omnes
partes, sed necessariò debet esse ma-
gis approximatum secundum aliquas,
quam secundum alias, ergo repugnat
calorem naturalem uniformiter, &
non difformiter agere circa omnes,
& consequenter simul omnes dispo-
nere, atque convertere in substantiã
aliam; sed necesse est magis approxi-
matus prius disponere, & prius con-
vertere. Probatúr minor, nam exte-
ra per se patent. Quodcumque ali-
mentum, siue quicumque sanguis,
quantumlibet parvus, in angustissi-
mis venis, vel poris existens, est cor-
pus naturale habens trinam dimen-
sionem: ergo est divisibile secundum
profunditatem. Unde sequitur, quod
etiam si secundum superficies extre-
mas omnia ex parte tangat extremas
partes venæ, vel pori, repugnet esse
quòquò approximatum secundum

profunditatem, nam cum hæc sit di-
visibilis versus omnem partem, ne-
cessè est partes eius minus profun-
diores esse etiam proximiores & extre-
mis superficibus, quibus terminan-
tur, atque etiam extremis superfici-
bus cuiuslibet venæ, & pori, & par-
tes profundiores esse remotiores; &
ex consequenti repugnat calorem na-
turalem in venis, aut poris residentem
uniformiter, aut secundum eandem
efficacitatem agere in omnes, sed ne-
cessè est in proximiores citius, & for-
tius agere, & prius in eas ultimam
dispositionem inducere, & animã ip-
sam, quod est prius has, quam illas
convertere, & ideo successivè omnes.
Et hæc ratio nõ est minus efficaci ad-
versus hanc secundam sententiam, quã
illa, quæ facta est contra primam. Qua-
re minor prodest deceptionem a teo
manifestam horum iutorum, qui
cum putaverint rationem illam con-
vincere adversus primam sententiã,
crediderunt nihilominus, non pro-
bare, quod semper, & necessariò fiat
successivè nutritio, sed dari casum
naturalem, in quo fiat simul, & in
instanti. Et causã deceptionis fuit,
quòd sibi persuaserint posse natura-
liter parvum corpus quòquò approxima-
tum esse agenti secundum omnes par-
tes, quod naturale continet repugnã-
tiam; nam licet per extremas superfi-
cies tangere posset unde quæquò super-
ficies etiam venæ, aut pori, impossi-
bile est, quòd secundum partes pro-
funditatis sit quòquò approximatum,
ut probavimus. Quod evidenter expe-
riencia convincit potest. Nam si lignū
in medio alicuius ignis proieceris,
ita, ut per proprias superficies extre-
mas attingat unde quæquò ignem, nullus
sanæ mentis dicere audebit quòquò ap-
proximatus esse igni omnes partes
profunditatis eius, quia evidens est, nõ

æquè distare à superficiebus proprijs extremis, quibus tangit ignem; ergo evidens est non æquè distare ab igne, etiam si illum vndequaq; attingat per easdem extremas superficies. Quod verò paruum sit lignum, vel magnum nihil refert; cum vtrumq; sit eodem modo divisibile secundum profunditatem. Vnde sicut magnū succesiue convertet in se ignis, ita & paruum, sed hoc in minori tempore. Nec minus evidens est exemplū loci, nam si corpus sit in aëre calidissimo tamquam in loco omni ex parte eum circumdante: quamvis vndequaq; attingeretur ab eo secundum superficiem extremam, per quam se tangunt, non tamē esset æquè approximatum loco secundum partes profunditatis inter sese cōparatas; quia licet centrum huius corporis æqualiter distaret ab omni parte circumferentiæ; partes tamen profunditatis proximiores centro versus partem vnam remotiores essent à circumferentia, facta comparatione per eandem lineam, quàm aliæ magis distantes ab eodem centro, vt facile potest quisque intelligere; quare repugnat æquè approximatas esse in ordine ad actionem, & passionē, nisi per penetrationem naturaliter impossibilem. Parem autem esse rationem de alimēto, vel sanguine approximato naturali calori per venas, vel poros, quis non videat, & eandem esse rationem de partu, & magno, quantum ad successivam conversionem.

32

Sed licet argumentum factum nō adeo efficaciter probaret falsitatem eiusdem secundæ opinionis, posset à posteriori probari hoc modo. Certū est apud Aristotelem, augmentationem esse verè, & propriè motum, & admissam ab authoribus eiusdem opinionis, certum quoque est, motum

propriè sumptum ex natura sua esse successivum apud ipsum, atque etiā ab eisdem concessum: ergo certū est semper fieri successivè, & in nullo casu posse fieri naturaliter in instanti. Sed certum est tertio ab eisdem concessum, simul fieri nutritionem, & augmentationem; hoc est, in eadē duratione, ex quibus necessariò sequitur, quod sicut in nullo casu naturali potest fieri augmentatio in instanti, cum sit motus, nec fieri poterit naturaliter nutritio in instanti in casu aliquo naturali; vel si fieri possit, non erit motus, qui per se est successivus. Et eadē modo probō, quia eo ipso, quod corpus acquirit maiore substantiam per nutritionem; necesse est etiam acquirat maiorem quantitatem per augmentationem; sed eo ipso, quod acquirit maiorem quantitatem, necesse est moveri localiter per extensionem ad maiorem locū, & acquirere maiorem præsentiam localem: motus autem localis repugnat saltem naturaliter simul, vel in instanti fieri, sed semper, & necessariò sit successivus, & in tempore; ergo de primo ad vltimum, semper, & necessariò debet fieri successivè, & in tempore nutritio.

Ad primum argumentum primæ opinionis distinguendum est fundamentum, quod ex 1. lib. Phyl. præsupponit, nempe, quod viuentia possunt terminum in trisecundo partuitatis, nam via generatio nis verum est, vt ibidem probauimus; in nutritione vero appetit salum; nam cum iam præsupponatur anima esse introducta in materia debita magnitudinis, & substantia genita cum suis omnibus membris sub magnitudine proportionata in ordine ad operam vitæ exerceanda, indifferenter nutriti, & augeri possunt secundum quālibet

libet partem minimam substantiæ, & quantitatis, & sub minori minima, & sub medietate minime, ut probauimus, & ideo successiue, & in tempore nutriuntur, & augentur, & non simul, vel per minima in instantibus terminatiuis partium temporis.

33

Secundum argumentum difficultimum est in hac materia, & à quibusdam putatur solui non posse ab his, qui tenent dispositiones eum ceteris accidentibus corporeis esse in composito tamquam in subiecto adæquato, & non in sola materia: nam hoc supposito, videtur repugnare, quod nutritio fiat successiue, quia repugnat incipere per vltimum sui non esse, ut cetera successiua incipiunt. Mihi tamen videtur, non minorem difficultatem habere aduersus eos, qui tenent accidentia esse in materia tamquam in subiecto. Quod vtrouersam placet asserere, & impugnavit duas solutiones, quæ adhibentur ab his. Prima asserit in illo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, non esse completam dispositionem secundam intensionem in aliqua parte alimenti, sed deficere aliquem gradum complendum tempore immediatè sequenti. Et cum inferret non posse eodem tempore immediatè compleri dispositionem, & introduci formam viuentis in materia alimenti, negant consequentiam, quæ sicut in actionibus instantaneis in eodem instanti, in quo est vltima dispositio, introducit formam, ita in successiuis potest in eodem tempore produci vltima dispositio in materia, & introduci forma. Hæc tamen solutio falsa est; quod sic probetur. Si nutritio successiua est, & incipit per vltimum non esse, verum erit dicere, in hoc instanti non esse nutritio, & tempore immediatè sequenti

erit: ergo verum quoque erit dicere, nunc est alimentum, & tempore immediatè non erit. Ex quo euidenter sequitur, quod tempore immediatè non possit compleri dispositio. Probatur consequentia; quia si verum est tempore immediatè sequenti non esse alimentum: ergo verum quoque erit formam eius esse expulsum, & formam viuentis esse introductam in materia eius; sed forma alimentis expellenda erat, & forma viuentis introducenda per complementum dispositionum; nam ideo non fuit illa expulsa, neque ista introducta in instanti præcedenti, quod fuit vltimum non esse nutritionis, quia non fuit tunc completa dispositio; ergo repugnat, quod eo tempore compleatur, in quo verum est, vnam esse expulsum, & aliam introductam, nam ex hoc sequitur euidenter introductam esse formam sine sufficienti dispositione, & aliam expulsum sine dispositione sufficiente ad eam expellendam, & vtrumque patet esse absurdum. Secundo probatur esse falsam, quia si in eo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, non est completa dispositio secundam intensionem: ergo non potest esse verum, quod immediatè post sit nutritio, & ideo, nec poterit esse successiua. Probatur consequentia, quia si verum est tunc non esse completam dispositionem quoad intensionem: ergo deest illi aliqua pars gradualis intensionis, quam certum est esse diuisibilem, & si diuisibilis est, prius produetur medietas eius quam tota, & successiue quidem, cum sit producenda per motum alterationis: ergo produetur prius tempore, quam tota, & eo tempore, quo producit, non est completa dispositio, eum non compleatur per primam medietatem, sed per

verâquæ: ergo evidēs est quod in ali qua parte priori immediati tēporis non erit cōpleta dispositio, & ex cōsequēti nec introducta forma: quare nec verū erit in eadē parte temporis priori, & immediata esse nutritionē, ex quo sequitur evidētē falsum esse, quod incipiat per vltimū non esse, cum falsum sit immediate post hoc esse, ideo non poterit hæc solutio defendere, quod nutritio sit successiva. Et si dicatur, nō esse cōpletā dispositionem in illo instāti, quod est vltimū non esse nutritionis, sed deesse illi aliquid intensiōis indeterminatū, ita vt verum sit, in illo instāti non introduci formā alimenti cū tanta intensiōe dispositiōis, bene tamen cum qualibet maiori, & ideo immediate post introduci, quia significatur tempus indeterminatū, & simul tempore introduci formā viventis, licet prius nata in genere causæ materialis introducat dispositio sufficiens. Probatur hoc impossibile, quia impossibile est formam substantiāle introduci, quousq; verū sit, cōpletam esse dispositiōē, sed immediate post non est verū: ergo nec introduci poterit nec nutritiōē dari. Minorē sic probō, immediate post cōpletur dispositio successivē: ergo immediate post non est verum, quod sit completa. Probatur consequentia, quia repugnat fieri, & factū esse mutationis successivæ omnino esse in eadem duratiōe, vt patet in motu quocumq; sed in tempore est mutatio ipsa, & in instanti terminatē idē tempus mutatum esse, quod est terminus eius, & factum esse, vel completum esse termini: repugnat ergo immediate post esse alteratiōnem successivam, per quam producit completurā intensiōis indeterminatam, & in eodem tempo-

re esse productum, vel esse completam dispositiōē, sed in instanti terminatiōe temporis primo verū est esse productum, ac dispositiōē completam, & non ante illud, quare nec ante illud introduci potest forma, nec dare nutritiōem, & consequēter, nec immediate post illud instās, quod supponitur esse vltimū nō esse nutritiōis, sed necesse erit dari nutritiōem in instanti, in quo prima veram est completā esse dispositiōē, nec poterit cū hac solutiōe defendi successiōe eius.

Secunda solutio aliorum est, in illo instanti, quod est vltimum non esse nutritiōis, cōpletam esse dispositiōē quoad intensiōem, sed deficere et aliquid divisibile quoad extensiōē: quia dispositio (exempli gratia) intēsa vt sex, quæ est sufficiens ad introductionē formæ viuentis, & datur in illo instāti, debet produci in partibus materiæ alimentis, vt in eis introducatur forma; productur autem in partibus materiæ immediate post, & simul introducitur forma viuentis in eisdē partibus, successivē tamen sit vt rōq; quia prius producitur vltima dispositio in partibus propinquioribus, & prius etiā introducitur in eisdē forma, quā in remotioribus; cū illa producat, & hæc introducatur simul tēpore. & ideo successivē potest nutritio fieri. Sed nō est minus falsa hæc solutio, quā prima, quod sic probō. Si in vltimo non esse nutritiōis cōpleta est dispositio secundū intensiōem, ergo in illo instanti verū est dicere, quod dispositio sit in materia alimentis, quia in ea producta est per alteratiōnem præcedentē; sed materia alimentis, in qua est talis dispositio completa quoad intensiōem est capax formæ viuentis: ergo in eodē instanti introducetur in ea. Pro-

18

34

ba-

batur consequentia, quia subiectum est capax, & sufficienter dispositum, & agens approximatum; ergo nihil deest ad introductionem formæ. Quare appetit falsum est, & sine illo fundamento constitutum, dicere expectandam esse extensionem eiusdem dispositionis ad partes materiæ, ut forma introducatur.

35 Probatuŕ tandē, quia vel sufficiens dispositio quoad intentionem ad introductionem formæ viuētis consistit in indiuisibili, nempe in quinto, vel sexto gradu, & ideo cōpletur in instanti; vel consistit in intensione aliqua indiuisibili: hoc secundū dicitur, falsum est, quōd in eo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis sit primo completa, & immediatē ante non fuerit, sed ante illud instans potuit esse cōpleta, & introduci forma. Si vero dicatur in vltimo non esse primo completi, quia consistit in indiuisibili dispositio cōpleta, tunc inquiri, an talis dispositio completa sit in aliquo indiuisibili materiæ alimentij tāquam in subiecto, vel in aliqua parte eius. Et si dicas esse in parte, sequitur primo in eodē instanti introduci in ea parte formā viuētis. Probatuŕ cōsequētia, quia est capax eiusdē formæ, & sufficienter disposita pro illa. Secūdo sequitur, prius fuisse productā in medietate partis, & ideo in ea fuisse iā introductā formā viuētis; quare illud instans, in quo dicitur esse cōpleta, nō erit vltimū nō esse nutritionis, cū ante illud fuerit eadē nutritio. Si vero dicatur esse in solo indiuisibili materiæ, vel illud est primū indiuisibile initiatiuum alimentij, vel terminatiuū, aut cōtinuatiuū alieuius partis ei⁹. Si hoc secūdū dicatur, sequitur prius fuisse productā talem dispositionē in alio indiuisibili proximo, & cōsequenter prius in parte

media inter vtrūq; indiuisibile, & cōsequenter iā erit introducta forma viuētis in eadē parte priori per nutritionē. Probatuŕ cōsequētia, quia agens naturale prius, & fortius agit in proximū, quā in remotū. Si vero dicatur illud indiuisibile materiæ alimentij, in quo est sufficiens dispositio quoad intentionē, esse primū initiatiuum eiusdem materiæ, & ideo non fuisse prius introductā in alio indiuisibili, vel parte eius: sequitur prius, atq; in instanti introducti formā viuētis in illo indiuisibili materiæ, quā in parte; sed introductio formæ viuētis est nutritio; ergo dabitur nutritio in eo instanti; & ideo falsum erit, quod sit vltimū nō esse nutritionis. Probatuŕ prima cōsequētia, quia illud indiuisibile est capax formæ dispositiois; ergo est capax formæ. Secūdo, sequitur nō posse introduci illud indiuisibile cōpleta dispositionē immediatē post in parte materiæ terminata ab eodē indiuisibili materiæ, in quo dicitur primū recipi tāquam in subiecto; & ideo non posse introduci formā viuētis in eadē parte, nec dari nutritionem immediatē post. Probatuŕ prima consequentia; quia vel illud indiuisibile dispositionis introductuŕ in parte materiæ cū resistētia; & expulsiōe contrarij; vel sine illa; si hoc secūdo modo introducitur; ergo in instanti, sicut lux; & ideo non immediatē post; quia immediatē post dicit tempus. Deinde, si in instanti producitur; ergo in instanti sit nutritio, quia vltima dispositio in subiecto capaci formæ productā naturaliter, & in eadem duratione sequitur introductio formæ. Si vero indiuisibile producitur in parte cōpleta dispositionem sufficientem cōsistentia, & expulsiōe contrarij; ergo successiuē, & in tempore immedi-

diato: sed producitur per actionē eī
ca parte alimenti, vt per se est ma-
nifestum: ergo immediate post per-
manet alimentum in parte materię
terminata per primum Indivisibile;
& consequenter non erit forma vi-
uentis in ea, nec erit substantia par-
tialis producta per nutritionem ex
alimento: & tandem non erit nutri-
tio immediate post. Probat̃ur prima
consequētia, quia repugnat in eodē
tempore esse formam alimentī, & a-
nimam in eadem parte materię.

36

His duabus solutionibus refutatis
coram, qui tenent accidentia esse in
materia tamquam in subiecto; sequi-
tur solutio aliorum, qui ponunt ea
in composito. Qui asserunt in instan-
ti, quod est vltimum non esse nutri-
tionis, non esse completam disposi-
tionem sufficientem ad expellendam
formam alimentī, & introducendam
animam, neq; à dispositionibus cũ
existentibus in materia alimentī ex-
pelli vnam, & introduci alteram, sed
à dispositionibus, quas secū adducit
forma viuētis, quę licet in genere
causę efficiētis sint posteriores eadē
formę viuētis, sed in genere causę
materialis, hoc est, vt se tenent ex
parte materię, priores sunt receptio-
ne eiusdem formę in materia; quia
prius est ex parte materię expulsio
formę oppositę, quā receptio nouę
prius est materiam emundari ab illa
formā, quā m recipere nouam: Prius
deniq; materiam disponi, quā m for-
mam recipere, quia non recipitur for-
ma noua, nisi à materia noua emūda-
data, atque disposita: ergo sufficienter
expellitur forma alimentī à disposi-
tionibus simul introductis cum for-
ma viuētis in materia eiusdem all-
menti; sufficienterq; disponitur eadē
materia per illas ad eam recipiendā.
Quia licet illę dispositiones, quę

sunt in materia alimentī in vltimo
non esse nutritionis, desinant esse im-
mediate post, expelli potest forma eu-
lusdem alimentī ab alijs aduententi-
bus cum forma viuētis, eamq; præ-
cedētib; in genere causę material-
is, & ab eisdem disponi eadem ma-
teria; licet à præcedētib; nõ fue-
rit sufficienter disposita, nec alia ex-
pulsā. Huic solutioni fauet D. Tho.
23. q. de veritate art. 8. vbi hunc ordi-
nem præcedēdi in materia ponit ex
parte dispositionum, non solū in for-
mis supernaturalibus, qualis est gra-
tia iustificatiōis, sed etiam in natu-
ralibus; & 1. 2. q. 11. art. 8. in formis
supernaturalibus.

Hęc tamen solutio licet probabi-
lis sit quantum ad modum præcedē-
di dispositionum ex parte materię,
præsertim in formis supernaturali-
bus; sed hęc sola præcedētia nõ solu-
uit argumentum propositū, quod sic
probo. Primo, quia illę dispositiones
præcedētes in materia alimentī in
vltimo non esse nutritionis nõ sunt
complete, nec sufficientes ad expel-
lendā formam eludēdā alimentī,
& disponendā materiam pro in-
troductione formę viuētis, vt con-
ceditur; sed immediate post hęc pos-
sunt completę, nec sufficientes fieri:
ergo nec potest expelli forma alime-
tis, & introduci anima. Minor eū-
dens est, quia immediate post, nec
est iam alimentū, nec sunt tales dis-
positiones in materia, sed desinat esse
cum eodem alimento, in quo erant
tamquam in subiecto, vt supponunt
sic opinantes: ergo immediate post
non agit calor naturalis circa illam
partem alimentī iam non existentē,
quare nec potest complere disposi-
tiones illas nec sufficientes efficere:
& ex hoc sequitur immediate post
non introduci formam viuētis in
ma-

37

materia, nec expelli formam alimen-
ti, nec fieri nutritionē. Probat̄r cōse-
quentia, quia non est magis disposita,
quā in fuit in instanti præcedē-
tis; sed tunc non potuit expelli vna, &
introducī altera: ergo nec immedia-
tē post; vel si potest̄ immediatē post,
potuit etiam in instanti præcedenti,
quia idē in quantū idē, & eodem
modo se habens semper eodem mo-
do operatur, & semper facit idē.

Secundō, quia calor naturalis non
corrumpit alimentum in instanti,
quod est vltimū nō esse nutritionis;
ergo neque in tempore immediatē
sequenti; sed non potest̄ introducī
anima in materia eiusdem alimenti,
nec proinde dari nutritio immediatē
post, nisi corrupto simul tempore
alimento: ergo nō erit verum, quod
nutritio sit immediatē post; & ex cō-
sequenti, nec incipiat per vltimum
non esse, nec erit successiua. Proba-
tur prima consequentiā, quia calor
naturalis non corrumpit sua actione
alimentum toto tempore alteratio-
nis præcedentis, nec in instanti ter-
minatio eiusdem temporis, quod
est vltimū non esse nutritionis, quia
adhuc permanet in illo instanti, sed
immediatē post non agit in alimen-
tum, quia supponitur iam non esse:
ergo illud non corrumpit, nec proin-
de dabitur immediatē post nutritio.

Et si dicas corrumpere alimentum,
non per actionem quā habeat imme-
diatē post circa illud, sed virtute a-
ctionis præcedentis, quam habuit to-
to tempore alterationis; & in instan-
ti terminatio eius; probatur hoc ef-
se falsum, quia actio præterita non
fuit sufficiens ad corrupendum a-
limentum, dum erat præsens, nec dis-
positio producta per illā potuit præ-
sens expellere dispositionem pro-
priam alimenti, cum quā tunc con-

seruata est in materia; & consequen-
ter nec potuit expellere formam e-
iusdem alimenti: ergo multo minus
erunt sufficientes actio præterita, &
præterita dispositio, vt earum virtute
expellatur forma alimenti, & cor-
rumpatur alimentum ipsum imme-
diatē post; & consequēter, nec vt for-
ma viuētis introducatur in mate-
ria, & sic nutritio. His suppositis,
duabus assertionibus explicanda est
sūma difticultas huius rei. Et prima
assertio sit, nutritionē necessariō inci-
pere per vltimum sui non esse, ita vt
naturaliter non possit incipere per
primum esse, & ita successiue, atq; in
tempore fieri, & non in instanti, quā
probo hac euidenti ratione. Duo tā-
tum sunt modi incipiendi omnium
rerū, nempe primū esse & vltimum
non esse; sed nutritio nō potest inci-
pere per primū sui esse: ergo necesse
est, incipiat per vltimum sui non ef-
se. Minorem sic probo, per nutritio-
nem extenditur anima ad informan-
dam materiam alimenti, sed ad hanc
informationem non postulat certā,
aut determinatam quantitatem, si-
cut postulauit in prima generatione
viuentis, sed ad quamlibet exiguam
materiam informandam extendi po-
test, cum iam habeat ex prima gene-
ratione materiam sufficientis mag-
nitudinis ad exercendas proprias o-
perationes: ergo signata qualibet par-
te alimenti, verum est posse ad me-
diocritatem eius informandum prius
extendi, & prius ad mediocritatem
huius mediocritatis, & ita in infini-
tum; sed quælibet pars alimenti dis-
ponitur per alterationem à calore
naturalis agente vniuniformiter diffor-
miter, sicut cætera agentia natura-
lia, & ideo successiue, ita vt prius
sit mediocritas eius sufficienter dis-
posita, quā tota; & prius medie-

¶ Quæritur

tas huius medietatis, & sic in infinitum: ergo necesse est successiue, & non simul informari ab anima: & talis informatio est nutritio, cum sit conuersio alimenti in substantiam altii: ergo necesse est nutritionem non esse totam simul, nec in instanti, sed vnam partem eius post alteram, & ita successiuam, atque in tempore, & consequenter non posse incipere per primum sul esse, sed per vltimum non esse, quod proprius modus est incipiendi successiuorum. Assertio posterior, in illo instanti, quod est vltimum non esse nutritionis, datur quidem vltima dispositio in materia alimenti pro introductione anime, sed non datur prima pars eiusdem materie primo disposita per eam, quæ sit minimum quod sit materie sufficienter disposita, in qua possit anima simul, atque in eodem instanti introduci. Probat, atque explicatur ratione, & exemplis, ratione quidem, quia dispositio materie pro introductione anime producit à calore naturali operante vniiformiter difformiter, & ideo per alterationem, quæ est motus, per se successiuus; sed neque in vilo instanti, nec in tempore vilo successiuus motus datur certus gradus dispositionis in prima parte subiecti, quæ sit minimum primo dispositum per illum: ergo nec datur in materia alimenti vltimus gradus dispositionis in prima parte eiusdem materie, quæ sit primo disposita per illum tanquam minimum, in quo primo productus sit vltis gradus, & ex consequenti in quo primo introduci possit anima simultanea introductione, & ideo in instanti, sed solum datur vltimus gradus eiusdem dispositio-

nis in parte eiusdem materie indeterminata, quare non potest habere primum esse in materia, sed per vltimum non esse necessario inducenda est.

Exemplum autem primum sit calefactionis, per quam producit calor bigne in ligno, in qua alteratione accipere possumus Instans determinatum, in quo verum sit dicere primo productum esse calorem vt vnum in ligno, non tamen erit verum in eodem instanti, quod talis gradus sit primo productus in aliqua parte determinata eiusdem ligni, quæ sit minimum extensionis eius, sed solum potest esse verum, quod in eodem instanti sit primo productus talis gradus in aliqua parte eiusdem ligni indeterminata. Et huius ratio est manifesta, quia calor non habet minimum quod sit extensionis in subiecto, in quo sit primo productus, etiam secundum gradum. Indivisibilem intensio is, sed signata qualibet parte subiecti verum est primo fuisse productum in minoribus, sicut nec habet minimum intensio- nis in eadem parte subiecti: cum data qualibet parua intensioe verum est prius fuisse productum sub minori. Et si supponamus calorem vt sex esse sufficientem dispositionem pro forma ignis, verum erit, quod in instanti aliquo determinato sit primo productus calor, vt sex in ligno, sed non primo in parte aliqua, quæ sit minimum extensionis eiusdem caloris, quia non est stabile tale minimum, quare nec poterit in eodem instanti introduci forma ignis, quia non datur prima pars sufficienter disposita, quæ sit minimum, in quo possit simul, vel in instanti introduci: vnde nec dabitur primum esse eiusdem forme in materia, sed necesse.

esse est, quod idemmet Instans sit ultimum non esse suæ introductionis. Pari ergo ratione in illo instati, quod est ultimum non esse nutritionis, dicitur quidem alimentum ultimo dispositum pro introductione animæ, sed non datur alimentum primo dispositum, quod sit minimum, in quo primo possit introduci anima, nec proinde simul, aut in instanti, quod est dari ultimam dispositionem in parte alimenti indeterminata. Et ratio est eadē, quia talis dispositio nō habet minimum extensionis in subiecto, sicut nec habet minimum intensio- nis in eadē parte eius, & propterea non habet primū esse in eo, sed vlti- mū non esse suæ extensionis, & eadē est ratio de introductione animæ: cū debeat fieri secundū exigentiā, & modū dispositionis materiæ, cuius nō datur minimum quod sic primo dispositū sufficienter, in quo simul, & in instati introduci possit. Datur vero in prima generatione eiusdē viuētis, quod nutritur, vt probauimus in 1. lib. Phys. & hæc est tota ratio propter quā anima in prima genera- tione viuētis habet primū esse in ma- teria, & generatio ipsa viuētis fit in instati, & ex opposito, quia nō datur minimum in prima generatione nō vi- uentiū, nec forma habet primū esse in materia, nec talis generatio fit in instanti, sed in tēpore, nec generatio ipsa, nec res genita incipit per primū sui esse, sed vtraq; per vltimū nō esse, & hoc est secundū exemplum, ex quo sacis aperta fit doctrina tradita, nā anima in nutritione non postulat minimum quod sic materiæ alimen- ti pro sui introductione: cum iam ha- beat materiam sufficientis magnitu- dinis ad exercendas proprias opera- tiones ex prima generatione viuē- tis, & ideo in nullo instati, nec in tē-

porē vllō nutritionis verū est dari vltimā dispositionem in aliqua parte determinata, aut minima materiæ a- limenti, quæ sit primo disposita suffi- cienter pro introductione animæ, in qua si vult, aut in instanti introduce- tur, sed solū potest dari vltima dispo- sitio in materia indeterminata, in qua non potest simul introduci ani- ma, sed successiuē, & ideo nec datur instans, quod sit primū esse suæ in- troductionis, sed solum potest dari vltimum non esse, ita vt immediatē post introducat, quod est in tempo- re indeterminato introduci sicut materia ipsa sufficienter disposita in- determinata est.

Et ex hac doctrina cōstat solum esse argumentū illud difficile, nā ad formam eius dum quærit, an in illo instati, quod est vltimum non esse nutritionis, materia alimenti sit suffi- cienter disposita pro introductione animæ, distinguendum est, nam suf- ficiens dispositio in eo instati datur, sed non datur minimum eiusdē mate- riæ primo dispositum per illā, sed so- lum datur dispositio sufficienter, vel vltima in parte eiusdem materiæ, nec minima, nec prima, sed indeterminata, in qua non potest anima simul introduci, nec proinde in eodem in- stanti, sed in tempore immediato, quod indeterminatū est, & ideo per vltimum non esse, & non per pri- mum. Et si dicatur ex hoc sequi, dari aliquando vltimam dispositionem in materia sine introductione for- mæ, ad quam ordinatur, quod vi- detur absurdum: respondeo, dari quidem, non tamen in mensura adæquata introductioni naturali eius, sed in mensura inadæquata, in qua repugnat naturaliter introduci, sicut repugnat introduci simul, & illud quidem absurdum esset,

hoc vero absurdum non est, sed necessarium.

41

Ad vltimum argumentum solet responderi, alimentum desinere per vltimum sui esse, non absolute, sed sub determinata quantitate, vel quod alijs verbis dici solet, alimentum desinere per vltimum sui esse, non absolute, sed vt tantum; hoc est, vt digitale, vel quid simile, quia non est verū quod immediate post, non sit, nisi in ea quantitate, in qua cōuersum erit in substantiā aliti. Sub determinata vero quantitate desinere, est quasi desinere sub modo indiuisibili, quia alimentū esse, vel nō esse vltimum, modū indiuisibile extensionis dicit, sicut calorē esse tantum, vel sub tali gradu dicit modū indiuisibilem extensionis eius: indiuisibilia vero, vel ea, quæ habent modum indiuisibilem vt talia, per vltimum esse desinunt; vt patet de indiuisibilibus motus, & temporis ex 6. lib. Phyl. Hæc tamen doctrina videtur mihi falsa, & minus necessaria ad solutionem argumenti. Probatur esse falsam, quia nutritio incipit per vltimum nō esse: ergo verum est, nunc non esse, & immediate post esse; sed immediate post non dicit instans temporis, sed tempus; nec dicit determinatum tempus, sed quasi tempus singulare sub indiuiduo vago. Cuius ratio est manifesta, quia non datur prima pars temporis post hoc instans, neque primum tempus; cum tempus quodlibet sit diuisibile in infinitum; sed in tempore indeterminato non producit nisi aliquid etiam indeterminatum: ergo repugnat, quod immediate post producatur determinata pars substantiæ viuētis. In qua sit alimentum cōuersum; & consequenter repugnat alimentū desinere immediate post sub quan-

titate determinata, sed solum potest desinere sub quadam ratione indeterminata, sicut incipit substantia viuētis, in quam conuertitur. Quare falsum est etiā, quod desinat sub modo indiuisibili, quia potius necessarium debet desinere sub modo diuisibili, quia nō datur prima pars desinens; sed quacūq; data, datur alia prius desinens: ergo nec datur primū alimentum desinens, sicut nec datur prima substantia viuēs. Quorum ratio est, quia nec datur primum tempus, in quo incipiat vnum, & desinat alterum, nec prima pars nutritionis, per quam producatur prima pars viuētis; & consequenter nec prima pars corruptionis alimenti.

Probatur secundū, quod prædicta doctrina nō sit necessaria ad solutionem argumenti, quia bene potest sine illa solui, concedendo, quod alimentū absolute desinat per vltimū sui esse; ex quo nullum sequitur inconueniens; nā solū posset sequi vñ ē duobus, vt 6. Phyl. vidimus, nēpe quod datur duo instantia immediata, vel materia sine forma pro aliquo tempore; sed inconuenientia hæc solū sequitur ex eo, quod res materialis desinat per vltimū esse, dū ea ad cuius productionē sequitur desitio eius, incipit per primū sui esse, nō vero si incipiat per vltimum non esse: quod hoc argumento probari potest. Nā cū primum esse rei sit instans, in quo primo est, vel hoc instans erit immediatum alteri instanti, quod est vltimū esse desinens rei, quæ corrūpitur, vel medietum, si immedietū, dabitur duo instantia immediata, quod repugnat; si vero sit medietum, cū sit primum esse formæ incipientis in materia; sequitur tempore immediate præcedenti, quod intercedit inter vtrumque instans, non fuisse in materia; sed nec

42

nec fuit eodem tempore in materia forma rei, quæ corrumpitur, quia idē tempus est post vltimum instans, in quo fuit, & ideo in eodem tempore verum est iam non esse, & consequenter formam eius non esse in materia; sed materiam in tali tempore esse sine vtraque forma. Quod vero nihil horum sequatur, si res ad cuius productionem desinit, incipiat per vltimum sui non esse; euidenter potest probari, quia dum res ad cuius inceptiōem desinit, incipit per vltimum sui non esse, non datur instans, in quo primo sit, sed incipit esse tempore sequenti, cum verum sit, nunc non esse, & immediatē post esse; nam immediatē post non dicit instans temporis, sed tempus immediatē futurum: ergo non dabuntur duo instantia immediata. Nec etiam materia sine forma, quia toto tempore immediato, in quo verum est dicere non esse illud, quod desinit per vltimum sui esse, & consequenter non esse formā eius in materia, verum est etiam, quod in eadē materia sit forma eiusdem rei ad cuius inceptiōem desinit. Et vt in eadem nutritione assignemus exemplum, sicut verum est nunc esse alimentum, & immediatē post non esse, & ex consequenti non esse formam eius in materia, verum est etiam eodem tempore immediato esse substantiam viuētem per nutritionem productam; cum incipiat per vltimum non esse, & ideo animā tunc informare materiam alimenti, à qua fuit expulsa eius forma; & ita soluitur argumentum sine illa distinctione refutata, & sine vllō incommodo, quia vniuersaliter verum est, rem quamlibet materialem, siue sit substantia, vel accidens, abso' utē, & sine addito desinere per vltimum sui esse, quotiescumque res aliā, ad cuius

inceptiōem, vel productionem desinit, producitur, vel incipit per vltimum sui non esse. Doctrina autem illa ex 1. lib. Physicis Aristotele, & ab omnibus approbata, quod res materiales, ac diuisibiles non possunt naturaliter desinere per vltimum sui esse, sed necessariō per primum non esse, intelligi debet cum hac limitatione; nempe, quando res aliā, ad quarū productionem, vel inceptiōem desinunt, produuntur, vel incipiunt per primū sui esse; nā si nō intelligatur sine tali limitatione, magna ex parte erit falsa, vt probauimus.

QVÆSTIO III.

An nutritio sit continua?

Duplicem sensum habere potest id, quod quærimus, an nutritio sit continua? prior est, an à principio vitæ vsque ad finem incessanter fiat, & absque vlla interruptione, quæ in admodum motus cœli à principio, quo cœlum factum est, vsque ad diē iudicij, sic est continuus, vt numquā interrumpatur. Secundus sensus est, an licet interrumpatur aliquādo, sicut interrumpitur alteratio, & motus localis inferiorum corporum, dum tamen sit, tempore continuo fiat, sicut alteratio, & motus localis, vel nō fiat in tempore continuo, sed solum in quibusdam instantibus terminatibus tempus alterationis, per quam disponitur alimentum; ita vt hoc tempore disponatur aliquis pars, & in instanti terminante illud conuertatur, & fiat nutritio, & tempore sequente disponatur pars alia, & in instanti terminatio eius conuertatur; sicq; de reliquis; si enim hoc modo fiat, non erit continua, sicut neque instantia temporis in quo fit, sunt continua. Et

quæstio præcipue procedit, & primo disputabitur in hoc secundo sensu; deinde aliquid etiam de primo sensu dicemus; & sicut procedit de nutritione, sic etiam de augmentatione, cum notum sit eodem modo fieri.

Prima opinio asserit, nutritionem non esse continuam in primo, nec in secundo sensu, quia non fit in tempore, sed in instantibus discontinuis per minima, ut explicatum est. Ita Tolerus, & Pomponatius, qui utrumque asserant, videlicet nec nutritionem esse successiuam, ut retulimus quæstione præcedente, nec esse continuam, sed fieri in instantibus discretis per minima, & non in tempore; & citant pro se plures alios, ut vidimus. Probat testimonio Aristotelis 8. lib. Physic. textu 23. ubi de diminutione docet non fieri continuè; & probat exemplo guttarum cadentium supra lapidem, & eam excavantium, non quidem continuè, ita ut si per picula extracta sit aliquo tempore, dimidium eius extractum sit in dimidio eiusdem temporis, vel aliam aliquam partem eius, sed sic fieri extractionem, ut per tempus aliquod nihil extrahant guttæ cadentes, sed solum disponant ad extractionem, & alia gutta superueniens integram particulam simul, & quasi vno ictu extrahat; & eodem modo alii fieri diminutionem viuens corporis, ut tempore aliquo disponatur aliqua pars corporis viuens, & in fine illius temporis corruptatur, vel à corpore extrahatur, fiatque diminutio, quod est simul, & in instantibus fieri per minimas partes dispositas tempore præcedente, in quo asserit nihil extrahi, sed partem extrahendam in fine illius temporis disponi, ut extrahi possit. Et cum eadem sit ratio de diminutione, & augmentatione,

atque etiam de nutritione, quia eodem modo sunt omnes, videtur expressè tenere Aristoteles, quod non fiant in tempore, nec successiuè, sed simul, & in instantibus terminantibus tempus alterationis, per quam disponitur alimentum, & consequenter non continuè, sicut instantia non sunt continua, sed quodammodo discreta. Probat etiam potest tribus illis argumentis, quibus probatum est quæstione præcedente nutritionem non esse successiuam, quia si successiuam non est, euidenter sequitur non esse continuam. Sed probatur hac ratione particulari, quia nutritio est conuersio alimenti in substantiam alii virtute caloris naturalis facta, sed prius quàm conuertatur alimentum, debet disponi per alterationem factam circa ipsum ab eodem calore naturali; toto autem tempore, quo disponitur, non conuertitur, immo nec conuerti potest, quia calor naturalis occupatus in disponendo, non potest simul occupari in conuersione alimenti, nec illud conuertere, quousque sit dispositum; ergo non fit vlla conuersio vsque ad finem temporis terminantis alterationem, nec vlla nutritio, quare nec fieri potest continuè, cum interruptatur toto tempore alterationis.

Secunda opinio asserit nutritionem esse continuam in secundo sensu, quia non fit in instantibus temporis, sed in tempore aliquo continuo, sicut alteratio, & motus localis. Hæc est communis, & vera, quàm tenet D. Thom. 3. p. quæst. 33. artic. 1. M. 1. lib. de Generatione quæst. 14. Albertus Saxonix ibidem quæst. 13. Venerus in summa de Generatione cap. 1. Sorus 1. lib. Physic. quæst. 4. Pererius lib. 14. suæ Philosophiæ cap.

44

E

45

cap. 1. Iandun. 8. lib. Phys. quæst. 7. & moderni ferè omnes. Et probatur ex doctrina Aristotelis 5. lib. Physic. capit. i. ubi docet augmentationem, & diminutionem esse motus propriè, & per se ad maiorem, & minorem quantitatem; sed motus propriè sumptus est continuus, ut testatur Ipse 3. lib. Physic. in principio: ergo augmentatio, & diminutio sunt motus continui; sed eodem prorsus tempore, quo fiunt motus isti, fit nutritio, quæ est quasi fundamentum augmentationis: ergo est mutatio in tempore continuo facta, quod est esse continuam. Probat unde deinde ratione. Nutritio sequitur alterationem, & dispositionem alimenti, quia eo ipso, quo dispositum est, convertitur in substantiam alii, sed alteratio, atque etiam dispositio alimenti est continua: ergo continua est conversio eius, in qua consistit nutritio. Probat minor, quia calor naturalis disponens alimentum per alterationem, est agens naturale; sed agens naturale agit in passum sibi approximatum uniformiter difformiter, hoc est in totum simul, quod sibi est approximatum, non tamen æqualiter in omnes partes eius, sed prius, & fortius, ac perfectius in proximiores, quàm in magis distantes: ergo calor naturalis hoc modo agit in alimentum; & singulas partes eius, quod est motu continuo agere, & motu continuo eas disponere; conversio autem alimenti in substantiam alii fit secundum modum dispositionis eius: ergo sicut alteratio fit continuè per partes alimenti; ita ut proximiores disponantur prius, atque perfectius, & post eius magis distantes sita conversio eiusdem alimenti secundum suas partes fit successivè. Quod etiam probari potest

exemplo flammæ, quæ continuè nutritur per conversionem olei in propriam substantiam, nam eodem modo fit nutritio viventis corporis ex alimento, virtute caloris naturalis converso in propriam substantiam.

Ad testimonium Aristotelis respondetur eodem modo loqui eo loco de augmentatione, ac de cæteris duobus motibus, nempe alteratione, & latione; de quibus probat non esse continuos, sed solâ lationem circumlarem inter omnes motus continuâ esse posse, hoc est perpetuam sine interio, & fine; & numquam interruptâ: in hoc enim sensu de motu continuo loquitur, non in eo, in quo nos quæstionem agimus de continuatione nutritionis; concedimus ergo non esse continuam in eo sensu, in quo loquitur Aristoteles, sicut nec alteratio, aut motus localis rectus; sed negamus non esse continuam, ita ut tempore aliquo continuo fiat, & non in solis instantibus per minima. Ita enim esse continuam augmentationem, & consequenter nutritionem docuit expressè Aristoteles 3. & 5. lib. Physicor. Ibeis superius citatis. Similitudo verò excavationis lapidis à guttulis cadentibus, quam eodem loco tradit Aristoteles, optima est, in eo tenens, quòd sicut extractio altèius partícula non fit, quousque fuerit disposita per guttas præcedentes quodammodo mollescentes lapidem, nec fit æqualiter in toto tempore, & singulis partibus eius; ita ut si in aliquo tempore extrahitur aliqua partícula, in dimidio illius temporis extrahatur mediètas eius; sed tempore aliquo extrahitur tota; & in parte illius temporis nihil, quod est quodammodo simul extrahi; ita conversio alimenti fit quidem in tempore, sed

46

sed non æqualiter, aut vniformiter, ita vt si in aliquo tempore aliqua pars conuertatur, in medietate eiusdem temporis cõuertatur mediætas, sed vniformiter diffõrmiter secundũ modum dispositionis, ita vt plus cõuertatur in aliqua parte tẽporis, quã in alia. Itaque conuersio partis alimentũ non fit, quousque fuerit disposita per actionem caloris naturalis. Ex quo non sequitur in instanti fieri, sicut nec fit in instanti extractio particulæ ex lapide, sed in tempore, cum sit motus localis. ita ergo fit nutritio simul quidem per omnes partes viuents corporis, vt inferius ostẽdetur, sed successiue, & continuẽ in quacumque, quia prius conuertuntur partes proximiores alimentũ in singulis partibus viuents, quã magis distantes; vt ex modo, quo fit nutritio in t. q. huius tractatus explicato, facile intelligitur.

47 Argumenta verò contra successionem nutritionis iam sunt soluta quæstione præcedenti, & eisdem modis soluenda sunt, in quantum procedunt contra cõseruationem eius: si enim non probatur in instanti fieri, nec probabunt quod non fiat cõseruatiue; quia ex successione euidenter sequitur continuitas. Ad aliud verò nunc additum distinguenda est minor, quod per totum tẽpus, quo disponitur alimentum, non possit conuerti, nam si de eadem parte, quẽ disponitur, intelligatur, vera est; sed quãnis illa nõ cõuertatur, cõuerti poterit proximior iam disposita, & sicut disposita est per motum continuũ, ita per continuã conuersionem transfmutatur in substantiam alitri. Quod vero dicitur calorem naturalem nõ posse eodem tempore disponere alimentum, & conuertere illud, eadem distinctione soluetur, nam de eadem

parte verum est, de diuersis falsum: quare non probatur continuã esse non posse conuersionem alimentũ, nec nutritionem ex ea factam.

Dubium de secundo sensu quæstionis, an semper fiat nutritio?

48 **R** Estat aliquid dicamus de secundo sensu quæstionis, videlicet, an necesse sit viuens nutriti toto tẽpore vitæ absque vlla prorsus interruptione per conuersionem alimentũ numquam interruptam, vel dari possit tempus aliquod, in quo nulla fiat conuersio alimentũ, nec nutriatur corpus. Et videtur numquam interruptam nutritionem; quod sic probõ. Quia numquam cessat actio caloris naturalis, per quam disponitur alimentum; neque vnquam deest alimentum, quod disponatur: ergo absque vlla interruptione fit dispositio, ita vt prius, atque perfectius disponatur partes proximiores eius, deinde remotiores; omnes tamen motu successiue, atque continuo vniformiter diffõrmiter, vt patet in flamma continuẽ agens circa oleum; & ideo continuẽ illud conuertens: ergo necesse est semper fieri nutritionem, quẽ sequitur naturaliter dispositionem alimentũ. Antecedens probatur, quãntum ad eam partem, quẽ asserit nõquam deficere alimentum, quia vltimum alimentum disponendum, & conuertendum est sanguis; sed numquam deficit sanguis, quamdiu animal viuens; ergo numquam deficit actio caloris naturalis circa illũ: quare numquam deficit dispositio, nõquam deficit conuersio, atque nutritio. Pro solutione huius dubij tria dicenda sunt. Primum est, cõuersionem

wem alimentū in substantiam aliti, & consequenter nutritionem non esse operationem sic præcise necessariam ad vitam, ut eo ipso, quod pro aliquo tempore cesset, necesse sit viuens perire, sed posse naturaliter pro aliquo tempore in vita conservari sine vlla conuersione, vel nutritione. Hoc est ita certum, ut probari possit euidenti ratione: quia euidentis est hominē in primo inst. ni. in quo generatur, nutriti non posse, quia nondum sumpsit alimentum, nec etiam si haberet approximatum, posset illud in instanti alterare, atque disponere, quia alteratio fit successiue, & in tempore; ergo indiget tempore sequente ad sumendum cibum, eumque alterandum, ac disponendum; quo tempore etiam est euidentis non dari vllam, conuersionem, & ideo necesse est concedere, quōd sine operatione nutritionis conferretur; quare non est precisē necessaria ad vitam conseruandam. Secundō dicimus, valde probabile esse, quōd non semper fiat conuersio alimentī, nec semper nutritur viuens, sed pro aliquo tempore interrumpatur nutritio: ita videtur sentire D. Thomas 1. 2. quest. 24. artic. 7. his verbis: *Augmentum corporale in animalibus, & plantis non est motus continuus, ita scilicet, quod si aliquid tantum augetur in tanto tempore, necesse sit, quōd proportionaliter in qualibet parte illius temporis aliquid augeatur; sicut contingit in motu locali: sed per aliquod tempus natura operatur disponens ad augmentum, & nihil augens actu, & postmodum producit in effectum id, ad quod disposuerat augendo ipsum animal, vel plantam in actu, &c.* Quibus licet de sola augmentatione loquatur expresse, docet tamen, aliquo tempore eiusdem augmenti, naturam so-

lum disponere alimentū, & post ea illud conuertere. Ita etiam videtur sentire Aristoteles 2. libro Physicor. text. 13. vbi docet ita fieri diminutionem viuētis, ut non necesse sit quolibet tempore aliquam partem substantiæ amittere, sicut non est necesse quolibet tempore aliquam partem lapidis extrahere guttasque cadentes; sed constat eodem modo fieri diminutionem, augmentationē, & nutritionem: ergo de omnibus sentit Aristoteles, aliquibus temporibus interrumpi.

Probat etiam ratione, quia ad conuersionem duo requiruntur, nēpe calorem naturalem esse bene dispositum ad agendum circa alimentum, atque etiam alimentum aptum ad conuersionem ei approximatum, sed vtrumque potest deficere naturaliter: ergo naturaliter potest nutritio interrumpi pro aliquo tempore. Probatur minus; quia calor naturalis non minus subditur morbis, quā cætera membra, & partes corporis: ergo sicut membrū quodcumque potest tali morbo affici, ut motus eius omnino impediatur, ita calor naturalis potest morbo aliquo debilitari, vel alio modo impediri à sua operatione; ita ut per aliquod tempus agere non possit, vel adeo remisse, atque imperfecte, ut non possit alimentum perfecte disponere, neque illud conuertere. Nec minus est certum contingere posse, quōd calor naturalis per magnam ciborum assumptorum congeriem impediatur, & penè obruatur, & per aliquod tempus non possit dare operam conuersioni, nec dispositioni alimentī, & in vtroque casu cessabit prorsus nutritio. Ex parte etiam eiusdem alimentī potest impediri conuersio, si ineptum sit ad conuersio-

49

nem, vel certe difficile possit disponi, & conuerti; nam tunc necesse est pro aliquo tempore cessare conuersionem. Aliquando etiam potest eibus omnino deficere, vel non posse villo modo sumi ab infirmo, & etiam tunc cessabit nutritio ob defectum alimentum.

50

Secundò probatur, quia licet calor naturalis continua operatione, & nã quam interrupta ageret circa alimentum, non est tamen naturaliter possibile, alimenta omnia, neque partes omnes eiusdem alimenti ad eò vni formes esse, vt æquali tempore disponantur; sed quædam citius, alix tardius disponuntur; etiamsi omnes æqualem habeant approximationem succelsiuam, ita vt vna sit post altam eodem modo approximata: ergo non sequitur statim post conuersionem vnius partis magis accommodatae ad conuersionem conuerti alteram, ei proxima minus aptam, sed necesse erit per aliquod tempus expectare, vt completa sit dispositio eius, & pro hoc in eodem tempore cessabunt conuersio, & nutritio, vt Aristoteles, & D. Thomas docent.

Ad argumentum negandum est antecessus, quòd I numquam deficiat alimentum. Et cum dicitur, sanguinem esse vltimum alimentum, dissingendum est; quia non quicumq; sanguis est conueniens alimentum, sed ille, qui ex cibo assumpto præparatur, præter quem datur assus, qui pro cõsistentia, & conseruatione humorum, & spirituum vitalium, ac totius corporis in venis, & arterijs, atque etiã in poris residet, & iste non est conueniens alimentum corporis, nec conuersioni, aut nutritioni deseruit. Quod ex eo probari potest à posteriori, quia dum per multum tempus viuens non assumit cibum, consummatur

actione caloris naturalis partes propriæ corporis viuents remanente adhuc sanguine in arterijs, venis, & poris, quia experientia constat posse adhuc ab eo extrahi per venas: ergo signum est calorem naturalem circa hunc sanguinem non agere. Nã si circa illum ageret, facilius, atque etiam prius illum prorsus consummeret, quàm carnem. Ex quibus sequitur non semper fieri conuersionem, nec semper ad esse alimentum, licet semper adsit sanguis.

QVÆSTIO V.

An materia alimenti prius uniatur materiæ corporis viuents, quàm fiat cõuersio, vel nutritio; aut simul ac fit, uniatur?

QVÆSTIO hæc à solis iunioribus tractatur, & prima opinio eorũ tenet materiam sanguinis prius uniri materiæ corporis viuents, quàm fiat conuersio eius in substantiã aliti, non quidem prius duratione temporis, sed in instanti, ita vt in instanti inchoat conuersionis, vel nutritionis, quod est vltimum non esse eiusdem nutritionis fiat vnio, vel cõtinuatio vnius materiæ cum altera. Probat hoc argumentum. Vnio materiæ alimenti est quasi approximatõ eius, vt possit virtus naturalis eiusdem agentis educere formã de potentia eius, vel propriã extendere ad eam informandã; sed approximatõ agentis ad passum debet præsupponi actioni eius: ergo prius debet continuari materia sanguinis eò corpore viuenti, quã recipiat formam continuatio, autẽ sit medio quodam
ind.

51

Indivisibili producto: ergo debet fieri in instanti. Probatur consequentia, quia productio indivisibilis nõ habentis partes simul debet fieri, & proinde in instanti. Conuersio denique, aut nutritio incipit tempore sequenti: quare necesse est, quod in instanti præcedat ei idem tempus, quod est ultimum nõ esse eiusdem conuersionis, fiat continua. Et ita secundo potest probari, quia non potest naturaliter vna forma informare duas materias diuersas, aut discontinuas, sed eo ipso, quod manus, vel brachiũ separatur ab homine, desinit informari ab anima: ergo non potest materia sanguinis informari ab anima, vt fiat conuersio eiusdem sanguinis in substantiã aliti, nisi prius continetur cum materia corporis viuẽtis; continuatio vero simul fit vt probauimus: ergo in aliquo instanti præcedente tempore conuersionis fieri debet.

52 Secunda opinio asserit non prius duratione tempore, sed instanti fieri continuatiõem materiẽ sanguinis cũ corpore viuente, sed simul duratione, prius tamen natura. Itaq; eodem prorsus tempore, quo fit conuersio, vel nutritio incipiens per vltimũ sui non esse, fit etiam continuatio materiẽ, & eodem modo incipit, sed prius natura, quia vno, vel approximatio agẽtis ad passum ordine naturæ præsupponitur actioni eius tanquã causa sine qua non.

Sed hæc sententia duabus vijs defenditur à diuersis; quidã enim ideo reputant impossibile, quod prius tempore, vel instanti fiat continuatio materiẽ sanguinis cũ corpore viuente, quia cum sanguis non informetur anima, vel certe non informetur secundum gradũ specificum, sed specie distinguitur à corpore viuente, non potest continuari cum materia eius-

dem corporis viuẽtis, priusquam informetur eadẽ anima, & fiat eisdẽ in speciei, quia ea, quæ distinguuntur specie, cõtinuari non possunt, non solũ secundũ formas specie differentes, sed etiam secundũ materias, ita vt eadẽ in numero materia secundũ diuersas partes informetur diuersis formis secundũ specie. Ita Sorus 5. lib. Phys. q. 3. ad 8. Fonseca 5. Metaph. c. 4. q. 3. & alij ex iunioribus. Probat testimoniõulo Arist. 5. lib. Phys. text. 19. vbi docet expressẽ, quod ea, quæ differunt specie, nõ possunt continuari. Probat deinde ratiõem, quia si continuatur sanguis cũ corpore viuente, priusquã informetur anima: ergo datur vnũ in diuisibile cõmune vtriq; materiẽ: nã continua sunt, quorũ vltima sunt vnũ, sed hoc repugnat: ergo repugnat eiã talis continuatio. Probat minor quia in diuisibile illud materiz, quo continuantur, aliqua forma debet informari, ne detur materia, etiã in diuisibilis sine vlla forma: sed non est maior ratio ob quã informetur anima, quã forma sanguinis: ergo à neutra, vel ab vtraque simul informatur, & vtrumque patet esse impossibile; quare impossibilis quocunq; erit talis continuatio.

53 Alij vero ex iunioribus solum reputant hunc modũ defendendũ hanc sententiam, quia existimant non repugnare naturaliter, quod continuetur ea, quæ sunt diuersæ speciei, nisi in quantum diuersæ speciei sunt; & cum diuersitatem specificam non efficiat materia, neque quantitas, sed formæ substantiales, asserunt continuari posse materiam, & quantitatem, licet non possint continuari secundum formas substantiales, quæ cum sint diuersæ speciei, repugnat vltima eãrum esse vnũ; vnde cũ sanguis non distinguitur specie à

corpore viuente ratione materię, vel quantitatis, sed solum ratione formę substantialis, dicunt non repugnare, quod per materiam, & quantitatem continentur; & ideo ex hac parte posse fieri cōtinuationē prius tempore, vel instanti, quā fiat cōuersio, vt affirmat prima opinio. Ita sentiunt de continuatione eorū, quę distinguntur specie Albertus Saxoniz 1. lib. Phyl. quęst. 1. ad 2. Vallesius controuersia. 3. ad Tyrone, Tolerus 1. Phyl. quęst. 1. ad 3. & cū his nonnulli ex recentioribus, quibus videtur fauere D. Tho. 3. p. quęst. 77. art. 8. ad 2. vbi docet, quod si viuo consecrato admisceatur alius liquor diuersus, poterit nihilominus ex utroque fieri vna dimensio secundū continuationē quantitatis, licet non fiat vna, secundum modum essendi, quia vna pars illius dimensionis erit sine subiecto, alia vero erit in subiecto. Ex addit: *Quod si aliquod corpus fiat ex duobus metallis erit vnum corpus secundum rationem quantitatis, non tamen vnum secundum speciem nature.* Quibus verbis concedit ea, quę differunt specie posse continuari saltem secundum quantitatem.

54

Sed probant primo experientia, quia non est intelligibile, quod pars sicca eiusdem rami sit discontinuata à parte viridi, quia si discontinuata esset, eadem ratione esset diuisa, ac separata ab ea, atque adeo distincta numero; sed est eadem numero: ergo continua. Euidens est consequentia, quia vnum continuum, & vnum numero idem sunt. Sed probatur minor, quia mouentur eodem numero motu, vt patet; ergo sunt idem numero saltem secundum quantitatem per continuationem. Experientia etiam constat pedes hominis, & quasdam alias partes eius extremas prius tem-

pore vita destitui; & tamen nemo dicit tunc esse separatas à corpore, sed vere continuari cum alijs partibus: ergo non repugnat continuari secundum quantitatem ea, quę specie differunt. Sed quod non repugnet continuari secundum materiam, probant exemplo: quia non repugnat duas formas accidentales specie diuersas informare idem numero subiectum, etiam secundum easdem partes, vt patet de calore, & albedine; ergo nec repugnabit duas formas substantiales specie diuersas, quales sunt forma sanguinis, & anima, informare eadem materiam continuā secundum partes diuersas.

Refutatio verò hoc modo defendendi duo asseruat. Primum, non fieri continuationē materię prius duratione, sed solum prius natura. Et prima ratio, qua id probant, præsupponit duo. Primum est, materiam, & formam diuisibilem habere proprias partes integrantes substantiales, & propria etiam indiuisibilia substantialia. Secundum, quod dum diuiditur continuum in duas partes, corrumpitur continuatum, non solū quantitatis, sed etiam materię, & formę, quo continuabantur, & producitur de nouo duo indiuisibilia terminatiua vtriusque materię, & formę: dum verò duo continua prius inter se diuisa continuantur, ex opposito corrumpuntur duo terminatiua vtriusque materię, & formę, & producitur vnum indiuisibile continuatum vtriusque materię, & aliud cōtinuatum vtriusque formę. Quibus suppositis sic procedit ratio. Si prius tempore, vel instanti vniatur materia alimenti materię viuētis per cōtinuationem, sequitur in tali vniōne corrumpi indiuisibile terminatum materię viuētis, sine productione cōtinua-

55

inuatiui eiusdē formæ; immo simul
 cum productione alterius termina-
 tiui eiusdē formæ omnino simili
 corrupto, quod experientia constat
 in nulla alia continuatione diuersarum
 rerum contingere. Probatur
 consequentia, quia non possunt con-
 tinuari materia alimenti, & materia
 corporis viuētis, nisi corruptis ter-
 minatiuis vtriusque, & producto in-
 diuisibili eas continuatē: sed corrup-
 tis terminatiuis vtriusque materiæ,
 necesse est corrumpi indiuisibilia ter-
 minatiua formarum, à quibus infor-
 mabatur: (loquimur enim de for-
 mis corruptibilibus, ac diuisibilibus
 dependentibus à materia) ergo necesse
 est corrumpi indiuisibile termina-
 tiuum formæ viuētis, & sine
 productione continuatiui; quia for-
 ma alimenti, & viuētis non possunt
 in eodem tempore continuationis
 materiæ continuari; cum permaneāt
 specie distinctæ; ergo corrumpitur in-
 diuisibile terminatiuum formæ viuētis,
 sine productione cōtinuatiui eius-
 dē formæ. Et necesse est etiā produ-
 ci aliud indiuisibile terminatum
 eiusdē formæ omnino simile; quod
 sic probatur, quia indiuisibile conti-
 nuatiuum vtriusque materiæ produ-
 citur per continuationem: ergo
 necesse est produci indiuisibile for-
 mæ, quo informetur; vel manebit in-
 diuisibile materiæ sine vlla forma. Il-
 lud autem indiuisibile formæ neces-
 sariò producendum est terminatiuum
 formæ viuētis, à qua potius, quàm
 à forma alimenti informatur, vt ita-
 tim dicemus.

56

Secundò dicunt, continuationem
 hanc materiæ sanguinis cum materia
 viuētis prius tantum natura factam,
 semel tantum fieri, nempe dū
 viuens incipit nutrirī post primā ge-
 nerationem, & per continuationem

tunc factam permanere totum san-
 guinem continuatum cum corpore
 viuente secundum materiam, & quanti-
 tatem, quamuis discontinuatum se-
 cundum formam; Itaq; non est necesse-
 rium, quod semper ac fit nutritio,
 & conuersio alicuius partis pro-
 portionalis alimenti, vel sanguinis
 in substantiam viuētis, fiat noua cō-
 tinuatio illius partis alimenti, vel san-
 guinis, quæ conuertitur cum substā-
 tia viuētis, sed per illam continua-
 tionem in principio nutritionis factā
 iam totum sanguinem, & omnes eius
 partes permanere cōtinuas. Pro-
 bāt primò, quia si quælibet pars san-
 guinis, quæ conuertitur, non erat cō-
 tinuata cum corpore viuente, sed de
 nouo continuatur: ergo discontinua-
 ta erat ab eo; quare non potest de nouo
 continuari cum eodem viuente,
 nisi simul discoatinuetur à reliquis
 partibus eiusdem sanguinis; sed partes
 proportionales sanguinis, quæ cō-
 uertuntur per quælibet partem nutri-
 tionis, sunt actū infinitæ: ergo debent
 fieri infinitæ continuationes, &
 discontinuationes in qualibet nutri-
 tione; quòd videtur incredibile; &
 non necessarium, & ideo nullo modo
 admittendum, cum sufficiat prima
 continuatio absq; vlla discontinua-
 tione. Secundò, quia si tales discontinua-
 tiones partium admittantur, sequitur
 continuū diuidi in omnem partem,
 quod repugnat. Probatur consequentia,
 quia per quamlibet partem nutritionis
 conuertitur aliqua pars sanguinis: ergo
 conuertuntur omnes partes proportionales
 eius actū infinitæ, & quælibet dis-
 continuatur ab alia per conuersionem;
 ergo quælibet diuiditur, ac separatur
 realiter ab alijs, & dantur separa-
 tiones actū infinitæ: ergo sequitur,
 sanguinem in infinitum esse di-

57

uisum, atque adeo in omnem partem.

Nostra sententia valde diuersa est ab his, & explicatur tribus assertionibus. Prima est, sanguis non est continuus cum carne, sed quamdiam manet sub forma sanguinis discontinuus est ab eis, etiam secundum materiam; & quantitatem. Hæc est contra vltimam sententiam Iuniorum; & quæ non est probanda à nobis ex communi repugnantiâ continuationis secundum quantitatem rerum diuersæ speciei; vt probarunt Sorus, & Fonseca, quia valde probabile est vniuersaliter loquendo id non repugnare, sed ex repugnantia speculati continuationis sanguinis cum partibus viuentis, vt cum carne, ossibus, & alijs, de qua forma nostra assertio expressa est apud Aristotelem 2. lib. de partibus animalium capit. 3. ad finem his verbis: *Non enim sanguis continuus carni, neque cognatus est, sed in corde, ac venis, quasi vasis continetur.* Quibus non docet esse discontinuum propter diuersitatem formæ specificæ, sed propter modum essendi corporis liquidum contentum in solido tanquam aqua in vase, cui repugnat continuatio secundum materiam, & quantitatem, quia talis continentia extrinseca vnius corporis in altero dicit discretionem, ac separationem vnius corporis ab altero, sicut continentia loci, & locati, quibus repugnat continuatio secundum materiam, & quantitatem. Sed probatur duplici ratione. Prima colligitur ex his, quæ docet idem Aristoteles de sanguine, non solum verbis relictis, sed 1. lib. de historia animalium capit. 19. vbi sic loquitur. *Palpitas intra venas sanguis omnium animalium, pulsusque simul*

undique mouetur, salumque omnium humorum sparsus per totum corpus animalium est: Et semper quamdiu vita seruatur; sanguis animatur, & feruet. Duo itaque assertit de sanguine Aristoteles: his locis; & primo in corde, atque in venis contineri, sicut aqua aut vitium in vasis; secundum; moueri semper in venis, & poris, & quasi in eisdem feruere: Ex quibus ita arguo; vinum, & aqua non continentur cum partibus vasis, sed discontinua sunt ab eis etiam secundum materiam, & quantitatem; & ideo immotis partibus vasis mouetur aqua feruens in eo, sed eodẽ modo continetur sanguis in venis: & eodẽ modo mouetur in eis: ergo non potest continuari cum eis etiam secundum materiam, & quantitatem; & consequenter neque cum carne, & alijs partibus, per quas venæ ducuntur.

Secundo probatur: quia naturaliter repugnat corpus solidum, & liquidum continuari; cū hoc moueatur motu fluxus, atque refluxus quiete omnino corpore solido, & hac de causa naturaliter est impossibile continuari aquam cum terra, & non solum propter differentiam specificam; sed sanguis est corpus liquidum, vt probat euidentis experientia: caro verò, & cæteræ partes viuētis sunt solidæ: ergo non potest sanguis naturaliter continuari cū eis etiam secundum materiam, & quantitatem. Et si dicatur non continuari in venis, sed in suo principio, vbi generatur; contra hoc sic arguo. Principiū, & quasi fons totius sanguinis, vbi generatur, & à quo deriuatur per totum corpus, est cor, vt docet expresse Aristoteles locis citatis, in corde vero assitit esse tanquam aqua in vase: ergo neque in eo potest continuari. Et ex hoc primo colligitur euidenter, quod

58

27

quælibet pars sanguinis, quæ conuertitur in substantiam aliti, discontinuatur à reliquo sanguine. Probat hac ratione. Sanguis non est continuus cum corpore viuente, vel partibus eius, sed quælibet pars sanguinis per conuersionem fit pars viuens: ergo non potest permanere continua cum reliquo sanguine, sed necessario discontinuatur, quotiescumq; conuertitur.

Secunda assertio, continuatio sanguinis cum corpore viuente non fit prius tempore, aut instanti, quam conuertatur in substantiam aliti. Hæc etiam sequitur ex prima. Probat hac ratione, quia si prius tempore, vel instanti, quam sanguis conuertatur, continuaretur cum corpore viuente; cum adhuc permaneat tempore illo, vel in eo instanti sub forma, atque specie sanguinis, sequeretur sanguinem esse continuum cum eodem corpore viuente, quod probatum est impossibile per primam conclusionem. Secundo probatur, quia tempore, vel instanti præcedente conuersionem sanguinis in substantiam, nihil agitur circa illud nisi virtute caloris naturalis, sed calor naturalis non agit tunc, nisi alterando passum, ac disponendo pro suscipienda anima; alteratio vero nec est continuatio eius cum corpore, nec petit continuationem, sed ut alteretur, sufficere est continuum, ut patet in ceteris corporibus alterantibus, & a teratis: ergo non conuertatur prius tempore, vel instanti, quam conuertatur.

59 Tertia assertio, continuatio sanguinis secundum materiam cum corpore viuente fit per conuersionem eius in substantiam aliti, quæ non est alia actio, vel mutatio à nutritione ipsa, sed eadem; & ideo nec

prius tempore, nec prius natura continuatur hoc modo; continuatio vero secundum quantitatem fit per motum augmentationis, per quem producitur quantitas maior, vel per motum ad quantitatem, licet non sit augmentatio, quam conuertatur, sed simul. Probo primum ex prima, & secunda conclusionem, quia quamdiu sanguis manet sub forma, & specie sanguinis, non potest continuari cum corpore viuente; nam sub forma sanguinis permanens est corpus liquidum, quod non potest continuari cum solido, sed est in se ipsum, sicut aqua in vase; continuatur vero eo ipso, quod fit solidum, sed fit corpus solidum per conuersionem in substantiam aliti, nempe caro, neruus, vel os, & non per aliam actionem distinctam, ut per se est manifestum: ergo per eandem conuersionem continuatur, quæ non prius tempore, nec natura, sed simul. Secundo, quia si per aliam actionem distinctam à conuersione, & capriorem fieret continuatio substantiali sanguinis, propterea esset, quia necesse est prius continuari, quæ informatantia; alioquin informaretur discontinuus, vel diuisus à reliquis partibus viuētis, quod est impossibile; sed talis prioritas continuationis non est necessaria, ut informetur, sed potest simul ac informatur, continuatur ergo per eandem conuersionem, per quam informatur anima, continuari potest. Probat minor, quia potentia nutritiua, & calor naturalis, qui est quasi instrumentum eius, habent virtutem ab anima conuertendi alimentum in substantiam aliti; sed hæc virtus simul est conuersiua; & virtus eiusdem substantiæ factæ per conuersionem eundem modum partibus viuētis: ergo simul ac alimentum conuertuntur

in substantiam, vniunt illud cū ceteris partibus viuētis. Probatur minor, quia illud conuertunt, vt efficiāt idem cum viuente, quod nutritur, sed per conuersionem vnituiam efficiunt illud idem cum viuente, quia efficiunt illud viuens continuatum, & per continuationem est idem numero; ergo per eandem actionē realem conuersiuam continuatur. Nec sequitur animam informare materiam discontinuam, vel diuisam, sed continuam, non ita, vt præsupponatur continuatio informationi, sed vt simul cū ea fiat: ita vt simul sit veniū, materiam alimenti informari ab anima, & vniū corpori viuenti ab eadē informato.

60 Probatur tandem, quia non sunt multiplicandę actiones reales sine vrgenti causa; sed non datur causa vrgens multiplicandi aliam actionem præcedentem, per quam cōtinuetur materia alimenti cum corpore viuēte, sed per eandem actionē, per quā conuertitur, potest continuari, vt probauimus; ergo non debet poni alia actio pro continuatione alimenti cum corpore viuente distincta à conuersione, sed per eandem conuersionem conuertitur simul, & continuatur; & simul tempore, atque natura conuertitur, & continuatur, & non prius. Probatur consequentia, quia eadem actio realis non potest esse prior natura se ipsa: ergo continuatio non est prior natura conuersione, sed simul fit cum ea.

Ad primum argumentum primę opinionis neganda est maior, quod continuatio materię alimenti cum corpore viuente sit approximatō passivæ ad agens, sed vt sufficienter sit approximatō, satis est esse contiguū, quod habet sanguis in venis, & poris exilis, in quibus suscipere potest

actionem caloris naturalis, per quā disponitur ad conuersionē, & simul atque conuertitur in substantiam, vnitur, vel continuatur cum corpore viuente, quia virtus caloris naturalis simul est conuersiua, & vnitua, & ideo per eandem actionem, per quam conuertit alimentum in substantiam aliti, vnit illud, vel continuatur cum reliquis partibus corporis viuētis.

Ad secundum concessio antecedente, quod non potest anima informare partes materię separatas, neganda est consequentia, quod prius tempore, vel natura debeat continuari materia sanguinis cum corpore viuente, sed satis est, quod simul ac informatur anima, & conuertitur in substantiam aliti, continuatur; nam eadem actio diuerso modo considerata simul est conuersiua, & vnitua, vel continuatiua, ita vt in quantum per eam extenditur anima ad informandam materiam sanguinis, vel si anima sit diuisibilis, educitur noua pars eius de potentia eiusdem materię, atque informat illam; dicitur conuersio, & in quantum per eandem vnitur, vel continuatur pars substantię resultans ex informatione cum ceteris partibus viuētis dicitur cōtinuatio: & tandem in quantum per eam acquirit corpus viuens nouam partem substantię, dicitur nutritio, quare non est necessaria alia actio à conuersione distincta, vt cōtinuetur sanguis cum corpore, & ideo non prius dicitur, nec natura cōtinuatur quàm conuertatur, sed simul.

Primum argumentum secundę opinionis probat quidem fieri infinitas discontinuationes, atque etiam infinitas continuationes: partiu proportionalium sanguinis conuersiua substantiam aliti, sed hoc non est in-

conuertes, quia sunt per mutationem quamdam continuam, & successiuam habentem quoque infinitas partes proportionales, nepe per nutritionem, quæ est conuersio sanguinis habens adiunctam corruptionem eius, quod suo modo continget in omni motu successiuo; uel in ea lesa actione, quæ sicut habet infinitas partes proportionales, ita dici potest, quod sit in ea infinitæ productiones caloris proportionales, atque etiam infinitæ corruptiones proportionales frigoris; atque etiam infinitæ partes caloris productæ, & infinitæ partes frigoris corruptæ.

62 Ad secundum distinguendum est consequens, quod sit continuam, nempe sanguis, qui successiuè conuertitur, sic diuisum in omnem partem, quia diuisum in omnem partem dupliciter sumi potest. Primum ita, ut omnes partes proportionales continui separantur ab eò, atque etiam inter sese, & hoc est impossibile, quia iam essent diuisibiles, & ideo non essent partes continui. Secundo modo ita, ut ab eò quidem separantur, & per separationem corruptantur ipsum alimentum, sed partes ipsæ non separantur inter sese, sed eodem motu continuo, quo separantur ab illo, uolantur, uel conuertuntur inter se, atque efficiant aliud continuum; ex quo nullum sequitur inconueniens; immo per motum, uel mutationem finitam, sed habentem partes proportionales infinitas, suo modo fit semper: nec talis separatio fit per solas partes proportionales, sed etiam per partes aliquotas, uel quales, in quibus proportionales continentur, & ideo tempore finito fit tota separatio, ut bene Aristoteles docuit 6. lib. Phys. respondens cuidam argumento Zenonis, qui putabat impossibile

esse motum per spatium, quod cum habeat partes proportionales actu infinitas, non poterit per transitum infinitum impertransibile est. Per nutritionem igitur continuum discontinuantur omnes partes proportionales sanguinis ab alijs; sicut uerum est, omnes corrupti corruptione continua; sed simul uoluntur etiam per eandem nutritionem, per quam conuertuntur in substantiam corporis uiuentis, & conuuantur cum partibus eius; atque etiam inter sese.

QVÆSTIO VI.

An augmentatio sit per se motus ad quantitatem?

Hanc questionem tractant plures ex nouis interpretibus Aristotelis 5. lib. Physic. sed immerito, cum hic sit locus proprius eius; ubi Aristoteles ex professo agit de natura nutritionis, & augmentationis; & ideo plura hic necessariò repetuntur ex his, quæ in e. illo lib. scripserunt. Et hac de causa nos in hunc eam remissimus.

63 Ut autem melius intelligantur opinioniones diuersæ, quæ uerantur circa illam, notandum est, dixerim modo de augmentatione loqui eos, qui tenent quantitatem cum reliquis accidentibus corporeis subiectari in materia nuda, uel in composito. Nam illi consequenter asserunt per augmentationem non produci quantitatem nominam, sed eam, quam adducit secum materia alimenti uisum, atque conuuantur cum quantitate uiuentis, & per hæc uisionem augetur corpus uiuentis, quia per illam facit sibi propriam quantitatem alimentum, & ea addita fit maius. Qui uero subiectum quantitatis efficiunt

ficiunt compositū, consequenter auferunt quantitatem alimentī corrupti eo corrupto, & ideo non posse viuens augeri, nisi noua pars quantitatis producat̄ur simul cum noua parte substantiæ.

Quo supposito, prima opinio tenet, nō dari per se motū ad quantitatem; sed adquiri sine noua mutatione corporis viuētis; sicut in prima generatione hominis; in qua producit̄ur quantitas virtute generationis subtiliā rialis in eodē instanti, quo res generatur: quemadmodū alię proprię passionē producūt̄ur sine nouis mutationibus in eodē instanti, quo res generatur: vel etiā si per distinctā mutationē acquiratur, nō successiuam; sed instantaneam, sicut nutritio ipsa instantanea est, nō successiua. Ita Plato in Parmenide; vbi duos tantū motus posuit, sic inquit: *Quod mouetur, vel fertur, vel alteratur; hi quippe soli sunt motus.* Et in Theeteto idem repetit dicens, duas tantū esse species motus, alterationē, & latōnē. Ita etiā Galen. i. Method. c. 6. vbi ait, dupliciter tantū fieri motū, nēpe secundū qualitatem, & locū. Vallesius etiā cōtrouerſia. 19. ad Tyrones, & lib. 1. cōtrouerſiarum medicarū c. 17. Ita etiā sentiunt, qui negant nutritionem esse continuā, putātes fieri in solis instantibus temporis per minimas; nā cum simul acquirāt̄ur substantia partialis per nutritionem, & partialia quantitatis, quę eā consequitur per augmentationem; si nutritio non est mutatio continua, & successiua, sed instantanea; nec augmentatio erit motus per se successiuus, atq; cōtinuus, sed ad summū mutatio instantanea, si a nutritioe distincta est. Sic Tolet. i. lib. de gener. q. 1. qui pro se citat Auerroem & Albertum Magnū.

Probat̄ur hæc sententiā testimonio

Aristotelis. 8. lib. Phys. text. 13. vbi vniuersaliter docet impossibile esse aliquid augere, vel minui cōtinuē: ergo censet non augeri per motum, & ideo augmentationem nō esse motum, quia motus apud ipsum de genere eodē inuorū est. Deinde ratione; primò, quia sicut quantitas totalis est propria substantiæ corporeæ, vel materiæ primæ, & eam consequitur naturaliter, ideoq; in eodem instanti producit̄ur cum ea virtute generationis subtiliā rialis sine ulla noua mutatione; ita quantitas partialis sequit̄ur naturaliter substantiā partialem, vel partialem materiam: ergo acquiratur simul cū ea, & non per aliam mutationem, vel motum distinctū; sed quasi per naturalem resultantiā, vel emanationem; & ideo non datur motus per se ad quantitatem.

Secundò, quia prima generatio viuētis est instantanea: ergo aggenerationis eiusdē, quę est productio substantiæ partialis, & vocatur nutritio, erit mutatio instantanea, & non motus successiuus. Probat̄ur consequentiā, quia eiusdem rationis sunt totalis substantiæ corporis viuētis, & partialis: ergo debet produci eodem modo: quare si totalis producit̄ur in instanti per primā generationē; partialis debet produci in instanti per nutritionē. Sed iam, quòd partialis produceretur successiuē per nutritionē, nō potest nutritio esse per se successiua, & cōtinua, sed per accidens ratione alterationis præcedētis, nā ex eo alimentū non disponitur simul, sed successiuē. quia dispositiones eius contrariae sunt his, quas requirit forma viuētis ad sui introductionem in materiam; vñ autē contrarium, cum sit virtutis finitæ, non expellit aliud simul, aut in instanti, sed successiuē, & in tēpore propter resistentiā eius. Et

hac

hæc solâ de causa conuersio alimeti, quæ est nutritio successiue, sic: ergo hæc etiâ sola de causa augmentatio sic successiue, & in tēpore, & non per se. Probatu consequētia, quia quātitas ex se nō habet contrarium; ergo ex se nō postulat acquiri successiue, sed in instanti. Et si dicatur, habere ex se extensionem, & distātam partium, & propterea non posse partes eius simul æquari, sed vnâ post aliâ, sicut partes spatij non possunt simul pertransiri à corpore in motu locali, sed necessariō vnâ post alterâ. Cōtra hoc est, quōd non sufficit extēsiō partium sine cōtrarietate ad successiōnem, vt patet in illū in ratione; nā ær in quo producitur lumen, partes habet extēsas, quōd tamen non sufficit, vt illuminatio sit per se successiua, sed potius est per se instantanea, quia lux non habet contrariū: ergo nec sufficet extēsiō partium in quantitate, vt per se debeat produci successiue, cum contrarietate carere, sed augmentatio solū erit successiua, & continuâ per accedens, sicut illuminatio; & non dicitur motus per se ad quantitatē.

66

Sed hæc opinio expressē contraria est doctrinæ Aristotelis 7. lib. Phys. text. 18. vbi docet, & probat tres esse species motus, nēpe alterationē quæ terminatur per se ad qualitatem; latitudo, quæ terminatur per se ad vbi; & augmentatio, quæ terminatur per se ad maiorē quantitatem. Quod probat hoc argumento, quia hæc est differētia inter mutationē instantaneam, & successiuam, quæ est propriē motus; quod illa versatur inter terminos priuatiue oppositos, vt generatio substantialis inter priuationē formæ substantialis in materia existēte, & formam ipsam substantialem: motus verō inter terminos positiuos habet

res latitudinem cum contrarietate, saltē pro incōpossibilitate sumpta, vt patet in motu locali, qui versatur inter hoc, & illud vbi; inter quæ est latitudo cum incōpossibilitate, quia naturaliter repugnat simul esse mobile sub vtroque, & necessariū est, vt ad vnum accedens, recedat ab alio, & è conuerso recedens ab vno, accedat ad aliud; sed latitudo hæc cum cōtrarietate sic sumpta non minus reperitur in quantitate, quàm in qualitate, & vbi: ergo non minus dabitur per se motus successiuis, & continuus ad quantitatem, quàm ad qualitatem, & vbi. Minorem sic probat: sicut inter hanc, & illam præsentiam in spatio datur latitudo, quia præsentia in toto spatio habet suas partes in ordine ad diuersas partes spatij veri, vel imaginarij: datur etiâ contrarietas incōpossibilitatis, quia naturaliter est impossibile idem corpus habere vtramque præsentiam: sed necesse est, vt æquans vnâ discedat ab alia; pari ratione inter maiorem & minorem quantitatem datur latitudo extensionis partium, vt per se est manifestum, atque etiâ contrarietas pro incōpossibilitate, quia repugnat simul esse corpus sub vtraque, & necessariū, quōd accedens ad maiorem desinat esse sub minori, non ita, vt corumpatur quantitas, quæ erat minor adueniente maiore, sed ita vt desinat esse minor; & repugnet idem corpus esse in se maius, & minus, sicut repugnat esse simul magnum, & paruum: ergo ita est per se motus augmentatio, sicut latitudo. Ecce in hoc valde probabilior, & magis verè Philosophæ consona est sententia Aristotelis, quàm Platonis, & Galeni, quia efficaciter probat argumentum Aristotelis, vel non datur

per se motus ad vbi, vt ipsi dari concedunt, vel etiam dari ad quantitatem.

67

Secunda opinio asserit augmentationem esse per se motum ad quantitatem, non ita, vt per eum producatur noua quantitas, sed solum indiuisibile quoddam, nempe linea, vel superficies, per qua vnitur quantitas alimentis permanens in materia post corruptionem eius, & ratione huius vnionis fit propria eiusdem viuents, & per eam augetur, & fit malus. Itaque secundum hanc opinionem augmentatio est per se motus, non productiuus nouae quantitatis, sed vnicius vnus quantitatis cum altera, non per quem producatur quantitas; sed per quem acquiritur. Ita sentiunt ferè omnes, qui ponunt nudam materiam esse subiectum quantitatis, & aliorum accidentium sensibilem, quos in quaestione de subiecto accidentium circumsimus: nam si in materia subiecta sit quantitas, & corua est ei, numquam ab ea separabitur: quare dum vnitur materia alimentis cum materia viuents, etiam vnitur quantitas, eamque acquirit viuens. Quo supposito non potest productio nona in eo, nisi detur penetratio naturaliter impossibilis.

Sed diuerso modo defenditur à diuersis, nam quidam asserunt hanc actionem vniciam vnus quantitatis eum alia noue esse realiter distinctam à nutritione, sed eandem; ita tamen, vt per se, & ab intrinseco sit productiuam partialis substantiae, quaedam verò ratione extrinseca terminetur ad quantitatem; in quantum ex vi productionis substantiae partialis, & absque vlla noua actione, vel mutatione quantitas alimenti fit propria viuents; itaque non est necessaria noua actio pro quantitate acquirenda, sed ex vi nutritionis, vt nutri-

tio est, sequitur quantitatem alimenti fieri propria viuents, & per illam augetur; quare augmentatio formaliter sumpta non dicitur actionem, vel mutationem, sed solum extrinsecam terminationem nutritionis ad illam. Vnde iusserunt, quod si suspenderet Deus consecutionem quantitatis, nulla actio, vel mutatio deficeret, sed solum extrinseca terminatio nutritionis.

Alij verò ex opposito opinantur augmentationem esse actionem realiter distinctam à nutritione, & in eo differre ab ea, quod nutritio per se est actio, & mutatio productiuam substantiae partialis; augmentatio vero actio, vel mutatio vniciua quantitatis alimenti cum quantitate viuents: per quam vniciuem fit ei propria & dicitur illud augete. Conueniunt itaque, & differunt duo isti modi, nam vterque negat augmentationem esse actionem, vel mutationem productiuam quantitatis, & solum aliter esse acquisitiuam: sed primus modus negat etiam esse vniciuam, quia ponit quantitatem alimenti per aliam actionem priorè, atque distinctam à nutritione, & augmentatione eorum vniciuam, vel vniciuam quantitate viuents. Asserit vero augmentationem esse eandem actionem realem cum nutritione, & solum adde supra illam quamdam denominationem extrinsecam, in quantum ex vi eiusdem mutationis, qua nutritio est, sequitur absque alia actione, acquisitio quantitatis. Secundus vero concedit esse vniciuam, & ideo terminari ad quantitatem in quantum producit indiuisibile quoddam; quod est modus vnionis vtriusque quantitatis: sicut generatio hominis est productio eius, non ex eo quod per eam producatur materia, vel forma; sed solum ex eo quod producatur. modus vnici-

68

70

nis,

67

nis, qui est quasi vinculum vtriusq; partis. Tertius autem modus negat quidem produci quantitatem, arguat etiam produci indivisibile quantitatis, quod sit punctum, linea, vel superficies: asserit vero produci modum quemdam unionis diversum ab his, quia putat præter hæc indivisibilia dari in quantitate continua alium modum unionis, quo pars quælibet proportionalis quantitatis inter quælibet duo proxima puncta existens in se continetur. Quæ ratio inuentionis magis est intrinseca quædam, quæ continuatio per alia indivisibilia. Hunc verò modum unionis indivisibilem esse asserit; & ideo posse successivè produci, & partes successivè vñiri; & ita augmentationem successivam esse, quam successio enim non potest habere, si solum producatur indivisibile continuatum.

69 Sed hæc etiam opinio siue vno, vel alio modo defendatur, contraria est doctrinæ eiusdem Aristotelis. & falsa. Et quod primò modus defendendi illam sit contra Aristoteli præbò, quia in libro Phys. loco citato docet expressè ad substantiam non terminari motum per se, sed mutationem tantum; ad quantitatem verò terminari per se: ergo sentit augmentationem distingui à mutatione, quæ versatur circa substantiam, & ut sic ab ea distinctam esse motum per se ad quantitatem, sed motus quilibet est vera, & realis mutatio, vera, & realis actio: ergo augmentatio ex mente eius, etiam ut distincta à nutritione reali, vel formaliter est actio realis successiva, & non solà denominatio extrinseca. Quod vero sit contrarium, sic probò: primo, motus, ut definit Aristoteles, in libro Phys. in principio est: *Actus mobilis prout mobile est.* Sed augmentatio est motus, ut distincta à nutri-

tionem: ergo ut distincta à nutritione est actus mobilis prout mobile est; sed esse actum mobilis, est esse aliquid intrinsece, & formaliter ei inherens: ergo repugnat augmentationem, ut à nutritione distinctam, esse solam denominationem extrinsecam, probatur consequentia, quia denominatio extrinseca alieuius, non est actus eius, sed alterius tantum. In quo est formaliter, ut dicitur, actus est actus columnæ, sed animalis. Secundo, motus est actus mobilis, ut in potentia passiva, agentis vero, ut actus potentie actiue ab ea procedens: ergo respicit mobile, ut actus in eo receptus, ut in subiecto; sed actus receptus in aliquo, ut in subiecto, non potest esse denominatio extrinseca, sed aliquid reale intrinsecum; ergo augmentatio, ut distincta à nutritione, debet esse actus realis receptus in subiecto, & non solà denominatio extrinseca, & dicitur mutationem, & actionem distinctam, quæ sit motus per se distinctus à nutritione, quæ versatur circa substantiam.

70 Probatur deinde falsitas eiusdem modi duplici argumento ad hominem, ex duobus, quæ asserunt de nutritione desumpto. Primum, quod non semper, neq; necessariò sit successiva, sed aliquando (etiam naturaliter) possit fieri in instanti: ergo idem tenentur concedere de augmentatione. Evidens est consequentia, quia evidens est nutritionem, & augmentationem simul, & in eadem duratione fieri, sed ex hoc sequitur, augmentationem non esse motum per se: ergo non possunt defendere ista; quod sit per se motus ad quantitatem. Probatur consequentia, quia motus per se, & proprie sumptus, ut distinguitur à mutatione instantanea, dividiturque in tres illas species alterationem, variationem, & augmentationem,

est per se successivus; sed augmentatio iuxta hanc sententiam non est per se successiva; ergo non est motus per se. Probatur minor, quia quod alicui conuenit per se, semper debet ei conuenire, & nunquam oppositum; sed augmentationi non semper conuenit esse successiuam, sed aliquando potest fieri in instanti, sicut nutritio, cum quia identificateur; ergo non est successiva per se, nec motus per se. Secundum, quod asserunt, est prius saltem natura vni quantitatei alimenti cum quantitate viuentis, quã conuertatur in substantiam aliti: ex quo ita arguo. Impossibile est aliquid esse terminum per se alicuius mutationis, vel motus, nisi per illam producatur secundum substantiam, vel saltem secundum vniorem partem. Nam si neutro modo per eam producat, non attingetur realiter ab ea, nec proinde eam terminabit realiter: sed apud hos auctores neutro modo attingitur quantitas ab augmentatione, immo nec a nutritio: ergo nec potest eam realiter terminare. Probatur minor, nam imprimis non attingit quantitatem producendo illam secundum entitatem suã, quia cum teneat quantitatem alimenti subiectari in nuda materia, consequenter asserunt permanere eandem in viuente, & per eam augeri absque productione nouæ quantitatis; sed nec producit vni quantitatei eiusdem alimenti cum quantitate viuentis; nam secundo asserunt prius saltem natura vni eandem quantitatem alimenti cum quantitate viuentis, quã fiat conuersio eius in substantiam aliti, vt vidimus questione præcedenti: ergo prius natura, quã fiat nutritio, & consequenter prius, quã fiat augmentatio; ex quo sequitur euidenter, quod per au-

xtionem, & augmentationem non producat vni vtriusque quantitatis, & ideo neque vlllo modo attingitur quantitas, nec poterit esse terminus nutritiois, nec augmentatiois.

Secundus modus dicendi, quod augmentatio est per se motus ad quantitatem, non quia per eam producat, sed quia producitur indiuisibile quoddam, nempe linea, & superficies; quibus medijs vnitur quantitas alimenti quantitati viuentis, imprimis est sibi contrarius; nam qui eum defendunt, asserunt quantitatem esse in materia nuda tamquã in proprio subiecto, & esse ei coeuam, & proinde ingenerabilem, & incorruptibilem sicut materiam ipsam, & ex alia parte dicitur corrupti superficie, & de nouo generari, de quibus euidenter est, esse veras species quantitatis, cum sint diuisibiles in partes longitudinis, & latitudinis: ergo falsum est primum, quod quantitas sit ingenerabilis, & incorruptibilis.

Probatur deinde esse contra Aristotelem, & falsum, quia ex eo sequitur augmentationem non esse motum per se ad quantitatem, vt docet expressè Aristoteles, & ipsi concedunt. Probo consequentiam, quia de ratione motus proprie sumpti duo sunt, nempe continuum esse, atque successiuum, sed neutrum potest habere augmentatio secundum hanc sententiam: ergo nec esse motum per se ad quantitatem. Probatur minor, quia vtrã pra adduximus ex Aristotele, & omnibus, nihil potest terminare motum per se, nisi habeat latitudinem cum contrarietate incompossibilitatis; sed indiuisibile quantitatis per se sumptum nullam habet latitudinem: ergo non potest per se produci successiue, nec per se terminare motum. Probatur minor, quia latitudo aut est extensionis,

tenſionis, aut inſenſionis, ſed neutrā
habet, quia nec habet partes exten-
ſionis, cum uon ſit quantitas, nec in-
tenſionis, cum non ſit qualitas: ergo
nullam habet latitudinem ſecundum
ſe, ut per ſe poſſit produci ſue-
ceſſiue. Quod uero non poſſit produ-
ci continuè, non minus eſt eui-
dens, quia indiuiſibilia quantitatis
ſecundum ſe, nec ſunt, nec eſſe poſ-
ſunt continua: immo nec immediata
in eo ſem corpore, ſed inter quęlibet
duo mediat pars: ergo nec ſecundum
ſe poſſunt produci motu continuo; quare
non erit motus per ſe augmentatio,
ſi ſolū productur per eam indiuiſibile
quantitatis. Sed reſpondet lineam,
& ſuperficiem non eſſe purè indiuiſi-
biles, quia licet ſecundum latitudinem
indiuiſibilis ſit linea; & ſuperficies
ſecundum profunditatem, utraq; tamen
eſt diuiſibilis ſecundum proprias partes
extenſionis; linea quidem ſecundum partes
longitudinis; & ſuperficies ſecundū
partes latitudinis, & ideo poſſunt ac-
quiri ſucceſſiue, & continuè. Contra
hoc tamen ſic arguo. Ideo augmentatio
eſt motus per ſe ad quantitatem, quia
licet eam non producat, producit tamen
ſuperficiem, quę eſt modus vnionis,
quo vnitur, atque continuatur quantitas
alimenti cum quantitate uiuentis, ſed
ſuperficies nō eſt modus vnionis duorum
corporum, nec ea continuat in quantum
eſt diuiſibilis ſecundum longitudinem,
ſed præciſe, & formaliter in quantum
eſt indiuiſibilis ſecundum profunditatem,
ut per ſe eſt manifeſtum: ergo nec terminat
motum augmentationis, niſi in quā
tum indiuiſibilis; nam quōd partes
habeat longitudinis, & latitudinis
per accidens eſt ad vnendum, vel
continuandum corpora. Vnde ſequi-

tur non poſſe terminare per ſe motum
ſucceſſiuum, & continuum. Probatur
conſequentia, quia latitudo, & continitas
motui proprie repugnant ſuperfici, ut
indiuiſibili; ergo repugnat ei terminare
per ſe motum augmentationis.

Tertius uerò modus ponens præter
indiuiſibilia quantitatis continua, quę
ſunt lineę, ſuperficies, & corpus, alios
modos vnionis diuiſibiles, quibus
continuentur partes. Imprimis numquam
fuit auditus in ſcholis, neque Ariftoeles, vel
alius Philoſophus poſuit aliud continua-
tuum partium lineę præter puncta; vel
partium ſuperficię præter lineas; vel
partium corporis præter ſuperficies:
ergo ſine fundamento additur alter
modus vnionis; & hoc ſufficeret, ut
reiiceretur. Sed probandum eſt falſum.
Primò, quia ſiue ſumantur partes corporis,
vel alterius quantitatis aliquotę, ſiue
proportionales, non poſſumus designare
duo aliqua puncta ſibi proxima inter
quę contineatur talis modus vnionis:
ſed neceſſe eſt infinita alia inter illa
eſſe, quibus continuantur infinite partes
proportionales; ergo non eſt intelligibilis
talis modus vnionis, quem ponit
modus iſte in parte contenta inter quęlibet
duo puncta ſibi proxima. Secundò, modus
iſte vnionis ponitur diuiſibilis: ergo
non potest eſſe immediatum continuatum
partium quantitatis. Probatur conſequentia,
quia ſi diuiſibilis eſt; ergo habet infinitas
partes proportionales medias inter quas
cumque partes quantitas, quę continuare
debet. Vnde ſequitur non poſſe per talem
modum immediatè vniri, vel continuari.
Et tandem, quia ſi diuiſibilis eſt, habebit
infinitos alios modos vnionis, quibus

72

quibus continentur infinitæ partes eius. De quibus inquiri, an diuisibiles sint, vel indiuisibiles? Et si diuisibiles, dabitur processus in infinitum, quia partes eius habebunt alios modos diuisibiles, quibus vniantur, & sic in infinitum: si verò sint indiuisibiles, & sufficienter continent partes, sequitur indiuisibilia quantitatis, vt puncta, sufficienter continuare, nec esse necessarium alios modos vnionis multiplicare ad continuandas partes; & certè non est excogitabilis alius, modus cõtinuationis partium quantitatis magis intrinsecus præter eum, quem habeat per puncta, lineas, & superficies; cum neesse sit, quæcumque alium modum vnionis esse distinctum realiter à partibus, quas vnit, vel continuat, & esse extra rationem earum, sicut sunt puncta, lineæ, & superficies: ergo frustra, & sine fundamento ponitur quicumque alius modus vnionis.

73

His omnibus opinionibus refutatis nostra sententia est, augmentationem esse per se motum ad maiorem quantitatem de nouo producendam. Quam tenet expressè Aristoteles 3. lib. Physic. cap. 2. text. 18. D. Thomas ibidem lectioe 4. & omnes eius interpretes, qui asserunt, quantitatem, & reliqua accidentia corporea esse in composito tamquam in subiecto; & nutritionem esse mutationem successiuam, & continuam. Ex his enim duobus principijs euidenter sequitur, quod per augmentationem producatur motu successiuo maior quantitas; quia euidenter est in quantitate reperiri latitudinem cõtrarietatis requisitam, & sufficientem ad motum per se terminandum, vt probauimus refutantes primam opinionem. Et eandem sequuntur omnes illi auctores, qui tenent quantitatem sub-

iectari in materia, vt informata forma substantiali: nam isti etiam negant quantitatem, quæ erat in alimẽto permanere eo corrupto, & coalescere in substantiam aliam, & ideo necessarium esse putant simul cum substantia partiali producta per nutritionem produci partialem quantitatem, per quam viues augeatur. Probatur hæc sententia ex refutatione aliarum; quia supposito, quod sint tres species motus, vt docet expressè Aristoteles vbi supra, & cum eo omnes ferè eius interpretes, & probauimus contra primam opinionem; & refutatis ceteris omnibus modis defendendi opinionem secundam, qui contendunt posse dari per se motum ad quantitatem, etiam si per ipsum non producatur, non restat alius modus probabilis, quo defendi possit augmentationem esse motum per se ad quantitatem, nisi producendo illam.

74

Ad testimonium Aristotelis pro prima opinione adductum respondeo, augmentationem esse continuam, duobus modis intelligi posse; primo, ita vt nunquam interrumpatur; sed perpetuam durationem habeat: alio modo, ita vt saltem pro tempore, quod durat, continuè fiat, & non per nouas discretas, vel instantias. Et in primo sensu negat Aristoteles eo loco augmentationem esse continuam, sicut alterationem & motum localem rectum; contendens probare, quod solus motus circularis continuus sit in hoc sensu, hoc est, perpetuus, & nunquam interruptus. De secundo verò modo continuationis non agit ibi, & ideo nec illum denegat augmentationi, vel alijs motibus.

Ad primum argumentum concedendum est antecessens, quod quantitas consequatur naturaliter substantiam corporalem, & partialem substantiam

tiam

tiam partialis quantitas; atque etiā, quod in prima generatione quantitas consequatur sine noua mutatione: sed negāda est cōsequētia, quod etiam in augmentatione cōsequatur partialis substantia sine noua mutatione. Et ratio differentiæ est, quia in prima generatione non datur subiectum præsuppositum, quod mutari possit de non quāto ad quantum; sicut non datur subiectū, quod mutari possit ad risibilitatem, & alias passiones; sed in eodem instanti, quo genita est res, consequuntur quantitas, & reliquæ passiones. Licet autem non detur noua mutatio ad quātitatem, datur tamē noua actio, quæ est quasi emanatio quædam naturalis; nam cum quantitas sit entitas realis distincta à substantia, distinctam dependentiam habet ab agente, & ideo per distinctam actionem producitur; sed quæ vocatur emanatio, quia virtute generationis consistit. In nutritione verò datur subiectum præsuppositum, quod mutari possit, nempe viuens, quod augeretur; & cū dari debeat distincta actio, datur ex consequenti distincta mutatio, quæ verè, & propriè motus est, vt vidimus.

75 Ad secundum concedendum est etiam antecedens, quod prima generatio viuētis sit instantanea; & neganda est cōsequētia, quod aggeneratio, quæ est nutritio, debeat etiā in instanti fieri. Et ratio differentię est, quia licet eiusdē rationis sit substantia partialis cum totali; petit tamen modū productionis diuersum; nam substantia in prima sua generatione postulat quantitatē determinatā, quæ vocatur minimum, quod sic, propter rationes à nobis traditas t. lib. Phyl. in nutritione verò non est necessaria talis determinata quantitas, sed ad quācumque minorem in infinitum ex-

tendi potest forma, quia dum viuens nutritur, iam præsupponitur habere sufficientem quātitatem ad proprias operationes exercendas. Vnde sequitur, quod cū successiuè disponatur alimētum, & quodlibet minimum possit disponi, & conuerti, prius disponatur, & conuertatur proximior pars, quā remotior, & prius medietas eius, quā tota; & sic in infinitū, ideoque successiuè, hoc est, pars post partem, & nō tota simul, nec in instanti. Et cū simul ac producat substantia per modum naturalis cōsecutionis producat quantitas, necesse est augmentationem quoque esse successiuā.

76 Sed illud, quod additur in eodem argumento, nempe nutritionem esse successiuā, solum ratione alterationis præcedentis, per quā successiuè disponitur materia, & ideo non esse successiuā per se, sed per accidens; & ideo augmentationē solum esse successiuā per accidens, & nō esse motum per se ad quātitatē, maximam habet difficultatē in hac re. Cui respondeo concedendo antecedēs, quod nutritio solū sit successiuā per accidens, sed negādo, quod augmentatio quoque sit successiuā per accidens. Et ratio huius est, quia quātitas ex propria sua ratione habet latitudinem contrarietatis requiritā, & sufficientē ad terminandū motum: hæc autē latitudo consistit in extensione partium, sicut latitudo qualitatis consistit in intensione gradualit; contrarietas verò quantitatis consistit in incompossibilitate extremorum saltem naturali, quia naturaliter repugnat corpus simul esse sub minori, & maiori quantitate, vel simul vtramque acquirere; sed prius debet habere minorem, & prius medietatem eius, quā totam. Itaque negandum est, quod augmentatio sit successiuā

D d ratio.

ratione nutritionis, vel alterationis præcedentis, sed sua natura petit successione, quia in se, & ex se habet latitudinem, & contrarietatem requisitam, & sufficere ad motum, quæ caret substantia, modum potius induisibilem ex se habens; quare non potest per se terminare mutationem successiuam, sed solum per accidens. Verum quidem est non posse naturaliter produci quantitatem, nisi ad productionem substantiæ; & ideo si substantia producatur in instanti, necesse est quantitatem eam consequentem in instanti produci; & propterea si nutritio esset instantanea, non esset augmentatio motus successiuus, sed etiam mutatio instantanea; petit autem natura quantitatis, per quam augetur viuens, successiuè producti, quia petit produci simul cum partiali substantia, sed propter latitudinem contrarietatis, quam habet sufficere ad terminandum motum, per se petit produci successiuè; & terminat motum per se. Itaque vtraque petit naturaliter successione, sed non vtraque natura sua, sed sola quantitas, propter latitudinem, quam habet in sua natura, substantia vero non natura sua, sed propter naturam successiuæ alterationis cui naturaliter coniungitur, & ideo productio partialis substantiæ naturaliter est successiuæ, sed per accidens, productio vero partialis quantitatis est successiuæ natura. lter per se, quia sua natura habet latitudinem, substantia vero non habet eam natura sua, & ideo solum fit successiuè per accidens propter latitudinem dispositionum, quibus naturaliter coniungitur, sed quantitas per se propter latitudinem quam ex se habet; unde non produceretur, ve petit propria natura, si consequeretur nutritionem instantaneam, quin

potius eam successione quam habet nutritio ratione alterationis præcedentis, habet etiam ratione quantitatis, quia non disponderetur, neque conuerteretur successiuè alimētum in substantiam aliti, nisi haberet extensionem partiū, ratione cuius vna pars propinquior est agenti, quam alia, & agens agit in omnes partes alimēti vniiformiter difformiter, ac propterea actione successiuæ. Quod etiam colligitur ex motu locali naturaliter consequente augmentationem: nam simul ac augetur corpus, extenditur ad maiorem locum, & acquirit maiorem præsentiam; & talis extensio localis ex propria natura est successiuæ: ex quo sequitur augmentationem, quam consequitur, & à qua habet successione, per se, & ab intrinseco esse successiuam, & motum per se ad maiorem quantitatem.

QVÆSTIO VII.

An augmentatio fiat secundum omnes partes viuētis, ita ut dum augetur viuens, qualibet pars eius augetur?

VT intelligatur quæstio, explicandæ sunt diuersæ partes viuētis, nam quædam sunt essentielles, ve materia, & forma, siue corpus, & anima. Aliæ vero integrantes, quæ licet sint substantiales, vel entitatiæ, nõ tamen essentielles, quia sine vna, aut altera earum, aut etiam sine pluribus, immo sine vlla earum saluatur integra essentia rei; quamuis non essens actuales sunt manus, pes, brachium, & caput, nam sine tribus prioribus potest permanere homo: cum

tamen

tamen sine aliqua essentiali non possit. *Quæstio* autem non procedit de partibus essentialibus, quia certum est in multis viventibus, nec augeri, nec augeri posse præcipuam partem essentialem, quæ est forma, ut in homine, cuius forma est incorporea; & in cæteris animalibus perfectis, quorum animas esse indivisibiles, non caret probabilitate. Solum ergo procedit de partibus integrantes; quæ adhuc sunt in duplici differentia, nam quædam sunt homogeneæ, aut similes, ut caro, nervus, & os; aliæ eterogeneæ, aut dissimiles, ut manus, pes, caput: & istæ componuntur ex illis; ut manus, & brachium componuntur ex carne, & osse. Sed adhuc tertio dividuntur partes integrantes in æquales, vel aliquotas, quæ sunt certæ magnitudinis; & quælibet est extra aliam; & in proportionales, quæ includuntur in eisdem æqualibus, ut pars carnis certæ magnitudinis includit duas medietates, & quælibet harum medietatum duas alias, & sic in infinitum; & istæ dicuntur proportionales. Procedit autem quæstio tam de homogeneis, quam de eterogeneis; an necesse sit omnem augeri, quotiescumque augetur vivens?

78

In qua quæstione duo sunt certæ, quæ expressè dicuntur ab Aristotele, recipiuntur ab omnibus, & probantur evidenti ratione. Primum est, quod in communi loquendo de partibus, augmentatio fit secundum omnes partes; ita ut omnes augeantur. Ita Aristoteles in hoc 5. cap. textu 3. his verbis: *Videtur itaque eius, quod augetur, quæcumque pars aucta esse; similiter autem, & in diminutione minor generata esse.* Et ratio est manifesta; nam quælibet pars nutritur, dum nutritur totum corpus: er-

go quælibet etiam augetur, dum augetur totum: evidens est consequentia, quia augmentatio sequitur naturaliter nutritionem. Sed probatur antecedens, quia nutritio est propria operatio vitæ, unde hæc sola reperitur in plantis, in quibus solus etiam est gradus substantialis vitæ: ergo necesse est quælibet partem viventis nutriri, & ex consequenti augeri. Secundo, calor naturalis reperitur in toto corpore, & in quacumque parte eius, ut docet evidens experientia; sed calor naturalis per propriam operationem consumit aliquid substantiæ eiusdem corporis viventis, quod non potest reparari, nisi per nutritionem: ergo quælibet pars nutritur: unde sequitur quælibet etiam partem augeri, dum augetur totum. Hoc autem intelligendum est per se, & ex natura augmentationis, & corporis viventis, ac partium eius; nam per accidens contingere potest, ut partes aliquæ sint ab extrinseco impeditæ, ne augeantur, ut constat de partibus aridis, non quidem omnino mortuis, sed ab officijs vitæ impeditis, quavis non desunt, qui asserant aliquantulum augeri, quia non videtur naturaliter possibile vitam participare, & nullam habere operationem vitalem.

Secundum, in quo omnes conueniunt est, sic augeri omnes partes viventis, ut primo augeantur homogeneæ, & ratione harum, & quasi secundario eterogeneæ: ita Aristoteles capit. præsentis text. 35. his verbis: *Et, quæ sunt dissimilium partium augetur, quia ea, quæ sunt consimilium partium, augetur: componitur enim ex his unumquodque.* In quibus continetur ratio satis manifesta: nam partes eterogeneæ, aut dissimilares componuntur ex homogeneis, vel

79

similaribus, vt manus, & brachium ex carne, osse, & neruis: ergo non possunt augeri, nisi his auctis; quare istę sunt, quę primo augentur; illę verò ratione harum. nam Ideo manus maior fit, & similiter brachiũ, quia plus carnis, & ossis acquirit.

His suppositis, duo tantum sunt dubia circa hanc quæstionem. Primum est, an omnes partes similes tam aliquotę, quàm proportionales augeantur immediate, & per se; vel solum aliquotę; proportionales verò mediate tantum ratione earum. Secundum, quonam modo fiat augmentatio secundum omnes partes, sine penetratione alimenti cum corpore viuente.

Circa primum est prima opinio quorundam recetiorum asserentũ, augmentationem non fieri per se primo secundum omnes partes similes, sed solum secundum partes aliquotas, vel certę magnitudinis: proportionales verò non augeri per se immediate, sed mediate, & ratione equalium. Probant testimonio Aristotelis cap. præsentis textu 35. vbi ait: *Adhuc autem quodcumque signum sensibile, aut maius, aut minus factum esse, & non vacuum esse corpus, neque duas magnitudines in eodẽ loco, esse.* Quibus verbis videtur declarare id, quod dixerat, nempe augmentationem fieri secundum omnes partes, ita esse intelligendum, vt fiat secundum signa sensibilia: hoc est, secundum partes sensibiles, & designabiles per sensum, quę solum sunt partes certę magnitudinis, nam proportionales in infinitum procedunt, & ideo non sunt omnes per sensum designabiles.

80 Probant deinde ratione, quia si partes proportionales augeantur immediate per se: ergo quęlibet suscipit ali-

mentum, & illud conuertit immediate per se; sed non potest suscipere illud, nisi per poros, vel per penetrationem, & penetratio est naturaliter impossibilis: ergo non nisi per poros illud suscipiunt. Ex quo sequitur omnes esse diuisas per poros; & ideo corpus viuens esse diuisum in omnes partes proportionales, quod repugnat: quare necessariò dicendum est, partes proportionales non augeri per se immediate, sed per partes aliquotas, in quibus continentur, & quę per se immediate suscipiunt alimentum; & illud in se conuertunt. Secundo, quia si partes proportionales per se immediate augeantur, quęlibet per se fieret maior: ergo quotiescumq; augeatur corpus, fieret duplo maius, quod est contra experientiam.

Hęc tamen sententia contraria est doctrinę Aristotelis, & falsa. Probatur primum ex textu, 33. huius capituli, vbi ita ait Aristoteles: *Hęc autẽ sunt tria, quorum vnum quidem est, quãcumque partem maiorem fieri eius, quę augeatur magnitudinis, vt si caro, carnis.* Quibus verbis expressè, atq; vniuersaliter docet carnem sic augeri, vt quęlibet pars eius augeatur sed partes proportionales eodem modo significantur nomine partis, sicut aliquotę: ergo vniuersaliter, & sine distinctione loquens, de omnibus eodem modo intelligit; nam dum asseruit quamlibet partem corporis augeri, quia partes dissimiles non augentur per se immediate, sed quia augentur similes, ex quibus componuntur. distinctione proposita de his partibus explicat diuersum modum, quo augeatur, quem, si intelligeret in partibus similaribus reperiri, quantum ad æquales, & proportionales, eadem distinctio-

ne illum explicaret: quare vniuersaliter, & sine distinctione loquens, nō intellexit diuerso modo augeri has, & illas, sed eodem.

81

Sed probatur ratione falsitas eiusdem sententiæ, quia quælibet pars aliquota continet infinitas proportionales eiusdem rationis, hoc est similes sicut ipsa: ergo impossibile est augeri per se immediatè, quin simul, & eodem modo augeantur proportionales in ea contentæ. Probatur consequentia, quia non habet aliam entitatem, quæ augeatur per se immediatè præter easdem partes proportionales, à quibus solum differt per hoc, quod est extra aliam esse, vel in alia contineri: ergo repugnat augeri alio modo. Secundo, quia immediatè per se suscipere alimentum, & immediatè per se augeri duobus modis intelligi potest. Primo, ita vt immediatè, & per se et applicetur alimentum, eique vniatur pars conuersa, & non per suas extremitates; & hoc modo nulla pars aliquota augeatur per se immediatè; cum euidens sit non suscipere alimentum, nec partem conuersam ei vniri, nisi per suas extremitates; sed solum in hoc rigore loquendo per se augeatur illa pars proportionalis extrema, cui adhæret vltimum indivisibile terminans, iuxta quod immediatè est porus continens alimentum, indeterminata quidem, quia nulla datur determinata indivisibilis terminanti immediata, vt per se est manifestum; & huius ratio est, quia solum huic parti proportionali indeterminatæ applicatur proximæ alimentum, & solum ei proximè vniatur pars eiusdem alimenti conuersa. Secundo modo potest sumi id, quod est per se immediatè augeri, ita vt

non per aliud à se extraneum, vel separatam, sed per aliquod pertinens ad propriam substantiam, & in hoc genere sibi intrinsecum, augeatur; per se immediatè augeantur partes aliquotæ, quia per extremitates proprias suscipiunt alimentum, & illud sibi vniunt, sed non minus per se immediatè augeantur proportionales. Quod primò probò, quia extremitates illæ sunt partes proportionales indeterminatæ. Secundo, quia sicut sunt extremitates partis æqualis, sic sunt extremitates proportionalium, quæ in ea continentur; nam ideo sunt extrema illius, quia sunt vltimum quid sub ea contentum, vltra quod non est aliud, sed in eodè sensu sunt vltima pars proportionalium licet indeterminata: ergo etiam sunt extrema earum. Præterea, cum partes proportionales continentur immediatè in parte æquali, & pertineant ad substantiam eius, eo ipso quod sunt extremitates partis æqualis, æquæ è immediatè sunt extremitates earum, ideo non minus istæ augeantur per se immediatè, quàm æquales.

Nostra igitur sententia est, quod non solum omnes augeantur per se immediatè, sed potiori ratione proportionales, quia secundum vtrumque sensum aliquo modo eis conuenit; aliquotis verò secundum postremum tantum, vt probatum est.

Ad testimonium Aristotelis respondeo per signum sensibile intelligere omnem partem designabilem per sensum, quæ neque omnes æquales, neque omnes proportionales, sed plures æquales, & plures proportionales comprehendit, nã tã minimas æquales possumus per intellectum apprehendere, quæ non sint designabiles per sensum, & plures proportionales possunt

mus designare per seasum, ut patet in vna, cuius primæ medietates sunt æquales, primi palmi, & primi digiti, sed medietates harum omnium iam sunt proportionales; quamuis etiam alia ratio ne sint æquales, & omnes sunt designabiles per sensum: Aristoteles ergo non voluit excludere ab augmento per se immediate partes non perceptibiles per sensum, quia si hoc vellet, plures partes excluderet æquales, sicut plures proportionales, sed solum docere, quod cum augmentatio sit motus Physicus corporis viuentis, ex partibus sensibilibus debeat considerari, atque à nobis cognosci conditiones eius.

33 Primum argumentum concedendum est, in quantum probat partes proportionales suscipere alimentum per poros; negandum tamen, quod ex eo inferatur, nempe omnes has partes esse diuisas per poros, nam licet pori sint dispersi per totum corpus, non sunt inter se immediati, ut statim ostenditur: sed inter quoslibet poros mediant partes æquales, & infinite proportionales, quibus approximatur alimentum per extremitates, & per easdem eis vniuntur partes alimenti conuersæ, quod sufficit, ut omnes augeantur proprie, & ut augmentum fiat secundum omnes partes; nec potest alio modo augeri corpus viuens, ut euidenter probauimus. Patet ergo non esse necessarium, quod omnes partes proportionales sint diuisæ inter se per poros.

Ad secundum, concessio antecedenti, quod omnes, & singulæ partes proportionales augeantur per se immediate; distinguendum est primum consequens, quod quælibet fiat maior; nam si intelligatur fieri maiore secundum quantitatem, vel excessum determinatum, falsum est, si ve-

ro secundum proportionalem, verum; & necessarium. Quod hoc modo intelligendum est, ut sicut partes proportionales ita se habent, ut vna sit minor alia in infinitum; & sub quælibet comprehendatur infinita eaminores, & ideo ex omnibus non resultet nisi finita, ac determinata magnitudo; ita etiam considerandum est, quod licet pars quælibet alimenti conuersa, per cuius additionem fit augmentum, sit finita, & aliquando maior, aliquando minor, semper habet infinitas partes proportionales maiores, vel minores, & ideo distribui potest per infinitas partes proportionales corporis; ita ut cuique tribuatur aliquod proportionale iuxta magnitudinem eius, non quidem separatim ab eadem parte, sed in ea inclusum. Ex qua proportione intelligitur, posse omnes, & singulas efficiere per quodlibet augmentum finitum, sicut etiam omnes (licet actu infinite) non nisi finitam entitatem efficiant, & nimis aliquando exigua. Et hæc de primo dubio.

Explicatur modus, quo fit augmentatio.

84 Secundum dubium est circa modum, quo fit augmentatio. Et videtur nullo modo fieri posse propter hoc argumentum; quia vel fit per intrinsecam summationem, vel per iuxta positionem; sed primum est impossibile, & secundum falsum: ergo non est naturaliter possibile. Maior est certa, cum euidenter sit non esse aliud modum possibilem, quo augeatur corpus præter duos illos. Sed probatur minor, quia si fit per intrinsecam summationem: ergo alimentum ingreditur partes corporis, ut intra illas conuertatur

ur in substantiam, quod non potest fieri, nisi per penetrationem alimenti cum eis, vel per diuisionem earum; sed experientia constat non diuidi, quia diuisio causat dolorem, quem non sentimus: ergo fit ingressus alimenti per penetrationem naturaliter impossibilem. Et si dicatur alimentum per venas, & poros transire ad omnes partes corporis, quia omnes sunt venis, & poris plenæ; hoc non tollit difficultatem, quia venæ, & pori finita sunt, & inter quaslibet venas, & poros mediat pars solida, quæ augetur; vel ergo alimentum penetrat illam partem, vel permanens in venis, & poris conuertitur in substantiam, & iam conuersum multominus poterit penetrare carnem, vel ossa; cum sit iam factum caro, & os; vnde sequitur non posse augere alias partes iuxta venas, & poros existentes, nisi quia eis iuxta ponitur, & vniatur per continuationem, quod est augmentum viuentium, per iuxta positionem fieri: hoc autem apertè falsum est; nam iam non differret ab augmento non viuentium improprissimo, vt ignis, & aquæ, quod sit per iuxta positionem lignorum, vel alterius corporis conuersi in substantiam elementis, & ei additi, ac iuxta positi.

95 Pro solutione huius dubij tamquam certum supponendum est, quodlibet corpus viuens plenum esse venis, & poris, quæ sunt concauitates quædam, & quasi aquæductus, per quos sanguis, qui est vltimum, atque proximum alimentum corporis, fluit, & ad omnes partes corporis deferretur. Quod non est sic intelligendum, vt asseruit Commentator. i. libro de generatione commento 38. putans quamlibet partem minimam corporis habere suum porum; nam si ita

esset, non essent magis porosæ aliquæ partes corporis, quam ceteræ omnes; neque vnū corpus magis porosum, quam aliud, quod experientia patet esse falsum, & propterea falsum est, dari in corpore partes minimas; cum constet omnes esse diuisibiles in infinitum, & ideo qualibet data etiam minima, dari aliam minorem. Sed ita debet intelligi, vt quælibet pars corporis sit circumdata poris versus quamlibet partem, magis tamen, aut minus distantes inter se secundum naturam cuiuslibet partis. Est autem differentia inter venas, & poros, quod venæ sunt longè maiores, & capaciores; pori vero angustissimi: vnde per poros non tam fluit sanguis, quam surgitur ab eisdem venis, pori vero ideo fiunt à natura, quia cum corpus sit solidum, impossibile erat per venas ad omnes partes corporis deferri alimentum, esset enim tunc omni ex parte perforatum, & quasi spongia, & non posset conuenientes operationes exercere, ad quas exercendas requiruntur solida membra, atque instrumenta. Necessè ergo fuit per angustissimos aquæductus deferri alimentum non omnino pugnantibus cum soliditate corporis requisita. Elusmodi autem pori, licet multi sint per omnes partes corporis dispersi, non tamen sunt infiniti, sicut indiuisibilia corporis, nec immixti, nam hoc pugnaret cum prædicta soliditate corporis, sed inter quoslibet poros quantumlibet parum inter se distantes mediant partes, quibus pereorile poros approximatur alimentum. Neque omnes sunt æquales, sed alij maiores alijs, non solum in eodem corpore secundum diuersas partes eius, sed etiam in diuersis, imò in eodem etiam secundum diuersas ætates; nam in ætate iuue-

86

iuuenili maiores, & capaciores habet poros corpus, quam in senectute, quia plus alimenti indiget; & per maiorem dilatationem partium in illa ætate ex maiori conuersione alimenti causata, sicut partes corporis magis dilatantur, ita pori fiunt maiores. Has vero partes nec potest alimentum penetrare, & multo minus pars substantiæ per conuersionem alimenti producta, per quam augeri debent, quia quælibet penetratio corporum est naturaliter impossibilis, nec potest alio modo ad illas deferri; sed in eisdem poris debet fieri conuersio eius, & pars substantiæ producta per conuersionem vini cum eisdem partibus, non quidem per se immediatè cum omnibus, sed per extremam illam partem poro immediatam, & tangentem alimentum in eo existens, quæ pars non est determinata, nec proinde aliquota, aut certæ magnitudinis, sed proportionalis indeterminata, nam euidentis est partem illam, cui immediatè adhæret indiuisibile terminans esse indeterminatam, quia cum sit diuisibilis, autem quælibet designatam datur alia, & alia in infinitum usque ad indiuisibile terminans. Et ecce quæ pacto nulla pars aliquota potest per se immediatè augeri, sed per extremam partem indeterminatam, cui vnitur indiuisibile terminans, quod necesse est corrumpi, seu vnitur pars alimenti conuersa, & loco indiuisibilis terminantis produci aliud indiuisibile continuatum, per quod fiat vnio, seu continuatio, & quia pars conuersa vnitur parti proportionali indeterminate, cui adhæret indiuisibile terminans, & post vnionem nouum indiuisibile continuans, dicitur vniri parti aliquotæ, cuius extremum est, & etiam

omnibus partibus proportionalibus in ea contentis, & ideo per eandem vnionem dicuntur istæ, & illa augeri. Ex hac doctrina colligo primo, quomodo sit intelligenda propositio Aristotelis ab omnibus recepta, quod augmentatio viuents fit secundum omnes partes, cuius sensus est, quod dum augetur viuens, augetur omnes partes eius tam homogeneæ, quæ eterogeneæ, tam aliquotæ, quam proportionales, sed tam istæ, quam illæ iuxta propriam naturam: eterogeneæ quidem, vel dissimilares non per se immediatè, sed quia augetur similes, ex quibus componuntur; similes vero aliquotæ, & proportionales in eis contentæ per se immediatè, in quantum per extremam tangent alimentum, & illud disponunt, atque conuertunt in substantiam; eisdemque per eadem extremam vnitur, & continuatur pars alimenti conuersa, & ideo in se, & per se maiores fiunt; per se autem immediatè, ita vt immediatè, & per se tangat alimentum, & pars conuersa ei immediatè vnitur, & cum ea immediatè continuetur, & non per suum extremum, quod solum habet illa pars proportionalis indeterminata, cui immediatè adhæret indiuisibile terminatum ante conuersionem, & post conuersionem indiuisibile continuatum productum, quo medio ei vnitur pars conuersa, hæc enim pars proportionalis indeterminata est extremam partis aliquotæ; & proportionalium, quas continet.

Secundo colligo, augmentum viuentium fieri per iuxta positionem alimenti ad partes viuents, non tamen per iuxta positionem partis substantialis conuersa, sed per additionem, quæ sit media vnione, &

87

& continuatione iâ explicata. Probat-
 tur primum de iuxta positione ali-
 menti, quia repugnat alimentum
 penetrare partes viuentis: ergo so-
 lum potest ad illas deferri per po-
 ros; sed per poros non potest ad eas
 peruenire, nisi in quantum iuxta il-
 las ponitur, & ab eis tangitur: ergo
 fit per iuxta positionem alimentî. Pro-
 batur secundum, quod non fiat per
 iuxta positionem partis substantia-
 lis conuersæ, quia id quod alteri
 iuxta ponitur, solum est illi conti-
 guum, hoc enim est iuxta illud po-
 ni; sed pars alimentî conuersa non
 ponitur iuxta partes corporis, nec il-
 lis est contigua, sed eis vnitur, & cõ-
 tinuatur, & per vnionem, & conti-
 nationem fit vnus numero cum
 eis: ergo non fit augmentam per
 iuxta positionem partis cõuersæ, sed
 per additionem eius media vnione,
 & continuatione facta.

88

Secundò notandum est hos po-
 ros, per quos deferuntur alimentum, nũ-
 quam esse vacuos, sed semper plenos
 alimento, vaporibus, & excrementis
 quibusdam, vt ex sudore exeunte est
 manifestum; dum vero fit conuersio
 partis alimentî, pars conuersa, atque
 vnita parti corporis proximæ occu-
 pat partem concavitatis eiusdem pori,
 sed non ideo pori deficient, quia idẽ
 calor naturalis, cuius virtute conco-
 quitur alimentum, aliquas partes e-
 ius in ipsa concoctione resoluit in
 vaporem, & vapor iste quasi impel-
 lens partes viuentis versus externũ
 locũ eas dilatat, & per talem dilata-
 tionem, & nouũ efficit porum, & eas-
 dẽ partes efficit occupare maiorem
 locum; & ita per augmentationẽ di-
 latatur corpus, & simul mouetur lo-
 caliter per extensionem ad maiorem
 locũ, vt adnotauit Aristoteles cap.
 præsentî.

Notandum tertio, partes corpo-
 ris viuentis esse in duplici differen-
 tia, nam quædam sunt duriores, quæ
 appellantur spermaticæ, vt ossa, aliæ
 sunt molliores, quæ appellantur nu-
 trimentales, vt caro: & istæ quidem
 certo tempore augentur, & vltcrius
 dimittuntur, vt patet in infirmitate,
 & postquam dimittuntur sunt, ite-
 rum augentur, & reparatur per con-
 uersionem alimentî, quod deperditum
 ex eis fuit: quod in ossibus non
 ita contingit, non enim per infirmita-
 tem dimittuntur, vel certe parũ.
 Præterea tam istæ, quàm illæ partes
 augentur secundum omnem dimen-
 sionem, sed non tantum augentur
 secundum vnã dimensionem, quãtũ
 secundum alias; sed proportionabili-
 liter, vt postulat natura corporis,
 quod non tam latum, nec tam pro-
 fundum esse debet, quàm longum,
 vt commodius possit moueri ab a-
 iuua, & aptum possit esse instru-
 mentum ad exercendas operationes
 vitales: Ideo magis crescit versus
 longitudinem, quàm versus alias
 dimensiones, & ideo ossa, quæ sunt
 partes magis cõsistentes, magis crescunt
 secundum longitudinem, quàm
 secundum latitudinem & profundita-
 tem; caro vero, & aliæ partes ma-
 gis crescunt aliquando secundum
 alias dimensiones, & secundum lon-
 gitudinem parum possunt ossa sape-
 rare, vt experientia est manifestum.

Ex his tandem colligitur solutio
 argumenti propositi pro ratione du-
 bitandî, nam ad maiorem respõdeo,
 augmentationem fieri vtroque mo-
 do, videlicet per intus sumptionem,
 atq; etiam per iuxta positionem ali-
 menti ad partes corporis, & per addi-
 tionem partis conuersæ media vnio-
 ne, & continuatione facta. Sed negã-
 da est minor, quòd alimentum non

89

E c   p o s s i t

possit deferri ad partes, nisi per penetrationem, deferatur namque per poros sine illa. Et cum dicitur inter quoslibet poros medias esse partes, concedendum est, sed nec illas penetrat alimentum, sed eis iuxta ponitur, & in poris convertitur in substantiam, vniturque per continuationem. Et dum tandem ex hoc inferatur, augmentum fieri per iuxta positionem, sicut dum aqua additur aquae, neganda est similitudo, sed fit per iuxta positionem alimenti, & conversionem eius, atque unionem cum caeteris partibus, quod non reperitur in augmento aquae, non tamen fit per iuxta positionem partis substantialis per conversionem alimentum productam, sed per additionem eius continuatione factam. Differt autem augmentatio viventium ab augmentatione non viventium in tribus. Primum, quia illa fit per totam sumpcionem; haec vero per externa tantum iuxta positionem pabuli, ut patet in igne. Secundum, illa fit secundum omnes partes viventis, quia omnibus approximat alimentum ex proprio, & naturali modo; haec vero solum secundum illam partem fit, per quam pabulum iuxta ponitur, & licet possit per omnes partes iuxta poni; hoc non pertinet ad naturam corporis non viventis, sed per accidens contingit; pertinet vero natura corporis viventis, ut omnibus partibus approximetur alimentum; & tandem illa fit secundum partes formales, haec vero potius secundum materiales, & propterea in infinium abire potest; cum tamen illa certum habeat terminum a natura,

constitutum.

(2.)

QVÆSTIO VIII.

An augmentatio duret toto tempore vitæ?

Diversa quaestio est hæc, ac alia, quam in hoc tractatu agitauius de continuatione nutritionis, & augmentationis; non enim quaerimus modo, an augmentatio sit continua toto tempore vitæ, vel eo saltem tempore, quo fit, aut discreta; ita ut per minima fiat in solis instantibus temporis; quantum ad hoc enim eadem prorsus ratio, est de ipsa, ac de nutritione; unde quod superius probauimus de nutritione, non sic esse continuationem, ut per totam vitam nullo tempore interrumpatur: esse tamen continuationem eo tempore, quo fit, & non per minima fieri in solis instantibus, sed per partes in partibus etiam temporis continui, eodem modo intelligendum est de augmentatione. Quod igitur nunc quaerimus est, an sicut nutritio prædicta modo facta durat usque ad finem vitæ, sic etiam duret augmentatio? Et videtur probari his argumentis, quod usque ad finem vitæ augeatur homo, sicut nutritur. Primum, quia sicut quantitas naturaliter consequitur substantiam, sic motus ad quantitatem naturaliter sequitur mutationem in substantiam, quæ est nutritio, & eodem tempore fit cum ea; sed motus ad quantitatem est augmentatio: ergo durare debet usque ad finem vitæ, sicut durat nutritio. Et si dicatur, durare quidem motum ad quantitatem, non tamen augmentationem, quia non omnis motus ad quantitatem est augmentatio,

tatio, sed solus ille, per quem adquiritur maior quantitas, quam deperdita fuit: constat verò non semper maiorem adquisit: sed certo quodam tempore; post illud verò æqualem tantum, vel minorem; & ideo non semper durare augmentationem: Contra hoc est, quia terminus ad quem motus dicitur ordinem ad terminum à quo, & respectu illius illis dicitur, ut patet in alteratione, per quam si magis perficitur calor in termino ad quem, quam erat perfectus in termino à quo; dicitur intendi, & alteratio per quam perficitur, vocatur intensio: (licet non adquiratur per eam perfectior calor, quam habuit aliquando subiectum) ergo ut motus ad quantitatem sit augmentatio, non requiritur, quod per eum acquiratur maior quantitas, quam habuit aliquando subiectum, sed satis est, quod acquiratur maior ea, quam habebat in termino à quo, sed impossibile est corpus moueri ad quantitatem, quin acquiratur maiorem, quam habuit in termino à quo, nam alioquin nullam de nouo acquireret: ergo cum motus ad quantitatem duret toto tempore vitæ, durabit etiam augmentatio.

92. Secundò, quia augmentatio procedit ab anima tanquam à causa principali, & à potentia nutritiua, & calore naturali tanquam ab instrumentis eius naturaliter operantibus; atque ex determinatione ad vnum: sed virtus naturalis horum non diminuitur procedente tempore, neque per continuam actionem circa alimentum hebetatur, quin potius calor naturalis augetur: ergo si maius alimentum ei iuxta ponatur, maiorem producet substantiam in qualibet ætate, & consequenter maiorem quantitatem, per quam auge-

bitur corpus vsq; ad finem vitæ. Probatur minor, quia eadē est ratio de calore naturali corporis viuētis, ac de calore elementari ignis; sed calor iste crescit, quo plura ligna conuertit in ignem: nam cū eisdem lignis conuertis aduenit ei nouus calor: ergo calor etiā naturalis crescit per adiectum caloris naturalis cum qualibet parte alimenti conuersi in substantiā: Et ideo plus alimenti semper potest conuertere, & plus quantitatis producere.

Probatur eadē experientia, nam videmus plures post quadragesimū annum suæ ætatis pinguiores fieri, & ideo maiorem quantitatem acquirere: ergo adhuc in ea ætate crescūt, quod non potest fieri, nisi per veram augmentationem adhuc durantem: falsum est ergo, quod dicit solet hominem non crescere, nec augmenta-tionem durare post eam ætatem, quā status, & non augmenti vocant.

93. Pro solutione huius quæstionis notandum est primò ex doctrina Aristotelis, lib. de anima tex 19. corpora viuētia quantū ad nutritiā virtutem triplicem habere statum, nempe augmenti, status, ac decremēti, seu diminutionis. Tempus autem augmenti solet designari à principio vitæ vsq; ad tertium sepe annum, aut vigesimumprimum annum ætatis, ut docet Diuus Thomas. 2. 1. quæst. 147. artic. 4. ad secundum. quia vsque ad id tempus fortior est potentia nutritiua, & calor naturalis robustior ad conuertendum alimentum in substantiam alitā, ideo plus conuertere potest alimentū, quā de propria substantia consumi. Tēpus verò status solet designari à vigesimo primo anno, vsq; ad trigessimū quintū, in quo minorem iam vim habet calor naturalis, tantumque alimentū

Ec 2 con-

conuertere potest, quantum substantiæ propriæ consumere: quare neque augetur corpus in ætate ista, nec diminuitur, sed statum habere dicitur. Ab hac autem ætate vsq; ad vltimam senectutem numeratur tempus decrementi, vel diminutionis, quia calor naturalis debilitatus non tantum potest alimenti conuertere, quantum de propria substantia consumit, ideo decrefcit corpus, ac tandem consumitur. Ratio vniuersalis horum statuum sumitur ex propria natura ipsius hominis, & eiusdem caloris naturalis; virtus enim vtriusque limitata est, & ideo tantum tempore durare potest homo, vt vita eius non possit vterius procedere, & virtus caloris naturalis, cum sit potentia actiua, limitata est per intrinsecum terminum, vt de omni potentia actiua docet Aristoteles i. libro de celo & mundo cap 4. Tantum ergo potest augere corpus, vt non possit vterius in augmento procedere, sed sistere debeat; & tempus illud augmenti vocatur, hoc vero status. Et tandem cum natura corporis viuientis paulatim deficiat, & extenuetur, necesse est idem corpus diminui. Ratio vero particularis sumitur ex tribus, quæ docent Aristoteles in libello de longitudine, & breuitate vitæ non longe à principio, & sectione 3. Problematum, Problemate. 14. & Diuus Thomas in 2. distinct. 3. q. 1. ar. 1. ad quintum. Quorum primum est, vitam naturalem corporis, quæ certum temperamentum requirit, consistere in calido, & humido, quod temperamentum perfecte habet corpus in prima generatione; sed ab eodem deficit in senectute, de qua docet experientia esse siccam, propter nimiam consumptionem humiditatis; deficiente autem humido, & ca-

lore coniuncto cum sicco plus dissipat alimenti, quam conuertat in substantiam, quia virtus eius maxime dependet ex coniunctione cum humido, quo deficiente valde debilitatur; quare non potest iam in eo statu viuens augeri. Secunda ratio diui Thomæ est, quia substantia producta per nutritionem ex conuersione alimenti non est ita connaturalis viuenti, sicut prima, quæ accepit per generationem, sed quodammodo extranea, cum ex materia, & corpore extraneo contrarias dispositiones, & qualitates habente producta sit; ideo non continet calidum, & humidum adeo connaturale; & ex alia parte prima substantia idem temperamentum perfecte continens incipit consumi à calore naturali; & ita procedente tempore substantia corporis viuientis ex connaturali, & extranea permixta minoris virtutis fit, & calor naturalis in ea existens eodem modo permixtus quasi retunditur, & hebetatur, ita vt non possit tantum conuertere, quantum de propria substantia corporis consumit; vel certe non plus, & tunc non potest augeri corpus, nec vterius procedere motus augmentationis. Quod exemplo vini, cui permiscetur aqua, explicuit Aristoteles, cuius virtus eo magis debilitatur, quo plus aquæ ei admiscetur. Tertia ratio diui Thomæ est, quia anima, quæ est forma corporis limitatam habet virtutem informandi materiam, & agendi in corpore: vnde quo plus distenditur, vel extenditur ad informandam ampliore materiam superuenientis alimenti, eo minor est virtus eius ad agendum per potentias, & instrumenta corporea propter illud vniuersale principium: Virtus vnica fortior est se ipsa dispersa: sed quo plus augetur

94

95

ho.

homo vsque ad statum, eo magis extenditur anima ad nouam materiam informandam: ergo minor est virtus eius ad agendam per potentiam nutritiuam, & calorem naturalem; minusque alimenti conuertere potest, quam prius; & tãdem eo perueniet, vt non plus possit conuertere, quam consumitur; & tunc dicitur corpus peruenisse ad statum, actandem ob maiorem permixtionem extraneæ substantiæ minus adhuc conuertere poterit, & dicitur corpus peruenisse ad statum decrementi, vel diminutionis.

His suppositis duabus conclusionibus respondetur quæstioni. Prior sit, motus ad quantitatem durat toto tempore vitæ. Hanc probat primū argumentum in principio positum, quia nutritio durat vsque ad finem vitæ: quia vsque ad illum sumitur alimentum, & conuertitur aliquid eius in substantiam: ergo durat semper nutritio, sed partialem substantiam consequitur naturaliter quãtitas partialis terminans motum per se: ergo durat etiam motus ad quantitatem vsque ad finem vitæ.

96 Posterior conclusio. Motus augmentationis solum durat vsque ad statum. Probat ex doctrina tradita, quia motus augmentationis tendit per se ad maiorem quantitatem corporis, ea, quam habebat prius: sed hæc maior quantitas acquiritur tantum vsque ad statum, vt probatum est: ergo solum vsque ad statum durat motus augmentationis, & non vsque ad finem vitæ.

Ad primum argumentum concessa maiori, quod motus ad quantitatem durat per totam vitam, neganda est minor, quod omnis motus ad quantitatem sit augmentatio: nam Aristotel. 1. lib. Phyl. tex. 18. docuit,

motum ad quantitatem sub hac ratione quasi communi inuocatum esse, sub specialibus vero vocari augmentationem, & diminutionem. Et cum dicitur omnem motū ad quantitatem esse ad quantitatem maiorem ea, quam habebat corpus in termino à quo; negandum est; quia licet aliquid quantitatis acquiratur per omnem motum, sed plus deperdit solet per actionem eiusdem caloris naturalis eodem tempore, quo fit motus: & ideo non est necessarium, quod motus ad quantitatem terminetur ad maiorem respectu termini à quo; nam adhuc respectu illius minorem habet corpus in termino ad quem talis motus, vt per se patet.

Ad secundum, neganda est etiam minor, quod virtus animæ, & caloris naturalis non diminuatur procedente tempore; nam virtus animæ minor est dispersa, vel diffusa ad maiorem materiam informandam, & calor naturalis valde debilitatur in senectute deficiente humido, ex cuius societate fortior erat in iuuentute, atque per coniunctionem cū sicco, vt ostendimus; & propterea non potest plus alimenti, immo nec tantum conuertere, quantum de substantia corporis dissipatum est; & ideo non potest toto tempore vitæ augeri corpus.

Ad vltimum respondeo, non augeri simpliciter corpus, nisi secundū longitudinem fiat maius: quod vero versus alias dimensiones crescat ultra tempus augmenti, solum est maius fieri secundum quid; & hoc quidem aliquando contingit: quod vero maius fiat secundum longitudinem, numquam. Et ratio virtusque est, quia ossa duriora sunt, & sicco temperamento constāt, atque ex difficiliore alimento nutriuntur, nempe

ex medula facta ex sanguine, ideo difficilior augentur, & propterea virtus caloris naturalis extractatum augmenti non est iam sufficiens ad ea augenda, bene tamen aliquando ad augendam carnem molliorem, ac magis humidam, atque ex faciliiori alimento nutrendam, propter peculiarem dispositionem corporis.

QVÆSTIO IX.

An corpus viuens toto tempore vite, quo nutritur, permaneat idem numero, saltem secundum aliquas partes, vel secundum omnes varieturi

98 **V**T intelligatur quæstio, tamquam certum est præsupponendum, quod ante, & post nutritionem, & augmentationem permanet corpus, quod augetur. idem numero; quod Aristoteles non solum asserit capit. præfenti, sed sæpe repetit, ut textu 25. 31. 33. & 35. asserens vnam ex conditionibus necessarijs ad veram augmentationem esse, quod res, quæ nutritur, & augetur, permaneat eadem numero ante, & post nutritionem, & augmentationem. Quod probatur evidenti ratione, quia si non permaneat corpus idem numero ante, & post nutritionem, sequitur nutritionem non distinguere a generatione, & corruptione. Probatur consequentia, quia si non manet idem numero: ergo nec manet idem secundum substantiam; sed corrumpitur substantialiter corpus, quod erat ante nutritionem, & generatur aliud: erit ergo nutritio generatio,

& corruptio substantialis; quod est falsum.

Hoc suppositio iam intelligitur difficultas quæstionis in eo consistens, nam actione caloris naturalis duo fiunt, consumuntur ex vna parte substantia propria corporis, & resoluta in vapores, & excrementa dimittitur corpus: ex alia vero parte conuertitur alimentum in substantiam eiusdem corporis, vt reparatur id, quod deperditum est: & si maior sit pars alimenti conuersa, quam deperdita ex corpore, augetur corpus. Ex quo sequitur corpus semper mutari, recedentibus partibus, quas habebat, & accedentibus alijs distinctis saltem ex parte materiæ, & aliquando ex parte formæ, si anima sit diuisibilis; tunc enim necessarium videtur corrumpi pars formæ cum parte materiæ, quam informabat, & novam quoque partem formæ produci ad informandam materiam eiusdem alimenti conuersi. Et cum transmutationes istæ fiant per totam vitam, sicut fit nutritio, non videtur ad finem vite permanere vlla pars earum, quæ habuit corpus, dum primò fuit genitum. Mutatis autem partibus substantialibus, tam ex parte formæ, quam ex parte materiæ, mutatur entitas, & substantia rei: ergo merito dubitatur, an maneat idem corpus numero ante, & post nutritionem, & augmentationem toto tempore vite, vt voluit Aristoteles, & probatur ex differentia inter generationem, & nutritionem.

Sed certum est secundo, idem numero manere corpus, cuius anima est indiuisibilis, saltem ex parte formæ, vt in hominibus, atque etiam in animalibus perfectis, quorum animæ non sine probabilitate ponuntur à multis indiuisibiles. Et huius

lus ratio est manifesta; quia cum anima careat partibus, sequitur per diminutionem corporis nullam partem earum deperdi posse; sed solum deperditur pars materiæ, quam informabat anima indivisibilis: tota verò ipsa anima, quæ illam inadæquate informabat, definiteam informare permanens tota in reliquis partibus: unde sequitur permanere eandem numero formam in nutritione horum corporum per totam vitam; & cum ideitas numerica rel præcipue sumatur à forma, permanebit idem numero corpus ex principali saltem parte. Solum ergo habet locum difficultas quæstionis in viventibus, quorum animæ sunt divisibiles secundum sententiam Aristotelis, & communem Scholæ, ut in plantis, & imperfectis animalibus, qualia censentur reptilia.

Et prima opinio asserit in nutritione, & augmentatione horum idem numero corpus permanere toto tempore vitæ, quia licet deperdantur partes materiæ, & aliæ diversæ acquirantur per conversionem alimentis, & ideo ex parte materiæ non omnino permaneat idem numero corpus, nullatamen pars formæ deperditur, quia illa pars formæ, quæ informabat partem materiæ deperditæ, quasi retrahitur ad aliam partem proximam ex his, quas informabat prius, & ita manet eadem numero forma, à qua præcipue sumitur ideitas numerica corporis: & ita eadem anima numero, & secundum omnes partes permanet semper. Ita Albertus Magnus opusc. de nutritione titulo primo, capit. 1. & titulo 2. capit. 1. Philop. 1. lib. de Generatione, capit. 5. Nimpus ibid. tex. 10. & Albertus Saxoniæ quest. 12. Burgleus tractat. de in-

tensione, & remissione formarum, cap. 10.

Probat testimonio Aristotelis textu 36. & 37. huius capituli asserentis augmentum fieri secundum partes formales corporis, non secundum materiales; & reddit rationem, quia cum in augmento debeat permanere illud, quod augetur, & forma rei permaneat semper, ut forma carnis, & ossis; materia verò ex parte recedat, & ex parte adveniat de novo per conversionem alimenti, necesse est secundum formam fieri augmentum, & non secundum materiam. Hæc autem ratio nihil valet, si forma rei variaretur secundum partes advenientes, & recedentes, nam tunc non magis augmentatio fieret secundum formam, quam secundum materiam. Probat deinde ratione, quia si cum parte materiæ deperditur etiam pars formæ, & cum nova parte materiæ advenientis ex conversione alimenti advenit etiam nova pars formæeductæ de potentia eius, sequitur aliquando contingere, ut nulla pars materiæ, neque formæ, ex his, quæ habuit corpus, dum primo fuit genitum, permaneat in senectute, aut in fine vitæ, & ideo nec permanere idem numero corpus, sed esse aliud numero diversum; quod patet esse contra rationem nutritionis, & augmentationis. Probatur consequentia, quia motu quodam continuo desinunt partes, & adveniunt aliæ; ergo per totam vitam variantur omnes. Sed omnibus variatis, necesse est variari totum, quod non habet aliam entitatem præter entitatem partium; ergo non manebit idem corpus numero.

Hæc tamen sententia falsus est; quod probat ex natura animæ indivisibilis, quæ.

quæ ita dependet à materia, sicut nata est eam informare, nempe tota forma totam materiam, & pars partem: ergo dependet quælibet pars formæ à sua parte materiæ, & cum educatur talis forma de potentia materiæ, quælibet pars eius determinata educetur de parte determinata materiæ, à qua nata est dependere: ergo consumpta hac parte substantiæ viventis per actionem caloris naturalis de sint hæc pars formæ, à qua informabatur hæc pars materiæ, eam informare; & non potest naturaliter permanere separata à materia propter naturalem dependentiam ab illa: ergo peribit. Probatur consequentia, quia naturaliter repugnat informare aliam partem materiæ eiusdem corporis, cum quælibet sit informata sua parte formæ, & non possit naturaliter eadem pars materiæ informari duplici parte formæ, sicut materia totalis non potest informari duplici tali forma. Ex quibus sequitur necessarium esse, quod consumpta naturaliter qualibet parte corporis, & recedente materia, pereat etiam pars formæ. Et eadē ratione probatur, quòd

102

novæ partes formæ adveniunt cum novis partibus materiæ alimenti, nā partes materiæ, quæ adveniunt, non possunt informari à partibus animæ præexistentibus in corpore; quia quælibet pars formæ dependet à qualibet parte materiæ determinatæ, sicut tota forma à tota materia: ergo sicut hæc non potest naturaliter simul informare duas totales materias, ita nō potest eadem pars formæ simul informare duas partes materiæ; quare necesse est, educi novas partes animæ de novis partibus materiæ advenientis à quibus informantur.

Ideo secūda opinio cōcedit, quòd consumpta qualibet parte substan-

tiæ viventis corporis, sicut recedit pars materiæ, ita perit pars formæ à qua informabatur, & sicut adveniūt novæ partes materiæ ex conversione alimentis, ita adveniunt cum eis novæ partes harum animarum educatæ de potentia earum. Negat tamen, quod omnes partes materiæ, & formæ variantur, quia distinguitur duplices partes integrantes in quolibet corpore vivente, quasdam quasi fluctes, ex quibus consumuntur aliquæ per continuam actionem caloris naturalis, & loco earum succedunt aliæ, & ita per continuam corruptionem earum, & aduentum aliarum, in fine vitæ omnino variatæ censentur, tam secundum formam, quàm secundum materiam: & secundum hæc partes non manet idem numero corpus per totam vitam. Sed aliæ sunt partes integrantes permanentes, quas nunquam consumit calor naturalis, neque aliquid detrahit ab eis, sed saluæ, & integræ permanent à principio usque ad finem vitæ: vnde licet augetur, non tamen diminuuntur. & ideo eadē numero permanent, & ratione earum permanet semper corpus idem numero, licet ratione aliarum quodammodo varietur. Ita Magister sentent. in 2. distinct. 30. & ibidem Ricardus, Albertus in summa de homine quæst. 1. de potentia generativa, art. 2. & quæst. de nutritione, & nutrimento; Alexand. & Philop. text. 35. huius capituli, Nimphus etiam quæstion. 5. huius libri, eamdem opinionem tãquam probabilem defendit.

Sed in assignandis his partibus in variabilibus diuisi sunt authores isti: nam quidam eorum distinguunt duplices partes integrantes in corpore vivente, quædam spermaticæ, quæ immediate generantur ex semine, & sunt omnes illæ ex quibus componitur

103

nitur substantia primo producta per generationem. Aliæ sunt nutritiæ tales, quæ quidem producuntur per nutritionem ex conuersione alimenti, & adduntur primis; de quibus asserunt nullo modo, neque villo tempore consumi, aut variari, sed omnino integras, & quasi intactas permanere à principio vsque ad finem vitæ; nutritiæ vero pascimur consumi, & alias loco earum succedere. Probat isti primo, quia si omnes partes integrantes corporis variantur, & nõ dantur aliqua semper manentes, sequitur nec permanere corpus idem numero vsque ad finem vitæ, sed tunc iam esse aliam numero arborem, & aliud numero animal, immo & aliud hominem, quod est falsum. Probat consequentia, quia totum corpus nõ habet aliam entitatem, vel substantiam præter entitatem, & substantiam partium integrarum: ergo si omnes istæ successiue variantur, & non manent aliquæ eodem numero, non manebit idem numero corpus. Secundo, quia si omnes partes variantur: ergo semper renouatur corpus per nutritionem, & nõquam senescet, nec senio cõficietur, quia nulla pars eius permanet toto tempore vitæ, sed nouas semper habet, quod experientia probatur falsum. Ita sentiunt Alexander. Albert. Nimphus, quos sequitur Toletus.

104 Alij vero, vt Philoponus, quem sequuntur aliqui ex nouioribus, alio modo distinguunt partes corporis viuents, siue spermaticæ, vel nutritiæ: nam quasdam esse aiunt duriores, & solidiores, vt ossa, nerui, & cartilagineæ, quæ semper manent eadẽ numero, quia non possunt consumi à calore naturali. Aliæ verò sunt molliores, vt caro; & istæ semper consumuntur, & aliæ loco earum succe-

dunt per conuersionem alimentis: ita quæ duriores, & solidiores augentur, sed non diminuantur, & ideo nec variantur, sed permanent secundum identitatem numericam, licet augmentum suscipiant, molliores vero augentur, atque diminuantur, & propterea variantur semper: corpus igitur permanet idem numero à principio vsque ad finem vitæ, propter numericam identitatem illarum, quæuis aliquo modo varietur propter variationem harum.

Probat primo experientia, quia videmus hominem ob grauem infirmitatem deperdere totam ferè carnem; immo & omnes alias partes subtiliores, & molliores; ossa vero, neruos, immo, & cutem cum cæteris partibus durioribus integras permanere absque vlla diminutione: ergo euidens signum est, quod nõquam istæ partes consumuntur, vel diminuantur. Probat cõsequentia, quia nulla potest dari fortior causa diminutionis. Probat secundo ratione, quia calor naturalis nõ habet summam intensiõem, quã habet calor ignis, sed valde temperatus est; & præcipue reside: in partibus mollioribus, vt in carne, vt probat experientia: ergo quamuis possit molliores partes consumere parum resistentes, non poterit consumere duriores, ac solidiores; in quibus inuenitur resistentiam maximam: vnde sequitur integras permanere semper.

Sed hæc opinio quantum ad vtrumque modum eam defendendi, contraria est doctrinæ Arist. & falsa. Primum aduersus vtrumque modum, quia Aristoteles eisdem verbis asserit, quod dum augetur viuens, quælibet pars eius augetur, & dum diminitur, quælibet pars eius diminitur; sed per augmentationem augetur omnes partes, siue spermaticæ

Ff sunt,

105

sint, vel nutrimentales, siue diuiores
sint, vel molliores: ergo omnes etiam
diminuuntur. Euidens est Syllogis-
mus, & maior non solū in se est cer-
ta, sed eōdē dicitur ab authoribus vtrius-
que modi. Probat̄ur autem minor ex
textu 34. huius capituli, vbi ita ait Ar-
stoteles: *Videtur itaque eius, quod au-
getur, quæcumque pars aucta esse. Si-
militer autem, & in diminutione mi-
nor generalis esse, &c.* & text. 35. *Ad-
huc autem quodcumque signum, aut
maius, aut minus factum esse, &c.*

Primus autem modus dicendi est
etiam expressē contra Diuum Tho-
mam 1. p. q. 119. art. 1. ad 1. Et probat̄ur,
quod sit falsus: primo, ratione
eiusdem Diui Thomæ, quia partes
nutrimentales eiusdem rationis sunt
cum spermaticis, & ideo corruptibiles
sicut illæ. vt os, & caro, quæ de no-
uo adueiunt per nutritionem eius-
dem rationis sunt cum ossē, & carne
productis per primam generationē,
& corrumpi possunt sicut illa, & calor
naturalis, à quo corrumpi possunt
est idem, & debitē approximatus om-
nibus: ergo, sicut hæc potest corrumpi,
sic illa; & est agens naturale: ergo
agit circa omnia in quantum potest,
& omnia corrumpit: falsum est
ergo, quod illæ partes sine corruptione
permaneat: per totam vitam. Sec-

406
cundō, quia si prima substantia, in qua
generatur homo, non potest corrumpi,
sequitur patres postquam primò
geniti sunt, non indigere alimento ad
reparandum id, quod per actionem
caloris naturalis perditum est, sed
solum vt augeantur: sed consequens
est falsum, & contra experientiam: er-
rō falsum est etiam, quod nihil cor-
rumpatur de prima illa substantia.
Probat̄ur minor, quia euidens est,
quod si paruulus statim postquā na-
tus est, non alatur; deficit, atque cor-

sumitur; quod non potest ex alia cau-
sa provenire, nisi quia calor naturalis
incipit statim agere in illam substan-
tiam, eamque consumere, & ideo in-
diger alimento primo ad reparandū
id, quod consumptum est, deinde ad
augmentum. Probat̄ur deinde falsum
esse secundum modum de parti-
bus durioribus, & solidioribus num-
quam corrupēdis; primo, quia par-
tes istæ nutriuntur per totam vitam,
sicut molliores, vt fatentur, qui eum
defendunt; & probat̄ur euidenter ex
illo principio Aristotelis ab omni-
bus recepto, quod nutritio fit secun-
dum omnes partes, sicut augmenta-
tio: ergo per totam vitam additur il-
lis aliquid substantiæ nouum; & ni-
hil ab eis detrahitur: ergo sunt sem-
per maiores, & longiores etiam post
statum, & tempore decremeti; &
consequenter totus ipse homo proce-
rrior fiet statum: immo consequen-
ter sequitur per totam vitam augeri
has partes, & nullum habere statum,
nec augmentationem intrinsecum
terminum. Probat̄ur consequentia,
quia si nihil substantiæ ab eis detra-
hitur per totam vitam: ergo nihil
etiam detrahitur quantitatis. Et si
semper additur eis noua substantia:
ergo etiam noua quantitas, & ita
semper fierent maiores, quia nec po-
test detrahi, nec addi substantia, nisi
addita, vel detracta quantitate. Sec-
cundō, quia de his partibus duriori-
bus, ac solidioribus duo sunt certa;
primum, quod corrumpi possint, cū
constent materia sublunari; deinde,
quod in eis sit calor naturalis, quā-
uis non tantum in eis vigeat, quan-
tum in mollioribus. Ex quibus probat̄ur,
quod corrumpi possint, quia
calor naturalis est agēs debitē appro-
ximatum respectu earum, sicut respec-
tu aliaum: ergo sicut potest illas

CONTIN.

contumpere, ita & has, quamvis difficilissimas, & tardius propter maiorem resistentiam earum. Quemadmodum guttæ aquæ cadentes super lapidem durum, & mollem; utramque quidē escavare possunt, & excavant, quāvis citius mollem; & durum tardius, etiamsi sit durissimus, propter continuationem: ergo cum sit continua actio caloris naturalis, aliquid semper poterit ab his partibus quantumlibet durissimis extrahere.

107 His opinionibus refutatis, nostra sententia explicatur tribus assertionibus, quarum prima est, in nutritione viventium imperfectorum, quorum animæ sunt divisibiles, simul cum nova parte materiæ advenit nova pars animæ educit de potentia eiusdem partis materiæ. Ita Scotus in 4. distinct. 4. quest. 1. artic. 1. Egredius in 1. distinct. 7. artic. 1. quest. 3. Marsil. 1. lib. de Generatione, quest. 11. & 12. Petrus de Mantua tractatu de primo, & ultimo instanti. Palat. 2. lib. de Anima. Toletus quest. 7. huius capituli, & iuniores multi. Quæ non efficaciter probant argumenta facta contra primam opinionem.

Secunda assertio, sicut omnes partes viventis augentur; ita omnes diminuantur; in viventibus quidem imperfectis, tam secundum formam, quam secundum materiam; in viventibus vero perfectis, secundum materiam, & secundum extensionem animæ ad eam informandam. Hæc est expressa apud Aristotelem loco, & verbis citatis contra secundam opinionem; & eam tenent Averroes 1. lib. de Generatione, comm. 3. Dicitur Thomas in hoc libro lect. 14. ad finem, & lect. 15. in principio. & 1. p. quest. 119. artic. 1. ad 2. & ibidem Galetanus, Conimbr. 1. lib. Physic. ca. 9. quest. 5. artic. 2. in fine, & omnes serè

noniores. Et probatur etiam efficaciter argumentis factis contra eandem opinionem secundam.

Assertio tertia, non est necessarium ita diminui omnes partes viventis, saltem duriores, & solidiores, ut ossa, & nervi secundum materiam, aut secundum formam, vel extensionem eius, ut nulla earum, quas habuit à principio suæ generationis, permaneat eadem numero in fine vitæ, sed multæ permanent invariata magna ex parte. Hæc est contra iuniores quosdam necessarium putantes, quod omnes partes viverent. Et probatur hoc argumento, nam partes istæ ex propria natura resistunt maxime actioni caloris naturalis, & ex alia parte calor ipse non ita viget in eis, neque ita intensus est: quare licet agat in eas semper, remississima absque dubio actione, & ferè nihil corrumpente; ut probat experientia in infirmitatibus, in quibus licet caro, & aliæ partes molliores multum diminuantur, duriores vero, & solidiores ferè nihil: ergo talis actio caloris in hæc partes, licet continua sit, non est tamen sufficiens, ut eas totaliter corrumpat. Probatur etiam exemplo guttarum cadentium super durissimum lapidem, quæ licet motu continuo cadant, & per totam vitam, non possunt totum lapidem corrumpere propter maximam resistentiam eius: ergo licet continua sit actio caloris naturalis, nunquam corrumpet totaliter duriores, ac solidiores partes viventis, propter maximam resistentiam earum.

Ad testimonium Aristotelis pro prima opinione adductum respondeo, quod dum assertio, augmentationem non fieri secundum partes materiales, sed secundum partes formales; per partes formales non in-

telligit formam substantialem Physicā, vt Philoponus, & Albertus Magnus affirmant; sed nec partes potestas, hoc est, concavitates illas, quas vocamus poros, vt dicunt Marfil. & Albertus Saxoniz. Nec etiam partes habentes aliquam operationē in corpore, vt sunt membra eius, vt voluerunt alij. Nec demum partes spermaticas, vt docuit Alexander. Sed ex ipsis verbis Aristotelis duplex expositio vera, & tenenda colligitur: prior est, quod per formam partis intelligatur natura, & species eius, vt caro secundum formam significat carnem secundum speciem, & naturam carnis, per partem verò secundum materiam intelligatur hæc pars, & illa secundum rationem indiuidualem huius partis, vt caro hæc, aut illa, quæ modo producitur per nutritionem, vel deperditur per diminutionem: nam ratio specificæ cutis quæ rei formalis vocatur, sed indiuidualis quasi materialis; & quia necessaria conditio ad propriū augmentū est, quod permaneat semper idem, quod augeatur: & natura, atque species carnis, vel assis semper manet hæc verò, aut illa pars carnis, vel ossis deperditur, ac variatur, ideo dixit Aristoteles augmentum fieri secundum formam, aut secundum partes formales, & non secundum materiam, vel partes materiales. Secundæ expositio est, quod per formam partis intelligat Aristoteles, non substantialem, sed illam, quæ constituit quartam speciem qualitatibus; & vocatur etiam figura: vt figura manus, brachij, capitis, aut pedis: de qua euidens est, quod permaneat semper eadem in partibus corporis: per materiam vero, vel materialem partem, hæc, vel illam partem manus, vel brachij, quæ accedit, & recedit per nutritionem, vel diminutio-

nem; de quibus constat non semper manere, ideo secundum formam, vel figuram semper manentem dicuntur augeri partes, non secundum hæc, vel illam entitatem materialem partem recedentem, vel de nouo aduenientem. Verba autem Aristotelis, ex quibus utraque hæc expositio satis aperte colligitur, hæc sunt: *Oportet enim intelligere, quemadmodum si quis mensurabit eadem mensura aquam, semper erit alia, & alia, sic vniueque augmentatur materia carnis, & non cuiuscumque partium aliquid adicitur, sed hoc quidem de fluxu, hoc autem aduenit. figura autem, & forma cuiuscumque particula. In his autem, que sunt dissimilium partium, hoc magis manifestum, vt manus, quod ad proportionem aliter autem est materia enim altera existens manifestat est magis ipsa forma sui, quam in carne, & his, quæ a similitudine partium, ideo & mortui magis videbitur esse adhuc caro, & os, quam manus, & brachium, &c.* Priorē vero expositionem tenet Diuus Thomas. 1. p. q. 119. art. 1. ad secundum; & cum eo Toletus quæst. 9. huius capituli, quam sequitur ferè omnes recentiores. Posteriorē verò sequuntur alij. Testimonium autem sic expositum iuxta mentem Aristotelis nihil probat contra nostram sententiam.

Ad argumētum eiusdem opinionis respondet Diuus Thomas in eodem articulo ad quintū, duobus modis contingere, quod varientur partes integrantes allicuius corporis, simul quidem omnes, ita vt loco earum aliz simul succedant numero diuersæ, vel successiue paulatim desinentes vna post aliam, & succedentibus etiam successiue alijs loco earum; & si primo modo varietur, certum est, non posse manere eandem rem numero,

mero, sed dicitur potius de cinere esse, & conuertri in aliam, cuius forma succedit in eadē materia. Si uero uarietur: secūdo modo, manebit quidem eadem res numero, licet uarietur omnes partes materiales eius. Et hoc modo uariantur partes uiuentis in augmentatione, & diminutione; nam per actionem caloris naturalis quædam consumuntur, & aliæ succedunt ex conuersione alimenti, & ueniunt eidē corpori uiuenti per realem, ac Physicam continuationē, & ideo efficiūt unum numero, quia unum continuum, & unum numero idem sunt, ut docet Aristoteles. 3. lib. Physicæ que licet concedamus in uiuentibus imperfectis, uariari totam materiam, & totam formam, quam habuit à principio; ita ut nulla pars materiæ, uel formæ permaneat, ex his, quæ in principio generationis habuit; negandum est, quod non sit idem corpus numero in fine uitæ eū eo, quod genitum fuit in principio: & ratio huius est, quia solum uariantur partes materialiter, non formaliter; hoc est, solum uariantur, ut sunt entitates incompletæ realiter distinctæ, non uel efficiunt unum numero completum; nam quantum ad constitutionem unius completi, idem, atque eodem modo illud constituūt superuenientes, ac illud constituēbant recedentes, quia continuatio realis efficit eandem rem numero, licet ex diuersis partibus entitatiuè distinctis; quod in motu, & tempore satis manifestum est; nam licet partes præcedentes desinant esse, & subsequentes incipiant, & ideo semper sint diuersæ partes secundum entitatem, ex quibus constituuntur successiua hæc; realis tamen continuatio efficit, ut semper sint eadē numero, nisi realiter interrumpantur;

nam tunc cessante cōtinuatione cessat identitas numerica.

Et si dicitur ex hoc sequi, non alio modo esse unum numero corpus uiuens à principio uitæ vsque ad finem, ac dicitur unus populus, uel fluuius à principio vsque ad finē, quāuis in fine, immo post paucos annos nullus homo permaneat ex his, quos habebat prius. Respondeo aliquā esse similitudinem in exemplo populi, ac fluminis: sed maximam differentiam, quia populus non est unum numero identitate Physica, sed morali, in quantum diuersi homines succedentes subordinantur eisdē legibus; corpus uero est idem numero identitate Physica propter Physicam cōtinuationem partium succedentiū cū præcedentibus, & præexistentibus, & quamuis flumen sit idem numero identitate Physica ratione realis cōtinuationis aquæ, maiorem longe habet identitatem Physicam corpus, quod augetur, quia fluuius nullā habet partem aquæ eandem numero, cum ea, quam habebat prius, sed omnes fluunt, & ideo solum possunt idē numero flumen efficere per continuationem, sed non omnes partes uel uentes fluunt, etiam per totam uitā, quin potius solidæ, ac præcipue omnes ferè ex parte permanent, ut probauimus, quare longe perfectius est idē numero in fine uitæ, quàm flumen, cum sit idem non solum per realem continuationem omnium partium, sed per realem, ac materialem plurimum, ac præcipuarum. Hæc autem uer. sunt, etiam si admitteremus omnes partes integrantes materiæ, & formæ uariari: sed cum permaneant duriores, & solidiores magna ex parte, quæ sunt quasi fundamentum cæterarum, maiori ratione dicitur permanere idem corpus numero, et iam

in viuentibus, quorum animæ sunt diuifibiles; & fi cõtingat nullas habere partes duriores, ut uidetur cõtingere in quibusdam reptilibus imperitibus, adhuc in his diciamus nõ variari omnes partes, quia quamuis molliores sint, calor tamen naturalis in eis est debiliffimus, vnde numquam eas confumet omni ex parte.

II 2 Ad primum argumentum primi modi defendendi fecundã opinionẽ respondeo primò, negando antecedens, quòd omnes partes corporis varientur, nam licet fortè varientur molliores totaliter, de duriorib⁹ probatum à nobis est non variari totaliter; & ideo ex parte illarum non sequitur totum variari. Secundo, respondeo, quòd etiã si concedamus variari omnes, neganda est consequentia; quòd non permaneat idem numero corpus in fine vitæ. Et cū dicitur totum non habere aliam entitatẽ præter entitatẽ partium, si intelligatur simul vnitarum, concedendũ est: minor vero, quòd entitas partium sit diuersa, distingui debet, nã duobus modis cõsiderari possunt omnes partes per totam vitæ tempus fluentes, primò secundum entitatẽ materialẽ, per quam inter sese distinguuntur realiter; & hoc modo diuersam entitatẽ habent: si vero considerentur vt vnitate per continuationẽ realem, & physicam, quãuis successiuam, efficiunt eandem entitatẽ completam vnam numero; & hoc modo acceptæ non habent aliam entitatẽ præter entitatẽ totius, nec totum aliam entitatẽ præter entitatẽ earum, sed cū per totam vitam continuentur, efficiunt compositum vnum numero permanens per totam vitam.

Ad secundum neganda est consequentia, quòd corpus per totam vitam renouetur, vt numquã senescat;

nã licet renouetur in quãtum nouæ partes semper ei adueniunt; deficit vero ex parte virtutis cõuersus, quæ est calor naturalis; hic enim reperitur semper ab alimento habere contrarias qualitates, & ideo quasi hebetatur, & impotenti⁹ fit ad conuertendũ alimentum, & dũ non tantũ potest conuere, quantum consumpsit de substantia corporis, diminuitur corpus, & debili⁹ redditur, atq; consenescit. & quo plus debilitatur calor, magis, ac tandem moritur. Itaq; materialiter, hoc est ratione partium aduenientium renouatur, sed formaliter, hoc est ex parte virtutis deficit, atque consenescit.

Sed aduersus hæc doctrinã sic arguo; calor naturalis, quo plus procedit, magis debilitatur, & ideo tẽpore diminutionis minorẽ partẽ alimentari potest conuere: ergo eadẽ ratione minorẽ quoq; partẽ substantiæ consumet, quare nõquam diminuetur corpus. Probat⁹ consequentia, quia omnis actio est inter cõtrarias; ergo sicut reperitur à cõtrario in cõuersione alimẽti, & ideo debilior fit virtus eius ad talẽ conuersionẽ, repatiatur etiã agendo cõtra eadẽ partẽ corporis, & eas consumendo, & debilior efficietur virtus eius ad easdẽ consumendas, & minores poterit cõsumere. Respondeo, cõcedendo, quòd repatiatur in vtraq; actione, qua agit circa alimentum, & circa partes corporis, sed multo minus in illa actione, quã in hac, quia alimentũ magis dissimile est, & maiorem habet contrarietatem cum calore naturali, ex parte qualitatum, ac dispositionũ, quibus afficitur, quã partes corporis, vt per se est manifestum; & ideo longè difficilior est conuersio eius in substantiam, quã conuersio partium in vapores, & excrementa; & plus

plus reparitur calor in vna cōuersione, quàm in alia: quare licet debilitetur in ordine ad vtrâq; efficiendam, & quo plus procedit, minor efficiat vtramq; sed multo magis debilitatur in ordine ad conuersionem alimenti longe difficiliorem, & propterea magis potest de alimento cōuertere in statu diminutionis, quàm de substantia corporis cōsumere; & hæc est causa propter quam, quo plus procedit vita hominis magis diminitur, & tandem moritur.

Sed arguo secundò aduersus eandem solutionem, quia ex ea sequitur nullo tempore posse augeri viuens, quod est falsum. Et consequentiam probò, quia si aliquo tempore augeri posset, maxime à prima sui generatione vsque ad statum; sed hoc tempore non potest: ergo numquam. Probatur minor, quia si hoc tempore potest augeri, ideo erit; quia calor naturalis fortior est; & ideo potest plus alimenti conuertere, quàm de substantia corporis cōsumere; sed hoc est impossibile. Probatur ex solutione præcedenti; nam si alimentum magis contrarium est, quàm substantia corporis viuents, vt dicebamus; & consequenter fortius resistit; & propterea difficillius conuertitur, & magis debilitatur calor ex actione circa illud, quia magis ab eo reparitur: ergo minus conuertere poterit de alimento, etiam tempore augmenti; & plus cōsumere de substantia corporis minus resistenti; hinc usq; proinde debilitante eundem calorem; & ita neque hoc tempore augebitur corpus. Respondeo diuersam esse rationem de tempore augmenti ac de statu, & tempore diminutionis. Et differentia consistit in duobus, quorum primū se tenet ex parte corporis viuents, & aliud ex parte alimenti: nam dum

corpus primò genitum est, duo pos-
sunt in eo considerari, primum est,
quòd purissimam habeat substantiam
ex materia seminis immediate
genitam, & ideo nullam habentem
admixtionem alicuius aduentitiae
substantiae, vel qualitatis, aut
dispositionis extraneæ, ex parte cuius
maioris virtutis est ad resistendum
calori, & minori resistentia indiget:
quia quo purior est, magis est ei
connaturalis calor, & minorem habet
cum eo contrarietatem, & ex
consequenti remissius aget calor in
eam; quòd ad eòd verum est, vt plures
rescenscant nequam pati, neque
consumi ab eo, vt vidimus, & refuta-
uimus. Aliud est, quòd in eadem
substantia primò producta conside-
rari debet, nempe paruitas mater-
iæ, & quantitatis; defectu cuius
tenuera, atq; imbecilliora sunt me-
bra eius ad exercendas operationes:
& licet ratione primi, minus
consumatur per actionem caloris;
sed ratione secundæ, parua consumptio
debiliorem eam efficit. Et propterea,
nisi breui ei succurrat sub-
ministrato alimento, breui etiam peri-
bit. Secundum verò, in quo consistit
differentia vtriusque status, tenet
se ex parte alimenti, quòd in ætate
illa subministrari debet: proportionatum
quidè tenacitati, ac imbecillitati
corporis, quàm habet in parua illa
quantitate geniti, & ideo talis
conditionis, vt facile possit conuerti
in substantiam. Et ex vtraque
differentia sic explicata intelligitur
corpus viuens in prima ætate plus
alimenti conuertere, quàm de propria
substantia consumatur, sed quò
magis augetur, minoris virtutis efficitur
eius substantia; quia substantia
ei adueniens ex conuersione
alimenti aduentitia est, atque

extra nea, neque ita conaturalis calori naturali propter maiorem admixtionem extraneæ qualitatis: per admixtionem igitur huius aduentitiæ substantiæ puritatem illam amittit prima, cum qua genita est, & debilior efficitur ad resistendum; & maiorem contrarietatem acquirat cum calore naturali, & ideo magis ab eo consumitur; sed ex alia parte crescete quantitate eius magis roboratur ad agendum circa alimentum, quod valde necessarium est, quia alimentum postulat magis solidum, & ideo difficiliter conuertendum. Quibus ex utraque parte consideratis intelligitur toto tempore primæ ætatis plus alimenti posse conuertere calorem, quam sit substantia corporis ab eo consumpta, & ideo toto illo tempore crescere posse.

115 Ad primum argumentum secundum modi defendendi eamdem opinionem, negandum est antecedens, quod tempore infirmitatis non diminuantur partes duriores corporis, semper enim diminuantur, & semper reparatur aliquid, vel etiam totum, quod de substantia earum consumptum est, ut probauimus refutantes hunc modum dicendi. Sed quod ex his partibus diminuitur, siue tempore infirmitatis, siue quouis alio paucissimum est, & imperceptibile per sensum, & hoc propter maximam resistentiam earum, & remissam valde actionem caloris naturalis; & ideo non iudicat sensus, quod aliquid sit detractum ab eis, sed iudicat intellectus propter efficaces rationes à nobis adductas, per quas sensus debet corrigi, ut scilicet in rebus alijs contingit.

Ad secundum concessio antecedente, quod calor naturalis minus viget in partibus solidioribus, & ideo remissius agat circa illas, & magis ip

sæ resistent, quam molliores, neganda est consequentia, quod nihil earum consumatur per actionem eius, sed consumitur quidem paucissimum, & quod sensu non potest percipi, ut iam probauimus.

QVÆSTIO X.

An augmentatio, & diminutio distinguatur specie?

Dvo sunt circa hanc questionem disputanda; primum est, an augmentatio, & diminutio distinguantur tamquam duo motus positivi? Secundum, an distinctio earum sit specifica, vel solum accidentalis? Et ideo in duas partes diuidenda est questio claritatis gratia. Et circa primum, asserit prima opinio aliorum; augmentacionem, & diminucionem esse duos motus positivos. Probat testimonio: Aristotelis 5. lib. Phys. text. 18. vbi postquam separauit motus positivos & propriè sumptos, qui versantur inter terminos positivè contrarios, à mutationibus, quæ versantur inter terminos priuatiuè solum oppositos, qualis est generatio; numerat motus positivos, & asserit esse tres, nempe motum circa quantitatem, circa qualitatem, & circa vbi; deinde motum circa quantitatem in communi consideratum asserit, non habere proprium nomen, bene tamen in speciali, quia diuiditur in eum, qui tendit ad maiorem quantitatem, & vocatur augmentatio; & in eum qui tendit ad minorem, & vocatur diminutio: ergo numerat augmentacionem & diminucionem inter proprios motus, & ut tales eos distinguit per terminos positivos. Probat idem ratione, quia motum esse positivum, vel negatiuum,

positivum, cognoscei debet ex termino ad quem, à quo accipit quilibet motus suam speciem, sed nō minus tendit diminutio in terminum ad quem positivum, quàm augmentatio; ergo non minus est motus positivus, quàm illa. Probatur minor, quia dum vivens conuerit plus alimentum, quàm amisit de propria substantia per actionem caloris naturalis, dicitur augeri, quia acquirit maiorem quantitatem, quàm habebat, & ideo augmentatio dicitur motus positivus, quia terminatur ad maiorem quantitatem: si verò minus conuertat de alimento, quàm amiserat de propria substantia, dicitur diminui, quia non tantam acquirit quantitatem, quàm habebat prius, sed minorem; minor verò quantitas est terminus positivus: ergo nō minus habet terminum positivum diminutio, quàm augmentatio, & ideo nō minus erit motus positivus.

117 Secundo, quia diminutio non est sola deperditio quantitatis, alioqui non distingueretur à corruptione; sed tunc dicitur aliquid diminui, quando deperdit aliquid ex quantitate, quam habebat prius, & aliquid etiam retinet; & ideo minorem habet: ergo diminutio tendit per se in minorem quantitatem per deperditionem alicuius; sed minor quantitas est terminus positivus: ergo diminutio motus positivus est; nec negationem etiam quantitatis deperditæ includat.

Secunda opinio tenet augmentationem, & diminutionem non differere tãquam duos motus positivos, sed tãquam motum positivum, & negativum: ita ut augmentatio sit motus positivus, diminutio verò negativus eo sepe modo, quo differunt sub genere mutationis generatio, & corruptio.

ita Fonse. 25. Meta. in. c. 3. q. 9. scilicet. 2. Conimb. 4. lib. Phys. q. 2. ar. 2. & omnes se id recentiores; & hæc est probabilior, & tenenda.

Sed, ut eã probemus; tãquam certum supponendum est, diminutionem per se includere deperditionem alicuius quantitatis, quæ verè est corruptio eius quod sic probò. Nō est intelligibile aliquid diminui, nisi deperdat aliquid ex quãtitate, quam habebat prius, & per hoc diminuitur, quia aliquid deperdit: ergo diminutio per se includit deperditionem, vel corruptionem alicuius quãtitatis. Antecedens probò, quia diminutio est minus esse, quàm erat prius: sed nō est minus, nisi per deperditionem alicuius, quod habebat prius: ergo diminutio per se dicit deperditionem, vel corruptionem alicuius quantitatis præhabitæ. Secundo supponendum est, quod diminutio præter deperditionem nō includit acquisitionem alicuius quãtitatis: quod non minus efficaciter probat hoc argumentum. Tota ratio diminutionis ita completur, quod aliquid quãtitatis præhabitæ deperdat; & aliquid eiusdem permaneat: ex his enim solis intelligitur corpus diminutum, ut per se patet; sed quãtitas permanens non est de novo acquisita, sed præhabita ante diminutionem simul cum deperditæ: ergo per diminutionem nulla quãtitas acquiritur. Tercio supponendum est, quod præter deperditionem alicuius quantitatis præhabitæ, & permanentiã alterius, duo solùm positiva posunt intelligi in diminutione: unum est relatio quãtitatis permanentis ad totã illã, quã habebat corpus prius, quã diminueretur, vel ad aliã æqualem alterius corporis: dicitur enim quãtitas permanens post diminutionem minor, vel inæqualis respectu totius quantitatis præhabitæ, vel res-

118

pectu alterius quãtãtis equalis præhabitæ. Et ratio minoris, vel inæqualis, relatio quædã est; & ideo entitas positiva. Aliud verò, quod acquirit de nouo quãtãtis permanẽs post diminutionem, est modus essendi cõpletus; nã cũ esset pars totius quãtãtis præhabitæ ante diminutionem, post eam habet modũ totius eo modo, quo vna pars aquæ diuisa ab alia acquirit nouũ modũ essendi cõpletum, cũ sit iam totũ per se subsistens. Sed neutrũ horum potest terminare motũ posituum per se; non relatio, quia ad relationẽ non datur motus per se, nec modus essendi cõpletus, quia non indiget motu, sed sine illo acquiritur, & per accidẽs omnino sequitur respectu diuisionis, vt patet in exẽplo diuisionis aquæ; quia diuisio solũ est motus localis, per quem non potest per se acquiri, nisi localis præsentia, vel vbi. Eadẽ autẽ ratione sequitur modus ille essendi cõpletus quãtãtis permanẽtis deperditionẽ quãtãtis præhabitæ, quia nõ indiget motu aliquo, per quẽ producat, & respectu deperditionis per accidens sequitur: nã cũ deperditio sit corruptio quædam, non potest per se producere. vel per se terminari ad modum illum positiuũ: ergo nõ terminat motum aliquem per se. Probatur consequẽtia, quia à nullo agẽte particulari per se producit: non enim à calore naturalitõrum pẽtente quãtãtẽ deperditam, qui solũ poterat per se intendere productionẽ alterius corporis. In quod resoluitur substantia deperdita; & non est aliud agens particulare, à quo possit produci per motum; ergo nec potest per se terminare motum posituum.

Ex his tribus suppositis, & probatis colligitur hoc argumentum efficaciter probans diminutionem non

esse motum posituum, sed solam deperditionem, vel corruptionem allicuius quãtãtis præhabitæ. Per diminutionem non acquiritur per se aliquis terminus posituum, sed solum non esse quãtãtis partialis: ergo non est motus posituum, sed negatiuus. Euidens est cõsequẽtia; & antecedens probatum est efficaciter ex tribus suppositis. Licet autem non terminetur per se diminutio ad minorem quãtãtẽ permanentem, sed ad non esse deperditæ, cõnotat tamẽ ordinẽ ad illã, ratione cuius dicitur quasi partialis corruptio distincta à totali: si enim nulla permaneret quãtãtis, esset totalis corruptio eius, & non diminutio. Itaq; non distinguitur diminutio quãtãtis à corruptione eius, nisi tamquam partialis à totali; & hanc distinctionem cognoscimus ex connotato, nempe ex ordine ad quãtãtẽ permanentem. Nã si aliquid eius permanet, nõ est totaliter corrupta.

Ad testimonium Aristotelis respectu deo diminutionem inter motus posituos enumerasse; quia licet essentialiter solum terminetur ad non esse quãtãtis partialis, consequenter connotat minorem quãtãtẽ permanentem, vel ordinẽ ad illam, quæ ratio quædam positiva est, per quã distinguitur aliquo modo à corruptione totali, & ceteris mutationibus in terminum purè negatiuum tendentibus.

Ad primum argumentum neganda est minor, quod diminutio tẽdat per se in terminum posituum, nempe in minorem quãtãtẽ, sed solum tendit per se in non esse quãtãtis, quæ deperditur. Et dum dicitur motum illum consequentẽ conuersionẽ minorem alimenti, per quam producit minor quãtãtis, quàm fuerat de-

deperdita, esse diminutionem; negandum est, quia repugnat re diminui, nisi ratione alicuius deperditionis. Per illam vero motum nihil quantitatis deperditur: ergo non potest esse diminutio, sed per se loquedo est motus ad quantitatem, quae sequitur per accedes relatio minoris respectu totius quantitatis praehabita: diminutio vero in sola deperditione consistit, connotans quantitatem permanentem.

Ad secundum negandum est antecedens, quod diminutio non consistat in sola deperditione quantitatis. Et cum dicitur non distingui a corruptione; respondeo non distingui tanquam motum positivum ab ea; sed tanquam negativum partiali a totali; quam distinctionem cognoscimus per connotationem quantitatis permanentis, & non censemus esse specificam, vel essentialem, sed accidentalem tantum, quia sicut totum, & pars eius non distinguuntur specie. ita neque corruptio totius, & partis. Propter hanc vero distinctionem accidentalem explicata per connotatum diminutionis sortitur distincta nomina, & numeratur pro diversis motibus, vel pro motu, & mutatione, nam corruptio inter mutationes, diminutio vero inter motus, quia per se est successiva, sicut augmentatio, licet non sit positivus motus, sed negativus. Et dum dicitur, illud diminuit, quod aliquid quantitatis, deperdit, & aliquid retinet, distinguendum est, nam licet utrumque contineat diminutio, non tamen per se, sed solum deperditione; retinere vero aliquid quantitatis, non per se, sed ex connotato dicit, ut positum est.

(. . .)

Dubium secundum de modo distinguendi augmentatorem, & diminutionem.

Sequitur secunda pars questionis, **S**an augmentatio, & diminutio distinguantur specie, vel solum accidentatiter? Circa quam prima opinio aliorum est his, qui putant diminutionem esse motum positivum, teneat distinguatamquam duos motus positivos. Probant primum, motus positivi per se tendentes in terminos per extremum oppositos, sunt oppositi; & ideo specie distincti, quia opposita sunt specie distincta; sed augmentatio, & diminutio tendunt per se in maximam, & minimam quantitatem, quae sunt extrema opposita quantitatis corporis viventis: ergo sunt motus positivi per extremum oppositi, atque specie distincti. Probat minor, quia vivens per se postulat maximam quantitatem, ultra quam non potest crescere; & etiam minimam, ultra quam non potest diminui, & quae libet augmentatio tendit per se in maximam, & quae libet diminutio in minimam: ergo per extremum opponuntur. Secundo probant, quia per diminutionem acquiritur quantitas praehabita novum modum positivum essentialiter formaliter distinctum ab eo, quae habebat prius, nempe modum totius completi, cum prius haberet modum partis: ergo habet terminum ad quem formaliter distinctum ab augmentatione; sed motus distinguitur specie per diversos terminos formales: ergo augmentatio, & diminutio distinguuntur specie tanquam motus positivi.

Secunda opinio aliorum, quae tenent esse motus positivos, negat omnino distinguatam specie propter

hoc argumentū. Quia distinctio specifica motuū sumitur ex terminis ad quos; sed termini in quos per se tendunt augmentatio, & diminutio, solum distinguuntur accidentaliter: ergo motus ipsi non possunt distingui specie. Probatur minor, quia terminus per se augmentationis est maior, vel maxima quantitas; diminutionis verò minor, aut minima; sed maior, & minor quantitas sunt eiusdem specie, ut per se patet; cū malus, vel minus in quantitate non variet specie, sicut non variet eā magis, & minus in qualitate: ergo solum sunt termini accidentaliter diuersi.

122 Ut nostram sententiā explicemus, hæc distinctio præsupponenda est; distinguuntur aliqua specie, vel genere dupliciter contingit, positivè, & negativè. Illa distinguuntur specie positiva, quæ sunt entitates positivè essentialiter diuersæ, ut albedo, & nigredo. Illa vero distinguuntur specie negativa, quorum utrumque importat rationem negativam formaliter diuersam; vel unum rationem negativā, & aliud positivam. Et hoc modo distinguuntur genere, vel specie generatio, & corruptio, ut in principio huius libri ostendimus.

Hoc supposito, nostra sententia duo asserit: primum est, augmentationem, & diminutionem non distinguuntur distinctioe specifica positiva tamquam duo motus positivi, ut distinguuntur calefactio, & intrigdatio contra primam opinionem. Secundum est, distinctioe specificæ negativæ modo, quo distinguuntur generatio, & corruptio contra secundā. Probatur primum ex dictis in præcedenti dubio, in quo probavimus diminutionē solū per se consistere in deperditione alicuius quantitatis; augmentationem vero in

productione quantitatis positivæ maioris: & ideo non distingui tamquam duo motus positivos, sed tamquam motum positivum, & negativum. Ex quo sequitur non posse distinguuntur specie positiva, quia distinctio positiva non potest reperiri, nisi inter extremam positivam. Probatur secundū, quod distinguuntur specie negativa, quia motus distinguuntur specie per terminos, in quos tendunt; sed augmentatio, & diminutio tendunt ad terminos distinctos specie negativæ: ergo distinguuntur specie negativa. Minorē probat, quia terminus ad quem augmentationis est quantitas maior; diminutionis verò non esse eiusdem: ergo distinguuntur tamquam species positiva, & negativa eius, quæ vocatur species negativa.

Ad primū argumentū primæ opinionis negandū est minor ex ea parte, qua dicit diminutionē per se tendere in minorē quantitatem, sed solū tendit per se in non esse maioris cōnotando permanentiam minoris, ut probavimus primo dubio.

Ad secundū distinguendū est antecedens, quod per diminutionē acquiritur: quantitas præhabita novum modū essendi; nam per se loquendo, neque quantitas minor, neque modus essendi eius acquiritur per diminutionē; cū diminutio per se solū sit corruptio alicuius quantitatis præhabite: per accidens vero sequitur talis modus essendi quantitatis permanentis, sicut ex divisione alicuius corporis sequitur per accidens modus essendi completus utriusque partis. Et ex hoc intelligitur talem modū essendi, vel quantitatem sub eo, non esse per se terminū diminutionis, sed ad summum per accidens, & ideo non distingui specie positiva, sed solum negativam, quia distinctio specifica solum sumitur ex termino per se.

Ad argumentum secundæ opinionis neganda est minor ex ea parte, qua asserit diminutionem per se tendere in minorem quantitatem, non enim tendit per se, nisi ad non esse quantitatis maioris, ut probauimus, & ideo non distinguitur accidentaliter ab augmentacione, sed essentialiter, quia esse, & non esse eiusdem rei essentialiter suo modo distinguuntur, ut per se est manifestum. Quæ autem de distinctione augmentacionis, & diminutionis dicta sunt, eodem modo debent intelligi de distinctione intensiõis, & remissionis sub alteratione, & propterea hanc quæstionem non disputauimus in tractatu de alteratione, sed in præsentem de augmentacione remisimus.

TRACTATVS II.

De rarefactione, & condensatione.

124 **R**arefactio, & condensatio magnam habent similitudinem, & affinitatem cum augmentacione, & diminutione, ut ex rationibus earum constabit, & ideo proprius locus agendi de illis est post explicationem augmentacionis, & diminutionis; tria verò explicanda sunt de vtraque. Primum, an per eas acquiratur noua quantitas, vel deperdaturliqua secundum, an terminentur per se ad qualitatem, vel ad quantitatem, aut ad ubi, vel localem præsentiam, tertium, an corpus paruum, cui nihil additur, possit fieri magnum sine rarefactione per diuinam potentiam. Ad hæc verò explicanda, præsupponendum est, quid nominibus ipsis rarefactionis, & condensationis significetur. Rarefactio apud omnes Philo-

sophos antiquiores, ac recentiores significat mutationem corporis, per quam partes eius magis distantes fiunt inter sese, & maiorem extensionem acquirunt, maioremque locum occupant, vel occupare possunt, ut varias opiniones circa liquiditatem eius comprehendamus. Densitas verò mutationem corporis, per quam partes eius minus inter sese distantes fiunt, & quasi ad minorem extensionem sercipiant, minoremque locum occupant, vel occupare aptæ sunt.

Intellecta autem nominum significatione, facile intelligetur, rarefactionem, & condensationem esse in rerum natura, quod certum fuit semper apud omnes Philosophos: deinde euidens experientia id nobis ostendit: nam videmus rarefieri aquam & vapores condensari, dum illa maiorem extensionem acquirunt, quæ prius habebat, & vapores minorem, dum in nubem transeunt. Quid autem vtraque sit, ex tribus quæstionibus propositis constabit, quarum prima est.

QVÆSTIO I.

An per rarefactionem acquiratur noua quantitas, & per condensationem deperdaturl?

Vt perueniamus statim ad diffinitionem huius quæstionis, præsupponendum est illud, in quo omnes conueniunt, videlicet per rarefactionem non acquiri nouam substantiam, aut nouam aliquam materiam, nec per condensationem deperdi. Cuius ratio est manifesta, quia corpus, quod rarefit, vel condensatur, solum muta-

tui accidentaliter per nouam aliquā extensionem, vel quid simile: ergo permanet integrum secundum substantiam: quare nullam substantiam, vel materiam acquirit, vel deperdit. Euidens est consequentia, & antecedens probatur: nam si mutaretur substantialiter, vel desineret tota eius substantia, & conuerteretur in alteram, vel aliqua pars eius. Non primum, quia iam rarefactio esset generatio substantialis: sed nec secundum, quia esset idem quod nutritio: & utrumque est falsum, & contra omnes, qui tamquam certum præsupponunt, rarefactionem distinguere à generatione, & nutritione, ut probat euidens experientia; cum videamus aquam condensari, & postmodum rarefieri, & tandem perseverare post utramque mutationem; aerem etiam in vacincludum per facile compressionem digesto factam condensari, & per dilatationem rarefieri: absurdum verò esset affirmare, quod per contactum ita facile corrumpetur tota eius substantia, vel aliqua pars, & in aliam conuerteretur. Solum ergo potest dubitari, an mutetur corpus, dum rarefit circa quantitatem: ita ut maiorem acquirat, quam habebat prius; & dum condensatur aliquam deperdat, & ad minorem reducatur, & de hoc est questio præsens.

126 Circa quam primò opinio tenet, per rarefactionem corporis corrupti totam quantitatem, quam habebat prius, & produci nouam aliam maiorem, & per condensationem produci minorem corrupta maiori. Ita Goticfredus, quem citat Scot. in 4. d. 1. q. 4. Hispanensis in 2. d. 18. Pomponacius 2. lib. de Generat. q. 10. Probatur, quia si non produceretur aliqua quantitas diuersa per rarefactionem, nec per condensationem cor-

rumperetur præexistens, & produceretur alia minor: sequeretur totam ipsam quantitatem, vel aliquas partes eius simul esse in diuersis locis, vel se penetrare in eodem: sed utrumque est falsum: ergo corpus per rarefactionem extenditur ad maiorem locum, & per condensationem reducitur ad minorem: ergo si eadem permanet quantitas, occupabit illa eadem antiquum locum, & eundem nouum, ad quem extenditur: & si per condensationem eadem permanet, occupabit minorem, quod non videtur intelligibile, nisi quædam partes reducatur ad locum aliarum, quod patet non esse possibile, nisi se recipiant ad eundem locum, quod est se penetrare. Secunda opinio non concedit produci nouam quantitatem totalem, nec antiquam totalem corrupti per rarefactionem, sed sine corruptione aliqua totius quantitatis, vel aliquis partis eius asserit posse fieri, non tamen sine productione nouæ partis; neque etiam condensationem, quia aliqua pars quantitatis præexistens corrumpatur. Ita Scotus ubi supra, Marsilius 1. lib. de Generat. q. 15. Herueus quodlibet 2. q. 15. Buridanus 4. lib. Physic. ad textum 84. Toletus ibidem q. 11. & ex recentioribus nonnulli. Probatur 127 primò, quia extensio partium in ordine ad locum est propria passio quantitatis: ergo repugnat ex alia causa provenire, quàm ex eadem quantitate, sicut repugnat, si similitudine ex alia causa procedere, quàm ex natura rationali; sed corpus per rarefactionem acquirit maiorem extensionem in ordine ad locum, & natum est occupare maiorem locum: ergo acquirit maiorem quantitatem. Probatur consequentia, quia sicut

sicut extensio non potest procedere, nisi à quantitate, ita maior extensio non potest procedere, nisi à maiore quantitate. Et confirmari potest, quia causa efficiens, vel formalis invariata non potest habere perfectiorem effectum; sed extensio partium in ordine ad locum procedit à quantitate, & ab ea sola, tamquam à causa efficienti, vel formali: ergo repugnat, corpus habere maiorem, vel perfectiorem extensionem, invariata quantitate eius; sed corpus per rarefactionem acquirit maiorem extensionem: ergo variatur quantitas eius, & de minori sit maior, quod non est intelligibile, nisi adueniente noua quantitate.

Secundò, quia sic se habere extensio ad quantitatem, sicut intensio ad qualitatem; sed non potest qualitas intendi sine acquisitione nouæ partis qualitatis: ergo nec potest extensio quantitas sine additione nouæ partis: constat verò per rarefactionem extendi; ergo acquirit nouam partem quantitatis.

Tertiò, quia cum aqua in vase rarefit, acquirit noua puncta: ergo nouas partes. Euidens est consequentia, & antecedens probatur: nam si vas solum sit vsque ad medietatem repletum, puncta aquæ solum correspondent punctis medietatis vas; post rarefactionem verò eum plenum sit vas, correspondent omnibus punctis totius vas: ergo acquisiuit aqua per rarefactionem insita alia puncta, per quæ correspondet infinitis punctis vas, quibus non correspondebat prius. Probatur consequentia, quia repugnat, quòd eadem puncta respondeant pluribus, & paucioribus.

128 Tertia opinio negat contra duas priores per rarefactionem producta-

liquam quantitatem totalem, vel partialem, aut per condensationem corrupti; sed rarefactionem fieri docet per extensionem eiusdem quantitatis præexistentis ad maiorem locum, condensationem verò per reductionem, vel contractionem eiusdem ad minorem. Ita D. Thom. expressè 4. lib. Physic. lectione 14. his verbis: *Ideo rarum est densum non sicut per additionem partium subinuantium, vel per subtractionem eorumdem, sed per hoc, quòd una est materia rari, est densi, & 12. quest. 3. artic. 1. ad 1. ubi ait: Alio modo contingit augmentum per solam extensionem absque omni additione, sicut est in his, quæ rarefiunt, ut dicitur in 4. Physic. Durand. in 1. distinct. 17. quest. 7. nu. 21. & in 2. dist. 18. q. 1. Capreol. in 4. dist. 1. art. 3. ad 4. Bonzinas 8. lib. Metaph. quest. 27. & dicitur, Nimphus 1. lib. de Generatione. chim. 1. 10 & q. 7. Soc. cap. de quantitate in Logica q. 2. & recentiores ferè omnes: & hæc est probabilior, & tenenda. Probatur testimonio Arist. 4. lib. Physic. text. 84. in fine, ubi inquit: *Magnitudo, est paruitas insensibilis mollis, non insuper accipiente aliquid materia extenditur, sed quia potentia est in materia utriusque, & 6.* Quibus verbis excludit quantumq; additionem, totalem, aut partialem in rarefactione.*

Sed ratio probatur, primò, quòd per rarefactionem non comparatur tota quantitas præexistens, & tota alia producitur de nouo, contra primam opinionem, quia quantitas est propria passio materiae, etque coæqua, vel composita; sed passio non potest corrupti naturaliter, nec de nouo generari; nisi corrupto; vel de nouo generari composito: ergo si tota quantitas corrupta, & alia noua.

noua generatur, corruptentur materia, vel compositum per rarefactionem, & aliud de nouo generabitur, & ita non distinguetur rarefactio à generatione, & corruptione substantiæ, quod constat esse falsum.

129. Secundo, quia omnia accidentia sensibilia inhzrent composito, vel materiæ media quantitate, & omnino dependenter ab illa: ergo corrupta quantitate corruptentur omnia; sed evidens experientia docet, in cera rarefacta, aut etiam in aqua condensata eadem permanere accidentia sensibilia, vt Idem calor in cera, eadem frigiditas in aqua; ergo falsum est, quod quantitas corrumpatur, & generetur alia.

Probatur deinde, quod non producat per rarefactionem pars quantitatis, nec per condensationem corrumpatur, contra secundam opinionem, ex illo principio ab omnibus admissio, quod per rarefactionem non producat aliqua pars substantiæ, neque aduenit noua pars materiæ. Ex quo ita arguo. Si per rarefactionem producat pars quantitatis, vnum ex duobus sequitur, nempe dari accidens sine subiecto, vel penetratione corporum; sed verumque est naturaliter impossibile: ergo etiam erit impossibile, quod producat per rarefactionem pars quantitatis. Probatur consequentia, quia non adueniente noua parte substantiæ, vel materiæ inquirendum est, in quoniam subiecto inhzreat pars illa quantitatis de nouo producta: & si dicas in aliqua parte materiæ, vel substantiæ præexistentis, sequitur dari penetrationem. Probatur consequentia, quia quælibet pars materiæ, vel substantiæ, habet suam partem quantitatis: ergo non potest nouam partem quantitatis productam in se recipere, quia

habeat duas quantitates, & dabitur penetratio earum: si verò dicas non recipi in aliqua parte materiæ, vel substantiæ præexistentis: sequitur non habere subiectum, quia nulla pars de nouo aduenit, in qua recipi possit.

Tertio probatur ex mysterio Eu-130
charistiæ, quia experientia constat, species sacramentales vini consecrati condensari posse, & condensari aliquando, postea verò rarefieri, & post rarefactionem continere sanguinem Christi, non minus quam ante illam: si ergo acquiritur noua pars quantitatis in rarefactione, tria sequuntur inconuenientia. Primum, quod per creationem producat, & concurrere ad illam causa naturali, tamquam agente proprio Probo verumque sequi, quia nullum est ibi subiectum, de cuius potentia educatur: ergo fit ex nihilo per creationem: & si forte dixeris educi de potentia quantitatis præexistentis in speciebus, quia cum sit sine subiecto, & ideo per se, habet vicem substantiæ, à qua sustentantur cætera accidentia. Probo esse falsum, quia si de potentia quantitatis educitur: ergo in eadem recipitur tamquam in subiecto, & ita fiet, quod duplii quantitati extensæ correspondeat idem locus, vel spatium, dabiturque penetratio vtriusque. Deinde certum est, non minus propriè concurrere aërem in frigidantem ad condensationem specierum, quam ad condensationem alterius vini non consecrati; nam vtraque condensatione naturaliter fit: ergo si per eam producatur quantitas, sequitur producti ab eadem causa condensante species, tamquam ab efficiente proximo, & producat ex nihilo per creationem: ergo concurrat causa naturalis condensationis ad creationem eius, quod patet esse impossibile. Secundum in conuenient

meniens est, quod produceatur, & in nullo subiecto inhæreat, sed sine illo sit, quia nulla est ibi substantia, in qua inhæreat. Tertium, quod detur quantitas sine subiecto, sub qua non contineatur Christus, contra communem modum sentiendi totius scholæ. Probatur consequentia, quia Christus non continetur, nisi sub speciebus consecratis; sed pars illa quantitatis de nouo creata non fuit consecrata: ergo sub ea non consistetur Christus; & ideo non potest dari sine subiecto; quia accidentia panis solum manent sine subiecto ex vi transubstantiationis, per quam desinit esse substantia panis cõuersa in corpus Christi, in qua inhærebant; sed pars illa quantitatis non fuit v̄mquam in substantia panis desinente, tamquam in subiecto: ergo ex vi desinitionis eius non potest permanere sine subiecto. Ex quibus sequitur, quod species sacramentales non possunt naturaliter rarefieri, neque condensari, contra communem modum sentiendi omnium scholasticorum, & contra veritatem ipsam, quia certum est, posse ab agente naturali calefieri; ergo etiam condensari, & rarefieri.

131 Probat̄ur tandem, quia si per rarefactionem acquiritur pars quantitatis, & per condensationem deperditur, idem erunt cum augmentatione, & diminutione; quia per se terminabantur ad maiorem & minorem quantitatem: consequens autem est contra Aristotelem, & omnes; nam Aristoteles semper loquitur de his mutationibus tamquam de diuersis.

Ad argumentum primæ opinionis neganda est consequentia: & cū dicitur, quantitatem per rarefactionem occupare maiorem locum, conueniendum est, sed negandum, quod

ex eo inferitur, nempe singulas partes quantitatis occupare duplicem locum, videlicet antiquum; & nouum, ad quem se extendunt; hoc enim sequeretur, si rarefactio fieret sine vlla mutatione loci, ita vt quælibet pars corporis immutata prorsus occuparet nouam partem, & antiquam loci; non tamen ita fit, sed quælibet extenditur ad nouam partem loci deserendo antiquam; maiorem tamen partem loci acquirit, quam habebat, sicut maiorem extensionem ad locum, & ex hoc acquirit totum corpus maiorem locum. Quo autem modo hoc fiat, explicabitur in solutione argumentorum secundæ opinionis, & eo explicato, constabit ex rarefactione non sequi, quod partes corporis sint in diuersis locis simul, vel se penetrent in eodem.

Ad primum argumentum secundæ opinionis concedendum est, extensionem partium in ordine ad locum esse propriam passionem quantitatis, vel certè actum propriam passionis eius: nam aptitudo formalis occupandi locum est propria passio, vt in prædicamento quantitatis explicando proprietates eius adnotauimus. De hac igitur extensione actuali in ordine ad locum etiam est concedendum, quod non possit provenire ab alia causa, nisi à quantitate secundum diuersos modos, vel dispositiones, quibus potest se habere in ordine ad locum, vel spatium loci: & ideo secundum eos potest correspondere maiori, vel minori spatio: itaque quantitas ex se habet formalem aptitudinem, vt sit actu extensa in loco, & etiam habet aptitudinem, vt sic, vel aliter afficiatur in ordine ad locum, & secundum diuersum modum, quo afficitur; di-

uerso etiam modo se habet ad locū: per raritatem verò ita afficitur, vt partes eius magis sint inter sese distantes; & ideo maiorem habeant extensionem in ordine ad locū, & maiori loco respondeant; & per condensationem ex opposito sic afficitur, vt partes eius magis sint inter sese coniunctæ, & minus distantes, & ideo minori loco, vel spatio respondeant. Ex quo intelligitur, non tenere argum. dum sic arguitur. Actualis extensio in loco, vel spatio procedit à quantitate, & à sola quantitate: ergo maior extensio à maiori; nam consequens distinguitur est, ita vt maior extensio procedat à maiori quantitate, vel ab eadem mensus affecta in ordine ad locum; quia sicut quantitas est apta ad occupandum locum, ita eadem quantitas est apta, vt diuersis modis afficiatur, & vt diuerso modo se habeat in actuali extensione ad locum, maiorem, vel minorem habens: nam cum actualis extensio in loco sit accidens quantitatis, ex diuersis etiam modis accidentalibus potest variari, sine variatione eius secundum entitatem.

33 Confirmatio verò cōcedenda est, nempe quod immutata, vel inuariata quantitas non possit habere maiorem, vel minorem extensionem ad locum; sed dupliciter variari potest, secundum additionem partium, vel secundum diuersum modum se habendi secundum easdem partes; & ita potest utroque modo, vel ex utroque capite variari: actualis extensio eius in ordine ad locum. siue procedat ab ea tamquam à causa efficiente, siue tamquam effectus formalis secundarius; utroque enim modo se habet accidentaliter effectus eius est, & ita potest ex aliquo accidenti variari; modum enim acciden-

ter habet, respectu quantitatis habere plures, vel pauciores partes, quāuis partes pertineant ad entitatem, vel substantiam eius; & etiam habet modum accidentis, habere easdem partes magis, vel minus distantes inter sese, & illud consequitur per augmentationem, aut diminutionem, hoc verò per rarefactionem, vel condensationem; itaque maior, vel minor extensio actualis in ordine ad locum, non minus potest provenire ex eadem quantitate accidentaliter variata per rarefactionem, quā per augmentationem; quamuis extensio partium vt sic, proveniat ex quantitate secundum se considerata, hoc est, abstrahente ab his accidentibus sibi naturalibus, & proportionatis. Et exemplum esse potest in calore secundum probabilem opinionem eorum, qui dicunt, perfectionem posse effectum producere, si sit in materia densa, quā in materia rara, quāuis eundem habeat gradum intensiōnis in utraque. Quo supposito, non sequitur, calefacere provenit à calore secundum se: ergo perfectius calefacere provenit à perfectiori calore, nisi forte sumas calorem perfectiorem pro perfectiori accidentaliter, & quasi extensivè, & tunc eodem modo se habet quantitas eadem rarefacta; est enim maior accidentaliter per maiorem distantiam partium inter sese, quam habet per rarefactionem. Et ita possumus ad formam argumenti sic respondere; cum dicitur. Extensio in ordine ad locum provenit à quantitate: ergo maior extensio à maiori quantitate. Distinguo consequens, à maiori substantialiter, aut entitatiuè, vel à maiori extensivè, & accidentaliter: & in primo sensu non est necessarium verum, bene tamen in primo, vel secundo; & quia eadem

eadem quantitas per rarefactionem sit quodammodo extensivè maior propter maiorem distantiam partium ratione raritatis, quam erat secundum entitatem, hoc sufficit, ut possit habere perfectiorem effectum accidentaliter, hoc est, maiorem extensionem actualem in ordine ad spatium.

134 Ad secundum, concessio antecedente, quod per intensionem qualitatis acquiratur nova pars gradualis intensionis, neganda est consequentia, quod per extensionem quantitatis producatnr necessariò nova quantitas. Et ratio differentie consistit in diversa natura quantitatis, & qualitatis, nam illa non potest intendi, nisi in ordine ad eandem partem subiecti per novam educatione de potentia eius; nova autem educatio est nova productio partis gradualis, ut per se patet; quantitas vero perficitur per ordinem ad extrinsecum, nempe ad locum, vel spatium, in quo extenditur; & quia in ordine ad spatium potest ex duplici capite extendi magis; vi scilicet per additionem novae partis, atque etià per maiorem dilatationem eandem, quam acquirunt per raritatem, à qua habent magis inter se distare: idèd potest acquirere quantitas maiorem extensionem in spatio sine nova parte acquisita, quod contingit in rarefactione, ut superius expositum est; licet non possit qualitas acquirere novam intensionem, nisi per additionem novae partis.

135 Ad tertium negandum est antecedens, quòd per rarefactionem producantur nova puncta; & cum dicitur, ante rarefactionem aquae singula puncta eius correspondere singulis punctis medietatis vasis, post rarefactionem verò correspon-

dere etiam infinitis alijs in alia medietate vasis contentis, distinguendum est; nam si intelligatur utriusque simul correspondere, videlicet his, quibus correspondebant prius, & alijs, quibus correspondent postea, negandum est; si verò successivè, concedendum est, ita ut alija quidem post rarefactionem respondeant, & non his, quibus correspondebant prius, quod possibile esse intelligitur: quia per rarefactionem eadem quantitas dilatur, & acquirit maiorem extensionem in loco, & ex consequenti minor quantitas correspondet maiori spatio, quod necessariò debet fieri per mutationem praesentiae, ita ut totum se extendens ad maiorem locum amittat praesentiam, quam habebat prius, & acquirat aliam, & singulae etiam partes, & indivisibilia amittant partialem, aut indivisibilem praesentiam, quam habebant, & acquirant aliam, & ex consequenti alijs partibus, & indivisibilibus spatij respondeant, & non prioribus, quibus ante rarefactionem correspondebant, alioqui permanerent omnino immotae, quod pugnat cum dilatatione.

Sed contra hoc est argumentum difficile, quia ex hac solutione sequitur, novas partes, & puncta produci per rarefactionem, vel tota partes, & indivisibilia habere corpus parvum, ac habere magnum, quod non est intelligibile. Probatnr consequentia: nam aqua illa ante rarefactionem duplo maior erat vase, post rarefactionem verò adaequatur illi: ergo omnibus, & singulis partibus, & punctis vasis respondeant partes, & puncta aquae: quare tota partes, & puncta habet post rarefactionem, ac habet vas: ergo etiam

ante illam, vel nouas acquisiuit per rarefactionem.

Huic argumento respondent Comibri. qui nostram sententiam sequuntur c. 5. huius lib. q. 17. artic. 4. concedendo, quod tot habeat puncta, & partes paruum corpus, ac magnum, cum vtrumque habeat actum infinita, & vnum infinitum non sit maius altero. Quod probant hoc argumento; si dentur duo circuli concentrici, hoc est, habentes idem centrum, quorum vnus includat in se alterum, tunc omnes lineæ ductæ à centro ad circumferentiam maioris circuli intersectabunt circulum maiorem in puncto, hoc est, tangent in suo transitu punctum aliquod eius: ergo tot erunt puncta in minori, ac in maiori, & consequenter tot partes. Probatur consequentia, quia ad omnia puncta maioris circuli ducuntur lineæ, & per omnia puncta minoris transeunt: ergo non habet maior circulus plura puncta, quam minor, & consequenter nec plures partes; nec idem vnum infinitum erit maius altero. Nec soluitur argumentum, si dicatur, non posse duci lineas ad omnia puncta maioris circuli per punctum minoris, vel non nisi per penetrationem, ita vt multæ lineæ transeant per idem punctum minoris circuli; quia euidens est in Mathematicis, quod à quolibet puncto in quodlibet punctum potest duci linea recta: ergo nullum est punctum in minori circulo, per quod non possit linea recta duci. & idem sine penetratione; nam alioqui aliqua linea posset duci à centro ad circumferentiam maioris circuli, quæ non inueniret punctum, quod tangeret in circumferentia circuli minoris; quod patet esse absurdum.

I 37. Hæc tamen solutio supponit fal-

sum, & idem non potest esse vera; supponit quidem falsum, nempe, quod tot habeat partes & indiuisibilia corpus paruum, ac habet magnum, quod falsum esse ostendimus 1. lib. Phys. agentes de infinito, atque efficaciter probantes, quod licet vnum infinitum sub ratione formali infiniti non sit maius altero, quia ratio formalis infiniti consistit in negatione, aut priuatione, vel per illam saltem explicatur, & intelligitur, priuationem, vel negatio in facto esse, qualis est hæc, consistit in Indiuisibili, & idem non suscipit magis & minus, sub ratione tamen materiali preteritatem consurgente ex partibus infinitis euidens est, vnum infinitum esse maius altero, hoc est alias partes continere præter omnes partes alterius. Quod sic ostendo in eodem exemplo maioris & minoris circuli, qui si extendantur in modum lineæ rectæ, euidens est efficere duas lineas rectas, quarum vna sit longior alia. Quo supposito ita arguo: linea maior resurgens ex maiori circulo habet totam longitudinem minoris, & plus: ergo habet aliquam longitudinem non contentam in ea, & ex consequenti aliquam entitatem realem præter entitatem eius. Ex quo euidenter sequitur plures partes habere, quia habet tot, quot habet linea minor, & alias præter illas, nempe eas omnes, ex quibus constat longitudo, per quam eam excedit, & consequenter sequitur esse maiorem materialiter, hoc est plus entitatis continentem: quia eo ipso, quod in eodem puncto concurrerent, non essent lineæ rectæ. Quod argumentum, nisi euidens esset, non posset probari, quod totum esset maius sua parte: nam eodem argumento, & non alio probatur sic procedente: Quicquid continet totum, quod

con-

continet aliud & aliquid præter illud, maius est illo: sed totum continet quiddid continet qua libet pars eius, & aliquid aliud, nempe cæteras partes: ergo est maius qualibet parte.

138 Et si dicatur, argumentum hoc convincere in corporibus, vel quantitatibus finitis, non verò in infinitis; quia eo ipso, quòd corpus sit actu infinitum secundum magnitudinem, vel multitudinem, repugnat excedi ab alio. Hæc solutio imprimis est manifesta petito principij quia pro ratione reddit illud, de quo est controversia: nam de hoc contendimus, an vnum infinitum excedere possit aliud, aut esse maius illo. Deinde est contra rationem, quia vna quantitas finita est maior alia, quia continet quiddid illa habet. & aliquid aliud non contentum ab illa: sed hoc idem habet vnum infinitum comparatū alteri, vt per se patet: ergo est maius illo. Et si rursus dicas, non satis esse, quòd aliquid contineat vnum, quod non continet aliud, vt sit maius illo, sed requiritur, vt id habeat tamquā finita quantitas: & idcò non satis esse, quòd idem habeat quantitas infinita, quia habet tamquam infinita: aperte petis principium, nam de hoc est controversia, an infinitum hoc habens sit maius, sicut ex hoc est maius corpus finitum.

Ad argumentū de maiori & minori circulo concedendum est antecedens, quòd à centro ad circumferentiā maioris circuli possunt duci lineæ terminatæ ad omnia, & singula puncta eius per puncta minoris circuli, ita vt plures non concurrant in eodem puncto eius: sed neganda est consequentia, quod tot habeat puncta minor circulus, ac maior, sed habet pauciora in infinitum; per illa ta-

men possunt duci lineæ ad omnia puncta maioris: quia ratione dispositionis circularis pauciora puncta possunt correspondere pluribus: quod probatur euidenter exemplo quadrati hoc modo, si ducatur linea inter angulos magis distantes quadrati, quæ vocatur diametralis, euidenter est in Mathematicis esse posse duci lineas rectas ab omnibus punctis vnius costæ, ad omnia puncta alterius costæ oppositæ per puncta diametri, ita vt non concurrant multæ in eodem puncto eius, sed singulæ pertrahant per singula puncta. Deinde nõ est minus euidenter, quòd si eadem linea diametralis ponatur iuxta alteram costam, erit duplo longior illa, vel saltem eam excedet longitudine aliqua minori determinata. Et tandem euidenter est, quòd omnes lineæ rectæ, quæ duci possunt à punctis eiusdem costæ ad puncta eiusdem diametri, non possunt terminari ad omnia puncta eius, sed tantum ad illa, quæ continentur in longitudine æquali; quia secundum hanc tantum longitudinem possunt se correspondere per lineas rectas, vt per se est manifestum. Ex quibus euidenter sequitur, quòd omnia puncta costæ, & omnes lineæ rectæ ductæ ab eis, non ducuntur, nec duci possunt ad omnia puncta diametri, cum nõ ducantur ad puncta illius longitudinis, per quam exceditur costæ ab eodem diametro sic disposito, nec proinde his punctis diametri correspondent in hac dispositione, sed punctis tantum illius longitudinis, secundum quam censentur æquales, & puncta costæ non sunt tot, quot puncta diametri: ergo eadem puncta costæ, & eadem lineæ rectæ ab eis ductæ, nõ correspondent tot punctis diametri in hac dispositione positi, ac corres-

pondebant in priori dispositione. Probatur consequentia, quia in priori dispositione correspondebant omnibus punctis eiusdem diametri, & in posteriori non correspondent omnibus, sed solum punctis certæ longitudinis eius, ultra quos restant puncta alterius longitudinis, per quam diameter in tali dispositione excedit costam, quibus non correspondent. Et ex hoc satis apertè colligitur, quòd variata dispositione possunt pauciora puncta correspondere pluribus. Quod eodem modo probatur in eisdem circulis maiori, & minori: nam si protendantur in duas lineas rectas, evidens est, lineam rectam maioris circuli longiorem esse: sit ergo in duplo longior, & tunc si quælibet ponatur in ista aliam, medietas lineæ maioris circuli erit equalis integræ lineæ minoris, & duci poterunt lineæ rectæ ab omnibus punctis huius integræ lineæ, ad omnia puncta medietatis lineæ maioris ei correspondentis, non verò ad puncta alterius medietatis (per quam exceditur) sibi non correspondentis: unde sequitur, quòd in prima dispositione circularis figuræ pluribus punctis correspondebant puncta circuli minori: in secunda verò dispositione lineæ rectæ correspondent paucioribus.

140 Et ex tota hac doctrina clarè deducitur solutio argumenti principalis à nobis propositi de aqua rarefacta correspondente toti quantitati vasis, eum ante rarefactionem solum medietati illius responderet, quod consequenter habent partes, & puncta eius; correspondent enim omnibus partibus, & punctis eiusdem vasis; sed nō sequitur, novas partes, vel puncta acquisisse; quia possibile est, immo & necessariū, ut probauimus,

quòd pauciores partes, & puncta secundū diuersam dispositionem correspondent pluribus, adquirunt verò diuersam dispositionem partes, & puncta aquæ per rarefactionē; cum magis distent inter sese, & maiorem extensionem habeant ad locum, ad quem ex consequenti mouentur, dum rarefiunt.

QVÆSTIO II.

An rarefactio, & cōdensatio, per se primò terminentur ad quantitatem, vel ad qualitatem, aut ad ubi, seu localem presentiam.

VT intelligatur questio, annoto, 141
quantitatē dupliciter sumi posse. Primò pro ea, quæ est subiectum, quo medio iuhret substantiæ extra accidentia corporea. Secundo sumitur pro extensione ad locū eiusdem quantitatis, vel alterius rei per ipsam, qua extensione carere potest eadem quantitas, & cetera omnia, quæ eā participant ab eadē quantitate, ut patet in corpore Christi, cuius quantitas nō habet extensionem localem, nec dicitur esse in loco, si forte per accidens ratione specierum sacramentalium; & ex hoc infero, extensionem hanc esse modum quantitatis distinctum ex natura rei ab eadem quantitate. Hoc supposito, dum quaerit titulus quaestionis, an rarefactio sit motus per se primò terminatus ad quantitatem, non intelligitur de quantitate primo modo sumpta, quia ex precedenti quaestione constat, per rarefactionem, non acquiri nouam quantita-

titatem, sed de quantitate pro extensione ad locum.

Secundò centū est, per rarefactionē acquiri nouam extensionē ad locū atque ex consequenti nouam presentiam localem, ut docet expressē Arist. 4. lib. Physic. text. 86. & probat euidens ratio, nam corpus per rarefactionem maiorem locum occupat, quā antea illam; ergo maiorem habet extensionem ad locū, & maiori spatio præsens est; sed nec potest habere maiorem extensionem ad locum, nec maiorem presentiam localem, nisi destructis minoribus; cum constet maiorem extensionem ad locum, & maiorem presentiam, esse nouū, atque diuersum modum se habendi in ordine ad locum, vel spatium, incompossibile cum minori; sed nec possibile est, corpus per rarefactionem nouam, atque distinctam extensionem acquirere, nouamque presentiam localem; aut verò esse sint distinctæ, vel saltem modi realis diuersi ex natura rei, attingemus postea. Querit ergo titulus quæstionis, an extensio localis, vel localis presentia, vel utraque simul, (si eadem entitas realis sint per se primò terminent motum rarefactionis, & ita non sit alteratio, sed motus localis, vel motus ad quantitatem pro extensione ad locum, aut hos duos motus includat, vel potius sit per se primò alteratio terminata ad raritatem, quæ sit qualitas; consequenter vero, & quasi secundariò terminetur ad extensionem, vel localem presentiam.

142 Et prima opinio asserit, rarefactionem per se terminari ad maiorem distantiam partium inter sese, condensationem verò ad maiorem hoc modo factas, ut cum corpus sit poris quibusdam plenum, quæ sunt occasionales quædam, quasi partibus eius

insertæ, aliquando partes ipsæ comprimuntur, & per compressionē quasi occludunt eosdem poros, minoresque efficiunt, quò magis ad se inuicem accedunt, & ex hoc sunt minus distantes inter sese, & quasi contrahuntur, & hæc contractio corporis est densitas, & acquisitio eius condensationis; aliquando verò dilantur partes corporis, & maiores fiunt pori, & magis separantur partes corporis inter sese; & hæc separatio est raritas, eiusque acquisitio est rarefactio; & cum maior, vel minor separatio, vel coniunctio partium pertineat ad extensionem in loco, vel ad presentiam localem, asserit hæc sententia rarefactionē, & condensationē esse motus locales compressionis, vel dilatationis. Ita senserunt antiquiores quidam Philosophi, quos citat, & impugnat Arist. 4. lib. Physic. 6. ita etiā sentit Vallesius 4. lib. Physic. text. 84. & controuersia 17. ad Tyrones, in eo solū differēs ab eis, quòd illi ponebant poros vacuos omni corpore, Vallesius vero ponit eos corpore aliquo subtili, ut vaporibus repletos, & dū comprimuntur partes corporis, cedere eis corp⁹ illud subtile, non tamē relinquī poros vacuos, sed plenos adhuc subtiliori alio corpore loco prioris ingrediente, vel eos replēte, sed per compressionē partium, & per maiore coniunctionē inter sese minores fiūt pori, & partes ipsæ minus distantes, & per dilatationē inangis, quòd est condensari, & rarefieri.

Argumentū huius sententiæ vnicū est, quia impossibile est dōdensari corpus, vel rarefieri, nisi partes eius comprimantur, vel dilantentur, & magis vel minus distantes inter sese fiunt, sed etiam impossibile est, magis, vel minus distantes fieri partes solidas, nisi per penetrationem, si non ponatur intervalum ali-

aliquid inter eas, vel vacuum omni corpore, vel plenum subtili, quod facile edere possit: ergo admittendum est hoc necessarium, vel impossibile censenda rarefactio, vel condensatio, quo admissio, magis vel minus distantes fieri partes contingit per motum localem, quo magis ad se accedunt, vel magis à se recedunt: ergo motus iste localis accessus, aut recessus est rarefactio, aut condensatio.

143 Hæc tamen sententia falsa est, & experientiæ repugnat. Et quantum ad primam partem eius ponentem poros vacuos intra corpora, sufficienter impugnata est ab Aristotele eodem loco; deinde quantum ad verumque sensum, probatur esse falsam multis experientiis: nam in corporibus celestibus dantur partes quædam densiores alijs, & tamè intra illas non sunt pori, & multò minus esse possunt subtiliora corpora, cum & ipsa sint subtilissima, atque perfectissima, quæ nullum patiuntur aliud corpus intra se consistere. Præterea ignis, & aer sunt corpora rarissima, intra quæ repugnat dari alia subtiliora corpora intra poros eorù consistentia: & de igne evidens est, quod tale corpus intra se non pateretur, sed illud consumeret, atque etiam aer nullum pati posset præter ignem subtiliorem se: quod verò ignem intra se non habeat, probat evidens experientia; quia per visum, atque etiam per tactum sentitur: consistat vero non sentiri. Alia denique experientia probari potest falsitas huius sententiæ; quia si aqua calidissima cõcludatur intra vas vnde quaque oportum, dum se reducit ad antiquam frigiditatem, simul condensatur, & cum se etiam reducat ad minus spatium vasis occupandum, dirumpitur vas, ne detur vacuum in il-

la concavitate vasis, quam deserit, quod non esset necessarium, si poros intra se haberet aliquo corpore repletos; nam tale corpus ab eo egressum illam cõcavitatem vasis replere posset.

Secunda opinio tenet, raritatem non esse maiorem distanciam partium inter sese, nec densitatem minorem, nec etiam rarefactionem fieri per dilatationem partium, vel condensatorem, aut per compressionem, ita ut vel poros, vacuos partes compressæ replent, vel subtiliorem alio corpore repletos partantur; nec raritatem, aut densitatem esse qualitates aliquas, nec rarefactionem, & condensatorem alterationes ad illas terminatas, sed raritatem non esse aliud, quàm maiorem extensionem corporis in ordine ad locum, vel (quod idem est) maior præsentia localis, & rarefactio, non aliud, quàm acquisitio huius præsentia maioris densitas verò minor præsentia, minorque extensio in ordine ad spatium, & condensatio acquisitio eius; & cum præsentia localis sit idem, quod ubi, ad quod per se terminatur motus localis, consequenter assentit hæc opinio, rarefactionem, & condensatorem esse motus locales per se terminatos ad præsentiam localem, vel ubi, sicut ceteros, seu ad maiorem, vel minorem præsentiam, maiorem, vel minorem extensionem in spatio, quæ idem est cum maiori, vel minori præsentia: quare dum rarefit corpus, non movetur pluribus motibus, sed unico motu locali sic explicato. Ita rariiores non pauci, ex quibus nonnulli asserunt moveri duplici motu, quia extensionem distingunt ex natura rei à præsentia locali, & ideo dicunt primo, & per se moveri ad extensionem, & hunc motum esse rarefactionem, vel conden-

sido.

stationem propriam, ac per se, quam consequitur motus localis ad maiorem presentiam: & quia extensio localis est aliquid quantitatis, vel proprius effectus eius, & per se divisibilis sicut ipsa, assensum constituere speciebus aliam distinctam quantitatis continuae a tribus, nempe, linea, superficie, & corpore: & ideo rarefactio nem, & condensationem per se terminari ad hanc ipsam quantitatis, & esse motus per se ad maiorem, vel minorem quantitatem, non quidem ad maiorem, vel minorem quantitatem, prout est subiectum, quo medio inhaerent substantiae accidentia corporea (quo pacto augmentatio & diminutio terminantur ad quantitatem) quia nulla talis quantitas acquiritur, vel perditur per rarefactionem, & condensationem, ut praecedenti quaestione probatum est; sed sunt motus per se ad maiorem, vel minorem quantitatem sumptam pro sola extensione maiori, vel minori ad locum.

145 Probat hanc sententiam. Primum, quia raritas, & densitas non sunt qualitates, sed solum dicuntur positiones partium in ordine ad locum pertinentes ad extensionem localem, vel localem presentiam: ergo rarefactio & condensationem non sunt alterationes, sed motus locales per se terminantur ad maiorem presentiam localem. Evidens est consequentia: quia motus omnes deserviunt specie à termino ad quem; antecedens, verò expressum in primis est apud Aristotem in praedicamento qualitatibus his verbis; *Rarum vero, & spissum, & asperum, & iene putabuntur quidem qualequid significare: sed aliena cuiusmodi putantur esse à diuisione, quae circa qualem est: quaedam enim positionem magis videntur partium verumque monstrare, &c.* Deinde a-

put D. Thom. 2. lib. de gener. lect. 2. ubi ita ait: *Rarum autem, & densum, ut in 4. Phys. dicitur, non sunt qualitates Physicae, sed positiones partium in materiae secundum propinquitatem in denso, vel secundum remotum in raro.*

Secundum, quia non sunt multiplicandae entitates, & multo minus motus sine urgente necessitate; sed nulla urget necessitas ponendi qualitatem, quae sit raritas, praeter maiorem presentiam localem, nec alterationem per se terminatam ad illam quae sit rarefactio; sed sufficit pro raritate maior presentia localis, & minor pro densitate, & pro rarefactione, & condensatione sufficiunt motus locales per se terminati ad illas: ergo non est ponenda qualitas, neque alteratio, pro raritate, & rarefactione. Minor sic probatur, si aliqua esset urgente necessitas ponendi qualitatem praeter localem presentiam, maxime ut modus, quo sunt raritas, & densitas, facilius intelligatur, vel ut assignetur causa proxima, & quasi effectiva maiori extensionis, vel praesentiae localis; sed utraque ratio, vel causa est insufficientis: ergo non est multiplicanda propter illam. Probat minor de causa priora, quia tota difficultas intelligendi modum, quo fiat rarefactio, in eo consistit, quod idem numero corpus per rarefactionem possit occupare maiorem locum, vel habere maiorem presentiam in eo absque aliqua noua causa, per quam alio modo afficiatur eadem quantitas, cum idem, in quantum idem, semper sit natum facere idem, hoc est, non maius, neque minus, secundum intensionem, vel extensionem, ut possit occupare maiorem locum, vel correspondere maiori spatio, quae correspondebat prius, sed ad tollendam hanc difficultatem sufficit assignare

146

nare pro causa maioris extensionis primas qualitates corporis, nempe calorem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem tali modo attemperatas: ergo prima causa non est sufficiens; sed nec secunda de causa proxima effectiua maioris extensionis, vel presentia, nempe qualitate, quæ sit raritas: quia talis qualitas aliquam debet habere causam proximam suæ productionis in corpore; & hanc sufficeret assignare pro causa maioris extensionis, vel presentia, absq; qualitate media, nempe tale temperamentum corporis, vel diuersum, secundum primas qualitates, à quo poterit sufficienter provenire, ut maiorem, vel minorem presentiam habeat successivè in loco.

147 Probant tandem experientia: quia per solam compressionem digito factam condensatur aer in vitro inclusus; sed non est possibile, quòd per actionem tam facilem producatúr noua qualitas in eodem aere, quæ sit densitas: ergo non est ponenda, & consequenter nec motus, per quæ producatúr, quæ sit condensatio, sed sufficit motus localis eiusdem aeris, quem facile intelligimus digito posse fieri.

Præterea, eadem condensatio aeris fit per impulsum digito impressum, sed impulsus non est productiuus alterius qualitatis, sed solius motus localis, & localis presentia, ut per se est manifestum: ergo densitas producta in aere nõ est aliud, quàm minor presentia localis, neque condensatio erit aliud, quàm motus localis, per quem per se primò producitúr. Tertia opinio negat raritatem, & densitatem esse maiorem, aut minorem extensionem localem, maiorem, aut minorem presentiam: af-

ferit verò esse qualitatem quamdam distinctam realiter ab his, & priorem natura eis, tamquam causam vtriusque, ita ut per eam disponatur corpus ad maiorem extensionem, & maiorem presentiam localem habendam, vel acquirendam: rarefactionem verò, & condensationem esse motus alterationis per se primò tendentes ad has qualitates, sicut calefactio ad calorem: maiorem verò extensionem in loco, & maiorem presentiam consequi naturaliter rarefactionem. Hæc est communis apud antiquos Philosophos, & Interpretes Aristotelis: immo eam tenet ex sanctis Patribus Augustinus capit. 12. Categoriæ in 1. tomo, Damasc. capit. 12. suæ Physicæ, & Interpres Aristotelis: immo eam tenet ex sanctis Patribus Augustinus capit. 12. Categoriæ in 1. tomo, Damasc. capit. 12. suæ Physicæ, & Boetius, & Albert. Mag. in prædicament. quantitatis, autor sex principiorum capit. de situ, comm. 4. lib. Phys. text. 84. & ibidem Burleus, Capreol. in 2. dist. 19. quæst. 1. art. 3. Argen. in 2. d. 18. quæst. unica art. 4. Durand. ibid. q. 1. atq; etiam Hispalen. Sonzinas 8. Methaph. q. 17. Caietan. 3. p. q. 77. artic. 5. etiam si simul asserat, rarefactionem fieri cum additione nouæ partis quantitatis: & ex recentioribus multi; & videtur mihi longè probabilior, & tenenda.

Nam in primis eam absq; dubio tenet expressè Arist. 7. lib. Phy. cap. 2. tex. 11. & 2. lib. de partibus animalium, c. 1. quibus locis enumerat qualitates tangibiles, & inter eas raritatem, & densitatem: vnde non potest, vel apprensus expositio adhiberi his testimonijs ab authoribus secundæ opinionis: testimoniũ verò ex prædicamento qualitatis adductum ab eis, optimè à nobis exponitur suo loco, sed clarius adhuc loquitur Arist. 4. lib. Phys. text. 86. his verbis: *Densum enim, & rarum secundum banc*

Tercia opinio:

hanc contrarietatem lationis factiva sunt, secundum autem ipsum durum, & molle. passionis, & impassibilitatis; & non lationis, sed alterationis magis. Quibus densum, & rarum causam esse docet duplicis contrarietatis qualitatum, nempe gravitatis, & leuitatis; atque etiam duritiei, & mollitudinis, & in quantum sunt causa primæ contrarietatis, asserit esse causam effectiuam motus localis ab ea effectiue procedentis. Ex quo euidenter argumentum desumo aduersus secundam opinionem hoc modo; Rarum & densum sunt causa efficiens motus localis media gravitate & leuitate: ergo sunt causa efficiens extensionis localis, & localis presentie, quæ sunt terminus per se motus localis. Ex quo euidenter sequitur, raritatem, & densitatem non consistere in extensione locali, vel presentia locali, sed esse his priora secundum naturam, cum sint causæ efficientes harum. De raro autem & denso loquitur propriissime Arist. eo loco, ubi agebat aduersus antiquos Philosophos, qui ponebant dari vacuum intra corpora rara: nam cum videantur partes eorum esse separatas, videtur esse intra illas vacuum: sed arguit Arist. quia vacuum non potest esse causa motus localis, cum eum potius impediatur, sed rarum, & densum sunt causa efficiens motus localis, media gravitate & leuitate, quas causant: ergo non potest vacuum consistere in raro. Quod argumentum nullius momenti esset, nisi de raro & denso proprie loqueretur. Idè D. Tho. expressissime. 1. lib. de gen. lect. 14. his verbis: *Si aer rarefiat, vel condensetur: dicendum est, quod talis transmutatio non potest proprie dici augmentum, sed alteratio. sicut enim secundum transmutationem passibilium qualitatum, scilicet*

cer rari, & densi, &c. & 3. p. q. 77 art. 2. ad 3. ubi ita ait, Rarum, & densum sunt quedam qualitates consequentes corpora ex hoc, quod habent multum, vel parum de materia sub dimensionibus.

Deinde probari potest efficacioribus argumentis, & sit primò; impossibile est eandem quantitatem profusè immutatam habere, vel acquirere maiorem extensionem ad locum, aut maiorem presentiam: ergo assignari debet aliqua mutatio in quantitate prior natura, quàm maior extensio, vel maior presentia, à qua hæc procedant, tamquam à causa proxima; sed non est alia assignabilis præter raritatem: ergo prior natura est hæc maiori extensione, maiorique presentia: quare nulla horum potest esse raritas, neque acquisitio eius rarefactio. Probatum minor, quia calor, vel frigus, aut temperamentum, quod assignatur ab authoribus secundum opinionem pro causa maioris extensionis, vel presentie, non potest esse proxima, sed solùm remota: ergo necesse est aliam qualitatem assignare pro causa proxima, & hæc erit raritas. Probo iterum minorem, quia rarefactio est motus localis, per quem corpus mouetur ad maiorem extensionem, & presentiam localem: ergo illa erit causa proxima maioris extensionis, & maioris presentie, quæ fuerit causa motus localis, per quem producitur; sed primæ qualitates, & tale temperamentum earum sunt causa remotissima motus localis: ergo etiam maioris extensionis, & presentie. Probatum minor. Primò, quia proxima causa, motus localis, sunt gravitas, & leuitas corporis, & causa proxima harum raritas, & densitas, ut docet expressè Arist. loco proxime citato; & causa raritatis & densitatis proxima est tale temperamen-

tum primarum qualitarum, vt docet expresse idem Aristot. 2. lib. de partibus animalium capit. 1. in principio. his verbis: *Humiditas enim, & siccitas, & caliditas, & frigiditas materia corporum sunt compositiora, cetera autem differentia eas sequuntur, vt densitas, raritas, grauitas, leuitas, asperitas, lenitas, & reliqua id genus affectiones.* Ergo de primo ad vltimum remotissima causa eiusdem maioris extensionis, maiorisque presentia localis est tale temperamentum primarum qualitarum. Proximum verò raritas, & densitas, media grauitate & leuitate, quæ ex eis sequuntur. Secundo probatur eadem minor, quia per primas qualitates, vel per tale temperamentum earum, non disponitur corpus immediate ad occupandum locum, vel ad maiorem presentiam in spatio: ergo non possunt esse cause, per quas quantitas eis affecta occupet maiorem locum, sed alia erit necessarium assignanda, quæ non potest esse, nisi raritas. Probatur antecedens, quia bene sequitur. Per tale temperamentum non disponitur immediate corpus ad motum localem, sed per grauitatem, & leuitatem: ergo neque ad terminum eius, quæ est maior extensio, vel presentia, quæ sunt terminus per se illius: solum ergo potest esse remota dispositio. Quod verò non sit alia proxima præter raritatem, & densitatem, probatur, quia corpus rarefieri, est partes eius magis separari inter sese, & condensari, magis vniri, acque coniungi; sed hæc est proxima dispositio ad maiorem, vel minorem extensionem, & presentiam, quæ statim sequitur ex maiori distantia partium inter sese: ergo raritas & densitas efficietes corpus sunt immediata cau-

sa, ratione cuius quantitas eius extenditur ad maiorem locum, & acquirit maiorem presentiam in eo, & ex consequenti maior presentia, atque extensio non possunt esse raritas, & densitas, sed effectus harum.

Secundò sic probatur. Raritas, & densitas possunt separari ab extensione, & presentia locali corporis: ergo non possunt in his consistere, sed distingui debent ab eis ex natura rei. Euidens est consequentia, & probatur antecedens in mysterio Eucharistia: nam quædam partes corporis Christi sunt densiores, alijs, alijs rariore, vt ossa densiora sunt carne, & humores rariore carne, & visibus, & tamen constat non habere extensionem in ordine ad locum, neque presentiam localem, sicut nec eam habet ipsum corpus: ergo raritas & densitas reperiuntur sine maiori extensione, ac maiori presentia locali, & idem non possunt in his consistere: & idem potest probari de quocumque corpore raro & denso, vt de aere, & terra: quia sicut potest Deus conuertere partem in corpus Christi, ita potest conuertere aërem in terram, quamuis requiratur contrarietas ad conuersionem: nam aër, & terra contraria sunt: facta autem tali conuersione esset terra sub accidentibus aëris: nullam habens extensionem ad locum, nec localem presentiam, sicut neutrum habet corpus Christi sub accidentibus panis existens; & tamen habere naturalem suam densitatem, sicut cetera accidentia naturalia frigoris & siccitatis: ergo raritas, & densitas non consistunt in maiori extensione, aut maiori presentia locali.

Huius argumēto respondēt autores

secundæ opinionis negando, quod partes Christi in Eucharistia existentes habeant raritatem, vel densitatem, sed dicunt esse dispositas, ut raritatem, & densitatem inducant, si suæ naturæ relinquatur: ideo autem videtur nobis raras esse, vel densas: quia apprehendimus eas secundum modum, quem habent in cælo, aut in cæteris corporibus humanis, & eodẽ modo occupant, terram habere densitatem, si esset sub accidentibus aeris in eam conuersi. Hæc tamen solutio falsi est, quia rarum & densum sic definiuntur, ut docet D. Tho. 1. 2. p. q. 92. art. 3. ad 1. in 2. d. 30. q. 2. art. 1. & 3. p. q. 77. art. 1. ad 3. colligens definitiones eorum ex Aristot. 4. Phys. text. 14. & lib. 7. text. 15. rarum est. *Quod paruum habet materia sub magis dimensionibus; densura verò, quod multum habet materia sub paruis dimensionibus.* Sed definitiones istæ conueniunt partibus Christi in Eucharistia existentis: ergo ibi habent verã, & formalem raritatem, & densitatem. Probatur minor, quia evidens est, quod si eius plus materię habere, quam carnem, & iecur plus quam sanguinem, & reliquas partes, & hoc ex proprio, ac naturali temperamento, quod in Eucharistia habere, non potest negari, eum habeant suum esse naturale partes istæ habent etiam sub minoribus dimensionibus. Quod sic probatur. Partes istæ sic existentes sunt occupatur minoris loci, & minorem occupant in cælo, ubi habent localem extensionem: ergo minores habent dimensiones. Probatur consequentia, quia dimensiones per se primò sunt maiores, vel minores, non per actualem occupationem maioris loci, sed per aptitudinem, quam evidens est non amittere, etiam si actuali ordine ad locum cæcant, ex quibus sequi-

tur, uensiores esse alias, alias vero rariores, quia maioris loci sunt occupatur.

Probatur tandem, quia cum æquali extensione locali, & etiã cum æquali præsentia sit, unũ corpus esse magis densum, vel rariũ, quã aliud: ergo raritas, & densitas non consistunt in maiori, vel minori extensione, aut præsentia locali: evidens est consequentia. Antecedens sic probatur. Ponamus duo vasa eiusdem mensuræ, quorum unum sit plenum aqua, aliud verò non plenum, sed quod minus aquæ eiusdẽ prorsus conditionis habeat, quæ calefacta ab igne rarefiat, & sic rarefacta vas ipsum nõ minus, quã alta adimpleat. Quo supposito, sic a quo. Istæ duæ aquæ habent eandem prorsus extensionem localem, eandemque præsentiam, ita ut neutra habeat maiorem extensionem, quã alia, nec maiorem præsentiam; & evidens est, posse maiorem habere multo minorem densitatem: ergo densitas non consistit in minori extensione, vel in minori præsentia. Et idem argumentum effici potest de raritate, si ponamus medietatem eius plenam aqua, & aliam medietatem plenam aere, tunc enim æqualem habet extensionem localem, æqualemque præsentiam, & aqua est densa, aer verò rarus: ergo non consistunt raritas, & densitas in maiori extensione, vel maiori præsentia locali.

Ut autem veritas postre sententiæ melius intelligatur, & argumenta aliarum facillius soluantur, explicandum est, quæ sit ratio essentialis raritatis, & densitatis, vel in quo consistant qualitates istæ, & qui sint effectus formales, ac primarij earum; ex his enim intelligitur quidnã sit rarefactio, & condensatio. Notandum igitur est primo,

raritatem, & densitatē quatuor præstare corpori. Primum est, quod partes eius magis sint separatæ, vel dissociatæ inter se, aut magis cōiunctæ, vel minus separatæ sine dissociatione; illud enim habent per raritatē, hoc per densitatē. Secundum, quod præstat corpori, est, quod minore habeat multitudinem materiæ, ac parium quantitatis sub maioribus dimensionibus, vel maiorem multitudinem sub minoribus; illud enim habet corpus rarū, vel rarefactum, hoc verò corpus densum, vel condensatum. Tertium est, quod maiorem, vel in minore habeat extensionem localem corpus ipsum, & partes eius, maiorē quidem per raritatē, vel rarefactionē, & in minore per densitatē, vel condensationem. Sed in nullo horum tertium consistit effectus formalis primarius raritatis, sed duo priora quasi materialia sunt respectu primarij, ac formalis effectus, & ideo ab eo connotantur, quare nō potest sine utroque intelligi. Tertius verò effectus secundarius est, formalis quidem, vel etrē in genere causæ efficientis ab ea procedens, secundum diversos modos loquendi authorum nihil ad præsens institutum referentes: nam cum extra primarium effectum sit, parūm refert, vocare talem effectum formalem, vel secundarium efficiētis causæ. Vltimum igitur, quod raritas, & densitas præstant corpori, est, quod maiores dimensiones, aut maiorem mollem, vel magnitudinem habeat, vel suscipiat, sine additione nouæ materiæ, aut nouæ quantitatis: & hoc est primarius effectus eius, qui non debet sic intelligi, ut maiores ipse dimensiones, aut maior magnitudo sint effectus primarius, & formalis raritatis, vel densitatis; nam maior, aut minor magnitudo corpo-

ris, vel maior molles, seu maior dimensio, à quantitate prouenit; non tamen nudè accepta, sed affecta raritate, vel densitate: ergo non potest esse effectus formalis raritatis, aut densitatis, quæ sunt qualitates quædam, sed effectus formalis primarius earū est, constituere corpus rarum formaliter, hoc est, ita illud afficere, ut sic affectus maiorem magnitudinem, & mollem, maioresque dimensiones habeat, eadem eius materia, & eadem eius quantitas.

Quatuor ergo modis possunt definiiri raritas, & densitas, secundū quatuor effectus, ut sigillatim explicetur, & testimonijs Arist. & D. Tho. confirmantur. Primo possunt definiiri hoc modo: *Rarum est, quod habet partes distantes à se mutuoem; densum, cuius partes sibi ipsis propinquæ sunt*, & per has definitiones explicatur secundum primum effectum per rationem intrinsecam eorum connotatum, quas tradidit Arist. in prædicamento qualitatis. Secundū definiuntur sic. *Rarum est, quod parum habet materia sub magnis dimensionibus; & densum, quod multum habet materia sub paruis*; & his definitionibus definiuntur per multitudinem partium etiam connotatam in ratione earum intrinseca; quas definitiones tradidit D. Thom. 3. p. quæst. 77. artic. 2. ad 3. ex Aristot. collectas 4. lib. Phys. text. 84. & 87. Tertio modo possunt definiiri per maiorem, vel minorem extensionem localem, aut localem præsentiam, tamquam per effectum remotum, in hunc modum. *Rarum est, quod sub eadem materia, & quantitate, maiorem habet extensionem localem, aut maiorem præsentiam; & densum, quod minorem*; & has definitiones non inuenio apud Arist. vel D. Thom. nam dum Arist. cap.

cap. de qualitate asserit, rarum, & densum magis monstrare quamdam positionem partium, quam rationem qualitatis, non de positione partium in ordine ad locum intelligit, sed de positione partium inter se, ut definitiones ab eo ibidem assignatę eul- denter ostendunt. Ultimo definitri possunt hac ratione. Raritas est *qualitas apta sic afficere corpus, ut ex eius affectione maiorem magnitudinē, vel dimensiones habeat sub eadem materia, & quantitate.* Densitas verò *qualitas apta sic afficere corpus, ut ex affectione eius maiorem habeat magnitudinem, vel minores dimensiones sub eadem materia, & quantitate.* Quas definitiones deductas ex Aristot. 4. Phys. text. 84. & 85. attulit D. Thom. 1. p. q. 9. art. 3. ad 1. his verbis comprehensas: *Hoc autem est rare fieri, scilicet, materiam eandem accipere maiores dimensiones; & censei debent essentialia; quia assignantur per verum genus raritatis, quod est qualitas, & per ordinem ad effectum formalem, atque primarium eius, ut si definitimus albedinem dicentes: Albedo est qualitas apta facere corpus album.*

156 Secundo notandum est, quòd cū essentia quantitatis consistat in extensione partium, secundum moilem, vel magnitudinem, ita ut vna sit extraliam, & cuilibet debeat distincta pars loci, perfici potest quantitas in subiecto accidentaliter secundum hanc extensionem, sicut qualitas perficitur accidentaliter secundum intensionem, quamvis diuerso modo; quia qualitas perficitur per additionem partium gradualium pertinentium ad entitatem eius, quantitas verò perficitur secundum extensionem sine additione nouę partis pertinentis ad entitatem eius; sed ex eo quòd

afficitur qualitatibus procedentibus ex tali temperamento subiecti, quę sunt raritas & densitas; quam rationem accidentaliter creescit extensio, vel magnitudo eius. Et ratio huius differentię sumitur ex diuersa natura quantitatis, & qualitatis; nam cū essentia quantitatis consistat in extensione partium, apta est magis dilatarı, vel contrahi, secundū partes, quas iam habet actu per aduentum alicuius extrinseci, ratione cuius maiorē extensionem acquirunt, quod non habet qualitas; non enim perfici nata est, nisi per partes de nouo educēdas de potentia subiecti, ut per se est manifestum. Et ex his intelligitur sensus quorundam verborum D. Tho. 12. q. 52. art. 2. ad 1. quibus asserit, quantitatem augeri in his, quę rarefiunt, per intensionem, absque noua additione, quod difficile visum est multis eius interpretib; ex eo quòd quantitas non suscipit magis & minus, id est, intensionem, & remissionem, ut docet Aristoteles in prædicamento quātıtatis; ergo non potest esse verum, quòd augetur per intensionem in rarefactione. Sensus tamē D. Thom. non caret veritate, & proprietate, iuxta hanc nostram doctrinam; nam cum extensio quantitatis augetur mediā raritate, quę est qualitas habens gradus intensionis in subiecto, verè, & propriè dicitur augeri per intensionem, non propriam, sed raritatis eam afficientis, & augetis eius extensionem.

Ex hac doctrina manet explicatus effectus formalis primarius raritatis & densitatis, qui non est aliud, quam constitutio corpus rarum, vel densum; hoc est, sic eum afficere, ut ex tali esse formali maiorem, vel minorē habeat extensionem accidentale partium inter se, quę non est aliud, quam

157

quàm maior, vel minor magnitudo, aut molles, seu maior dimensio sub eadem materia & quantitate. Deinde colligitur id, in quo decepti sunt auctores secundæ opinionis, nempe in eo, quòd vltimum, atque remotum effectum raritatis poluerunt pro essentia eius, nempe maiorem extensionem localem, vel maiorem præsentiam. Quod à priori potest probari esse falsum hoc argumento ex eadè doctrina deducto. Prius intelligitur quantitatem habere maiorem extensionem partium inter sese, maioremque magnitudinem, & mollem, quàm intelligatur habere maiorem extensionem in ordine ad locum, maioremque præsentiam; nam hæc ex illa oritur tanquam effectus ex causa: ergo prius intelligitur; sed eo ipso, quod habet maiorem magnitudinem, sine additione nouæ partis, intelligitur rarefacta, quia non potest intelligi habere maiorem magnitudinem in se seclusa additione partis, nisi per rarefactionem: ergo raritas non consistit in maiori extensione locali, sed in alio priori.

158 Tercio colligitur, quidnam sint rarefactio & condensatio, vel in quo consistat essentialis ratio earum. Est enim rarefactio *motus alterationis per se tendens in raritatem*; & condensatio *motus alterationis per se tendens in densitatem*; cætera enim, quæ per rarefactionem & condensationem fiunt, non pertinent ad essentiam earum, sed vel materialia sunt, & ideo connotantur per illas, vt dilatatio partium, distinctio, vel coniunctio maior earum, maior enim multitudo partium eiusdem materie, & quantitatis sub minori magnitudine, remotos quosdam effectus continent ex eadè quantitate his qualitatibus affecta prouenientes. Vt maiorem exensio-

nem localem, vel maiorem præsentiam.

Vltimo colligitur, raritatem, & densitatem posse esse in corpore non extenso in ordine ad locum per potentiam Dei absolutam; quia extensio maior in ordine ad locum est effectus quantitatis rarefactæ, & distinctus ab ea ex natura rei; ideo potest ab ea separari, & verè separari in corpore Christi in Eucharistia existenti, cum sua raritate & densitate naturali, & sine vlla extensione ad locum. Ad argumentum primæ opinionis neganda est minor, quòd partes corporis non possint fieri magis & minus distantes inter sese, nisi per penetrationem, nam per rarefactionem, & condensationem possunt, quia sic affectantur ab his qualitatibus, vt maiores, vel minores dimensiones recipiant, maiorem, vel minorem magnitudinem, vel mollem habeant, & sub ea maiorem, vel minorem multitudinem partium, & tandem maiorem, vel minorem extensionem in loco. Quæ omnia constant in aère & aqua, quibus si duo vasa equalis mensuræ eis repleantur, constat maiorem multitudinem partium habere aquam, magisque inter sese coniunctas, quàm ad sine penetratione.

Ad primum argumentum secundæ opinionis negandum est antecedens, quòd raritas & densitas nõ sint qualitates, etiam ex mente Aristoteli, qui tam expressè eas connotat inter secundas qualitates duobus illis locis citatis; sed quoniam multa operantur in subiecto, ideo de his loquitur diuersis in locis secundum diuersa, ex quibus illud est magis ad sensum manifestum, quòd partes corporis magis, vel minus distinctas, vel coniunctas officiant inter sese, quod est talem positionem, in continuo illis consistere.

conferre, vel diuersam, & ratione huius effectus materialis non pertinentis ad earū essentiam, nisi tamquam connotatum, sicut pertinet subiectū ad rationem accidentis in concreto significati, loquitur de illis in prædicamento qualitatis: In alijs verò locis eas considerat sub proprijs rationibus, & effectibus formalibus, atq; primarijs; & idē inter qualitates sensibiles eas connumerat. Et in eodem sensu intelligi debet testimoniū D. Thom. cum in alijs a nobis citatis de illis loquens sub proprijs rationibus expressius doceat esse qualitates.

160 Ad primum argumentum concessa maiori, quod non sunt multiplicæ densitates sine vrgenti necessitate, neganda est minor, quod nulla vrgent necessitas ponendi qualitatem, quæ sit raritas, vel densitas, præter maiorem extensionem localem corporis, aut maiorem præsentiam; quia non est intelligibile, quod corpus immutata prorsus quantitate habeat maiorem extensionem localem; quare necessaria est qualitas aliqua præcedens, per quam sic afficiatur, ut maiores dimensiones acquirat, maioreque magnitudinem, à qua procedat maior extensio localis, & maior præsentia; hæc autem qualitas non potest esse prima, nec temperamentum primarium, quia istæ remota tantum fundamentum esse possunt maiorum dimensionum; cum per eas, vel earū temperamentum, non ordinetur proximè corpus ad illas, & multò minus ad extensionem localem, sicut nec ordinantur proximè ad motum localem, per quem producit localis præsentia.

Ad vltimum concedenda est etiā maior, quod per compressionem digito factam condensetur ær in vtre iaculatum; sed minor neganda, quod

per tam leuicam actionem producat raritas; quia si leuis est actio, leue est etiam corpus æris, & facile comprimetur, parua est etiam raritas, que producit, sicut solet in subiecto nimis disposito, ut in stupa leuissima quedam sciatilla calorem & Hammā producere. Et quod tandem de impulsu obijcitur, quod non sit productiuus alterius qualitatis, scilicet solius motus localis, diffcultate caret; quia impulsus non producit raritatem per se, sed per accidens, medio motu locali, cuius est principium per se, sicut etiam solet producere calorem per accidens, in quantum motus localis est causa per accidens caloris in corporibus calidis.

QVÆSTIO III.

An corpus paruum, cui nibil materie, nec quantitatis additur, possit fieri magnū sine rarefactione per potentiam Dei absolutam.

PRIMA opinio concedit esse possibile. Ita Magister sententiarum in 1. d. 18. cap. 5. Durand. ibidem q. 1. Argentina art. 4. Henric. quodlib. 7. q. 7. Altiſodor. lib. 4. summæ q. de veritate humane nature, & Gl. quodlib. 2. q. 11. pro qua referuntur etiam nonnulli expositores sacre Scripturæ, ut Nissen. oratione 1. de resurrectione, Hugo de sancto Victore lib. 1. de sacramētis p. 6. c. vlt. Nicolaus de Lyra in cap. 1. Genes. Probat Durand. primò, quia si corpus paruum, cui nõ additur materia, neque quantitas, non posset fieri magnū sine rarefactione, ideo esset, quia non posset tale corpus maiores dimensiones accipe-

KK re;

re, nisi per rarefactionem; sed hoc est falsum: ergo nulla reperitur implicatio contradictionis. Probatur minor, quia maiores, vel minores dimensiones acquirere corpus, prouenit à quantitate, & ad illam pertinet; sed rarefactio tendit ad qualitatem, quæ extrinsecus: ergo sunt mutationes realiter diuersæ, sicut quantitas, & qualitas realiter distinguuntur, & ideo poterunt separari per diuinam potentiam, & corpus fieri ex paruo magnum per productionem maiorum dimensionum, nulla existente rarefactione.

Secundò, quia Deus potest facere, quidquid potest materia recipere, siue per potentiam naturalem, vel obedientialem; sed magnum, & paruum sunt in potentia naturali materię respectu agentis naturalis, & in potentia obedientiali respectu agentis supernaturalis: ergo potest Deus constituere materiam, vel corpus, cui nihil addatur sub quibuscumque magnis dimensionibus absque rarefactione. Probatur consequentia, quia magnæ dimensiones non minus sunt in potentia eius obedientiali, quam quantitas, à qua procedunt.

162 Tertiò, quia corpus, cui nihil additur, potest acquirere maiores dimensiones ex eo, quòd partes eius separantur inter se, & ponantur in diuerso situ, & positione; sed Deus potest partes corporis sic separare sine rarefactione: ergo poterit tribuere tali corpori maiores dimensiones sine illa. Probatur minor, quia difficilius est, corpus existens in vno loco ponere in altero, non relicto priore, quàm separare illud ab alio corpore, cui erat loco coniunctum, sed valde probabilis est, non repugnare primum; ergo nec repugnabit secundum; quare poterit Deus partes corporis situ & positione inter se coniunctas separare si-

ne vlla rarefactione, præsertim cum talis separatio non sit effectus raritatis, sed quantitatis: per separationem verò partium acquiritur corpus rarefactum maiorem magnitudinẽ, & maiores dimensiones, utq; ex paruo magnum; ergo poterit fieri magnum siue rarefactione per potentiam Dei absolutam.

Secunda opinio tenet, contradictionem implicare, quòd paruum corpus, cui nihil materię, vel quantitatis additur, fiat magnum sine rarefactione. Ita D. Tho. in 1. d. 18. q. 1. ar. 1. & 1. p. q. 91. ar. 1. ad 1. & ibidẽ Caiet. Capr. in 1. d. 19. q. 1. ar. 1. Greg. d. 18. q. vñca, Basol. q. etiam vnica ar. 4. Maior, Mayronius, & Dionys. in eadem dist. Sonzin. 8. Metaph. q. 4. quã sequuntur Conimb. licet ex parte videantur etiã sequi oppositam. Et hæc videtur nobis probabilior, & tenenda.

Probatur testimonio expresso D. Aug. 10. lib. de Genes. ad literã cap. vlt. vbi agens contra Tertullianũ, qui purabat animam nostram crescere, & maiorem fieri, sed nõquam posse diminui, irruit: *Quid autẽ absurdius, quàm putare, vllum esse corpus, manente nature suæ quantitate, quòd vndique crescat, nisi rare fiat.* Nec loquitur hic Sãctus, vt aliquis putare posset, secundum cõmunem ordinẽ rerum, sed de impossibilitate talis effectus per quamlibet potentiam; quia si sic non loqueretur, nihil probaret contra Tertullianum, qui dicere posset, per diuinam potentiam crescere animam, etiã si nihil ei addatur, nec rarefiat.

Probatur etiam ratione D. Tho. in 163 posteriori loco citato, quæ talis est. Magnum, & paruum non pertinent ad essentiã materię, vel corporis secundum substantiam consideratã, sed extra illam sunt; ita tamen, vt in potentia

entia sit ad utrumque: ergo implicat contradictionem crescere, vel maius fieri, nisi mutatis dimensionibus de minoribus in maiores: mutatio vero circa dimensiones duobus tantum modis fieri potest, videlicet per additionem quantitatis ad quantitatem. aut quia eadem materia, vel corpus sub eadem potius quantitate manens suscipit maiores dimensiones; additio vero quantitatis nulla sit, vt supponimus: ergo solus potest fieri mutatio circa dimensiones, ita vt maiores suscipiat idem corpus sine vlla additione: hoc autem est impossibile sine rarefactione: ergo repugnat tale corpus fieri maius sine illa. Probatur minor, quia proprius, atque formalis effectus raritatis est, rarum corpus efficere, sicut albedinis, efficere illud album; sed rarum corpus definitur ab Aristotele, *Quod maiores dimensiones suscipiat sub eadem materia & quantitate* 4. lib. Physic. text. 14. ergo repugnat maiores dimensiones suscipere, nisi per rarefactionem, & ex consequenti maius fieri sine illa.

164 Pro solutione argumentorum notandum est, quod tota difficultas huius questionis consistit in hoc an per solam raritatem, vel densitatem, aut per solam rarefactionem, aut condensationem fieri possit, vt partes corporis sine discontinuatione magis separantur inter sese, & vt idem corpus sub eisdem dimensionibus maiore habeat, vel minore multitudinem partium, vel etiam possit fieri sine his qualitatibus: nam si solum per has qualitates fieri possit, contradictione impleretur, quod corpus paruum, cui nihil additur, vel detrahatur, fiat magnū, vel magnū paruum, nisi per rarefactionem, vel condensationem. Probatur euidenter consequentia, quia corpus paruum, cui nihil additur, non potest

habere maiores dimensiones, vel minores, nec esse occupatiuum maioris, vel minoris loci, nisi partes eius magis inter se separentur, vel coniungantur, & sub eisdem dimensionibus maior, vel minor multitudo earum contineatur: ergo nec potest fieri ex paruo magnum, vel ex magno paruum sine his. Si vero possint magis separari partes, vel coniungi, & maior multitudo earum, aut minor sub eisdem dimensionibus contineri sine his qualitatibus, etiam poterit sine eis fieri magnum, vel paruum per potentiam Dei absolutam. Et prima opinio venit, sine his qualitatibus fieri posse, nostra vero omnino negat; quia licet non sit effectus formalis raritatis maior separatio partium, vel minor multitudo earum sub eisdem dimensionibus; sed effectus formalis sit, sic esse affectum corpus, vt maiores dimensiones suscipiat sub eadem materia, & quantitate; simul tamen, ac necessario connotantur illa, & idem nec esse, nec intelligi potest sine illis, sicut effectus formalis albedinis non potest intelligi sine corpore. Ideo omnino negandum est, quod possint partes separari inter sese sine discontinuatione; vel minor multitudo earum sub eisdem dimensionibus contineri, nisi media raritate, & consequenter quod possit corpus paruum, cui nihil additur, fieri magnum sine rarefactione per potentiam Dei absolutam.

Ad primum argumentum Durandi, concessa maiori, distinguenda est minor, quod maiores dimensiones accipere corpus necessario sit effectus quantitatis; nam vel est effectus maioris quantitatis, vt patet in corpore, quod augetur, vel eiusdem tali modo dispositæ, videlicet per raritatem, cuius proprius effectus

KK 2 forma-

165

formalis est, sic disponere corpus, ut per eandem quantitatem maiores dimensiones habeat; quid sit autem habere, vel accipere maiores dimensiones, profectò non est aliud, quàm esse occupatum maioris loci, vel ei deberi maiorem extensionem in ordine ad spatium, & maiorem presentiam localem. Et quod dicitur, rarefactionem terminari ad qualitatem distinctam realiter à maioribus dimensionibus, etiam est concedendum, sed negandum id, quod inferitur, nempe posse separari per potentiam Dei absolutam has duas mutationes, videlicet rarefactionem, & acquisitionem maiorum dimensionum; quia licet maiores dimensiones distinguatur à rarefactione realiter, non tamò sicut una res ab alia, sed sicut modus à re: & idèò distinctione reali modalis, quàm solent vocare ex natura rei; nam maiores dimensiones sunt modi eiusdem quantitatis rarefactæ, & propterea cõparantur, sicut ad quantitatem, sic etiam ad raritatem/ratione cuius, ut formæ sic afficientis quantitatem ei cõveniunt, vel eam sequuntur tamquam modi; repugnat verò modum separari à re, quam modificat; cum intrinseca ratio eius sit actu modificare. Et exemplum adducere possumus in materia valde simili: nã maiorem quantitatem acquisitã per nutritionem sequitur extensio corporis ad maiorem locum, & motus localis extensionis sequitur motum augmentationis; & etiam extensio ipsa ad maiorem locum distinguitur realiter à maiori quantitate, atque etiam motus localis, per què acquiritur, à motu augmentationis; & tamen repugnat profus dari in rerum natura talem extensionem, & talem motum localem, sine maiori quantitate, & sine augmentatione, quã se-

quitur; quia maior illa extensio modus est maioris quantitatis, & talis motus ad maiorem extensionem localem modus augmentationis, qui non possunt dari in rerum natura, etiam per potentiam Dei absolutam sine maiori illa quantitate, & motu illo, vel mutacione augmentationis, per quam acquiri debet.

Itaque in rarefactione quatuor res **166** perfuntur. Primum est, alteratio ipsa per se primo terminata ad raritatem, & hæc est rarefactio; secundum, maior molles, aut magnitudo, vel maiores dimensiones corporis, quas raritate affectum acquirit; & hæc explicatur, & intelliguntur per hoc, quòd eadè quantitas raritate affecta est occupativa maioris loci, vel spatij. Tertium, maior separatio partium inter sese sine discontinuatione, & simul minor multitudo partium, vel materię sub maioribus dimensionibus; & hoc tertium, tamquam materiale necessariò concurrens ad secundum cõnotatur per illud, sicut corpus cõnotatur per hoc nomen album. Postremum, maior extensio actualis ad locum, vel maior presentia localis; & ex his quatuor, primum non potest vllò modo separari à secundo; quia rarefactio non potest dari sine suo termino per se, qui est raritas, nec raritas potest intelligi in corpore sine ordine ad maiores dimensiones eius, nec maiores dimensiones in corpore, cui nulla sit additio sine ordine ad raritatem se afficientem; nec etiam duo hæc possunt separari à tertio; quia licet materiale sit respectu corporis rarefacti, quòd partes eius magis separatæ sint inter se, atque etiam quòd corpus ipsum rarefactum minorem habeat multitudinem partium sub eisdem dimensionibus; cõnotantur tamen nomine concreto rarefacti, sicut corpus **conno-**

connotatur romine albi, quod satis est, vt repugnet esse sine illo. Tria vero priora nõ implicat contradiccionem separari à quarto; quia non solum sunt res distinctæ, atque etiam natura priores, vt statim explicabitur, sed nec habent essentialem dependentiam ab eo.

167 An verò pro his quatuor ponendi sint quatuor motus realiter distincti, nõ est certum inter authores, sed quidam ex his, qui dicunt, rarefactionem non esse aliud, quàm motum localem, per quem acquiritur maior præsentia localis, vnum tantum motum ponunt in tota rarefactione, putantes extensionem localem, & præsentiam localem non distingui, & ideo non terminare diuersos motus, nec dari præter has qualitates, vel quid aliud acquisitum. Alij verò eas distinguunt, & ideo duplicem motum ponunt; primum terminatum ad quantitatem, quia putant extensionem esse aliam speciem quantitatis distinctam ab his, quæ enumerauit Aristoteles, quamuis sub eis contentam, nec dari raritatem, quæ sit qualitas, vel quid aliud acquisitum. Conimbricenses verò tres motus distinguunt in rarefactione, primum terminatum per se ad raritatem, quæ est qualitas, & hunc vocant alterationem: secundum terminatum per se ad maiorem extensionem partium inter se, quam voeant maiorem magnitudinem, aut maiorem mollem; & iste est motus per se terminatus ad quantitatem præ-existentem sub nouo modo. Tertium, terminatum per se ad maiorem extensionem localem, vel maiorem præsentiam, quæ idem sunt, & hunc vocant motum localem.

168 Nostra verò sententia tria asserit. Primum est, rarefactionem solùm supponere pro alteratione per se termi-

nata ad qualitatem, quæ est raritas iam explicata: & ideo impertinens esse, quòd præter illam ponantur alij motus, vel non. Secundum, præter alterationem ponendum esse motum localem maioris extensionis eam naturam consequentem, & omnino similem ei, qui consequitur augmentationem, & hunc motum per se terminari ad vbi, nec esse distinctum pro extensione locali, & pro locali præsentia, sed eundem. Quod probatur hæc ratione. Motus localis terminatur per se ad prædicamentum vbi, vt docet expressè Arist. 5. lib. Phys. cap. 2. sed vbi non dicit nudum respectum præsentia ad spatium, alioqui non posset per se terminari: e motus: nam ad relationem non datur per se motus. Præterea non distingueretur prædicamentum vbi à prædicamento relationis: ergo præter respectum dicit aliquam entitatem realem absolutam, videlicet talem modum se habendi in spatio vero, aut imaginario; sed modus iste absolutus corporis in spatio non potest esse aliud, quàm extensio eiusdem corporis in eo, quia nõ est excogitabilis alia entitas realis absoluta: ergo integra, & completa ratio prædicamenti, vbi, motum per se terminantis ex utroque integratur, atque compleitur, nempe ex modo extensionis localis, & respectu præsentia ad spatium: quæ rationes licet aliquo modo distinctæ sint, tamquam absoluta & respectiua, hæc tamen intrinseca est illi, & in ea includitur, quia non est intelligibilis extensio corporis in spatio sine respectu præsentia ad illud, non ergo distinguuntur duæ istæ rationes ex quo, sed solum distinctione includentis, & inclusi, & ideo respectus præsentia inclusus intrinsece in extensione complet rationem prædicamenti

169) localem. Sed nec bene procedunt alij, qui sic distinguunt extensionem localem à præsentia, ut velint posse separari inter se, quia dicunt, corpus per totum spatium motum semper habere eandem extensionem localem; quia semper est eadem quantitas eius, ratione cuius dicitur præsens spatio; sed non semper habere eandem præsentiam, sed diuersam, secundum diuersas partes spatij, quibus præsens efficitur per motum. Hoc tamen efficaciter probatur falsum in motu locali consequente rarefactionem, de quo loquimur, immo etiam in motu locali cōsequente augmentationem: nam sicut corpus rarefit, & augetur successiue, ita acquirit successiue maiorem extensionem localem, cum qua euidens est, non posse permanere minorem, quam habebat prius, alioquin adderetur quasi fragmentum extensionis proua magnitudinis, vel quantitate acquisita, & noua pars loci, vel spatij, quæ falsa sunt; nam sicut corpus rarefactum, & auctum, nouum, atq; distinctum locum totalem occupat, destructo priori, ita nouam, atq; distinctam acquirit extensionem sibi adæquatam, sicut nouam, & adæquatam præsentiam, corruptis prioribus, licet veraq; sit partialis comparata ad eam, quæ successiue acquirit corpus in toto spatio, cum necesse sit, terminum motus localis completum, à quo specificatur, diuisibilem esse in infinitas partes proportionales, & in partes aliquotas finitas, sicut motum ipsum; & in motu locali propter specialem eius rationem necesse est singulas partes terminum definire aduenientibus nouis, sicut desinunt singulæ partes motus.

170) Tertium, quod asserit nostra sententia,

est, est probabile esse, quod in rarefactione præter alterationem, & motum localem maioris extensionis cā consequentem ponendus sit alius, qui per se terminetur ad maiores dimensiones, vel maiorem extensionem accidentalem partium corporis inter se, quam vocamus maiorem magnitudinem, aut mollem accidentalem. Ita sentiunt Conimbricenses, & probatur hac ratione. Maior hæc extensio, vel maior magnitudo accidentalis, quam acquirit corpus per rarefactionem, est modus realis eiusdem quantitatis rarefactæ nouæ, atq; distinctus ex natura rei ab ea, cum acquiri possit, & amitti illi permanente, est etiam distinctus ex natura rei à raritate terminante rarefactionem, ergo petit distinctum fieri, & per se successiuum, cum habeat propriam, & positiuam magnitudinem, sicut quantitas rarefacta, quam sequitur: ergo petit distinctum motum. Probatur consequentia, quia fieri per se successiuum, motus est. Ad secundum argumentum eiusdem opinionis concedenda est maior, quod possit Deus, producere in materia, quidquid est, in potentia naturali, vel obedientiali eius, sed minor distinguenda, quod recipere maiores dimensiones sit in potentia materie; nõ est enim in potentia eius immediatè, sed mediè quantitate, à qua proximè prouenit extensio, magnitudo, maior extensio, & maior magnitudo, vel maiores dimensiones; à quantitate, verò ita prouenit, ut vel à maiori, vel ab eadem rarefacta: & ita solum per hæc media possunt à Deo produci ex potentia totius substantiæ corporeæ, in qua recipitur quantitas, tamquàm in proximo subiecto, & ex potentia materie cāquam ex radice, & nõ immediatè in cōsensu, in quo existimat produci posse

posse prima sententia, sicut nec esse album potest Deus producere in corpore, nisi media albedine, ut iam fuit expositum.

17^a Ad tertium neganda est etiam minor, quod partes corporis non rarefacti possint sine discontinuatione magis separari inter sese: & dū dicitur, posse vñ corpus per diuinā potentiam separari ab vno loco, & poni in altero. nō relicto primo, sed ita ut simul sit in vtroq; concedendum est, sed negādū, quod inferatur, videlicet, posse vnam partē eiusdem corporis non rarefacti sine discontinuatione magis separari ab alia, ac prius erat; quia maior separatio partium corporis inter se includitur in esse rari, vel rarefacti; quod est effectus formalis raritatis; tanquā materiale connotatum per illud, sicut corpus includitur in esse albi, quod est effectus formalis albedinis; unde sicut implicat contradictione dari corpus ut materiale connotatum per concretum albi, quin afficiatur albedine, ita repugnat dari corpus habens partes magis separatas inter sese, quin afficiatur raritate. Quod probare possumus experientia, si accipiamus corpus densum, & excogitemus partes eius magis inter sese disiungi, vel separari: nam vel separantur permanentes in eadem densitate, vel amittentes illam; & prior separatio non est intelligibilis sine discontinuatione, nec secunda sine raritate; quia necesse est, ut corpus habens partes ita distinctas minore multitudine partium contineat sub maioribus dimensionibus, quod est rarum esse, vel rarefactum, ut superius probauimus; & idēo repugnat, talem separationem partium fieri sine discontinuatione, nisi per rarefactionem.

Textus Aristotelis.

Quoniam autē oportet primū de materia, & de vocatis elementis dicere, &c.

Textus expositio.

Intentū Aristot. in hoc cap. 6. est explicare, an necessarius sit contactus inter agēs, & passum. Diuiditur autem in duas partes, in prioribus proponit necessitatē agēdi de cōtactu corporū, in posteriori explicat tres modos, quibus possunt corpora se tangere; & docet, quo ex his modis sumatur impræsentiarum contactus. Ad primam partē capituli accedēs, Arist. ait, agendum sibi esse in sequētib; de elementis, & natura eorū, atque etiam de modo, quo inter sese admiscētur ad componēdū mixta; & cum certū sit, per mutuam actionem, & passionē admisceri, agēdū sibi esse de mutua actione, & passione, quam inter sese exercent. Et tandem, cū ad hanc mutuam actionem, & passionem exercēdā necessarius sit contactus, de cōtactu agendum esse, prius quā ad alia explicanda procedatur. Tribus modis sumitur contactus; primo modo illa dēnt se tangere, quæ cum diuersas magnitudines habeant, atq; diuersum situm, eorū extrema simul sunt. Exēplum assignare possumus in quibuscumque corporibus, inter quæ non mediatur aliud. & talis contactus non est propriē Physicus, sed etiam conuenit corporibus Mathematico modo consideratis, & propterea potest vocari Mathematicus, ut si con-

sido.

sideremus duas quantitates immediate, non consideratis substantijs, in quibus sunt, dicemus se tangere, quia conuenit eis esse in loco, & habere distinctum situm, atque etiam extrema sunt simul, & hoc modo sumptit Aristor. contactum 1. lib. Physic.

Secundo modo dicuntur aliqua se tangere, quæ cum distincta loca naturalia habeant, & mutuo sint actiua, & passiua, eorum extrema simul sunt, ut aer, & aqua, vel etiam alia corpora naturalia in eis existentia, & contactus ille conuenit corporibus sub consideratione Physica acceptis, & idem non est communis Mathematicis, nec Mathematicis vocatur, sed propriè Physicus. Quod ex conditionibus, per quas explicatur, manifestum est: nam prima asserit, ea, quæ se tangunt, habere distincta loca naturalia, locus autem naturalis, & Mathematicus distinguuntur, quia ille solum dicit ultimam superficiem circumscribentem; naturalis verò præter hanc addit qualitatem conseruatiuam locati, ut locus aquæ frigiditatem, aut humiditatem. Secunda verò dicit esse mutuo actiua, & passiua, Mathematica autem corpora, ut talia nihil de actione, & passione dicunt. Tertio modo sumitur contactus communissimè, & ideo improprie, prout conuenit cuiuscumque mouenti, quod ut explicet Aristoteles, duo adnotat. Primum, quòd sicut ea, quæ mouent alia, quædam ita mouent, ut non moueantur (& ita se habent intelligentiæ mouentes corpora cælestia, à quibus non mouentur) alia mouent simul, & mouentur ab alijs, ut primum mobile mouet corpora cælestia inferiora, & simul mouetur à sua intelligentia. Ita se habent agentia, nam quædam ita agunt,

ut simul patiuntur ab his, circa quæ agunt, ut ignis agens in aqua repatur ab aëre, alia vero agunt, sed non patiuntur, ut corpora cælestia circa hæc inferiora, à quibus non patiuntur.

Secundum, quod adnotat, est, agēs, & mouens se habere tamquam superioris, & inferioris, nam quidquid agit, mouere dicitur, non tamen omne, quod mouet, dicitur agere: nam sicut pati propriissimè acceptum non dicitur de quocumque recipiente, sed solum de eo, quod per receptionem disponitur ad corruptionem; ita agere propriissimè acceptum non significat quomodocumque mouere, sed per impressionem qualitatis disponentis ad corruptionem, quod est mouere alterādo; sic autem specialiter, & propriissimo modo sumitur agere in hac parte, quia consideratur in ordine ad mixtionem elementorum, & ita sumptum constat minus vniuersale esse, quàm mouere, quia hoc de mouente localiter, & quouis alio genere motus dicitur. His suppositis asserit, tertiam acceptionem contactus communissimam esse, & ideo nimis improprie, secundum quam omne mouens dicitur tangere motum, quomodocumque illud moueat, ut is, qui dolere nos afficit, dicitur nos tangere, licet nos eum non tangamus, & corpora cælestia dū inferiora mouent, ea dicuntur tangere, licet ab his non tangantur. Vnde fit, tactum secundum primas duas acceptiones, Mathematicam, & Physicam, reciprocum semper esse, ita ut quod tangit aliud, necesse etiam sit ab eo tangi. Secundum ultimam verò nõ necessario est reciprocum, sed potest se tenere ex parte vnius tantum, & idem valde improprie est. In præsentia autem capite solum sumitur in secunda acceptione, atque propriissima, quæ respec-

respectu aliarum inferior est, & ideo utramque includit, sed à neutra includitur. Quin to autem lib. Phys. desumitur ab Aristotele in secunda conceptione simpliciter propria.

QVÆSTIO I.

Vtrum agens naturale possit agere in passum distans nihil agendo in medium.

4 **N**ON QUÆRIMUS modò, an agens naturale possit agere in re absentem, vel distantem à se, vel solum in presentem; iam enim hoc disputavimus 7. lib. Phys. c. 2. nò solum secundum potentiam naturalem, sed etiam secundum absolutam Dei; sed solum quærimus, an possit agere in re presentem, hoc est contentam intra propriam spheram activitatis suæ contactu, vel necesse sit eam tangere, ut docet Arist. c. presentis. Ut autem intelligatur questio, distingui debet duplex contactus, formalis, & virtualis. Formalis dicitur ille, quo se tangunt duo corpora contigua, quorù vltima sunt simul, de quo egit Arist. 5. lib. Phys. Contactus iste reperitur inter aërem, & aquam in suis spheris existentes. Alter est contactus virtualis, quo vnù tangit alterù, nò per se, sed per suam virtutem; ita ut inter passum, & virtutè agentis nullum detur medium; & contactus iste non solù reperitur inter agentia spiritalia, & corpora, ut inter Angelum, & corpus, quod mouet, sed etiã inter corpora ipsa: nã Sol agens in hæc inferiora corpora, dicitur ea tangere, nò quidem tactu formali, cū nò sit corpus eis cõ-

tiguù, sed valde distans, tangit verò ea per virtutem à se diffusam ab eis non distantem: sed in contactu isto virtuali inter corpora reperto etiam reperitur formalis, non eiusdem corporis, cui conuenit primus, sed aliterius, per quod eandem virtutem diffundit, ut in eodem exemplo patet: nam Sol agens in aquam dicitur eam tangere media luce diffusa per aërem vsque ad aquam ipsam, sed non possit eam hoc modo tangere, nisi aër ipse, in quo recipitur virtus, & per quem exercetur actio, eam tangeret contactu formali. Quærimus ergo, an necesse sit agens naturale vno, vel alio modo tangere passum intra spheram suæ activitatis cõstitutum, ut in illud agat, vel agere possit nullo modo illud tangendo; loquimur autem de agente immediato, quod per se operatur, & non de remoto, de quo nulla potest esse difficultas; & si contactus sit necessarius, non poterit agens naturale agere in distans, non agendo in medium: si verò possit agere sine vilo contactu, poterit etiam operari in extremum, non agendo in medium. Potest autè questio hæc in duplici sensu agitari, naturaliter, & secundum potentiam Dei absolutam.

Et primò disputabitur à nobis in primo sensu, deinde aliquid dicemus de secundo.

His suppositis, certum est primò, contactum non requiri tamquam rationem formalem agendi, quia agentia naturalia per virtutes in se existentes operantur, tamquam per rationes formales agendi, ut ignis per calorem: contactus verò quicumq; nò est virtus, vel forma agentis, sed solum in similitudine agentis, & passus consistit: ergo non potest esse ratio agendi, sed solum potest esse condi-

L l to:

tio: Inquirimus verò, an sit conditio necessaria, sine qua agens nõ possit agere.

Secundò, certum est, per contactũ non solum intelligi immediationem duorum corporum discretiuorum: quia evidens est, vnam partem eiusdem corporis agere in alteram sibi continuam non habentem eandem formam, sed habere potentem, vel non habentem in eodem gradu, vt si vna pars ligni calefacta calefaciat aliam sibi continuam frigidam, sed intelligitur quæcumque immediatio, vel propinquitas agentis, & passivi, siue continua sint, vel contigua.

6 Tertio etiam videtur certum de agente partiali, quòd possit agere in distans, nihil agendo in medium, si medium tam perfectam habeat formam, ac habet agens ipsum. Constat hoc in igne agente in lignum, cuius partes profundæ non tangunt lignum, sed superficiales tantum, & nihilominus immediatè agunt omnes circa illud. Non est enim verum, quod quidam excogitant, videlicet remotiores partes in isto casu non agere immediatè, sed per partes proximas, quibus suam virtutem imprimunt, & per illas transmittunt ad passum: nam cum omnes partes ignis habeant summum calorem, impossibile est, proximiores recipere calorem ab alijs, vel has eis imprimere eundem calorem. Sed nec verum est, immo planè ridiculum, quòd voluerunt alij, nempe solum agere extrema corporis, vel partem indeterminatam, cui proximè adhærent extrema superficies eius, reliquum verò corpus sicut per se nõ tangit passum, ita per se non agere, hoc enim contrarium est euidenti experientiæ, quia si solum ageret ignis per extremas superficies, so-

lum posset imprimere indiuisibilem caloris; & si solum ageret per quandam partem indeterminatam minorem, atque maiorem in infinitum, non posset habere tantam vim agendi, quantam habere experimur: preterquam, quòd cum passum sit determinatum corpus, & effectum quoque determinatum recipiat ab agente, determinatum quoque esse debet agens, & non sola quædam indeterminata pars. Veritas igitur est, corpus per omnes partes immediatè agere, & partes omnes æquè etiam immediatè operari, quia virtus operatiua completa, atque totalis eius, per quam operatur, vna est ex omnibus partibus æquè immediatè composita, & idèò sicut omnes concurrunt immediatè ad illam componendam, ita concurrunt immediatè ad operandum ea operante, quamuis per extrema indiuisibilia fiat contactus. Euidens est ergo, de agente partiali posse agere in distans aliquando, nihil agendo in medium; propterea solum procedit quæstio de agente totali, & immediato, an possit agere in distans, nihil operando in medium.

7 Et prima opinio tenet, posse aliquando naturaliter hoc fieri, & ideo nullum contactũ esse semper necessarium. Ita Aulicen. in lib. de anima sect. 4. c. 4. eũ Hypocrate, què refert Alexan. 1. lib. Metaph. com. 18. Gab. in 1. d. 37. q. 1. ar. 3. Ocham. Basolius, Mayronius, & Liqueus ibidem, & Priscianus Lidius apud Theophilum 2. lib. de anima text. 37. Pro hac etiã sententiã citatur Scotus in 1. dist. in. 37. q. vnica, quo loco agit de præsentia agentis necessariò requisita ad agendum, sed de agentibus naturalibus, & corporeis, expressè tenet, non posse naturaliter agere in distans, ni-

si agendo in medium, præsertim in solut. ad argum. quamvis de agentibus superioris ordinis dicat non implicare contradictionem, quod operentur, ubi non existunt per se, nec per propriam virtutem.

Probatur hæc sententia multis experientijs, vt de magnete attrahente ad se ferram distans, nihil agendo in aëre, vel in alijs corporibus in eo exillentibus: de pisce stupore quodam afficiente brachium piscatoris, nihil in arundine media operante, de animalibus, quæ solo intuitu oculorum nociuam qualitatem alijs imprimunt, & non in medio, de papyro, vel charta, super quam si oleum infuderis, calcit, immo feruescit oleum, integra perseverante charta; & de lebece pleno aqua, & super ignem posito, cuius fundus friget aqua feruescente; atque etiam de phantasia, vel imaginatione movente appetitum sensiuum, à quo valde distat, cum sit in cerebr. o, appetitus verò in corde, & nihil agendo in intermedias partes corporis, & pluribus alijs, quas libenter omitto, quia eadem est difficultas in omnibus; nam eiusmodi agentia, & similia agunt circa corpus distans nihil operando in medium, vel si aliquid operantur, non necessarium, sed omnino impertinens respectu operationis in distans: quare non minus possent circa illud operari, etiamsi nihil operarentur circa medium: ex quibus sequitur, posse agens naturale operari in distans, nihil prorsus operando circa medium.

Secundò probatur in quibuscumque agentibus naturalibus, in quibus assignatur determinata sphaera actiuitatis, intra quam operari possunt, & non extra illam. Quo suppo-

sito sic arguunt: ignis operatur intra totam suam spheram actiuitatis: ergo vel operatur per se immediatè, tam in remotas, quam in proximas partes, vel solam in his operatur immediatè, in remotas verò mediatè, hoc est, medio effectui producto circa proximas; & si primum dicatur, sequitur operari in distans, quod non tangit. Probatur consequentia, quia vltima superficies ignis non se extendit ad totam spheram; ergo nec potest eam per se tangere, cum tamen per se immediatè operetur in totam: si verò dicatur secundum, sequitur posse agere ultra suam spheram. Probatur consequentia, quia sicut potest agere in secundam medietatem eius per calorem productum circa primam medietatem sibi proximiorum, eadem ratione poterit agere per effectum productum circa secundam medietatem in aliam tertiam, & per effectum productum in hac poterit agere circa quartam, & sic in infinitum: quare non habebit determinatam spheram, sed infinitam. Vnde sequitur, quod vel agens naturale possit agere in distans: non agendo in medium, vel quod non habet spheram actiuitatis determinatam, sed actio eius ad infinitam distantiam possit se extendere. Tertio, quia agentia spiritalia possunt naturaliter operari in remotà, nihil operando in medium, vt Angelus potest mouere corpus à se remotū, & vnus alloquitur alterum quomodocūq; à se distans, sicut nos alloquimur eos in caelo existentes: ergo concedendū est idem posse agentia naturalia corporalia, quorū virtus ad aliquā distantiam potest se extendere. Secunda opinio negat, agens naturale posse agere in distans, quia agit in medium aliquo

actione reali, vt in principio quaestio-
nis explicatum est, & ideò neces-
sarium omnino esse, quod tangat pas-
sum tactu formali, vel virtuali per
virtutem diffusam per medium. Ita
expresse Arist. cap. præsent. & 7. li-
bro Physic. cap. 1. D. Thom. 1. part.
q. 8. art. 1. & ibidem Calct. 3. contra
gent. cap. 68. & ibidem Ferra. com-
ment. 7. lib. Physic. commen. 2. Albert.
Mag. 7. lib. Physic. tract. 1. c. 4. Egid.
ibid. c. 2. & Sorus q. 1. Capreol. In 1. d.
37. q. vnica, Durand. & A. gent. q. 1.
& cum his omnes recentiores. **Que**

9

sententia non solum est probabilior,
sed vera, & tenenda. Quam probat
Arist. in 1. loco experimentalis indu-
ctione in omni genere motus, tam
augmentationis, quàm alterationis: nã
in omnibus experimur agentia natu-
ralia non agere in passum, nisi tan-
gendo illud, & ideò nec in distans, ni-
si agendo in medium. Sed potest a-
liquis respondere, experientiam hæc
solum esse veram in effectibus sen-
sibilibus frequenter productis, præ-
ter quos sunt particulares alij, & qua-
si extraordinarij, qui referuntur in
secundo argumento primæ opinio-
nis, & producuntur in passum distans
sine actione in medio, in quibus
non probatur efficaciter per talem
inductionem. quod semper sit neces-
sarium agens tangere passum, licet
probetur necessarium esse frequen-
ter: ideò vniuersaliter probandũ est,
ita esse necessarium, vt nunquã cõ-
tingat oppositum.

Sed non bene probatur à quibus-
dam ex eo, quòd sicut corpus nõ po-
test trãsire de extremo ad extremũ,
nisi per locum medium, ita neque a-
ctio eius: quare necesse est, vt per to-
tum medium diffundatur vsque ad
extremum corpus, cui impiorõda
est. Hæc, inquam, ratio non est suf-

ficiens, quia diuersa est consideratio
de transitu corporis, & actioni; nam
idem numero corpus transit de ex-
tremo ad extremum per medium;
sed non eadem actio numero: cum
non possit idem numero accidens
de vno subiecto trãsire ad aliud: er-
go non bene inferitur ex actione,
quòd non possit ad extremum per-
uenire, nisi per medium, cũ nec per
medium perueale possit.

Minus etiam bene probatur ab a-
lijs ex limitatione agentis, vel virtu-
tis eius, ex qua colligunt indigere
cõtractu, vel approximatione ad pas-
sum, siue qua non potest agere in il-
lud: & quòd si possit agere ad aliquã
distantiam, non agendo in medium,
posset ad quamlibet, etiã infinitam
quod est absurdũ. Nam primò ex hæc
limitatione agentis solum videtur
colligi, quòd limitatã spheram acti-
uitatis habeat, ita vt ad tantam di-
stantiam, & non ad maiorem pos-
sit actionem suam extendere: quòd
verò ad quamlibet possit, non pro-
batur, quia maior virtus requiritur
ad agendum ad maiorem distan-
tiam, quàm ad minorem, non certè
propter actionem in medium, ita
vt in vincenda resistentia medijs vi-
deatur laborare virtus agentis, &
ideò magis, si maior sit distantia me-
dij: nam hoc euidenter probatur fal-
sum in agentibus non habentibus
contrarium, vt in luminoso, quòd
patet non laborare in vincenda re-
sistentia medij (quæ nulla est) &
nihilominus habet limitatam spheram,
ad quam potest propriam a-
ctionem extendere, & non ultra:
& ideò non sequitur, quòd possit
agere ad quamcumq; distantiam: ead-
em ergo ratione nõ sequitur, quòd
si agens possit agere in distans, non
agendo in medium, possit agere ad
quam-

10

quamlibet distantiam. Probatur eō-
sequētia, quia seclusa resistentia, vel
difficultate mediij, sola distantia de-
terminat virtutem agendi, ita vt ad
tantam distantiam, necessariā sit tā-
ta virtus, & minor nō sufficiat, qua-
re si finita sit, non poterit extendere
actionem ad infinitam distantiam,
etiam non agendo in medium: nam
per actionem in medium nec hebe-
tatur, nec defatigatur virtus agēis:
ergo impertinens est, quōd agatur in
medium, vel non ad extendendam
proprietatem actionem ad maiorem, vel
minorem distantiam, sed hoc solum
provenit ex maiori, vel minori limi-
tatione virtutis, ex qua solum pote-
rit probari, quod magis, vel minus
limitatam spheram habeat. & conse-
quenter ex eo, quōd sit limitata, so-
lum probabitur, quod ad tantū distā-
tiam agere possit, siue in medium a-
gat, vel non; & nullo modo, quod nō
possit agere in distans, non agendo
in medium.

11

Secundō, quia vt inferius osten-
detur, non solum de agente finito
probat, quōd agere non possit in
distans non agendo in medium, sed
etiam de agente infinito: ergo quōd
non possit agens finitum sic agere,
sed necessario debeat tāgere passum,
non bene probatur ex eius limita-
tione. Sed nec tandem probatur effi-
caciter ex modo agendi corporei a-
gentis vniiformiter diffōrmiter, hoc
est, prius, & fortius in partem pro-
piorē partem passū, quā in remotio-
rem, ex hoc enim ita arguunt non-
nulli. Agens naturale fortius agit in
proximiorē partem passū, quā in
remotiorē: ergo signum est, quōd
non possit agere, nisi approximatum
passo. Probatur consequentia, quia si
non requirit approximationem, eo-
dem modo ager in rem, vel partem

magis, vel minus distans. Hoc au-
tem argumentū non probat sufficiē-
ter intentum, quia cum maior vir-
tus requiratur ad agendum ad maio-
rem distantiam, quā ad minorem,
siue in medium agatur, vel non, vt
probauimus, etiam si agens non ope-
retur in mediū, fortius ager in pro-
ximiorē partem passū, quā in re-
motiorē, propter minorem distan-
tiam, quā habet respectū illius. A-
lia igitur via probanda est commu-
nis sententia, quā sequimur.

12

Probatur autem primō hoc argu-
mēto, vna ex potissimis rationibus,
propter quam natura non permittit
vacuum inter vnum, & alterum ele-
mentum, ex quibus componitur mū-
dus, ea est, ne impediatur influxus,
quem inferiora recipiunt à superio-
ribus, quia per medium vacuum nō
potest naturaliter deriuari, vt docet
expressē Arist. 1. lib. Meteororum in
prie. illis verbis. *Est autem ex ne-
cessitate continuus quodammodo iste
superioribus latens, vt omnis ip-
sius virtus inde gubernetur.* Et cum
eo tota schola Philosophica. Ex quo
duo sequuntur euidenter. Primum,
quōd agens naturale non possit age-
re in distans, si medium esset vacuū,
cuius tota ratio est, quia virtus agen-
tis non potest per medium vacuum
naturaliter deriuari ad passum propter
incapacitatem mediij vacui. Secundo
sequitur, non posse naturali-
ter agēs agere in passum distans, nisi
eius virtus deriuetur ad illud per
medium. Probatur consequētia, quia
si hoc non esset necessarium, nec va-
cuum inter mediū impediret actio-
nem superiorum corporum in infe-
riora, vt per se est manifestum; sed
non potest naturaliter deriuari per
medium, nisi media actione eiusdē
agentis in ipsum; ergo nec poterit
21 } agens

agens operari in distans, non operādo in medium.

13 Secundò, quia evidenti experientia notum est, quòd si inter agens & passum ponatur corpus incapax virtutis, quam agens debet imprimere in passum, impeditur omnino actio eiusdem agentis circa ipsum, ut si inter luminosum, & aërem ponatur corpus opacum impeditur illuminatio eius; sed non impeditur, si non esset necessarium derivari virtutem per medium, ut perveniret ad extremum, sed posset agens operari in distans, non operando in medium: ergo omnino necessarium est, & ex consequenti naturaliter impossibile, quòd agens operetur in distans, non operando in medium. Ut autem hæc veritas melius intelligatur, & facilius Soli possint argumēta opposita, explicandum est, quo pacto derivari debeat virtus agentis per medium ad extremum, ut circa illud agere possit. Dicimus autem necessarium esse, ut eadem virtus, per quam agens operatur, derivetur per totum mediū, & omnes partes eius, non quidem secundum eundem effectum, nec secundum eandem actionem numericam, vel specificam, sed secundum eundem, vel diversum effectum iuxta capacitatem, & dispositionem diversarum partium eiusdem mediij, ita ut sit totum medium capax sit eiusdem virtutis, eiusdemque effectus eius, eadem virtus, & per eandem actionem, & secundum eandem effectū derivari debeat usque ad passum; si autem non sit capax eiusdem virtutis, sed alicuius effectus eius, satis erit secundum eandem effectum derivari. Quòd hoc exemplo sit manifestum. Agit Sol in hæc inferiora corpora per lucē, cuius capacia sunt corpora cœlestia intermedia, non

tamen sunt capacia alicuius effectus eius: elementa verò usque ad terrā, non solum lucem recipere possunt; sed etiam calorem, & alias qualitates, immo & in eis, atque ex eis possunt generari mixta virtute eiusdem Solis, concurrentibus alijs causis; terra verò propter nimiam densitatem, & opacitatem non est capax lucis secundum profunditatem, sed solum secundum superficiem externam, est tamen capax caloris, quem media luce attingente superficie terræ diffundit Sol usque ad centrum eius, & per calorem sic diffusum producit in inferioribus partibus eiusdem elementi mineralia, nempe aurum, & argentum, concurrentibus ad eundem effectus simul cum calore Solis cæteris influentijs cœlorum, & astiorum, & sic tangit Sol tactu Physico, ac virtuali quæcumque corpora, circa quæ operatur, per eandem quidem virtutem secundum diversos effectus, & actiones ab ea procedentes, & in toto medio receptas, iuxta capacitatem, & dispositionem diversarum partium eius, quod requisitum est, & sufficiens, ut circa totam hanc spheram suæ actiuitatis usque ad extrema eius agere possit.

Ex quibus sequitur non sufficere, ut agens operetur in extremam partem, vel corpus suæ spheræ, à se distantem, quòd agit in medio per aliam virtutem distinctam ab ea, per quam acturum est in extremum, ut scotus existimat ubi supra, sed requiritur, ut per eandem virtutem operetur in toto medio, quamvis non secundum eandem actionem, vel effectum, sed iuxta capacitatem, aut dispositionem mediij, ut explicatū est. Gratia exempli. Non sufficit, ut ignis possit calefacere partem, vel corpus

distans,

distans, quod agat in medio per siccitatem, quamvis siccitas esset dispositio requisita ad agendum per calorem, sed necesse est, operetur aliquo modo per calorem. Cuius ratio est, quia agens per aliam qualitatem distinctam non est idem agens, sed diversum, licet materialiter ratione identitatis subiecti sit unum: ergo etiam si per unam qualitatem operetur per medium, non dicitur virtus alterius qualitatis derivari ad passum, cum nullo modo diffundatur per medium: quare non poterit per illam agere in distans, licet per aliam distinctam operetur in medium: nam ex hoc non operabitur idem agens in medium, sed diversum: & ita se habebit talis operatio respectu agentis per aliam qualitatem, ac si non esset: & ideo si ignis calefaceret terram, non calefaciendo aerem, licet in hunc ageret per siccitatem, eodem modo diceretur agere in distans, nihil operando in medium, ac si non haberet siccitatem, nec per illam in medium ageret, requiritur ergo, ut per eundem calorem agat in medium secundum se, vel secundum aliquem eius effectum.

16 Et ex his facile respondetur ad primum argumentum sumptum ex diversis experimentis, de quibus egimus 7. lib. Phys. & ideo non est necessarium nunc ea repetere, quæ eodem loco adnotata sunt, sed uniuersaliter negandum est, aliquando contingere, quod agens operetur in distans, non operando in medium, & etiam negandum est, quod circa illud operetur nihil agendo in medium. Sed piscis ille stupore afficit brachium piscatoris, effundendo aliam qualitatem per arundinem, & chordam vsq; ad brachium, cuius capaces sunt, & à qua stupor procedit, quamuis in illis non

habeat eundem effectum stuporis propter eorum incapacitatem illum recipiendi, quemadmodum lux solis effusa per inferiora corpora celestia non habet effectum caloris, quem habet circa aerem, & aquam. Et eodem modo operantur animalia per qualitatem ab oculis eorum derivatam, vel ab alia parte corporis per oculos; eam enim per medium effundunt quamuis non habeat eundem effectum in medio corpore, quem habet in extremo, propter diversam capacitatem, aut dispositionem vtriusque. Eodem etiam modo operatur magnes attrahendo ad se ferrum. Et pari ratione de magnete, & alijs philosophandum est.

Sed aliam experientiam de aqua calefacta in vase adducit Arist. sect. 24. proble. quæst. 5 & 8. ubi fundum lebetis in principio nimis calidum esse docet, post vero seu uescere aqua, non frigidum, sed minus calidum, vel temperatum, eo modo, quo balnea in hyeme calidiores sunt, quam in æstate.

17 Ex quo deduci potest, quod ignis agat in aquam nihil agendo in medium, nempe in fundo lebetis, vel (quod idem est) intensius aliquando circa extremum agere, nempe circa aquam, non intendendo medium. Rationem autem huius reddit, quia in principio calefacta aqua, dum aqua frigida est, totus calor, quem producit ignis, concluditur in fundo vasis, neque ascendere permittitur impeditus ab eadem frigiditate aquæ, sed dum aqua per alias partes vasis magis calefit, quali permittitur respirare calor in fundo, velut euentus, & ascendere, magisque calefacere aquam, & per ascensum eius relinquitur idem in fundo lebetis minus calidum, vel magis temperatum, quam prius.
Hoc

Hoc verò sic est explicandum, & intelligendum, ut verum esse possit, non quidem ita, ut idem numero calor in fundo existens ascendat, & fundum deferat: nã hoc impossibile est, cum non possit idem numero accidens trãfire ab vno subiecto in aliud, sed per calorem inclusum, atque deventum in fundo vasis intelligit Aristoteles vapores, & exhalationes calidas ab igne excitatas, & in poris eiusdem fundi inclusas, quæ non permittuntur ascendere propter maximam densitatem, quam habet aqua in principio frigida, & idè in fundo permanentes magis calidũ ipsum efficiunt; sed aqua iam calefacta per partes alias lebetis, & simul etiam rarefacta, ascendere possunt calidæ illæ exhalationes fundi, quæ cũ leues sint, sua naturali inclinatione sursum tendunt; ascendentes verò magis calefaciunt aquam, & deferentes fundum, magis temperatum redditur. Accedit etiam alia causa, ob quam magis temperatur fundum lebetis: nã partes aquæ frigidiores ratione suæ densitatis, & grauitatis, descendunt ad fundum lebetis, & succedunt calidis exhalationibus poros eiusdem lebetis deferentibus, eosque adimplentes minus calidum efficiunt fundum. Accedit etiam, quòd dum iam aqua intensius calefit prope fundum vasis, propter raritatem, & leuitatem, quã acquirit simul eum calore intensiori, ascendit sursum; quia naturale est, ut grauiora sint sub leuioribus, & partes aquæ superiores, sicut frigidiores sunt: quia magis distant ab igne, ita sunt grauioribus, idè naturali inclinatione descendunt ad fundum lebetis, sicut calidiores ascendunt, & ex hac parte magis infrigidatur: & ita nunquam contingit, aquam fundum vasis tangentem eo esse calidiorum.

Nec sequitur, ut contendeat argumentum, ignem agere in distans non agendo in medium, vel fortius agere in remotum, quàm in proximum, ut facile constabit intelligenti doctrinã traditam. Quamuis aliquando admitti posset, quòd intensiorem effectum producat agens in partem remotiorem: hoc tamen per accidens contingit propter maiorem dispositionem illius partis. Et hoc modo contingit aliquando aquam citius conuerti in aërem, vel exhalationes calidas, propter nimiam humiditatem eius, in qua assimilatur aëri, & iuuare etiam solet aëreum istans nimis calidus. Et eodem prorsus modo respondendum est ad aliam experientiam de oleo feruescente super papyrum, vel chartam, & similes, quas breuitatis causa omittimus. Vltima verò de phantasia mouente appetitum sensitiuum à se distantem, difficultate caret, iuxta communem, & veram sententiam tenentem, apprehensionem finis, per quam sensus mouet appetitum sensitiuum, vel etiam intellectus voluntatem non concurrere per modum efficiētis causæ ad actus harum potentiarum, sed per modum finis, in quantum sunt conditiones, per quas finalis causa propriam causalitatem exercet circa illas, & idè non est necessarius contactus, vel approximatō eius, sed satis est, quòd vtraque potentia sit radicata in eadem anima, ut per naturalem sympathiam possit eam mouere, aut excitare ad operandum, ita ut dum per vnā potentiam anima percipit obiectum, per aliam illud appetat. Et in potentijs sensitiuis & intellectiua sufficit naturalis subordinatio extēnarum cum internis, & omnium sensitiuarum cum intellectu, ut eadem anima per inferiores operetur circa

circa superiores, & per utrasque circa obiecta, quamvis actio exteriorum sensuum in internos, in qua videtur propria facultas Physica intervenire, per medium fiat hoc modo, ut ab oculo, vel alio sensu ducatur species sensibilis per neruum vsque ad sensum internum, & ita in eo imprimat alias similes eiusdem obiecti, per quas internus sensus operetur.

19

Ad secundum argumentum concedendum est illud, quod præsupponit, videlicet agentia naturalia determinata habere spheram suæ activitatis: illud verò, quod deinde inquirat, an intra spheram operetur agens immediate per se in omnes partes, vel in proximas per se, & in remotas per se operari in omnes, & diversa tamen ratione: nam in proximas, quas per se tangit tactu formali per se imprimendo eis effectum, in remotas verò per effectum, seu virtutē diffusam in proximas, non quidem ita ut sola hæc virtus diffusa operetur, sed etiam agens ipsum, quia virtus hæc dependet ex actuali concursu agentis, quod ex eo fit manifestum: quia si operaretur virtus illa in partibus existentibus sine tali concursu, & quasi separata omnino ab agente parum posset efficere, videmus autem fortiores habere actionem, & longè perfectiorem effectum, ac si ageret separata: talis ergo virtus vel effectus medium est, per quod in distantes partes operatur agens, sed cum sint omnes tota propria spheram, absque dubio operatur eam omnibus, & virtus eius ad quolibet derivata operatur, ut actu coniuncta agenti, sicut rivulus decurrit semper, quia tota aqua & quolibet eius pars coniungitur fonti per quamdam continuationem. Et ideo neganda est utraque consequentia. Prima quidem,

quod si agens operatur in medietate in omnes partes; ergo operabitur in remotiores sine contactu. cum non possit eas per se tangere, hæc in quâ consequentia neganda est, vel distinguendum consequens de tactu formali, aut virtuali; & licet primo contactu eas non tangat, tangit secundo per virtutem diffusam à se per medium, & etiam interuenit contactus formalis partis medij proximè attingentis vltimam partem eiusdem medij, & operentis circa illam simul cum agente præcipuo actu concurrente cum sua virtute, per quam pars illa operatur, ut expositum est. Secunda etiam consequentia neganda est, videlicet, quod si agens operetur in partes remotiores per proximas, sequitur, quod non sit determinata spheram virtutis eius, sed possit extendi in infinitum: nam cum semper operetur actu agens cum omnibus partibus intra suam spheram contentis, per quas effundit propriam virtutem, & effectum, & cum idem agens sit finitum, non potest suam virtutem effundere hoc modo, nec per illam operari ad quolibet distantiam, sed ad certam, & limitatam. Argumentum verò probaret aliquid, si in partes magis distantes operarentur proximiores omnino separatè à concursu actuali agentis.

20

Ad vltimum negandum est antecedens, quod agentia spiritualia, ut Angeli possint agere in distans, non agendo in medium. Ad aliud verò, quod de locutione eorum dicitur, respondet, vnum Angelum non alloqui alterum per productionem alicuius speciei, vel conceptus in intellectu eius, sed per voluntariam ordinationem sui conceptus ad alterum: quo pacto certissimum est, nos alloqui Angelos, & ideo non est necessarium, quod Angelus, qui loquitur, præsens sit al-

M m terti.

teri, quæ alloquitur, sed ad quilibet distantiam potest fieri talis locutio, sicut nostra cum eis. Ita D. Tho. 1. p. q. 107. art. 4. Si verò dicatur, Angelum loquentem; imprimere speciem aliquam, vel effectum realem in intellectu audientis, consequenter erit necessarium concedendum, quod non possit alloqui vnus Angelus, nisi alterum sibi præsentem; quia virtus, vel locutio, non potest diffundi per medium, sicut nec potest vnus Angelus dimouere alterum à proprio loco, nisi præsens sit illi, neque aliquid aliud circa eum agere, nisi agendo in medium. Qui verò dicunt locutionem Angelorum eodem modo fieri, vt Angelus, qui loquitur, producat in se aliqua signa, vel in cælo, aut in aere, per quæ audiatur, vel intelligatur ab alio, non tenentur cõcedere, quo ad agationem Physicam in distans, quia impressiones istæ semper fiunt circa corpus præsens, vt per se patet.

QVÆSTIO II.

An agens naturale, vel creatum possit agere in distans nihil operando in medium per potestiam Dei absolutam.

21 **Q**uestio hæc à nemine agitur: nam licet de instrumentis disceptent plures ex recentioribus interpretibus Arist. 7. lib. Physic. cap. 2. an de potentia Dei absoluta possint eleuari ad agendum in rem distantem, vbi nec sunt præsentia per se, nec per suam virtutem, sed de secundis causis, an licet non possint naturaliter intra spheram suæ actiuitatis agere in remotum, nisi agendo in medium, per quod suam virtutem diffundant vsq; ad idem pal-

sum remotum, possint tamen virtute diuina ita agere, vt Sol in hæc inferiora corpora, nihil profus agendo in intermedios cælos, vel in visceribus terræ possit producere aurum nihil agendo in aere; hoc enim speciale habet difficultatem, atq; maiorem, quàm de Instrumentis: quia nemo dubitat, quin causæ secundæ agere debeant per propriam formam, & virtutem, vt Sol per lucem, & ignis per calorem; instrumenta verò non agunt per propriam virtutem, sed per eleuationem à principali agente: & licet D. Tho. & qui eum sequuntur, teneant, necessarium esse, quod aliquid efficiat propria virtute, per quod disponantur ad eleuationem, & alio modo non possint eleuari. Plures tamen alij negant id esse necessarium, putantes sufficere potentiam obedientialem, quam habet quælibet creatura, vt assumatur à Deo tãquam instrumentum, vt eleuari possit, & assumi ad quemcumque effectum producendum, licet nihil ex propria virtute efficiat; & ideo facilius defendunt isti, quod instrumenta possint eleuari à Deo ad agendum in remotum, vbi nec præsentia sunt per se, nec per propriam virtutem, quàm causæ secundæ, de quibus euidens est, quod per proprias formas, & virtutes agere debeant, & ideo quod effectus non excedant virtutes earum, quantum ad substantiam, vel speciem, in quibus notum est, distingui ab instrumentis.

22 **P**rima opinio asserit, quod licet naturaliter sit impossibile, agens naturale agere in distans, nihil agendo in medium, non tamè implicat contradictionem, & ideo fieri posse per potentiam Dei absolutam. Ita Scot. in 1. d. 17. q. vnic. Palud. in 4. d. 1. q. 1. Vega lib. 7. in Conc. Trid. cap. 14. Caiet. 3. p. q. 11. ar. 2. Suarius ibidem disput. 31. sect. 6. Card. Bellarm. lib. 1. de sacram. in ge

nere cap. 11. & videtur idē sentire D. Tho. 3. p. q. 13. ar. . & q. 56. ar. 1. ad 3. quibus locis asserit, humanitatē Christi fuisse instrumentum diuinitatis ad omnes effectus ordinatos ad nostram sanctificationē, & hoc non solum presentī tēpore, & loco, sed secūdam quālibet distantiam locorum, & tēporū. Sed omnes isti auctores, præter Scotū, videntur loqui de solis instrumentis, de quibus agimus 7. lib. Phys. & non de causis secundis, de quibus nūc agimus, esse autē diuersam rationē de vtriusq; ostendimus, & Idē Scotus tantū pro hac sentētia re ferri debet, & recentiores, qui eā sequuntur. Vt autē eam probet Scotus, supponit hoc fundamentū. Ex duplici capite prouenit, quod agēs naturale nō possit naturaliter agere in distans, quin aliquid operetur in mediū. Primū caput est, quia solet cōiungi in eo duplex virtus, vel potētia agēdi, quarū vna habet pro passo sibi proportionato corpus distans, & non mediū, alia verō corpus mediū, & non distans, & idēd non potest agere per vnā virtutē in distans, quin agat per alterā in mediū, cuius exemplum assignat in Sole, in quo cōcurrunt forma substantialis, & lux, & per illā operatur in distans, nepe in visceribus terræ, aliquē effectum substantiale m, vt aurū, ad quos effectus non potest lux concurrere, quia accidentia non possunt attingere productionem substantiæ, sed per lucem operatur in medio alios effectus accidentales, vt lumen, vel calorem.

23 Secundū caput est, imperfectio ipsius agētis, cuius virtus actiua principalis imperfecta est, & ideo non potest naturaliter agere per illam, nisi prius agat per aliā imperfectiorē, cuius effectus sit quasi dispositio respectu effectus principalis virtutis, vt ig-

nis nō potest agere in passum per formā substantialē, quin prius agat per calorem illud alterādo: vnde prouenit, quōd nō potest agere per formā substantialē in distans, quin prius agat per calorem in mediū. Ex hoc fundamētō sic arguit. Illud, quod necessariū est, vt agēs operetur, si necessariū sit per se, nō poterit vilo modo sine eo agere, si verō ex accidētī aliquo, licet sepe cōcurrente, nō implicabit cōtradictionem sine illo agere, saltem per diuinā potentiam: sed duo illa non sunt per se necessaria, vt agēs naturale operetur, nō concursus duarum formarū, aut potentiarū in eo, vel imperfectio formæ principalis, ratione cuius indiget alia virtute inferiori ad disponendū passum: ergo poterit tolli, vel suppleri à Deo, ita vt suspendat actionē vnus virtutis, aut potētīe, & suppleat in perfectionē præcipuæ formæ per suū cōcursum, & ita illa agat in distans, nō agēdo in proximum, & hæc agat in passum etiā remotū, non disponendo mediū. Probat minor, quia cū duæ illæ virtutes, vel potētīe in eodē agēte cōcurrentes diuisæ cōditionis sint, nepe vna substantialis, & alia accidētalis, nō possunt ita per se cōiungi in eodē agente, quin possit operari sine coniunctione earum: imperfectio verō præcipuæ formæ eiusdē agentis nō potest per se cōcurrere ad agēdū, quia imperfectio nō ponit aliquid in agēte, sed potius tollit. Poterit igitur Deus tollere lucē à Sole, vel certe suspendere actionē lucis in medio, & ita producet sol in visceribus terræ substantiales effectus agēs per solā formā substantialē nihil agēdo in mediū, & non minus poterit suspendere actionē caloris, & producet ignis formā substantialē in lignū distans, nō disponēdo mediū per calefactionē, & ideo nihil agēdo in illud.

M m 2 Secun-

24

Secundo potest probari hæc sententia, quia approximatō, vel cōtractus quicumque agentis, & passus, nõ requiritur tamquam ratio, vel virtus agendi. Sed solum tamquam conditio naturaliter necessaria, & adhuc non semper apud multos, sed conditio non potest esse ita intrinseca, vt implicet contradictionem sine illa agere: ergo poterit suppleri à Deo, ita vt agens operetur in distans, quod nec per se, nec per suam virtutem agit. Probat̃ur consequentia, quia secluso contractu formali, & virtuali agentis particularis, permanent agens, virtus eius substantialis, & passum, atque etiam concursus primi agentis per se requisita, & sufficientia ad agendum: ergo poterit agens naturale intra suam spheram agere in vacuum, nihil agendo in medium. Et confirmari potest, quia nihil potest esse magis extrinsecum respectu actionis in extremum, quàm actio in medium, cum sæpe sint actiones realiter distinctæ, ac diuersæ speciei, vt illuminatio, & calefactio: ergo poterunt separari à Deo, ita vt permanent actione in distans, suspendatur actio in medium. Probat̃ur consequentia, quia ea, quæ distinguuntur realiter, & non habent intrinsecam dependentiam inter sese, possunt per diuinam potentiam separari: sed illuminatio, & calefactio. Solis, quæ sunt actiones in extremum, & medium, non habent dependentiam intrinsecam inter sese, vt per se patet: ergo poterit hæc suspendi permanente illa, & ita operabitur Sol in hæc inferiora corpora, nihil agendo in intermediis cælis.

25

Probat̃ur tandem, quia licet naturaliter non possit agens creatum agere in vltimum corpus existens intra spheram suæ actiuitatis per me-

dium vacuum, nemo dubitat, quin agere possit per potentiam Dei absolutam, quia vacuū solum potest impedire naturaliter actionem: sed per vacuum non potest virtus agens distandi, vt sic diffusa perueniat vsq; ad passum: ergo poterit medio existente vacuo agere in distans, nihil agendo in medium. Probat̃ur minor, quia vacuum nihil est: ergo non potest esse subiectum, vel passum, circa quod agens operetur; sed non potest agens suam virtutem effundere per medium, nisi per actionem: ergo nõ poterit eam effundere per medium vacuum. Et quod de medio vacuo probat̃ur argumentū, probat̃ur etiam de medio pleno incapaci virtuti agētis. Vnde si sol ageret, nõ per lucem, sed per calorem, vt ignis, non videtur dubitandum, quin posset agere in hæc inferiora corpora calefaciendo, & nihil agendo in intermediis cælis. Et confirmari potest, quia non est certum, magnetem attrahentem ad se ferrum distans, & alia agentia similia, quæ operantur per virtutem occultam, eam effundere per arundinem, vel chordam, aut aliud medium; sed probabiliter negari potest, sicut probabilis est opinio eorū, qui dicunt, hæc agere naturaliter in distans non agendo in medium: ergo non debet negari, quod per potentiam Dei absolutam nõ possit agens creatum tali modo agere.

26

Secunda opinio affirmat implicatione contradictionem, quod agens operetur in distans, nihil operando in medium, & consequenter, quin tangat passum per se, vel per suam virtutem diffusam, vel deductam per mediū: diffusam dicimus, vel deductam, quia licet non posset agēs diffundere propriam virtutem, nisi per medium cōpax recipiendi illam, sed virtute di-

uina

277
 vina deferri possit per quodcumque
 medium vacuum, vel plenum vsq;
 ad passum. Ita Molina i. p. q. 8. art. 1.
 in h. e. secundæ disputationis, & alij
 recentiores, & videtur mihi probabi-
 lior, & sequenda. Probatur primò,
 quia impossibile est agens propriū,
 vel causam secundam per propriam
 virtutem agentem, operari circa pas-
 sum, nisi illud aliquo modo attingat,
 hoc est, per se, vel per propriam
 virtutem: sed implicat contradic-
 tionem, agens tangere passum distans
 per se, aut per propriam virtutem,
 nisi vel præsens sit ei per se, vel per
 propriam virtutem: per se autē sup-
 ponitur absens, & per propriam vir-
 tutem nō potest fieri illi præsens, ni-
 si virtus ipsa diffundatur per me-
 dium, vel vsque ad ipsum alio mo-
 do deferatur: ergo nisi hoc fiat, impli-
 cabit contradictionem operari in di-
 stans. Probatur minor, quia quādiu
 agens distans est, & virtus eius non
 effunditur, vel deferatur ad passum,
 intra ipsum detinetur, vel ab eo non
 egreditur: sed repugnat, quod ab eo
 non egressa attingat passum, à quo
 distat, ut per se est manifestum; ergo
 repugnabit illud attingere, & idēd
 in illud agere. Et si dicatur sufficere
 contactum diuinæ virtutis vbiq;
 præsentis, à qua eleuatur causa se-
 cunda ad operandum in distans; hoc
 est aperte falsum; quia licet hoc suf-
 ficiat, ut diuina virtus operetur. non
 tamen ut operetur secunda causa: in
 eum contactus sit omninō necessa-
 rius ad agendum, quælibet virtus a-
 gens debet tangere passum. Et con-
 firmari potest; quia causa secūda nō
 potest agere circa passum, nisi illud,
 atque effectum attingat per realem
 influxum propriæ virtutis; tunc er-
 go vel virtutem propriam eleuari,
 vt influat in passum distans, est illud

vsque differri, vt præsens influat, vel
 procul permanentem illuc vsque in-
 fluere. Primum patet non esse opera-
 ri in distans, nihil operando in me-
 dium, per quod euidēs est, aliquo mo-
 do debere deferri; secundum vero est
 impossibile: ergo impossibile erit sic
 operari. Probatur maior, quod pro-
 cul permanens non possit in passum
 distans influere, quia virtutem agen-
 tis Physicē influere in effectum non
 est aliud, quàm effectum ab ea Physi-
 cē emanare, & Physica emanatio nō
 aliud, quàm Physica, & realis conti-
 nuatio eiusdem effectus cum sua cau-
 sa, sicut emanatio riuī à fonte; sed re-
 pugnat Physicē, & reali con-
 tinuatio, quæ sunt separata secundum lo-
 cum, & secundum virtutem: ergo re-
 pugnat effectum emanare à cau-
 sa, & hanc eum producere circa pas-
 sum distans nihil agētem in medio.
 Minorem vero, quod Physica ema-
 natio sit continuatio realis effectus
 cum sua causa, ostendit ad oculum
 exemplum Solis, à quo radij lucis
 rādiū censentur emanare, quādiu
 vsque ad ipsum continuantur, si verò
 discontinuentur, aut diuidantur ab
 eo in medio, cessabit statim emana-
 tio: sed virtus agentis nō diffusa, nec
 delata vsque ad passum, in quo pro-
 duci debet effectus, sed procul per-
 manens selecta est, atque separata
 à passo ipso, atq; effectui: ergo repug-
 nat effectum continuari cum ea, &
 consequēter ab ea emanare, vel pro-
 cedere.

28
 Secundò, implicat contradic-
 tionē agens operari circa passum per pro-
 priam virtutē, ac postulat ratio cau-
 sæ principalis, nisi ei vnjatur, aut cō-
 iungatur per se, vel per propriam vir-
 tutem; sed repugnat vniri per se pas-
 so absenti, vel distanti; repugnat etiā
 vniri per propriam virtutem: ergo

repugnabit in ipsum agere. Probatur minor, quia per se non potest uniri ratione distantiae, & separationis localis ab illo, sed non minus separata est virtus eius, nec minus distans à passio quàm ipsum: ergo non minus repugnabit ei uniri per propriam virtutem.

Ad arg. Scoti neganda est minor, quòd concursus duarum virtutum in agente creato, nempe formæ substantialis, & potestatis accidentalis et superadditæ ad operandum sit per accidens ad operandum: non est enim nisi per se, & ita necessarius, ut implicet contradictionem, quòd substantia creata sine utraque operetur. Et necessitas præcisa formæ substantialis evidens est, & admissa ab ipso Scoto; quia cum det esse intrinsecum rei, impossibile est agens esse sine forma substantiali, & impossibile est etiam operari, si non sit. De potentia verò operativa superaddita, licet non sit evidens, quia contrarium opinatur idem Scotus, & qui eum sequuntur, videlicet potentias, per quas operantur substantiæ creatæ, non esse accidentia eis superaddita, nec entitates ab eis distinctas: communis tamen est sententia D. Thom. in contrarium, quòd sint accidentia eis superaddita, & realiter ab eis distincta, sine quibus implicat contradictionem operari, quia sola substantia diuina immediate per se operatur, creata verò ex sua limitatione, & imperfectione intrinseca habet, ut non sit immediate per se operativa, sed solum per accidentia sibi superaddita possit attingere effectum; vnde nec sol possit vilo modo operari in præsens, vel in distans, nisi media luce, vel alia virtute, aut accidenti superaddito; nec etiam ignis sine calore, vel alia qualitate, vel potentia. Falsum igitur est,

& omnino negandum, quòd sol operetur per suam formam substantialem in visceribus terræ, & non per lucem, vel calorè quoscūq; effectus: & non minus falsum, quòd ignis utriusquæ causa propria producat, vel producere vilo modo possit alterum ignem, nisi medio calore, vel alia potentia, aut virtute ei superaddita. Et denique negandum est, quòd per potentiam Dei absolutam possint omnino separari ab eodem agente forma substantialis, & accidentalis virtus, ita ut possit agere sine coniunctione virtutisque, ut explicatum est.

Ad secundum concessa maiori, quòd cõtractus solum requiratur ad agendum tamquàm conditio, neganda est minor, quòd conditio non possit ita esse necessaria, ut sine illa non possit agens operari vilo modo, quia existentia actualis in rerum natura solum est conditio requisita ad agendum, & implicat contradictionem, efficiëntem causam non existentem agere. Eodem igitur modo censendum est, aliquem contactum formalem, vel virtualem, ita esse necessarium, ut sine illo implicet contradictionem, agens operari circa passum.

Ad confirmationem vero concedendum est antecessè, quòd actio circa passum, & circa mediũ sint distinctæ realiter distinctione totali, vel partiali, & aliquando specificæ; & idèò quælibet est extrinseca respectu alterius: sed distinguendũ consequens, quòd possint separari per diuinã virtutè: nam inter sese possunt quidem hoc modo separari, ut actio in mediũ reperiatur sine actione in extremũ; quia benè potest agens in mediũ agere, nõ agendo in extremũ; sed è conuerso repugnat separari actionè in extremũ ab omni actione in mediũ, & hæc repugnancia separationis non

non prouenit ab ipsis actionibus, inter quas non reperitur dependentia essentialis, nā extrinseca est vna respectu alteri: sed prouenit ex modo ipso agendi, qui ex sua ratione intrinseca postulat actionem in medium, vt possit versari eadem, vel diuersa actio circa extremum, vt superius ostendimus.

30 Ad vltimū concedenda est maior, quod per potentiam Dei absolutam possit agens operari in distans per medium vacuum, sed minor distinguenda, quod per vacuum non possit diffundi virtus agentis; nam sic diffundi, vt in vacuo recipiatur, tamquam in subiecto positiuē eam recipiente; nullo modo potest; sed bene potest deferri à Deo per vacuum diuina virtute eam sustentante, ac deferente vsque ad passum: quia sicut potest alia accidentia sustentare sine subiecto, sic potest virtutem productiuā effusam ab agente per vacuum. Et eodem modo potest fieri virtute diuina, vt virtus agentis diffundatur per medium natura sua incapax eius, vt si per impossibile ageret Sol per calorem, diffundere illum posset per intermedios cœlos, quia non implicat contradictionem calorem in cœlo recipi, licet repugnet ei naturaliter. Negandum igitur est, quod in tali casu agere posset Sol in hæc inferiora corpora per calorem, nihil operando incorpora cœlestia intermedia; sed vel nullo modo posset operari, vel si in extrema operaretur, necessarium esset, quod eundem calorem effunderet per intermedia corpora.

Ad confirmationem concedendū est antecedēs, quod non sit certum, agētia illa per occultā virtutem, vel aliquem eius effectum diffundi per intermedia corpora, sed quia valde

probabile est, id esse omnino necessarium, & oppositum non est ferē intelligibile, & ideo parū probabile, satis est, vt probabilius etiā sit implicare contradictionē, quod alio modo operentur, vt efficaciter satis probant argumenta à nobis facta; non est enim necessarium, vt probabiliter teneamus, quod hoc, vel illud fieri nō possit per potētiam Dei absolutam, euidenter probare, quod implicet contradictionem, sed satis est, quod efficacioribus argumentis probari videatur.

C A P V T VII.

Textus Aristotelis.

De ipso autem facere, & pati, dicendum consequenter, &c.

Breuis expositio textus.

Intentum Aristotelis in hoc septimo c. est, explicare naturā, & conditiones agētis, & passi. Diuiditur autē in tres partes. In prima propositis antiquorum Philosophorū sentētijs de natura, & conditione agentis, & passi, cū fundamentis eorum, atque refutatis, ex propria sentētia docet, quæ sit natura, & conditio vtriusque. In secunda proponit dubium, an agens simul dū agit, patiatur ab eodē passo, circa quod agit, & illud soluit. In tertia docet, & probat, ad quod genus causæ pertineant agens, & passum.

Ad primam igitur partem accedens Arist. asserit duas opiniones extitisse suo tempore circa naturam, & conditionem agentis, & passi. Prior fuit eorum, qui dixerunt, dehere esse dissimilia, ita vt nihil pati possit, nisi ab agente dissimili, quorum argu-

erat,

verò agens non sit materia, per se notum esse ait, quia materia nihil agit, sed passiva tantum est; sed proprium est agentis agere: ergo agens non est causa materialis, sed passum est, quod ad eam pertinet, ut perse est manifestum.

C A P V T VIII.

Quomodo autem potest hoc accidere, rursus dicamus.

Breuis expositio sextus.

35 **N**ihil nouum ad doctrinam pertinet: Nescit Arist. in hoc cap. sed prolixè satis refert, & rejicit opiniones antiquorum Philosophorum circa modum agendi, & patendi corporum naturalium inter se, & in ordine ad generationem, corruptionem, atque mixtionem, & hoc est intentum capituli, quod in duas partes diuidi potest. In prima referuntur duæ opiniones, & in secundam referuntur.

Prima opinio fuit Empedoclis asserentis, corpora non posse agere, nec pati, nisi intra illa ponatur porus quidam, aut concauitates, per quas unum possit subintrare alterum, & quasi penetrare illud, & circa illud agere: & quidè si æquales sint pori utriusque, atque commensurabiles, vicissim se penetrabunt, & talis penetratio erit mixtio utriusque, quo pacto se habent aqua & vinum, & quæuis alia corpora. Quædam si verò pori utriusque non sint commensurabiles, sed inæquales, tunc ingredietur quidè alterum, quod subtilius est, per poros crassiores, ut ignis per poros ligni, sed non è conuerso: & ideo inter talia corpora non poterit mixtio fieri, sed solum generatio, & corruptio, aut alia operatio,

sicut per poros aeris, & cuiuslibet alterius medijs sit visio, & quæcumque sensatio alterius sensus.

36 Secunda opinio fuit Democriti, & Leucippi, ponentium quidem eodem poros, sed diuersa ratione; nam Empedocles ponebat eos vacuos; illi verò plenos corpusculis quibusdam indivisibilibus, quæ appellabantur atomos, ita tamen ut non omnino eos replerent, sed cum iisdem atomis essent distincti, vacuum inter eos relinqui, & per vacuum ipsum mouebantur & quasi volitabant: per congregationem verò, seu unionem horum atomorum res generari, & per separationem corrumpi res dicebant. Itaque ut ex contextu huius capituli colligitur, duæ istæ opiniones ex parte conueniunt, & ex parte differunt: conueniunt quidem in eo, quod utraq; ponebat vacuum in poris omnium corporum, sed posterior in hoc vacuo semper degere atomos, in eoque congregari, vel uniri ad aliquid generandum asserit: prior verò docet, in eisdem poris vacuis non esse à principio atomos, sed à corpore subintrante per illos deiciari, & quasi produci in eisdem poris, ut per productionem eorum agere possit in corpus idem. Ideo Arist. asserit has duas opiniones parum differre, quantum ad modum agendi corporum per hos poros, & per atomos in eis existentes, vel à corpore subintrante immixtos.

Sed utramque impugnat, tamquam falsam, & verè Philosophiæ contrariam in 1. part. capituli. Primam quidè Empedoclis hac ratione; quia si vacuum corpus agit in alterum, quia per poros eius subintrat, ut asserit, vel corpus iam ingressum agit per contactum, vel non; si per contactum agit, eundem habere posset absque ingressu, ut per se patet: ergo sine poris vacuis pos.

CAPVT IX.

Textus Aristotelis.

Quo autem modo insit generare
entibus, & facere, & pati, di-
camus, &c.

Breuis expositio textus.

37 Secundam verò opinionē sic im-
pugnat; vel athomi, quibus pleni
sunt pori, agunt inter sese, & partun-
tur, vel corpus subintrans per poros,
cui athomi cedunt. Primum non pos-
sunt sine aperta cōtradictione cōce-
dere: nā ipsi dicunt, nō dari actiōē,
& passiōē, nisi per vacuū, sed atho-
mi ipsi nō habent intra se vacuū, sed
sunt solidi: ergo non possunt inter
se agere, & pati. Si verò secundum
concedant, frustra ponunt tales atho-
mos intra poros, quia sicut athomi
cedunt corpori subintrāti, ita partes
corporis possunt cedere alteri, prae-
sertim si fluidæ sint, & ita æquē fac-
ilè poterunt agere & pati corpora sine
poris vacuis, aut athomis plenis, ac
si non darentur, & propterea frustra
ponuntur. Et si dixerint nō esse ne-
cessarium dari vacuū intra quem
libet athomum, sed satis esse si detur
inter vnum, & alterum; eadem ra-
tiōne probatur, non esse necessarium
dari poros vacuos, nec athomos in-
tra illos, vt vnum corpus agat, & al-
terum patiat, sed sine illis posse a-
gere, sicut pori ipsi inter sese agunt;
& partuntur sine his per solum

contra Num.

(2.)

Intentum Arist. in hoc 9. cap. est, 38
lex propria sententia docere, quo-
nam modo corpora agant, & patian-
tur, postquam sententias aliorū refu-
tauit. Diuiditur autem caput in duas
partes. In prima enumerat quatuor
conditiones, quas habere debent a-
gens, & passum; & reijcit quintam
ab alijs additam, tamquam falsam.
In secunda verò parte docet, opinio-
nem Democriti ponentis indiuisibi-
les athomos in poris corporis ad agē-
dum, & patiendum necessarios, nō
solum generationem corporum tol-
lere, sed etiam alterationem, & aug-
mentationem.

Prima conditio agentis, & passi
est, vt agens in quantum tale sit in
actu, & passum in potentia, vt ignis
agit in quantum est calidum, & lig-
num patitur, in quantum est in po-
tentia ad recipiendum actum eius,
nempe calorem.

Secunda conditio est vt agens, &
passum se tangāt, proximè quidem, si
agēs proximū sit, vel vltimum, inter
quod & passum non sit aliud agens;
vel remotè, si non sit agens vltimū,
sed primum, vel intermedium, vt Sol
tangit aquā medio aëre, sed aër, quod
est agens vltimum immediatè per
se, vel etiam tactu formali, aut vici-
tuali, vt capit. 6. explicatum est
à nobis. Ex quibus sequitur, non

N n a esse

esse necessarium, quod corpus secundum quasdam partes tantum patiatur, nempe secundum porosas, & non secundum alias, nempe solidas; sed secundum omnes pati potest. Cuius ratio, inquit, est, nam idem potest corpus agere secundum omnes partes, quia secundum omnes est in actu: sed etiam secundum omnes est in potentia ad actum recipiendum: ergo secundum omnes potest pati. Probatur minor, quia omnes partes sunt eiusdem naturae propter eandem formam: ergo eodem modo se habet omnes, sicut ad agendum, sic ad patendum.

39 Tertia conditio est, quod agens, & passum non sint continua, quod non est intelligendum de continuatione materiali, aut quantitativa: nam evidens experientia docet, partem solidam corporis agere in partem frigidam sibi continuam, sed de continuatione secundum eandem formam agendi, & eundem gradum eius, ita ut si duo sint continua, & eandem formam, in eodemque gradu participant, non possit vnum agere in alterum, quod patet in partibus ignis, vel ferri aequae caliditatis: si enim calor remissior esset in vna, quam in alia sibi proxima, posset absque dubio intensior in remissione agere.

Quarta conditio est, ut agens & passum sint in debita distantia, hoc est, ut passum sit intra sphaeram actionis agentis: cum enim agentia naturalia, immo & creata omnia finita sint, & limitata, non possunt actionem suam extendere ad quaecumque distantiam, sed ad certam, & limitatam, ita ut ultra illam agere non possint, & idem nisi passum intra talem distantiam contingatur, non poterit agens circa illud agere, neque aliquid ab eo patietur passum.

40 Aliqui addiderunt quintam con-

ditionem, nempe quod passum non secundum omnem partem patiatur, sed secundum vnam, & non secundum aliam. Quam probat esse falsam, & idem non necessarium: quia si verum esset, inquit, corpus naturale componi ex atomis indivisibilibus, ut docuit capit. praecedenti Democritus, vel ex superficibus indivisibilibus, ut docebat Plato, non posset pati secundum quamlibet partem, immo secundum nullam, quia nulla pars eius esset divisibilis, nec extensa, immo nec esset corpus; quae omnia necessaria sunt ad patendum, immo nec totum corpus ita compositum esset continuum, vel extensum; quia nec indivisibilia possunt continuari, nec aliquid extensum efficere. Dicendum igitur est, posset totum corpus pati ab alio, & secundum quamlibet partem, nec ad hoc esse necessarium, ut partes eius actu sint divisae, sed satis est, quod sit divisibile secundum omnes, & singulas.

In secunda tandem parte capituli docet, opinionem Democriti ponens indivisibiles atomos intra poros corporis ad actionem, & passionem necessarios, non solum frustra eos ponere, ut capit. praecedenti probavit, sed tollere alterationem, & augmentationem: alterationem quidem, nam experientia constat totum corpus cale fieri, vel infrigidari sine ulla divisione suarum partium: quod tamen impossibile esset in sententia eius, qui dicebat atomos illos, per quorum unionem generantur corpora, discontinuos esse debere, situmque, & positionem mutare pro generatione, & corruptione vnius, & alterius corporis, & ex consequenti pro alteratione: augmentationem vero, quia vna ex conditionibus augmentationis propriae sumptae est, quod quilibet pars

pars corporis augeatur: si verò augmentatio per ingressum atomorum in poris existentium fieret, non posset quælibet pars augeri. imò neq; vlla, quia indivisibiles atomi augeri non possunt, sed solum fieret positio quædam vnius iuxta alterum; quam constat veram augmentationem non esse.

*Tractatus de actione, & re-
actione corporum natura-
lium, & de his, quæ ad eam
pertinent.*

QVÆSTIO I.

*Quid, & quotuplex sit
resistentia?*

41

Actorus Arist. de mixtionem elementorum, ex qua resultat compositio corporum naturalium, quæ appellantur mixta, agit prius de actione, & passione, quibus medijs admisceantur elementa ad componendum mixtum, & consequenter de his, quæ ad agendum, & patiendum requiruntur; & cum actio, & passio sint inter contraria, quæ ab eodem subiecto mutuo se expellunt per contrarias qualitates, vt patet in igne; & aqua, in aëre, & terra, necessario agendum fuit de similitudine, de dissimilitudine, atque etiam de distinctione inter agens & passum requisita: & tandem, quia agens, & passum mutuo se expellunt ab eodem subiecto per mutuam actionem, & passionem vnius in alterum, & vnius ab altero, quæ quasi pugna, aut bellum vocari potest, & Philosophico vocabulo vocatur actio, & reactio vnius in alte-

rum. Agit etiam de hac actione, & re-
actione, de qua nos tractatum nostrum
instituumus, tamquam de principa-
liori, ac difficilliori, & ad quam requi-
runtur & creduntur prædicta omnia.
Sed quia actio, & reactio inter
contraria sit per actiuitatem, & resi-
stentiam, quæ sicut quodlibet con-
trarium agit in aliud, ita resistit actio-
ni alterius, & expulsionem propriam à
subiecto; resistantia verò, sicut actio
fit medijs. qualitatibus contrarijs,
propterea agendum est de resistantia
in primo loco, explicandumq; quid
sit, & quotuplex, & quonam modo con-
ueniat qualitatibus contrariorum
corporum, præsertim primis, per quas
agunt, & patiuntur elementa, ex his
enim maximè depêdet notitia alio-
rum, de quibus in hoc tractatu agen-
dum est.

42.

Primum igitur, quod quæritur titu-
lus quæstionis est, quidnam sit resi-
stentia. Et prima opinio asserit, resi-
stentiam realiter esse actionem ipsam,
per quam vnum contrarium agit in
aliud, ratione tamen ab ea distingui,
vt resistantiam ignis non esse aliam
rem à calefactione, vel exiccatione,
per quas agit in frigidum, aut siccum,
quia eadem actione, per quam ignis
agit in aquam eam calefaciendo, de-
fendit se ab illa, ne eum infrigidet: ra-
tione tamen distinguimus in calefa-
ctione, seu in calore, qui est virtus ac-
tiua, actiuitatem, & resistantiam, seu
potentiam actiuam, & resistiuam; nã
in quantum ab eo procedit effectus,
dicitur virtus, vel potentia actiua, &
medium, quo procedit; dicitur actio;
sed in quantum per eandem virtutem
se defendit à frigiditate aquæ, voca-
tur virtus, vel potentia resistiua, &
actio ipsa, in quantum est medium
se defendendi, dicitur resistantia: &
hæc distinctio sufficit, vt dicatur vna

qualitas magis actiua, quàm resistiua, vel è contra, vnum elementũ magis actiuum, quàm resistiuum. Probat exemplo intellectus, qui cum sit eadem potentia realis, distinguiamus in eo rationem intellectus, & memoriam, & dicimus, vnum hominem habere perfectiorem intellectum & memoriam minus perfectam, atq; etiã è contrario: ergo licet eadem res sit virtus actiua, & resistiua, sufficit distinctio rationis, vt verum esse possit, vnam qualitatem esse magis actiuam, quàm resistiuam, vel esse magis resistiuam, quàm aliam. Ita Sòzinas 9. Metaph. q. 6.

43

Hæc tamen sententiã, aut falsa est, aut insufficientis, falsa quidem, si loquitur vniuersaliter de resistentia. Quod sic probat. In multis corporibus datur resistentia, quæ nec sit actio, nec fiat per virtutem actiuam: ergo non potest esse vniuersaliter verum, quòd resistentia non sit aliud re ipsa, quàm actio, vel resistere, quã agere. Probatur antecedens, quia albedo, & nigredo, raritas, & densitas, atque etiam grauitas, immo & quantitas, resistit vt nihil profus agentes; albedo quidem in subiecto, in quo est, resistit nigredini, impediendo introductionem eius in eodem subiecto, & densitas etiam impediens introductionem raritatis, vel alterius qualitatis: corpus etiam graue suo pondere resistit volenti illud mouere, & vna quantitas in suo loco existens suo modo resistit alteri per proprias dimensiones, ne eundem locũ ingrediatur. Si verò non loquatur eadem sententiã vniuersaliter de resistentia, hoc est de omni, sed tantum de aliqua, insufficientis est, quia aliqua tantum resistentia explicata, & non omnis, insufficienter explicabitur, quid sit resistentia.

Nostra igitur sententiã est, quod præter resistentiam purè negatiuam, quæ non est aliud, quàm omnimoda incapacitas subiecti respectu talis actionis, ac formæ per eam imprimendæ, distinguenda sit duplex resistentia positiua, vna actiua, alia passiuã, aut formalis. Ita tenent omnes recetiores, & ideo solum oportet explicare, quid sit resistentia in cõmuni, & quonam modo in hæc mēbra positiua diuidatur, quid etiã sit quælibet earum in particulari, ex quorũ explicatiõne cõsequebitur nostra sententiã sufficienter probata. Resistere alteri vniuersaliter loquẽdo est impedire, vel retardare actionẽ, vel effectũ eius, ne fiat, vel ne fiat tam cito, vel tãta intensiõne, aut perfectiõne. Ex pli gratia; dum ignis calefacit aquã, sua actione debilitat virtutẽ eius, impeditque, ne agat in se, aut si agere permittitur, non tãta velocitate, aut tãta intensiõne, ac ageret, si nõ impediretur: frigiditas etiã aquæ informans aquã eõ ipso impedit actionẽ calidi, & ingressum caloris in eam, & impedimentũ hoc præstare, dicitur propriè ei resistere. Resistentia verò sic in cõmuni sumpta, & explicata duplex est, actiua, & formalis: actiua est actio agentis, in quã tum impedit contrariũ, ne in idẽmet agens, à quo ipsa egreditur, agat, aut ne tãta velocitate, aut intensiõne, vt actio ignis, per quam debilitatur frigiditas aquæ, dicitur resistentia actiua eiusdem ignis: resistentia verò formalis, licet dicatur respectu actionis, vel actiue virtutis, non est actio aliqua, sed solum informatio eiusdem formæ in cõpõsibilis cũ forma agentis, in quantum impedit, ne actio agentis contrarij in subiecto, quod informat, recipiatur, vt resistentia formalis aquæ respectu ignis est informatio frigiditatis in cõpõsibilis in aqua

cum

eum calore; itaque frigiditas per solā informationem impediēs ingressum caloris, dicitur resistere a quæ formaliter. Et denique illa omnia, quæ probauimus resistere alijs nihil agendo aduersus primam opinionem, resistunt resistentia formali.

45

Nunc autem probandum est primò, vtramque membrum huius diuisionis dari. Probatum autem ex definitione communi resistentiæ: nam resistere cōtrarij est impedire actionem eius, & introductionē suæ formæ in eodē subiecto: sed vtroq; modo contingit sic impedire actionem, & effectum cōtrarij, actiue, & passiuè, aut formaliter: ergo datur duplex resistentia. Probatum minor, nam ignis agendū aquam, & debilitando frigiditatē eius per impulsionē caloris impedit, ne in ipsum agat, vel nō tam cito, aut tanta intentione, quod est retardare actionem eius. Præterea calor ignis per suam informationē impedit, ne aqua agat in ipsum, aut propriam frigiditatem ei imprimat, vel non simul, aut non tanta intentione, aut velocitate: ergo resistit formaliter, quia id, quod forma præstat per suam informationē, dicitur præstare in genere causæ formalis. Probatum secundo, quod eadem diuisionis sit adæquata, quia non datur resistentia aliqua, nec dari potest, vel excogitari, quæ non fiat per actionem, vel informationem, vt euidenti inductione discurrēt per singulas resistentias facile constare potest: ergo non est excogitabilis alia resistentia præter actiuam & formalem.

46

Sed aduersus singula membra huius diuisionis propono singula argumenta, vt ex eorū solutionibus magis explicetur diuisionis, & melius intelligatur. Et primò aduersus resistentiā formalem probō non dari: nam forma

informans subiectū non impedit actionem agentis, per quā introducenda est opposita ratione suæ informationis, sed per actionē, qua conseruatur ab agente, vt calor ignis impedit actionē frigiditatis, & introductionē eius in eodē igne, in quantū conseruatur per actionē primæ causæ, atque etiā suo modo vltute formæ substantialis eiusdē ignis, quæ sicut effectiue concurret ad emanationem caloris à se, ita ad conseruationem eius, quæ non est aliud, quā continuatio eiusdem emanationis: ergo hæc resistentia formæ, quæ appellatur à nobis formalis, potius est actiua perueniens ad primum mēbrum: quare nulla dabitur resistentia formalis. Probatum consequentia, quia actio agentis, & substantialis formæ, per quas conseruatur, nō pertinet ad genus causæ formalis, sed efficiētis: ergo nec resistentia ipsa. Quod hac ratione potest cōfirmari: nā si forma ratione suæ informationis resistit agentis, vel resistit in eodem instanti, in quo agens agit ad introductionem oppositā, vel antequā agat. Primum est impossibile, quia in instanti, in quo agit, si actio eius sit instantanea, iam est introducta forma opposita, vt patet in generatione substantiali viuētū: ergo iam non est forma expulsa: sed quod non est, non potest resistere, sicut nec potest agere: ergo in illo instanti non datur resistentia formalis; & eodem modo, si agens agit ad introductionem, nō potest forma eius resistere, dum agit; quia tempore quo agit, introductus est aliquis gradus formæ oppositæ: ergo etiam est expulsa eadē forma præexistēs, quantū ad illum gradum, ratione cuius resistere nō poterit; neque ratione aliorū permanentiū, quia ad huc nō agit circa illos cōtrarij. Quod verò nō resistat forma agentis per suā inform-

informationem, antequam agat, euidens est, quia non dicitur vnum resistere alteri, antequam villo impugnetur, vt docet experientia.

47 Propōno secundum argumentum aduersus resistantiam actiua hoc modo: si detur talis presentia, quæ sit realiter eadem actio agentis, sequitur, nullam qualitatem esse magis actiuam, quàm resistiuam, vel e conuerso, sed omnes esse æqualiter actiuas, & resistiuas, & consequenter nullum elementum esse magis actiuum, quàm resistiuum. Probatur consequentia, quia quolibet qualitas dicitur actiua in ordine ad actionem, cuius principium est; sed per eandem actionem est resistiua, in quantum per eam debilitans virtutem contrarij impedit actionem eius: ergo æqualiter erit resistiua, & actiua. Consequens autem est contra communem modum loquendi, & sentiendi omnium ferè Philosophorum, & expressè contra Aristotelem 2. lib. de Generatione, text. 8. & 4. lib. Metaph. cap. 1. expressè asserentem, calorem & frigiditatem esse qualitates actiuas, humilitatem, & siccitatem passiuas. Pro solutione primi argumenti adnotandum est, quod actio, per quam conseruatur forma in subiecto, ordine naturæ præsupponitur ad agendum, vel resistendum. Quod sic probō. Existentia actualis rei extra causas præsupponitur actioni, & passioni, & ex consequenti præsupponitur resistantiæ actuali, quæ in agendo, & patiendo interuenit; sed conseruatio rei nõ est aliud, quàm continuatio existentie eius extra causas, sicut prima productio eius est incipere esse extra causas: ergo conseruatio formæ, & consequenter actio ipsa, per quam conseruatur, præsupponitur actioni, per quam agit, & resistantiæ, per quæ re-

sistit agenti. Vnde sequitur, talem actionem conseruatiuum non esse resistantiam actiuam, neque formalem eiusdem rei, quæ conseruatur, sed conditionem necessariam ei præsuppositam, quia sicut nõ potest agere res, nisi actu existat, ita non potest resistere: actio verò, atque resistantia quid aliud consequens, atque natura posterius esse debet, nõpe actio eiusdem rei, vel repugnantia formalis, per quam formaliter resistit contrarij: negari tamen non potest, conditionem hanc præsuppositam iuuare ad resistendum, quia quo à fortiori causa conseruatur forma, difficilius expellitur à subiecto, & si à multis, atque diuersis, longè difficilius: ergo magis resistit actioni agentis contrarij contendentes eam expellere. Gratia exempli. Calor productus in aqua, quo à pluribus agentibus conseruatur, magis resistit resistantia formæ actuali eiusdem aquæ, per quam intendit, atque conatur eum expellere, vt se reducat ad naturalem frigiditatem. Sed quod intendimus est, has actiones conseruantes non esse resistantiam actiuam, neque formalem eiusdem rei conseruatæ, sed vtrique præsupponi, & vtramque iuuare. Et ex his soluitur primum argumentum: nam ad formam eius negandum est antecedens, quod forma non resistat actioni agentis per suam informationem, sed talem resistantiam potius fieri per actionem conseruantis; quia licet actio conseruantis sit conditio necessariò præsupposita, vt forma possit resistere, quemadmodum præsupponitur necessariò actualis existentia eiusdem formæ, forma tamen ipsa conseruata in esse, per suam informationem impossibilem cum forma contrarij, abique aliqua actione impedit actionem contrarij modum iam

Iam explicato, sic autem eam impedire, est resistere formaliter. Vel secundo responderi potest concedendo, quod actio conseruantis formam sit quædam resistentia actiua, non quidem procedens à forma passi, circa quod operatur cõtrarium, sed ab eodem conseruante eandem formam, præterquam resistentiam forma ipsa per suam informationem, & ided in genere causæ formalis propriam habet, atque distinctam, quæ vocatur formalis, Immo & propriam actiuam per actionem à se procedentem. Itaque licet resistentia actiua, & quasi remota conseruantis, coniungatur semper cum formali, tamquam ei nec sãriõ præsupposita, hoc nõ tollit distinctionem vtriusque, quia vna est actio, & alia informatio.

49 Pro solutione confirmationis notandum est, quod sicut forma substantialis non est per se immediatè actiua, sed per suam virtutem accidentale superadditam ita nõ est per se immediatè resistitua, non solum resistentia actiua; quia cum hæc sit realiter ipsa actio, si forma non est actiua per se immediatè, nec erit resistitua hac resistentia, sed nec resistitua formali, quia non impedit per se immediatè actionem agentis, sed per suam virtutem accidentalem contrariam virtuti agentis per quam agit. Exempli gratia. Aqua immediatè per suam substantiam, sicut non agit ita nec resistit resistentia actiua, sed per frigiditatem, vel humiditatem vtrumque præstat. & eodem modo non resistit actiõni agentis contrarij resistentia formali, nisi per easdem virtutes, quia si illas non haberet, nec esset formaliter cõtraria igni, nec resistit actiõni eius resistentia formali, sed in eodem momento posset ignis suum calorem ei imprimere. Supposito ergo, quod per

suam virtutem resistit resistentia formali, quæ rebat argumentum, an resistat agentia tequam agit, vel dum iam agit. Cui respondent iuniores quidam non resistere priusquam operetur, sed dum iam operatur; & licet tunc iam non sit forma secundum illum gradum iam expulsam, sufficit immediatè exit esse, vt resistere dicatur per eum; quia cum resistentia formali non sit actio aliqua, per quam producatur aliquis effectus, non necessariõ postulat actualè existentiam formæ resistentis. Hæc tamen sententia falsa est, quia licet resistere formaliter non sit agere, est tamen impedire introductionem alterius formæ; sed dum agens agit, verum est, aliquam partem gradualis formæ esse introductam, & aliam expulsam: ergo verum est, formam secundum hanc partem non informare, non impedire, & consequenter, non resistere.

Vt ergo explicemus veram solutionem argumenti, adnotandum est, quod nunc præcipue loquimur de resistentia, tam actiua, quæ formali in ordine ad actionem, & passionem physicam, & realem, quæ non reperitur, nisi inter proprie contraria, de quibus certum est, successiue, & non in instanti se expellere ab eodem subiecto. Vnde sequitur, vnam formam contrariam resistere alteri resistentia formali nõ esse aliud, quam impedire actionem agentis cõtrarij, ita vt vel non agit, vel non simul, quidquid potest, sed successiue, & cum mora temporis, vt frigiditatem aque resistere actiõni ignis est per suam informationem impedire, ne introducat calor, vel ne simul secundum totam intensionem, sed successiue, & cum mora temporis, qui tamen in momento, & sine vlla mora intro duceretur, nisi cõtraria frigiditas adesset. Quo supposito, res-

O o pondeo

erat, quia si simile à suo simili patere-
tur, non esset maior ratio, ob quam
hoc potius à illud ageret, vel ab illo
pateretur, quàm ab alio, & ideò non
essent determinata agens, & passum.
Quod si aliquando contingit, mino-
rem ignem à maiori parti, ab eoque
consumi, respondebat ideo esse, quia
magnum & paruum sunt contraria,
& ex hac parte dissimilia, & propte-
rea vnum potest agere in alterũ, vel
ab eo pati.

Secunda opinio opposita erat, asse-
rens, agens & passum similia esse de-
bere, & hæc fuit Democriti, quã in-
ductione probabat hoc modo. Albũ
non agit in dulce, neque hoc in gra-
ue, aut leue, & sic de cæteris huius
conditionis, propterea quòd dissimi-
les, & quasi disparatas habent natu-
ras, & ideò nullam similitudinem
inter se: ergo agens & passum similia
esse debent. Quod si accida: aliquan-
do dissimilia inter sese agere & pati,
vt calidum à frigido, vel à sicco hu-
midum, non ideo agunt, & patiuntur,
quia dissimilia sunt, sed quia aliquo
modo conueniunt, nempe sub eodẽ
genere substantiæ, vel qualitatis, &
ideo aliquam habent similitudinem.

32 Sed vtamque opinionẽ diminu-
tam esse asserit Arist. quia quædam
vera, alia falsa docet, sed quæ simul
in veritate stare etiam possunt, sicut
propositiones subcontrariæ, & decep-
tionem horum Philosophorum ex
eo processisse ait, quia vnam vel al-
teram tantum conditionem agentis,
& passivi considerarunt, ex parte cuius
similia sunt, sed ex parte alterius di-
similia: agens enim, & passum & for-
mas habent, & subiectum, circa quod
se expellunt, & ex parte formarũ di-
similia esse debent, vt calidum, & fri-
gidum; habent etiam subiectũ com-
mune, à quo vnum expellit alterũ,

ex parte cuius aliqualem habent si-
militudinem. Quòd verò vtraque
falsa sit, probat; & primò, quòd agens
& passum non possint esse omnino
similia, quia nõ esset maior ratio, ob
quam vnum potius quàm aliud pa-
teretur. Secundò, quia sequeretur,
quamlibet rem posse in seipsam age-
re. Probatur consequentia, quia si ra-
tio agendi vnus in alterum est simi-
litudò, nihil est adeò simile alteri,
quàm idem sibi: ergo poterit in
seipsum agere, ex quo sequitur, in-
quit, aliud absurdum, quòd etiã pos-
set corrumpere seipsum: quia actio
agentis in passum (sua natura ordina-
tur ad corruptionẽ eius, & ideò nul-
lum esset in rerũ natura corpus in-
corruptibile, quòd patet esse fallum,
eum corpora cælestia incorruptibili-
ta sint. Quòd verò non possint esse
omnino dissimilia, vt dicebat prima
opinio, probat exemplis, & ratione:
exemplis quidem, quia quæntitas, &
calor, & his similia sunt penitus di-
uersa, & non agunt, nec patiuntur in-
ter se: ergo ratio agendi, & patiendi
non est dissimilitudo. Ratione vero,
quia agens, & passum debent esse cõ-
traria, sed contraria continentur sub
eodem genere, & ideò in eo conue-
niunt: ergo saltem ex hac parte de-
bent aliquo modo esse similia.

33 His sententijs refutatis, proponit
propriam dicens: Agens, & passum,
nec omni nõ similia esse debere, nec
omnino dissimilia, sed secundum ge-
nus, & secundum commune subie-
ctum, circa quod se expellunt, simili-
a, & secundum formas specificas
dissimilia, vt calidum & frigidum o-
stendunt. Et ex hac veritate colle-
gerunt Philosophi vulgatam illud
sæpe in schola repetitum: omne
agens intendit àssimilare sibi pas-
sum; quòd non esset verum, si ante
actio-

actionem esset ei omnino simile.

In secunda parte proponit hoc dubium, an agens, dū agit, simul patitur ab eodem passio, circa quod agit, quod vocat̄ repati ab illo. Vt autem respondeat, præsupponit duas diuisiones mouentis, & agētis. Prior est, mouens, aliud est primum, aliud vltimum. Primum mouens est illud, à quo primo procedit motus, ita vt nō procedat ab alio priori, vt prima causa, à qua mouetur omnia, dicitur primum mouens, nempe Deus: vltimū verò est illud, vltra quod non est aliud mouens, sed immediatū est mobile, vt baculus, quo Petrus mouet lapidem, est vltimum mouens. Alia diuisio est agentis, vel alterātis (nam agens pro alterante sumitur, vt vidimus cap. præcedenti) etiam in primum, & vltimum. Alterans primum est, quod sic alterat, vt non alteretur ab alio, vt Medicus, qui alterat corpus sanandum, sed ipse non alteratur ab alio (sanante: alterans verò vltimum est, vltra quod non est aliud alterans, sed per seipsum attingit passum, vt medicamentum in eadem sanatione. Conuenit autem primum mouens cum primo alterante, & differt ab eo: conuenit quidem in eo, quod sicut primum mouens, si sit primum simpliciter, non mouetur ab alio; ita primum alterans, si sit primum simpliciter in ordine alterantium, non alteratur ab alio, vt cælum non alteratur ab alio: sed differant etiam, quia primum mouens nihil accipit ab alio, vt Deus: primum verò alterans, licet non alteretur ab alio, sed accipit motum ab alio, vt cælum ab intelligentia. Conuenit etiam vltimum mouens cum vltimo alterante in eo, quod sicut mouens mouetur ab alio, vt baculus, ita alterans altera-

tur ab alio; vt medicamentum alteratur à stomacho.

His diuisionibus suppositis, responderi dubio proposito hoc modo. Quodlibet agens habens formam in materia, hoc est, in materia cōmuni, & eiusdem rationis cum materia passio, agendo potest repati, quæ verò nō habent formam in materia, hoc est, in materia cōmuni, & eiusdem rationis, sed diuersæ speciei, non repatiuntur: & quia omnia agentia sublimitaria habent formam in materia eiusdem rationis, agendo repatiuntur: corpora verò cœlestia habent formam in materia diuersæ rationis, idcō non repatiuntur agendo: & vniuersaliter loquendo inquit, Primum agens non repatiitur, sed vltimum. Docet tandem in vltima parte, ad quod genus causæ pertineant agens, & passum; & primo de agente ait, pertinere ad genus causæ efficiētis. Probat primo, quia causa efficiens est, à qua incipit motus; sed agens est, à quo incipit alteratio: ergo est causa efficiens. Secundo probat à sufficienti diuisione, hoc modo; Agens non pertinet ad tria alia causarum genera, nempe ad formalem, finalem, aut materialem, & est vera causa: ergo pertinet ad efficiētem. Maiorem sic probat; causa finalis non mouet propriè, sed quadam motione Methaphorica; sed agens mouet propriè, quia alteratio ab eo procedens est propriè motus: ergo agens non pertinet ad causam finalem. Probat secundo, quod nec sit finis, nec forma, quia agens tunc est actu agens, quando ab eo egreditur actio; sed quando ab eo egreditur actio, nondum sunt finis, nec forma: nam dum sunt, cessat potius actio, & agens iam non est actu agens: ergo agens nō est finis, nec forma. Quod

34

verò agens non sit materia, per se nota esse ait, quia materia nihil agit, sed passiva ratio est; sed proprium est agentis agere: ergo agens non est causa materialis, sed passum est, quod ad eam pertinet, ut perse est manifestum.

C A P V T VIII.

Quomodo autem potest hoc accidere, rursus dicamus.

Breuis expositio textus.

35 **N**ihil noui ad doctrinam pertinentem fuit Arist. in hoc cap. sed prolixè satis refert, & rejicit opiniones antiquorum Philosophorum circa modum agendi, & patendi corporum naturalium inter se, & in ordine ad generationem, corruptionem, atque mixtionem, & hoc est intentum capituli, quod in duas partes diuidi potest. In prima referuntur duæ opiniones, & in secundam referuntur.

Prima opinio fuit Empedoclis asserentis, corpora non posse agere, nec pati, nisi intra illa ponatur pori quidam, aut concauitates, per quas vnum possit subintrare alterum, & quasi penetrare illud, & circa illud agere: & quidè si æquales sint pori vtriusque, atque commensurabiles, vicissim se penetrabunt, & talis penetratio erit mixtio vtriusque, quo pacto se habent aqua & vinum, & quævis alia corpora. Quidam si verò pori vtriusque non sint commensurabiles, sed inæquales, tunc ingrediatur quidè alterum, quod subtilius est, per poros crassiores, ut ignis per poros ligni, sed non e conuerso: & ideo inter talia corpora non poterit mixtio fieri, sed solum generatio, & corruptio, aut alia operatio,

sicut per poros aeris, & cuiuslibet alterius medij sit visio, & quæcumque sensatio alterius sensus.

Secunda opinio fuit Democriti, & Leucippi, ponentium quidem eorundem poros, sed diuersa ratione; nam Empedocles ponebat eos vacuos: illi verò plenos corpusculis quibusdam indivisibilibus, quæ appellabantur athomos, ita tamen ut non omnino eos replerent, sed cum iisdem athomi essent discutiui, vacuum inter eos relinqui, & per vacuum ipsum mouebantur & quasi volitabant: per congregationem verò, seu unionem horum athomorum res generati, & per separationem corrupti res dicebant. Itaque ut ex contextu huius capituli colligitur, duæ istæ opiniones ex parte conueniunt, & ex parte differunt: conueniunt quidem in eo, quod utraq; ponebat vacuum in poris omnium corporum, sed posterior in hoc vacuo semper degere athomos, in eoque congregari, vel vtriusque ad aliquid generandum asserit: prior verò docet, in eisdem poris vacuis non esse à principio athomos, sed à corpore subintrante per illos deiuari, & quasi productionem eorum agere possit in corpore idem. Ideo Arist. asserit has duas opiniones parum differre, quantum ad modum agendi corporum per hos poros, & per athomos in eis existentes, vel à corpore subintrante immisos.

Sed utramque impugnat, tamquam falsam, & verè Philosophiæ contrariam in 1. parte capituli. Primam quidè Empedoclis hac ratione, quia si vacuum corpus agit in alterum, quia per poros eius subintrat, ut asserit, vel corpus iam ingressum agit per contactum, vel non; si per contactum agit, eundem habere possit abique ingressu, ut per se patet: ergo sine poris vacuis pos.

CAPVT IX.

Textus Aristotelis.

Quo autem modo insit generare
entibus, & facere, & pati, di-
camus, &c.

Breuis expositio textus.

37 Secundam verò opinionē sic impugnat; vel athomi, quibus pleni sunt pori, agunt inter sese, & patiuntur, vel corpus subintrans per poros, cui athomi cedunt. Primum non possunt sine aperta contradictione concedere: nā ipsi dicunt, nō dari actionē, & passionē, nisi per vacuū, sed athomi ipsi nō habent intra se vacuū, sed sunt solidi: ergo non possunt inter sese agere, & pati. Si verò secundum concedant, frustra ponunt tales athomos intra poros, quia sicut athomi cedunt corpori subintranti, ita partes corporis possunt cedere alteri, præsertim si fluidæ sint, & ita æquē facile poterunt agere & pati corpora sine poris vacuis, aut athomis plenis, ac si non darentur, & propterea frustra ponuntur. Et si dixerint nō esse necessarium dari vacuum intra quemlibet athomum, sed satis esse si detur inter vnum, & alterum; eadem ratione probatur, non esse necessarium dari poros vacuos, nec athomos intra illos, vt vnum corpus agat, & alterum patiat, sed sine illis posse agere, sicut pori ipsi inter sese agunt; & patiuntur sine his per solum
contatum.

(2.)

Intentum Arist. in hoc 9. cap. est, 38
Iex propria sententia docere, quoniam modo corpora agant, & patiuntur, postquam sententias aliorū refutauit. Diuiditur autem caput in duas partes. In prima enumerat quatuor conditiones, quas habere debent agens, & passum; & rejicit quintam ab alijs additam, tamquam fallam. In secunda verò parte docet, opinionem Democriti ponentis indivisibiles athomos in poris corporis ad agendum, & patiendum necessarios, non solum generationem corporum tollerere, sed etiam alterationem, & augmentationem.

Prima conditio agentis; & passus est, vt agens in quantum tale sit in actu, & passum in potentia, vt ignis agit in quantum est calidum, & lignum patitur, in quantum est in potentia ad recipiendum actum eius, nempe calorem.

Secunda conditio est, vt agens, & passum se tangat, proxime quidem, si agēs proximū sit, vel vltimum, inter quod & passum non sit aliud agens, vel remocē, si non sit agens vltimū, sed primum, vel intermedium, vt Sol tangit aquā medio aere, sed aër, quod est agens vltimum immediate perse, vel etiam tactu formali, aut virtuali, vt capit. 6. explicatum est à nobis. Ex quibus sequitur, non
N n a esse

esse necessarium, quod corpus secundum quasdam partes tantum patiatur, nempe secundum porosas, & non secundum alias, nempe solidas; sed secundum omnes pati potest. Cuius ratio, inquit, est, nam idem potest corpus agere secundum omnes partes, quia secundum omnes est in actu: sed etiam secundum omnes est in potentia ad actum recipiendum: ergo secundum omnes potest pati. Probat minor, quia omnes partes sunt eiusdem naturæ propter eandem formam: ergo eodem modo se habet omnes, sicut ad agendum, sic ad patiendum.

39

Tertia conditio est, quod agens, & passum non sint continua, quod non est intelligendum de continuatione materiali, aut quantitativa: nam evidens experientia docet, partem calidam corporis agere in partem frigidam sibi continuam, sed de continuatione secundum eandem formam agendi, & eandem gradum eius, ita ut si duo sint continua, & eandem formam, in eodemque gradu participant, non possit unum agere in alterum, quod patet in partibus ignis, vel ferri æque calidis: si enim calor remissior esset in una, quam in alia sibi proxima, posset absque dubio intensior in remissiore agere.

Quarta conditio est, ut agens & passum sint in debita distantia: hoc est, ut passum sit intra spheram actionis agentis: cum enim agentia naturalia, immo & creata omnia finita sint, & limitata, non possunt actionem suam extendere ad quemcumque distantiam, sed ad certam, & limitatam, ita ut ultra illam agere non possint: & idem nisi passum intra talem distantiam contineatur, non poterit agens circa illud agere, neque aliquid ab eo patitur passum.

40

Aliqui addiderunt quintam con-

ditionem, nempe quod passum non secundum omnem partem patiatur, sed secundum unam, & non secundum aliam. Quam probat esse falsam, & idem non necessariam: quia si verum esset, inquit, corpus naturale componi ex atomis indivisibilibus, ut docuit caput præcedenti Democritus, vel ex superficiebus indivisibilibus, ut docebat Plato, non posset pati secundum quamlibet partem, immo secundum nullam, quia nulla pars eius esset divisibilis, nec extensa, immo nec esset corpus; quæ omnia necessaria sunt ad patiendum, immo nec totum corpus ita compositum esset continuum, vel extensum; quia nec indivisibilia possunt continuari, nec aliquid extensum efficere. Dicendum igitur est, posset totum corpus pati ab alio, & secundum quamlibet partem, nec ad hoc esse necessarium, ut partes eius actu sint divisæ, sed satis est, quod sit divisibile secundum omnes, & singulas.

In secunda tandem parte capitis docet, opinionem Democriti ponentis indivisibiles atomos intra poros corporis ad actionem, & passionem necessarios, non solum frustra eos ponere, ut capite præcedenti probavit, sed tollere alterationem, & augmentationem: alterationem quidem, nam experientia constat, totum corpus calefacti, vel infrigidati sine ulla divisione suarum partium: quod tamen impossibile esset in sententia eius, qui dicebat atomos illos, per quorum unionem generantur corpora, discontinuos esse debere, situmque, & positionem mutare pro generatione, & corruptione unius, & alterius corporis, & ex consequenti pro alteratione: augmentationem vero, quia una ex conditionibus augmentationis propriæ sumptæ est, quod quilibet pars

pars corporis augeatur: si verò augmentatio per Ingressum atomorum in poris existens fieret; non posset quælibet pars augeri, immo neq; vlla, quia indivisibiles atomi augeri non possunt; sed solum fieret positio quædam vnius iuxta alterum; quam constat veram augmentationem non esse.

*Tractatus de actione, & re-
actione corporum natura-
lium, & de his, quæ ad eam
pertinent.*

QVÆSTIO I.

*Quid, & quotuplex sit
resistentia?*

41

Actorus Arist. de mixtionis elementorum, ex qua resultat compositio corporum naturalium, quæ appellantur mixta, agit prius de actione, & passione, quibus medijs admiscetur elementa ad componendum mixtum; & consequenter de his, quæ ad agendum, & patiendum requiruntur; & cum actio, & passio sint inter contraria, quæ ab eodem subiecto mutuo se expellunt per contrarias qualitates, vt patet in igne; & aqua, in aëre, & terra, necessario agendum fuit de similitudine, de dissimilitudine, atque etiam de distinctione inter agens & passum requisita: & tandem, quia agens, & passum mutuo se expellunt ab eodem subiecto per mutuam actionem, & passionem vnius in alterum, & vnius ab altero, quæ quasi pugna, aut bellum vocari potest, & Philosophico vocabulo vocatur actio, & reactio vnius in alte-

ram. Agit etiam de hac actione, & re-
actione, de qua nos tractatum nostrum
instituiimus, tamquam de principa-
liori, ac difficiliori, & ad quam requi-
runtur & ordinantur prædicta om-
nia. Sed quia actio, & reactio inter
contraria sit per actiuitatem, & resi-
stentiam, quæ sicut quodlibet con-
trariū agit in aliud, ita resistit actio-
ni alterius, & expulsioni propriæ à
subiecto; resistentia verò, sicut actio
fit medijs qualitibus contrarijs,
propterea agendum est de resistentia
in primo loco, explicandumque quid
sit, & quotuplex, & quonam modo co-
ueat qualitibus contrariorum
corporū, præsertim primis, per quas
agunt, & patiuntur elementa, ex his
enim maximè depēdet notitia alio-
rum, de quibus in hoc tractatu agen-
dum est.

42

Primum igitur, quod quaeritur, titu-
lus quaestionis est, quidnam sit resi-
stentia. Et prima opinio asserit, resi-
stentiam realiter esse actionē ipsam,
per quam vnum contrariū agit in
aliud, ratione tamen ab ea distingui,
vt resistentiam ignis non esse aliam
rem à calefactione, vel excitatione,
per quas agit in frigidum, aut siccū,
quia eadem actione, per quam ignis
agit in aquam eam calefaciendo, de-
fendit se ab illa, ne eum in frigidum: ra-
tione tamen distinguimus in calefa-
ctione, seu in calore, qui est virtus ac-
tius, actiuitatem, & resistentiā, seu
potentiam actiuam, & resistentiam; nā
in quantum ab eo procedit effectus,
dicitur virtus, vel potentia actiua, &
medium, quo procedit, dicitur actio;
sed in quantum per eamdem virtutē
se defendit à frigiditate aquæ, voca-
tur virtus, vel potentia resistiua, &
actio ipsa, in quantum est medium
se defendendi, dicitur resistentia: &
hæc distinctio sufficit, vt dicatur vna

qualitas magis actiua, quàm resistiua, vel è contra, vnum elementũ magis actiuum, quàm resistiuum. Probat exemplo intellectus, qui cum sit eadem potentia realis, distingulmus in eo rationem intellectus, & memoriam, & dicimus, vnum hominem habere perfectiorem intellectum, & memoriam minus perfectam, atq; etiã è contrario: ergo licet eadem res sit virtus actiua, & resistiua, sufficit distinctio rationis, vt verum esse possit, vnam qualitatem esse magis actiuam, quàm resistiuam, vel esse magis resistiuam, quàm aliam. Ita Sòzinas 9. Metaph. q. 6.

43

Hæc tamen sententiã, aut falsa est, aut insuficiens, falsa quidem, si loquitur vniuersaliter de resistentia. Quod sic probò. In multis corporibus datur resistentia, quæ nec sit actio, nec fiat per virtutem actiuam: ergo non potest esse vniuersaliter verum, quòd resistentia non sit aliud re ipsa, quàm actio, vel resistere, quã agere. Probatur antecedens, quia albedo, & nigredo, raritas, & densitas, atque etiã grauitas, immo & quantitas, resistunt nihil profus agentes; albedo quidem in subiecto, in quo est, resistit nigredini, impediendo introductionem eius in eodem subiecto, & densitas etiã impediens introductionem raritatis, vel alterius qualitatis: corpus etiã graue suo pondere resistit volenti illud mouere, & vna quantitas in suo loco existens suo modo resistit alteri per proprias dimensiones, ne eundem locũ ingrediat. Si verò non loquatur eadem sententiã vniuersaliter de resistentia, hoc est de omni, sed tantum de aliqua, insuficiens est, quia aliqua tantum resistentia explicata, & non omnis, insuficienter explicabitur, quid sit resistentia.

Nostra igitur sententiã est, quod præter resistentiam purè negatiuam, quæ non est aliud, quàm omnimoda incapacitas subiecti respectu talis actionis, ac formæ per eam imprimendæ, distinguenda sit duplex resistentia positiuã, vna actiua, alia passiuã, aut formalis. Ita tenent omnes recetiores, & ideo solum oportet explicare, quid sit resistentia in cõmuni, & quonam modo in hæc mēbra positiuã diuidatur, quid etiã sit quælibet earum in particulari, ex quorũ explicatiõne censetur nostra sententiã sufficienter probata. Resistere alteri vniuersaliter loquẽdo est impedire, vel retardare actionẽ, vel effectũ eius, ne fiat, vel ne fiat tam cito, vel itã intensiõne, aut perfectione. Exẽpligratia; dum ignis calefacit aquã, sua actione debilitat virtutẽ eius, impeditque, ne agat in se, aut si agere permittitur, non itã velocitate, aut itã intensiõne, ac ageret, si nõ impediretur: frigiditas etiã aquæ informans aquã eo ipso impedit actionẽ calidi, & ingressum caloris in eam, & impedimentũ hoc præstare, dicitur propriè ei resistere. Resistentia verò sic in cõmuni sumpta, & explicata duplex est, actiua, & formalis: actiua est actio agentis, in quã tum impedit contrariũ, ne in idẽmet agens, à quo ipsa egrediatur, agat, aut ne itã velocitate, aut intensiõne, vt actio ignis, per quam debilitatur frigiditas aquæ, dicitur resistentia actiua eiusdem ignis: resistentia verò formalis, licet dicatur respectu actionis, vel actiue virtutis, non est actio aliqua, sed solum informatio eiusdem formæ in cõpossibilis cũ forma agentis, in quantum impedit, ne actio agentis contrarij in subiecto, quod informat, recipiatur, vt resistentia formalis aquæ respectu ignis est informatio frigiditatis in cõpossibilis in aqua

44

cum

eum calore: itaque frigiditas per solā informationem impediēs ingressum caloris, dicitur resistere a quā formaliter. Et denique illa omnia, quæ probauimus resistere alijs nihil agendo aduersus primam opinionem, resistunt resistentia formali.

45 Nunc autem probandum est primò, vtramque membrum huius diuisionis dari. Probatur autem ex definitione communi resistentiæ: nam resistere cōtrariū est impedire actionem eius, & introductionē suæ formæ in eodē subiecto: sed vtroque modo contingit sic impedire actionem, & effectum cōtrarij, actiue, & passiuè, aut formaliter: ergo datur duplex resistentia. Probatur minor, nam ignis agendo in aquam, & debilitando frigiditatē eius per impressionē caloris impedit, ne in ipsū agat, vel nō tam cito, aut tanta intensiōe, quod est retardare actionem eius. Præterea calor ignis per suam informationē impedit, ne aqua agat in ipsū, aut propriam frigiditatem ei imprimat, vel non simul, aut non tanta intensiōe, aut velocitate: ergo resistit formaliter, quia id, quod forma præstat per suam informationē, dicitur præstare in genere causæ formalis. Probatur secundo, quod eadem diuisio sit adæquata, quia non datur resistentia aliqua, nec dari potest, vel excogitari, quæ non fiat per actionem, vel informationem, et euidenti inductione discurrent per singulas resistentias facile constare potest: ergo non est excogitabilis alia resistentia præter actiuam & formalem.

46 Sed aduersus singula membra huius diuisionis propono singula argumenta, vt ex eorū solutionibus magis explicetur diuisio, & melius intelligatur. Et primò aduersus resistentiā formalem probō non dari: nam forma

informans subiectū non impedit actionem agētis, per quā introducenda est opposita ratione suæ informationis, sed per actionē, quæ conseruatur ab agente, vt calor ignis impedit actionē frigiditatis, & introductionē eius in eodē igne, in quantum conseruatur per actionē primæ causæ, atque etiā suo modo virtute formæ substantialis eiusdē ignis, quæ sicut effectiue concurrat ad emanationem caloris à se, ita ad conseruationem eius, quæ non est aliud, quā conseruatio eiusdem emanationis: ergo hæc resistentia formæ, quæ appellatur à nobis formalis, potius est actiua pertiñens ad primum mēbrum: quare nulla dabitur resistentia formalis. Probatur consequentia, quia actio agentis, & substantialis formæ, per quas cōseruatur, nō pertinet ad genus causæ formalis, sed efficiētis: ergo nec resistentia ipsa.

Quod hac ratione potest cōfirmari: nā si forma ratione suæ informationis resistit agētī, vel resistit in eodem instāti, in quo agens agit ad introducendam oppositā, vel antequā agat. Primum est impossibile, quia in instāti, in quo agit, si actio eius sit instantanea, iam est introducta forma opposita, vt patet in generatione substantiali viuētū: ergo iam non est forma expulsa: sed quod non est, non potest resistere, sicut nec potest agere: ergo in illo instāti non datur resistentia formalis; & eodem modo, si agens agit actione successiua, nō potest forma eius resistere, dum agit; quia tempore quo agit, introductus est aliquis gradus formæ oppositæ: ergo etiā est expulsa eadē forma præexistēs, quantum ad illum gradum, ratione cuius resistere nō poterit; neque ratione aliorū permanentiū, quia ad huc nō agit circa illos cōtrariū. Quod verò nō resistat forma agētis per suā infor-

47

informationem, antequam agat, eul-
dens est, quia non dicitur vnum resi-
stere alteri, antequam ab illo impug-
netur, vt docet experientia.

Propōno secundum argumentum
aduersus resistantiam actiua hoc mo-
do: si detur talis præsentiā, quæ sit
realiter eadem actio agentis, sequit-
tur, nullam qualitatem esse magis
actiuam, quàm resistiuam, vel è con-
uerso, sed omnes esse æqualiter acti-
uas, & resistiuas, & consequenter
nullum elementum esse magis acti-
uum, quàm resistiuum. Probatur cō-
sequentiā, quia quælibet qualitas di-
citur actiua in ordine ad actionem,
cuius principium est; sed per eandē
actionem est resistiua, in quantum
per eam debilitans virtutem contrarij
impedit actionē eius: ergo æqua-
liter erit resistiua, & actiua. Con-
sequens autem est contra communē
modum loquendi, & sentiendi om-
nium ferè Philosophorum, & expres-
sè contra Aristotelem 2. lib. de Gene-
rat. text. 8. & 4. lib. Metaph. cap. 1. ex-
pressè afferentem, calorem & frigiditatem
esse qualitates actiuas, humi-
ditatem, & siccitatem passiuas. Pro
solutione primi argumenti adnotan-
dum est, quod actio, per quam con-
seruatur forma in subiecto, ordine
naturæ præsupponitur ad agendum,
vel resistendum. Quod sic probō. Exi-
stentiā actualis rei extra causas præ-
supponitur actioni, & passioni, & ex
consequenti præsupponitur resisten-
tiæ actuali, quæ in agendo, & patiē-
do interuenit; sed conseruatio rei nō
est aliud, quàm continuatio existentie
eius extra causas, sicut prima
productio eius est incipere esse extra
causas: ergo conseruatio formæ, & cō-
sequenter actio ipsa, per quam con-
seruatur, præsupponitur actioni, per
quam agit, & resistantiæ, per quā re-

sistit agenti. Vnde sequitur, talem
actionem conseruatiuam non esse
resistentiam actiuam, neque forma-
lem eiusdem rei, quæ conseruatur,
sed conditionem necessariam ei præ-
suppositam, quia sicut nō potest age-
re res, nisi actu existat, ita non potest
resistere: actio vōrō, atque resistantia
quid aliud consequens, atque natura
posterius esse debet, nēpe actio eius-
dem rei, vel repugnantia formalis,
per quam formaliter resistit contra-
rio: negari tamen non potest, condi-
tionem hanc præsuppositam iuuare
ad resistendum, quia quo à fortiori
causa conseruatur forma, difficilius
expellitur à subiecto, & si à multis,
atque diuersis, longè difficilius: ergo
magis resistit actioni agentis con-
trarij contendenti eam expellere.
Gratia exempli. Calor productus in
aqua, quo à pluribus agentibus con-
seruatur, magis resistit resistantia for-
mali actiuitati eiusdem aquæ, per
quam intendit, & si conatur eum
expellere, vñ se reducat ad naturalem
frigiditatem. Sed quod intendimus
est, has actiones conseruantes non esse
resistentiam actiuam, neque forma-
lem eiusdem rei conseruatæ, sed
verique præsupponi, & vtramque iu-
uare. Et ex his soluitur primum ar-
gumentum: nam ad formam eius ne-
gandum est antecedens, quod forma
non resistit actioni agentis per suā
informationem, sed talem resistantiam
potius heri per actionem conseruan-
tis; quia licet actio conseruantis sit
conditio necessariò præsupposita, vt
forma possit resistere, quemadmodū
præsupponitur necessariò actualis
existentiā eiusdem formæ, forma ta-
men ipsa conseruata in esse, per suā
informationem impossibilem cū
forma contrarij, absque aliqua actio-
ne impedit actionem contrarij modō

48

iam

iam explicato, sic autem eam impedire, est resistere formaliter. Vel secundo responderi potest concedendo, quod actio conseruantis formam sit quædam resistentia actiua, non quidem procedens à forma passi, circa quod operatur cõtrarium, sed ab eodem conseruante eamdem formam, præterquam resistentiam forma ipsa per suam informationem, & ideo in genere causæ formalis propriam habet, atque distinctam, quæ vocatur formalis, Immo & propriam actiuam per actionem à se procedentem. Itaque licet resistentia actiua, & quasi remota conseruantis, coniungatur semper cum formali, tamquam ei nec cessariõ præsupposita, hoc nõ tollit distinctionem vtriusque, quia vna est actio, & alla informatio.

49 Pro solutione confirmacionis notandum est, quod sicut forma substantialis non est per se immediatè actiua, sed per suam virtutem accidentalè superadditam ita nõ est per se immediatè resistiua, non solum resistentia actiua; quia cum hæc sit realiter ipsa actio, si forma non est actiua per se immediatè, nec erit resistiua hac resistentia, sed nec resistetia formali, quia non impedit per se immediatè actionem agentis, sed per suam virtutem accidentalè contrariam virtuti agentis, per quam agit. Exempli gratia. Aqua inimediatè per suam substantiam, sicut non agit ita nec resistit resistentia actiua, sed per frigiditatem, vel humiditatem verumque præter. & eodem modo non resistit actio ni agentis contrarij resistentia formali, nisi per eandem virtutes, quia si illas non haberet, nec esset formaliter cõtraria igni, nec resistet actio ni eius resistentia formali, sed in eodem momento posset ignis suam calorem ei imprimere. Supposito ergo, quod per

suam virtutem resistit resistentia formali, quæ rebat argumentum, an resistat agentia tequam agit, vel dum iam agit. Cui respondent iuniores quidam non resistere priusquàm operetur, sed dum iam operatur; & licet tunc iam non sit forma secundum illum gradum iam expulsum, sufficit immediatè existit esse, vt resistere dicatur pereum; quia cum resistentia formali non sit actio aliqua, per quam producatur aliquis effectus, non necessariõ postulat actualè existentiam formæ resistentis. Hæc tamen sententia falsa est, quia licet resistere formaliter non sit agere, est tamen impedire introductionè alterius formæ; sed dum agens agit, verum est, aliquam partem gradualis formæ esse introductam, & aliam expulsum: ergo verum est, formam secundum hanc partem nõ informare, non impedire, & consequenter, non resistere.

50 Vt ergo explicemus veram solutionem argumenti, ad notandum est, quod nunc præcipuè loquimur de resistentia, tam actiua, quàm formali in ordine ad actionem, & passionem physicam, & realem, quæ non reperitur, nisi inter propriè contraria, de quibus certum est, successiuè, & non in instanti se expellere ab eodem subiecto. Vnde sequitur, vnam formam contrariam resistere alteri resistentia formali nõ esse aliud, quàm impedire actionem agentis cõtrarij, ita vt vel non agit, vel non simul, quidquid potest, sed successiuè, & cum mora temporis, vt frigiditatem aque resistere actio ni ignis est per suam informationem impedit, ne introducat calor, vel ne simul secundum totam intentionem, sed successiuè, & cum mora temporis, qui tamen in momento, & sine vlla moraturo luceret, nisi cõtraria frigiditas adesset. Quo supposito, res-

pondeo ad formam argum. dum dicitur. vel resistere frigiditatē antequā ignis agat, vel dum iam agit, dico nō resistere, dum iam agit, nec prius tēpore, quā iam agat, sed in instāti, in quo agere incipit, quod est vltimum nō esse actionis successivæ, per quam agit. Primā partē probata argum. quo resistimus alium modum dicendi, quia illa pars gradualis eodē tēpore, quo agens operatur, expulsa, non potest resistere, cum eodē tēpore iam non sit, & tunc per illā rationem posset resistere passum. Secundā vero partē, quod non resistat prius tēpore, quā operetur, sic probō. Prius tēpore quā agens operetur, non aggreditur passum, neq; illud oppugnat, vel impeditur, immo nec omnino attingit; sed quod non oppugnat, nec aggreditur à suo contrario, nec attingitur, nō dicitur, ei resistere: ergo nihil resistit prius tēpore, quā in ipsum operetur agēs. Relatū agit, ut dū agēs approximatum passū incipit in illud agere, tunc primo passum dicitur actū resistere. Probatur hac ratione, si frigiditas (gratia exēpli) non informat eamquam in eo instāt, in quo primō verum est, ignē esse illi approximatum, introduceret idē ignis simul totā latitudinem caloris in eam, & hac sola de causa, nō simul; aut in instanti eā int: odicit, sed successivē, & eū mora tēporis, ac per partes proportionales: ergo in eo instāt. Impedit frigiditas per suam informationē introductionem formæ contrariæ, sed hoc est resistere formaliter: ergo in eo instāt, in quo agens incipit agere, resistit illi contrariū resistētia formali. Secundo, bene sequitur, passum resistit agentis resistētia formali, ut superius probavimus, sed non resistit actū, dum agit, nec prius tēpore, quā iam agat: ergo dum incipit agere, Evidens est

consequentia, quia non datur aliud instans, vel tempus, in quo resistat actu præter tria hæc; sed probatur minor: nam dum agens actu agit, non est iam pars illa forme, per quam posset passum resistere, sed expulsa est: ergo nō resistit actu per illam. Quod vero non resistat prius tēpore, quā agens agat, probatur, quia resistere formaliter non est aliud, quā formam per suam informationem impedire, ne agens introducat formam contrariam in eodem subiecto, vel non tanta velocitate, aut inensione; sed nihil horū impedit forma prius tēpore, quā operetur agens circa subiectum, quod informat: ergo non est verum, tunc resistere. Probatur minor, quia etiam si tēpore illo non informat subiectum, non introduceret agens in ipsum propriam formam: ergo non est verū, quod tēpore illo impediat introductionē eius, & ex consequenti, quod actu resistat. Quod etiam probari posset ab incontinenti: nam si prius tēpore actu resisteret, dum nullum est ei approximatum agens, sequeretur, quod etiam si nullū haberet contrariū existens in rerum natura, diceretur semper ei actu resistere. Probatur consequentia, quia dum agens non est ei approximatum, non magis illud respicit, quā si in natura rerū non existeret: si ergo illi diceretur actu resistere, actu etiam resisteret agenti contrario non existenti, quod est absurdū. Et si aliquis dicat, eisdē rationibus probari, quod nec in instāt, in quo agēs incipit agere, dicatur passum ei resistere resistētia formali; quia non resistit passum actu, nisi contrario actu agenti in ipsum; sed in illo instāt nō est verū, quod agens actu operetur: ergo nec verum erit, quod passum ei actu resistat. Probatur minor, quia

vnum contrarium non agit in alterum, nisi actione successiua; sed actio successiua non est in instanti, sed in tempore: ergo nec verum est, quod in eo instanti actu operetur agēs, sed in tempore statim sequenti: & ideo tūc dicitur passum ei resistere, & nō prius. Respondeo, quod licet aliqui te neant in eo instanti actu operari agēs actione instantanea, per quam producit primum indiuisibile terminum, hoc tamen non est certum, nec adeo consentaneum principijs Arist. qu. 6. lib. Physic. expressē negat, motum habere primum indiuisibile, sed solū terminari ait Indiuisibili quodam extrinseco. Hac igitur doctrina nunc prætermissa; ad formam argumenti neganda est maior, quod non resistat passum, nisi agenti actu operanti in ipsum; sed verum est, resistere agenti, dū nō agit, sed agere incipit. Quod sic probatur, resistere est impedire actionem agētis, vel obstarē, vt non agat; sed hoc non potest præstare passum, dum iam agēs actu operatur circa ipsum, nec prius tempore, quā operetur, sed in instanti, in quo incipit agere: ergo verē, & propriē tunc dicitur actu resistere passum, dum incipit agens circa ipsum agere, & non ante, nec post. Probatur minor, quia in eo instanti introduceret suam formam, nisi obstarēt forma opposita per suam informationē. Quod etiā probatur à priori, quia in illo instanti primo verum est, quod agens sit illi approximatum, & ideo tunc primo respicit illud respectu immediatæ præsentie, vel contactus, quem contactum sequeretur actio eius, & introductio suæ formæ, nisi obstarēt opposita per suam informationē: ergo tunc primo verum est, ei actu resistere resistentia

formali.

QVÆSTIO II.

Quo ordine, & modo conueniant primis qualitatibus actiuitas, & resistentia?

Circa solutionem secundi argumenti in surgit secunda questio de modo, & ordine quo conueniant qualitatibus contrarijs, præsertim primis elementorū actiuitas, & resistentia. Et de actiuitate certum est omnibus cōuenire, ita vt omnes sint actiue, & productiue sibi similibus. Ita D. Tho. 4. lib. Metaph. lect. 1. Nimphus 1. lib. de Gen. cōm. 4. Tolet. ibidem q. 3. & ceteri omnes: & de siccitate, & calore nō indiget probatione, quia euidentē experientia satis per se notū omnibus id facit; sed de humiditate, & siccitate nō est adeo euidentē, colligitur tamē euidentē ex doctrina Arist. 2. lib. de Gen. tex. 1. vbi docet, elementa similia, hoc est, ea quæ cōueniūt in vna qualitate, facilius trāsmutari ad inuicē, quā dissimilia, hoc est, quæ in vtraque contrariātur; sed elementa similia, vt ignis, & aer, non possunt se corrūpere, vel trāsmutare, nisi agēdo per humiditatem, & siccitatē, cū in calore conueniant, & pari ratione aqua, & terra nō possunt in se inuicē agere, nisi per humiditatem, & siccitatē, quia in frigiditate conueniunt: ergo qualitates istæ actiue sunt. Et hoc hoc argumentū nō videatur etiā ceteri probare; quia posset aliquis negare, hæc elementa non agere per eā qualitatem, in qua cōueniunt: nā cum hæc sit in vno intensior, quā in altero, vt in 1. lib. videbimus, bene poterit vnum agere in alterum per illam, intendendo eā in altero vique ad summū, & ita illud in

53

se conuerrere, licet non agat per al-
 teram, in qua differunt, vt ignis po-
 terit aërem in se conuerrere, licet eo
 agat in ipsum per siccitatem, sed per
 calorem, intendendo calorem aëris
 vsque ad octauum gradum, & ita eū
 sibi perfectè assimilando, & in se cō-
 uertendo. Hoc tamen non tollit effi-
 caciā argum. quia statim subdit A-
 rist. quod ex igne potest effici aër, si
 vincatur siccitas ignis ab humidita-
 te aëris, & ex aqua potest effici terra,
 si humiditas aquae superetur à siccita-
 te terrae. Et probatur experientia,
 quia videmus rē in loco minus hu-
 mido positam humescere, & tandem
 putrescere, & corrūpi, quod nō pos-
 set fieri, nisi per actionem humidita-
 tis, vt per se est manifestum, & eadē
 experientia docet propter nimiam
 siccitatem ex loco sicco contractam
 rem corrumpi. Testimonia verò A-
 rist. in argum. adducta in quibus so-
 lum calorem, & frigiditatem vocat
 actiuas qualitates, humiditatem verò,
 & siccitatem passiuas. Duobus mo-
 dis explicari solet. Primò, ita vt non
 sit absoluta locutio, sed comparati-
 ua, cuius sensus sit, duas postremas
 qualitates comparatione primatum
 passiuas potius, aut resistiuas vocari
 posse, quàm actiuas, quia multo
 minus actiuæ sunt, vt statim dice-
 mus. In quosensu qualitates qual-
 dam naturales vocauit idem Arist.
 impotentias in secundo genere præ-
 dicamenti qualitatis; quia parum a-
 ctiuæ, aut parum resistiuæ sunt, &
 idè respectu aliorum magis perfec-
 tarum, in vtraque genere non dicū-
 tur potentia, sed impotentie potius,
 quamuis absoluta consideratione po-
 tentie sint, cum sint principia alieu-
 ius actionis, vel passionis. Pro hac
 expositione refert Toletus Alber-
 tum Saxoniæ, & quamuis sibi non

placeat, satis probabilis est.

Secunda expositio asserit, duas
 priores qualitates vocari actiuas, 55
 duas verò posteriores passiuas, quia
 in mixtione elementorum, ad quam
 præcipuè ordinantur, actiuè se habet
 illæ, & passiuè istæ: nam calor con-
 gregat partes materię humidæ, &
 siccat, hoc est, quasi in vnū colligit,
 frigiditas verò easdem quasi coagu-
 lat, & consistentiam eis tribuit, & v-
 trumque horum fit per actionem, &
 idè dicuntur actiuè se habere duæ
 istæ qualitates: partes verò humidæ,
 & siccæ potius dicuntur congrega-
 tæ, & quasi coagulatae ratione humi-
 ditatis, & siccitatis, & eū hoc potius
 fit pati, quàm agere, dicuntur quali-
 tates istæ passiuè se habere, quamuis
 in tota mixtione veram quoque actio-
 nem habeant omnino necessariam,
 vt ad mediocritatem reducatur om-
 nes, hoc est, ad gradus intentionis in-
 peratos. Hanc expositionem sequit-
 ur Toletus ex Philopono, quem ipse
 citat, atque etiā Nimphus, & videtur
 esse D. Tho. loco nuper citato. Funda-
 mentum autem vtriusque expositionis
 est testimonium eiusdem Arist. à
 nobis adductū, in quo expressè as-
 serit, mutuatam transmutationem ele-
 mentorū simillim fieri per mutuā
 actionem humiditatis, & siccitatis:
 ergo euidenter est, non esse ex mente
 eius, quod qualitates istæ sint purè
 passiuæ: & idè necesse est illa testi-
 monia, quibus vocat eas passiuas, v-
 no, vel alio modo explicare, iuxta cō-
 textū litteræ. Et vtraque expositio no-
 bis placeat. Circa modum verò, & or-
 dinem, quo eis conuenit actiuitas, di-
 uersas opiniones refert Toletus 1.
 lib. de gen. q. 15. sed res est facilis, &
 idè satis est, communem, & veram
 explicare, & probare, quæ sic ordinat
 actiuitatem earum, vt primum locū
 teneat

teneat calor, secundum frigiditas, tertium humiditas, & postremum siccitas. Ita Alber. Saxor. l. 2. q. 6. huius libri, Marf. q. 9. Venetus cap. 15. summa, Calet. Tienen. tit. de reactione, & Toler. vbi supra, Conimbr. cap. 9. huius libri. q. 3. art. 3. ad finem, & omnes ferè recentiores. Probatur ratione, & experientia.

56 Ratione quidem, quia illud agens ceterum maioris actiuitatis, quod ad maiorem distantiam potest extendere suam actionem, atque effectum; sed ad maiorem distantiam extendit suam actionem, & effectum calor, & post calorem frigiditas, post frigiditatem siccitas: ergo eodem ordine conuenit eis actiuitas. Probatur minor, quia ad maiorem distantiam sentitur effectus earum ordine predicto, ut experimur: ergo ad maiorem distantiam extenditur actio, & effectus earum secundum eundem ordinem. Probatur secundò experientia, quia minus detineti potest manus intra ignem, quam intra aquam; minus intra aquam frigidissimam, quam intra humidissimum corpus etià summæ densitatis, minus intra hoc, quam intra corpus quantumlibet siccum, ac densum: ergo citius, atque vehementius operantur qualitates istæ secundum eundem ordinem, & consequenter maioris sunt actiuitatis. Probatur consequentia, quia velocior motus, atque vehementior euidens signum est maioris virtutis actiue, maiorisque actiuitatis.

57 Difficilius longè est, constituere modum, & ordinem, quibus conuenit resistentia eisdem qualitibus. Et prima opinio asserit, ordine omnino opposito conuenire eis resistentiam eis, quo dictum est, conuenire eis actiuitatem, ita ut quo qualitas est magis actiua, eo sit minus resistentia:

ua: quare siccitas tenet primum locum in resistentia, sicut vltimum in actiuitate: secundum humiditas, tertium frigiditas, & vltimum calor. Ita Sonzin. 9. Metaph. q. 6. ad 2. Astudillo 1. lib. de gen. q. 22. Vega lib. 1. de arte medendi cap. 1. Valenz. 1. lib. de gen. cap. 7. q. 1. Toler. ibid. q. 15. ad 1. & Conimbr. vbi supra. Probant testimonio Arist. qui in prædicamentis qualitatis agens de secundo genere distinguit sub eo potentias actiuas à passiuis, sed resistentia pertinet ad potentiam passiuam: ergo non est desumendus ordo, aut modus, quo conuenit qualitibus ex potentia agendi, aut ex actiuitate, sed ex opposita radice, quæ est potentia passiuæ: quare oppositus esse debet ordini constituto in actiuitate, ita ut quo qualitas magis actiua est, eò sit minus resistentia. Probat deinde ratio ab experientia desumpta. nam videmus aquam facilius calcæri, quam exicari: ergo facilius amittit frigiditatem, quam humiditatem, quod non potest prouenire nisi ex eo, quod hæc fortius resistat. quàm illa. frigiditas, cum tamen frigiditas sit magis actiua. Et eodem argumento potest probari de cæteris.

58 Secunda opinio contraria profus est, assermans eodem ordine conuenire his qualitibus resistentiam, & actiuitatem, ita ut quo magis actiua est qualibet, eo sit magis resistentia. Ita Nimphus 1. lib. de gen. com. 195. q. 3. cõcl. 1. dub. 2. Valesius controu. 1. ad tyrones, atque etiam 1. lib. controu. Med. cap. 5. Petrus Martinez 1. lib. de gen. c. 9. q. 2. Quam sententiã explicant, & sequuntur iuniores quidam de resistentia actiua; de formali verò, seu passiuæ asserunt omnino æqualiter conuenire his qualitibus, ita ut nulla earum sit magis,

aut minus resistiva, quàm alia. Ex quo inferunt, in nullo sensu verum esse, quòd aliqua qualitas ex his sit magis activa, quàm resistiva, ut asserit prima sententia. Itaque hæc sententia sic intellecta tria asserit Primum, resistenciam actuam eodem ordine, & modo convenire his qualitatibus, ac actiuitatem. Secundum, resistenciam formalem, seu passiuam, omnibus æqualiter. Tertium in nullo sensu verum esse, quòd aliqua qualitas sit magis activa, quàm resistiva, vel e conuerso magis resistiva, quàm activa. Primum probant, quia resistencia activa non est aliud, quàm actio agentis, in quantum per eam debilitatur virtus contrarij, & impeditur ne agit, vel ne agat tanta velocitate, aut intensione, sed repugnat eandem actionem (quæ est resistencia activa) esse maiorem, vel minorem se: ergo etiam repugnabit, resistenciam actuam maiorem esse, vel minorem, actiuitate eludem agentis. Secundum verò, quòd resistencia formalis, vel passiva sit æqualis in omnibus, probant hæc ratione: qualitates istæ resistunt formaliter actioni agentis per suam informationem, in quantum informantes subiectum impediunt, vel retardant actionem agentis, & introductionem propriæ formæ in eò; sed omnes istæ qualitates eodẽ prorsus modo se habent quantum ad informationem subiecti, & impedimentum præstandum actioni agentis; ergo æquales sunt in resistencia formali.

59 Probatum minor, quia æqualiter informant subiectum, & non magis vna, quàm altera: nec enim vna habet maiorem, vel minorem virtutem informatiuam, quàm alia, nec dissimilem modum oppositionis eũ

ea, nec minus ineptum est subiectum huius ad recipiendum simul, vel in instanti totam latitudinem alterius, quàm subiectum alterius ad recipiendum simul totam latitudinem huius, in quo consistit ratio formalis resistenciam, ut vidimus, quæ idè æqualis erit in omnibus. Tertium verò, quòd nullo modo sit verum, aliquam ex his qualitatibus esse magis actiuam, quàm resistiuam, vel e contra. Probant ratione, & experientia; ratione quidem, quia non datur alia resistencia præter actiuam, & formalem, sed de nulla earum potest esse verum: ergo in nullo sensu verificatur. Probatum minor, quia non de activa, cum hæc sit idè realiter cum actiuitate, nec de formali, cum conueniat omnibus æqualiter, ut probatum est. Experientia verò probant, quia applicatis duobus agentibus eiusdem magnitudinis, & intensiõnis, ut ignis, & aqua, velocius expellitur frigus ab aqua, quàm calor ab igne, ut per se est manifestum: ergo falsum est, quòd calor sit minus resistiuus, quàm frigus. Nec minus efficaciter probari potest de humiditate, & siccitate, alia simili experientia, atque etiam hæc ratione, quia si resistencia humiditatis est maior, quàm actiuitas eiusdem: ergo resistencia siccitatis (quæ maior est resistencia humiditatis) maior erit actiuitate eiusdem humiditatis: vnde sequitur, summè humidum nõ posse agere in summè siccũ, quòd est absurdum. Probatum consequentia, quia non potest dari actio, nisi agens superet resistenciam passiuam, ut inferius ostendetur.

60 Nostra verò sententia tria etiam asserit. Primum est, resistenciam actuam eodem ordine, & modo convenire

re qualitatibus, quo dictum est, conuenire eis actiuitatem, vt asseruit, & probauit efficaciter secunda opinio. Et quantum ad hoc primum falsam reputo primam sententiam asserentem, ordine oppositò conuenire eis resistentiam, & actiuitatem, ita vt quo magis actiua est qualibet earum, eo sit minus resistiua resistentia actiua, & quo magis resistiua est, eo sit minus actiua. Quod probatur falsum de resistentia actiua: nam resistentia actiua non est aliud, quàm actio ipsius agentis, in quantum per eam debilitatur virtus contrarij, & ex hoc impeditur actio eius, vel retardatur: & quo fortius agit calidum in frigidum, eo imminuit eius intensiorem calorè & consequenter magis remittit frigiditatè eius, per quam acturum est in idem calidum: sed virtus remissa debiliore est ad agendum: ergo debiliorem reddit virtutè eius ad agendum in se, quòd fortius in ipsum agit, & ex consequenti magis resistit resistentia actiua. Vnde sequitur, falsum esse de hac resistentia, quòd eadem qualitas possit esse magis actiua, & minus resistiua.

61 Secundum, quod asserit nostra sententia est, resistentiam formalem, vel passiuam, non conuenire æqualiter omnibus qualitatibus, sed quasdam esse magis, quasdam minus resistiuas, quàm alias. Hoc secundum est contra secundam opinionem, præsertim vt à recentioribus explicatam, & ex parte saltem conuenit cum prima, in quantum vniuersaliter ait diuerso modo, & ordine conuenire qualitatibus. Et probatur efficaciter duobus testimonijs Aristotelis. Primum habetur in prædicamento qualitatibus, vbi docet Arist. secundum genus qualitatis esse na-

turalem potètiã, & impotentiam, & sub eis non solum actiuas, sed etiam passiuas potèntias contineri, nec solum actiuas qualitates, sed etiam resistiuas, & vtrasque tam sub potèntia, quàm sub impotentia; quia impotentia nomine non puram negationem agendi, vel patiendi, seu resistendi, sed passiuam qualitatè, debilem tamen, & imperfectam, ad vnum, vel alterum præstandum intelligit. Verba autem eius sunt. *Non enim, quoniam sunt dispositi aliquo modo, vniuaquodque huiusmodi dicitur, sed quod habent naturam potèntiam, vel impotentiam facile aliquid facere, vel nihil pati, vt pugilares, vel cursores dicuntur, non quòd sint dispositi aliquo modo, sed quod habeant potèntiam naturalem, vel impotentiam aliquid facile faciendi: salubres autem dicuntur, eo quod habeant potèntiam naturalem, vt nihil à quibuslibet accidentibus facile patiuntur, in salubres verò, quòd impotentiam habeant naturalem nihil facile à quibuscumque accidentibus patiendi. Similiter autem his durum, & molle se habent: durum enim dicitur, quod habeat potèntiam non facile secari, molle verò, quod eiusdem ipsius habet impotentiam, &c. Quibus duplicem potèntiam distinguit in qualitatibus, nempe agendi, & patiendi, & duplicem quoque impotentiam ad vtrumque, hoc est, debilem, atque infirmam virtutem agendi, & etiam patiendi aliquid ab agente. Exemplum verò vtriusque potèntia, & impotentia ad patiendum assignat in hominibus, aut in animalibus, ex quibus quædam ex suo proprio temperamento habent, vt facile possint resistere contrarijs, & hanc vocat naturalem potèntiam.*

62

tiam ad non patiendum ab illis, quod alio vocabulo dicitur *impatibilitas*; sed non pati à contrario, idem est, ac passivè resistere illi, nam quod iam patitur, actionem eius recipit, atque effectum productum per eam; & ideo ut sic recipiens iam non resistit, saltè quantum ad eam receptionem; solum ergo dicitur resistere, quamdiu actionem, vel effectum contrarij nõ recipit, aut non tam cito, vel non cū tanta læsione: unde sequitur apud Arist. naturalem potentiam nihil patiendi, aut non faciliè patiendi à contrario, quæ vocari potest *impatibilitas*, esse naturalem potentiam resistendi illi passivè, quam vocamus *resistentiam passivam*, seu *formalè*, quia eam dicitur habere qualitas per suam informationem, per quam impedit, vel retardat actionem contrarij, & obstat, ne statim imprimat contrariam qualitatem in subiecto, vel saltè non in momento, sed eum mora temporis. Naturalem vero impotentiam vocat aortudinem aliarum qualitatum in subiecto ad facile patendum, quæ potest vocari *patibilitas*, quia natura sua faciliè cedunt: faciliè autem cedere idem est, ac faciliè recipere actionem, aut Impressionem ab agente contrario, & hoc idem prorsus, quod ægrè, aut difficilè, vel parum resistere, & propterea vocatur *impotentia passiva resistendi*, quasi debilis, & infirma ad resistendum, aut (quod idè est) parum resistiva. Ex quibus hoc argumentum facis efficax desuini: ut ad probandum, quod *resistentia passiva*, aut *formalis* apud Arist. non conveniat æqualiter omnibus qualitativibus, sed quædam sint magis resistivæ, quædam minus; quia naturalis potentia ad nihil patiendum est qualitas talis nature, ut per eam faciliè possit subiectum nihil pati, vel nõ tam ci-

tè, aut tantum pati à contrario: naturalis verò *impotentia* ad nihil patiendum est qualitas, per quam subiectum difficilè potest nihil pati à contrario, hoc est, per quam faciliè cedit, aut faciliè recipit actionem, atque impressionem eius: sed naturalis potentia ad nihil patendum, vel non tam cito, aut non cum tanta intensione, est naturalis potentia ad resistendum contrario passivè, aut formaliter, & naturalis impotentia nihil patiendi est naturalis potentia faciliè cedens contrario, hoc est, debilis, & infirma ad resistendum passivè, aut formaliter, quod est esse parum resistivam, ut per se patet: ergo euidens est, dari apud Arist. quasdam qualitates fortiores ad resistendum formaliter, alias vero debiles, atque infirmas, quod est dari quasdam magis, quasdam minus resistivas resistentiæ passivæ, aut formalis. Unde sequitur, in doctrina eius defendi non posse, quòd omnes sine æqualiter resistivæ resistentiæ passivæ, & formalis. Quod etià probat efficaciter aliud exemplum dari, & molli ibidem adductam ab Arist. nam durum (ait) dicitur, quod habet potentiam non faciliè secari, molle verò, quòd eiusdem ipsius habeat impotentiam, quod est, durum habere maiorem potentiam ad resistendum sectioni, molle vero minorem: intelligitur autem de potentia passivæ: nam secari, vel non secari, passiva potentia est, sed potentia passivæ duri, ut non secetur, vel ut nõ statim, est resistentiæ passivæ, aut formalis, & probandum: ergo sentit Aristot. durum esse magis resistivum, quam molle: resistentiæ passivæ, & formalis, & consequenter nõ æqualiter convenire hæc resistentiæ omnibus qualitativibus. Et licet verum sit, durum, & molle aliqualem resistentiæ activam habere

bere adiunctam passiuę, aut formali
resistentię, quia durities ipsa hebetat
instrumentum, à quo diuiditur,
& magis quàm molle, & ab hac resi-
stentia actiua iuari passiuam, aut
formalem, non tamen est verũ, quod
solum ratione illius sit maior resi-
stentia duri, quàm mollis, sed etiam
vt passiuam, & formalem est. Probatur
evidenter, quia vtraque resistantia
vocat ab Arist. naturalis potentia,
& impotentia ad nihil patiendum,
& potentiam dicit esse maiorem im-
potentia: ergo sentit vnam esse ma-
iorem altera, vt potentiam passiuam
ad non patiendum, quod est esse ma-
iorem, vt resistantiam passiuam, aut
formalem, cum potētia naturalis ad
non patiendum sit resistantia passi-
ua, vt probauimus.

65 Secundum testimonium habetur
4. lib. Physic. cap. 8. tex. 71. vbi docet Ar-
ist. medium magis densum, quia magis
resistit divisioni magis retardare
mobile, quã rarũ minus resistens, &
ideo velociorem fieri motum per ra-
rum, quàm per densum, etiã si cetera
sint paria respectu virtutis motiue,
vt per aërem, velociorem fieri, quã
per aquam; sed resistantia mediij non
est actiua, sed passiuam, & formalis, vt
per se est manifestum: ergo evidens
est in doctrina Arist. formalem resi-
stentiã non esse equalẽ in omnibus
qualitatibus, sed qualis esse magis,
quãdam minus resistiuas.

Deinde probari potest multis ex-
perientijs, illis præsertim, quibus vs-
us est Arist. duobus locis citatis, &
illis addi possunt duę alię Sitacem
prima, quia videmus ingens saxum
ita resistere mouenti, vt non possit il-
lud à suo loco dimouere, aliud verò
non ita magnum minus resistere, sed
resistentia hæc nõ est actiua, quia
passiua immotus nihil agit in illam, qui

conatur cum mouere: ergo est resi-
stentia passiuam, aut formalis, quam
præstat pondus per suam informa-
tionem, & ex duabus vna est maior
altera: ergo falsum est, quod æquali-
ter conueniat qualitatibus. Secunda
experientia est de magnete detrahe-
te ferrum per qualitatem ei impres-
sam (non enim potest alio modo cir-
ca illud agere) cuius tanta solet esse
resistentia, vt non possit ferrum fa-
cile moueri ab alio corpore: & idem
est de partu illo piscicolo detraente
naui, etiam per qualitatem ei im-
pressam ita fortiter resistenter, vt
nec magna vētorum vis possit eam
mouere: sed resistantiæ istæ sunt for-
males, cum nihil operentur qualita-
tes impressæ, per quam resistit mo-
uentibus eiusmodi corpora, & vna est
maior alia: ergo suscipit magis, & mi-
nus resistantia formalis.

66 Tertiũ, quod asserimus est, resistē-
tiã formalem opposito modo, & or-
dine cōuenire qualitatibus, ac cōue-
nire diximus actiuitatē, & resistantiã
actiuam, ita vt quo magis actiua est
qualitas, & magis etiã resistiua resi-
stentia actiua, eò sit minus resistiua
resistentia formalis, & passiuam, & eò
uerso, quo minus est resistiua, eò sit
magis actiua. Hęc est contra secun-
dã opinionẽ, vt à iunioribus intelle-
ctũ & explicatam, & aliquo modo in
fauorẽ primæ. Quã imprimis colligo
ex cōmuni modo loquendi, & senten-
tiã Philosophorum, qui vniuersaliter
dicunt, elementa, & qualitates eorum,
quę magis sunt actiua, eò esse mi-
nus resistiua, sed hoc non potest esse
verum de resistantia actiua, quam
semper esse æqualem probauimus
cum actiuitate: ergo verum erit de
resistentia formalis. Probatur dein de
ratione, primò ex ordine, & consti-
tutione naturali vniuersi, quod con-

stat esse compositum ex elementis contrarijs, ex quibus generantur etiam mixta contraria, & ita fere omnia corpora sunt in perpetua pugna, & quasi contrarijs circumscripta; sed quædam illorum sunt magis actiua: ergo necesse est, alia esse magis resistiua, vt possint se defendere à contrarijs, & ita conseruentur: nam si maior actiuitas agentium non comperetur per maiorem resistantiam eorum, quæ patiuntur, consumerentur absque dubio ab eis, dispositio vniversi non poterit esse stabilis, ac firma. Secundò probatur: nam densitas corporis multum iuuat ad resistendum contrario, quia per densitatem magis vniantur partes inter se, & ideo non ita facile potest agens in eas sic vnitas agere, ac si essent separatæ, vel magis inter se distantes, & ex consequenti raritas minus iuuabit: ergo corpora ex natura sua magis densa magis resistiua sunt cæteris paribus ex parte aliorum: sed ex elementis terra est densior, & post eam aqua: ergo sunt magis resistiua aëre, & igne, & quibus ignis minus resistiuis erit, cum sit rarior, ex hoc autem ordine corporum quantum ad resistantiam satis probabiliter colligi potest, eundem habere qualitates ipsas hoc modo. Euidens est, summam densitatem terræ emanare à summa siccitate eius, & prope summam frigiditatem, & prope summam densitatem aquæ emanare à summa frigiditate, & prope summam humiditatem eiusdem: ergo siccitas, & densitas sunt causa summæ, & prope summæ densitatis. Euidens etiam est, summum calorem ignis esse radicem summæ ariditatis eius, & etiam si in aëre nō sit summus, est etiam causa raritatis aliquantum minoris, quā non impedit sum-

ma humiditas eiusdem aeris: quia cōiuncta cum calore nō potest causare densitatem, sicut neque in igne; quā tamen causat cū frigiditate in aqua: ergo calor ex propria natura radix est, & origo raritatis in vno, & altero elemēto. Ex quibus sequitur, siccitatem esse magis resistiuā, quā aliās, & calorem minus, quā omnes, & sic de duabus alijs: & ita eodē ordine cōuenire eis resistantiā, atque elementis ipsi, & omnino opposito ei, quo conuenit eis actiuitas. Probatu consequentia, quia à maiori densitate maior resistantia formalis prouenit cæteris paribus ex parte aliorū, & consequenter à qualitibus, quæ sunt causa eius. Et fundamentum huius discursus est, quia densitas ex propria natura fortius vnitur, atque tenacius inhæret subiecto cōiungens partes eius, & raritas eas separans minus efficaciter, aut fortius: & consequenter primæ qualitates, quæ sunt causa densitatis, fortius vnientur, tenaciusque inhærebunt: calor vero, qui est causa raritatis, minus efficaciter, sed qualitates istæ dicuntur resistere formaliter per informationē, in quantum impediunt, vel retardant actionem contrarij, & difficilius ab eo expelluntur: ergo quo efficacius vnitur per eandem informationem, & tenacius inhæret subiecto, eo difficilius expelli possunt à contrario, & ideo magis impediunt, ac retardant actionem eius, quod est esse magis resistiuas. Quod verò dicimus firmius vniri, atque inhætere subiecto, non habent solū ex intentione, quamuis per intentionē magis radiceat qualitas in subiecto: & ideo fortius ei inhæreat, sed cæteris paribus ex parte intentionis ex alio capite, nempe ex modo speculatiuo, quo vniantur subiecto cōiungendo

do partes eius formaliter aut virtualiter, probamus fortius ei inherere, & tenacius coniungi, & id. d. difficilius ab eo expelli; quod est magis resistivas esse resistentia formali, aut passiva. Quod tandem probatur experientia, quia videmus terram maximè resistere igni, & cuilibet alteri agentis contrario, ita ut ferè numquàm possit ab eis corrumpi, quod non habet ignis, què cito solet consumere aqua. Videmus etià humiditatem in aqua magis resistere, quàm frigiditatem, quia aqua in tenuissimè calida adhuc retinet ferè totà suà humiditatem: ergo euidens experientia docet, siccatem, & humiditatem esse magis resistivas, quàm calorem.

Ex quibus colligitur falsum esse illud, quod asserte secunda opinio, nempe in nullo sensu verum esse posse, quod eadem qualitas sit magis activa, quàm resistiva, vel è cõtra; nã licet verum hoc sit de resistentia activa, falsum tamen de passiva, de qua probavimus maiore esse in qualitatibus minus activis, & in siccatate, & humiditate, & idcirco has esse magis resistivas, quàm activas, & consequenter calorem, & frigiditatem magis activas, quàm resistivas.

Argumenta primæ opinionis probant quidem intantum de resistentia passiva aut formali, quàm cõcedimus inæqualiter cõvenire primis qualitibus: nihilominus de resistentia activa verum est, eodem modo, & ordine eis convenire, ac cõvenit activitas, cum sit idem realiter cum activitate. Quod verò dicitur in primo argumento, resistentiam pertinere ad potentiam passivã, distinguendum est: nã de activa resistentia nõ est verum, sed hæc ad activam potentiam potius pertinet, quia per eandem potentiam activã, qua agens agit, dici-

tur activè resistere, de resistentia verò formali concedendũ est; idèd hæc solum potest diverso modo cõvenire qualitatibus, ac activitas eis convenit, quod concedit nostra sententia. Secundum argumentũ non indiget solutione, cū pro nostra sententia potius probet de sola resistentia passiva, & formali, maiorem esse in vna qualitate, quàm in altera.

Ad primum argumentũ secundæ opinionis neganda est minor, quòd omnes istæ qualitates eodè modo se habeant quantum ad informationè subiecti: nã licet informatio quantum ad substantiã non sit maior in vna, quàm in altera, sed quantum ad modũ efficacior est in minus activis, quia firmitus in hæret subiecto cæteris partibus ex parte intensiõis; cum partes eius magis coniungant inter sese, & idèd fortiores efficiant ad resistendum contrario, ut probavimus, quod est magis resistivas esse resistentia formali.

Ad secundum neganda est minor, quòd nõ sit verũ, vna qualitate esse magis resistivam, quàm activam, vel è contra; & cum dicitur non esse verũ de resistentia activa, concedendum est, negandum tamen, quod non sit verũ de resistentia formali. Experientia verò, qua probatur, citius expelli frigiditatem ab aqua, quàm calorem ab igne, neganda est, si applicetur secundum proportionem quantitatis, intensiõis, activitatis, & resistentiæ, & cæterorum, quæ requiruntur ad agendum, hæc autem proportio talis esse debet, ut cõparentur in eo gradu intensiõis, in quo sint æqualis activitatis, & efficacis ad agendum; quod non potest fieri, nisi sumantur secundum gradus inæquales intensiõis: nam cum activior longè sit calor, semper est superior frigiditate,

69

si applicantur secundum eandem intensiorem ceteris partibus ex parte aliorum; debent ergo comparari, vel applicari, ita ut quanto actius est calor frigiditate, tanto sit remissior ea, & hæc, quæ minus est activa, applicetur in gradu inferiori, ita ut maior actiuitas vnius cõpensetur per maiorem intensiõnem alterius, & talis cõparatio, vel applicatio iusta, atque debita erit. Si igitur talis fiat, & cætera sint paria ex parte aliarum conditionum, quæ requiruntur ad agendum, negandum est, quod calor citius expellat frigiditatem ab aqua, quàm aqua calorem ab igne, immo potius experientia ipsa docet contrariõ. Quod ad id verum est, ut etiãsi applicantur secundum eandem intensiõnem, & vincatur frigiditas propter magnam excessam actiuitatis eiusdem caloris, post magnam tamen moram temporis consequatur ignis victoriam, quàm citius longè consequeretur aqua, si in tali proportione applicarentur, ut habita ratione actiuitatis, & intensiõnis, multum excederet aqua, tunc enim velocius consumeretur ignis ab aqua, ut docet experientia, non alia de causa, nisi propter maiorem resistantiam formalem frigiditatis.

Ad vltimum argumentum concedendum est antecedens, quod eadem qualitas sit magis activa, quàm resistiua, resistantia formali, aut e cõuerso magis resistiua eadem resistantia, quàm sit actiua: sed neganda est consequentia, quæ non potest agere summè humidum in summè siccum: nõ licet ex hac parte, hæc est cõparata resistantia formali huius cum actiuitate illius sit excessus, potest tamen cõpensari ex alijs, nempe ex maiori quantitate, & densitate agentis, alijsq; conditionibus requisitis ad agendum. Ex quibus constat posse actiuitatem summè humidam su-

perare resistantiam formalem summè siccæ, quàmvis hæc sit maior illa uide considerata utraque, & ita intelligitur agere posse illud in hoc, si applicatio fiat secundum debitam proportionem.

QVÆSTIO III.

An necessè sit actionem semper procedere à proportione maioris inæqualitatis.

VT intelligatur questio, explicandum est, quid sit proportio maioris inæqualitatis, & quid proportio minoris, atque etiã quid sit, actionem procedere à proportione maioris, aut minoris inæqualitatis. Manifestum est, actionem versari interagens, & passum debite approximata, & illud agere per virtutem actiuam, hoc verò pati per potentiam passiuam, & cum sit contraria, nõ minus est certum, vnum resistere alteri, hoc est, se defendere ab illo, impediendo quantum potest actionem eius in se, & prohibendo, ne per illam imprimat sibi propriam formam, ut approximatis igne, & aqua, ignis intendit aquæ imprimere suum calorem, & consequenter remittere frigiditatem eius, quod est eã debilitare, ut possit circa se agere, vel non tam cito, & introductio caloris est agere: debilitare verò virtutem eius est resistere resistantia actiua; & aqua intendit imprimere igni suam frigiditatem, & consequenter debilitare calorem eius, ne agat in se, aut non tam cito, vel tantam intensiõnem, quod est resistere et resistantia actiua: calor etiam eo ipso, quod informat substantiam ignis ratione in cõpõsibilitatis, & cõtrarietatis formæ, quam

quam habet cum frigore, impedit, ne statim introducat in igne, aut salte ne tota latitudo eius simul introducat, & hoc modo impedire actionem, & introductionem eius, est ei resistere resistētia passiva, aut formali; simili etiam modo resistit frigus calori, impediendo per suam informationem, actionem, & introductionem eius in aquam. Vt autē vnū agat circa aliud, & imprimat propriā formā necesse est ipsum aliquo modo superare; quia actio, & impressio propriæ formæ est victoria quædam naturalis, cum nonum sit, illud vicisse suum contrariū, quod ipsum omnino expellit à proprio loco, & in eū sese introducit. Ad intelligendū verò modum, quo necesse sit, vnū superare aliud, vt in illud agat, necesse est comparare vtrūque inter sese secundum proprias virtutes agendi, & patiendi. Quatuor autem modis comparari possunt agentia cōtraria inter sese, secundum virtutes actiuas, vt si comparemus ignem cū aqua, vel aquam cum igne, secundum virtutes actiuas caloris, & frigoris, & in comparatione ista euidentis est, ignem superare aquam cum sit magis actiuus. Secundō possunt comparari secundum resistētia actiuas, in qua eiam comparatione superius euadit ignis, cum resistētia actiua sit eadē eius actio, vel virtus actiua diuerso modo considerata, & eadem est ratio, si compareretur actiuitas vnus cū resistētia actiua alterius, vt per se patet. Tertia comparatio esse potest secundū resistētia passiuas: & hoc modo superior erit aqua, cum sit elementum magis resistiuum, quā ignis, vt probauimus: & comparationes istæ insufficientes sunt, quia actio, & passio non versantur inter cōtraria, nisi in quantum vnū est a-

gens, & aliud passum: ergo solū debent comparari secundum actiuitatem vnus, & resistētia passiuam, aut formalem alterius, & hoc modo comparata, vel æqualia sunt, ita vt tanta sit resistētia passiva vnus, quanta est actiuitas alterius, & tunc nulla sequetur actio, quia ne vnū superat alterum, & ideo nec vincere illud poterit, & ex consequenti nec imprimere ei propriam actionem, & effectum, sed mutuo se impediant; inæqualia igitur esse oportet, vt sequatur actio, per quam vnū vincat alterum. Sed duobus modis possunt esse inæqualia. Primum, ita vt actiuitas vnus sit maior, quā resistētia alterius, & hæc comparatio vocatur proportio maioris inæqualitatis. Secundū, ita vt ex opposito minor sit actiuitas vnus, quā resistētia alterius; & comparatio hæc vocatur minoris inæqualitatis. Quartæ ergo titulus quæstionis, an necessaria sit proportio maioris inæqualitatis ad actionem, hoc est, an vt vnū cōtrarium agat in alterum, necesse sit, actiuitatem eius maiorem esse resistētia formali alterius, quod pari debet, vel etiam à proportionē minoris inæqualitatis, hoc est, etiam si minor sit actiuitas agentis, quā resistētia formalis passio, possit illud in hoc agere. Prima opinio negat, hoc semper esse necessarium, sed sæpe ait, actionem dari à proportionē minoris inæqualitatis. Ita Burius 3. lib. Phys. ad textum 16. quæ refert, & sequitur Toletus 1. lib. de gen. q. 13. post secundam conclus. & quæst. 11. ad 1. Valle cōtrou. 44. ad Tyrone. Probant ratione, & experientia. Ratione quidem, quia omne agens cōmunicans in materia cum passio, potest reparari ab illo, vt docet expressè Arist. cap. præfenti. Sed impossibilis

effectus reactio, & repassio, si repugnet sequi actionem à proportionem innoti. inæqualitatis: ergo concedendum est dari posse. Probatur minor, quia id, quod patitur ab alio, superatur ab eo: ergo passum semper est inferius; sed debet reagere in idem metagens superius; ergo non potest agere, nisi tamquam inferius, hoc est tãquam id, cuius actiua virtus minor est resistentia agentis, vt se habet tãquam passum in reactione, quod est agere à proportionem minoris inæqualitatis. Probatur consequentia, quia proportio minoris inæqualitatis dicitur ea secundum quam virtus actiua agentis minor est resistentia passu, vt explicatũ est, & superatur ab eo: ergo passum semper est inferius, & actiuitas eius minor resistentia agentis; ergo non potest in illud agere, nisi à proportionem minoris inæqualitatis: quare vel impossibilis est reactio, vel possibilis est actio à proportionem minoris.

71

Secundo, experientia, quia parua guttula aquæ cadens super lapidem excavat illum, quantumvis durissimum, cuius resistentia absque dubio est maior actiuitate guttulæ, & formica sæpè mota super durissimum lapidem aliquid tandem extrahit ab eo, cuius resistentiam maiorem esse actiuitate formicæ euidens est: ergo contra experientia erit negare, quod aliquando detur actio à proportionem minoris inæqualitatis.

Hanc opinionem explicant alij hac distinctione. Actio duplex est; vna, per quam agens totaliter vincit passum, & illud in se conuertit: & hæc dicitur actio victoriosa, per quam agens perfectam victoriam consequitur de suo contrario. Alia est, per quam agens non vincit passum simpliciter, neque illud in se conuertit, sed aliqua-

lem gradum suæ formæ ei imprimi, vel in aliqua tantum parte eius agit; & ideo non vocatur actio victoriosa. Quando ergo dicit prædicta sententia, actionem non semper, aut necessario dari à proportionem maioris inæqualitatis, sed sæpè dari etiã à proportionem minoris, non intelligit de actione victoriosa, quia repugnat agens, cuius virtus minor est resistentia passu, idem passum vincere, atque in se conuertere, sed non repugnat aliquem gradum suæ formæ ei imprimere, vel in aliqua eius parte æqualem effectum producere, quod est aliquam dari actionem remissam, vel imperfectam à proportionem minoris inæqualitatis.

Secunda opinio asserit, quamcumque actionem vnus contrarij in alterũ, semper, & necessario debere esse à proportionem maioris inæqualitatis, ita vt repugnet, dari aliquam à proportionem minoris. Ita Nimphus 1. lib. de Gener. cõm. 19. q. 3. Astudillo q. 2. & omnes serè recentiores, & est communis sententia, quæ videtur mihi non solum probabilior, sed vera. Probatur primò, quia dum resistentia passu æqualis est actiuitati agentis, non potest sequi actio: ergo multò minus potest sequi, dum resistentia passu fuerit maior actiuitate agentis, quæ est proportio minoris inæqualitatis, vt nuper ostendimus. Consequentia est euidens, quia si æqualis resistentia passu impedit actionem agentis equalis actiuitatis, multò magis impedit maior resistentia eiusdem passu actionem agentis minoris actiuitatis. Antecedens verò sic probatur; si tantum resistit passum, quantum agens agit, non superabitur vilo modo ab eo, hoc est, nec totaliter, nec partialiter: ergo nec poterit in ipsum quicquam agere. Probatur

72

tur consequentia, quia eo ipso quod passum aliquam impressionem suscipiat ab agente, quamvis minimam, subditur illi, & ideo fit inferius, & verum est, non tantum ei resistere, quantum in ipsum agit, sed minus.

Secundò, quia tunc dicitur maior virtus agentis resistencia passu, quando ab hac non potest illa impediri, quin agatur passum; tunc enim evidens est esse superiorem, sed quotiescumque agens agit, non potest resistencia passu impedire actiuitatem eius, sed ea non obstat, vel impediente, sequitur actio: ergo repugnat dari actionem, quin virtus actiua agentis sit maior resistencia passu, quod est, actionem quamcumque semper, & necessariò debere esse à proportionem maioris inæqualitatis. Vtrique autem hæc ratio vim habet in hoc principio, nempe, intentum agentis in sua actione est imprimere propriam formam passu, passum vero introductioni resistit per qualitatem contrariam: ex quo sequitur quod quoad æqualis, vel maior est resistencia passu conatu agentis, impeditur omnino introductio propriæ formæ; sed quotiescumque actio sequitur, introducit agens propriam formam: ergo tunc non est maior, neque equalis actiuitati, vel conatu eius resistencia passu, sed minor. Unde sequitur, actionem semper, & necessariò esse à proportionem maioris inæqualitatis, & rationes istæ efficaciter probant de quacumque actione, imò probant quamcumque actionem esse simpliciter victoriosam, siue parum, siue multum de forma agentis introduceatur, atque etiam siue sit actio, siue reactio, & ideo frivolum esse distinctionem illam de actione victoriosa. Quod hoc argumento probo aduersus eos, qui illa videntur ad explicandam secundam

opinionem, dum agens incipit agere in passum, nullum gradum propriæ formæ, nullam partem, quantumvis minimam eius potest ei imprimere, neque vllum effectum circa illud producere, nisi per propriam virtutem actiuam aliquo modo superet resistenciam eius; ergo nec circa ipsum agere, sed passum per reactionem in agens imprimit et alique gradum, vel partem suæ formæ: ergo non est possibilis reactio (quam vocant actionem non victoriosam) nisi maior sit actiuitas passu reagentis resistencia formali agentis, quod ab eo reparitur, & consequenter neque vlla actio, quamvis minima, quod est nec reactionem, nec vllam paruam actionem dari posse à proportionem minoris. Quo argumento probatur efficaciter, nullam actionem quantumlibet paruam, neque vllam reactionem dari posse, quæ non sit victoriosa (vt loquuntur illi) quia quotiescumque agens agit, victoriam ex passu reportat, vel consequitur, & sine tali victoria impossibile est dari actionem: ergo nec dari actionem, quæ non sit victoriosa.

Ad argumentum verò primæ opinionis, concessa maiori, neganda est minor, quod impossibile esset reactio, si repugnaret dari actionem à proportionem minoris, & illud dicitur, actiuitatem passu reagentis semper esse minorem resistencia agentis principalis, circa quod est reactio, negandum est, in modo dicendum semper esse maiorem, quia agens principale non resistit passu reagenti secundum omnes suas partes, vel secundum omnes gradus intentionis suæ formæ, sed solum secundum illam partem, vel gradum, qui expellitur per reactionem. Et ratio est manifesta.

72

73

74

nifesta, quia resistentia passiva, seu formalis consistit in eo, quod forma contraria per suam informationem impedit actionem agentis, & introductionem formæ contrariæ, seu gradus eius, cum quibus est incompatibilis; sed dum reagit passum circa agens, solus ille gradus, qui expellitur, vel sola illa pars, circa quam ver-
 74 satur reactio, impeditur actionem, & introductionem formæ contrariæ, quia eam tantum conabatur tunc passum expellere per reactionem, vel solum circa illam partem tunc conabatur propriam formam introducere: ergo solus ille gradus, vel pars resistebat actioni eius, & isti vincuntur, cum vel ille expellatur, vel circa hanc sequatur actio: ergo minor erat resistentia eorum actiuitate passivi reagentis: nam in eo, quod aliquis vincitur ab alio, ei subditur, & ab eo superatur, maiorque illo censetur. Ex quo intelligitur primo, quamlibet reactionem, quantumvis minorem, fieri à proportionem maioris inæqualitatis, & à proportionem minoris non posse fieri. Secundò intelligitur deceptio oppositæ opinionis in eo consistens, quòd credit agens secundum se totum, & omnes suas partes, vel secundum omnes gradus suæ formæ resistere reactioni passivi in ipsum; quod non est verum, quia solum resistit formaliter, in quantum per repugnantiam, & incompatibilitatem suæ formæ, cum forma contrariæ impedit actionem eius circa seipsum, & introductionem suæ formæ in se, sed solum tunc impedit introductionem illius gradus, quem conatur passum reagens introducere; vel in ea parte, circa quam reagit passum: talis autem resistentia minor est, cum ab ea vincatur, actiuitate reagentis, ut ostendit expulsio talis gradus, vel pas-

sio talis partis: unde semper actio quæcumque procedit à proportionem maioris. Sed contra hanc doctrinam sic arguo. Passum reagens non reagit secundum vnum gradum suæ formæ, aut secundum vnam partem integratam, sed secundum omnes partes, & gradus, qui per modum vnius agentis voluntur ad reagendum, & idem contingit in quocumque alio agente, quod non solum operatur per partem, qua tangit passum vel per vnum, aut alterum gradum formæ, quem introducit, sed per omnes simul unitos ad reagendum: ergo nec agens, in quantum ab eo repetitur solum resistit secundum illum gradum, quem ab eo expellit passum, vel secundum illam partem, circa quam aliquid suæ formæ introducit, sed secundum omnes partes, & gradus suæ formæ unitos per modum vnius resistentis integri, atque completi. Falsum igitur est, quòd dicitur solum resistere secundum eum gradum, qui expellitur, vel secundum eam partem, circa quam aliquid impressit passum, per reactionem. Probat-
 75 tur contra iuentia, quia non est maior ratio, ob quam omnes partes agentis voluntur ad reagendum per modum vnius agentis, quam omnes partes passivi voluntur ad resistendum per modum vnius resistentis integri, atque completi. Unde falsum quoque erit, quòd in reactione maior sit actiuitas passivi reagentis, quam resistentia agentis, quòd ab eo repetitur. Refpondeo concedendo antecedens, quòd omnes partes agentis per modum vnius concurrant ad reagendum; & ideo quòd agens per omnes suas partes, & gradus agat semper: sed negando consequentiam, quòd ita se habeant ad resistendum resistentia formæ; & ratio differentia est, quia diuersa est ratio agendi, à ratione resi-
 stentia

sentia formalis: nam omnes partes agentis, & omnes gradus forme eius æquè immediatè se habent ad actionem, & effectum producendum, & nõ ita, ut quædam partes, vel gradus agant medijs alijs; quia actio, & effectus æquè immediatè dependent ab omnibus, in quantum constituunt unum agens completum, cui immediatè attribuitur actio, & à quo immediatè producitur effectus. Ad resistendum verò formaliter non se habent æquè immediatè partes, vel gradus, quia non immediatè impediunt omnes actionem agentis contrarij, & in introductione forme eius, sed ille tantum, quem immediatè intendit expellere agens media introductione proprij reliquæ vero partes, vel gradus non perse, nec acti impediunt actionem contrarij reagentis. Quod ex effecta probatur, quia nec proximè intenditeos tunc expellere agens, nec circa alias partes passim suam formam introducere, sed illum tantum gradum, vel gradualem partem intentionis, aut circa hanc determinatam partem agere, non circa alias.

77

Sed contra hoc est argumētum, quia ex eo sequitur posse passum reagens destruere totam virtutē agentis, etiā si sit maior propria. Probatur consequentia, quia actiuitas passim semper erit maior resistentia formali agentis; ergo semper poterit aliquid intentionis forme propriæ ei implere, & aliquid forme eius expellere, & tandem eam omnino corrumpere, præsertim quia, quo maior intentio forme propriæ imprimat ei passum per reactionem, eo magis debilitat, atque remittit formā eius, per quā resistit resistentia actiua, & ideo minor erit hæc resistentia eius, & facilius corrumpetur. Responderetur tamen negando consequentiam, quia

quo plus procedit actio, eo magis debilitatur virtus passim ad reagendum, & multo magis, quàm virtus resistentia agentis, non solum actiua, sed formalis; cum longe maiorem intentionem suæ forme imprimat ei agens, quàm ipsum imprimat illi per reactionem: & ideo potius, ac citius corrumpetur passum ab agente, quàm agens ab eodem passu reagere, ut per se est manifestum.

78

Ad primam vero experientiam de guttis aquæ cadentibus. Respondeo, non omnes excauare lapidem, sed priores dispoſcere tantum ad excauationem, aliquantulum mollificando lapidem, postquam verò dispositus est, illa, quæ accedit, extrahit aliquam particulam; & quidem si de singulis guttis loquamur respectu illius paræ mollificationis, quæ efficit, absque dubio agit à proportionē maioris inæqualitatis, quia maior est actiuitas eius, quàm resistentia passiva illius paræ siccitatis, quæ expellit introducendo aliquantulum humiditatis, non enim resistit totus lapis cuilibet guttæ, immo neque omnibus, sed illa tantum particula, super quam cadit, & hæc non secundum omnes gradus siccitatis, sed secundum particulam gradualem, quæ expellitur, respectu cuius maior est actiuitas guttæ, cum eam expellat, sed dicitur ei resistere, quia impedit, ne simul introducatur tota latitudo humiditatis, nec expellatur ipsa secundum totam latitudinem, quam habet, sed successiuè & cum mora temporis: vltima verò gutta extrahens particulam iam mollificatam, etiam agit à proportionē maioris, quia maior est actiuitas, seu vis eius ad extrahendum, quàm resistentia eisdem particulæ, ut sic iam dispositæ.

Qq

Quod

Quod probatur euidenter ab effectu: nam si extrahit illam, vincit resistantiam eius, quod repugnet, nisi maior foret actiuitas.

79

Secunda verò experientia de formica super lapidem motu sæpius repetito deambulante, eodem ferè modo explicanda est: nam licet non extrahat prius mollificando, vel humectando particulam lapidis, sua tamè (licet parua) vi, ac pondere, quasi paulatim concutit eam, & quasi diuellerè aliquantulum incipit ab illa, cui continuatur, & tandem omnino eam separat ab illa, atque extrahit; & respectu effectus, quem semel efficit, superat sua actiuitate resistantiã particulæ, etiam dum eam extrahit, quia vt sic disposita minus resistit, quàm agat formica; & hoc est in singulis actionibus agere à proportione maioris inæqualitatis, quia comparatur actiuitas eius, non cum tota firmitate adhesionis, sed cum illa tantum parte, quæ tollitur, quasi per debilitationem factam, (vt ita loquamur) & tandem multum iam debilitata minus resistit vltimæ actioni, per quam extrahitur, quàm forma extrahens agat.

QVÆSTIO III.

An sit necessarium ad agendum, quod actiuitas agentis excedat resistantiam passivi excessu determinato, vel indeterminato sufficiat?

80

Supposito dubio præcedente, necessarium esse ad actionem, quòd actiuitas agentis excedat resistantiam passivi, meritò dubitatur à reagentibus, an sufficiat qualicum-

que excessus, vel necessariò requiratur determinatus, ita vt licet actiuitas agentis sit maior resistantia passivi, nõ sequatur actio, nisi certo quodam excessu eam excedat. Et prima opinio negat, determinatum requirit, sed sufficere ait quemcumque, quantumlibet minimum, & indeterminatum. Probatur primò, quia sicut à proportione minoris inæqualitatis numquam sequitur actio, ita à proportione maioris semper sequitur, quia eo ipso, quòd maior est actiuitas, quàm resistantia, potest agens vincere passum, & ex consequenti in ipsum agere; sed quicumque excessus constituit proportionem maioris inæqualitatis: ergo sufficit ad actionem, & determinatus non requiritur. Probatur minor, quia proportio maioris inæqualitatis dicitur, quando actiuitas maior est resistantia; sed quicumque excessus efficit eam maiorem, vt per se est manifestum: ergo quicumque excessus constituit proportionem maioris inæqualitatis. Secundò, quia actiuitas agentis non potest vincere æqualem resistantiam passivi, bene tamen quamlibet minorem; nam vbi tantum resistit vnum, quantum aliud agit, nulla sequitur actio, & vbi plus agit vnum, quàm resistat aliud, necessariò sequitur, sed quicumque excessus, etiam indeterminatus, sufficit, vt agens dicatur plus agere, quàm resistat passum; ergo quicumque excessus sufficit ad actionem. Probatur tandem, quia si necessarius sit determinatus excessus, sequitur, lapidem sursum proiectum, etiam per spatium vacuum, necessariò debere per tempus quiescere in puncto reflexionis, & non tantum per instanti, quod videtur aperte falsum, & à pluribus negatur; quia in eoinstanti, in quo ve-

81

rum est dicere, impulsus non excedere gravitatem lapidis, sed esse illi æqualem, verum est etiam, non moveri lapidem, sed nec moveri potest tempore immediate sequenti: ergo debet per tempus quiescere. Minorem probō, quia tempus, quod proximè sequitur, indeterminatū est, cum non detur primū, sed quocūq; dato aliud sit prius: ergo tempore illo indeterminato, non potest impulsus decrefcere determinato decremēto, sed indeterminato tantū: si ergo excessus indeterminatus non sufficit ad motum, non movebitur lapis tempore proximè sequente, sed quiescet quiete temporanea.

82

Nostra tamē sentētia opposita est, quod non sufficiat excessus quicumque, sed determinatus requiratur necessariō ad agendum. Quam hac distinctione imprimis explico. Determinatio excessus dupliciter intelligi potest. Primo, ita ut ad agendum sit necessarium, quod actiuitas agentis excedat resistentiam passi vno gradu, vel dimidlo, aut tertia parte, seu alio simili. Et in hoc sensu non debet esse determinatus excessus, quia tam minutus posset esse, ut nō sufficeret, quod statim ostendā; & tam magnus poterit determinari, quod non sit necessarius, sed minor sufficiat: ergo nō quilibet determinatus sufficiet, nec etiā quilibet determinatus erit necessarius. Secūdo modo potest intelligi, excessum determinatū requiri ad agendū, sicut dicimus quantitātē determinatam requiri ad introductionem formæ in generatione naturali substantiarum, nēpe termino intrinseco, ita ut tantus excessus sit necessarius ad agendum, ut minor quicumq; nō sufficiat, vel extrinseco, ita ut tantus non sufficiat, sed bene maior quicumque. Et in hoc sensu intelligimus ne-

cessariō requiri ad agendū determinatū excessum virtutis actiue supra resistentiam passivam, aut formalē.

Probat̄ur autē nostra sententia sic explicata testimonio D. Tho. 1. 2. q. 8. ar. 6. ad 2. vbi sic ait: *Neq; etiam omnia que sunt illuminata, aut calefacta: possunt alia calefacere, & illuminare; sic enim illuminatio, & calefactio essent vsq; ad infinitum, &c.* Ex quibus hoc argumentū colligo. Demus Igāem tantæ magnitudinis agere, de quo certum est, determinatam habere spheram suæ actiuitatis, vltra quam non potest actionem extendere; & hæc spherā sit decem vlnarum, extra quam immediate sit positū aliud quod corpus capax caloris, sed vel nullum habens, vel longè minorem, quā sit calor corporis terminantis spherā ignis, & tunc sic procedo. Vltimum corpus intra hanc spheram contentum calefit ab igne, ut per se est manifestū: aut ergo potest calefacere aliquid sibi contiguū extra spherā positum, vel non: si posse dixeris, sequitur, quod corpus calefactū ab eo possit calefacere aliud sibi contiguū, & ita procedere poterit calefactio in infinitum, nec erit iam spherā ignis determinata, ut supponimus: si verō dicas non posse, sequitur, non sufficere quemlibet excessum ad agendū. Probat̄ur consequentia, quia vltimū corpus calefactum per seum calore, excedit aliud sibi proximam nullū habens calorem, vel longè minorem, & tamen cum isto excessu non potest in illud agere, cuius nulla potest assignari ratio, nisi quia non pertingit mensuram excessus requisiti ad agendum: ergo sequitur, determinatū esse necessarium ad agendum.

83

Probat̄ur etiā ratione à priori, quia maxima perfectio est, posse cōmunicare alijs propriū esse, si nō individuale

84

(nam hoc est summa) saltem specificum, quod est posse ea sibi assimilare, vel sibi similia facere: ergo maior perfectio requiritur ad producendum sibi simile, quàm solum ad essendum; sed vñ contrariū agit in aliud, vt illud efficiat sibi simile: ergo maior virtus requiritur ad agendum, quàm ad essendum. Et maior quidē determinata approbatur, quia tā exigua potest esse virtus, vt non sit sufficiens ad operandum circa aliud, sed agens non agit, nisi ratione excessus actiuitatis supra resistētiam passi: ergo requiritur determinata excessus ad agendum. Vim huius argum. explico exemplo corporum viuētū, de quibus euidentis est, quod nō eo ipso quod sint, possunt agere ad generandum sibi simile, sed necesse est, virtutē eorum crescere vsq; ad determinatum gradū, ergo eodē modo nec reliqua corpora actiua, & passiuā possunt agere ad assimilādū sibi passum, nisi virtus actiua eorum aliquem gradū pertingat, vt constat experientia in vltimo corpore calstente intra spherā actiuitatis ignis, quod licet calefiat ab igne, non potest alterum sibi contiguum calefacere propter exiguam virtutē, & tam parua potest esse scintilla ignis, vt non possit aliquid agere, vel aliquid caloris imprimere in aliud corpus: necessarius ergo est aliquis excessus determinatus virtutis actiue supra resistētiam passi, vt ea illud agere possit.

85

Probat tandem ad posteriori in ascensu ac descensu lapidis sursum proiecti, hoc modo, in vicino instanti temporis, quo mouetur sursum, proiicit impulsus contra conatū grauitatis præsentiam quādam adæquatam lapidi, & superiorem quacumq; alia prius producta, per quā vltimo terminatur motus sursum, & in qua

desinit: ergo necesse est, quod in eo instanti actiuitas impulsus excedat resistētiam grauitatis excessu determinato inuisco, et sic minimus excessus, cū quo agere potest, & cū minori quocumq; non possit. Vltcrius, impulsus sic excedēs grauitatē diminuitur successiue tēpore sequenti: ergo nō potest sic diminui, vt fiat minor grauitate, quin prius fiat æqualis; sed nō potest fieri æqualis tēpore immediatē sequenti, quia æqualitas consistit in indiuisibili; ad quod in casu isto nō peruenitur, nisi in instanti: ergo necesse est impulsus esse æquale in alio quo instanti tēpore sequenti; in quo verū erit dicere: nunc est æqualis, & immediatē nō erat æqualis, sed maior; & inter instās, in quo est æqualis, & instās in quo produxit vltimā præsentiam terminantē motum, datur tēpus: ergo in toto hoc tēpore medio fuit maior excessu indeterminato, & tamen nō poterat mouere lapidē sursum; cum motus sursum supponatur vltimo terminatus per illā indiuisibilem præsentiam ab eodē impulsu productā. Excessus igitur indeterminatus nō sufficit ad agendū. Et licet daremus fieri æquale in tēpore immediato; idē sequitur incoeuens, quia cū tēpus immediatū sit diuisibile, sequitur, quod etiā si in parte eius sit æqualis in prima medietate eiusdē partis nō sit æqualis; sed maior, & tamē nō sufficiebat ad mouendū, vt ex suppositis est manifestū: ergo non quicūque excessus sufficit ad agendū, sed determinatus aliquo modo requiritur.

Ad primum argumentū oppositæ opinionis distinguendū est antecedēs ex ea parte, qua asserit, à proportione maioris in æqualitatis semper dari actionem; nā si proportio maioris sit per excessum determinatū actiuitatis supra resistētiam passi, verum est

86

est; si verò per indeterminatum, falsum: quia sicut non quælibet virtus agentis quantumlibet parua sufficit ad agendum, sed tâta requiritur, ita vt si sit minor, non sit sufficiens, vel cum tanta non potest agere, tene tamẽ cum maior. Ita requiritur determinatus excessus actiuitatis vnius supra resistantiam alterius, quia ratione illius adiuuitatis, per quam non excedit agens resistantiam passivi, non dicitur agere, licet per totam simul actiuitatem operetur.

Ad secundum concessã malori, reganda est minor, quod quicumque excessus sufficiat, vt dicatur agens plus agere, quàm resistat passum; nã cũ excessus indeterminatus nõ sufficiat ad agendũ (vt probauimus) non dicitur propter illum agens plus agere, quã resistat passum: immo neque ratione illius aliquo modo agere, quousque fuerit determinatus, hoc est tantus, vt habeat sufficientem vim ad agendum, quam non habet si sit minor. Ad vltimum concedendũ est euidenter sequi ex nostra sententia, quod motus sursum, & deorsum lapidis factus per vacuum necessariò interrumpi debeat per tempus in pũcto reflexionis: ex quo nullum sequitur inconueniens; immò est expressã sententia Aristotelis 8. lib. Phys. vt ibidem ostendimus. Cuius ratio nõ minus probat de eodem motu facto per plenum, quàm per vacuum.

An excessus actiuitatis supra resistantiam requisitus ad agendum debeat esse determinat' termino intrinseco, vel solũ extrinseco.

Supposito, quod excessus requisitus ad agendum debet esse determinatus, quærimus, an debeat esse determinatus per intrinsecũ terminũ, quem vocant minimum, quod si sit, ita vt tantus requiratur, & quicũque minor non sufficiat; vel sufficiat determinari termino extrinseco, quem vocant maximum, quod non, ita vt tantus non sufficiat, sed bene maior quicumque; hoc est enim talem excessum esse maximum, cum quo nõ potest dari actio: sed cum maiori quocumque dari possit. Et videtur quod terminari debeat minimo (quod sic) quod probò in eodem exemplo motus sursum, & deorsum hoc modo. Dum lapis mouetur sursum per impulsum proicientis, necessarium est talem motum terminari per vltimã presentiam, vel vltimum vbi indiuisibile, sicut quilibet alius motus rectus: ergo verum erit in instanti, in quo lapis peruenit ad punctum reflexionis, impulsum excedere resistantiam grauitatis. Probatur consequentia, quia si non excederet, non posset agere; sed agit tunc, cũ producat presentiam indiuisibilem, & adæquatã vltimo terminantem motum sursum; ergo excedit resistantiam grauitatis, & excessu quidem determinato per minimum intrinsecum, quia verum est dicere tunc agere, & immediate post agere non posse: cum non possit moueri, sed hñitus sitã motus sursum: ergo excessus cum quo agit in vltimo illo instanti producendo vltimã presentiam est minimus, cum quo agere potest, ita vt cum minori, quẽ habebit immediate post, nõ possit agere, vt supra probauimus. Vnde sequitur excessum requisitum ad agendum esse determinatum termino intrinseco.

Huic dubio respondeo hac distinctione.

Atque, nam agere duobus modis sumitur. Primo vniuersaliter pro actione quacumque abstrahente à successione, & instantanea, vel ab ea, quæ est motus, vel indiuisibile eiusdem motus, quod vocari solet mutatum esse. Secundò sumitur magis in particulari pro eo, quod est mouere motu successiuo, qui proprie dicitur motus. Et si agere sumatur hoc secundo modo, postulat necessarium excessum determinatum extrinsecè per maximum, quod non; ita vt cum excessu determinato per minimum, quod sic, non possit agens mouere, aut producere motum, vel mutationem termini diuisibilis. Si verò accipiatur primo modo, requirit excessum determinatum minimo quod sic. Probatur primò in agentibus contrarijs, quæ operantur successiuè; nam si excessus ad mouendum requisitus debet esse determinatus per minimum quod sic; demus minimum excessum, quo agens potest mouere esse vnum gradum, ita vt cum minori excessu mouere non possit; & tunc sic arguo. Minor excessus, quàm gradus sufficit ad agendum: ergo non habet terminum intrinsecum talis excessus requisitus. Probatur antecedens; quia omne agens habens contrarium, mouet successiuè: ergo verum est dicere, quod excedens excessu vnius gradus, nunc non mouet, & immediatè post mouebit; sed immediatè post excessus erit minor: ergo vel non poterit omnino agere, vel necesse est agere cum minori excessu, & vtrumque probat falsum esse, quòd requiratur determinatus excessus per minimum, quod sic; nam si immediatè post non mouet: ergo non sufficit talis excessus ad mouendum, & si mouet, cum

minori mouebit, quia immediatè post producet aliquid formæ in passio: ergo minor erit excessus. Probatur secundo in agentibus contrarijs contrario, & ideo introducentibus formam indiuisibilem in instanti, vt in luminoso, nam si cum excessu vnius gradus agit, & non cum minori, sequitur etiam, vel cum tali excessu determinato non agere, vel sine illo agere. Probatur consequentia; nam si luminosum excedit vno gradu, vel in eodem instanti producit totum excessum, & hoc repugnat propter defectu approximationis, vel producit partem determinatam, ita vt minorem non possit producere: quod probatur falsum, quia ex eo sequitur qualitates habere minimum intrinsecu in sua productione, quod ostendimus esse falsum 1. lib. Physic. Probatur secundum membrum, quod ad productionem indiuisibilis requiratur determinatus excessus per minimum, quod sic, quia effectus, qui producit, est indiuisibilis, & determinatus intrinsecè, vt patet: ergo requirit excessum eodem modo determinatum ex parte agentis. Probatur secundo in motu sursum, quia in vltimo instanti eum terminante producit impulsus vltimam, & æquatam præsentiam, vltimo terminantem motum, & cum minori excessu non potest aliam producere, immo neque villo modo operari: ergo ad talem mutationem instantaneam efficiendam determinatus excessus per minimum intrinsecum requiritur. Et argumentum in contrarium propositum hoc tantum probat, & ideo non indiget solutione.

Quæ-

QVÆSTIO V.

An simile possit agere in omnino simile?

88 **H**anc questionem tetigit Aristoteles cap. 7. huius libri, iam à nobis explicatum: vt autem intelligatur, duo isti termini declarandi sunt, nempe simile, & omnino simile. Similia vocantur ea, quæ participat eandem naturam specificam, præsertim sub genere qualitatis, in quo solum reperitur propria similitudo, vt docet Aristoteles in eo prædicamento, vt duo alba dicuntur proprie similia; sed si participant eandem qualitatem, & nõ secundum eundem gradum, vt si vnum sit album vt duo, aliud vt sex, non dicatur omnino similia, & propterea additur in titulo questionis, omnino simile: sunt ergo omnino similia, ea quæ non solum conueniunt in eadem natura specifica qualitatis, sed in eodẽ gradu intensiõis, & talia sunt duo alba, vt duo calida vt quatuor. Hoc supposito quaerimus, an habens eandẽ qualitatem specificam cum alio, & in eodẽ gradu possit agere in illud intendendo qualitatem eius, vt calidum vt quatuor, in aliud calidum vt quatuor intendendo calorem eius, & ideo producendo effectum se ipso intensiorem. Certum est autem sermonẽ esse de agente vniuerso, nõ agens æquiuocum nõ producit sibi simile formaliter, vt per se est manifestum.

89 **P**rima opinio affirmat simile posse agere in aliud eiusdem qualitatis, & gradus; non semper, sed in casu aliquo, nempe si plus materiæ habeat ratione densitatis, vel ratione maioris quantitatis; vt si duo corpora sint calida vt quatuor, vnum tamen sit

multo maius altero; vel si duo corpora equè calida inter se coniungatur, poterunt agere in corpus aliud equè calidum, sed minus utroque intendendo calorem eius, quod est simile agere in aliud omnino simile, producendo effectum se ipso intensiorem. Ita Sotus 1. lib. Physic. q. 4. concl. vltima, Nymphus 1. lib. de generat. comm. 191. quest. 2. Marsilius ibidem q. 18. & Toletus. q. 3. Probat ratione, & experientia: ratione quidem desumpta ex natura densitatis, quæ talis est (vt capite. 5. ostendimus) vt partes eiusdem corporis magis, ac fortius vnias inter sese; sed virtus vnita fortior est seipsa dispersa: ergo calor eiusdem intensiõis in materia densa existens fortior est ad agendum, quàm si esset in alio corpore densitate carente: potest ergo producere effectum maioris intensiõis, & ideo intendere calidum eiusdem intensiõis producendo effectum se ipso intensiorem, & quod densitas facit in casu isto, efficiet maior quantitas corporis, vel coniunctio duorum ad agendum in tertium utroque minus.

90 **S**ecundò, probat multis experimentis, sed his præcipuè, quæ videntur notiores. Prima est de ferro candente agente in stupam, & conuertente eam in ignem, sed non potest conuerti in ignem, nisi habeat summum calorem: ergo producit calor existens in ferro minoris longẽ intensiõis calorem, summum; mellis ergo poterit intendere calorem alterius calidi sibi omnino similibus minoris densitatis, ratio- ne cuius produxit in stupa maiorem intensiõem caloris, quam habet in se. Secunda experientia est de lumine, nõ radij solares per speculum trãscutes solent generare ignem in corpore extra speculum posito: ergo produ- cunt effectum perfectiorem se, & ideo

poterunt intendere calorem alterius omnino similis. Tertia, de pondere, quod maius est in corpore denso, quam in raro, ut in plumbo, vel auro; & ideo perfectiorem longè effectū impulsionis producere poterit: ergo eadē erit ratio de qualitibus actiuis se expellentibus ab eodem subiecto, ex quibus illa poterit producere effectum maioris intensiōnis, quæ fuerit in dēsiōri, vel maiori corpore, licet æqualls sint intensiōnis in se. Et tandem plures homines simul concurrentes plus ponderis portare possunt, quam portarent, si quilibet eorum per se separatus ab altero operaretur: ergo eodem modo plures partes corporis, quæ magis vnitæ sunt, perfectiorem producēt effectū: sed ita se habent in corpore magnæ densitatis: ergo producere poterunt effectum maioris intensiōnis, ea, quæ idem met corpus habet in se, & consuequenter intendere eandem qualitatem, & in eodem gradu existentem in corpore simili.

Secunda opinio negat simile posse agere in omnino simile per eandem formam, in qua assimulantur, etiam si maioris sit densitatis, vel magnitudinis, ut calidū ut quatuor quantumlibet densum, vel magnum agere posse in calidum ut quatuor minoris magnitudinis, vel densitatis. Ita Aucena. 7. Metha. cap. 1. Gregor. in 1. distin. 17. q. 4. art. 1. Venetus in summa de gener. cap. 3. Alber. Saxoniae 1. lib. de generat. q. 19. Astudillo q. 21. Victoria in relectione de augmento charitatis, Valesius controu. 14. ad tyrones ad finem, & omnes ferè recentiores. Et videtur mihi certa in doctrina Aristotelis, & longe probabilior. Et quod certa sit in doctrina Aristotelis probatur ex cap. 7. huius lib. textu 30. ubi docet expresse

agens & passum dissimilia esse debere, atque contraria, his verbis: *Sed quoniam nō quoadcumque natum est pati, & facere sed quacumque aut contraria sunt, aut contrarietatem habent, necesse est ut patiens, & faciens genere quidem simile esse, & idem: specie autem dissimile, & contrarium.* Et paucis Interpositis reddit rationē huius dissimilitudinis sic loquens: *Huius autem causa est, quod contraria in eodē genere sunt omnia, faciunt autem, & patiuntur contraria ab inuicem: quapropter necesse est aliquo quidem modo eadem esse, & faciens, & patiens: aliquo autem modo altera & dissimilia ab inuicem. &c.* Sed ea, quæ sunt eiusdē speciei, & in eodem gradu participant eandē qualitatem, nec dissimilia sunt, nec contraria: sed omnino similia; quamuis vnum sit maius altero, vel maiore densitatem habeat: ergo pugnat cū verbis Aristotelis, quod posuit vnum agere in aliud per eandem formam, vel ab eo pati. Et si dicas dissimilia esse ratione magnitudinis, vel maioris densitatis; probatur esse falsum, quia maior magnitudo, vel maior densitas non facit dissimilitudinem, sed inæqualitatem; cū multitudine partium, ratione cuius corpus magis densum posset fortius agere, ad quietatem potius, quam ad qualitatem pertinere.

Probatur etiam ratione primo, quia repugnat causam efficientem producere effectum, quem non continet in se formaliter, vel eminenter; alioqui daret, quod nullo modo habet, quod est impossibile; sed omnino simile, quantumlibet magnum, vel densum non continet formaliter, aut eminenter gradum intensiōnis formæ: ergo nec posset illud producere in aliud omnino simile. Ex plī gratia,

tia; calidum ut quatuor maioris magnitudinis, vel densitatis non continet vllō modo modo gradum ut quinque: ergo non potest illud producere intendendo aliud calidum, ut quatuor minoris magnitudinis, vel densitatis. Probatur minor, quia solum habet calorem intensum ut quatuor: ergo non continet formaliter quintum gradum intensiōnis; sed neque eminenter, quia effectus non potest contineri eminenter in causa eiusdem rationis, & speciei; sed diversi gradus caloris sunt eiusdem rationis, & speciei: ergo repugnat vnum continere alterum eminenter, alioquin non esset causa vniuersa eius, sed æquiuoca, cum sit diuersæ rationis ab effectu. Et si dicas quintum gradum intensiōnis esse eiusdem speciei, sed diuersæ rationis, & perfectiōnis secundum rationem individualē. Ex hoc probatur euidentius non contineri eminenter sub gradu intensiōnis, ut quatuor, quia res inferioris ordinis, & perfectiōnis non potest continere eminenter rem superiorem; sed quātus gradus parte est perfectior individualiter calore ut quatuor: ergo non potest sub eo contineri eminenter. Et si rursus dixeris quatuor gradus caloris in subiecto densiori, vel maioris magnitudinis perfectiores esse quinto gradu individualiter, non ratione intensiōnis, sed propter maiorem multitudinem partium; & ideo continere illum eminenter præcipue in ordine ad illum producendum, probō hoc esse falsum; quia causa efficiens debet continere effectum formaliter, vel eminenter secundum rationem formalem efficientis causæ,

hoc est ratione suæ formæ, per quam agit; sed multitudo partium nec est forma agentis, nec formalis ratio agendi, sed solum conditio, vel dispositio aliqua: ergo impossibile est, quod eius ratione contineatur quintus gradus sub calore ut quatuor, & consequenter repugnat ab eo produci in aliud calidum, ut quatuor minoris magnitudinis, vel densitatis.

Secundò probatur ex fine agentis, nam cessante fine, cessat actio agentis; sed respectu alterius omnino similis non potest dari finis agendi: ergo nec poterit dari actio. Probatur minor, quia finis, quem intendit agens sua actione est assimilare sibi passum; sed nihil restat in quo assimilaretur per talem formam res omnino similis in ea, ut per se est manifestum: ergo repugnat etiam circa illam agere. Et si dicas non esse similem in magnitudine, vel densitate, aut partium multitudine; & ideo ex hac parte adhuc permanere finem actionis. Hoc est aperte falsum, quia agens non intendit assimilare sibi passum secundum conditionem, vel dispositionem ad agendum concurrentem; sed secundum formam, per quam agit; ut calidum secundum formam caloris intendit assimilare sibi passum circa quod agit, non secundum magnitudinem, vel densitatem, quæ non pertinet per se ad alterationem tamquam rationes agendi, sed solum sunt conditiones materiales, ut maior densitas: ergo cessante assimilatione in calore, cessat penitus finis calefaciendi, & consequenter calefactio ipsa.

Dubium agitandum pro solutione argumentorum.

An maior magnitudo, vel maior densitas corporis iuuat ad agendum, & quo modo.

Autores primæ opinionis cōtēdūt maiorem magnitudinem agentis, aut maiorem densitatē eius iuuare ad agendū, non t̄quam rationem formā agēdi, quia certam est, nec extensionē, aut multitudinē partium, nec densitatē corporis esse virtutem actiuā, & ideo nec formā, per quam operatur agens; vt maior densitas ferri, vel maior magnitudo eius non est ei ratio formalis agēdi, sed calor, ita tamen iuuare, vt ratio formalis agēdi in multitudine partium eiusdem corporis existens, vel in densiori materia fortior sit, & maioris virtutis ad agendum, quā sit intensio eius, quia magis vnita; & ideo posse producere effectum se intensiorem, & intendere formā passiuaequalem se in gradibus intensiois. Quod probant duobus illis argumentis, pro quorum solutione propositū est hoc dubium.

Nos verò iuxta communem opinionem, quam sequimur; duo dicimus; primū, maiorem magnitudinē agentis, vel maiorem densitatē eius, nec esse rationem formalem, vel virtutem agēdi; nec ex parte eius sic iuuare ad agendum, vt possit eius ratione agens producere in passio effectum se intensiorem. Probatur primū, quia agens intendit assimilare sibi passum secundum formam, per quā agit in ipsum, vt calidum intendit assimilare sibi passum in calore,

qui est sibi ratio formalis agēdi: ergo magnitudo corporis, vel densitas eius non potest esse ratio agēdi. Probatur consequentia, quia in his non intendit per se assimilationem, sed in calore tantum, vel alia qualitate, per quam agit. Probatur secundum, quia magnitudo corporis, vel densitas eius nullam cōtinent virtutem actiuam: ergo non possunt tribuere eā formā, quæ est ratio agēdi ad producendam maiorem intensioem in passio, quā ipsa habeat in se, & consequenter nec ad agendū in aliud omnino simile. Probatur secundo, quod nullo ex prædictis modis iuuare possint formā agentis ad producendam maiorem intensioem, quā in se habeat, quia sequeretur agēs, & passum mutuo se posse intendere vsque ad summum gradū, quod est absurdū. Probatur consequentia, quia si magnitudo agētis, vel densitas eius sit forma agēdi, vel iuuat formā agēdi ad agendū in passum omnino simile, demus calidū vt quatuor maioris magnitudinis, vel densitatis intendere posse aliud calidum vt quatuor; vsque ad quintum gradum; & tūc passum factum calidum vt quinque poterit agere in idem agens calidū maioris magnitudinis, vel densitatis, quia cum illud excedat in gradu integro intensiois, euident est posse in illud agere, & calorem eius intendere, nec minus est euident maioris magnitudinem, vel densitatem non impedire talem actionem. Et hoc rursus per calorem iam intensum poterit ratione maioris densitatis, vel magnitudinis agere in aliud intendendo calorem eius, & sic se possunt vicissim intendere vsque ad calorem vt octo.

Secundū dicimus multitudinem partium, aut maiorem densitatē, vel

maiores magnitudinē corporis, potest lūnare formam agentis ad producendum suum effectū ad maiorem distantiam, & maiori velocitate; atque etiam ad producendum secundum maiorem intensiōnem, quā produceret sine illis, sed nullo modo ad producendū effectum intensiorē se. Et hoc vltimum probatū est iam in confirmacionem communis sententia. Sed probō alia hoc argumento: maior magnitudo, seu maior densitas agentis, aut maior multitudo materiae, licet non sint rationes formales agendi, sunt tamen conditiones, & dispositiones ad agendum, per quas eadē virtus agendi melius disponitur in ordine ad actionem, & effectum produccendū, quia virtus vixta per densitatem fortior est seipsa dispersa (vt aiunt) & in pluribus partibus existens, vel in maiori magnitudine corporis seruata eisdem intensiōne, utque eadem densitate fortior sit: ergo maior est ei tribuenda sphaera actiuitatis, per quam possit extendere suum effectum, & intra eandē sphaeram intensior effectus, quā tribueretur, si his conditionibus careret, vel haberet oppositas.

Probatur secundo euidentī experientia, quia equalis intensio caloris in ferro, aut corpore alio densiori citius, atque intensius calefacit manū, quā in aere, vel corpore alio minus densō, & aqua citius, atque intensius humectat manū, quā aēr, quāuis intensiorem habeat iste humiditatem. Ignis etiam magnus ad maiore distantiam calefacit, quā paruus, & intra sphaeram minoris intensiorem calorem producit, quā minor ipse. Et tandem videmus duo luminosa aequalis intensiōnis maiorem partem medij illuminare, quā illuminaret quolibet per se; & in eadem parte

medij ab utroque illuminata intensius lumen produci, quā si ab vno solo illuminaretur. Quod ex duobus probatur euidenter: ex primo quidem, quia experimur in eadē parte medij ab utroque illuminata scripturam aliquam legi posse, quā non possit legi, si ab vno tantū illuminaretur. Ex secundo verō, quia si corpus opacū ponatur medium inter vtrumque luminosum, duplex efficitur vmbra, vna versus vnū, & altera versus alterum. Ex quo efficaciter colligitur, quod praeter lumē a quolibet productū in parte proximiori, aliquid etiā luminis producit ab altero in eadē; quod sic probō. Vmbra causatur ex impedimēto corporis opaci, ratione cuius inuis lumē producit in parte impedita quā in alijs nō impeditis: sed pars illa aëris, in qua fit vmbra, non est impedita ab effectū proximioris luminosi, vt per se est manifestum: ergo impeditur ab effectū alterius: sed non impeditur totaliter, alioqui nulla causaretur vmbra, sed causatur, quia ex parte solum impeditur: ergo habet ex parte effectū, quod est aliquid luminis producere, praeter illud, quod producit luminoso magis proximū. Et ex hoc euidenter sequitur intensius lumē produci ab utroque agente circa eandem partem medij, quā produceretur a quolibet per se, propter maiore magnitudinem, maioremque multitudinem partium vtriusque, sed in nullo casu horum producit forma, vel effectus in maiori intensiōne, quam habet in causa totali, vel partiali: nam calor productus ab igne maioris magnitudinis non excedit intensiōnem, quam habet calor in quolibet eius parte, nec totum lumen productum in medio ab utroque luminoso excedit intensiōnem, quā

R r 2   habet

habet idem lumen in singulis per se sumptis.

Ex quibus colligitur agens minoris intensiōnis ratione maioris dēfitatis, vel magnitudinis producere posse intensiorem effectum, quàm aliud, maioris quidem intensiōnis, sed minoris dēnsitatis, vel magnitudinis; numquam tamen posse producere effectum intensiorem se.

His suppositis restat respondere argumentis primæ opinionis, & ad primum eorum concedendū est primū enthymema, quod virtus in densiori corpore existens magis est unita, & ideo fortior seipsa dispersa, hoc est fortior, quā si esset in corpore minus dēso, & ideo intensiorē effectū posse producere, quā possit cū minori dēnsitate, quia ratione dēfitatis melius est disposita ad agendū, quā esset sine illa; sed neganda est alia consequētia, quod possit producere effectū intensiorem se, quia talem intensiōnē maiorem nullo modo continet forma, quæ est ratio agendi, nec secundum se, cū tantum sit intensa vt quatuor, nec ratione dēnsitatis, quæ nullā potest virtutem agendi ei conferre; sed melius tantū disponere subiectū, vt citius, vel ad maiorē dīstantiam, vel cum maiori intensiōne non excedente propriam producat proprium effectum.

In secundo argumento asserebatur plures experientie ad probandū agentia ratione dēnsitatis, vel magnitudinis, aut multitudinis partium posse producere effectū maioris intensiōnis, aut perfectiōnis ea, quam habet forma, per quam operantur; & omnes experientie præter primam pertinent ad causas æquiuocas, de quibus non procedit quæstio, vt in principio adnotauimus; nihilominus vno verbo eis respondebitur ita

tim. Ad primā igitur de productiōne ignis in stupa à ferro candēti, duobus modis respondeo; primo concedēdo, quod in ferro illo non sit forma ignis neque summus calor, sed infra octauū gradū; concedēdo etiam, quod in stupa producat ignē, sed negando quod producat calorem vt octo, sed producit minus intensum, quā in se habet, & ille sufficit ad introducendā formā ignis in tali materia habente ceteras dispositiones siccitatis, raritatis, & leuitatis requisitas; quibus quia caret ferrū, nō sufficit in eo calor maioris intensiōnis, quæ habet ad introductionē eiusdem formæ ignis, sed cū propria cōseruatur. Quod exemplo aëris probare potest, qui in media regione in frigidat nubes, quibus propterea frigidior est, nec tamē cōuertitur in aquā, sicut cōuertitur nubes, quia deficiūt ei ceteræ dispositiones aquæ cōnaturales, quas nubes habet, vt dēnsitas, grauitas, & aliæ huiusmodi. Itaque nec necessarius est luminis calor ad introductionē formæ ignis in materia sic disposita, immo nec tā intensus, quā ille, qui est in ferro, sed nec iste sufficit, vt in ferro introducatur forma ignis. Vnde non sequitur, ferrū candēs producat ignē in stupa, ergo intensiorē calorem eo, quæ in se habet. Secundò respondeo, quod in ferro est forma ignis secundū probabilē sententiam multarū, quam tenent Scaliger ex citatione 10. contra Cardanum numer. 1. Alexander Aphrodisiæ opus. de mixtione, quod colligitur ex fulgore eius, quia, vt asseruit Plato in Thimæo, nihil potest fulgere, sine igne. Nec difficile est id intelligere, quia cū sit adeo vehemens calor ferri, facile creditur est, quoddam aërem in poris existentem, & valde dispositum pro forma ignis in ignem conuertat;

ab.

ab hoc igitur igne in poris ferri existeret productur ignis alter in stupa, & non à solo calore ferri.

Ad aliàs vero experientias de causis æquiuocis vno verbo respondeo, admittèdo illas, sed negàdo quod in aliqua eàdè produceretur effectus maioris perfectionis, quàm causa, imò eum æquiuoca sit hæc, & ideo alterius speciei, & ordinis, quàm effectus à se productus, impossibile est hunc attingere per se perfectionem causæ, sed semper manet inferior; & ita censendum est de effectu causæ vniuocæ, qui nunquam poterit intentionem formæ agentis superare, quantumcumque crescat ratione densitatis, aut cuiusuis maioris magnitudinis agentis, aut multitudinis partium.

QVÆSTIO VI.

An agēs possit producere effectum sibi omnino æqualem, aut similem in perfectione, vel gradu intentionis?

91 **V**T intelligatur quæstio, notare oportet, non procedere de effectu simili, vel æquali secundum perfectionem essentialem, nam certum est, quodlibet agens vniuocū producere per generationem substantiale effectum sibi æqualem in perfectione essentiali, vt homo hominem; & leo leonem: sed solum procedit de effectu simili, vel æquali in modo, ac perfectione accidentali, hoc est in gradu intentionis; & ideo, nec procedit de agente æquiuoco, quod cum habeat formam speciei diuersam, nō po-

test assimilare sibi passum similitudine formali; nec etiam in formali intentione, vt per se patet: sed de solo agente vniuoco producente formam eiusdem speciei, & eodem modo capace intentionis, ac est eapax forma, per quam ipsummet operatur. Quærimus ergo an calidum vt quatuor possit producere in passu, vt in ligno, aut ferro calorem eiusdè intentionis; ita vt totam virtutem intentionis, quam habet, possit refundere in passum; & facere illud æquè calidum, & omnino sibi simile, vel solū possit producere inferiores gradus caloris.

Et prima opinio asserit posse calidum intentionis, vt quatuor producere quatuor alios gradus caloris in passu; & etiam luminosum posse producere lumē eiusdè intentionis, quā habet in se. Ita auctores illi, quos quæstione præcedente citauimus pro sententia, quæ asserit simile posse agere in omnino simile intèdendo qualitatem eius; nam consequenter dicere teneatur posse producere totam intentionem, quam in se habet; quia si calidum vt quatuor potest intendere calorem vt quatuor existentē in ligno, vel aère, demus illum intendere vsque ad quintum gradum; ex quo sequitur, quod possit producere quinque gradus caloris in alio subiecto nullum calorem habente, vt in aqua, vel terra. Probatur autem hæc sententia ratione, & experientia. Ratione quidem, quia calor existens in aliquo subiecto secundum omnes gradus intentionis, quos in se habet, est qualitas actiua; ergo secundum omnes gradus est productiua alterius sibi similis; quare in subiecto capaci poterit producere omnes gradus intentionis, quos in se habet, quod est posse producere aliud sibi

omnino simile. Probat̄ur etiam experientia: nam euidens est vnum ignē posse producere alteram: ergo potest producere calorem vt octo. Probat̄ur consequentia, quia calor vt octo est dispositio ad formam ignis; quare nō potest negari, quod possit agens producere effectum tantæ intensiōnis, quantum habet forma, per quā agit. Immo nec negari potest, quod actu producat, quia non producit̄ur ignis sine calore vt octo. Et ex hac experientia de iudic̄ potest hōc argumentum, Si calidum vt octo, quale est ignis, non posset producere calorem vt octo, sed miuorem; sequitur octauū gradum caloris non esse qualitatem actiuam; quod est falsum; cum omnes gradus sint eiusdem rationis: sed probatur consequentia, qui numquā potest illum gradū imprimere subiecto; ergo nec per illum potest agere, quod est non esse actiuum.

93

Secunda opinio est quorundam recentiorum assentientium, quod licet non possit corpus habens formā tantæ intensiōnis, producere aliam eiusdem intensiōnis in alio corpore, nisi fortē eum eo esset penetratum: in superficie tamen eius, per quam cum eo se penetrat superficies propria, producere potest totam intensiōnem, quam in se habet, quod hoc exemplo potest declarari. Demus calidum vt quatuor approximatam ligno, vel alteri corpori non habenti calorem, tunc asserunt, ratione distantie inter agens, & partes profunditatis passī non posse in eas producere totā intensiōnem, quam habet, sed miuorem; sed in superficie eius, per quā se tangunt: posse producere indiuisibile intensiōnis vt quatuor: quod probant hoc argumentum. Si calidū vt quatuor se penetraret eum passū; nihil obstaret, quia posset producere in eo calorem

eiusdem intensiōnis, quia sola distantia impedit modo productiōnē totius intensiōnis; sed per vltimam superficiem se penetrat cum vltima superficie passī; ergo poterit etiam illam producere indiuisibile intensiōnis vt quatuor. Probat̄ur minor, quod se penetrat, quia duo corpora se penetrare, non est aliud, quā vt vnique correspondere eidem spatio; sed duæ illæ superficies agentis, & passī correspondent eidem superficiē indiuisibili sp̄tij, vt per se est manifestum. Et probatur in baculo existente in aqua, & aere, cuius superficiē correspondent vltimæ superficies aeris, & aquæ; ergo se penetrant.

Nōstra sententia quatuor asserit, primum est, corpus magnitudinis, ac densitatis proportionatæ suæ naturæ, & suæ intensiōnis posse producere effectum sibi omnino similem, hoc est, eiusdem intensiōnis circa partem eiusdem magnitudinis, ac densitatis, si sit cum eo penetratum; quod licet non possit naturaliter contingere, quia penetratō corporum non est possibilis naturaliter; si tamē per diuinam potētiam se penetraret, produceret talem effectum. Probat̄ur efficaciter hoc argumentum. Virtus agentis secundum totā intensiōnem, quā habet, est actiua, & productiua alterius sibi similis, & per penetrationem agentis, & passī est perfectissimē approximatata, ita vt nulla sit distantia inter agens, & passū; neque aliquid aliud, per quod aliquo modo impeditur, vel retardari possit à perfecta productiōne sui effectus; & ex alia parte agit naturaliter, & in quantum potest: ergo producit effectum sibi omnino æqualem in gradu intensiōnis. Probat̄ur consequentia, quia agens naturale nullo modo impeditur perfectē operatur, & ideo perfectē assimilāt sibi

94

sibi

sibi passum; sed perfecta assimilatio in his formis dicitur similitudine non solum in natura specifica, sed etiam in eodem gradu intensiois: ergo producit effectum sibi omnino similem in gradu intensiois, vel totam intensioem, quam habet, imprimite passo.

95 Secundo asserit, agens eiusdem virtutis, & eodem modo proportionatum passo secundum densitatem, & magnitudinem non penetratum cum eo, sed ei contiguum, non posse producere effectum circa ipsum æqualis intensiois, sed minoris tantum. Quod hac ratione probatur; approximatio agentis ad passum est conditio necessarii requisita ad agendum, & ideo propter maiorem, vel minorem distantiam diversarum partium eiusdem passii respectu agentis asserunt omnes uniformiter difformiter circa illas agere. hoc est; simul imprimendo eandem formam omnibus, perfectius tamen, vel intensius proximioribus; sed agens, & passum non sunt perfecte approximata, etiã si sint contigua, nisi se penetrent: ergo non poterit agens perfecte agere in passum, nec perfecte illud sibi assimilare, nisi fuerit cum eo penetratum, & ex consequenti nec producere in eo totam intensioem, quam habet. Probatur minor; quia ea, quæ non sunt simul, aliquo modo distat: ergo non sunt perfecte approximata; sed ea, quæ non se penetrant, non sunt simul, licet sint contigua: ergo non sunt perfecte approximata. Probatur iterum minor, quia se penetrare duo corpora idem est, ac esse simul loco, vel spatio; ita ut eiusdem partibus spatij respondeant partes utriusque corporis; quod patet non habere corpora contigua, sed diversis spatijs correspondere, & ideo

aliquo modo distare inter se saltem negativè, licet nullum sit corpus medium inter utrumque; & propterea non esse perfecte approximata, ut requiritur ad perfecte agendum, & patiendum.

Tertium, quod asserimus contra secundam opinionem est, agens non posse producere in sola ultima superficie passii, per quam tãgitur ab eo totam intensioem, quam habet, immo nec maiorem, quã in partibus profunditatis. Probatur primo ex parte subiecti, nempe eiusdem superficiæ, in qua recipi debet talis effectus, quia non potest effectum maioris intensiois recipere, quàm partes profunditatis, quas terminat, nisi in quantum est terminus earum: ergo præcisè in quantum indivisibilis; sed indivisibile nõ potest esse per se alterabile, quia quicumque motus alterationis est accidens corporeum divisibile postulat subiectum, ut probavimus 6. lib. Phys. ergo repugnat dari motum alterationis in sola indivisibili superficie terminante corpus, & consequenter repugnabit aliquam intensioem caloris recipere præter illam, quam recipiunt partes profunditatis terminatæ. Probatur ultima cõsequencia, quia non potest talem calorem reciperè, nisi per motum, quia successivè illum recipit.

96 Secundo, quia vel indivisibilia continuativa, & terminativa qualitatatum sunt modi, vel res. Si dicas esse modos, evidenter sequitur nec de potentia Dei absoluta, posse separari ab ipsa qualitate, quam continent, vel terminant: & etiam si velis esse res, naturaliter repugnat separari à continuo, ut fatentur omnes. Nemo enim unquam dixit, quòd punctum possit separari naturaliter à linea, vel superficies à corpore;

96

96

96

porē; neque villo modo existere per se separatum in rerum natura, quia etiā si sit res, impē: fecissīma tamen, & naturaliter dependens à re ipsa, quam continuat, vel terminat tamquam aliquid eius, propter quam, & non propter se sit à natura; sed si superficies vltima passī intentionem recipit calorem, quam partes profunditatis corporis, quas terminat, sequitur euidēter dari indiuisibile qualitatis realiter separatum à qualitate: ergo impossibile censendum est. Probat̄ur minor, quia in partibus solum recipitur calor, vt tria (exempli gratia) in superficie verò recipitur indiuisibile caloris intensum, vt quatuor; quod euidens est nullas partes intentionis terminare, cum non possit terminare, nisi calorem intensum, vt quatuor, & talis non detur, vt supponimus, nec proinde potest eis adherere, quia indiuisibile non adheret partibus, nisi eas terminet, vel continuet: ergo est separatum ab eis realiter, & per se separatum ab omni alia re est in rerum natura.

97 Probat̄ur tandem, quia vel illa maior intensio caloris, quam recipit sola superficies terminans, producitur per motum, vel per mutationem instantaneam; verumque est impossibile: ergo repugnat superficiem recipere effectum maioris intensiois, quā partes. Probat̄ur minor, quod nō per mutationem, quia euidens est; & recētores, qui sequūtur illam sententiam, id concedant, intentionem illā successiue produci; cum habeat contrarium in subiecto: ergo non per mutationem, sed per motum producitur. Quod verò hoc sit impossibile probatur, nam vel motus iste est idē numero cum motu totius corporis: & hoc non, cum sit in subiecto realiter distincto, & habeat terminum

realiter distinctum. Nec etiā potest distingui numero, cum nec subiecta sint distincta numero; nam indiuisibilia quantitatis, vel substantię non distinguitur numero ab ipsa quantitate, & substantia, vt per se est manifestum: ergo repugnat produci per mutationem, vel motum. Et si dicas produci per motum distinctum numero à motu partium, non quidem numero totali, & completo, sed partiali. Hoc probatur falsum, quia terminus productus per talem motum non est pars termini motus eorundem partium, cum nec componat eū illis eandem numero qualitatem, nec villo modo eis adhaereat, vt probatur, quia nec eas continuat, nec terminat: ergo nec motus per quē producitur talis maior intensio potest componere vnum motum numero cum motu partium; cum nullo modo ad eam pertineat, sed numero debet distingui ab eo, & ita necesse est concedere, quod idē corpus mouetur simul duobus motibus calcificationis solo numero distinctis, quod patet esse falsum. Et probari etiā potest talis distinctio numerica motuum ex eo, quod motus partium est diuisibilis secundum extensionem, motus verò superficiei indiuisibilis hoc modo: ergo repugnat esse eundem numero motum. Probat̄ur consequentia, quia repugnat eandē entitatem esse diuisibilem, & indiuisibilem eodem modo diuisibilitatis: impossibile est ergo productio talis intensiois maioris in sola superficie.

98 Et si pro eadem sententia dicatur, dari quasdam accidentia, quę solum inhaerent in superficie corporis, & non in profunditate, vt figura & color, quem ideo definit Aristoteles in lib. de sensu, & sensibili, dicens: *Color est extremum perspicui in corpore terminatio.*

natio. Atque etiam de lumine, quod videtur inherere in sola superficie parietis, & ideo non esse reputandum impossibile, quod maior illa intensio caloris recipiatur in sola superficie pasci. Respondeo, nullum ex his exemplis vim habere ad id probandum, nam de figura, & colore manifestum est esse accidentia corporis, ut corpus est, & ideo secundum trinam dimensionem longitudinis, latitudinis, & profunditatis ei inherere, quamvis solum appareant in superficie. Et ideo Aristoteles videtur colorem definisse sub ratione visibilibus, & non sub ratione secundæ qualitatis ex mixtione primarum procedentis. Et de lumine probabile est in solo corpore diaphano inherere tantquam in subiecto; opacum vero solum extrinsecè illuminare. Probabile est etiam oppositum, quod in corpore opaco recipiatur, & non in sola superficie eius, de quibus suis proprijs locis disputabimus. De qualitatibus vero actiuis, & passivis, & præsertim de primis, quæ sunt materia presentis disputationis, evidens est, quod in profunditate corporis per se inherere, & non in sola superficie terminante; quare dispar est ratio de cæteris, & ideo nihil ex eis probatur aduersus traditam doctrinam de qualitate tangibili non imprimenda in sola superficie; quia specialem continet repugnantiam iam à nobis probatam, quæ non est in cæteris, etiam si forte aliqua earum in sola superficie inherereat.

99

Ultimum, quod asserit nostra sententia est; agens ratione maioris magnitudinis, aut densitatis posse aliquando producere effectum eiusdem intensiois, & ideo ex hac parte omnino similem. Ad hoc probandum præsuppono ea, quæ in præcedenti

quæstione dicta sunt, videlicet, quod quamvis densitas corporis, vel magnitudo eius non sit el ratio agendi, & ideo non possint hæc iuuare ipsam ad producendum effectum maioris intensiois ea, quam habet in se posse tamen iuuare ad producendum maiorem intensioem effectus ea, quam produceret sine illis. Gratia exempli, si calor ut quinque in aere existens potest producere calorem ut tria in manu; idemmet calor ut quinque in aqua existens poterit producere calorem ut quatuor in eadem manu, & existens in ferro intensiorem. Ex quo ita arguo: crescente densitate, & alijs dispositionibus concomitantibus potentior est virtus agentis ad producendum intensiorem effectum; ergo per aliquam densitatem, & magnitudinem recompensatur aliqua ex parte defectus approximationis, quem habet agens contiguum passo respectu approximationis perfectæ, quam haberet idem agens penetratum cum eodem passo; ergo crescente magis eadem magnitudine, ac densitate intensior effectus producetur, & plus recompensabitur ex eodem defectu approximationis. Vnde sequitur tantum posse illas crescere, ut totaliter recompensetur idem defectus approximationis, & agens contiguum passo producat effectum æqualis intensiois, ac si esset perfectè approximatatum per penetrationem, quod est totam intensioem, quam in se habet, posse producere non minus, quam si foret penetratum. Huic tamen argumento respondere imprimis conatur oppositum opinantes videntes communi illa distinctione proportionis Geometricæ, & Arithmeticæ. Asserentesque non crescere intensioem effectus in eisu secundum proportionem Arithmeticam, sed secundum

S f Geo-

poterunt intendere calorem alterius omnino similis. Tertia, de pondere, quod maius est in corpore denso, quam in raro, ut in plumbo, vel auro; & ideo perfectiorem longè effectum impulsivis producere poterit: ergo eadè erit ratio de qualitativis actibus se expellentibus ab eodem subiecto, ex quibus illa poterit producere effectum maioris intensiōis, quæ fuerit in densiori, vel maiori corpore, licet æqualis sint intensiōis in se. Et tandem plures homines simul concurrentes plus ponderis portare possunt, quàm portarent, si quilibet eorum per se separatus ab altero operaretur: ergo eodem modo plures partes corporis, quò magis unitæ sunt, perfectiorem producet effectum: sed ita se habent in corpore magnæ densitatis: ergo producere poterunt effectum maioris intensiōis, ea, quæ idem met corpus habet in se, & consuequenter intendere eandem qualitatem, & in eodem gradu existentem in corpore simili.

Secunda opinio negat simile posse agere in omnino simile per eandem formam, in qua assimilantur, etiam si maioris sit densitatis, vel magnitudinis, ut calidum ut quatuor quantumlibet densum, vel magnum agere posse in calidum ut quatuor minoris magnitudinis, vel densitatis. Ita Auletea. 7. Metha. cap. 1. Gregor. in 1. dist. in. 17. q. 4. art. 1. Venetus in summa de gener. cap. 3. Alber. Saxoniae 1. lib. de generat. q. 19. Astudillo q. 11. Victoria in relectiōe de augmento charitatis, Valesius controu. 14. ad tyrones ad finem, & omnes ferè recentiores. Et videtur mihi certa in doctrina Aristotelis, & longe probabilior. Et quòd certa sit in doctrina Aristotelis probatur ex cap. 7. huius lib. textu 10. ubi docet expresse

agens & passum dissimilia esse debere, atque contraria, his verbis: *Sed quoniam nõ quodcumque natum esse pati, & facere ised quæcumque aut contraria sunt, aut contrarietatem habent, necesse est ut patiens, & faciens genere quidem simile esse, & specie autem dissimile, & contrarium.* Et paucis Interpositis reddit rationem huius dissimilitudinis sic loquens: *Huius autem causa est, quòd contraria in eodè genere sunt omnia, faciunt autem, & patiuntur contraria ab invicem: quapropter necesse est aliquo quidem modo eadem esse & faciens, & patiens: aliquo autem modo altera, & dissimilia ab invicem, &c.* Sed ea, quæ sunt eiusdè speciei, & in eodem gradu participant eandè qualitatem, nec dissimilia sunt, nec contraria; sed omnino similia; quamvis unum sit maius altero, vel maiorè densitatem habeat; ergo pugnat cum verbis Aristotelis, quòd possit unum agere in aliud per eandem formam, vel ab eo pati. Et si dicas dissimilia esse ratione magnitudinis, vel maioris densitatis; probatur esse falsam, quia maior magnitudo, vel maior densitas non facit dissimilitudinem, sed inæqualitatem; cum multitudine partium, ratione cuius corpus magis densum posset fortius agere, ad quantitatem potius, quàm ad qualitatem pertineat.

Probatur etiam ratione primo, quia repugnat causam efficiëntem producere effectum, quem non continet in se formaliter, vel eminenter; alioqui daret, quod nullo modo habet, quòd est impossibile; sed omnino simile, quantumlibet magnum, vel densum non continet formaliter, aut eminenter gradum intensioris formæ: ergo nec posset illud producere in aliud omnino simile. Exepl. gratia,

tia; calidum ut quatuor maioris magnitudinis, vel densitatis non continet illo modo gradum ut quinque: ergo non potest illud producere intendendo aliud calidum, ut quatuor minoris magnitudinis, vel densitatis. Probatur minor, quia solum habet calorem intensum ut quatuor: ergo non continet formaliter quintum gradum intensiois; sed neque eminenter, quia effectus non potest contineri eminenter in causa eiusdem rationis, & speciei; sed diversis gradus caloris sunt eiusdem rationis, & speciei: ergo repugnat unum continere alterum eminenter, alioqui non esset causa uniuoca eius, sed æquiuoca, cum sit diversæ rationis ab effectu. Et si dicas quintum gradum intensiois esse eiusdem speciei, sed diversæ rationis, & perfectionis secundum rationem individualem. Ex hoc probatur evidentiis non contineri eminenter sub gradu intensiois, ut quatuor, quia res inferioris ordinis, & perfectionis non potest continere eminenter rem superiorem; sed quintus gradus parte est perfectior individualiter calore ut quatuor: ergo non potest sub eo contineri eminenter. Et si rursus dixeris quatuor gradus caloris in subiecto densiori, vel maioris magnitudinis perfectiores esse quinto gradu individualiter, non ratione intensiois, sed propter maiorem multitudinem partium; & ideo continere illum eminenter præcipud in ordine ad illum producendum, probò hoc esse falsum; quia causa efficiens debet continere effectum formaliter, vel eminenter secundum rationem formalem efficientis causæ,

hoc est ratione suæ formæ, per quam agit; sed multitudo partium nec est forma agentis, nec formalis ratio agendi, sed solum conditio, vel dispositio aliqua: ergo impossibile est, quod eius ratione contineatur quintus gradus sub calore ut quatuor, & consequenter repugnet ab eo produci in aliud calidum, ut quatuor minoris magnitudinis, vel densitatis.

Secundò probatur ex fine agentis, nam cessante fine, cessat actio agentis; sed respectu alterius omnino similis non potest dari finalis agendi: ergo nec poterit dari actio. Probatur minor, quia finis, quem intendit agens sua actione est assimilare sibi passum; sed nihil restat in quo assimiletur per talem formam res omnino similis in ea, ut per se est manifestum: ergo repugnat etiam circa hanc agere. Et si dicas non esse similem in magnitudine, vel densitate, aut partium multitudine; & ideo ex hac parte adhuc permanere finem actionis. Hoc est aperte falsum, quia agens non intendit assimilare sibi passum secundum conditionem, vel dispositionem ad agendum concurrentem; sed secundum formam, per quam agit; ut calidum secundum formam caloris intendit assimilare sibi passum circa quod agit, non secundum magnitudinem, vel densitatem, quæ non pertinet per se ad alterationem tamquam rationes agendi, sed solum sunt conditiones, ut quantitas; vel dispositiones materiales, ut maior densitas: ergo cessante assimilatione in calore, cessat penitus finis calefaciendi, & consequenter cessat actio ipsa.

maiolem magnitudinē corporis posse inuare formam agentis ad producendum suum effectū ad maiorem distantiam, & maiori velocitate; atque etiam ad producendum secundum maiorem intensiōnem, quam produceret sine illis, sed nullo modo ad producendū effectum intensiorē se. Et hoc vltimum probatū est iam in confirmatiōnem communis sententiæ. Sed probō alia hoc argumētum: maior magnitudo, seu maior densitas agentis, aut maior multitudo materiæ, licet non sint rationes formales agendi, sunt tamen conditiones, & dispositiones ad agendum, per quas eadē virtus agendi melius disponitur in ordine ad actionem, & effectum productum, quia virtus vniuersa per densitatem fortior est seipsa dispersa (vt aiunt) & in pluribus partibus existens, vel in maiori magnitudine corporis seruata eisdem intensiōne, utque eadem densitate fortior sit: ergo maior est ei tribuenda sphaera actiuitatis, per quam possit extendere suum effectum, & intra eandē spheram intensior effectus, quā tribueretur, si his conditionibus careret, vel haberet oppositas.

Probat̄ur secundo euidenti experientia, quia qualis intensio caloris in ferro, aut corpore alio densiori citius, atque intensius calefacit manum, quā in aere, vel corpore alio minus densō, & aqua citius, atque intensius humectat manū, quā aer, quāuis intensiorem habeat ille humiditatem. Ignis etiam magnus ad maiore distantiam calefacit, quā paruus, & intra spheram minoris intensiorem calorem producit, quā minor ipse. Et tandem videmus duo luminosa æqualis intensiōnis maiorem partem medijs illuminare, quā illuminaret quolibet per se; & in eadem parte

medij ab utroque illuminata intensius lumen produci, quā si ab vno solo illuminaretur. Quod ex duobus probatur euidētē: ex primo quidē, quia experimur in eadē parte medijs ab utroque illuminata scripturam legi, si ab vno tantū illuminaretur. Ex secundo verò, quia si corpus opacū ponatur medium inter vtrumque luminosum, duplex efficitur vmbra, vna versus vnū, & altera versus alterum. Ex quo efficaciter colligitur, quod præter lumen à quolibet productū in parte proximiori, aliquid etiam luminis producitur ab altero in eadē; quod sic probō. Vmbra causatur ex impedimētō corporis opaci, ratio ne cuius minus lumen producat in parte impedita quā in alijs vbi impeditis: sed pars illa aeris, in qua fit vmbra, non est impedita ab effectu proximioris luminosi, vt per se est manifestum: ergo impeditur ab effectu alterius: sed non impeditur totaliter, alioquin nulla causaretur vmbra, sed causatur, quia ex parte solum impeditur: ergo habet ex parte effectū, quod est aliquid luminis producere, præter illud, quod producit luminosum magis proximum. Et ex hoc euidenter sequitur intensius lumen produci ab utroque agente circa eandem partem medijs, quā si produceretur à quolibet per se, propter maiore magnitudinem, maioremque multitudinem partium vtriusque, sed in nullo casu horum producitur forma, vel effectus in maiori intensiōne ea, quam habet in causa totali, vel partiali: nam calor productus ab igne maioris magnitudinis non excedit intensiōnem, quam habet calor in quolibet eius parte, nec totum lumen productum in medio ab utroque luminoso excedit intensiōnem, quā

R r 2 habet

habet idem lumen in singulis per se sumptis.

Ex quibus colligitur agens minoris intensiōnis ratione maioris dēfitatis, vel magnitudinis producere posse intensiorem effectum, quam aliud, maioris quidem intensiōnis, sed minoris dēnsitatis, vel magnitudinis; numquam tamen posse producere effectum intensiorem se.

His suppositis restat respondere argumentis primæ opinionis, & ad primum eorum concedendū est primū euthymema, quod virtus in densiori corpore existens magis est unita, & ideo fortior seipsa dispersa, hoc est fortior, quā si esset in corpore minus dēso, & ideo intensiorē effectū posse producere, quā possit cū minori dēnsitate, quia ratione dēnsitatis melius est disposita ad agendū, quā esset sine illa: sed neganda est alia consequētia, quod possit producere effectū intensiorem se, quia talem intensiōnē maiorem nullo modo continet forma, quæ est ratio agendi, nec secundum se, cū tantum sit intensa vt quatuor, nec ratione dēnsitatis, quæ nullā potest virtutem agendi ei conferre: sed melius tantū disponere subiectū, vt citius, vel ad maiorē dīstantiam, vel cum maiori intensiōne non excedente propriam producat proprium effectum.

In secundo argumento asserēbantur plures experientie ad probandū agentia ratione dēnsitatis, vel magnitudinis, aut multitudine partium posse producere effectū maioris intensiōnis, aut perfectiōnis ea, quam habet forma, per quam operantur; & omnes experientie præter primam pertinent ad causas æquiocæs, de quibus non procedit quæstio, vt in principio adnotauimus; nihilominus vno verbo eis respondebitur ita

tim. Ad primā igitur de productione ignis in stupa à ferro candēti, duobus modis respondeo; primo concedēdo, quod in ferro illo non sit forma ignis neque summus calor, sed infra octauū gradū; concedēdo etiam, quod in stupa producat ignē, sed negando quod producat calorem vt octo, sed producit minus intensum, quā in se habet, & ille sufficit ad introductionē formæ ignis in tali materia habente cæteras dispositiones siccitatis, raritatis, & leuitatis requisitas; quibus quia caret ferrū, nō sufficit in eo calor maioris intensiōnis, quæ habet ad introductionē eiusdem formæ ignis, sed cū propria cōseruatur. Quod exemplo aëris probari potest, qui in media regione infrigidat nubes, quibus propterea frigidior est, nec tamē cōuertitur in aquā, sicut cōuertitur nubes, quia dēficiūt ei cæteræ dispositiones quæ cōnaturales, quas nubes habet, vt dēnsitas, grauitas, & alie huiusmodi. Itaque nec necessarius est summus calor ad introductionē formæ ignis in materia sic disposita. Immo nec tā intensus, quā ille, qui est in ferro, sed nec iste sufficit, vt in ferro introducatur forma ignis. Vnde non sequitur, ferrū candēs productū ignē in stupa, ergo intensiorē calorem eo, quæ in se habet. Secundo respondeo, quod in ferro est forma ignis secundū probabile sententiam multorū, quam tenent Scaliger exercitatione 10. contra Cardanum numer. 1. Alexander Aphrodisiensis opus de mixtione, quod colligitur ex fulgore eius, quia, vt asseruit Plato in Thymæo, nihil potest fulgere, sine igne. Nec difficile est id intelligere, quia cū sit adeo vehemens calor ferri, facile creditur est, quod aërem in poris existentem, & valde dispositum pro forma ignis in ignem conuertat;

ab.

ab hoc igitur igne in poris ferri ex-
stente producitur ignis alter in stu-
pa, & non à solo calore ferri.

Ad alias vero experientias de cau-
sis æquiuocis vno verbo respondeo,
admittendo illas, sed negando quod in
aliqua earum producat effectus ma-
ioris perfectionis, quam causa, imò
eum æquiuoca sit hæc, & ideo alte-
rius speciei, & ordinis, quam effe-
ctus à se productus, impossibile est
hunc attingere per se perfectionem
causæ, sed semper manet inferior; &
ita censendum est de effectu causæ
vniuocæ, qui numquam poterit in-
tensionem formæ agentis superare, quã-
tumcumque crescat ratione densita-
tis, aut cuiusuis maioris magnitudi-
nis agentis, aut multitudinis par-
tium.

QVÆSTIO VI.

*An agēs possit producere ef-
fectum sibi omnino æqua-
lem, aut similem in perse-
ctione, vel gradu inten-
sionis?*

91 **V**T intelligatur questio, notare
oportet, non procedere de effe-
ctu simili, vel æquali secundum per-
fectionem essentialem, nam certum
est, quodlibet agens vniuocum produ-
cere per generationem substantialem
effectum sibi æqualem in perfectio-
ne essentiali, vt homo hominem; &
leo leonem: sed solum procedit de ef-
fectu simili, vel æquali in modo, ac
perfectione accidentali, hoc est in gra-
du intensiōis; & ideo, nec procedit
de agente æquiuoco, quod cum ha-
beat formam specie diuersam, nõ po-

test assimilare sibi passum similitudi-
ne formali; nec etiam in formali in-
tensionem, vt per se patet: sed de solo
agente vniuoco producente formam
eiusdem speciei, & eodem modo ca-
pacem intensiōis, ac est capax for-
ma, per quam ipsum met operatur.
Quærimus ergo an calidum vt qua-
tuor possit producere in passu, vt in
ligno, aut ferro calorem eiusdem inten-
sionis; ita vt totam virtutem inten-
sionis, quam habet, possit refundere
in passum; & facere illud æquæ cali-
dum, & omnino sibi simile, vel solū
possit producere inferiores gradus
caloris.

Et prima opinio asserit posse cali-
dum intensiōis, vt quatuor produ-
cere & quatuor alios gradus caloris in
passu; & etiam luminosum posse pro-
ducere lumē eiusdem intensiōis, quã
habet in se. Ita aures illi, quos
questione præcedente citauimus pro-
sententia, quæ asserit simile posse age-
re in omnino simile intendendo qua-
litate eius; nam consequenter dice-
re teneatur posse producere totam
intensionem, quam in se habet; quia
si calidum vt quatuor potest inten-
dere calorem vt quatuor existentē
in ligno, vel aëre, demus illum inten-
dere vsque ad quintum gradum; ex
quo sequitur, quod possit producere
quinq; gradus caloris in alio subie-
cto nullum calorem habente, vt in a-
qua, vel terra. Probat autem hæc
sententia ratio, & experientia. Ra-
tio quidem, quia calor existens in
aliquo subiecto secundum omnes
gradus intensiōis, quos in se habet,
est qualitas actiua; ergo secundum
omnes gradus est productiua alte-
rius sibi simili; quare in subiecto ca-
paci poterit producere omnes gra-
dus intensiōis, quos in se habet,
quod est posse producere aliud sibi

R r j om-

92.

omnino simile. Probatur etiam experientia: nam evidens est unum igne posse producere alteram: ergo potest producere calorem ut octo. Probatur consequentia, quia calor ut octo est dispositio ad formam ignis; quare non potest negari, quod possit agens producere effectum tantæ intensiōnis, quantum habet forma, per quā agit. Immo nec negari potest, quod actu producat, quia non producit ignis sine calore ut octo. Et ex hac experientia delect potest hoc argumentum, Si calidum ut octo, quale est ignis, non posset producere calorem ut octo, sed minorem; sequitur octauū gradum caloris non esse qualitatem actiuam; quod est falsum; cum omnes gradus sint eiusdem rationis: sed probatur consequentia, qui numquā potest illum gradū imprimere subiecto; ergo nec per illum potest agere, quod est non esse actiuum.

93

Secunda opinio est quorundam recentiorum assentientium, quod licet non possit corpus habens formā tantæ intensiōnis, producere aliam eiusdem intensiōnis in alio corpore, nisi fortē cum eo esset penetratum: in superficie tamen eius, per quam cum eo se penetrat superficies propria, producere potest totam intensiōnem, quam in se habet; quod hoc exemplo potest declarari. Demus calidum ut quatuor approximatum ligno, vel alteri corpori non habeat calorem, tunc asserunt, ratione distantię inter agens, & partes profunditatis passim non posse in eas producere totā intensiōnem, quam habet, sed minorem; sed in superficie eius, per quā se tangunt, posse producere indiuisibile intensiōnis ut quatuor: quod probant hoc argumentum. Si calidū ut quatuor se penetraret cum passio; nihil obstat, quia posset producere in eo calorem

eiusdem intensiōnis, quia sola distantia impedit modo productiōnem totius intensiōnis; sed per ultimam superficiem se penetrat cum vltima superficie passio; ergo poterit circa illam producere indiuisibile intensiōnis ut quatuor. Probatur minor, quod se penetrat, quia duo corpora se penetrare, non est aliud, quā ut unumque correspondere eidem spatio; sed duæ illæ superficies agentis, & passio correspondent eidem superficiē indiuisibili spatio, ut per se est manifestum. Et probatur in baculo existenti in aqua, & aëre, cuius superficiē correspondent vltimæ superficies aëris, & aquæ; ergo se penetrant.

Nostra sententia quatuor asserit, primum est, corpus magnitudinis, ac densitatis proportionatæ suæ naturæ, & suæ intensiōni posse producere effectum sibi omnino similem, hoc est, eiusdem intensiōnis circa partem eiusdem magnitudinis, ac densitatis, si sit cum eo penetratum; quod licet non possit naturaliter contingere, quia penetratio corporum non est possibilis naturaliter; si tamē per diuina potentiam se penetraret, produceret talem effectum. Probatur efficaciter hoc argumentum. Virtus agentis secundum totā intensiōnem, quā habet, est actiua, & productiua alterius sibi similis, & per penetrationem agentis, & passio est perfectissimè approximata, ita ut nulla sit distantia inter agens, & passum; neque aliquid aliud, per quod aliquo modo impediri, vel retardari possit à perfecta productione sui effectus; & ex alia parte agit naturaliter, & in quantum potest: ergo producit effectum sibi omnino æqualem in gradu intensiōnis. Probatur consequentia, quia agens naturale nullo modo impeditur perfecte operatur, & ideo perfecte assimilatur

94

sibi

sibi passum; sed perfecta assimilatio in his formis dicitur similitudinē non solum in natura specifica, sed etiam in eodem gradu intensiois: ergo producit effectum sibi omnino similem in gradu intensiois, vel totam intensioem, quam habet, imprimere passo.

95 Secundo asserit, agens eiusdem virtutis, & eodem modo proportionarum passo secundum densitatem, & magnitudinem non penetratum cum eo, sed ei contiguum, non posse producere effectum circa ipsum æqualis intensiois, sed minoris tantum. Quod hac ratione probatur; approxinatio agentis ad passum est conditio necessarii requisita ad agendum, & ideo propter maiorem, vel minorem distantiam diversarum partium eiusdem passi respectu agentis asserunt omnes vniuersimter difformiter circa illas agere. hoc est, simul imprimendo eandem formam omnibus, perfectius tamen, vel intensius proximioribus: sed agens, & passum non sunt perfecte approxinata, etiā si sint contigua, nisi se penetrent: ergo non poterit agens perfecte agere in passum, nec perfecte illud sibi assimilare, nisi fuerit cum eo penetratum, & ex consequenti nec producere in eo totam intensioem, quam habet. Probatur minor; quia ea, quæ non sunt simul, aliquo modo distat: ergo non sunt perfecte approxinata; sed ea, quæ non se penetrant, non sunt simul, licet sint contigua: ergo non sunt perfecte approxinata. Probatur iterum minor, quia se penetrare duo corpora idem est, ac esse simul loco, vel spatio; ita ut eiusdem partibus spatij correspondant partes vniuersæ corporis; quod patet non habere corpora contigua, sed diversis spatijs correspondere, & ideo

aliquo modo distare inter se saltem negatiue, licet nullum sit corpus medium inter vtrumque; & propterea non esse perfecte approxinata, ut requiritur ad perfecte agendum, & patiendum.

96 Tertium, quod asserimus contra secundam opinionem est, agens non posse producere in sola vltima superficie passi, per quam tangitur ab eo totam intensioem, quam habet, immo nec maiorem, quā in partibus profunditatis. Probatur primo ex parte subiecti, nempe eiusdem superfici, in qua recipi debet talis effectus, quia non potest effectum maioris intensiois recipere, quā partes profunditatis, quas terminat, nisi in quantum est terminus earum: ergo præcisē in quantum in diuisibilibus; sed in diuisibile non potest esse per se alterabile, quia quicumque motus alterationis est accidens corporeum diuisibile postulans subiectū, ut probauimus 6. lib. Phys. ergo repugnat dari motum alterationis in sola in diuisibili superficie terminante corpus, & consequenter repugnabit aliquam intensioem caloris recipere præter illam; quam recipiunt partes profunditatis terminatæ. Probatur vltima cōsequentiā, quia non potest talem calorem reciperere, nisi per motum, quia successiue illum recipit.

Secundò, quia vel in diuisibilia continuatiua, & terminatiua qualitatum sunt modi, vel res. Si dicas esse modos, euidenter sequitur nec de potentia Dei absoluta, posse separari ab ipsa qualitate, quam continent, vel terminant: & etiam si velis esse res, naturaliter repugnat separari à continuo, ut fatentur omnes. Nemo enim vniuersum dixit, quod punctam possit separari naturaliter à linea, vel superficie à corpore;

96

96

port;

porē; neque vilo modo existerē per se separatam in rerum natura, quia etiā si sit res, imperfectissima tamen, & naturaliter dependens à re ipsa, quam continuat, vel terminat tamquam ali quid eius, propter quā, & non propter se sit à natura; sed si superficies vltima passī intensiorem recipit calorem, quā partes profunditatis corporis, quas terminat, sequitur eunden ter dari indivisibile qualitatis realiter separatum à qualitate: ergo impossibile censendum est. Probat̄ur minor, quia in partibus solum recipitur calor, vt tria (exempli gratia) in superficie verò recipitur indivisibile caloris intensum, vt quatuor; quod evidens est nullas partes intensio nis terminare, cum non possit terminare, nisi calorem intensum, vt quatuor, & talis non datur, vt supponimus, nec proinde potest eis adhærere, quia indivisibile non adhærēt partibus, nisi eas terminet, vel continuet: ergo est separatum ab eis realiter, & per se separatum ab omni alia re est in rerum natura.

97 Probat̄ur tandem, quia vel illa maior intensio caloris, quam recipit sola superficies terminans, producit̄ur per motum, vel per mutationem instantaneam; vtrumque est impossibile: ergo repugnat superficiem recipere effectum maioris intensiois, quā partes. Probat̄ur minor, quòd nō per mutationem, quia evidens est; & recentiores, qui sequunt̄ur illam sententiam, id concedunt, intensioem illā successivē produci; cum habeat contrarium in subiecto: ergo non per mutationem, sed per motum producit̄ur. Quòd verò hoc sit impossibile probatur, nam vel motus iste est idē numero cum motu totius corporis: & hoc non, cum sit in subiecto realiter distincto, & habeat terminum

realiter distinctum. Nec etiam potest distingui numero, cum nec subiecta sint distincta numero; nam indivisibilia quantitatis, vel substantię non distingunt̄ur numero ab ipsa quantitate, & substantia, vt per se est manifestum: ergo repugnat produci per mutationem, vel motum. Et si dicas produci per motum distinctum numero à motu partium, non quidem numero totali, & completo, sed partiali. Hoc probatur falsum, quia terminus producti per talem motum non est pars termini motus eorundem partium, cum nec componat̄ eū illis eandem numero qualitatem; nec vilo modo eis adhærere, vt probat̄ur, quia nec eas continuat, nec terminat: ergo nec motus per quō producitur talis maior intensio potest componere vnum motum numero cum motu partium; cum nullo modo à eam pertineat, sed numero debet distingui ab eo, & ita necesse est eoaccedere, quòd idē corpus mouetur simul duobus motibus: calfactionis solo numero distinctis, quod patet esse falsum. Et probat̄ur etiam posset talis distinctio numerica motuum ex eo, quòd motus partium est divisibilis secundum extensionem, motus verò superficiei indivisibilis hoc modo: ergo repugnat esse eundem numero motum. Probat̄ur consequentia, quia repugnat eandē entitatem esse divisibilem, & indivisibilem eodem modo divisibilitatis: impossibile est ergo productio talis intensiois maioris in sola superficie.

98 Et si pro eadem sententia dicatur, dari quædam accidentia, quæ solum inhærent in superficie corporis, & non in profunditate, vt figura & color, quem Ideo definit Aristoteles in lib. de sensu, & sensibili, dicens *Color est extremum percipui in corpore terminato.*

maior. Atque etiam de lumine, quod videtur inherere in sola superficie parietis, & ideo non esse reputandum impossibile, quod maior illa intensio caloris recipiatur in sola superficie passiva. Respondeo, nullum ex his exemplis vim habere ad id probandum, nam de figura, & colore manifestum est esse accidentia corporis, ut corpus est, & ideo secundum trinam dimensionem longitudinis, latitudinis, & profunditatis ei inherere, quamvis solum appareant in superficie. Et ideo Aristoteles videtur colorem definisse sub ratione visibilibus, & non sub ratione secundæ qualitatis ex mixtione primarum procedentis. Et de lumine probabile est in solo corpore diaphano inherere tantquam in subiecto; opacum vero solum extrinsecè illuminare. Probabile est etiam oppositum, quod in corpore opaco recipiatur, & non in sola superficie eius, de quibus suis proprijs locis disputabimus. De qualitatibus vero actiuis, & passivis, & præsertim de primis, quæ sunt materia præsentis disputationis, evidens est, quod in profunditate corporis per se inherere, & non in sola superficie terminante: quare dispar est ratio de cæteris, & ideo nihil ex eis probatur aduersus traditam doctrinam de qualitate tangibili non imprimenda in sola superficie; quia specialem continet repugnantiam iam à nobis probatam, quæ non est in cæteris, etiam si forte aliqua earum in sola superficie inherat.

quæstione dicta sunt, videlicet, quod quamvis densitas corporis, vel magnitudo eius non sit et ratio agendi, & ideo non possit hæc iuare ipsum ad producendum effectum maioris intensiois ea, quam habet in se; posse tamen iuare ad producendum maiorem intensioem effectus ea, quam produceret sine illis. Gratia exempli, si calor ut quinque in aere existens potest producere calorem ut tria in manu; idemmet calor ut quinque in aqua existens poterit producere calorem ut quatuor in eadem manu, & existens in ferro intensiorem. Ex quo ita arguo: crescente densitate, & alijs dispositionibus comitantibus potentior est virtus agentis ad producendum intensiorem effectum; ergo per aliquam densitatem, & magnitudinem recompenfatur aliqua ex parte defectus approximationis, quem habet agens contiguum passo respectu approximationis perfectæ, quam haberet idem agens penetratum cum eodem passo; ergo crescente magis eadem magnitudine, ac densitate intensior effectus produceretur, & plus recompenfabitur ex eodem defectu approximationis. Vnde sequitur tantum posse illas crescere, ut totaliter recompenfetur idem defectus approximationis, & agens contiguum passo producat effectum æqualis intensiois, ac si esset perfectè approximatum per penetrationem, quod est totam intensioem, quam in se habet, posse producere non minus, quam si foret penetratum. Huic tamen argumento respondere imprimis conantur oppositum opinantes videntes communi illa distinctione proportionis Geometricæ, & Arithmeticæ. Asserentesque non crescere intensioem effectus in casu secundum proportionem Arithmeticam, sed secundum

99

Ultimum, quod asserit nostra sententia est; agens ratione maioris magnitudinis, aut densitatis posse aliquando producere effectum eiusdem intensiois, & ideo ex hac parte omnino similem. Ad hoc probandum præsuppono ea, quæ in præcedenti

Geometricam crescente magnitudine, & densitate agentis, & ideo nunquam posse eo peruenire agēs, ut possit producere totā intentionē, quam habet, sed minorem semper, quantumque densitas, & magnitudo crescant. Hæc tamen distinctio proportionum, licet in alijs casibus locum habere possit, (quod modo nec desino, nec disputo) in presenti tamen locum non habet, quod sic probō. Agēs imperfectē approximatum non potest producere, nisi tantam intentionem effectus, & si perfectius approximetur, produceret maiorem, ac tandem omnino perfectē per penetrationem produceret æqualem; ergo crescit intentio effectus crescente approximatione secundum eandem proportionem vsque ad æqualitatem intentionis; sed per densitatem, & magnitudinem agentis suppletur defectus approximationis; ergo sic possunt crescere, ut omnino suppleatur; & consequenter, ut æqualis intentio effectus producat sine illa, ac produceretur cum illa. Quod alio simili argumento probō, nam ratione maioris densitatis, & magnitudinis potest agens ad maiorem distantiam producere eandem intentionem effectus, quam produceret sine illis in passu sibi contiguo; & his crescentibus potest ad multo maiorem; & tūc sic arguo, agens naturale fortius agit in proximum, quā in remotum intra spheram suæ actiuitatis; demus ergo tale agens ita magnum, ac densum, calidumque ut quatuor posse producere ad tantam distantiam tres gradus caloris cum dimidio, & tunc euidens est, intensiorem producere in partibus, quo sibi proximiores sunt, ac tandem sequitur producere totam intentionem quam habet in partibus passu sibi contiguis.

Sed contra hoc ita arguunt, si ratione densitatis, & magnitudinis potest agens producere totam intentionem effectus, quam in se habet, sequitur, non esse vniuersaliter verum illud idem principium mox à nobis assumptum, nempe, agens naturale prius, & fortius agit in proximum, quā in remotum intra spherā suæ actiuitatis, quod est vniuersaliter difformiter agere. Probatur consequentia, quia si in passum sibi contiguum potest producere totam intentionem effectus, quam in se habet; ergo si verum est idem principium, prius eam produceret in medietate eiusdem passu sibi proximiorē, in qua non poterit deinceps aliquid producere, sed solum in medietatem sequentem. Toto igitur tempore, quo in eam operatur, nihil operabitur in partem proximiorē contentam intra spheram propriæ actiuitatis, & propterea non erit verum, quod fortius agit in partem proximam, quā in remotam suæ spheræ, immo agit in remotam, nihil agendo in proximam. Hoc tamen argumentum parum difficultatis habet, si modus agendi in eodē casu rectè intelligatur; nam toto tempore, quo agens producit in medietatem passu sibi contiguam totam intentionem, quam habet, & minorem in medietatem remotiorē, utraque habet rationem passu, ut per se est manifestum, & ideo verum semper est, fortius operari agens in proximam, quā in remotam, & in totum passum utramque constans vniuersaliter difformiter. Sed postquam in eandem partem proximiorē produxit totam intentionem, quam habet, iam illa desinit esse passum, & incipit esse agens, quia eum tota sua intentione qualitatis vnitur agenti, & per modum vnius agentis operan-

tur

tur circa aliam partem, in qua euidens est vniformiter difformiter agere, quousque totam intensionem effectus ei imprimant, & tunc cessabit penitus actio, & difficultas argumenti. Et quod de partibus passu aliquoties dicimus, eodem modo intelligi debet de medietatibus eius in infinitum, quæ sunt partes proportionales in eis inclusæ, sed placet eandem solutionem explicare hoc exemplo. Si

101 in medio igne projiciatur lignum, certum est posse in totum illud producere totam intensionem caloris requisitam, & sufficientem ad introductionem propriæ formæ, & consequenter formam ipsam. Certum est etiam totum hoc præstare agendo in illud vniformiter difformiter, quia nõ omnes partes profunditatis eius sunt æque approximatz; ergo prius producet vtrumque effectum dispositionum, & formæ in partes proximiores, quàm in remotas, & postquam produxit in proximatas, nihil circa illas agit, quia iam eas sibi perfectè assimilauit, sed desinit esse passum, & incipiunt habere rationem vnus agentis cum igne iam in eum conuersæ in partes remotiores, & ita nõquam desinit ignis agere in passum vniformiter difformiter, vt per se est manifestum; ergo neque in casu argumenti, cum sic per omnia simile; nã, quod non conuertatur secundum substantiam passum in agens, sed solum secundum formam eiusdem intensionis, patet nihil ad rem pertinere, neque ideo vllã dissimilitudinẽ afferre.

102 Ad argum. primæ opinionis concessio primo enthymemate, quod calor sit qualitas actiua secundum omnes gradus intensionis, quos habet, atque etiam, quod secundum omnes gradus sit productiua sibi omnino similis, neganda est vltima consequẽ

tia, quod producat omnes in subiecto capaci: nam ad agendum, præter formam, quæ est ratio agendi, requiritur approximatio agentis ad passum, tamquam conditio necessaria; & ideo secundum modum approximationis, perfectius, vel minus perfectè operatur agens naturale, & cù non sit perfectè approximatum, nisi per penetrationem, non potest perfectè imprimere suã virtutẽ passu, quãuis ex parte eiusdem formæ, quæ est ratio agendi posset totam imprimere.

Ad experientiam vero de igne cõcedendum est antecedens, quod producat alterum ignem, sed distinguendum consequens, quod producat calorem, vt octo, nam immediate per se, hoc est, circa passum nondum corruptum, nec in ignem conuersum, non est verum, quia forma passu non potest permanere cù calore vt octo, sed eũ multo maiori expellitur, & introducitur forma ignis, quã consequitur calor vt octo. Hũc vero producit quidẽdem ignis, nõ iam agendo in passum iam corruptũ, nec agendo per calorem proprium, sed media forma substantiali iam à se introducta per naturalem emanationẽ ab ea, quare nunquam est verũ, quod ignis agens per se immediate circa passum producat totam intensionem caloris, quã in se habet.

Ad aliud vero arg. ex eadẽ experientia deductũ, negãda est consequẽtia, quod octauus gradus caloris non sit forma actiua. Et cù dicitur non posse illum per se immediate introducere in passum, negandũ est, quia quantum est ex parte sua, potest, sed eũ non introduct propter extrinsecũ impedimentum eiusdem passu, non potestis eum recipere, ex eo quod prius corrumpitur cum minori. Sed potest quis aduersus hanc solutionem sic arguere; etiam si calor vt octo

esset dispositio precedens necessario requisita ad introductionem formæ ignis, quod fatendum esset si passum non corruperetur cum minori: tunc necessario dicendum esset, ignem posse per se immediate agens circa passum, et imprimere totam intensiōem sui caloris, vel negandum, quod posset introducere propriam formam substantialem, & producere alium ignem sibi similem, quod est absurdum, & totum hoc verum esset, etiam si non se penetraret cum passu, sed imperfectè tantum esset approximatū, sicut est modo per contactum: ergo, quod agens non producat in passum totam intensiōem formæ, quam habet, non provenit ex impedimento, vel defectu perfectæ approximationis, ut dicimus, & cum non possit excogitari aliud, quia forma ipsa ex se est sufficiens ad producendum totam intensiōem, nõ est negandum id posse fieri: Respondeo nõ esse naturaliter possibile, quod summus calor preëquiratur in materia ad introductionem formæ ignis, quia non est possibile formam passu cum eo conservari, & ideo naturalis est ordo rerum, ut vna possit corrumpere alteram, & in materia eius introduce propriam formam cum minori intensiōe dispositionis, quam postulat ad sui conservatiōem in bona dispositione naturali, quod si abstuleris hunc ordinem, & admiseris necessariò preëquiri summam dispositionem in materia; tollis etiam ordinem naturalem generatiōis rerum, quare non mirum est, si in tali casu concedatur, quod non posset ignis producere alterum ignem sibi similem, ut verè est concedendum, nõ quod possit, verum est, servato modo naturali agendi, & nõ alter, quare nunquam est verum, quod agens

imperfectè approximatū passu possit producere circa idem passum totam intensiōem, quam habet.

Ad argumentum secundæ opinionis concessa maiori, quod si corpus agens se penetraret cum corpore patienti, posset et imprimere totam intensiōem formæ, per quam agit. Neganda est minor, quod superficies agentis & passu, per quas se tangunt, penetratæ sint, quia penetratio solis quantitibus radone suæ extensiōis convenire potest, non indivisibilibus, ut in prædicamento quantitatis ostendimus. Cuius ratio est manifesta; nam ad essentiam quantitatis pertinet extensio partium, quæ est radix impenetrabilitatis: ergo impenetrabilitas propria passio quantitatis est, sicut divisibilitas; sed indivisibili, ut tali repugnat extensio partium: ergo etiam repugnabit impenetrabilitas. Sed cui repugnat impenetrabilitas, non potest convenire penetratio, quia opposita sunt circa idem: ergo penetratio non potest convenire indivisibili ut tali, & ideo superficies ultimæ agentis, & passu nõ possunt se penetrare. Quod verò cor respondeant eidem indivisibili spatio, non sufficit, quia penetratio corporum non consistit in hac sola correspondentia, sed petit profundam et occupationem eiusdem spatij, vel extensiōem in eo, à quo nata sunt se excludere corpora per suam intrinsecam extensiōem, alioquin duo angeli mouentes simul idem corpus dicerentur se penetrare, cum eis correspondeat idem spatium suo modo, nõ pe corpus ipsum ab utroque simul motum, quod est falsum. Deficiente igitur hoc fundamento in indivisibilibus non potest dari in eis penetratio: sed quia negatiue saltem dicuntur nõ distare duæ illæ superficies, quod ad

ad intentum argumenti videtur sufficere; nam ex hoc videntur habere tam perfectam approximationem, quā habent corpora per penetrationem; necesse est alio modo soluere argumentum. Ideo ad formam eius neganda est eadē minor; quia licet perfectē sint approximationē illæ superficies, non sequitur maiorem intensiōnem effectus produci in superficie passī, quā in partibus profunditatibus. Quod autem dicitur agens naturale per qualitatem contrariam agere in passivum uniformiter difformiter, concedendum est: & quod rursus ex hoc inferatur, intensiorem effectū producere in magis propinquū, quā in minus, distinguendum: nam si capax sit maioris effectus, verum est; si vero sit incapax, falsum. Superficies autem vltima non est capax recipiendi effectum maioris intensiōnis, quā recipiunt partes profunditatis, quas terminat; quia per se nec agit, nec patitur: sed solum hæc conveniunt illi quasi per participationem corporis, quod terminat; ideo solum potest recipere effectum eiusdem intensiōnis, & non maioris; nam ex eo, quod maiorem intensiōnem reciperet, darentur indivisibilia intensiōnis formæ separata à forma ipsa intensiōis realiter, ut probavi mus: & hoc verū est, siue indivisibile sit modus, siue res; quamvis magis evidens sit, supposito quod sit modus.

QVÆSTIO VII.

An idem possit agere in seipsum actione uniuoca?

105 **V**T intelligatur quæstio, duplex actio distinguenda est, quædam uniuoca, per quam producitur forma

eiusdem speciei cum ea, per quā operatur agens, ut calefactio, infrigidatio, generatio cuiuslibet similis agentis in natura specifica. Alia est actio æquiuoca, quæ procedit à forma diuersæ speciei; vel rationis formalis ab effectu per eam producto, quales sunt omnes illæ, per quas producuntur effectus omnes sublunares ab influētibus cælestibus; omnes etiam actiones immanentes, ut sensationes, & intellectiōnes, augmentatiōnes, & motus locales. Hoc supposito, de sola actione uniuoca quæritur titulus quæstionis, an possit ab eodem in seipsum procedere, præsertim illa, quæ circa qualitates contrarias actiuas, & passiuas versatur, de quarum mutua actione, & reactione ordinata ad mixtionem præcipue agit Aristoteles, & nos, qui commentatiorem eius agimus, & quia de actione æquiuoca egimus x. lib. Phys. disputantes cum eodem Aristotele, an uniuersaliter verum sit ab alio moueri, quidquid mouetur, vel posse moueri à seipso. Quæstio itaq; proponitur, an calidum possit seipsum calefacere? aut frigidum se infrigidare? Nec loquimur de calefactione, aut infrigidatione, quæ est naturalis emanatio caloris, vel frigiditatis à substantia ignis, vel aquæ, per quam ignis aliquantulum infrigidatus reducit se ad suum pristinum calorem expellendo frigiditatem sibi impressam à contrario, vel aqua ad frigiditatem aliquam expellendo calorem ei impressum ab igne. De hac, inquam, nõ loquimur, quia vel non est actio (ut quibusdam placet) sed quædam naturalis concursio; vel si actio est, (quod videtur probabilis) non est uniuoca, sed æquiuoca, cum principium eius non sit frigiditas eiusdem aquæ, sed substantia eius, aut substantialis.

106 **I**talialis forma; & etiam si vniuoca actio esset, probabilitas est, quod non sit tribuenda eidem aquæ, vt principali agenti, sed generanti, vt 8. lib. Physic. probauimus. Vnde in tali actione non dicitur aqua mouere se ipsam, vel in seipsam agere, sed moueri potius ab alio, nempe à generante. Solum ergo loquimur de calefactione, vel in frigiditate elusdē calidi, vel frigidi. Vnde idem est querere, an idem possit agere in seipsum actione vniuoca, ac si queramus, an eadē qualitas possit seipsam intendere: vt an calor vt quatuor existens in ferro, vel ligno possit intendere seipsum, ita vt etiam si nullum aliud calidum agat in ipsum, possit per proprium calorem fieri calidū vt quinquæ, vel sex. Hoc autem si possibile est, duobus tātum modis fieri potest secundum communem consensum omnium interpretū Aristotelis, aut per antiparitaliam, aut per reflexionem; ideo de vtraque separatim agendum est, primò de antiparitali, deinde de reflexione.

An qualitas per antiparitaliam intendatur, & quonam modo?

107 **D**vo querimus, primum, an vere intendatur eadem qualitas per antiparitaliam? secundū, quonam modo, vel à qua causa fiat talis intentio? Vt autem vtrumq; intelligatur, explicanda est significatio ipsius nominis (antiparitalis). Est autē antiparitalis Græca vox idem significans, quod Latine circumobstantia debillioris contrarij ab alio fortiori; vt si calidum vt duo omni ex parte ele-

cumdatū sit à frigido vt sex obstante actioni eius, atq; impediente ne vltorius transeat, vel extendatur. Eiusmodi obstantia, vel impedimentū fortioris contrarij vocatur antiparitalis, quia contrariū hoc sua præsentia obstat, seu impedit, ne vltorius extendat aliud propriam actionem. Contrariū verò infirmum sic circumdatū à potentiori quasi supra ipsum reflectitur, & veluti vires suas in se colligit, & per talem reflexionem propriæ virtutis videtur eā roborare, & quasi ad pugandum cum suo contrario circumobstante præparare; eiusmodi autem roboratio propriæ virtutis non videtur aliud esse posse præter intensiōem eius. Gratia exempli: aquæ puteales æstiuo tempore frigidiores sunt. quā hiemali, quod non videtur provenire posse, nisi ex eo, quod circumdatæ sunt à calore vehementi aëris; & per hanc circumobstantiam videtur frigiditas earū quasi reflecti supra seipsam, & se intra seipsam quasi colligere, & per talem collectionē reflexam se roborare, quod est se intendere. Ipsa igitur circumobstantia, vel circumscriptio debillioris contrarij à fortiori vocatur antiparitalis: roboratio vero, vel intensio qualitatis eiusdē contrarij debillioris dicitur antiparitalis actio. De qua duo querimus: primū, an datur, & per eā verè intendatur qualitas debillioris contrarij ad præsentiam contrarij fortioris? secundū, an procedat à contrarij circumobstante, vel ab eadē qualitate, quæ ideo dicitur seipsam intendere, vel ab aliqua alia causa.

Prima opinio tenet in antiparitali si nullam dari actionem, per quam vnum contrariū intendatur ad præsentiam alterius, sed solum secundum apparentiam sensus magis intensam videri propter diuersam dispositionem

positionem corporis, à quo tangitur. Gratia exempli: Aquæ puteales vera non sunt frigidiore in æstate, quàm in hieme, sed frigidiore apparent sensu in æstate ex eo, quod manibus calidis tanguntur: in hieme vero calidiores, quia contractantur manibus frigidis. Ita Galenus lib. 3. de simplicium medicamentorum facultatibus cap. 7. & videtur confirmari alia simili experientia, quia quocumque tempore id fiat, videmus tangenti manibus valde frigidis aquâ tepidâ apparere calidam, quæ si tãgatur manibus valde calidis, videbitur frigida: ergo quidquid de antiparistasi dicitur, potius in apparientia consistit, quàm in vera intensione qualitatis. Hæc tamen sententia experientie contraria est; quod sic probatur. Nam etiam si eisdem manibus eodem modo dispositis in æstate contractentur aliæ aquæ non puteales, non apparent frigidiore: ergo quod frigidiore iudicentur puteales, non efficit sola dispositio organi (quæ eadem est) in eisdem manibus utraque contractantibus; sed frigiditas intensior per antiparistasicam actionem producta. Secundo, quia si manibus eodem modo calefactis contractemus putealẽ aquam in hieme, atque in æstate; cuius est frigidiorẽ hoc tempore, quàm illo iudicari: ergo non id efficit sola dispositio organi, sed maior frigiditas aquæ; neque hoc videtur negasse omnino Galenus, ut constat ex Commentarijs in Hipp. section. 1. Problem. 15. sed solum in aliquo casu.

109 Secunda opinio nõ multum à prima diversa negat in antiparistasi dari actionem aliquam, quæ sit vera intensio debillioris contrarij, sed condensationẽ tantũ elus, per quã magis vniuntur partes, & fortiores fiunt ad agendũ, quia virtus vniã fortior

est seipsa dispersa, & ideo aquæ puteales frigidiore sentiuntur in æstate, quia tunc condensantur: calidiores verò in hieme, quia rarefiunt, vel saltem minus frigidæ, & calidiores in hieme, quia licet nõ habeant intensiorem frigiditatem, vel calorem, habent tamen melius dispositũ per densitatẽ; & ideo diverso modo se habent ad sensum. Quare non propter solã dispositionẽ organi diversam videntur calidiores, vel frigidiore hoc, aut illo tempore; sed propter realẽ qualitatem. Ita Hugo Senensis. lib. de generat. c. 7. Sed hæc etiam sententia insufficientis imprimis probatur, quia nõ reddit causam talis densitatis in aqua productæ, & multo minus raritatis productæ in æstate. Secundo, quia nullã causam reddit caloris, quẽ sentimus tangentes aquã in hieme: nõ cũ aqua ex se nullũ calorem habeat, repugnat calidã iudicari per sensum, nisi ab extrinseco imprimatur ei calor, quãtumcũq; rarefieret, quia sola raritas nõ potest causare calorem in organo sensus, ut experimur causare aquã in æstate. Deinde experientia probatur falsa, quia præter puteales, quas datur aliquid eiusdem densitatis, aut raritatis, & aliquãdo maioris, quæ tamẽ nec in æstate iudicatur frigidiores, nec in hieme calidiores: ergo sola densitas, vel raritas nõ est sufficiens causa, ut calidiores, vel frigidiore sentiãtur. Probo consequentiã, quia eadẽ, vel maior densitas aliarũ eodem effectu imprimet: ergo eodem modo sentiretur calidiores, aut frigidiores, quod est contrariũ experientiæ.

His sententijs refutatis, in vno conveniunt ceteri omnes auctores, qui de antiparistasi loquuntur, & in alio differunt. Conveniunt quidem in eo, quod per antiparistasicam vera, & realis fiat intensio qualitatis aquæ, & simi-
I 10
lium

lium corporum, & ita tenendum est, quia euidenter probatur his experimentis. Nam putei, & specus subterranei frigidiores sunt in æstate, quo tempore in specus foribus terræ partibus nimium viget calor; unde puteales aquæ frigidiores extrahuntur; quod per obſistentiam contrarij, nēpe caloris circumſtantis fieri, euidenter est: & ob eandem causam venter animalium in æstate frigidior est, & ideo non bene concoquitur cibus; cum tamen ex opposito in hieme calidior sit, meliusque cibum concoquit, vt docent Hippocrates Aphorismo 15. & cum eo Galenus in commentarijs eiusdem Aphorismi. Quod etiam nantes experiuntur. Aquæ etiam puteales in hieme calidiores sunt propter obſistentiam contrarij, nēpe frigoris vnde quaque circumſtantis loca subterranea. In æstate etiam media regio aëris frigidior est propter obſistentiam contrarij, nēpe caloris vndique eam circūdantis, qui eo tempore viget in infima regione eiusdem aëris, in suprema verò semper propter spheram ignis. Et tandem aqua noctu inſrigidita in æstate, & manè exposita modico tempore ad ijs solaribus inſrigidatur magis propter calorem circumſtante, propter has igitur, & alias experientias non minus euidentes negari non potest, quod per antiparistatim fiant resles effectus in corporibus, & reales intensiōnes qualitatum.

III Quo supposito tamquam certo, tota difficultas huius dubij consistit in inuenienda causa huius intensiōnis realis. Et ratio difficultatis maxima est, quia antiparistatim est obſistentia contrarij fortioris, à quo repugnat roborari contrarium minus forte: ergo repugnat qualitatem eius à contrario circumobſistente intendi. Pro-

batur consequentia, quia contrarium agit per qualitatem sibi propriam ad destruendum aliud contrarium; vt ignis per calorem ad destruendam aquam; sed repugnat calori esse principium frigiditatis: ergo repugnat eandem frigiditatem intendere, & sic de ceteris contrarijs. Unde sequitur actionem antiparistatim, per quam intenditur qualitas debilitatis contrarij, non posse procedere à fortiori contrario circumobſistente; alia ergo causa talis intensiōnis querēda est, quam cum difficile sit inuenire, tot ferè sunt sententiæ authorum, quot capita.

Prima opinio tenet, non solū condensari aquam, vel aërem rarefieri per antiparistatim, sed calorem, aut frigiditatem eorum intendi per eandem eōndensationem, vel rarefactionem, & ita puteales aquas in æstate frigidiores iudicari per sensum, quia per eōndensationem subiecti intenditur in eis calor: in hieme vero calidiores sentiuntur, quia rarefactione subiecti magis calefiunt; quæ eodem ratione in aëre contingunt. Causa autem radicalis, & prima intensiōnis caloris est substantia eorum dē corporum, à qua procedunt qualitates ipsæ: nam substantia condensata virtutem habet inſrigidandi se; rarefacta vero virtutem habet calefaciendi se, & ideo calidior, vel frigidior sentitur, non propter solam densitatem, vel raritatem, sed propter intensiorem calorem, vel frigiditatem, quæ in se producit media densitate, vel raritate. Ita sentiunt recentiores quidam: probantque primum, quòd frigiditas intendatur in eodem subiecto, per eōndensationem duplici experientia. Prima, quia aër à pulmone apertiori ore emissus calidus egreditur, angusto vero oris motu diffusatus

egre-

egreditur frigidus: cuius non potest esse alia ratio, nisi quia hoc posteriori modo emissus condensatur: ergo densitas intendit frigiditatem eius. Estq; alia experientia similis; nam in ætate experimur aërem flabello vtilitatem refrigerare faciem, quia aër ille per commotionem aëris condensatur, & per condensationem intenditur frigiditas eius. Secundū vero, quod raritate intendatur calor eiusdē subiecti, probant experientia mutæ collisionis ferri, & silicis: per quam ignis excutitur; causa vero generationis eius non potest esse alia, quàm intensio raritatis in aëre, per quam facile in scintillas flammæ conuertitur.

112 Hæc tamen sententia insufficientes est, & falsa: insufficientiam eius probo ex duobus, ex primo quidē, quia experientia constat aquas puteales in ætate frigidiores esse; sed nulla potest excogitari causa, à qua tunc condensentur: ergo non redditur causa sufficientes per condensationem intensioris frigiditatis eius. Ex secundo vero, quia impossibile est in elementum nullum habente in se principium alicuius qualitatis, productam eandem qualitatem à propria substantia condensatam; vt supposito, quod aqua non habet principium caloris in se, repugnat per condensationem producti, vel intendi calorem in ea. Et supposito quod aër non habet in se principium frigoris; non poterit frigidior fieri per condensationem. Probat hoc ex fundamento eiusdem sententiæ, quæ duo ait concurrere ad intensiorem calorem, vel frigoris; nempe substantiam corporis, & densitatem, aut raritatem; & ita substantiam condensatam, vel rarefactam esse sufficientem causam talis intensiōis; sed substantia aquæ non po-

test per se concurrere effectiue ad calorem; nec substantia aeris ad frigiditatem, eum nullum sit principium eis harum qualitatum: ergo quantumuis illa condensetur, vel iste rarefiat, non poterunt in se causare talem intensiorem qualitatis contrariæ. Falsitatem verò eiusdem sententiæ sic probo: raritas, & densitas non continent villo modo calorem, vel frigiditatem: ergo non possunt intensiorem earum producere. Evidens est consequentia, quia causa alicuius effectus debet illum aliquo modo in se continere: alioqui dabit id quod nullo modo habet. Antecedens probatur: primò, quia raritas, & densitas non sunt qualitates actiue, sed solum tribuunt corpori maiores dimensiones, vt superius probauimus. Secundo, quia qualitates istæ solum habent disponere partes subiecti, eas magis coniungendo ad perfectius, vel imperfectius agendum per qualitates actiuas: ergo non possunt esse rationes agendi, nec proinde causæ effectiue intensiōis earum.

Nec experientiæ ab eadem opinione adductæ aliquid probant. Nā ad primam respondeo aërem quæ calidum immediatè exire semper à pulmone, siue aperto ore, siue compressis labijs emittatur, quod experietur quisq; si manum ori applicet, si tamen manus ab ore distet, in frigidatur quidem non immediatè ab aëre emissio, sed ab eo, quo corpus foris ambitur ab eodem emissio aëre aliquando commoto.

Ad aliam vero experientiam de ventilatione flabelli negamus aërem ventilatum per condensationem refrigerare nos; sed causa refrigerationis est, quia aër ambiens nos, contactu nostro calidior efficitur; per

agitationem vero ille expellitur, & ei succedit alter minus calidus à quo refrigeratur.

Secunda opinio asserit hanc intensiorem provenire ab eadem qualitate, ita ut dum aqua circumdata est à calore maximo; ut putealis in æstate seipsam intendat ex eo, quod impedita, & quasi circumvallata, aut coarctata à contrario calore vigente in aëre: efficitur supra seipsam, & quasi colligit se supra se, & per hanc reflexionem magis roboratur, & quasi se præparat ad pugnandum cum suo contrario calido: roboratio autem hæc non est aliud, quàm intensio propriæ virtutis. Ita sentiunt Aristud. i. lib. de gener. q. 11. & Pomponat. tit. de actione, & reactione ar. 3. Tolet. i. lib. de gener. q. 14. Hæc tamen opinio falsa est, & in doctrina Aristotelis non potest defendi. Probat hoc secundum ex c. 7. huius libri; ubi docet expresse, quod simile non potest agere in omnino simile: & probat primo, quia agens & passum debet esse contraria, sed simile non est contrarium alteri omnino simili: ergo non potest in illud agere. Secundo, quia si ageret simile in aliud sibi omnino simile, posset agere in seipsum actione vniuersa; quod repugnat, quia agens, & passum debent esse distincta. Sed hæc sententia utriusque destruit: ergo non potest defendi in doctrina Aristotelis. Probatur minor, quia si eadē qualitas per antiparistatim intendit se ipsam: ergo simile agit in omnino simile, & idem in se ipsum. Probatur consequentia, quia frigidum ut quatuor omnino simile sibi est, & se intendit, idem est etiam sibi ipsi: ergo agit in se ipsum.

Probatur deinde, quod sit falsa hæc ratio. Impossibile est effectum aliquem productum ab aliquo agente, nisi in virtute eius, per quam

agit, contineatur formaliter, vel eminenter; quia nemo potest dare alteri id, quod nullo modo in se habet; sed calidum ut quatuor quantumcumque se colligat supra se, vel reflectatur, non continet quantum gradum caloris formaliter, nec eminenter: ergo non potest eum sibi imprimere, nec proinde se intendere. Minor ostendens est de continentia formali, quia calidum ut quatuor non habet formaliter plus intensiōnis, quàm ut quatuor. Sed probatur, quod nec maiorem intensiōnem contineat eminenter, quia repugnat perfectum eminenter contineri in imperfectiori, ut per se est manifestum.

Tertia opinio negat qualitatem seipsam immediatè intendere per antiparistatim, mediatè vero se intendere asserit, emittendo ex se species quasdam intentionales, sicut color solus eas emittit ex oculis: eiusmodi autem species sic emittit à corpore frigido impediuntur à calido potèntiori circumobstante, ne ulterius procedant; sic autem impeditæ retrocedunt, vel migrates de subiecto in subiectum, vel seipsas multiplicando ab uno in aliud subiectum: sicut species coloris productæ ab eodē colore in aëre multiplicat se vsu; ad visum: sic igitur reflexæ intendunt eandem qualitatem, à qua fuerunt emissæ, & ideo dicitur de primo ad vltimum eadem qualitas se intendere mediatè, quia producit effectum intentionalem, eam per reflexionem intendente. Ita sentiunt Nihilus i. lib. de generatione Comm. 195. q. 1. dub. 1. Marsilius quest. 17. & 18. Albertus Saxonie quest. 15. Galet. Thienensis titulo de reactione cap. 14. Iacobus de Forlibio sect. 15. Aphorismorum Hipp. ad aphorismum 15. Venetus in summa cap. 23. Hæc tamen opinio non est.

est minus falsa, quā præcedēs, quod sic probō. Species intentionales habent esse diminutum, & propterea, nec subiectum alterāt, nec illud demonstrent, nec sentiūtur per sensum: ergo sunt imperfectiores qualitate eas producēte: quare non possunt eā intendere. Secundō, qualitas habens quatuor gradus nō potest seipsam immediate intendere: ergo nec medio aliquo effectū à se productō tāquam à causa principali. Probat̄ur consequentia, quia talis effectus non potest esse ea perfectior, & ideo nec maioris virtutis: ergo si non habet qualitas sufficientem virtutem ad se intendendum immediate, nec etiam poterit habere eius effectus: quare species illæ non poterunt intendere qualitatē à qua emittuntur.

115 Quarta opinio negat qualitatem à seipsa posse intendi immediate, ut docuit secunda, aut medijs speciebus, ut docuit tertia; sed aliam causam extrinsecā quæ renlā esse. Hanc vero existimāt in aquis putealibus, in stomacho, & alijs huiusmodi, quæ vigente frigore in partibus extrinsecis, ut in aëre circumdante magis calēsūt, esse exhalationes siccas, & calidas virtute solis à terra elevatas æstivo tempore, quæ à veniente hieme, & aëre nimium frigescēte, ab eoque circumdatæ fugiūt per meatus, & poros terræ à internis, seu subterraneas partes eius, easq; calefaciunt; atq; adeo aquam in eis existētem; & hæc est causa propter quā eodem hiemali tempore calidæ extrahūtur: in æstate vero vigente iam calore aëris circumstantis facile ascēdūt eadem exhalationes ad superiores partes eius, cū leuioris nature sint, & internas terræ partes, aquasq; in eis existentes dimittunt; sic autem dimissæ, cum sint ex propria natura

frigida, facile expellunt à se calorem illum ex cōsortio earumdem exhalationum contractum, & sese reducunt ad pristinam atque naturalem frigiditatem, & propterea valde consentaneum est naturæ aquarum putealium frigidiores esse in æstate, quāuis in hieme sint calidiores. Itaque iuxta hanc sententiam causa per se intensiois caloris aquarum putealium in hieme extrinseca est, nempe exhalationes calidæ, & siccæ; quæ fugientes suum contrarium, nepe frigiditatem nimiam aëris circumstantis, sese coniungunt eisdem aquis; & per talem coniunctionem eas calefaciunt: & ita intelligi debet aliæ experientię similes. Causa vero per se intensiois frigoris earumdem aquarum, & aliarum rerum similium in æstate intrinseca portus est; nempe natura earū, quæ ab exhalationibus contrarijs expedita facile reducitur ad naturalem frigiditatem expulso calore ab extrinseco recepto. Ita sentiunt plures recentiores; & ita explicant anūpariteticam actionem, & effectum eius; cuius causam per accidens esse aiunt contrariū circūobstans, in quantum impedit exitū illarū exhalationum; & exhalationes ipsæ etiam sunt causæ per accidens infrigidationis aquarum, in quantum suo abscessu, vel fugare mouent impedimentum, quo remoto se reducunt ad naturalem frigiditatem.

Hæc tamen sententia propter hoc tantum displicet, quod sine causa, vel fundamento tribuit exhalationibus, vel alijs corporibus virtutem motiuam, per quam fugiunt contrarium, & aliquando motu contrario propriæ naturæ: quod sic probō. Nā exhalationes calidæ, & siccæ leuioris nature sunt, ut ipsi etiā authores fateantur: ergo nō possunt moueri

deorsum per virtutem naturalem, atque intrinsecam. Probatur consequentia, quia iam habent virtutem, & inclinationem naturalem ad motus contrarios, nempe sursum, & deorsum: nec possunt moveri motu violento, cum non sit a quo impellatur, nam contraria qualitas, quae fugitur, non potest impellere ad motum localem, cum solus sit principium alterationis, & non motus localis. Et si dicitur etiam habere corpora omnia virtutem naturalem iuxta probabilem sententiam multorum, ut se moueant ad replendum vacuum versus omnem differentiam loci, & ideo ad motus contrarios; cum habeant quoque naturalem ac determinatam ad motum deorsum, si grauias sint, vel ad motum sursum, si leuia. Hoc non tollit difficultatem argumēti, quia cum virtus haec ordinetur ad bonum commune totius vniuersi; vel ad impediendum malum ei oppositum, ut est vacuum, solus potest conuenire corporibus, in quantum sunt partes totius vniuersi; & ideo non videtur esse aliud, quam natura propria eorum, per quam componunt vniuersum, nec est ad motum contrarium, aut violentum, sed praeter naturam, cum fiat a natura ipsa vniuersali, vel vniuersalibus causis, quarum respectu obedientiam quamdam videntur habere potentiam inferiora corpora, ut versus omnem differentiam loci ab eis mouentur ordine ad bonum commune. Sic enim explicant probabilem hanc sententiam omnes, qui eam amplectuntur. Ex qua explicatio ne intelligitur diuersam valde esse rationem de motu exhalationum ad fugiendum contrarium, qui cum non ordinetur ad bonum commune totius vniuersi, nec fiat a natura vniuersali, vel vniuersalibus causis, necessario fieri debet ab aliqua causa particulari extrinseca im-

pellente talia corpora ad motum contrarium suae naturae, & ex consequenti verum, & proprie violentum: talem autem causam impellentem dari repugnat, ut probauimus, & ideo impossibilis reputanda est talis fuga exhalationum, & solum consistit ad effugiendam difficultatem argumēti. Et si dicitur secundo, experientia constare, quod quaedam corpora mouentur ad fugiendum suum contrarium, ut si pyrus oleo perfusa, igni applicetur, statim ac comburi incipit, mouetur oleum ad praesentiam ignis, quasi flammam eius fugiens. Et si viride lignum appropinquet igni, videmus humorem quemdam a partibus internis eius effluere quasi vim combustiuam ignis fugiens. Et tandem gutta aquae cadens supra tabulam, vel aliam rem siccam, siccitatem fugiens reducit se in figuram globuli per motum localem suarum partium: & hanc fugam arripit corpora grauias, quae difficilius mouentur: ergo facilius potest intelligi, quod exhalationes sua natura leuissimae, & quae facile moueri possunt versus omnem differentiam loci moueantur ad praesentiam fortioris contrarij; praesertim ut propriam corruptionem effugiant. Respondeo his experientijs non probari, quod vnum corpus possit moueri ad praesentiam contrarij, ut effugiat propriam corruptionem, nam si semel hoc admittatur, euidenter sequitur quodlibet corpus habens contrarium ad praesentiam eius moueri, ut corruptionem eius fugiat. Probatur consequentia, quia si praesentia contrarij fortioris est sufficiens causa fugae per motum localem quotiescumque fuerit fortius contrarium praesens mouebitur ipsum fugiens: quod constat esse falsum, cum aqua

non mouetur, etiam si ab igne sit et cum scripta, & nimis calefacta. Sed dicunt auctores istam virtutem hanc se mouendi ad fugiendum contrarium, non esse in quibuscumque corporibus, sed in quibusdam tantum leuioris naturæ, quæ ideo facile mouentur versus hanc, vel in partem, & tales esse exhalationes, aut vapores; & propterea eis conceditur talis virtus. Hæc tamen solutio ex argumentorum euidenter probatur falsa; nam oleum ad præsentiam ignis mouetur, ut ipsi obijciunt, quod constat graue corpus, ac densum esse, & magis densum, quam aqua, quæ tamen non mouetur ad præsentiam ignis: ergo falsum est, quod hæc virtus se mouendi ad præsentiam contrarij tribuenda sit solis corporibus leuioris naturæ; sed vel omnibus, vel nullis tribui debet, cum obersistentia contrarij fortioris eiusdem rationis, & efficacæ sit respectu omnium. Et ita neganda omnino est talis virtus motiua omnibus corporibus, quia reuera nullum est, siue leuioris, siue grauioris naturæ, quod contrarium fugere possit, vel propter eius obersistentiam moueri. Ad experientias verò adductas in argumento respondeo, oleum non moueri ad fugiendum contrarium; sed quia rarefit per actionem eius; & ideo partes eius dilatantur, ac se extendunt ad maiorem locum, præsertim versus illam partem papyri nondum combustam, per quam facile elabuntur: nam versus ignem non possunt se extendere, quia illa pars papyri combusta est, & cum ea aliquæ etiam partes olei. Humor vero ligni ad externas partes eius confugit, & ipse etiam rarefit ab igne, & ideo partes eius dilatantur, & per poros eiusdem ligni elabuntur, quos etiam dilatât ignis, & ideo maiorem locum

tribuunt humori, ut rarefactus possit usque ad partes externas se extendere, & per eas decurrere. Vltima vero experientia de gutta aquæ facilius explicatur; nam aqua sua natura est corpus sphericum, cuius partes naturali inclinatione mouentur ad proprium centrum, ut saltem quantum fieri possit, propinquiore ei fiant, & propter vtrumque cadens supra tabulam præsertim siccam, quæ ratione siccitatis resistit dilaplui aquæ supra se, reduct se ad figuram sphericam.

Nostra igitur sententia duo asserit, primum est, actionem antiparaliticam, per quam intenditur qualitas infirmioris contrarij ad præsentiam fortioris circumobistentis non esse tribuendam eadem contrario fortiori tamquam causæ per se, sed solum tamquam causæ per accidens; hoc est, tamquam remouenti impedimentum, ut talis intensio qualitatis producatur ab aliqua causâ per se, vel solum tamquam melius disponenti, vel applicanti causam per se ad productionem eius. Primum probat euidenter argumentum illud pro ratione dubitandi propositum, quia repugnat vnum contrarium habere virtutem productiuam alterius; cum potius habeat destructiuam; ergo repugnat quod sit causa per se intendendi formam eius, quod est eam perficere. Secundum verò statim explicabitur. Quo supposito quaerenda est causa per se talis intensiois.

Ideo secundo asserit nostra sententia, causam per se talis intensiois formæ debilioris contrarij aliquando esse intrinsicam, videlicet propriam naturam, vel substantiam eius expeditam ab extrinsecis impediens; si qualitas quæ intenditur, sit ei naturalis: aliquando extrinsecam, si qualitas, quæ ei imprimitur, vel in eo in-

Tt 3   tenditur,

119

120

121

tenditur, sit contraria naturæ eius. Vtrumque explicabitur simul cum modo, quo id fiat eisdem experiētis de aquis putealibus, & similibus. Nā aquæ puteales calidiores sunt in hieme, & cum calor non sit naturalis aquæ, sed contrarius suæ naturæ, non potest habere causam intrinsecam ex parte eiusdem aquæ, sed extrinsecam querenda est, & sic inuenienda. Nam Sol sua virtute maxime vigente in æstate, maximam quoque caliditatem, atque siccarum exhalationū copiam extrahit ex partibus terræ subterraneis; sed non omnes potuit usque ad externas partes aëris eleuare, quia aduectante hieme, & eodem Sole valde à terra elongato, aëreque proinde frigefcente, & circumobstante easdem partes terræ subterraneas, pori eiusdem terræ, qui sunt quasi viæ, per quas exhalationes illæ sursum mouentur, atque eleuantur, nimia frigiditate aëris cōstringuntur, & ita nullus patet exeundi aditus eisdem exhalationibus, sed coguntur non quidem fugere, neque talis fuga, (etiam si possibilis foret) necessaria est; sed in eisdem locis permanere, & cum sua natura sint calidæ, per se producunt calorem in eisdem partibus subterraneis, quibus confunguntur, atque in aquis in eis existentibus. Et eodem modo assignanda est causa maioris caloris in stomacho residentis hiemali tempore, ratione cuius citius, & melius præstat

122 concoctionem ciborum. Nam à frigore circumobstante magis comprimuntur partes corporis, & impeditur exitus, vel resolutio spirituum vitalium calidorum, & ideo calor naturalis, cui conflunguntur, magis viget in stomacho. Ex opposito vero eadē aquæ puteales frigidiores sunt æstiuo tempore, quia vigente calore

Solis in aëre externo circumobstante exiccantur, & rarefiunt, ac dilatantur eadem partes, & pori terræ; & quasi via aperitur exhalationibus, ut exire possint, & motu naturali sursum tendere; & ita relinquuntur subterraneæ partes, & aquæ in eis degentes quasi expeditæ ab extrinsecis contrarijs; & cum sint ex propria natura frigidæ, facile se reducant in naturalem frigiditatem, expellentes à se calorem ex cōsortio earumdem exhalationum contractum. Et ita assignatur causa per se intrinseca intensioris frigiditatis, quæ est propria naturæ aquæ, à qua naturaliter emanat. Et eodem modo redditur causa, ob quam stomachus in æstate frigidior est, & non ita cito, nec ita bene præstat ciborum concoctionem, quia nimio calore aëris circumobstantis dilatantur partes, & pori viuētis corporis, & via aperitur spiritibus vitalibus exeundi, per maioremque resolutionem eorum permanet frigidior stomachus. Similis est etiam ratio propter quam modica aqua à fabris ferrarijs supra prunas fornacis iniecta magis eas incendit, & supra partes calcis eas magis calefacit, & in vapores calidos resoluit; nam aqua sua grauitate deprimit, ac detrudat partes subtiliores, & calidiores prunarum, & calcis; illisque impedit exitum; ibidemque sic depressæ condensantur, & fortiores sunt ad intendendum maiorem calorem allarum partium solidarum, atque etiam ad resoluendum maxima ex parte calcem in vapores calidos. Et tandem ex eadem doctrina redditur causa per se, propter quam aqua noctu infrigidata tempore æstiuo, & paruo tempore mane exposita radijs Solaribus **123** magis infrigidatur; nam aër eam circumstantans

cumstans calore Solis rarefit, & se extendens versus vas aquæ inducit vapores frigidus circumobstantes partes aquæ: à quibus frigiditas eius per se intenditur. Et ex eadem doctrina solui possunt plura alia problemata, hac sola distinctione considerata, nam vel subiectum, cuius qualitas intenditur per antiparitasim, vel obfistentiam contrarij habet principium radicale in se, à quo dimanare possit talis qualitas, sed impeditum ab extrinsecis contrarijs, & tunc à remouente impedimenta illa procedit intensio tamquam à causa per accidens: à natura vero eiusdem corporis se reducente ad intentionem eiusdem qualitaris naturalis tamquam à causa per se; atque etiam ab aliqua alia causa coadiuante eiusdem naturæ, si vero qualitas producenda, vel intendenda non sit naturalis corpori, vel non sit naturalis in tali gradu intensiois, tunc procedit intensio eiusdem qualitaris, vel prima eius productio tamquam à causa per accidens ab eodem contrario, cuius occasione detinetur, approximatur, rarefit, aut condensatur, vel melius disponitur aliqua alia extrinseca causa habente virtutem producendi, vel intendendi eandem qualitatem, & ab hac procedit intensio tamquam à causa per se, nam in his effectibus semper est querenda aliqua causa particularis, & per se, nec recurrendum ad primam quantum fieri possit.

QVÆSTIO VIII.

An qualitas in medio existens intendatur per reflexionem, & à qua causa?

Reflexio in rebus Physicis, atque corporeis solis corporibus conuenit, ex eo quod ab alijs impediuntur, ne in suo motu ulterius procedant; sic autem impedita coguntur retrocedere eadem vi, qua motu directo in suum terminum tendebant: quod patet in pila, aut lapide proiectis; nam si corpus aliud obfistens eis occurrat eadem vi, qua ulterius procederent in suo motu directo, reuertuntur, & motus iste reuersionis vocatur reflexio, quæ per quamdam translationem, vel similitudinem tribuitur qualitatibus, dum virtute agentis producerentur in tota sphaera suæ actiuitatis; sed in ipsomet extensionis motu solet eis occurrere corpus impediens directum earum progressum, & à tali corpore, quasi reuersus retrocedunt, vel reuertuntur, non quidem migrando de subiecto in subiectum, quia hoc repugnat accidentibus, sed ita vt in partibus medijs, in quibus per motum directum productæ fuerunt, intendantur; & huius reflexionis habemus exemplum in lumine producto in aëre quasi per motum directum procedentem ab aliquo luminoso, vt à Sole; cuius virtute extenditur lumen per aërem; sed dum sic extenditur motu directo illuminationis occurrere solet corpus opacum, vt speculum, à quo impeditur transitus eius ad vltiores partes aëris, ad quas transiret per eundem motum directum: lumen vero sic impeditum, quasi retrocedit, at reuertitur, vel reflectitur supra se; hoc est, ad partes medijs aëris; in quibus iam fuerat productum per motum directum, non tamen ita reflectitur, vt eadem pars luminis, quæ pertingit parietem, aut speculum recedat ab illa parte subiecti, in qua inhaeret, sed retrocedere dicitur, quia ratione:

ratione corporis opaci, à quo impeditur, ne ulterius transeat, vel ne producat in ulterioribus partibus medij cum tanta intensione, videretur se intendere in prioribus partibus eiusdem medij aëris, in quibus fuit iam productum per directam illuminationem; de hac igitur reflexione duo quaerimus. Primum, an verè, & realiter intendatur per illam qualitas in partibus anterioribus medij, in quibus producta iam fuerat per directam illuminationem. Secundum, supposito, quod realiter intendatur, an à se ipsa, vel ab alia causa procedat talis intensio, & quæ sit causa illa. Loquemur autem maioris claritatis gratia de reflexione lucis tamquam de notiori, intelligentes de cæteris qualitatibus secundum proportionem omnia, quæ de eius reflexione dicentur. Vt autem reflexio lucis fiat, non sufficit interpositio cuiuslibet corporis, sed requiritur, vt sit corpus opacum, densum, ac tersum; & quo perfectius has conditiones habuerit, eo maior in eo fiet reflexio lucis, cæteris paribus ex parte luminosi, quod non debet esse adeo exiguum; vt vires ei deficiant ad reflexionem: sed alicuius virtutis notabilis. Aër igitur defectu vtriusque conditionis non est causa reflexionis, sed aqua ratione densitatis alicuius reflexionis causa esse potest, & maioris terra; sed ea corpora sunt ad reflexionem aptissima, quæ non solum opaca, tersa, ac densa sunt, sed etiam perlucida, vt vitrum, crystallum, & maxime omnium metalla expollita; quibus expositis.

126. Duæ sunt extremæ opiniones de hac re. Prima eorum, qui negant qualitatem intendi per reflexionem; sed lumen productum in superficie corporis opaci intensius apparere aliunde densitatem, & tersitatem eiusdem

corporis; ratione cuius producti quosdam effectus æquiuocos maioris perfectionis, quam possit producere lumen existens in medio, quamuis vtrumque sit eiusdem intensiois, vt lumen, quod productum in speculo, producit per reflexionem radiorum calorem magis intensum, quam producere possit lumen medij; & aliquando contingit, vt tot radij concurrant, quod eorum virtute producatur ignis, vt experientia compertum est: ideo ratione eiusdem densitatis, & tersitatis speculi lumen in eo productum fortius mouet vltimum per species intentionales à se emissas, quæ moueat lumen medij, & hæc est causa propter quam apparet intensus, licet verè non sit intensus in superficie corporis opaci, aut in partibus medij proximioribus, quam in reliquis. Hæc tamen sententia falsa probatur; primo, experientia, quia sensu percipimus perfectius esse lumen in partibus proximioribus speculi, quam in remotioribus, aut quam in cæteris partibus aëris; sed hoc non potest procedere ex maiori densitate corporis, quia aër non habet maiorem densitatem in his partibus, quam in reliquis, nec potest lumen videri perfectius in eis propter densitatem, aut tersitatem corporis opaci, quia densitas ratione sui non est per se visibilis: ergo nec potest esse causa, vt lumen, quod est per se sensibile, perfectius appareat. Vnde eum perfectius iudicetur per sensum, necesse est maiorem perfectionem, vel intentionem in se habere. Probat deinde ratione; quia lumen, & aliæ qualitates, in quibus reflexio esse potest, habent virtutem producendi effectum ad tantam distantiam, quam vocamus propriam spheram actiuitatis earum: ergo si impediuntur, & reflecti possunt; sequitur

127

sequitur non minus posse effectum producere per actionem reflexam, quam possent per directam. Quare sicut possent producere aliquem gradum in vterioribus partibus, si non impedirentur; necesse est eundem posse producere in anterioribus; & ex consequenti intendere lumen productum per actionem directam in eis. Et si dicatur diuersam esse rationem, quia in vterioribus non erat productum lumen, & ideo poterant illud in eis producere; in anterioribus vero iam erat productum per illuminationem directam; non soluitur argumentum, quia lumen iam productum in partibus anterioribus intendi potest, non minus quam potest in vterioribus primo produci; ergo non impedit, quin possit per reflexionem produci, & per productionem intendi; nam virtus agentis potens est lumen medij intendere, & medium ipsum imperfecte illuminatum capax est intensioris luminis; à virtute vero agentis, & capacitate pasci sublati impedimentis naturaliter procedit effectus in idemmet passum.

128 Secunda opinio extrema asserit per reflexionem non solum intendi lumen in medio, sed etiam in agente principali; à quo procedit; si tale agens non habeat summam intensiorem; sed determinatam, & quæ crescere potest. Gratiæ exempli si lumen à quo procedit lumen reflexum, sit Sol habens summam intensiorem lucis, solum potest lumen intendi in aère medio per reflexionem radiorum eiusdem Solis à speculo. Si vero lumen sit imperfectum, & capax intensioris, vt lucerna; non solum intenditur lumen medij per reflexionem radiorum eius in speculo factam; sed etiam lumen eiusdem lucernæ. Ita sentiant Coimbraenses

lib. de Generatione, cap. 9. quæst. 1. artic. 1. & probant hoc argumentum. Si lumen agentis principalis non posset seipsum intendere per reflexionem, ideo esset, quia lumen maius non potest intendi à minori, & ideo nec lucerna ab aère à se illuminato, in quo constat minorem lucem esse; vel quia reflexio radiorum facta in speculo, aut radij ipsi reflexi non possent peruenire vsque ad agens principale; sed neutrum obstat: ergo concedendum est posse intendi lumen agentis. Probat minor, quia si primum obstat, sequeretur, nec vnam partem aëris magis illuminatam posse illuminari per reflexionem ab alia parte aëris minus illuminata, quod patet esse falsum. Quod vero non obstat secundum, probant, quia si reflexio lucis à speculo extendatur vsque ad decem palmos, & intra illos ponatur lucerna, quæ est principale agens; euident est vsque ad illam peruenire radios reflexos, illamque perire: ergo intendere possunt lumē ei.

Sed hæc etiam sententia falsa est, & contraria doctrinæ Aristotelis. Probo hoc secundum ex cap. 7. huius libri, vbi docet, & probat simile non posse agere in omnino simile, quia ex eo sequeretur idem posse agere in seipsum actione vniuoca; sed vtrumque sequitur ex hac sententia: ergo est contra Aristotelem. Probat minor, quia radij lucis reflexi procedunt ab ipsa lucerna tamquam à causa principali, vt fatentur expressè Patres ipsi Conimbrie. atque etiam totum ipsum lumen productum in medio per directam, & reflexam illuminationem: ergo si intendunt lumen eiusdem lucernæ, eadem lucerna intendet proprium lumen, quod est agere in seipsum, & simile agere in omnino simile, quod fieri posse negat Aristoteles.

V u t e l e s.

teles. Et si dicatur Aristotelem solum negare, quod simile possit agere in omnino simile, & idem in seipsum actione directa, non vero reflexa, frivola erit interpretatio, quia simile posse agere in omnino simile, ideo negavit Aristoteles; quia inter omnino similia cessat finis proprius actionis naturalis, qui est agens assimilaris sibi passum: nec minus cessat respectu actionis reflexæ, quàm directæ, ut per se est manifestum: ergo ut roq; modo id reputavit impossibile. Idem etiam posse agere in seipsum, ideo negavit, quia agens principale, & passum apud ipsum debent esse realiter distincta, ut patet ex octavo libro Phys. præsertim in actione uniuoca; sed non erunt minus in distincta in actione reflexa, quàm in actione directa, cum idem agens principale sit passum: ergo in utraque id reputavit impossibile. Quod enim pars aeris, in qua subiectantur radij reflexi, sit distincta à lucerna, non sufficit, quia illa non agit, nisi in quantum illuminatur ab eadem lucerna per directos radios, atque reflexos.

Quod vero eadem sententia sit falsa, probatur primo, quia repugnat causam producere aliquem effectum, quem non contineat formaliter, vel eminenter; sed lucerna non continet maiorem illam intensiorem, quàm dicunt suscipere per reflexos radios; nec datur alia causa eam producat, in qua contineatur ergo repugnat lucernam intendi per talem reflexionem. Probatur minor, quia illuminatio siue directa, siue reflexa est actio uniuoca: ergo effectus per eam productus eiusdem speciei est cum forma, per quã operatur agens; quare non potest eum continere emittentem; quia causa eminenter continens effectum alterius speciei debet esse. Quod ve-

ro non sit vlla causa à qua contineatur formaliter, non est minus euidens; quia lucerna non continet maiorem illam intensiorem, quam suscipit; nam si eam contineret formaliter, non posset eam suscipere. De corpore vero opaco, in quo fit reflexio, atque etiam de medio ipso illuminato constat eam non continere, quia totam intensiorem luminis habent mendicantem à lucerna: ergo non possunt habere maiorem.

Secundo probatur, quia si lucerna possit se intendere per reflexionem, sequeretur se intendere vsque ad summum gradum, quod est absurdum; cum non sit capax tantæ intensiorem. Sed probatur consequentia, nam si se intendit; supponamus suscipere unum gradum intensiorem; quo supposito ita arguo. Lumen lucernæ intensum ut quatuor potuit per reflexionem producere in se quintum gradum; ergo sic intensum ut quinque fertius est ad illuminandum; quare fortiores poterit emittere radios ad speculum, à quo necesse est fortiores etiam vsque ad eandem lucernam reuertantur; & lumen eius intendat; & ita vsque ad summum gradum.

Ad argumentum oppositæ sententiæ concedenda est maior, quod propter primam causam non possit intendi lumen agentis principalis per reflexionem; nempe, quia lumen minus non potest maius intendere; & cum ex hoc inferatur, non posse partem medij minus illuminatam intendere per reflexionem partem sibi proximam magis illuminatam; distinguendum est; nã per se ipsam non potest, hoc est, in quantum minus illuminata, sed in quantum maius lumen per reflexionem forte accipit, quia proximior est corpori, in quo fit reflexio.

Actio, vel in quantum per modum vnius agentis vnitur luminoso principali magis intendo. Ex hoc tamen non sequitur posse idem luminosum principale intendere etiam per reflexionem; cuius ratio est manifesta, quia cum totum lumen productum in corpore opaco, atque etiam in medio tam per directam illuminationem, quam per reflexam, procedat à luminoso principali tamquam à causa vniuersa, & ideo non habet maiorem intentionem illud, quam hæc, repugnat ab eo, vel ab aliqua eius parte etiam per reflexionem intendi, quia nihil potest agere ultra suam perfectionem.

Tertia denique sententia quorundam recentiorum asserit produci quidem lumen in solo medio per reflexionem, non tamen intendi; sed esse aliud numero distinctum ab eo, quod producit per directam illuminationem. Hæc tamen sententia clarius probatur falsa, quia duo accedunt extensa, & purè absoluta eiusdem speciei in eadem parte subiecti recepta necessarîo continentur, & sunt idè numero per continuationem, ut patet in calore producti in aqua à diuersis agentibus, immo & diuerso tempore; sed duo illa lumina producta per directam illuminationem, atque reflexam sunt extensa accidentia, & recipiuntur in eadem parte medij: ergo sunt idè numero per continuationem.

A quam causa procedat maior intensio luminis producta in medio per reflexionem?

131 **S**upposito, quod qualitas intendatur in medio per reflexionem in corpore resistente facta; querimus à quam causa procedit per se talis in-

tensio? Et ut disputationis exemplum in eadè illuminatione constituamus, triplex potest excogitari causa, necesse lumen ipsum in medio productum per directam illuminationem, quod se ipsum intenderet per reflexionem à corpore opaco, aut luminosum, à quo medium illuminatur directè; & lumen productum in corpore opaco; vel tandem lumen hoc in corpore opaco, in quo fit reflexio productum. Et de primo conueniunt omnes, quod non sit causa suæ intensiois per reflexionem factæ, quia idè numero agens non potest se intendere; cum talem intensioem non contineat formaliter, neque emittet, ut probauimus. ergo repugnat lumine in medio productum esse causam suæ intensiois. Quæstio ergo de duobus alijs procedit; nempe de principali luminoso, vel de corpore opaco per lumen in se receptum.

Et prima opinio asserit causam intensiois in medio factæ per reflexionem non esse luminosum principale, sed corpus opacum ab eo illuminatum. Ita sentiunt ex recentioribus plures. Quod ut probet, præsupponunt, intendi suum lumen produci in aliqua saltem parte corporis opaci, ut in aliqua parte speculi, quâ producatur in partibus medij. Cuius causam esse putat, quia licet desitas, & tertitas speculi potius illuminationi resistat, atque impediât, ne ulterius progrediatur; ex alia vero parte disponunt idem subiectum ad maiorem intensioem luminis recipiendam in ea parte, in qua illuminatur. Neque obitat vniuersale illud principium ab omnibus receptum, quod agens naturale fortius agit in propinquum, quàm in remotum. Ex quo videretur sequi maiorem intensioem luminis produci à luminoso in partibus medij sibi propinquantibus, quàm in corpore opaco remotioribus.

Nam principium hoc intelligi debet (vt sit vniuersaliter verū) si proximum, & remotum sint æque disposita ad recipiendum effectum ab agente: si vero remotum melius dispositum sit, perfectiorem effectum recipiet, quia per meliorem dispositionem recompenfatur maior distantia. Vnde cum melius sit disposita aliqua pars speculi ratione densitatis, & tersitatis, intensiorem effectum recipere poterit, etiā si remotior sit. Sed hoc fundamentum ita explicatum probant exemplo Lunæ à Sole illuminatæ: cuius aliqua pars magis illuminatæ inferiora, quàm reliquū corpus eius; ex eo, quod malus lumen recipit à Sole; cuius non potest reddi alia causa, nisi quia astrum Lunæ ratione suæ densitatis, & tersitatis melius disponitur, vt secundum aliquā sui partem intensius illuminetur à Sole. Ita ergo in cæteris reflexionibus minorum corporum contingere debet, vt corpus opacum, in nempe speculum ratione suæ densitatis, & tersitatis melius dispositū sit ad suscipiendum lumen in aliqua sui parte, per quam intensiorem potest producere lumen in partibus medij; ad quas reflectuntur radij eius; alioquin concedendum esset lumen productum in his inferioribus à Luna, nō ab ea, sed à Sole produci.

Hoc supposito, probant quod maior intensio luminis in medio non procedat à principali luminoso, vt à Sole, vel lucerna; primo, quia effectus luminosi principalis, à quo directè illuminatur mediū, impeditur à corpore opaco, ne vltimus transeat; sed per tale impedimentum sibi superueniens, non augetur virtus eiusdē luminosi; & ideo nec redditur fortius ad agendum: ergo non potest intensiorem effectum producere in partibus

medij per reflexionem, quā produxit in eisdem per directam illuminationem. Probatur consequentia, quia idem in quantum idem, hoc est per virtutem eiusdem intensiois agens, & circa passum eodem modo dispositum semper facit eundem effectum, & non maiorem. Secundo quia, si luminoso intensiois vt quatuor solum potest producere in reliquis partibus suæ spheræ lumen vt duo (exempli gratia) ergo ex tali productione repugnat, quod in partibus eiusdem spheræ propinquiorebus corpori opaco, & à se remotioribus, sequatur maior intensio luminis. Probatur consequentia, quia agens naturale fortius agit in propinquum, quàm in remotum æqualiter dispositum; sed partes medij propinquoiores corpori opaco, in quibus lumen intenditur per reflexionem, remotiores sunt respectu eiusdem luminosi; & eodem modo dispositæ, ac reliquæ partes eiusdem medij: ergo repugnat fortius circa eas agere, quàm circa propinquoiores: & ex cōsequenti repugnat, quod intensius lumen in eis. productum per reflexionem procedat ab eodē luminoso, & necessarium est procedere ab intensiori lumine recepto in corpore opaco, cui sunt propinquoiores. Probatur hæc vltima consequentia, quia non est excogitabile aliud agens à quo possit procedere.

Nostra sententia omnino est opposita, & explicatur duabus conclusionibus. Prima est, intensio luminis producta in medio per reflexionem, nō productur à corpore opaco per lumen in se receptum, sed à principali luminoso, à quo corpus ipsum opacum illuminatur. Probatur testimonio Aristotelis 8. lib. Phys. text. 32. vbi docet reflexionem localem

cat.

corporis nō fieri à corpore impediēte, vel obfistente, sed à proijciēte idē corpus, quod reflectitur, his verbis: *Sicut reflexa sphaera non à pariete mota est, sed à proijciēte.* Quae verba præter quàm, quòd expressa sunt, ita intelliguntur ab omnibus interpretibus tam antiquis, quàm novis; præsertim à D. Thoma, Soto, Toletico, & Conimb. in commentarijs eorum. Ex hoc igitur sic arguo: Pila ideo reflectitur in pariete impediēte, quia impulsus ei impressus à proijciēte eam ulterius deduxisset, nisi paries extensionem suā motus impediret: eo vero impediēte nō priuatur impulsus suo effectu ulterius dilatandi motum, sed quasi permutatur ulterior motus directus in reflexum eiusdem intensiōnis; ita ut si per decē passus extensurus erat ulteriore motum directum, per totidem extendat reflexum: & ab eadem causa à qua extenderetur directus, fit reflexus; ut docet expresse Aristoteles, & eum eo omnes interpretes, nempe à proijciēte, quòd est principale agens, & non à pariete, qui est corpus obfistens, in quo fit reflexio; sed eodem modo fit reflexio luminis, vel alterius qualitatis: ergo motus reflexus illuminationis ab eodem luminoso principali fit, & non à corpore opaco ab eo illuminato, in quo fit reflexio; & consequenter intensio luminis per eum producta tamquàm proprius terminus. Probatur minor, quia virtus luminis principalis extenderet illuminationem directam per decem passus, nisi obfisteret corpus opacum: ergo illo obfistente, & facta in eo reflectione non priuatur luminosum suo effectu, hoc est extēsiōne illa sui motus, sed quasi commutatur directam in reflexam. Vnde sequitur eodem modo procedere alterationem reflexam

à principall luminoso, quo procederet directam quantum ad ulteriorem extensionem, nisi impediretur à corpore opaco; sed ab eodem agente procedunt motus, & terminus per se eius: ergo ab eodem luminoso principali procedit terminus per se eiusdē alterationis reflexæ: sed terminus illuminationis reflexæ est lumen productum in medio cadens supra lumen productum per illuminationem directam in eisdē partibus, per quas reflectuntur radij: ergo intenditur lumen medij ab eodē agente in eisdem partibus, & non à corpore opaco impediēte. Probatur consequentia, quia intensio qualitatis non est aliud, quàm noua productio eius circa eandem partem subiecti. Et si dicatur non bene probari ex motu locali reflexo intensiōnem luminis in medio ab eodem luminoso factam; nam per motum localem reflexum nullum effectum in medio productum per motum directum intēdit, aut perficit mobile, sed eandē præsentiam producit, quam produceret, vel produxit per motum directum: ergo nō bene probatur ex locali reflexione intensio luminis facta in medio ab eodem agente, à quo fit directam. Respondeo probari quidē efficaciter, quia ex eo non perficitur in medio per motum reflexum effectus productus per directum, quia nō manet, nec manere potest, sed transit sicut motus: si vero permaneret, absq; dubio perficeretur quadam ratione extensua, non vero intensua, quia præsentia localis non est capacitas intensiōnis; perficeretur vero quia duplicaretur in eodem corpore. & in ordine ad idem spatium. Effectus autē illuminationis directæ permanet in medio; propterea necessarium est, ut cadat supra illū effectus productus

I 35

per illuminationem directam in eisdem partibus medij, in quibus cadunt radij, reflexi. Sed unus gradus luminis cadens supra alium in eadem parte subiecti facit intensiorem; ergo intenditur lumen in his partibus medij ab eodem agente.

Probat etiam ratione eadem conclusio; primo, quia tota ratio propter quam opposita sententia asserit reflexio nem fieri a corpore opaco tamquam a causa, per se est, quia ratione densitatis, & tertsitatis magis est dispositum, ut saltem secundum aliquam partem intentionis lumen recipiat, quam in medio; quod non est ita densum. Sed hoc fundamentum est falsum: ergo opinio ipsa in eo fundata erit falsa. Probat etiam minor, quia opacitas corporis impedit potius receptionem luminis, quam iuuet ad eam recipiendam, sed tertsitas, ac densitas corporis pertinent ad opacitatem: ergo potius impediunt, quam iuuent, vel disponant ad receptionem

136 intensioris luminis: falsum est ergo quod corpus opacum propter maiorem densitatem, & tertsitatem sit magis dispositum, ut in aliqua eius parte intensius lumen recipiatur, quam in partibus medij. Maior videtur mihi euidens, quia euidens est corpus opacum ratione opacitatis impedire transitum luminis: ergo repugnat opacitatem facere illum capax maioris luminis. Probat etiam consequentia, quia si magis capax esset, impedire non posset. Præterea diaphaneitas corporis est propria, atque germana dispositio ad recipiendum lumen: sed opacitas opponitur diaphaneitati, aut transparen tiae: ergo repugnat efficere corpus capax maioris luminis. Et eadem ratione probatur minor de densitate, ac tertsitate; quia quo corpus magis densum, & tertsitum est, minus est diaphanum, ut per se est manifestum: er

go minus est dispositum ad recipiendam lucem; & ideo non potest intensiore recipere si sit æquæ, vel minus approximatam luminoso.

His addo, densitate in nullo corpore esse dispositionem ad recipiendum maiorem intentionem alicuius qualitatis, ut euidenter inductione probari potest, licet sit dispositio, ad magis retinendam intentionem receptam, & ad fortius agendum cum eadem, vel maiori intentione. 137

Secundo probatur ex reflexione aliorum accidentium intentionalium, nam sicut lux est qualitas intentionalis, ita species visibiles sunt accidentia intentionalia; & sicut reflexitur lux in speculo, ita reflexitur species: sed species reflexa in speculo causatur ab eodem obiecto visibili, à quo causatur directa, & non à speculo: ergo reflexio lucis, & intentio per eam producta, non à speculo, sed à luminoso causatur. Minor enim admittit aduersarij, & probatur efficaciter 2. lib. de anima eodem visu, quia species est aliquantulum similitudo obiecti visibilis, & ideo ab eo debet procedere; sed quod videtur per reflexionem specierum in speculo factam non est species, vel similitudo obiecti, sed obiectum ipsum, ut ibidem probatur efficaciter, ergo ab eo procedit species reflexa, & non à speculo; & consequenter à luminoso procedit reflexio luminis, & intentio eius producta in medio; & non à speculo illuminato. Fundamentum vero oppositæ sententiæ negandum est, quia iam probauimus ratione tertsitatis, & densitatis non posse corpus opacum esse maioris lucis capax, sed minus & minor esse recipere. 138 partes medij, & ideo non posse ab eo procedere intensius lumen in medio. Quod autem dicitur de illuminatione Lunæ, simile quidem est, & ideo concedimus maximam partem luminis non

Aut.

Aurum tēpore productū per similem reflexionē in eodē astro Lunę factū; produci, à Sole quidem tamquam à principali, & proximā causa: iuuare tamen lumen in eadem Luna receptum, quæ sic à Sole illuminata, quasi per modum vnus agentis vnitur eidem Soli eam illuminanti, & ab utroque procedit nocturna illuminatione mundi. Quod dicimus supposita opinione, quæ asserit totum lumen, quod habet Luna, recipere à Sole; nā alij de ea, ac de quibusdam alijs astris existimant aliquam eius partē à se habere: de quo statim agemus in libris de cælo, & mundo: vbi & modū huius reflexæ illuminationis Solis, & Lunæ copiosius explicabimus. Eiusmodi autem reflexio lucis in Luna facta à Sole non percipitur sensu, sicut percipiuntur alia lōgē minores in his inferioribus factę, propter maximā distātiā inter Lunā, & Solē, & corpora Ingrētis mollis inter utrūq; astrū media; nam reflexio ista fit eo tēpore, quo Sol est in vno emispherio, & Luna in altero; & cum primis mediat inter utrūq; magna pars profunditatis quarti cæli; deinde profunditas tertij, secundij, & primi, & eādem sphaera integra quatuor elementorum. De reliquis verō minoribus reflexionibus in his corporibus inferioribus factæ secundū proportionē dicendū est, fieri quidē à principali luminoso per maiore intensionē luminis in partibus mediij productam, sed iuuare etiam lumē productū in corpore apaco; nec nō sit magis intensum, quā in medio, quia se coniungit cum principali luminoso, & per modum vnus agentis operantur.

139 Ad primū argumentum eiusdem sententię concessa maiori, quod luminosum impeditur à corpore opaco, quæ ulterius extendat suā actionē,

atque etiam minori, quod per hoc impedimentum non reddatur fortius ad agendum, neganda est consequentia, quia ad producendum maiorem intensionem per reflexionē, non est necessarium, quod augeatur virtus eius; nam si sufficiens erat ad extendendam illuminationem directam ad vltiores partes mediij, erit quoque sufficiens ad eamdem extensionē commutatam in reflexam efficiendā, sicut de impulsu probauimus in reflexione locali. Præterea, licet per impedimentū corporis opaci nō intendatur virtus luminosi, sed quia ratione reflexionis agit per diuersam lineā, operatur quasi duplex agēs; & ideo in ea parte mediij ad quā pertingit reflexio quasi duplicatū effectū producit, eā illuminando quasi duabus vijs, hoc est per duas, ac diuersas lineas rectam, & reflexā: non ergo mirum est, si quasi pro duobus agentibus operetur. Nō sit enim intensio luminis in omnibus partibus mediij, sed in certa, ac determinata, videlicet in angulo reflexionis, sicut reflexio fit ex parte speculi in angulo incidentiæ. Quod verō dicimus quasi pro agenti duplicato operari luminosum in illuminatione recta, & reflexa, & ideo quasi duplicatam producere effectum in ea parte, secundū proportionē suæ virtutis, aut intensionis, intelligi debet, ita vt totus effectus non solū non superet intensionē eius, sed neq; adæquare eā possit, vt ex supra dictis est manifestū. Et si dicatur, luminosum agit per illuminationem directā naturaliter: ergo agit circa medium in quantum potest. Quare repugnat maius lumē producere in medio per reflexionē. Respondeo agere quidē per illuminationē directā in quātū potest, sed non omni modo; quo potest; & ideo licet

licet producatur totum lumen, quod potest producere tali modo agendo, non tamen totum, quod potest, hoc & alio modo, nempe actione reflexa; nā sicut posset nouum lumen producere in vlterioribus partibus mediij, potest in anterioribus per reflexionē, quod est lumen earum intendere, vt probauimus. Et ex hac doctrina explicari debet cōmune illud axioma, nempe: *Idem in quantum idem semper facit idem.* Vt enim semper sit verum, sic debet intelligi; vt idem in quantum idem eodem modo agens semper faciat idem; secus vero est, si varietur modus agendi, vt contingit in hac parte.

140 Ad secundum neganda est consequentia, quod per reflexionem non possit produci intensior effectus ab eodem agente in partibus propinquioribus corpori opaco, quam productus sit in alijs ab eo remotioribus per solam directā illuminationem. Et cum dicitur agens naturale fortius agere in partes suę spherę sibi proximiores, quam in remotiores, si sint æquē dispositę, distinguendū est; nam agens per eandem lineam verum est, non tamen, si per diuersas operetur, vt in reflexione contingit: sic enim agit quasi duplicatum agens, cum agat per diuersas lineas, rectam & reflexam; & ideo quasi duplicatū producti effectum: nam in parte illa mediij, ad quam pertingit reflexio producti aliquid illius luminis, quod produceret in vltiores partes mediij intra propriam spheram clausis, si non impediretur per interpositionem corporis opaci. Suppletur ergo per actionem reflexam additam directę illuminationi defectus approximationis; immo & superatur, vt per se est manifestum.

QVÆSTIO IX.

An omne agens dum agit, repatiatur à suo contrario circa quod agit

Vt intelligatur quæstio, & ad difficultatem eius breui perueniamus, conditiones quasdam enumerare, & explicare oportet omnino necessarias, vt agens dum agit, repatiatur à suo contrario, in quod agit, quas vno, aut altero verbo tetigit Aristoteles cap. 7. huius primi libri à textu 13. Primam ergo conditionem necessariam esse ait, vt agens, & passum materialia sint; nam si agens sit spirituale, non poterit repati ab eo, in quod agit; & si passum etiam sit spirituale, non poterit circa ipsum operari agens; & ratio vtriusque est eadē, quia res spiritualis altioris ordinis est, & ideo agere quidem circa rem materialem potest propter eminentiorem virtutem, quam habet; sed in ipsam nec potest agere res materialis inferioris ordinis, & virtutis; nec ideo ab ea repati potest, quia à quo aliquid repatur, illud idem in ipsummet agit. Nec satis est vtrumque esse materiale; sed secunda conditio requiritur (ait Aristoteles) vt habeat eandem materiam, non numero, sed specie. Vnde licet corpora cœlestia agant in hæc sublunaria, non repatiuntur ab eis, quia licet communicent in materia, non eiusdem speciei, sed diuersę. Et ratio huius conditionis est, quia actio, & reactio ordinantur ad generationem, & corruptionem eius, in quo recipiuntur; sed corpora cœlestia ex eo, quod habeant materiam specie diuersam ab his sublunariibus; sunt incorruptibilia: ergo non

142
 non possunt reparari ab eis. Sed nec sufficit habere materiam eiusdem rationis; quia medicus communicat in materia cum infirmo, in quem agit cum sanando, & tamen non reparatur ab eo inquit Aristoteles, quia non est agens vltimum, seu immediatum, sed primum: reparatur vero medicamentum ab eo applicatum, quia est vltimum atque immediatum agens. Ideo tertia conditio est necessaria, quod agens sit vltimum, seu proximum. Nec tamen id sufficit, sed requiritur quarta, quod agens contineatur intra spheram actiuitatis passivi, quia contingere potest, ut agens sit maioris longe virtutis, quam passum, & ideo ad maiorem distantiam possit extendere suam actionem, quod est maiorem habere spheram actiuitatis, quam passum: & tunc fieri posset quod passum esset intra spheram agentis: hoc vero extra spheram passivi considerari patet, & actio quidem tunc dabitur, sed non reactio, quia sicut repugnat aliquid agere in aliud, nisi intra spheram actiuitatis eius sit; non minus repugnat in illud reagere, quia reactio vera actio est. Quinta, & vltima conditio est, quod agant actione vera, & propria; hoc est corruptiva, quae versatur solum inter propria contraria: nam hoc modo sumitur ab Aristotele actio in hoc opere, ut vidimus superius. Si enim solum agant actione perfecta, nulla sequitur reparatio, ut constat in illuminatione: non enim reparatur luminosum a corpore diaphano, in quod agit, nec obiectum a potentia sensitiva. Itaque, ut omnes conditiones hoc verbo comprehendamus, ut agens possit reparari a passivo, circa quod agit, materiale debet esse; habens materiam eiusdem speciei, vltimum; & intra spheram eiusdem passivi contra-

tum agens; circa passum actione corruptiva. Et de tali agente procedit quaestio, an dum sic agit, semper, & necessario reparatur ab eodem passivo, circa quod agit.

143
 Circa quam quaestionem plures sunt opiniones, quas prolixè refert, & rejicit Toletus i. lib. de gener. q. 15. ex quibus tres tantum nos referemus, quae difficultate eius attingunt, nam reliquae nullius momenti sunt. Prima opinio negat omnino reactionem, hoc est actionem passivi in agens, a quo patitur. Ita Maior in 1. dist. 17. & cum eo alij ex nominalibus. Probatur primo, quia à proportionem minoris inaequalitatis, non potest dari aliqua actio; sed non potest passum reagere, nisi à proportionem minoris: ergo impossibilis est reactio. Probatur minor, quia proportio minoris inaequalitatis est, quando virtus agentis est minor resistente passivi, ut superius probauimus; sed virtus passivi (si verè patitur ab aliquo) debet esse minor resistente eiusdem agentis, a quo patitur: ergo non potest in illud agere, vel reagere. Probatur minor, quia resistentia actus agentis provenit à tota latitudine formae eius, quam constat esse maioris virtutis, quam forma passivi, & resistentia formalis eiusdem agentis provenit ab eadem forma inaequalitatis cum forma passivi etiam secundum totam eius latitudinem, quia secundum eam est ei contraria, & repugnans. Exemplum possumus offerre in aqua, quae si patitur ab igne, necesse est maiorem esse virtutem actiuam ignis, quam resistentiam eius, sed etiam est maior resistentia ignis, quam actiuitas aquae, nam per eundem calorem ut octo, quo agit, resistit resistentia actiua, cum hæc sit eadem realiter cum vir-

tute actiua, aut cum actione. Resistentia etiam formalis, quæ est incompossibilitas, aut repugnantia vnius formæ cum alia; maior est in igne, cum sit pereundem calorem vt octo contrarium frigiditati eiusdem aquæ, & et repugnans secundum totam suam latitudinem. Et hoc argumentum magis ad sensum videtur convincere, quando agens maximæ virtutis est; passum vero adeo exiguum habet, vt absurdum videtur dicere, quod in idem maximum agens possit reagere.

Secundo probatur, quia dum vnum contrarium agit in aliud, vt ignis in aquam, constat sua actiuitate superare illam; sed necesse est etiam sua resistentia superare actiuitatem eius: ergo necesse erit magis resistere passo, quam passum in eum agat. Quare impossibilis erit reactio; nam quotiescunq; magis resistit passum, quam agens agat, repugnat actionem sequi, vt superius ostendimus. Probatur minor, quia dum ignis agit in aquam per calorem, non solum resistit reactioni eius per eundem calorem, sed etiam per propriam substantiam naturaliter agentem ad conservationem eius. Quia sicut naturaliter ab ea dimanat tamquam à principio actiuo, ita naturaliter conseruat media actiuitate elementem substantiæ: sed aqua nõ reagit, nisi per solam frigiditatem: ergo maior erit resistentia ignis, quæ actiuitas eius. Cõsequentiã videtur necessaria, quia habet eandem causam, quam habet actiuitas, nempe calorem: sicut actiuitas aquæ habet frigiditatem, & præterea propriã substantiam ignis conseruantem eundem calorem. Sed probatur minor ex his, quæ diximus 1. lib. Phys. agentes de causa efficiente; videlicet sub-

stantiam non agere in aliud, nisi per sua accidentia; per quæ solum attingit passum: ergo aqua non agit per se immediatè, sed solum per frigiditatem.

Secunda opinio non omnino negat reactionem, sed solum secundum eandem contrarietatem, eam admittens secundum aliam; ita vt agens per vnã qualitatem non patitur à passo per qualitatem illi contrariam, sed bene per aliam diuersam; vt dum ignis agit in aquam per calorem, non reagat aqua in ignem per frigiditatem, sed per humiditatem debilitando siccitatem eius. Ita Nymphus 1. lib. de generat. Comm. 95. quæst. 3. reficiens pro se Auerroem, & alios. Probatur primo, quia si admitatur reactio secundum eandem contrarietatem; sequitur impossibile prosum esse, quod vnum contrarium agat in alterum; sed cõsequens est falsum, vt per se est manifestum: ergo impossibilis est reactio per eandem contrarietatem. Probatur consequentiã, quia agens naturale prius agit in proximum, quam in remotum: ergo prius expellit contrarium à parte proxima, quam à remotis: atq; ergo agens per vnã qualitatem repatitur per contrariam: ergo in prima sui parte aliquem gradum contrariæ qualitatis recipit; prius ergo debet illum gradum expellere ab ea parte tamquam sibi magis proxima, quam ab aliqua parte passi; sed numquam potest eam omnino expellere, nam si semper repatitur: ergo semper ei imprimitur de nouo aliquid contrariæ qualitatis, à qua impeditur actio eius, ne transeat ad passum contrarium; quia licet aliquid semper expellat, aliquid etiam semper recipit de nouo: impossibilis ergo est
actio.

actio vnus contrarij in alterum, si repati debet secundum eandem contrarietatem.

146 **Secundo**, quia repugnat aliquid moueri simul motibus contrarijs, sed hoc sequitur, si datur reactio secundum eandem contrarietatem: ergo non est admittenda. Probatur minor duobus exemplis. Primum sit ignis agentis in aquam per medium aerem, à quo aer necessarid calefiet, quia non potest calor transire ad aquam, nisi per aerem, & aqua debet reagere in ignem per frigiditatem. Supponamus reagere per eandem viam, & tunc necessarid debet refrigerare aerem; calefiet ergo eadem pars aeris ab igne, & infrigidabitur simul ab aqua, quod est moueri motibus contrarijs: Exemplum secundum est, si supponamus maximum calidum agere in partem frigidum, ita vt totum frigidum sit intra spheram actiuitatis calidi, sed medietas tantum calidi consistatur intra spheram actiuitatis frigidum. Tunc ergo si frigidum reagat in calidum per frigiditatem, aliquid gradum imprimere debet in prima medietate calidi, non in postrema, cum hæc sit extra spheram actiuitatis eius; & eodem tempore, quo frigidum reagat in illa medietate per frigiditatem, reliqua medietas calida et approximata debet in eadem agere per calorem ad expellendam frigiditatem, quæ est imprimenda aqua: quare simul calefiet, & frigescet illa pars, mouebiturq; contrarijs motibus.

Tertia opinio omnino contraria his duabus asserte duos primam, semper, & necessarid dari reactionem inter contraria aduersus primam: Secundum, talem reactionem dari secundum eandem contrarietate aduersus secundam. Ita expresse Ari-

stoteles cap. 7. huius libri textu 3. & cap. 10. text. 87. & 89. sed clarissimis verbis 4. lib. de generat. animalium cap. 3. non longe à principio, quæ ita habent: *Omne agens patitur etiam à patiente, vt quod fecat, bebetur ab eo, quod fecatur, quod calefacit, refrigeratur. Deniq; quod aliquid mouet excepto primo, inuisus mouetur aliquo motu: & interdum etiam ita fit, vt quod agit, magis patitur, quam agit, & refrigeretur, quod calefacit, & calefacit, quod frigefacit, &c.* Ita etiam Galenus lib. 6. de causis Simpthon. capit. 1. Diuus Thomas 1. lib. de generatione. lectio. 10. Themisti & Simplicii. 1. lib. Phys. textu 3. Philoponus, quem citauit Nymphus vbi supra, & ceteri omnes interpreses Aristotelis super cap. 7. huius libri patetis exceptis, quos pro alij opinioibus citauimus; & est vera sententia, ac tenenda.

Probatur experientia, & ratione. Experientia quidem, quia euidentis est manum calidam tangentem frigidam eam calefacere; & frigidam calorem huius temperaretur; etiam si pruna accensa in eam tangat, nisi ipsa liquefcit, & pruna ex parte infrigidatur.

Ratione vero, primo ex mixtione elementorum hoc modo. Quodlibet elementum habet vnam qualitatem in summo gradu intensiouis; sed forma corporis mixti ex mixtione elementorum resultans non potest introduci in materia, nec in ea conservari cū dispositione aliqua habente summum gradum intensiouis, nempe cum summo calore, vel summa frigiditate; sed postulat omnes has qualitates atemperatas, hoc est ad minorem gradum intensiouis redactas; quod constat non posse fieri, nisi per mutuum actionem,

& reactionem elementorum: ergo necessarium hoc admittenda est, ut mixtio censeatur possibilis. Licet enim elementa ignis & aquae agant, si non repatiatur, quodlibet ab alio, dum in ipsum agit, non remittetur calor, vel frigiditas eorum, ut per se est manifestum: ergo nec attemperari poterunt.

148. Et si aliquis dicat, ad agendum in aliud requiri determinatam virtutem saltem per terminum extrinsecum, quod vocatur maximum quod non: ita ut tam minima dari possit, quae non sufficeret ad agendum; bene tamen quaevis magis, ut probavimus superius agentes de excessu determinato ad agendum requisiti. Ex quo sequitur non semper passum reagere posse. Probatum consequentia in extrema parte sphaerae aëritatis ignis, vel alterius agentis, quam certum est non posse in aliud corpus sibi approximatum iam extra sphaeram eiusdem agentis existens agere, & ideo si illud habeat contrariam qualitatem, nempe frigiditatem, per quam agat in extrema illam partem sphaerae ignis calidam, non repatiatur ab ea; quia supponimus non posse amplius agere per calorem. Respondet, etiam in his casibus agens ex parte sua semper repati posse à passio: quod vero non repatiatur, per accidens est propter defectum passio, non habentis virtutem ad agendum; sicut etiam contingit dum passum est intra sphaeram actualitatis agentis: sed agens non est intra sphaeram actualitatis passio, quia est minoris virtutis; & ideo habet minorem sphaeram. Aristoteles vero universatiter loquitur, & universatiter verum est agens semper posse repati, atque etiam semper repati, nisi aliqua conditio necessaria deficiat, deficit autem in casu argumē-

ti potentia actuali ex parte passio.

Ad primum argumentum primae opinionis neganda est minor, quod non possit passum reagere, nisi a proportione minoris inaequalitatis. Et cum dicitur maiore esse resistantiam actuali agentis actualitate passio, concedendum: sed ex hoc non probatur, quod actio sit a proportione maioris, vel minoris inaequalitatis: nam cum resistantia actuali sit idem realiter cum actione, vel actualitate; & formaliter non sit aliud, quam debilitatio contrarii, evidens est, quod ex eadem sit suenda proportio requisita ad agendum inter agens, & passum: quae actiam si virtus passio debilitetur per actionem agentis, non simul confunditur, sed succeditur; ideo non tollitur, quin per virtutem remanentem reagere possit; cum sola ergo resistantia passiva, aut formali comparanda est virtus agentis; & de hac resistantia formali neganda est eadem minor, quod maior sit in agente actualitate passio. Et cum dicitur formam agentis secundum totam latitudinem suae intentionis resistere formali; distinguendum est: nam duobus modis sumitur resistantia formali, pro actuali, & pro potentiali; vel pro resistantia, quasi in actu secundo, aut quasi in actu primo: & de resistantia actuali negandum est, quia actualis est per impossibilitatem actualem, quam constat non habere formam, nisi ratione illius partis intentionis: necessarium expellendam per introductionem partis formae contrariae: nam cum reliquis partibus eiusdem formae agentis non repugnat naturaliter permanere simul; ergo non habent reliquae partes intentionis incompatibilitatem formalem actualem: cum tota latitudine formae, per quam reagit passum.

passum, & consequenter non resistunt introductioni eius resistentia formali actuali, sed solum potèntiali, quod est posse resistere, & non resistere actu: forma vero eiusdem passu actu agit secundum totam latitudinem intensiōis, quia actu agere, solum dicit actu. Influxu in effectū:

150 Influxum vero tribuit forma agentis applicata ad passum, & cū sit eodem modo applicata secundum totā latitudinem intensiōis, absque dubio influxit secundum totam, & consequenter secundum totam agit. Et cum solum resistat eadem forma agentis resistentia formali actuali secundum illum gradum, vel partem expellendam ad introductionē partis formæ ipsius eisdem mensuræ, sequitur maiorem esse actiuitatem actualem passu resistentia formali actuali agentis, secundum quas solum fit comparatio; & consequenter non reagere à proportionē minoris, sed maioris inæqualitatis: resistentia vero formali potèntialis, quæ conuenit eidem formæ agentis secundum totam latitudinē intensiōis ad hanc comparationem non pertinet, quia cum sit comparatio in ordine ad agendum, & resistendum, actu solum fit inter actiuitatem actualem, & resistentiam actualem: unde licet potèntialis illa sit maior, non efficit proportionem minorem cum actiuitate actuali passu.

151 Circa minorem secundum argumenti asserentem, maiorem esse resistentiam formalem agentis actiuitate passu, quia non solum resistit formaliter calor ignis, per se ratione incompòsibilitatis actualis cum frigiditate aquæ, sed etiam ratione substantiæ eiusdem ignis, à qua efficienter conseruatur, sicut efficienter dimanat. Diuerso modo loquuntur recentiores;

nam quidam hanc conseruationem efficientem admittunt, sed negant efficaciorē esse substantiam ignis ad conseruandum calorem, quæ frigiditatem aquæ ad illum destruendum; & ideo non sufficere talem conseruationem, ut maior centēda sit resistentia formali eius actiuitate frigiditatis; etiam si per se sola dicatur agere. Quod probant in aqua; nam ignis citius eam calefacit, quàm ipsa met ab igne separata se reducat ad frigiditatem expulsam per eundem calorem: ergo efficacior est, quæ libet harum qualitatū ad producendū sibi simile in subiecto contrario, quàm substantia eiusdem contrarij ad conseruandam propriam qualitatem à se emanatē. Alij vero admittentes etiam, quod substantia conseruet efficienter qualitatem propriam, consequenter asserunt efficaciorē esse ad eam conseruandam, quàm sit qualitas contraria ad eam destruendam. Probant prius, quia est perfectior non solum secundum entitatem, sed etiam secundum rationem causæ, cum sit causa æquiuoca suæ qualitatis: qualitas vero ad agendum circa contrarium uniuoca, causa vero æquiuoca perfectior est. Deinde, quia agit secundum perfectissimam approximationē, cum agat per naturalem emanationē circa se ipsam: qualitas vero per imperfectam secundum contractum.

Alij denique non admittunt, quod qualitates elementorum conseruentur ab eorum substantijs effectiue, quia negant etiam effectiue ab eis procedere, vel emanare, ut summa calor ab igne, & summa frigiditas ab aqua. Sed putant solum conseruari ab ea tamquam à causa materiali, in qua tamquam in subiecto inhæret. Probant hanc ratione, licet qualita-

tes istæ dependant in fieri ab agente, à quo producuntur, & à propria substantia, à qua tunc emanant: ut calor ignis geniti ab igne generante, & à propria substantia eiusdem ignis geniti, sed postquam productæ sunt; non dependent in conservari ab aliquo agente creato, sed à solo Deo: ergo falsum est, quod efficienter conserventur à propria substantia. Antecedens probatur evidenti experientia; nã calor productus in aqua eiusdem rationis est cum calore ignis; sed ille non dependet ab aliquo agente creato in conservari, nisi à solo Deo, ut per se est manifestum: ergo neque calor ignis dependebit ab agente creato in conservari, quale est eius substantia; sed à solo Deo. Quo supposito, facile respondent argumentum negando minorem eius, quod maior sit resistentia formalis agentis, quam activitas actualis passi, cum non adiuventur efficienter à substantia; & ideo semper passum poterit reagere à proportionem minoris inæqualitatis.

154 Nostra vero sententia duo asserit: primum est, has qualitates primas elementorum efficienter conservari à substantiis eorumdem elementorum, & non solum materialiter. Et probò primo, quod dimanant ab eis efficienter, & ideo quod dependant ab eis non solum in esse, sed etiam in fieri tamquam à causis efficientibus; nam qualitates istæ dimanant naturaliter ab eisdem substantiis in eodem instanti, in quo generantur eodem modo, quo dimanant proprietates aliarum rerum ab essentialibus: ergo dimanant efficienter. Probatur consequentia, quia si in solo genere causæ materialis convenirent his corporibus tamquam propriæ dispositionis materię, nulla esset talis emana-

tio ab eorum substantiis, sed à solo agente producerentur in materia, sicut reliquæ dispositiones. Secundo, quia dum corpora ista per actionem contrarij amittunt aliquos gradus suarum qualitatum, ut aqua calefacta ab igne aliquos gradus suæ frigiditatis, ita in remoto igne incipit expellere à se calorem, & reducit se in naturalem frigiditatem; sed nullum est agens particulare, à quo produceretur efficienter talis frigiditas præter substantiam eiusdem aquæ, à qua dimanat naturaliter, ut per se est manifestum: ergo necessarium dicendum est ab ea emanare tamquam à causa efficiente. Quod enim procedat à generante, non nego: sed repugnat, quod à generante procedat efficienter, nisi media propria substantia, vel substantiali forma, tamquam à virtute eius, qua media agit ad eius emanationem. Probatur evidenter; quia contingit, quod generans aquam iam non sit in rerum natura, dum talis frigiditas ab ea procedit: ergo repugnat tunc agere, vel eam producere, nisi media aliqua virtute ab eo derelicta, & actu existente, quæ non potest esse alia ab ipsa met substantia aquæ, aut substantiali forma eius: ergo. absque dubio procedit ab illa efficienter.

Hoc supposito, probatur, quod ab eadem conservetur efficienter: primo, quia repugnat naturaliter, quod aliquis effectus naturalis procedat ab aliquo agente, & quod ab eo eodem modo præsentem non conservetur, ut evidenti inductione constat in omni effectuum naturali sic se habente ad suam causam efficientem, à qua procedit: sed qualitates istæ, ut calor ignis, & frigiditas aquæ procedunt à suis substantiis tamquam à causis efficientibus eodem modo semper præsentibus, ac dum primo ab eis emanant: ergo

conseruantur ab eis efficienter. Secūdo, quia cōseruatio rei non est aliud, quam continuata productio eius; sed quasi continua emanatione procedunt qualitates istę à suis substātijs: ergo semper dependent ab eis efficienter, quod est efficienter ab eis conseruari. Probatur minor simul cū consequentia, quia quotiescumque aliqua pars, vel gradus earumdem qualitatum extinguitur ab agente contrario, statim eo separato incipit emanare ab eadem substantia.

156 Secundum, quod asserimus est, adhuc hoc supposito maiorem esse actiuitatem actualem passi, quam resistentiam formalem actualem agentis, & ideo posse adhuc reagere passum in ipsum. Probatur primo euidenti experientia; nam euidenter est calidum. ut tria, vel ut quatuor applicatum aquę aliquid agere in eā, & plus acturum si eum ea se penetraret: ergo maior est actiuitas actualis eius formali resistentia frigiditatis aquę, etiam si à substantia aquę efficienter conseruetur. Probatur consequentia, quia si non esset maior, nulla posset actio sequi; nam ut superius probauimus à proportione minoris inæqualitatis non potest actio prouenire. Deinde probatur ratione, quia si propter conseruationem effectiuam summi caloris à substantia ignis, & summę frigiditatis à substantia aquę maior esset resistentia formalis passi, quam actiuitas agentis, ut asserit prima sententia opposita, euidenter sequitur, non solum reactionem passi in agens cōtrarium esse impossibilem, sed omnem actionem inter quęcumque contraria, quod est absurdum. Probatur consequentia; nam si resistentia formalis actualis contrarij maior est actiuitate alterius, quia for

ma passi non solum resistit resistentia formali ratione incōpossibilitatis, quam habet eum forma agentis, sed quia conseruatur effectiue à propria substantia, cum hoc sit semper verum, & necessarium in agentibus per primas qualitates sibi proprias, quales sunt elementa; sequitur semper in his verum esse, quod plus resistit passum, quam agens agat; & ex consequenti impossibilem esse actionem. Probatur consequentia, quia si plus resistit: ergo non potest superari ab agente, neque ab eo pati; nam eo ipso, quod patitur aliquid ab alio, euidens est superari, & vinci ab eo. Ex quibus ad formam argumenti principalis neganda est minor, quod maior sit resistentia formalis agentis per propriam formam conseruatam effectiue à propria substantia, quam actiuitas passi ad reagendum: nam eum forma agentis solū resistat passo reagenti, per illum gradum necessariū expellendum, etiam si conseruetur secundum eundem gradum effectiue à propria substantia; cum passum reagat per totam latitudinem intensiōnis suę formę: maior erit actiuitas, quam resistentia, quia maior est virtus agendi totius intensiōnis formę, quam resistentia formalis vnius gradus qualitatis contrarię, etiam cōseruati à propria forma substantiali, ut per se est manifestum. Et propterea à proportione maioris inæqualitatis sequitur reactio.

Ad primum argumentum secundę opinionis neganda est consequentia, quod ex reactione sequatur actionē inter cōtraria esse impossibilem. Et cū dicitur agens naturale prius agere in proximum, quā in remotū, distinguendum est; nā si proximum, & remotū teneant ex parte medij, vel passi, verū est, quia neque actio potest peruenire

157

ad

ad posteriorem, siue remotiorem partem medij, vel passivam; nisi per priorē, aut proximiorē; si vero intelligatur de partibus eiusdem agentis, falsum; quia agens neque in medium, neque omnino in passum agit transmittendo actionem ad vnam partem proprii corporis per aliam siue ad vltimā, & per illā ad passum; sed per omnes simul vnitās per modum vnius agentis agit immediate in medium extrinsecum, vel in passum sibi approximatum; & ideo licet aliqua pars agentis sit affecta aliquo gradu qualitatis contrarię, non est necessarium, quod agens prius agat per alias partes proprias in illam ad expulsionem talis gradus, quam agat in passum, vel medium extrinsecum; nam illa pars non est sibi medium agendi in passum, sed immediate agit in illud per omnes ad modum vnius agentis

158 concurrentis. Gratia exempli, si aliqua pars aque sit calefacta vno gradu caloris, & ei approximetur aliud calidum, in quo possit agere, nō est necessarium quod prius expellat à se vnum illum gradum caloris, quā agat in calidum extrinsecum, quia non agit in illud transmittendo actionem per partem illam calefactā, sed per illam, & alias vnitās per modum vnius agentis frigidi immediate agit; post actionem vero in calidum, alio iam superato, vel separato expellet omnino gradum illum caloris ab illa parte virtute proprię substantię, à qua emanabit gradus frigiditatis amissę. Et ita non impeditur aqua ab illa parte calefacta, quin possit agere in calidum sibi approximatum. Huic solutioni addo alia, quod etiā si pars proxima aque possit agere in eandē partē calefactam ab igne per expulsionem, impeditur tamen ab eodem igne reagentē; vnde propter hoc im-

pedimentum non expellitur ab illa gradus caloris ei impressus, quamdiu durat actio, & reactio; nec protinus mouetur motibus contrarijs. Eodem modo respondendum est ad posteriorem experientiam secundi argumenti de calido agente in frigidum, & habente vnam partem tantū intra spheram aëritatis eius, sed totum ipsum frigidum intra propriam cōtinentiam, vt consideranti est manifestum.

Solum restat soluendum secundū argumentum. Quantum ad priorē eius partem, in qua adducitur alia experientia de medio extrinsecō, nempe aëre, per quē ignis agat in aquā. Ad cuius solutionem tamquam certum præsupponendum est actionē, & reactionem non dari, nisi inter vltimum agens, & passum; vltimum vero agens est illud, quod immediate tangit passum, & ideo solum immediate agens repati potest. Ita docet expresse Aristoteles text. 43. huius libri; quod probauit in sanatione; nam medicus, inquit, per artē sanat infirmum; sed nihil repatur in actione sanandi, quia ipse per se non tangit passum, sed medicamentum tangens per se repatur. Vnde sequitur impossibile esse, quod agens per mediū repatiatur à passio, nisi simul cū medio per modum vnius agentis agat in ipsum; tunc enim immediatum, & vltimum agens est, & ideo repati poterit. Hoc igitur supposito, argumentum affert exemplum de igne agente in aquam medio aëre. Vt autem vniuersalis sit solutio de omni agente per medium, notandum est; mediū tribus modis se habere posse, nā vel nudum est vtraque qualitate contraria, per quam duo corpora agunt, & patiuntur; vel vtraque affectum est, vel altera tantum; & primum nō est naturaliter possibile propter ordinē,

ac

ac dispositionem corporum naturalium simplicium, qualia sunt elementa; vel mixtorum, quæ ex eis componuntur, aliqua enim qualitate contraria, vel utraq; necessario debet affici. Si vero daretur supernaturaliter casus, in quo corpus medium neutram qualitatem contrariam haberet, sed utriusq; esset capax (quod ad actionem, & reactionem necessarium est) tunc utrunque extremum, nempe agens, & passum agerent simul in medium, quousque in eo producerent utramque qualitatem, in tota ea intentione, in qua non sunt in composibiles in eodem subiecto, vel in eadem parte eius; nam secundum hos gradus intentionis non se expellunt ab eodem subiecto, vel eius parte; & toto tempore, quo agunt simul in medio, neutrum extremum recipitur ab alio, quia neutrum est agens ultimum, vel immediatum in aliud; sed ad summum recipietur aliquid à medio incipiente habere utramque qualitatem, & per singulas poterit aliquid reagere in utrumq; extremum contrarium. Itaq; toto hoc tempore movebitur medium motibus non contrariis simpliciter, sed secundum quid, quod non repugnat; quia sicut qualitates contrariorum in tali gradu non sunt impossibiles in eodem subiecto, ita nec motus, per quos produciuntur, quia contrarietas motuum ex contrarietate terminorum desumenda est, & ex consequenti composibilitas eorum in eodem subiecto: sicut ergo termini non sunt impossibiles in eodem gradu, ita nec motus. Postquam verò medium pervenerit ad hos gradus, neutrum extremum circa illud agere poterit; sed quodlibet cum eodem medio sibi coniuncto, in quantum propria qualitate affecto per modum unius agentis agit, vel reagit immediate

in aliud; & tunc patet non sequi quod medium moueatur simul motibus contrariis, quia non datur actio per medium, sed solum immediata unius extremi in alterum, medium vero per diuersas qualitates coniungitur utrique, & per modum unius agentis agit in aliud, & ab extremo potentiori nihil recipit, sed solum cum eo agit per qualitatem iam receptam, ab alio vero aliquid recipitur, & recipitur, ideo non mouetur motibus contrariis, nec est possibile in casu isto, quia cui dente sequeretur simul intendi, & remitti eandem qualitatem eius, nempe calorem, vel frigus; nam si frigeret ab aqua: ergo intenditur frigiditas eius; & si simul calefit ab igne, cum latitudo gradualis utrius qualitatis iam sit in eo adimpleta, non potest recipere calorem nouum sine expulsionem, aut remissione frigiditatis, quæ ideo simul in eo intendetur, & remittetur; & consequenter simul erit maior, & minor; quod repugnat. Itaque totum calidum per modum unius agentis agit in frigidum, & totum frigidum per modum unius agentis agit in calidum. Nec est necessarium, ut totum calidum prius expellat à se frigiditatem, quam habebat medium sibi coniunctum ad agendum, nec etiam totum frigidum expellat calorem eiusdem medium sibi coniuncti, quia non agit totum calidum in frigidum transmittendo actionem per suas partes ad passum, sed immediate coniungitur omnes partes eius ad agendum in illud; & eandem rationem totum frigidum non reagit in calidum transmittendo reactionem per suas partes; sed partes omnes simul unitæ per modum unius agentis reagunt immediate in calidum, ut superius explicatum est.

Si vero medium à principio fuerit affectum utraq; qualitate contraria, eodem modo sentiendum est; nã vel habet eas

Y in co

in eo gradu, ultra quem sunt iam incomposibiles, & tunc nec agens, nec passum poterunt agere in mediū, vt in passum à quolibet distinctum; sed agēs simul cum eo sibi cōiuncto, vt habente propriā qualitatem per modū vnius agentis aget. immediate in passum, & hoc cum eodē medio sibi cōiuncto, vt habente propriā qualitatem per modū vnius agentis reagat in idemmet agēs. Et ita etiam patet, quod si mediū hoc modo se habeat non mouebitur motibus contrarijs per actionem, & reactionem extremorum, sed vno tantum motu repulsionis à minori cōtraria. Si vero eas habuerit in minori gradu poterit, tam agens, quā passum in illud agere quoulsq; ad illū gradum perueniant qualitates ipsæ contrarię in eo, vt in maiori intentione sint incompōsibiles, & non mouebitur simul motibus contrarijs simpliciter, sed tantum secundum quid; & ideo possibiles simul in eodem subiecto, sicut & qualitates ad quas terminantur in eodem gradu simul esse possunt.

162. Et si eadē mediū ita se habeat, vt vna tantum, vel altera qualitate contraria afficiatur, quo pacto se habet aer mediū inter ignem, & aquā; habet enim summam humiditatem, & prope summum calorem; descendū est ignem, & aquam posse simul agere circa ipsum, quousque intentio caloris, quæ ei deficit vsque ad octauum gradum impleatur partim per intensiorem calorem, & partim per aliquid frigiditatis ei impressum. Nā quousque impleta sit latitudo ex vtraque qualitate non necessariò vnum contrarium expellat aliud; post impletam vero vtrumque extremū illud sibi coniungat, vt affectum sua qualitate ad agendam in aliud per modum vnius agentis, & idco solum repatie-

tur à debiliori extremo, tamquā aliquid alterius, & solum mouebitur vno motu repulsionis, non duobus, neque contrarijs.

C A P V T X.

De Mixtione.

Textus Aristotelis.

Reliquum autem est considerare de mixtione, &c.

Breuis expositio textus.

Omnia, quæ de actione, & passio. One disputauit Aristot. per quatuor capita præcedētia ordinata sunt ad intelligendā naturam mixtionis; hæc verò cum sit generatio quædam vnius ex multis cōcurrentibus ordinatur ad intelligendā naturā generationis, quæ huius sibi, & totius operis scopus est. Intentus igitur huius vltimū capitis est, inuestigare naturā mixtionis. Diuiditur autē in tres partes; in primā præpositis his, quæ ad intelligendam naturā mixtionis explicari debēt, docet dari mixtionem in rerū natura; eam distinguēs à ceteris mutationibus; refutata prius quorūdam sententia mixtionē omnino negantium, & solum eorū argumento, quo id probare cōtendebant. In secūda explicat modū, quo fiat mixtio ex propria sententia refutatis prius sententijs aliorū. In tertia tandem colligit, quid sit miscibile, & quid sit mixtio.

Circa primū afferit quousque esse explicanda de mixtione, vt bene eius natura intelligatur. Primū, quid mixtio sit; Secundum, quid sit miscibile, hoc est, qualia esse debeāt ea, ex quibus mixtio fieri debet; Tertium, in quibus

busnam rebus mixtio reperitur, seu quibus conveniat? Quartū, quoniam modo fiat mixtio? Postremum, an sic in rerum natura? Incipit autē hęc explicare ab ultimo, quia secundum ordinem scientificum; primum, quod ad scientiā cuiuslibet rei consequendam debet præsupponi, est rem illam esse, hoc est, esse possibilem.

2 Circa possibilitatē autem mixtionis non deservunt, qui eam omnino negant. propter hoc argumentū. Si mixtio sit possibilis, plura debent ad eam cōcurrere; vel ergo plura illa ita se habent, ut in mixtione ipsa permaneant utrumq; vel utrumq; corrūpatur, vel vñ permaneat, & corrūpatur alterum: si integra permaneant, nō magis dicētur misceri nunc, quā prius. Probatur, quia eodē modo se habent, sicut prius se habebāt; sed prius non miscēbātur: ergo neq; nūc miscētur. Et idē sequitur, si vñ vñ eorum permaneat, & alterū definit esse: nam manifestum est, rem actu existentē nō misceri cum re non existentē. si vero utrūque definit, multo minus verū erit, quōd miscēatur; quia ea, quę definiūt, misceri nō possunt; sed ad summū dicentur corrūpi. Hoc tamen non obstante assertit Arist. possibile esse mixtionem. Ut autē id ostēdat. distinguit illā à cæteris mutationibus. Et primo, quōd nō sit generatio, probat hoc argumentō. Quando vñ generatur ex altero, ut ignis ex ligno, nec dicimus, nec verū est, quōd ignis admisceatur ligno, vel lignū igni; sed solū, quōd vñ fiat ex altero: ergo mixtio diversum quid est à generatione, & corrūptione. Probat deinde primo, mixtionē non esse alterationē, vel augmentationē hoc modo. Illa, quę augentur, & alterātur integra permanēt ante, & post augmentationē, & alterationē; immo & in augmentatione, &

alteratione ipsa; sed quę miscentur nō possunt integra permanere, ut probatum est: ergo mixtio non potest esse alteratio, nec augmentatio. Et eadē ratio se ait probari, nec accidētia misceri cū subiectis, nec inter se, ut albedo cum corpore, aut cū nigredine, quia postquā accidens coniunctum est cū subiecto, vel cum alio accidēti in eodē subiecto salu, & integra manent, ut per se est manifestū. Supposita distinctione mixtionis à reliquis mutationibus, probat esse possibilem; quia ea, quę sunt, alia sūt in actū, alia vero in potētia, vel in virtute, sed possibile est miscibilia, ut elemēta ita cōcurrere ad mixtionē, ut definiūt esse actu; permaneāt verō in virtute, hoc est per virtutes suas, quę sunt qualitates proprię, per quas cōcurrunt ad mixtionē, ut ignis per suū calorem, & per suā frigiditatē aqua: ergo possibile erit quod miscēatur ad cōponendum mixtū. Et hęc eadē distinctio soluit argumentū propositum: nā ea, quę miscentur, nec permanent secundum esse actuale, neque omnino definiunt esse, sed secundum virtutē, vel potentiam: iste autem modus permanendi postea explicabitur.

3 In secunda parte explicat modum, quo fiat mixtio. Primo quidem ex aliorum Philoſophorū sentētia; deinde ex propria. Duplex fuit opinio eorū de modo, quo mixtio fiat. Prima eorū, qui putarunt mixtionē fieri ex corporibus in tam minimas particulas diuisis, quę licet secundū se possint esse minores, nō tamen secundum apparentiā sensus; quia nō potest eas ita minimas percipere: & has minimas particulas aiūt secundū se totas; vel omni ex parte ad invicē iuxta poni, & per talē iuxta positionē permisceri, quia sensus nō potest percipere separationē earū, & ideo iudicat esse

permixtas. Exemplum assignare possumus in farina tritici, & hordei permixtis; nā farina non est aliud, quā granū ita in minimas partes diuisū, aut concissū, ut eas sensus non possit discernere. Alij vero dixerunt mixtionem corporū fieri ex partibus minimis non solū secundū sensum, sed etiā secundū materiā, & substantiā ipsam, ut non sint amplius diuisibiles, nec ideo possint dari minores. Quæ quidē omni ex parte iuxta positæ dicuntur permisceri: & hoc modo dicitur tam isti, quā illi permisceri elementa in minimas partes diuisa, aut secundū sensum tantū, aut secundū materiā, & veritatē rei. Sed utramque opinionē recipit Arist. primo, argumēto cōmuni aduersus utramque; dein de singulis argumentis refutādo singulas. Probat ergo utraq; esse falsam hoc modo. Si mixtio ex minimis illis partibus vicissim iuxta positis fieret, non esset vera mixtio, sed potius cōpositio cuiusdā aceriū minorū corporum. Probat cōsequētia; primo, quia licet adeo exigua sint, quodlibet permanēt integrū, atq; separatū ab alio secundū situm, quāuis sensus nō percipiat talē separationem: ergo coaceruata potius, quā permixta dicentur. Secundō, quia iam mixtum non esset homiomeron, seu homogeneū in ratione mixti, ita ut quęlibet pars eius esset mixta, sicut quęlibet pars aquę est aqua: probatur consequentia, quia partes miscibiliū distinctę, & separatę permanent, quāuis distinctio, & separatō sensu non percipiatur. Consequens autē falsum est, quia ratio mixti quę debet conuenire toti, & partibus, ut per se est manifestū.

Probat deinde primam opinionē esse falsam, quia si mixtio tantū fieret ad sensum, sequeretur respectu vniū esse mixtionē, eius videlicet,

qui separationē miscibilitiā non perciperet, & respectū alterius acutiorem visum habentis, eamque percipientis nō esse mixtionē; quod patet esse absurdū, quia nō esset mixtio vera res, sed apparēs; naturalia vero non ex apparen tia iudicāda sunt, sed ex vera earū natura. Probat tandē falsam esse secūdā opinionē hoc modo. Corpus naturale, cū sit cōtinuū, debet esse diuisibile in infinitū. hoc est, in semper diuisibilia: ergo repugnat diuidi in tā minimas partes, quę nō sint amplius diuisibiles, alioqui ex indiuisibilibus cōponeretur tamquam ex partibus, quod 6. Phys. probatū est repugnare. Et etiā si tales partes indiuisibiles darentur simul concurrentes, vt asserit hæc sententia; talis concursus non esset mixtio, sed cōgregatio, seu coaceruatio multorum indiuisibilium.

His sententijs refutatis ostendit ex propria quonā modo fiat vera, & naturalis mixtio; ad id autem ostendendum, declarat prius, in quibus nā rebus mixtio reperitur, aut qualia debent esse, quæ miscētur, hæc distinctione præmissa, corpora naturalia quędā sunt mutuo actiua, & passiua, hoc est, quæ agūt in alia, & simul ab eis patiūtur, vt elementa, & vniuersaliter corpora omnia, quæ habēt materiā eiusdē rationis: alia, quæ agūt qui dem in alia, sed ab eis nō patiūtur, vt corpora cœlestia. Et hæc misceri non possunt, sed illa tantū. Vnde Medicinę ars & sanitas nō possūt misceri, quia licet ab illa producatur hæc, nō tamē ab hac patitur. Hęc autē cōditio nō sufficit, sed requiritur secūda, nēpe, quod facile possint diuidi, aut cōminui. Vnde lapis, & ferrū nō miscētur. Tertia cōditio est, vt non sint magna, nec multa, sed parua quidē, & pauca: nā ex magna rerū multitudine, vel ex magnis corporibus difficile potest mixtio.

mixtio fieri, quia difficile alteratur. Eo autem modo, inquit, misceri debent, ut proportione habeant secundum actiuitatem, & resistantiam. ita ut actiuitas vnius non multum superet resistantiam alterius, quia parum poterunt admisceri; sed si coniungantur, facile vnum destruet alterum, & in se conuertet, vel in res alias resoluet; & ita non fiet mixtio, sed generatio, & corruptio, à quibus optimum est mixtionem distingui; ut si gutta aquæ multis vini amphoris superinfundatur, statim in vinum conuertetur; & modo simillimum simul liquefiunt stannum, & æs; hoc illud resoluit in vapores, ita ut nihil ferè de illo præter calorem relinquatur, quia actiuitas æris multum superat resistantiam stanni. Ex quibus colligitur facilius misceri humida, quia facile diuiduntur, & sese accommodant termino alteri, nempe vasis, vel alterius rei solidæ; dummodo inquit non sint viscosa, ut oleum, mel, pinguedo; quæ quidem difficile penetrari possunt, & ideo difficile etiam admiscentur.

His explicatis, iam in vltima parte docet quid sit mistile, vel miscibile, atque etiam quid sit mistio. Miscibile ait esse illud, quod agit, & repartitur, & facile diuidi potest; mistio vero est miscibillum alteratorum vno, & hæc in litera.

TRACTATUS DE
natura, & ratione
mixtionis.

Hæc sunt disputanda de mixtione, ut natura, & ratio eius perfecte intelligatur, an mixtio sit, vel an sit possibilis; Secundo quid sit Tertio, quomodo distinguatur à generatione, & cæteris motibus, vel

mutationibus; Quarto, quæ sit causa propria, & per se eius; Quinto, an elementa maneat in mixto secundum proprias formas substantiales; Sexto, an maneat saltem quantum ad proprias formas accidentales, quæ vocantur virtutes corporales; Cætera enim, quæ ad temperamenta mixtorum pertinent, in secundo libro disputabuntur.

QVÆSTIO I.

An mixtio sit, vel an sit possibilis.

Primo oportet explicare, quid mixtionis nominæ intelligatur, ut possimus ad cætera explicanda procedere. Mixtio igitur significat actionem quamdam, per quam plura corpora confusa quadam ratione coniunguntur; ut patet dum aqua admiscetur vino: coniunguntur enim duo isti liquores confusa ratione; ita ut quæuis distincta permanent secundum entitates reales, quamuis vnū non conuertitur in alterum, vel vtrūque in tertium, non tamen manere separata, sed confusa ratione coniuncta, seu permixta. Mixtio autem duplex est, ut colligitur ex Aristotele capite præsentis: vna per quam multa corpora, vel multæ particule eorum confusa ratione coniunguntur solū secundum approximationem localem; immutata vero permanent secundum substantiam: quo pacto farina ex granis tritici, & hordei simul concisus mixtum vocatur. Et hæc est acceptio impropria mixtionis; quia aggregatum tantum ex miscibilibus vocatur mixtum; non tamen quælibet pars eius: Immo separabiles sunt secundum se partes cuiuslibet.

bet corporis inter sese, ut partes tritici à partibus hordei. Ex quo plane colligitur non esse quālibet mixtam, quia non quālibet continet partes utriusque grani. Et hanc solā mixtionē videtur posuisse antiquiores illi Philosophi; quos refutat Aristot. capite præfati. Ideo secūdo modo accipitur propriè pro unione corporū, vel partū, ex qua media eorū alteratione, & corruptione resultat aliquid vni substantiale distinctum ab omnibus. Quæstio igitur non procedit de mixtione impropria, quia dubiū esse non potest, quin illa detur in rebus; cum videamus grana diuersæ speciei permisceri, vel confundi in eodem aggregato, integra quidem, vel in minutissimas particulas cōcissa. De solā ergo mixtione propria dubitamus, an detur in rerum natura, vel dari possit?

7 Et prima opinio asserit mixtionē esse naturaliter impossibilē, nā licet dantur plura corpora mixta, quorū formæ substantiales postulat primas qualitates in certo gradu artè peratas pro dispositionibus, sed repugnat mixta hæc fieri immediatè ex materia elementorū, nisi prius præcedat sub alia forma mixti. Hæc opinio citat Tolet. i. lib. de gener. q. vltima. Probasti tamen potest primo; quia, ut mixtū fiat immediatè ex elementis per verā mixtionē, necesse est elementa ipsa concurrere per se immediatè, simulque applicari ad agendum, & patiendum, ut per talem actionē, & reactionem se corrumpant, & in materia eorū introducatur forma mixti, sed talis concursus elementorū est impossibilis: ergo impossibilis erit mixtio. Probatur minor, nā vel ipsamet elementa cōcurrant ad vnum aliquem locū per motus naturales ex proprijs inclinationibus procedētes,

vel ab aliqua alia causā extrinseca mota, & quasi attracta ad talē locū. Sed uterque modus cōueniendi est impossibilis: ergo etiā mixtio. Minorē probō quantum ad primū modū, quia repugnat omnia quatuor elementa moueri ad locum aliquē determinatum propriam reuolutione; nā si esset sursum, non possent moueri ad illum naturaliter grauiā; si deorsum, non possent moueri leuiā; & si esset medius, repugnaret moueri ad illū naturaliter extrema, ut per se est manifestū. Quantum vero ad secundū modū probatur esse impossibilē, quia non possunt moueri ab aliqua causā extrinseca, nisi vniuersali; sed ab hac non mouetur: ergo à nulla. Probatur minor; causa vniuersalis non mouet inferiora corpora, nisi pro bono vniuersali in mundo necessario requisitō; sed mixtio non est necessaria pro bono vniuersali: ergo cōstitutū prorsus est, & sine fundamēto ex cogitare quod à causā vniuersali deducantur elementa quasi ad locū certaminis, ut in eo agant, & patiantur, ac se corrumpant. Probatur minor ex duobus. Ex primo quidē, quia mixtio non potest esse necessaria in mundo, nisi ad productionem corporum mixtorū, sed hæc possunt sine mixtione produci, & sine interuentu elementorū ex materia aliorū mixtorū, & sic reuera producuntur, ut patet de quibuscūque mixtis viuētibus, atque etiam de non viuētibus: ergo non est villo modo necessaria. Ex secundo vero, quia si mixtio esset necessaria ad cōmune bonum mundi per talem cōcursum elementorū faciendā, videremus aliquando elementa concurrere, sed nunquam vidit aliquis in aliquo mundi loco elementa omnia concurrere ad mixtionem: ergo euidentis signum est talem cōcursum non esse

esse necessarium. Probatu minor, quia numquam vidimus super terram, vel aquam quatuor elementa in loco aliquo coniuncta: quod vero sub aquis, vel sub terra coniungatur, difficilius multo est, quia elementu ignis non potest ad loca subterranea descendere, vel in eis detineri.

Secundo, quia etiã si elementa omnia simul concurrerent, repugnat per talem concursum fieri mixtionem: ergo non est possibilis. Probatu antecedens, quia naturaliter est impossibile quod in tali proportione applicentur, in qua non corrumpatur ali- quod eorum a suo contrario, prius quã alia, cum tam diuersa sit acti- uitas, & resistentia eorum: ergo natu- raliter est impossibile, quod simul omnia se corrumpant, vt in materia eorum succedat forma mixti.

Secunda sententia tenet mixtio- nem propriam esse naturaliter pos- sibilem: atque etiam dari in rerum natura: Ita Aristoteles expresse capi- te præsentis, & omnes eius interpre- tes: ita etiam omnes fere scholastici Doctores in 4. dist. 11. & 13. & Diuus Thomas non solum his locis sed 3. p. q. 77. art. 8. vbi supponunt diuersos liquores, & contrarias qualitates habentes in ea quantitate misceri posse, vt ita vnum agat in alteru, & ab eo reparatur, quod neutrum conuertat in se alteru: sed dum ad certas dispo- sitiones materia vtriusque peruenit, dis- convenientes quidẽ naturæ vtrius- que, sed convenientes formæ alicu- tus tertij formam huius in eam in- troduci, & tertium mixtum ex vtro- que generari, & hæc est vera, & tenenda. Quam his tribus cõclusioni- bus explico. Prima est, naturaliter lo- quendo numquam dari mixtionem ex concursu omniu elementoru factã, hanc tenent omnes fere recentio-

res, & eã sic probõ, quãuis tria elemẽ- ta, nẽpe aer, aqua, & terra posent na- turaliter congregari ad generationẽ mixti, repugnat tamẽ congregari ig- nem siue in terra, siue in aere: ergo numquã datur mixtio per congregacionẽ quatuor elementoru factã. Probatu antecedens, quia ad aquã, & terrã non potest naturaliter descẽ- dere ignis, cũ motus deorsum sit cõ- tra inclinacionẽ eius; & eadẽ ratio- neq; ad locũ aeris: quod vero dicitur à causa vniuersali adduci ignẽ etiam per motũ deorsum: sine fundamento dicitur, quia talis descẽsus nõ est nec- cessarius ad bonũ cõmune vniuersi, cũ cõstet sine igne posse mixta gene- rari per calorem & solis: ergo nõ fit à causa vniuersali. Probatu consequẽ- tia, quia vniuersales cause non mouẽt corpora sublunaria cõtra propriã inclinacionem; nisi forte pro bono v- niuersali necessarius sit talis motus, vt ad impediendum vacuum; nec in ipsis corporibus potest poni inclina- tio aliqua ad tales motus, nisi forte in ordine ad eundẽ finẽ sint necessa- rij. Quod vero fulgura descẽdere vi- deamus, non probat ignẽ descẽdere, sed solum ignitam exhalacionẽ; hoc est calidissimã, quẽ non est ignis ele- mentaris, sed mixtu quoddã, sicut et- iam flamma (quã vulgo ignem vo- cat) vt docet expresse Aristoteles 1. Meteor. summa 1. cap. 1. non est ig- nis, sed fumus accensus.

Secunda assertio, si quatuor elemẽ- ta per diuinam virtutem congrega- rentur in vnum locum in certa, ac de- terminata proportione, atque in parti- culari diuisã; verẽ, & propriẽ cõmisceri possent, & per mutuã actionem, & reactionem ad talem gradũ dispo- sitionum peruenire, vt omnia eorum perentur, & in materia eorum noua forma mixti introduceretur iuxta
ext.

exigētiā taliū dispositionum. Probat̄ur ratione, & experientia. Ratione quidem, nam talis dispositio conueniens formæ mixti nulla ratione effici potest probatur impossibilis; immo ex multis combinationibus primarum qualitatum secundum diuersum gradum, & proportionem earum, vna, & plures dari possunt, quæ formæ alicuius mixti, vni, vel alteri elemento magis simili, quàm alijs naturaliter conueniat: & ex alia parte ita sit disconueniens omnibus formis elementorum vt cum ea non possint in suis materijs conseruari. Tunc ergo naturaliter consequitur in materijs omnium sic dispositis talis forma mixti, & in ea vniuntur ad compositionē eius. Experientia verò probatur, quia videmus ex aqua, terra, & aere simul concurrentibus generari imperfecta animalia, atque etiā vapores, & exhalationes, de quibus suo loco ostendemus nō esse elementa substantialiter, sed mixta: ergo sicut duo, vel tria hæc elementa concurrere possunt ad propriam mixtionem, ita proportionata secundum actiuitatem, & resistantiam, vt per mutuam actionē, & reactionem sese corrumpant; & talis dispositio ex hoc relinquatur in eorum materijs, quam naturaliter consequatur forma mixti; ita poterunt concurrere quatuor, si adeo applicentur. Quare mixtio ex eō cursu omnium elementorum possibilis censeri debet, quamuis non concurrant omnia naturaliter.

II

Tertia assertio, non solum est possibilis mixtio naturaliter ex concursu duorum, vel trium elementorum, sed sæpe datur. Hanc probat experientia adducta de generatione animalium imperfectorum ex putrefactione terræ, & concursu aquæ, & aëris; quam videmus fieri vigente plu-

uia æstiuo præsertim tempore; atque etiam de generatione vaporū, & exhalationum ex aere, & terra permixtis. Probat̄ur deinde ex mixtione liquorum, vt aquæ, & vini, de quibus satis probabile est, vt inferius ostendetur, sic misceri posse secundū quantitatem, & qualitatem, vt neutrum in se conuertat alterum, sed ambo conuertantur in tertium per mutuam actionem, & reactionem, non quidem statim, sed post aliquod tēpus; quorum mixtio satis propria est, cum et conueniant omnes conditiones ab Aristotele assignatæ. Vterque enim liquor verè, & propriè miscibilis est, & quodlibet permeat, vel peruat alterum, eumque alterat, & tandem vniuntur in eadem forma mixti superuenientis expulsis proprijs; permanentq; in eodē mixto genito non secundum actum, sed secundum aliquam virtutem propriam. Probat̄ur tandem alia experientia aquæ, & terræ, atque etiam aëris, ex quibus simul concurrētibus, & per inuicem actionem, & reactionem corruptis generatur alimentum plantarum, quod est succus quidam, ex quo aluntur, qui absque dubio diuersam habet naturam ab eis, & ideo non est elementum, sed mixtum: ergo non solum est possibilis mixtio propria, sed sæpe datur in natura rerum. Et iuxta has conditiones intelligi debet sententia Aristotelis, & communis: numquā enim Aristoteles dixit omnia elementa simul concurrere ad mixtionem, sed indefinitè locutus est; intelligens omnia, vel saltem plura concurrere, & ex eis mixtionem fieri, atque etiam ex vno elemento, & alio corpore mixto, aut etiam ex pluribus mixtis seruatis propriæ mixtionis legibus. Et ex his assertionibus constat solum esse primum argu-

gumca-

gumentum pro contraria opinione posito: probat enim de solo igne nō posse naturaliter descendere ad loca aliorum elementorum, nec talem descensum esse necessarium, quod prima assertio nostra concedit.

- 12 Ad secundū negandū est antecedens, quod repugnet in tali quantitate, & proportione applicari elementa secundū aīuitatem, & resistētiam, quod nō prius corrumpatur vnum, quā cetera, nam cum tanta sit latitudo intensiōnis in qualitatibus elementorum, & tot possint combinationes ex eis fieri secundū diuersas proportiones actiuitatis, & resistētiae singulorum, facile intelligitur, quod sic possint applicari, vt omnia corrumpantur simul, & materiæ eorum permanēat dispositæ pro forma mixtū introducenda, in qua vniantur substantialiter.

QVÆSTIO II.

Quid nā mixtio sit, & quomodo distinguatur à generatione, & cæteris mutationibus?

- 13 Circa primū de quiditate mixtionis Aristoteles capite præsentī in fine, ita eam definit, *Mixtio est miscibilium alteratorum unio.* Quā definitionem vitiosam esse affirmat Scaliger exercitatione tertia, Idque probat duplici argumento. Primò, quia vitiiū definiēdi est ignotū per aliud nō minus ignotū explicare, hoc enim modo numquā poterit cognosci definiēti; sed ita explicat Aristoteles sua definitione mixtionem: ergo vitiosa erit. Probat minor, quia mixtionē definit per miscibile tra incognitū sicut eadē mixtio. Secundo, quia

in tali modo definiēdi cōmittitur vitiosus quidā circulus: ergo vitiosus cēseri debet. Antecedens probatur, nā mixtio definiatur per miscibile, & miscibile non potest definiiri, nisi per eādem mixtionē: ergo cōmittitur circulus vitiosus. Probatur consequentia, quia de primo ad vltimū sequitur idem per semetipsum definiiri: quia si mixtio definiatur per miscibile, & hoc rursus per eādē mixtionē: ergo mixtio definiatur per seipsum.

Nostra tamē sententia est, definitionē mixtionis traditā ab Aristotele esse bonā. Ita sentiūt omnes eius interpretes in eodem capite, & ex eius explicacione probabitur. Notandum igitur est tria reperiri in mixtione. Primum est localis coniunctio eorū, quæ miscēda sunt, vt liquorū, aut elementorum, in quorū congregacione quodlibet Intersecat aliud secundū suas partes; quod necessarium est ad perfectam mixtionē. Secundum est mutus eorum alteratio, nā cum contraria sint, & sibi inuicē approximata, vicissim quoque agunt, & repatiuntur; Actio autem, & reactio alterationes sunt, per quas singulorum materiæ disponuntur in eo gradu, & proportione, quā requirit forma mixtū introducenda, & quæ sufficit ad corruptionem eorū. Id. o sequitur Introductio formæ mixtū, & hæc est tertiu, atq; præcipuū, quod in mixtione includitur, & ad quod duo alia ordinantur. Hæc autē Introductio formæ mixtū dicit vniōnē substantialē elementorū secundū materias proprias, quæ est quædam substantialis cōtinuatio per propria iudicibilia, atq; per quā ex omnibus fit vna numero materia dicit præterea vniōnē huius materiæ continuatæ cū forma substā:iali mixtū, quæ in ea introducitur, & ex hac vniōne resultat mix-

14

tū per se primo productum per mixtionē tamquam proprius terminus eius. Et hæc tria explicuit Aristoteles tribus verbis, quibus continetur definitio eius, ait enim. *Mixtio est miscibilitū alteratorum unio*, id est substantialis coniunctio miscibilitū, quæ cōgregantur localiter, & disponuntur per alterationē. Unio autē substantialis eorū per proprias materias mutis alterationibus dispositas, & eadē forma mixti informatas dicitur productionē substantialem mixti. Hæc autem explicatio Aristotelis sic possumus ad formā definitionis reducere: *Mixtio est mutatio substantialis, per quā producitur corpus mixtum ex miscilibus cōgregatis, & per tuā alterationē dispositi, atq; corruptis*. In qua definitione tria ponuntur, nempe mutatio substantialis: & terminus à quo, & ad quē eius: terminus ad quē est corpus mixtū per eā productum: terminus vero à quo sunt miscilia cōgregata per alterationē disposita, atq; corrupta: non enim sufficeret quo modocūq; disorderari, vel alterari, nisi per talem alterationem, & dispositionē corrūperentur, ut sic posset in casū materijs vitis forma mixti introduci. Pro genere verò eiusdem definitionis ponitur *Mutatio substantialis*, ut per eā censetur exclusæ omnes mutationes accidentales, ut sunt alteratio, augmentatio, atque etiā productiones substantiales, quæ nō sunt mutationes, ut creatio ali: uis substantiæ. Per secundā particulam, nempe *Corpus mixti*, excluduntur generationes elementorū, quæ quotidie fiunt, dū unum elementum aliquam partem alterius in se conuertit. Per reliquas verò particulas excluduntur generationes aliæ mixtorum corporum, quæ ex alijs mixtis sive cōgregatio-

ne aliqua, vel alteratione miscibilitū corporum producuntur, vel sunt generationes viuicium ex semine productorum, atque etiam non viuicium, quæ ex materia alterius mixti simpliciter generantur: licet enim hæc omnia verè sint corpora mixta, in quibus virtute, vel potētia continentur elementa; productio tamen eorum non est mixtio saltem secundum totalem, & completam rationem eius per hanc definitionem explicatam ab Aristotele.

Ex hæc autem explicatione possumus colligere argumentū, quo probatur bonam esse definitionē Aristotelis hoc modo. Bona definitio est ea, per quā explicatur natura definiti, & distinguitur à quibuscūq; alijs: sed talis est definitio Aristotelis, ut ex prædicta explicatione patet, per quā exclusæ sunt omnes aliæ actiones, & mutationes tam substantiales, quā accidentales: ergo non debet vitiosa appellari, sed bona.

Ad primum argumentū oppositæ sententiæ neganda est minor, quod mixtio definiatur ab Aristotele per aliquid ignotū, quia prius quā mixtio nō definita, explicuit quidnā miscibile sit, vnde iam notū erat dum per illud definita est mixtio. Ad secundum respondent aliqui mixtionem, & miscibile esse relictuam; in relictis verò nullū esse inconueniens, immo & necessarium, quod unum definitur per alterū. Sed alijs non placet hæc solutio, quia etiam in relictis magnū est inconueniens, vñ definiti per alterū, cū sequatur vitiosus calculus, atq; etiam nugatio, & inutilis repetitio, ut in Dialecta probatur. Ideo respondent ipsi, miscibile duobus modis sumi, sicut & mixtionē, propriè quidem, & improprie. Miscibile propriè sumptū est illud quod cum alijs.

alijs potest congregari, & à suo cōtra-
rio alterari, atq; corrumpti, atq; etiam
illud alterare, & corrumpere; sic enim
fiat ex utroq; etiam, quod vocatur
mixtū. Improprie vero sumitur misci-
bile, pro corpore, quod cum alijs po-
test congregari, atq; confundi modo
tantum locali per iuxta positionem;
quemadmodū congregantur triticū,
& hordeū ad exiguas partes redacta
in farinā. Hoc supposito dicunt Ari-
stotelem definisse mixtionē propriā
per miscibile non propriē sumptū,
quia hoc modo relatiuum eius est, &
vñū relatiuum non potest definiiri per
alterū, sed per miscibile sumptū im-
proprie, quo pacto nō refertur ad mix-
tionē propriā per eum definitam, sed
ad impropriam, & ideo bene Aristoteles
explicuit mixtionē propriam
per miscibile improprium; nō defini-
endo vnum relatiuum per alterum,
vt illa inconuenientia fugeret. Hęc ta-
men solutio supponit falsum, & Ari-
stoteli cōtraria est, supponit quidem
falsum, quod vñū relatiuum non pos-
sit definiiri per alterū, cuius oppositū
probauimus in prædicamēto ad all-
quid. Quod vero sic contra Aristotelem
probo, ex verbis eiusdem defini-
tionis ab Aristotele traditæ, quæ ita
ait: *Mixtio est miscibilium alteratoris
vno.* Ex qua ita arguo: Miscibile pro-
prie sumptum est corpus, quod cum
alijs congregatur, nō solum secun-
dam locū, & iuxta positionem quā-
tatis, sed per verā alterationē, per
quam se corrumunt, & ex eis genera-
tur mixtum, sed enidēs est hoc modo
summi in verbis definitionis: ergo eui-
denter falsum est dicere quōd im-
proprie sumatur. Probatur minores il-
lo verbo *Miscibilium alteratorum,*
id expresse significare, nā impropria
miscibilia, vt grana tritici, & hordei
non miscentur per alterationem.

Respondeo igitur Aristoteli sine
vllō vitio potuisse definire miscibile
proprie sumptū per mixtionē; sicut de
finiuit mixtionē per miscibile. Nihil-
ominus nō est vsus hac in parte tali
modo definiendi, sed gratia maioris
claritatis voluit definire miscibile
proprie sumptū, per alias cōditiones
materiales, quas sequitur denomi-
natio miscibilis, & per quas melius in-
notescit, nēpe quod sit facile termina-
bile, & actiuum, atq; passiuum. Quo
supposito, manifestū est, nihil probare
argumentū, cum supponat Arist.
defuisse mixtionē per miscibile; &
rursus idem miscibile per mixtionē.

*Quomodo distinguatur mix-
tio à generatione, & cæ-
teris actionibus, & mu-
tationibus.*

Cetera secundū, quod quaesuit ti-
tulus quaestionis de distinctio-
ne mixtionis à generatione, & cæ-
teris mutationibus, diuerso modo lo-
quuntur recētiores. Nā quidā asserūt
mixtionē differre à generatione tā-
quā species à genere. Ita Conimb. c.
præsent. q. 2. art. 2. quod asserūt col-
ligi ex doctrina Arist. 4. lib. Metho-
c. de putredine. Alij vero affirmant
differre accidentaliter per alterationē
miscibiliū positam in eius definitione;
quod sic probat, mixtio essentialiter
sumpta solū dicit generationem
corporis mixti alteratio vero præce-
dēs, quæcumq; illa sit, quāuis neces-
saria ad generationē, non tamē per-
tinet ad essentiam eius, sed acciden-
taliter se habet ad illam; sed per alte-
rationem miscibiliū præcedentē in-
troductionem formæ mixti distin-
guitur mixtio à quacumque alia ge-
ne-

22

neratione substantiali: ergo solum distinguitur accidentaliter.

Ut autem nostrā sententiā explicemus adnotandum est primo mixtionē, vnum importare quasi de formali, & per se significato; aliud vero, quasi de materiali & connotato. De formali importat introductionē formæ substantialis sua natura postulātis pro dispositionibus quatuor qualitates elementorū ad certā temperiē redactas. Et in hac ratione formali conveniunt omnes generationes mixtorum corporū, siue fiant ex elementis alteratis, & corruptis, siue simpliciter ex quovis corpore mixto. De materiali vero, & connotato dicitur concurrere alicuius miscibilium, siue sunt elementa, siue mixta, ut patet de propria mixtione liquorū habentium qualitates contrarias. Et ab hoc materiali significato, vel connotato sumit mixtio propriam denominationem; nam ex formali significato appellatur generatio mixti, non tamen mixtio; sed denominationem mixtionis sumit ex concursu miscibilium alteratorum, & corruptorum, in quorum materia introducitur forma substantialis mixti.

23. Secundo notandum est, corpus mixtum, ut tale est, duobus etiam modis considerari posse; primo ex parte formæ substantialis, quæ ex eo vocatur forma mixti, quia ex propria essentia, & natura petit qualitates elementorum pro dispositionibus: & ex hac parte distinguitur quodlibet corpus mixtum ab omnibus. & singulis elementis; & quia distinctio hæc non est solum ex parte dispositionū, quæ sunt accidentia, sed ex parte formæ substantialis secundum suam essentiam eas postulantis, essentialiter distinguitur corpus mixtum à corpore simpliciter, hoc est elementari,

quia hoc non petit quatuor qualitates contrarias pro dispositionibus; sed duas tantum, & inter se non contrarias, ut aqua frigiditatem, & humiditatem. Secundo consideratur ex parte earundem dispositionum; & hoc modo consideratum non distinguitur essentialiter à simplicibus, sed solum accidentaliter.

Quibus suppositis, nostrā sententia, & communis tribus assertionibus explicatur. Prima est, mixtionē essentialiter sumptam distinguī à generatione elementorum, quasi distinctione generica. Generici autem voco hanc distinctionem; quia sub quolibet membro eius continentur plures species. Probatur vero hoc argumento. Mutationes distinguuntur specie arborea, vel subalterna per terminos ad quos per se ordinantur eodem modo distinctos; sed corpus mixtum essentialiter distinguitur ab elementari specie subalterna continentente sub se plures species corporum mixtorum: ergo mixtio per se ad illud ordinata distinguetur genere, vel specie subalterna à generatione elementari per se ordinata ad illud sub quo plures etiam species elementorum continentur.

24. Secunda assertio, mixtio eodem modo considerata non distinguitur essentialiter à generatione vnius mixti ex altero. Probatur ex Aristotele 5. lib. Phys. cap. 1. ubi omnes mutationes reducit ad quatuor genera, nempe ad generatōem, augmentationem, alterationem, & lationem; sed mixtio est mutatio: ergo sub aliquo ex his generibus contineri debet. Non sub tribus ultimis: ergo sub primo, quod est generatio. Quare 1. o distinguitur essentialiter à generatione. Probatur deinde ratione; primo, quia ratio essentialis mixtionis sumitur, à forma
sub.

Substantiali producta, in quantū sua natura postulat qualitates cōtrarias elementorum pro dispositionibus; sed hæc ratio communis est productioni cuiuslibet mixti, siue ex miscibilibus, vel ex alio corpore mixto: ergo ex hac parte non possunt distinguī essentialiter, quia communis ratio non distinguit essentialiter illa, quæ sub ea conveniunt, sed solum distinguuntur specie diversæ generationes mixtorum ex diversis formis substantialibus mixtis, atque ex diversis corporibus mixtis per eas productis. Secundo, quia si mixtio differt specie à generatione, per quam producit mixtum eiusdem formæ specificæ, maxime propter diversum modum tendendi in formas eiusdem speciei, quia illa tendit media cōmixtione elementorum; hæc vero sine illa: sed hic modus tendendi est accidentalis; cū solū se teneat ex parte elementorum, ut sunt materia mixti, & differentia ex parte materiæ individualis sit accidentalis: ergo non potest constituere essentialē differentiam.

25. Tertia assertio, mixtio considerata ex parte termini à quo, atque etiam ex parte materiæ, nēpe ex parte miscibilium alteratorum concurrentiū ad illam distinguitur à generatione quacumque, siue elementi, siue mixti ex alio mixto solū distinctione accidentali. Probatur, quia talis concursus miscibilium alteratorū non pertinet ad substantiam mixtionis desumptam ex solo termino, ad quem per se ordinatur, qui est forma substantialis mixti, & mixtū ipsū per eam essentialiter constitutum: ergo non potest constituere distinctionē essentialē, sed solum accidentālē. Secundo quia quod corpus mixtum fiat ex hac, vel illa materia subluna-

ri, non variat essentialē eius, quam solum constituit, & distinguit ab alijs forma substantialis: ergo mixtio ipsa, per quam producit non erit distincta essentialiter propter eādem materiam diversam, & consequenter, nec propter concursum miscibilium, sub quorum forma præcessit. Et iuxta has conclusiones, in quibus ferè omnes recentiores conveniunt intelligi debet Aristoteles, dū distinguit mixtionem à generatione, & cæteris mutationibus.

Sed quamvis hæc ita se habeant, 26. simpliciter, & absolute loquēdo pronuntiandum est, mixtionem distinguī à quacumque generatione, siue sit elementi, siue mixti ex alio mixto. Et ratio huius est manifeste, quia mixtio accipit denominationem à materiali, & connotato, nempe à cōcursu miscibilium alteratorum, & ideo nomine mixtionis non significatur quæcumque generatio mixti ex alio mixto, sed solum ea, quæ sit ex unione miscibilium, atque ex materia eorum, & ideo Aristoteles volens definire mixtionem, non solum formalem, atque essentialē rationem eius consideravit, sed etiā materiale, & quasi cōnotatam, per quā formalis, & essentialis intelligitur, & utramque posuit in definitione, primam sub ultimo verbo eius, nempe *Unio*, postremam, duobus alijs, videlicet *Miscibilium alteratorum*, modum definiendi observans, quæ observare solet in definiendis accidentibus in abstracto per proprium genus, & per subiectum, vel materiale connotatum loco differentię; ut si definireretur albedo, quod sit forma constituens corpus album. Conveniens etiam fuit sic definire mixtionem, ut clarius posset distinguī non solum à generatione elementorum,

sed à generatione vnus mixti ex alio: hæc enim licet sit productio corporis mixti, non est mixtio: cū notū sit definitionem ei non conuenire.

QVÆSTIO III.

Quenam sit causa per se, & immediata mixtionis?

29 **P**RESUPPOSITA iam possibilità naturali mixtionis, & explicata definitione eius, per quā à cæteris mutationibus distinguitur, causam eius efficiētem per se, & immediatā quærimus, à qua fiat. Et prima opinio quorundam recentiorum asserit nō esse quærdam aliam causam per se, præter miscibilia ipsa, à quibus producit forma mixti hoc ordine, vt cum non informantur simul omnes partes materiæ eorūdem miscibilium à forma mixti, quæ introducit, sed prius quædā, deinde aliz, in his partibus, quæ informantur prius, producat forma mixti efficiēter à formis miscibilibus existentibus in alijs partibus materiæ; in alijs partibus, quas postea informat, producat ab eisdē partibus formæ mixti iam informantibus partes priores; & sic in tota materia miscibilium ab alijs, & alijs partibus eiusdem formæ mixti de nouo informantibus. Nec sequitur, inquit, quod effectus sit perfectior sua causa: nam licet forma mixti sit perfectior singulis formis elementorū, non tamē omnibus simul sumptis, à quibus primo producit, hoc est, in prioribus partibus materiæ. Nec etiā sequitur, quod idem sit causa propriæ corruptionis, nā diuersæ sunt partes formarū miscibilium, à quibus producit forma mixti in prioribus partibus materiæ, à parti-

bus earūdem formarum expulsi, vel corruptis; quare solum sequitur quæsdā partes formarū miscibilium esse causam corruptionis aliarum partium earūdem formarum, à quibus realiter distinguuntur; & ideo diuersæ sunt res, quæ causant corruptionem aliarum. Et tandem non sequitur, quod forma mixti producat à re non existēte, nam partes illæ formarum miscibilium, à quibus producantur priores partes formæ mixti, non corrumpunt eodem tempore, sed sequenti, & ideo verā existentiam habent, dum actu causant.

30 **P**robatur hac ratione, in effectibus naturalibus, qui passim producuntur in his inferioribus in specie, & in indiuiduo determinatis, non est recurrendum ad causas vniuersales, sine vrgētī necessitate, sed particulares, ac determinatæ debent eis assignari; sed mixta, quæ producuntur per concursum elementorum sunt determinati effectus in specie. & in indiuiduo, vt per se est manifestum: ergo à causis particularibus debet per se immediatè producti, & non ab vniuersalibus. Non est autem assignabilis alia causa particularis, à qua producat per præter miscibilia ipsa, quibus talis effectus tribui potest; vt ostensum est: ergo eis tribuendus est, & nō causis vniuersalibus, à quibus non est in hoc casu recurrendum.

Hæc tamen sententia apertè falsa est, quamuis probabilis iudicetur à Tolero q. vlt huius lib. quantum ad mixta non viuētia. Probatur primo, quia cuiuslibet effectus per se intendi à natura debet dari causā per se immediatam: sed mixtum, quod producit per concursum miscibilium est, effectus per se intentus, & productus à natura: ergo debet habere causā per se immediatam. Sed miscibilia non possunt

possunt esse causa per se illius, ut asserit prædicta sententia ergo falsa erit. Probatur minor, quia quodlibet agens naturale applicatum per se per se intendit illud sibi assimilare, sicut per se intendit producere sibi simile: ergo dum miscibilia concurrunt ad agendum, & patiendum, quodlibet intendit conuertere in se suum contrariū, & per talem conversionem producere sibi simile in sua specie, ut ignis ignem, & aqua aquam. Mixtum verò, quod ex cōcursu omnium sequitur, est distinctum specie ab omnibus, & singulis: ergo non intenditur per se ab aliquo eorum, nec ab omnibus; sed per accidens sequitur respectu eorum, cum sequatur præter intentionem; quare repugnat produci ab eis tanquam à causis per se.

31 Probatur secundò, quia sæpe contingit mixtum productū ex concursu elementorum esse corpus viuens, ut dum producuntur per cōcursum aquæ, terræ, & aëris imperfecta quedā animalia: sed elementa non possunt esse principalis causa corporis viuentis, cum sit essentialiter perfectius, nõ solum singulis, sed etiam omnibus simul sumptis: ergo repugnat miscibilia esse causam principalem mixtionis, aut mixti per eam producti, sed ad summum poterunt esse instrumenta vniuersalium causarum per se illud producentium. Et hoc idem argumentum videtur conuincere in quibuscumque mixtis etiam non viuentibus; nam quodlibet mixtū virtute continet omnia elementa: ergo perfectius est singulis, atque etiam omnibus. Probatur consequentia, quia id, quod sua virtute continet aliud, præferri si sit alterius speciei essentialiter debet esse perfectius illo; sed mixtum est alterius speciei ab elementis, & virtute ea continet: ergo

est perfectius singulis, & omnibus; quare repugnat esse effectum eorū, ut causa præcipua eius.

Secunda opinio tenet, causam præcipuam, atque per se mixtionis, & mixti producti non esse miscibilia, neque aliquam aliam particularem, sed disposita materia per forma mixti per actionem, & reactionem eorūdem miscibilium introduci in eam per actionem causæ vniuersalis. Ita Albertus Magnus tractat. 6. cap. 4. & lib. 1. de animalibus tractat. 1. cap. 8. D. Thomas in commentariis huius decimi capitis, Toletus quæst. vltima huius libri, & omnes ferè recentiores Et hæc est vera, & tenenda. Probatur hac ratione Mixtio, & corpus mixtum debet habere causam per se, à qua procedat; sed causa per se non sunt miscibilia, ut probauimus, nec est excogitabilis alia sub lunaris: ergo necessarid recurrendum est ad Solē, & alias cœlestes virtutes, à quibus tanquam à causis per se procedat. Hæc autem sententia sic probata, hac distinctione explicanda est. Mixta, quæ ex concursu miscibilium producuntur in rerum natura sunt in duplici differentia; quædam viuentia, licet imperfectissima: (nam viuentia perfecta, licet sint mixta corpora, nõ producuntur per mixtionem, sed per generationem ex alio mixto, nempe ex semine decisso ab alio viuente) alia non viuentia, ut lapides, metalla, & his similia. Et mixto, per quam procedunt viuentia, non est reducenda in corpora cœlestia tanquam in causam principalem, quia viuens quodcumque perfectius est illis essentialiter; & ideo non possunt attingere productionē eius tanquam præcipua causa, quia hæc perfectior debet esse suo effecto, si sit æquiuoca, vel æquè perfecta, si sit vniuoca: quare necessè est,

32

est, talem mixtionem, eiusque effectum Deo tribuere tamquam causæ per se immediatæ, ac principalis; corporibus vero cælestibus solum, vt instrumentis. Mixtio vero per quam procedunt mixta non viuientia, tribuenda est corporibus cælestibus tãquam causæ per se immediatæ, atque præcipuæ; qualitates verò miscibiliũ ad summum possunt esse dispositiones introductionem formæ mixti præcedentes in materia; & iuxta hanc distinctionem intelligitur communis sententia, quam sequimur ab omnibus ferè authoribus.

Ad argumentum verò alterius sententiæ concedenda est maior, quod non sit recurrendum ad causas vniuersales in effectibus particularibus, & determinatis in specie, & indiuiduo sine vrgenti necessitate; hoc est, nisi contingat nullam posse dari causam particularem eorum in his inferioribus. Sed minor negada est, quod talis causa particularis mixtionis detur: nam quod miscibilia sint causa per se mixtionis, & mixti corporis per eam producti, repugnat, vt probauimus; nec est alia excogitabilis, quare vrgens necessitas postulat, vt ad vniuersales recurramus, sicut recurunt omnes in alijs effectibus, quorũ nulla datur particularis causa per se in his inferioribus.

QVÆSTIO III.

An elementa maneat in mixto secundum proprias formas substantiales?

33 **P**rima opinio asserit, non solum materias elementorum permanere in mixto, sed etiam formas substã

tiales. Ita Auicena 1. sufficite. etæ cap. 1. Philopponus 1. lib. de Generatione ad textum 74. Albertus Magnus ibidem tract. 6. cap. 1. & 3. lib. de Cælo tractat 1. cap. 1. & 8. Nimphus 1. lib. de Generatione comm. 2. 18. quæst. 12. & 8. Metaph. disp. 1. land. 6. Phys. quæst. 4. Zimara theoremate 4. 8. Scalliger exercitatione 101. Contar. in lib. de elementis, Aquilina. lib. 3. de elementis art. 1. Vega lib. 1. de arte mendii cap. 1. Thomas de Garulo lib. 1. Summæ Medicæ tit. 1. quæst. 1. eaque tribuit Galeno in lib. de substantia naturali ad finem, & 2. Methodi cap. 2. & cum his omnibus Auiculus in 2. dist. 7. Hanc etiam sententiam tenuit Commentator 1. lib. de Generatione comm. 90. & lib. 3. de Cælo comm. 6. ita eam explicans, vt formæ substantiales elementorum permanent in mixto non secundum esse perfectum, sed quodammodo remissum. (Supponit enim author iste substantiam suscipere intensionem, & remissionem; ita vt sicut alij dicunt qualitates elementorum permanere in mixto ad certum gradum remissam attemperatas, ita ipse sentiat de formis substantiæ talibus.

Probatur testimonij Aristorellis, nam 1. Metaph. cap. de elemēt. tribus modis definit elementum. Prima de finitio est; *Elementum est, ex quo in existenti, aliquid primo componitur.* Secunda; *Elementa corporum dicuntur vltima, in qua corpora diuiduntur.* Tertia; *Elementum est, quod primo unicuique inest.* Ex quibus sequitur elementa, ex quibus mixta fiunt manere in eis secundum proprias formas substantiales. Probatur consequentia, quia quod primo alicui inest, ipsum componendo, formaliter debet manere in eo. Alia etiam sunt testimonia, in quibus Aristoteles quædam

dam dicit de elementis existentibus in mixto, quæ non possunt esse vera, nisi in eo sint secundum proprias formas substantiales: ut capite præsentis in fine definiens mixtionem ait, *Mixtio est miscibilium alteratorum unio*, sed quæ alterantur, non corrumpuntur, sed permanent secundum formas substantiales: ergo sic permanent in mixto elementa, alioquin si substantialiter corrumpentur, non bene diceretur mixtio alteratorum unio, sed corruptorum potius dici deberet. Et 2. lib. de anima text. 39. docet, quod nisi in corporibus animatus anima contineret, vel detineret elementa, discederent ab eis, & in diuersa loca tenderent, in quæ naturaliter inclinantur, ut ignis sursum, & terra deorsum, quod patet verum esse non posse de solis qualitatibus, quæ nec discedunt à subiecto, nec mouentur per se localiter: ergo intelligi debet de elementis ipsis secundum formas substantiales, ut verum sit, & 1. lib. de Cælo text. 7. asserit corpora mixta moueri ad locum elementis in eis prædominantis, ut lapis ad terram, quæ in eo prædominatur; & in 2. lib. text. 12. & lib. 3. text. 68. probat elementa non habere propriam figuram, quia si haberent propriam, eam conseruarent in mixto, & ideo non possent ex eis indifferenter componi mixta diuersæ figuræ. Et tandem 1. lib. de anima text. 3. dubitat, quare sensus non sentiant elementa, ex quibus consistunt, & respondet, quia non est mediū inter sensum, & talia elementa, sed immediata res sunt in eo, & ideo non sentiuntur, quia sensatio requirit mediū, ut visus, & auditus aerem, vel aquam. Hæc autem omnia patet non esse vera, si elementa solū sint in mixto secundum suas virtutes, & non secundum formas substantiales. Sentit ergo Aristoteles hoc potestiori modo in eo permanere.

Probat deinde ratione primo, quia si non manent in mixto formæ substantiales elementorum; ergo solum permanebit materia; unde sequitur non alio modo permanere in eo, ac permanet quodcumque corpus in alio ex eo genito, ut aer in aqua, si ex eo fiat. Consequens autem falsum esse probatur ex eo, quod ne in omni quæ dicitur corruptum virtute permanere in genito, & omnes affirmant elementa virtute saltem permanere in mixto: ergo sentitur aliquid aliud præter materiam permanere. Verbum etiam: *Saluantur enim virtutes eorum*, apud Aristotelis: in plus significat, quæ virtutes eorum permanere in potentia materiam, quia si solum permaneret ergo corrumpuntur secundum esse actuale. Quod vero secundum esse actuale corrumpitur non saluat. alioquin omnia, quæ moriuntur, vel pereunt, dicerentur saluari, cum permaneat materia eorum, in cuius potentia continentur forma, & accidentia.

Secundo, quia si elementa non manent in mixto secundum formas substantiales; sequitur mixtum non minus esse corpus simplex, quæ elementa; consequens est falsum; ergo falsum est etiam, quod elementa non maneant formaliter in mixto. Sed probatur consequentia, quia si in mixto non manent formæ substantiales elementorum: ergo solum habebit compositionem substantialem ex materia, & forma; & accidentalem ex subiecto, & accidentibus, nempe ex qualitatibus elementorum; sed utramque compositionem habent elementa, ut per se est manifestum, & nihilominus dicuntur corpora simplicia: ergo alia compositio substantialis ex formis elementorum necessario ponenda est in mixto, propter quam non possit appellari corpus simplex.

Secunda opinio negat elementa

permanere in mixto secundū formas substantiales, sed has corrūpi docet in mixtione, & nihil aliud substantiale eorū permanere præter materiam. Ita D. Tho. 2. contra gent. cap. 5 §. 5. & §. 6. & ibidē Ferrar. 1. p. q. 76. art. 4. ad 4. & ibidem Calet. Scotus In 2. d. 11. q. 1. & ibidem Gregorius, Gabriel, Hierueus, atq; Capreol. Sonzin. 10. Metaph. q. 17. Iauel. 8. Metaph. q. 4. Ægidius quodlib. 4. q. 1 §. & omnes serē interpretes Arist. capite præsentī, præsertim Albertus Saxoniz q. 15. Marfil. q. 22. Astudillo q. vlt. Tolet. q. 27. & cum eis Vallesius lib. de sacra Philosophia cap. 1. vbi probat hanc fuisse mētē Platonis, Hippocratis, & Galeni, & hæc sententia non solū probabilior: est, sed vera & tenenda.

37

Probatur duobus testimonijs Aristotelis satis expressis. Primum habet capite præsentī textu 84. his verbis, *Videntur enim ea, quæ miscentur prius ex separatis conuenientia, & possibilia separari rursum; neque permanent igitur alia, ut corpus, & album; neque ambo; saluantur enim virtutes eorum.* Secundum verò reperitur lib. 2. de partibus animalium cap. 1. non longe à principio; vbi sic ait, *Cū itaque triplex sit compositio, prima statui potest ea, quæ ex primordijs conficitur bis, quæ nonnulli elementa appellant, terram dico, aquam, ætrem, ignem; sed melius fortasse dici potest ex virtutibus conficti elementorum, hisque non omnibus, sed ut ante expositum est, humiditas enim, & siccitas, & caliditas, & frigiditas materia corporum sunt compositæ, cæteræ autem differentiæ eas sequuntur.*

Probatur deinde experientia, & ratione. Experientia quidem, nam plura generantur mixta sub aquis, nempe omnes pisces, sed in eo loco nec

potest existere naturaliter elementū ignis, neque illuc vsq; deferri, vt per se est manifestum. Et de aère vix potest intelligi, quod sub aqua sit in omnibus illis partibus, in quibus generantur: ergo euidenter salum probatur, quod elementa sint in mixto secundū proprias formas substantiales; & pari ratione de mixtis, quæ generantur in aère, euidenter est non posse constare elemento terræ, quod naturaliter repugnat illuc vsq; ascendere. Ratione vero primo, quia si elementa manent in mixto secundū formas substantiales, vel in singulis partibus materiæ eiusdem mixti omnes permanent, vel singulæ tantum in singulis partibus eiusdem materiæ. Si primum concedatur, euidenter ex eo sequitur plures formas substantiales informare eandē partem materiæ, quod naturaliter saltē esse impossibile docet omnes. Si verò dicatur secundum, sequitur nullā dari veram, & propriā mixtionem. Probatur consequentia, quia vna ex conditionibus omnino necessarijs veræ mixtionis est, quod quælibet pars corporis mixti sit mixta; sed nulla daretur pars corporis mixti, quæ mixta esset, si in nulla essent omnes formæ elementorū, vt per se est manifestū: ergo nec daretur propria mixtio, sed solū coniunctio quædā localis elementorū; nā quodlibet esset separatiū ab alio secundum formam substantialem, atque etiam secundum materiam.

38

Secundò, si elementa permanent in mixto secundum proprias formas substantiales, vel præter illas habet mixti aliam substantialem formā, vel non. Si non habet aliā, sequitur primum, nullū dari mixtum animatiū, aut viuens, quia formæ elementorū non sunt animæ, sed ea inferiores. Secundò sequitur, nec mixta corpora distingui.

39

lingui specie inter se, neq; ab elementis, & utrumq; est absurdū. Sed probatur consequentia hæc, quia distinctio specifica corporū est per formas substantiales, sed omnia mixta habēt easdē formas substantiales elementorū, & nullā aliam: ergo non distinguuntur inter se, nec ab elementis simul sumptis, quorū formas habēt, & præter eas non habēt aliā, per quā distinguantur ab eis. Si vero dicatur habere aliam formā, euidenter sequitur, in singulis partibus materię dari duplicē ad minus formā substantialem. Probatur consequentia, quia forma mixti, quę datur distincta à formis elementorū, necessariò debet informare totā materiā elementorū, ut totum corpus sit mixtū: ergo debet etiā informare omnes, & singulas partes eius: sed in singulis partibus reperitur singulæ similitudinē formę elementorum: ergo ut minimum informantur singulæ duabus formis substantialibus, nempe propria & cōmuni forma mixti omnes informante.

40

A J argumentū oppositę sententię respondendū est, quod tres illę definitiones elementī ab Arist. traditę diuersis modis exponuntur à diuersis authoribus. Nam primā, & tertią exponit Scot. vbi sup. d. ad dictū comment. nō de cōsuetis, aut vulgaribus elementis, terra, aqua, aere, & igne, sed de materia primā, quę est prinū elementum, ex quo cōponuntur omnia corpora. Quā expositionem sequitur Tolet. vbi sup. ad 1. & si hæc expositio vera sit, nihil ex his definitionibus probatur a diuersis nostrā sententiam. Sed magis ad mentem Arist. videtur expositio D. Thom. asserentis easdem definitiones etiam cōuenire cōsuetis elementis, ex quibus componuntur mixta; quod videtur colligi ex verbis secundę definitionis. Et

luxta hæc expositionē dicendum est, ad rationē elementi sufficere, quod actu; vel virtute iuste ei, quod ex eo cōponitur, ut Arist. ipse docet in vico que testimonio pro nostra sententia adducto; nam in primo ait mixta cōponi ex elementis, vel potius ex virtutibus eorū; & in secūdo non manere in eo actu, neque etiam corrumpi, sed virtutes eorum in eo saluari. Secunda vero definitio hūc sensum habet, quod mixtum diuiditur, aut resoluitur in elementa, quia quando ex eo generantur elementa, vnum, vel multa, quasi ab eo dicuntur separari, & separatio hæc, quasi diuisio vocatur, vel etiam resolutio.

41

Definitio etiā mixtionis diuerso modo intelligitur à diuersis; nā quidam verbum illud *Alterationum*, idē esse aiunt, atque *Corruptionum*, quia per mutuam alterationem corrumpuntur miscibilia, & sic corrupta vniuntur materię eorū sub eadē forma mixti. Hęc tamen expositio non est ad mentem Aristotelis, qui verbū illud de vera alteratione præcedente intelligit, nō de corruptione eā subsequente, ut ex contextu totius capituli est manifestū. Sensus igitur definitionis satis est manifestus ex dictis à nobis in 2. q. nam mixtio non solū dicit formale, nempe introductionē formę mixti: hæc enim sola mixtio non est, cum constat reperiri in qualibet generatione visus mixti ex alio; sed dicit etiā materiale, & connotatum, nempe concursum miscibilium se alterantium; immo pro hoc tantū supponit licet illud de formali significet, & ideo melius dictum est *alterationum*, quàm corruptionum, quia concursus miscibilium se alterantium mixtio vocatur; quamuis per alterationem se corrumpant, sed dum iam corrupta sunt, mixtio nō est, licet

fit introductio formæ mixtæ, quæ nõ habet rationem mixtionis, nisi in ordine ad alterationem præcedentem, sicut albedo non facit album, nisi in ordine ad corpus, cui inhaeret.

42 Illud verò ex 1. lib. de anima; nempe, quod dissolueratur elementa, & desineret esse mixtum, nisi ibi esset forma mixti quasi ea continens: argumentum quoddam Aristotelis est factum aduersus Empedoclem, qui ponebat integra elementa in mixto, non solum secundum formas substantiales, sed etiam secundum suas qualitates perfectas; addens, augmentum eiusdem mixti corporis non provenire à forma eius: quo supposito probat Aristoteles, quod si ita esset, dissoluerentur elementa; nam si forma mixti nihil agit, nec ab ea procedunt operationes; nec possent elementa detineri, vel contineri ab ea, sed unumquodq; discederet in suum locum naturalem tendens: nihil ergo probat testimonium hoc aduersus nostram sententiam. Aliud vero de motu mixti ab elemento prædominante est propria sententia Aristotelis est. Ideo respondeo, quòd potentia motiva ut gravitas, aut leuitas, à qua mouetur mixtum ad suum locum naturalem, est quædam secunda qualitas procedens ex mixtione primarum, ut docet expresse Aristoteles 1. lib. de partibus animalium in principio; ideo si in mixtione elementorum prædominetur ignis secundum suas qualitates, generabitur mixtum simile naturæ eius, non solum secundum substantiam, sed etiam secundum virtutem motiuam, quæ eâ consequitur; eritq; leue ad similitudinem ignis. Si vero in mixtione prædominetur terra secundum suas qualitates, generabitur mixtum ei simile in substantia, & gravitate: & cum mo-

tus sequatur ex virtute motiua, mouebitur mixtum ad locum elementi prædominantis; cum sit ei simile in substantia, & in virtute motiua; ut lapis ad locum terræ. Prædominatio vero elementum huius, vel alterius in mixtione secundum qualitates eorundem intelligitur, per quas agunt, & patiuntur; & unum dicitur potentius altero, & consequenter prædominât in mixto. Quare dum dicitur mixtum moueri ab elemento prædominante, sensus est, moueri à virtute motiua simili elemento prædominari, quia procedit talis ratione eiusdem elementi prædominantis in mixtione per suas qualitates; quare ex hoc solum sequitur permanere elementa in mixto secundum suas qualitates, non secundum formas substantiales.

43 Aliud verò de figuris argumentum quoddam est contra Democritum, ut contextus eiusdem litteræ ostendit; ponebat enim Philosophus iste corpora componi ex atomis, tamquam ex elementis, à quibus proprias figuras dicebat esse inseparabiles; quo supposito arguit bene Aristoteles, quòd ex talibus elementis non possent componi mixta diuersæ figuræ, qualia esse in rerum natura experimur.

Vltimum testimonium difficultate caret, loquitur enim Aristot. in eo, non de substantijs elementorum, sed de qualitatibus eorum, quare sensus est, elementa, quæ sunt in sensibus, vel organis eorum nõ sentiri ab eis; id est, qualitates elementorum, ex quibus componuntur eadem organa, cum sint mixta, non sentiri; quia immediate eis inhaerent, & nullum datur medium, quòd necessario postulat sensatio.

Ad primum argumentum conceden-

endum est, nihil ex elementis permanere in mixto præter materiam, quia neque eadem numero qualitates permanent, sed corrumpuntur eum formis substantiabilibus, sed permanent aliæ similes in certo gradu, quas postulat forma mixti introducta; & in hoc sensu dicitur, permanere elementa in mixto secundum suas qualitates ab his, qui cum Divo Thoma, ac nobiscum tenent accidentia inherere composito, tamquam proprio subiecto; qui vero immediate dicitur materiam inherere, consequenter concedunt eandem numero qualitates elementorum ad certum gradum attemperatas permanere in mixto. De cæteris vero corporibus, ex quibus alia generantur, non potest esse verum, quod in eis permanent, etiam secundum virtutes, quia nec eorum qualitates eo modo in eis permanent, sed nuda tantum materia.

44

Ad secundum distinguendum est consequens prioris enthymematis, quod mixtum non sit magis compositum, quam elementum; nam si ex parte solius compositionis substantialis intelligatur, concedi potest; si vero ex parte qualitatum, ac dispositionum, quas postulat forma mixti, falsum; nam forma elementi solum pro dispositionibus postulat duas qualitates non contrarias: forma vero mixti omnes qualitates contrarias, & ideo ex parte harum maiorem habet compositionem, immo etiam ex parte substantiæ quodammodo dici potest habere maiorem, quia cum forma mixti naturaliter postulet talem compositionem qualitatum contrariarum; quodam ratione virtuali dicitur composita, & magis composita, atque adeo minus simplex, quam forma elementi, in qua solum duæ contrariæ virtute continentur. Meri-

to ergo communi modo loquendi, & concipiendi elementa dicuntur corpora simplicia, mixta vero composita; non solum propter compositionem qualitatum contrariarum, sed etiam modo propter compositionem ex materia, & forma quadam ratione virtuali mixta, vel composita.

D V B I V M.

Quidnam sit elementa virtualiter contineri in mixto?

PRæsupponitur ex questione iam pagitata, quod elementa inant virtualiter in mixto, dubitatur vero quidnam sit virtute in eo permanere. Duo autem possuut significari, dum dicitur elementa permanere virtualiter in mixto: primum, quod permaneat per suas virtutes, aut qualitates proprias, nempe calorem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem eandem numero, vel saltem specie, in ista diversis opinionones de subiecto accidentium. Secundum, quod permanent per suas formas substantiales virtute contentas in forma substantiali mixti.

45

Et prima opinio esset, utroque modo permanere elementa in mixto virtualiter. Ita Scotus in 2. d. 15. quæst. vnicæ §. *Sed tamen*. Gregorius, & Gabriel. d. 16. *Ægid.* 2. lib. de generat. textum 48. Colonienfis cap. præsentii. Postremam vero continentiam virtutalem formarum substantialium exemplant exemplo medij caloris, ut viridis, vel rubei, qui dicitur virtute continere extremos, in quantum utroque participat, & quasi convenientia quædam virtutis; est: neutrum vero ex-

46

tremorum cōtinet alterū, quia neq; ipsum participare dicitur.

Secunda opinio tenet elementa permanere virtualiter in mixto, solum, quia virtutes, seu qualitates eius in eo manent, nō quia forma mixti virtute continet formas substantiales elementorum. Ita Caietanus 1. p. q. 76. artic. 4. ad finem. Probat hoc argumento: si forma substantialis mixti virtute contineret substantiales formas elementorum, in aliquo genere causæ formalis, vel efficiētis eas cōtineret: formalis quidem, quia tribueret materiæ esse earum, sicut anima sensitiva continet vegetatiuā, quia tribuit corpori esse vegetatiuū, vel efficiētis; quia posset eas effectiue producere in materia, vt corpora cœlestia virtute continēt qualitates elementorū, quia eas produciunt in corporibus, vel certe quia operationes, quas exerceat formæ elementorū, posset forma mixti perfectius exercere, vel æquē saltem perfectē, sed neutro modo eas continet: ergo ratione talis cōtinentiæ virtualis non erit verū, quod elementa permaneāt virtualiter in mixto, sed solum ratione qualitatum. Probarur minor, quia forma mixti non tribuit materiæ esse substantiale ignis, aquæ, terræ, & aëris, vt per se est manifestum: ergo non continet formas eorum in genere causæ formalis. Sed neque in genere efficiētis, quia nec potest formas elementorum effectiue producere, vt produciunt corpora cœlestia, nec operationes eorum æquē perfectē exercere, sed quas potest, iam minore longe perfectione: non enim potest lapsi calefacere sicut ignis, nec sicut aqua infrigidare.

47

Secundo probari potest, quia id, quod continet virtute aliud, perfe-

ctius illo esse debet: ergo si mixtum virtute continet formas substantiales elementorū, perfectius debet esse substantialiter, non solū singulis, sed omnibus simul sumptis, cum omnia simul sumpta continet substantialiter. Quod tamen de pluribus mixtis videtur absurdū, immo etiā de omnibus, quia licet mixta viuētia perfectiora sint singulis elementis, atq; etiam omnibus simul sumptis, hoc non habent sub ratione mixtorum, sed ex ratione speciali animæ habitis superiorem gradum essendi respectu elementorum.

Nostra sententia hac distinctione explicabitur, per quam ad concordiam reuocari possunt duo isti modi dicendi, quāuis contrarij videantur. Dupliciter contingit vnam formam substantialem virtute continere alteram; primo, ita vt eā per se sumptā, atque immediatē continet, quā pacto forma sensitiva continet vegetatiuam, vel cœlestes continent elementares. Et ille modus continue tiæ perfectissimus est, & non formalis tantū, sed per eminentiam, & ideo non reperitur, nisi in formis habentibus superiorem gradum, vel modū essendi. Secundo modo potest contingere, quod vna forma dicatur cōtinere alteram, non per se sumptam, nec immediatē, sed quia continet aliquam virtutē, vel dispositionē eius propriam: nam cum talis dispositio sit quasi inchoatio eiusdem formæ substantialis in materia, illud, quod continet hanc dispositionē formaliter, dicitur quoadam ratione virtuali continere talem formam, non per se sumptā, nec immediatē, sed quia talem eius virtutē cōtinet, & ideo quasi remotē, & non secundū se, sed per aliquid ad eam pertinens. Mixtū igitur non continet virtute formas sub-

48

stan-

stantiales elementorum secundum se sumptis, nec immediata continentia, ut probat euidenter argumentum Caietani, sed in quantum continet virtutes, seu qualitates, quæ sunt dispositiones eorum propriæ, & quasi inchoationes earumdem formarum in materia; & continentia hæc respectu eiusdem virtutis est proxima, sed respectu formæ substantialis remota; & per quam non potest dici perse, vel secundum se contineri, sed solum per aliquid sui non pertinens ad propriam substantiam. Modus igitur dicendi Caietani veritatem habet iuxta primum modum continentæ: modus vero Scoti iuxta secundum, & quia modus ille continendi proprius est, iste vero improprius, quamuis in solo modo loquendi differre videantur Scotus, & Caiet. magis proprie loquitur iste quam ille. Quare argumentum Caietani concedendum est, quia de primo modo continendi formas substantiales elementorum conuenit, sed non de secundo. Et eodem modo ad aliud argumentum distinguendum est consequens; nã si modo priori contineret mixtum formas substantiales elementorum non solum deberet esse perfectius, sed in superiori alio gradu, vel modo essendi, sed eum hoc modo eas non contineret, non sequitur id habere. Ex modo autem posteriori continendi non sequitur perfectius esse debere omnibus elementis simul sumptis, quia non postulat virtutes eorum pro dispositionibus in materia secundum gradum ita perfectum, ac formæ illorum, nec imperfecte operantur per easdem virtutes, aut qualitates. An vero necesse sit perfectius esse singulis elementis; respondeo non esse necessarium, quod à posteriori probari potest, cum videamus mixta quædam adeo imperfecta, ut licet omnibus

qualitatibus elementorum constet, non habent virtutem generandi sibi similia, ut lapides & similia.

QVÆSTIO V.

An virtutes, seu qualitates elementorum permanent formaliter in mixto?

FX questione præcedente videtur hæc resultare; nam in ea asseritur est, elementa non manere formaliter in mixto, hoc est secundum proprias formas substantiales, sed virtute tantum; & cum dubitatum fuerit, quidnam sit virtute, aut potentia permanere in mixto, respondimus, virtute permanere idem esse, ac permanere per suas virtutes, seu qualitates, quæ ad certum gradum immoderate sunt dispositiones naturales formæ mixti, quæ sequitur permanere etiam eisdem numero qualitates, si earum subiectum sit materia prima, vel eisdem secundum speciem, si subiectum sit compositum, ad cuius corruptionem corruptur accidentia omnia, quæ in ipso erant; sequuntur vero alia eis similia. Duplitem autem possunt excogitare has qualitates elementorum permanere in mixto per se, & formaliter; sicut per se, & formaliter sunt in ipsis elementis, quãuis non in eodem gradu, sed remissiori in mixto sint: vel non per se, & formaliter, sed quadam ratione virtuali; ita ut per actionem, & reactionem harum qualitatibus, per quas miscentur elementa, resultet quædam quædam qualitas ab eis distincta, simplex quidem formaliter, sicut ipsæ etiam simplices sunt, sed virtute eas continens; & qualitas hæc sit, & dicatur proprium temperamentum mixti,

sed à generatione vnus mixti ex alio: hæc enim licet sit productio corporis mixti, non est mixtio: cū notū sit definitionem ei non conuenire.

QVÆSTIO III.

Quenam sit causa per se, & immediata mixtionis?

29 **P**Ræsupposita iam possibilitate naturali mixtionis, & explicata definitione eius, per quā à cæteris mutationibus distinguitur, causam eius efficiētē per se, & immediatā querimus, à qua fiat. Et prima opinio quorūdam recentiorum asserit nō esse quærdam aliam causam per se, præter miscibilia ipsa, à quibus produclitur forma mixti hoc ordine, vt cum non informantur simul omnes partes, materiæ eorūdem miscibillium à forma mixti, quæ introduclitur, sed prius quædā, deinde aliæ, in his partibus, quæ informantur prius, produclatur forma mixti efficiētē à formis miscibillū existentibus in alijs partibus materiæ; in alijs vero partibus, quas postea informat, produclatur ab eisdē partibus formæ mixti iam informantibus partes priores; & sic in tota materia miscibillium ab alijs, & alijs partibus eiusdem formæ mixti de nouo informantibus. Nec sequitur, inquit, quod effectus sit perfectior in ea causa: nam licet forma mixti sit perfectior singulis formis elementorū, non tamē omnibus simul sumptis, à quibus primo produclitur, hoc est, in prioribus partibus materiæ. Nec etiā sequitur, quod idem sit causa propriæ corruptionis, nā diuersæ sunt partes formarū miscibillium, à quibus produclitur forma mixti in prioribus partibus materiæ, à parti-

bus earūdem formarum expulsi, vel corruptis; quare solum sequitur quæsiā partes formarū miscibillū esse causam corruptionis aliarum partium earūdem formarum, à quibus realiter distinguntur; & ideo diuersæ sunt res, quæ causant corruptionem aliarum. Et tandem non sequitur, quod forma mixti produclatur à re non existēte, nam partes illæ formarum miscibillium, à quibus producluntur priores partes formæ mixti, non corrumpuntur eodem tempore, sed sequenti, & ideo verā existentiam habent, dum actu causant.

30 **P**robatur hac ratione, in effectibus naturalibus, qui passim producluntur in his inferioribus in specie, & in indiuiduo determinatis, non est recurrendum ad causas vniuersales, sine vrgētī necessitate, sed particulares, ac determinatæ debent eis assignari; sed mixta, quæ producluntur per concursum elementorum sunt determinati effectus in specie, & in indiuiduo, vt per se est manifestum: ergo à causis particularibus debet per se immediatē produclī, & non ab vniuersalibus. Non est autem assignabilis alia causa particularis, à qua produclatur præter miscibilia ipsa, quibus talis effectus tribui potest; vt ostensum est: ergo eis tribuendus est, & nō causis vniuersalibus, à quibus non est in hoc casu recurrendum.

Hæc tamen sententia apertē falsa est, quamuis probabillis iudicetur à Toletō q. vlt huius lib. quantum ad mixta non viuētia. Probatur primo, quia cuiuslibet effectus per se intenti à natura debet dari causa per se immediata; sed mixtum, quod produclitur per concursum miscibillū est, effectus per se intentus, & productus à natura: ergo debet habere causā per se immediatam. Sed miscibilia non possunt

possunt esse causa per se illius, ut asserit prædicta sententia ergo falsa erit. Probatur minor, quia quodlibet agens naturale applicatum passo per se intendit illud sibi assimilare, sicut per se intendit producere sibi simile: ergo dum miscibilia concurrunt ad agendum, & patiendum, quodlibet intendit conuertere in se suum contrarium, & per talem conuersionem producere sibi simile in sua specie, ut ignis ignem, & aqua aquam. Mixtum uero, quod ex concursu omnium sequitur, est distinctum specie ab omnibus, & singulis: ergo non intenditur per se ab aliquo eorum, nec ab omnibus; sed per accidens sequitur respectu eorum, cum sequatur præter intentionem; quare repugnat produci ab eis tanquam à causis per se.

31 Probatur secundò, quia sæpe contingit mixtum productum ex concursu elementorum esse corpus uiuens, sed dum producitur per concursum aquæ, terræ, & aëris imperfecta quedam animalia: sed elementa non possunt esse principalis causa corporis uiuentis, cum sit essentialiter perfectius, nõ solum singulis, sed etiam omnibus simul sumptis: ergo repugnat miscibilia esse causam principalem mixtionis, aut mixti per eam producti, sed ad summum poterunt esse instrumenta uniuersalium causarum per se illud producentium. Et hoc idem argumentum uidetur conuincere in quibuscumque mixtis etiam non uiuentibus; nam quodlibet mixtum uirtute continet omnia elementa: ergo perfectius est singulis, atque etiam omnibus. Probatur consequentia, quia id, quod sua uirtute continet aliud, præsertim si sit alterius speciei essentialiter debet esse perfectius illo; sed mixtum est alterius speciei ab elementis, & uirtute ea continet: ergo

est perfectius singulis, & omnibus; quare repugnat esse effectum eorum, ut causa præcipua eius.

Secunda opinio tenet, causam præcipuam, atque per se mixtionis, & mixti producti non esse miscibilia, neque aliquam aliam particularem, sed disposita materia pro forma mixti per actionem, & reactionem eorundem miscibilium introduci in eam per actionem causæ uniuersalis. Ita Albertus Magnus tractat. 6. cap. 4. & lib. 2. de animalibus tractat. 1. cap. 8. D. Thomas in commentariis huius decimicapitis, Toletus quæst. vltima huius libri, & omnes fere recentiores Et hæc est uera, & tenenda. Probatur hac ratione Mixtio, & corpus mixtum debet habere causam per se, à qua procedat; sed causa per se non sunt miscibilia, ut probauimus, nec est excogitabilis alia subularis: ergo necessario recurrendum est ad Sole, & alias cælestes uirtutes, à quibus tanquam à causis per se procedat. Hæc autem sententia sic probata, hac distinctione explicanda est. Mixta, quæ ex concursu miscibilium producuntur in rerum natura sunt in duplici differentia; quædam uiuentia, licet imperfectissima: (nam uiuentia perfecta, licet sint mixta corpora, nõ producuntur per mixtionem, nempe ex semine deciso ab alio uiuente) alia non uiuentia, ut lapides, metalla, & his similia. Et mixto, per quam procedunt uiuentia, non est reducenda in corpora cælestia tanquam in causam principalem, quia uiuens quodcumque perfectius est illis essentialiter; & ideo non possunt attingere productione eius tanquam præcipua causa, quia hæc perfectior debet esse suo effecto, si sit æquiuoca, vel æquæ perfecta, si sit uniuoca: quare necessæ est,

32

dam dicit de elementis existentibus in mixto, que non possunt esse vera, nisi in eo sint secundum proprias formas substantiales: ut capite presenti in fine definiens mixtionem ait, *Mixtio est miscibilium alteratorum unio*, sed quæ alterantur, non corrumpuntur, sed permanent secundum formas substantiales: ergo sic permanent in mixto elementa, alioquin si substantialiter corrumpentur, non bene diceretur mixtio alteratorum unio, sed corruptorum potius dici deberet. Et 2. lib. de anima text. 39. docet, quod nisi in corporibus animatus anima tineret, vel detineret elementa, discederent ab eis, & in diuersa loca tenderent, in quæ naturaliter inclinantur, ut ignis sursum, & terra deorsum, quod patet verum esse non posse de solis qualitatibus, quæ nec discedunt à subiecto, nec mouentur per se localiter: ergo intelligi debet de elementis ipsis secundum formas substantiales, ut verum sit, & 1. lib. de Cælo text. 7. asserit corpora mixta moueri ad locum elementum in eis prædominantis, ut lapis ad terram, quæ in eo prædominatur; & in 2. lib. text. 12. & lib. 3. text. 68. probat elementa non habere propriam figuram, quia si haberent propriam, eam conseruarent in mixto, & ideo non posset ex eis indifferenter componi mixta diuersæ figuræ. Et tandem 1. lib. de anima text. 3. dubitat, quare sensus non sentiant elementa, ex quibus consistunt, & respondet, quia non est mediū inter sensum, & talia elementa, sed immediata sunt in eo, & ideo non sentiuntur, quia sensatio requirit mediū, ut visus, & auditus aerem, vel aquam. Hæc autem omnia patet non esse vera, si elementa solū sint in mixto secundum suas virtutes, & non secundum formas substantiales. Sentit ergo Arist. hoc potestiori modo in eo permanere.

31
 Probatur deinde ratione primo, quia si non manet in mixto forma substantiales elementorum; ergo solum permanebit materia; vnde sequitur non alio modo permanere in eo; ac permanet quodcumque corpus in alio ex eo genito, ut aer in aqua, si ex eo fiat. Consequens autem falsum esse probatur ex eo, quod ne in omni quod dicit corruptum virtute permanere in genito, & omnes affirmant elementa virtute saltem permanere in mixto: ergo sentitur aliquid aliud præter materiam permanere. Verbum etiam *Saluantur enim virtutes eorum*, apud Aristotelem plus significat, quia virtutes eorum permanere in potentia materiam, quia si sic solum permanent: ergo corrumpuntur secundum esse actuale corrumpitur non saluatur, alioquin omnia, quæ moriuntur, vel pereunt, dicerentur saluari, cum permaneat materia eorum, in cuius potestate continentur forma, & accidentia.

36
 Secundo, quia si elementa non manent in mixto secundum formas substantiales; sequitur mixtum non minus esse corpus simplex, quam elementa; consequens est falsum; ergo falsum est etiam, quod elementa non manent formaliter in mixto. Sed probatur consequentia, quia si in mixto non manent formæ substantiales elementorum: ergo solum habebit compositionem substantialem ex materia, & forma; & accidentalem ex subiecto, & accidentibus, nempe ex qualitatibus elementorum; sed utramque compositionem habent elementa, ut per se est manifestum, & nihilominus dicitur corpora simplicia: ergo alia compositio substantialis ex formis elementorum necessario ponenda est in mixto, propter quam non possit appellari corpus simplex.

Secunda opinio negat elementa
 A a a per.

permanere in mixto secundū formas substantiales, sed has corrupti docet in mixtione, & nihil aliud substantiale eorū permanere præter materiam. Ita D. Tho. 2. contra gent. cap. 55. & 56. & ibidē Ferrar. 1. p. q. 76. art. 4. ad 4. & ibidem Calet. Scorus In 1. d. 11. q. 1. & ibidem Gregorius, Gabriel, Herueus, atq; Capieol. Sonzln. 10. Metaph. q. 17. Iauel. 8. Metaph. q. 4. Ægidius quodlib. 4. q. 15. & omnes serē interpretes Arist. capite præsentī, præsertim Albertus Saxoniz q. 15. Ma. sil. q. 21. Astudillo q. vlt. Tolet. q. 27. & cum eis Vallesius lib. de sacra Philosophia cap. 1. vbi probat hanc fuisse mēte Platonis, Hippocratis, & Galeni, & hæc sententia non solū probabilior est, sed vera & tenenda.

37

Probatur duobus testimonijs Aristotelis satis expressis. Primum habetur capite præsentī textu 84. his verbis, *Videntur enim ex, quæ miscentur prius ex separatis conuenientia, & possibilia separari rursus; neque permanenti igitur aëri, ut corpus, & album; neque corruptuntur, neque alterum, neque ambo; saluantur enim virtutes eorum.* Secundum verò reperitur lib. 2. de partibus animalium cap. 1. non longe à principio; vbi sic ait, *Cū itaque triplex sit compositio, prima statim potest ea, quæ ex primordijs conficitur bis, quæ nonnulli elementa appellant, terram dico, aquam, aërem ignem; sed melius forte dici potest ex virtutibus confici elementorum, hisque non omnibus, sed ut ante expostum est, humiditas enim, & siccitas, & caliditas, & frigiditas materia corporum sunt compositorum cætera autem differētia eas sequuntur.*

Probatur deinde experientia, & ratione. Experientia quidem, nam plura generantur mixta sub aquis, nempe omnes pisces, sed in eo loco nec

potest existere naturaliter elementū ignis, neque illuc vsq; deferri, vt per se est manifestum Et de aëre vix potest intelligi, quod sub aqua sit in omnibus illis partibus, in quibus generantur: ergo euidenter saluum probatur, quod elementa sint in mixto secundū proprias formas substantiales; & pariter ratione de mixtis, quæ generantur in aëre, euidēs est non posse constare elemento terræ, quod naturaliter repugnat illuc vsq; ascendere. Ratione vero primo, quia si elementa manent in mixto secundū formas substantiales, vel in singulis partibus materię eiusdem mixti omnes permanent, vel singulæ tantum in singulis partibus eiusdē materię. Si primum concedatur, euidenter ex eo sequitur plures formas substantiales informare eandē partem materię, quod naturaliter salte esse impossibile docet omnes. Si verò dicatur secundum, sequitur nullā dari veram, & propriā mixtionem. Probatur consequentia, quia vna ex conditionibus omnino necessarijs veræ mixtionis est, quod quælibet pars corporis mixti sit mixta; sed nulla daretur pars corporis mixti, quæ mixta esset, si in nulla essent omnes formæ elementorū, vt per se est manifestū: ergo nec daretur propria mixtio. sed solū coniunctio quædā localis elementorū; nā quodlibet esset separati ab alio secundum formam substantialem, atque etiam secundam materiam.

Secundò, si elementa permanent in mixto secundum proprias formas substantiales, vel præter illas habet mixtū aliam substantialem formā, vel non. Si non habet aliā, sequitur primo, nullū dari mixtum animatū, aut viuens, quia formæ elementorū non sunt animæ, sed ea inferiores. Secundò sequitur, nec mixta corpora distingui.

38

39

stingui specie inter se, neq; ab elementis, & utrumq; est absurdū. Sed probatur consequentia hæc, quia distinctio specifica corporū est per formas substantiales, sed omnia mixta habēt eadē formas substantiales elementorū, & nullā aliam: ergo non distinguuntur inter se, nec ab elementis simul sumptis, quorū formas habēt, & præter eas non habēt aliā, per quā distinguantur ab eis. Si vero dicatur habere aliam formā, euidenter sequitur, in singulis partibus materię dari duplicē ad minus formā substantialem. Probatur consequentia, quia forma mixti, quę datur distincta à formis elementorū, nec cessariū debet informare totā materiā elementorū, ut totum corpus sit mixtū: ergo debet etiā informare omnes, & singulas partes eius; sed in singulis partibus reperitur singulæ scilicet formę elementorū: ergo ut minimum informabuntur singulæ duabus formis substantialibus, nempe propria & cōmuni forma mixti omnes informante.

Ad argumentū oppositę sententię respondendū est, quod tres illę definitiones elementū ab Arist. traditę diuersis modis exponuntur à diuersis authoribus. Nam primā, & terciā exponit Scot. vbi sup. d. ad dictum comment. nō de consuetis, aut vulgaribus elementis, terra, aqua, aere, & igne, sed de materia prima, quę est primū elementum, ex quo cōponuntur omnia corpora. Quę expositionem sequitur Tolet. vbi sup. ad 1. & si hæc expositio vera sit, nihil ex his definitionibus probatur a diuersis nostrā sententiam. Sed magis ad mentem Arist. videtur expositio D. Thom. asserentis easdem definitiones etiam cōuenire consuetis elementis, ex quibus componuntur mixta; quod videtur colligi ex verbis secundę definitionis. Et

luxe hęc expositionē dicendum est, ad rationē elementi sufficere, quod actu, vel virtute iustit ei, quod ex eo cōponitur, ut Arist. ipse docet in vtroque testimonio pro nostrā sententia adducto; nam in primo ait mixta cōponi ex elementis, vel potius ex virtutibus eorū; & in secūdo non manere in eo actu, neque etiam corrumpi, sed virtutes eorū in eo saluari. Secunda vero definitio hūc sensum habet, quod mixtum diuiditur, aut resoluitur in elementa, quia quando ex eo generantur elementa, vnum, vel multa, quasi ab eo dicuntur separari, & separatio hæc, quasi diuisio vocatur, vel etiam resolutio.

Definitio etiā mixtionis diuerso modo intelligitur à diuersis; nā quidam verbum illud *Alteratorum*, idē esse aiunt, atque *Corruptorum*, quia per mutuam alterationem corrumpuntur miscibilia, & sic corrupta vniuntur materię eorū sub eadē forma mixti. Hęc tamen expositio non est ad mentem Aristotelis, qui verbū illud de vera alteratione præcedente intelligit, nō de corruptione eā subsequente, ut ex contextu totius capituli est manifestū. Sensus igitur definitionis satis est manifestus ex dictis à nobis in 2. q. nam mixtio non solū dicit formale, nempe introductionē formę mixti: hæc enim sola mixtio non est, cum conister reperiri in qualibet generatione vniuersi mixti ex alio; sed dicit etiā materiale, & connotatum, nempe concursus miscibilium se alterantium; immo pro hoc tantū supponit, licet illud de formali significet, & ideo mellus dictum est *alteratorum*, quàm corruptorum, quia concursus miscibilium se alterantium mixtio vocatur; quāuis per alterationem se corrumpant, sed diuina corrupta sunt, mixtio nō est, licet

fit introductio formæ mixtæ, quæ nõ habet rationem mixtionis, nisi in ordine ad alterationem præcedentem, sicut albedo non facit album, nisi in ordine ad corpus, cui inhæret.

Illud verò ex 2. lib. de anima; nempe, quod dissoluerentur elementa, & defineret esse mixtum, nisi ibi esset forma mixti quasi ea continens: argumentum quoddam Aristotelis est tactum aduersus Empedoclem, qui ponebat integra elementa in mixto, non solum secundum formas substantiales, sed etiam secundum suas qualitates perfectas; addens, augmentum eiusdem mixti corporis non provenire à forma eius: quo supposito probat Aristoteles, quod si ita esset, dissoluerentur elementa; nam si forma mixti nihil agit, nec ab ea procedunt operationes; nec possent elementa detineri, vel contineri ab ea, sed vnumquodq; discederet in suum locum naturalem tendens: nihil ergo prebat testimonium hoc aduersus nostram sententiam. Aliud vero de motu mixti ab elemento prædominante ex propria sententia Aristotelis est. Ideo respondeo, quod potentia motiva ut gravitas, aut leuitas, à qua mouetur mixtum ad suum locum naturalem, est quædam secunda qualitas procedens ex mixtione primarum, vt docet expresse Aristoteles 2. lib. de partibus animalium in principio; Ideo si in mixtione elementorum prædominetur ignis secundum suas qualitates, generabitur mixtum simile naturæ eius, non solum secundum substantiam, sed etiam secundum virtutem motiuam, quæ eã consequitur; eritq; leue ad similitudinem ignis. Si vero in mixtione prædominetur terra secundum suas qualitates, generabitur mixtum ei simile in substantia, & gravitate: & cum mo-

tus sequatur ex virtute motiua, mouebitur mixtum ad locum elementum prædominantis; cum sit ei simile in substantia, & in virtute motiua; vt lapsus ad locum terræ. Prædominatio vero elementum huius, vel alterius in mixtione secundum qualitates eorũ intelligitur, per quas agunt, & patiuntur; & vnum dicitur potentius altero, & consequenter prædominãt in mixto. Quare dum dicitur mixtum moueri ab elemento prædominante, sensus est, moueri à virtute motiua simili elemento prædominari, quia procedit talis ratio eiusdem elementum prædominantis in mixtione per suas qualitates; quare ex hoc solum sequitur permanere elementa in mixto secundum suas qualitates, non secundum formas substantiales.

Aliud verò de figuris argumentum quoddam est contra Democritum, vt contextus eiusdem litteræ ostendit; ponebat enim Philosophus iste corpora componi ex atomis, tamquã ex elementis, à quibus proprias figuras dicebat esse inseparabiles; quo supposito arguit bene Aristoteles, quod ex talibus elementis non possent componi mixta diuersæ figuræ, qualia esse in rerum natura experimur.

Vltimum testimonium difficultate caret, loquitur enim Aristoteles in eo, non de substantiis elementorum, sed de qualitatibus eorum, quare sensus est, elementa, quæ sunt in sensibus, vel organis eorum nõ sentiri ab eis; id est qualitates elementorum, ex quibus componuntur eadem organa, eũ sint mixta, non sentiri; quia immediate eis inhærent, & nullum datur medium, quod necessariò postulat sensatio.

Ad primum argumentum concedenda-

42

43

endum est, nihil ex elementis permanere in mixto præter materiam, quia neque eadem numero qualitates permanent, sed corumpuntur cū formis substantialibus, sed permanent alię similes in certo gradu, quas postulat forma mixti introducta; & in hoc sensu dicitur, permanere elementa in mixto secundum suas qualitates ab his, qui cum Divo Thoma, ac nobiscum tenent accidentia inhæreere composito, tamquā proprio subiecto; qui vero immediatē dicūt materię inhæreere, consequenter concedunt easdem numero qualitates elementorum ad certum gradum attemperatas permanere in mixto. De cæteris vero corporibus, ex quibus alla generantur, non potest esse verū, quod in eis permaneant, etiam secundum virtutes, quia nec eorū qualitates eo modo in eis permanent, sed nuda tantum materia.

44 Ad secundum distinguendum est consequens prioris enthymematis, quod mixtum non sit magis compositum, quàm elementum; nam si ex parte solius compositionis substantialis intelligatur, concedi potest; si vero ex parte qualitatum, ac dispositionum, quas postulat forma mixti, falsum; nam forma elementi solum pro dispositionibus postulat duas qualitates non contrarias: forma vero mixti omnes qualitates contrarias, & ideo ex parte harum maiore habet compositionem, inmo etiam ex parte substantiæ quodam modo dici potest habere maiorem, quia eū forma mixti naturaliter postulet rationem compositionem qualitatum contrariarum; quadam ratione virtuali dicitur composita, & magis composita, atque adeo minus simplex, quàm forma elementi, in qua solum duę contrarię virtute continentur. Meri-

to ergo communi modo loquendi, & concipiendi elementa dicuntur corpora simplicia, mixta vero composita; non solum propter compositionem qualitatum contrariarum, sed etiam modo propter compositionem ex materia, & forma quadam ratione virtuali mixta, vel composita.

D V B I V M.

Quidnam sit elementa virtualiter contineri in mixto?

PRæsupponitur ex questione iam 45 agitata, quod elementa inane virtualiter in mixto, dubitatur vero quidnam sit virtute in eo permanere. Duo autem possunt significari, dum dicitur elementa permanere virtualiter in mixto: primum, quod permaneat per suas virtutes, aut qualitates proprias, nempe calorem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem easdem numero, vel saltem specie, iuxta diversas opiniones de subiecto accidentium. Secundum, quod permaneat per suas formas substantiales virtute contentas in forma substantiali mixti.

Et prima opinio asserit, utroque modo permanere elementa in mixto virtualiter. Ita Scotus in 2. d. 15. quæst. vnica §. Sed tamen. Gregorius, & Gabriel. d. 16. Regid. 2. lib. de gener. ad textum 48. Colonienſis cap. præsentii. Postremam vero continentiam virtuales formarum substantialium explicat exemplo medij caloris, ut viridis, vel rubci, qui dicitur virtute continere extremos, in quantum utroque participat, & quasi eouentientia quędam utriusque est: neutrum vero ex-

tremorum cōtinet alterū, quia neq; ipsum participare dicitur.

Secunda opinio tenet elementa permanere virtualiter in mixto, solum, quia virtutes, seu qualitates eius in eo manent, nō quia forma mixti virtute continet formas substantiales elementorum. Ita Caietanus 1. p. q. 76. artic. 4. ad finem. Probat hoc argumento; si forma substantialis mixti virtute contineret substantiales formas elementorum, in aliquo genere causæ formalis, vel efficiētis eas cōtineret: formalis quidem, quia tribueret materiæ esse earum, sicut anima sensitiva continet vegetatiuā, quia tribuit corpori esse vegetatiuū, vel efficiētis; quia posset eas effectiue producere in materia, vt corpora cœlestia virtute continēt qualitates elementorū, quia eas produciunt in corporibus, vel certe quia operationes, quas exercent formæ elementorū, posset forma mixti perfectius exercere, vel æquē saltem perfectē, sed neutro modo eas continet: ergo rationalis cōtinentiæ virtualis non erit verū, quod elementa permaneāt virtualiter in mixto, sed solum ratione qualitatum. Probat minor, quia forma mixti non tribuit materiæ esse substantiale ignis, aquæ, terræ, & aeris, vt perse est manifestum: ergo non continet formas eorum in genere causæ formalis. Sed neque in genere efficiētis, quia nec potest formas elementorum effectiue producere, vt produciunt corpora cœlestia, nec operationes eorum æquē perfectē exercere, sed quas potest, iam minore longe perfectione: non enim potest lapis calefacere sicut ignis, nec sicut aqua infrigidare.

47

Secundo probari potest, quia id, quod continet virtute aliud, perfe-

ctius illo esse debet: ergo si mixtum virtute continet formas substantiales elementorū, perfectius debet esse substantialiter, non solū singulis, sed omnibus simul sumptis, cum omnia simul sumpta continat substantialiter. Quod tamen de pluribus mixtis videtur absurdū, immo etiā de omnibus, quia licet mixta viuētia perfectiora sint singulis elementis, atque etiam omnibus simul sumptis, hoc non habent subtractione mixtorum, sed ex ratione specialis animæ habētis superiorem gradum essendi respectu elementorum.

Nostri sententia hac distinctione explicabitur, per quam ad concordiam reuocari possunt duo isti modi dicendi, quāuis contrarij videantur. Dupliciter contingit vnam formam substantialem virtute continere alteram; primo, ita vt eā per se sumptā, atque immediatē continet, quo pacto forma sensitiva continet vegetatiuam, vel cœlestes continent elementares. Et ille modus continentiæ perfectissimus est, & non formalis tantū, sed per eminentiam, & ideo non reperitur, nisi in formis habentibus superiorem gradum, vel modū essendi. Secundo modo potest contingere, quod vna forma cōtinet alteram, non per se sumptam, nec immediatē, sed quia continet aliquam virtutē, vel dispositionē eius propriam: nam cum talis dispositio sit quasi inchoatio eiusdem formæ substantialis in materia, illud, quod continet hanc dispositionē formaliter, dicitur quadam ratione virtuali continere talem formam, non per se sumptā, nec immediatē, sed quia talem eius virtutē cōtinet, & ideo quasi remotē, & non secundū se, sed per aliquid ad eam pertinens. Mixtū igitur non continet virtute formas substan-

48

stan-

stantiales elementorum secundum se sumptas, nec immediata continentia, ut probat euidenter argumentū Caietani, sed in quantum continet virtutes, seu qualitates, quæ sunt dispositiones eorum propriæ, & quasi inchoationes earumdem formarum in materia; & continentia hæc respectu eiusdem virtutis est proxima, sed respectu formæ substantialis remota; & per quam non potest dici perfecte, vel secundum se contineri, sed solum per aliquid sui non pertinens ad propriam substantiam. Modus igitur dicendi Caietani veritate non habet iuxta primum modum continentiae: modus vero Scoti iuxta secundum, & quia modus ille continendi proprius est, iste vero improprius, quamuis in solo modo loquendi differre videantur Scotus, & Caiet. magis proprie loquitur iste quam ille. Quare argumentum Caietani concedendum est, quia de primo modo continendi formas substantiales elementorum coniuncti, sed non de secundo. Et eodem modo ad aliud argumentum distinguendum est consequens; nam si modo priori contineret mixtum formas substantiales elementorum non solum deberet esse perfectius, sed in superiori alio gradu, vel modo essendi, sed cum hoc modo eas non contineret, non sequitur id habere. Ex modo autem posteriori continendi non sequitur perfectius esse debere omnibus elementis simul sumptis, quia non postulat virtutes eorum pro dispositionibus in materia secundum gradum ita perfectum, ac formam illorum, nec imperfecte operatur per easdem virtutes, aut qualitates. An vero necesse sit perfectius esse singulis elementis respondeo non esse necessarium, quod a posteriori probari potest, cum videamus mixta quaedam adeo imperfecta, ut licet omnibus

qualitatibus elementorum constet, non habent virtutem generandi sibi similia, ut lapides & similia.

QVÆSTIO V.

An virtutes, seu qualitates elementorum permaneant formaliter in mixto?

FX questione præcedente videtur hæc resultare: nam in ea assertum est, elementa non manere formaliter in mixto, hoc est secundum proprias formas substantiales, sed virtute tantum; & cum dubitatum fuerit, quidnam sit virtute, aut potentia permanere in mixto: respondimus, virtute permanere idem esse, ac permanere per suas virtutes, seu qualitates, quæ ad certum gradum temperatae sunt dispositiones naturales formæ mixti, quæ sequitur permanere etiam easdem numero qualitates, si earum subiectum sit materia prima, vel easdem secundum speciem, si subiectum sit compositum, ad cuius corruptionem corruptur accidentia omnia, quæ in ipso erant; sequuntur vero alia eis similia. Duplitem autem possumus excogitare has qualitates elementorum permanere in mixto per se, & formaliter; sicut per se, & formaliter sunt in ipsis elementis, quavis non in eodem gradu, sed remissiori in mixto sint: vel non per se, & formaliter, sed quadam ratione virtuali; ita ut per actionem, & reactionem harum qualitatuum, per quas miscentur elementa, resultet quidam quaedam qualitas ab eis distincta, simplex quidem formaliter, sicut ipsæ etiam simplices sunt, sed virtute eas continens; & qualitas hæc sit, & dicatur proprium temperamentum mixti.

mixti; propriaq; dispositio in materia præcedens pro forma eiusdem mixti introducenda. Et si hoc verum est, non permanent qualitates elementorum formaliter in mixto, sed solū virtualiter in vna illa qualitate superiori contentæ, vel nulla resultet talis qualitas distincta, sed qualitates ipsæ elementorum per se, & formaliter permanent in certo quodā gradu, & proportione; & ipsæmet sic attemperatæ sint propriū temperamentum mixti, propriaq; dispositio materiæ ad introductionem formæ mixti.

§ 1 Et prima opinio tenet non permanere per se, & formaliter, sed virtute tantum ratione illius temperamēti, quod qualitas quædam superior est, in qua virtualiter continentur. Ita Scotus in 2. distin. 15. q. vnicæ. §. id tamen. Albertus Magn. 1. lib. Physic. tit. 2. cap. 1. Durand. 1. quæst. prologi num. 19. & in 4. dist. 12. q. 1. Gregor. in 1. dist. 17. q. 3. art. 3. Iauellus 8. Metha. q. 4. Sonzinas. 10. Metha. q. 12. & 17. Herucus tractatu de pluralitate formarum. Probatur testimonio Aristotelis 1. lib. de generatione textu 48. vbi per mixtionem calidi & frigidi, humidi, & sicci ait generari mixtum, quod quasi medium est inter eadem extrema, nempe inter calidum, & frigidum; neutrum tamen extremorū: ergo sensus mixtum non esse calidum, neque frigidum formaliter, sed temperamentum quoddā habere medium, nempe qualitatem superiorem virtute continentem calorem & frigus: quo pacto videtur exponere verba eius Diius Thomas lectione 8. eiusdem libri ad finem; & ideo videtur tenere eandem sententiam.

§ 2 Sed probatur ratione. Primo, quia qualitates elementorum sunt natu-

rales eorum proprietates, vel naturaliter saltem emanantes à substantiis eorum; nam in eodē instanti, in quo generatur ignis, procedit ab eo calor tummus, & ab aqua summa frigiditas: ergo vbi non est substantia elementorū, non possunt reperiri qualitates istæ per se, & formaliter; sed elementa non sunt in mixto secundum formas substantiales: ergo nec possunt esse in eo secundū suas qualitates, nisi virtuali quadam ratione in vna aliqua superiori contentas. Secundo, contraria non possunt naturaliter esse simul in eodē subiecto; nam ex propria definitione habent mutuo se expellere ab eo; sed qualitates elementorum sunt propriisimè contrariæ: ergo nō possunt simul esse in mixto per se, & formaliter.

Secunda opinio est opposita, quod qualitates elementorum manent in se, & formaliter in mixto, & non vt virtute contentæ in alia qualitate, vel temperamento. Ita Diius Thomas 1. p. q. 76. artic. 4. ad quartum his verbis: *Ideo dicendum est secundū Philosophum in primo de generatione, quod formæ elementorum manent in mixto, non actu, sed virtute. Manent enim qualitates propria elementorum, licet remissa, in quibus est virtus formarum elementarium.* Quod etiam tenet in 1. distin. 19. q. 1. art. 4. & in 3. d. 16. q. 1. art. 1. idem etiam Caietanus 1. 2. q. 52. artic. 2. §. ad hoc dicitur, Capreol. in 1. d. 30. q. 1. ad primū contra primam conclusionem, Phil. 1. lib. de generatione ad textum 43. Ægidius ad textum 43. & 49. Vega 1. lib. de arte medendi cap. 1. Vallef. 1. lib. controuersiarum medicarum cap. 6. Toletus 1. lib. de gener. q. 18. & omnes serè expositores capite præsentī, & hæc est probabilior, & tenenda.

Pro-

53

Probatur testimonio Aristotelis caps. præsentis textu 84. ubi loquens de modo, quo elementa manent in mixto, ita ait: *Neque permanent igitur æstu, ut corpus, & album, neque corrumpuntur: neque alterum, neque ambo: saluantur enim virtutes eorum.* Quæ verba non possunt esse vera, si sola manent virtualiter in illa alia qualitate, quæ ponitur pro temperamento mixti: ergo contra mentem Aristotelis est talis sententia. Probatur antecedens, nam si solum manent virtualiter in illa qualitate: ergo corrumpuntur secundum proprias entitates, & rationes formales; quare non saluantur, ut asserit Aristotelis. Libro etiam 1. de partibus animalium capit. 1. docet expressè mixtum componi ex virtutibus elementorum: ergo permanent in eo formaliter. Probo consequentiam, quia si sic non permanent, non possunt componere.

54

Probatur deinde ratione. Primò, quia quanta illa qualitas, quæ ponitur pro dispositione materiæ ad introductionem formæ mixti, & pro temperamento eiusdem mixti, naturaliter est impossibilis: ergo non est ponenda. Antecedens sic probo, elementa in mixtione se corrumpunt per proprias qualitates: ergo per illas ad medietatem redactas disponitur sufficienter materia pro introductione formæ mixti. Probatur consequentia, quia eadem dispositio expellens formam præexistentem, disponit materiam ad introductionem sequentis, ut euidèti inductione constare potest in qualibet generatione: frustra ergo, & sine fundamento ponitur alia qualitas secunda ex commixtione primarum resultans pro dispositione materiæ ad formam mixti, & consequenter naturaliter est impossibilis, quia nihil po-

test natura frustra facere. Supposito etiã quòd daretur talis qualitas, falsum est, quòd non permaneat in mixto, quò quæ qualitates elementorum; quòd sic probo. Toto tẽpore mixtionis permanet qualitates istæ, cù per eas agant, & patiuntur elementa; vel ergo subiectantur in materia prima, vel in eisdem elementis: si primũ cõcedatur, euidenter sequitur permanere in mixto geaito, quia permanente subiecto non possunt accidentia eius perire, cum non sit agens, à quo destruantur; si vero sint in elementis, & ideo ad corruptionem illorũ corrumpantur istæ qualitates numero, necesse est alias similes succedere in re genita quia dispositiones sequentes similes sunt præcedentibus in qua cùq; generatione: ergo permanebunt formaliter in mixto. Deniq; non est minus falsum, quòd dicit eadem opinio, non posse simul esse in mixto, quia sunt contrariæ; nam in aqua calida reperiuntur simul calor, & frigus in gradu remisso, & similiter in aere: ergo contrarietas earum non tollit, quin possint esse simul in gradu remisso.

Probatur secundo euidenti experientia, quòd istæ qualitates sint formaliter in mixto; nam in mixtis existentibus in sua naturali dispositione experimur esse formaliter calorẽ, & frigiditatem, atque etiam siccitatem, & humiditatem; ut in homine, lapide, oleo, & vino: ergo aperte falsum est, id negare.

Ad testimonium Aristotelis respondeo, facile posse intelligi sensum eius, si ad contextum literæ attendamus: nam eo loco vult Aristoteles ostendere mixtum quasi medium esse inter elementa, quia ex qualitatibus eorum ad certum gradum remissionis attemperatæ gen-

Bbb

55

neratur, & secundum diuersum gradum, atque modum, quo attemperantur, variatur temperamentum, vel complexio mixti. Ideo asserit mixtum ex calido, & frigido generari, atque ex sicco, & humido, non simpliciter sumptis; hoc est, vt sunt in elementis, sed in certo quodam gradu proportionatis, in quo sensus docet, idem mixtum neutrum extremorum esse, hoc est nec calidum, nec frigidum, vt sunt extrema, sed medium tenere respectu vtriusque; quod satis clarè exponitur à D. Thoma; & ideo sine fundamentò citatur pro sententia opposita; præsertim cum expresse teneat contrariam locis à nobis citatis.

Ad primum argumentum negandum est antecedens, quia antum ad primam partem, nempe, quòd primæ quælibet res elementorum sint propriæ passio: es eorum: quod sic probatur. Propria passio conuertitur cum subiecto, cuius naturam sequitur, quare non potest conuenire alijs illo modo; sed qualitates istæ non conuertuntur cum elementis, neque eis solis conueniunt, sed etiam alijs: ergo non sunt proprietates. Probatur minor euidenti experientia, quia in pluribus mixtis, etiam in sua naturali dispositione existentibus reperiantur, vt in homine, lapide, oleo, ac vino, & cæteris. Et si dicatur conuenire alijs in gradu remisso, assentior; sed ex hoc probatur, non esse proprietates elementorum, quia nec proprietas suscipit magis, & minus, sicut nec essentia, quæ sequitur, neque illo modo, vel in gradu aliquo potest conuenire alijs. Nam eo ipso, quod in gradu remisso alijs conuenit, simpliciter, & essentialiter conuenit, cum intensa, & remissa qualitas eandem essentiam habeant. Se-

cundò, si qualitates istæ sunt propriæ passiones elementorum, vel id habent in summo gradu intensiōis, vel etiam in gradu remisso; neutro modo id habere possunt: ergo falsum est, quòd sint propriæ passiones. Minor quantum ad gradum remissum euidens est, cum constet reperiri in alijs hoc modo. Probatur vero, quòd nec in summo gradu id habeant, nam propria passio semper debet conuenire subiecto, nec ab eo potest naturaliter separari, sed qualitates istæ, in summo gradu non semper conueniunt elementis; ergo neque hoc modo sumptæ possunt esse proprietates eorum. Minor em probò, quia dum elementa: gunt, & separantur, aliquem gradum oppositæ qualitatis in se suscipiunt; quod non fit, nisi cum expulsionè alterius gradus propriæ qualitatis, quam ideo non semper habeat in summo gradu intensiōis. Quod verò qualitates istæ in summo gradu emanant naturaliter ab elementis, non satis est, vt censentur proprietates, vel passiones eorum; sed propterea emanare existimandum est, quia sunt dispositiones necessariæ ad conseruationem eorum, & ex alia parte, quasi potentie naturales eis concessæ à natura ad exercendas operationes sibi conuaturales, & vt sint eis pro instrumentis ad generandum sibi similia.

Ad secundum argumentum, recedentes quidam concessa maiori, distinguunt minorem: quod qualitates elementorum sint contrariæ, nam in gradibus intensi contrariæ sunt, nõ tamen in gradibus remissis; & ideo remissæ possunt esse simul, quo pacto sunt in mixto. Hæc tamè solutio nõ caret difficultate, quia contrarietas conuenit his qualitatibus essentialiter, & ideo etiam in gradibus remissis

debet eis continere. Ideo respōdeo, qualitates cōtrarias semper posse se expellere, sed non se expellere actu, nisi in ordine ad dispositionem subiecti: dispositio autē mixta talis est, ut forma eius extirpat contrarias qualitates attemperatas pro dispositionibus, quæ nec se expellūt expulsione formalī, nec effectiua, ut explicabitur in 2. lib. vbi de contrarijs qualitibus in ordine ad subiectum consideratis ex professo disputat Aristoteles.

QVÆSTIO VI.

An liquores ad veram mixtionem cūcurrere possint, ita ut ex duobus, qui miscētur, resultet tertium ab utroq; distinctum?

59 **E**Xplicata natura mixtionis in elementis, quæ misceri solent, & modo, quo miscibilia permanent in mixto; est agere de mixtione liquorū corporū; an vera sit, & propria; vel solum secundū situm, & apparentiā miscantur, gratia exempli: dum miscētur aqua, & vinum; vel vinum & acetum, aut liquores alij, quærimus, an corrumpantur secundū proprias formas substantiales; ita ut ex utroq; resultet tertium ab eis distinctū, vel integra permaneant, & solū miscantur secundū apparentiā, ex eo, quod mutuo se interfecant, & peruadunt; & ideo apparet fieri ex eis quoddam tertium; sed reuera quodlibet eorum in sua specie permanet, etiamsi in minutissimas partes diuisum per alterius ingressum.

Et prima opinio tenet, quod si duo

liquores miscantur secundū quantitatem, ita ut quodlibet peruadat alterum, illūque interfecet, vtrumque etiā corrumpetur per mutuam diuisionē, & ex vtriusque corruptione resultabit tertium; & ideo vera erit mixtio; & non secundum solum apparentiam. Ita sentiat Palud. in 4. dist. 1. 1. quæst. 1. Capreol. distinct. 11. q. 1. & videtur idem sentire Diuus Thomas 3. par. q. 77. art. 8. vbi ita ait. Si enim permisceretur aliquis liquor in tanta quantitate, quod posset diffundi per totum vinum, totum fieret mixtum: quod autem est commixtum ex duobus, neutrum miscibiliū est, sed vtrūque trāsit in quoddam tertium ex his compositum. Probant Palud. & Capreolus hoc argumēto. Duo liquores ita permixti, ut quilibet peruadat suis partibus omnes partes alterius, se interfecant vsq; ad partes minores minimis; sed in quantitate minori minima nō potest cōseruari forma eorū: ergo vtrūque corrumpitur. Quare necesse est generetur tertium ab eis distinctū, vel permaneat materia sine ulla forma; hoc est naturaliter impossibile: ergo illud est necessarium. Secūdo, quia liquores ita permixti, vel mutuo se interfecant in minutissimas partes in infinitū; vel eorū diuisio fit in quibusdam partibus, nō amplius se interfecantibus; sed hoc secundū est impossibile: ergo primum erit necessarium. Ex quo euidenter sequitur vtrūque corrupti, vel continuū diuidi in omnē partem, & cum hoc sit impossibile, illud erit necessarium. Sed probatur minor, quia si perfecte permiscētur; ergo quælibet pars quantumcumque minima erit permixta ex vtroque, quod non potest intelligi, nisi per mutuam diuisionem; quare nullū potest habere terminum diuisio, sed necesse est, in infinitum

procedat, quod est se interfecare secundum omnes partes in infinitum; & consequenter dividere se in infinitum, & ideo in omnem partem.

61 *Secunda opinio negat omnino veram mixtionem in liquoribus, sed asserit solum permisceri secundum situm, & apparentiam, eo modo, quo antiqui Philosophi (quos reijcit Aristoteles capite praesenti) dicebat misceri elementa. Ita sentiunt recentiores quidam. Quod praecipue probant experientia, quia post mixtionem unius liquoris cum alio certo quodam artificio fit separatio unius ab alio, ut aqua a vino, vel visci ab aqua: ergo non fuit facta inter eos vera mixtio, nec fieri potest. Probatur consequentia, quia per veram mixtionem utrumque fuisse corruptum, & in tertium conversum: ergo neutrum esset separabile ab alio in propria specie, & natura. Sed potest etiam probari hoc argumentum: in vera mixtionem miscibilia se corrumpunt per veram actionem & reactionem, non ita ut unum in aliud converteretur, sed omnia in tertium, quod evidens est, non posse fieri, nisi ad quamdam mediocritatem attemperentur qualitates eorum, cum qua mediocritate non possint formae propriae conservari, sed mediocritas eadem sit propria dispositio formae illius mixti, quod ex utroque generatur; sed hoc non potest contingere in liquoribus: ergo non potest dari in eis vera mixtio. Probatur minor, quia vel utrumque est corpus mixtum, vel saltem alterius: ergo habet illa qualitates attemperatas, vel ad mediocritatem reductas. Quare non poterit ex eo corrupti, quod ad mediocritatem reducuntur, nec propterea per corruptionem utriusque generari aliud mixtum, eius formae postulare pro dispositionibus qualitates attemperatas. Et si dicatur, diverso modo attemperatas qua-*

litate postulare formam unius mixti, & alterius, & ideo variato temperamento per actionem, & reactionem, corrupti miscibilia (etiam si mixta sint) quia non possunt formae eorum conservari cum eorum generari vero aliud mixtum diversum a temperamento utriusque; miscibilia cum sua formatale temperamentum postulat. Contra hoc est, quod omnia corpora mixta conveniunt in eo, quod qualitates temperatas, aut remissas postulant, & solum differunt secundum diversum gradum, vel intensioem earum de qualitate; ex quibus constat temperatum hoc, vel illud; sed per maiorem, vel minorem intensioem qualitatum non excedentem temperamentum aliquod mixti corporis non videtur posse naturaliter corrupti mixtum, quavis tale temperamentum non sit ei consecutaneum: ergo nec generari poterit mixtum aliud ex liquoribus. Probatur minor ex similitudine elementorum, quia non statim ac elementum habet qualitates sibi naturaliter convenientes magis intensas, vel magis remissas corruptur; sed cum maiori intensioem, vel remissione earum consecutaneum, ut patet de aqua nimis calida, & aere nimis frigido: ergo pari ratione conservabitur mixtum habens qualitates magis, vel minus intensas, aut remissas, efficietes diversum temperamentum; & ideo non corrumpetur, & tertium aliud mixtum generetur ex duobus postulas temperamentum distinctum.

Nostra sententia tribus conclusionibus explicanda est. Prima asserit, liquores quantumcumque permixtos secundum quantitatem non se corrumpere per solam divisionem mutua, nec ex eis generari tertium; & ideo non conflagi per veram mixtionem, sed apparetem, nisi alteratio mutua intercedat. Haec est contra primam opinionem.

Quam

62

Quam si probō, quātm ad primū, quōd asserit; non se corrumpere per solam diuisionem. Corpora naturalia habentia contrarium non se corrumpunt, nisi per alterationem contrarię qualitatis: ergo liquores permixti nō possunt se corrumpere, nisi vnus alteretur ab alio per qualitatem cōtrariam: quare non ex eo solum, quod mutuo se intersecant, corrumpētur. Euidens est consequentia, quia diuisio quātitatiua non est alteratio. Sed probatur antecedens, quia vera, & substantialis corruptio solum potest fieri per se à contrario, & ideo corpora, quę contrario carent, incorruptibilia sunt. Secundō, quia si per solam diuisionem mutuam absque alteratione se corrumpūt liquores permixti, maxime quia in insolitum se intersecant, hoc est, secundum partes minores, & minores in infinitū; & ideo secundum partes minores minimis, in quibus non possunt cōseruari formę eorum, vel si possunt procedet diuisio in infinitum, & dabitur continuū diuisum in omniem partem, sed vtrumque horum est falsum: ergo falsum quoque erit, quod per solā diuisionem mutuam se corrumpant. Probatur minor, quia liquores homogenei sunt; homogenea vero nec via generationis, nec via corruptionis postulant terminum intrinsecū paritatis; ita vt signata quacumque non possint formę eorum in minori introduci, at que etiam in minori esse; falsum igitur est, quod ideo corrumpantur, quia diuisio actualis procedit in infinitum, & quia se intersecāt vsque ad minora minimis. Quod vero ideo corrumpantur, quia diuisio actualis procedit in infinitum, non est minus falsum, quia talis processus apertam implicationē dicit propter naturam continui, quod non po-

test esse diuisum in omnem partem, nisi ex indiuisibilibus ita quantum ex partibus sit compositum. Probatur secundum, nempe quod liquores ex eo solum, quōd se intersecant absq; vlla alteratione interueniente non miscantur vera mixtione, sed solum apparent, quia mixtio, vt definit Aristoteles ad finem presentis capituli, est *Miscibilium alteratorum vnio*: ergo repugnat dari veram mixtionem sine alteratione. Solum ergo dabitur apprensus inter liquores se intersecantes absque vlla alteratione.

Secunda conclusio, si liquores permixti secundum quantitatem sint eiusdem speciei, nullam habentes qualitatem contrariam, nec potest dari inter eos vera mixtio, sed apprensus tantum; nec possunt se corrumpere, vel tertium ex vtroque generari, sed retinebit semper vtrumque propriam formam. Hęc sequitur ex precedenti, quia corpus naturale non potest per se corrumpi, nisi à contrario, nec etiam potest corrumpi per solam diuisionem, si sit homogeneum: ergo si quores non habentes vllam qualitatem contrariam corrumpi non possunt. Probatur consequentia, quia simile non potest agere in omnino simile; sed tales liquores essent omnino similes, vt per se patet: ergo non possunt mutuo se alterare, nec mutuo se corrumpere; sed per ingressum vnus in alterum continuabuntur, & per continuationem hęc vnū numero corpus.

Tertia conclusio, si liquores diuersę speciei, vel eiusdem cōtrarias qualitates habeāt, vera, & propria mixtio potest dari inter eos; & mixtum tertium ex vtroque generari specie, vel numero distinctum. Hęc est contra secundam opinionem: & probatur testimonio Aristotelis capite presentis,

ubi ita ait: *Astiuorum autem, & pas-
siuorum quaecumque sunt facile diuisi-
bilia: multa quidem paucis, & mag-
nis partibus coposita non faciunt mixtionem,
sed augmentationem dominantis; ideo
partes vini decem millibus cogitis
aqua non miscetur: soluitur enim forma,
& mutatur in uniuersam aquam;
quando autem potentius adequatur,
quodammodo tunc mutatur quidē virtus
quae in dominant ex sui ipsius natura:
non generatur autē alterum, sed me-
dium & commune, & paucis interposi-
tis: ideo facile terminabilia diuisibilia
& passiuorum miscibilia sunt, ut hu-
mida miscibilia maxime corporū.* Ex
quibus sic arguo. Omnes istae condi-
tiones conueniunt liquoribus habē-
tibus contrariā qualitatem: ergo mis-
cibilia sunt vera, & propria mixtio-
ne. Euidēs est cōsequētia, quia sunt
conditiones requisitae, & sufficientes
ad veram mixtionē ab Arist. designa-
tae. Sed antecedēs probatur, quia tales
liquores sunt facile terminabiles, hu-
midī, atque etiam actiui, & passiuī; ergo
mixtio vera, & propria dari potest
inter eos, & tertium ex utroque genera-
ri. Probat̄ deinde experientia, & ra-
tione. Experientia quidē in mixtione
aquae, & vini, quae talis fieri potest, ut
vinum tandem desinat, & id quod per-
maneat, non sit aqua, nam utrumque
colligitur ex accidentibus eius, praeser-
tim in exsapore; & nihilominus qua-
litates utriusque permanent in eo secū-
dum aliquem gradū: ergo verē mis-
centur, & per verā mixtionē eorum
generatur tertium mixtum. Præterea,
experientia cōstat ex duplici vino di-
uersae qualitatis, ac dispositionis in
tāta quantitate permixto fieri acetū,
quod patet esse speciem, vel numero
saltē distinctū ab utroque, ut ex qua-
litatibus, atque effectibus eius colligi-
tur: ergo vera mixtio datur inter li-

quores, & vera generatio mixti ex ea.
Probat̄ deinde ratione ex definitio-
ne mixtionis desumpta: *Mixtio est
miscibiliti alterarū unio, sed liquo-
res possunt misceri secundū exiguas
partes, & possunt esse alterare, si con-
sistent cōtrarijs qualitatibus: ergo pos-
sunt quoque vnicui ad generationē mix-
ti, etiā si utrumque corpus mixtū sit;
nihil ergo eis deficit, ut possit inter
eos vera, & propria mixtio reperiri.*
Hæc autē conclusio sic est intelligēda,
ut tales liquores miscēantur secū-
dum debitā proportionē qualitatū,
& quantitatis: nā si vinum excedat
alterū magno excessu, non dabitur in-
ter eos vera mixtio, nec generabitur
ex eis tertium, sed potentius corrūper
aliud, & in se conuertet, ut docuit ex-
pressē Arist. cap. presenti text. 88. exē-
plo guttæ vini, quæ si proiecta in
amphora plena aquæ, non miscetur,
sed in vinū conuertitur. Unde sequi-
tur, nec exiguam aquam maiori vini
porcioni adiunctā misceri, sed in vi-
num conuerti, & ita absque dubio cō-
tingit in mysterio Eucharistiæ, in
quo exigua illa aqua vino in calice
superinfusa per actionem eiusdē vini
in ipsam, conuertitur in viam, & sic
cōueniens materia sacramenti, ac per
verba consecrationis in sanguinem
Christi conuertitur. Quod vero eā ita
se possit vinū conuere, facile pro-
bati potest, quia vinū qualitātē ha-
bet contrariā aquæ, cum sit mixtū,
per quam potest agere in aquam exi-
guam, & eam in se conuere.

Nec D. Tho. contrarium vniquā
sensit, quia verba illa à nobis citata,
asserunt quidē liquores perfectē mix-
tos secundū quantitatem, ita vt mu-
tuo se interfecent, corrumpi, & ex eis
generari tertium, non tamen se cor-
rumperē per solam diuisionem, sed
per alterationē intercedentem, quā
inuat

luat diuisio secundū partes exiguas ad verā mixtionē requisita. Et quod iste sit sensus D. Tho. probant verba statim subiecta in toto articulo, quibus docet tales liquores permixtos posse esse diuersæ speciei, v. vinū, & aquā; & tūc solū speciem vini, & resultare aliū liquorē diuersæ speciei, posse etiam esse speciei eiusdem, vt si vinū albo permisceatur rubenū, & tūc ait non remanere idem numero vinum, sed aliud resultare distinctum numero. Has vero mutationes substantiales liquorum eiusdem, vel diuersæ speciei non per solam mixtionem quantitatis, sed per veram alterationem fieri docet expressè in solutione ad primum eiusdem articuli his verbis: *Talis permutatio fit per actionem nam accidentia vini remanentia* (loquitur enim de accidentibus Eucharistia) *retinent actionem substantia secundum prædicta, & in immutando efficiunt liquorem appositum.* Immerito ergo D. Thomas refertur à quibusdam recentioribus pro prima opinione, cum tam efficaciter colligatur contrariam (quam sequimur) tenere. Sed nec D. Tho. asserit in eodem articulo (vt voluerūt multi) quod in consecrati casu, quo speciebus vini consecrati permisceatur aqua, vel aliud vinum non consecratum, definit esse sub eis sanguis Christi. Nam licet id videatur asserere, sensus tamen eius ex verbis eiusdē solutionis iam citatis colligi debet, qui talis est, vt si liquor admixtus speciebus vini consecrati sit eiusdē, vel diuersæ speciei cum eis habens contrariam qualitatem, per quam agere, & pati possit ab eisdem speciebus, & eas corrumpere, vel ab eis corrumpi, ita vt non permaneat species vini consecrati in eadem entitate numerica, quam habebant ante permixtio-

nem; tunc definit esse sanguis Christi sub eis, quod solū contingit, quando ex permixtione alterius liquoris conumpuntur in toto, vel in parte, siue generetur tertium aliud mixtum, siue non, tunc enim non permanebit sanguis Christi sub speciebus in toto, vel in parte, secundum quā corumpuntur, quia non permanent eodem numero, aut specie. In alijs vero casibus, in quibus vel liquor admixtus speciebus nullam habet contrariam qualitatem, vel si eam habeat, non sufficientem ad corrumpendam speciem, quāvis ab eis corumpatur; & in propriam naturam earum conuertatur, numquam definit sanguis Christi esse sub eis, sed solum est verum, quod non fit sub illa liquoris cōtinuati cum speciebus per conuersionem in easdem speciem, vel sine illa; & hæc est mens D. Tho. in toto illo articulo, licet verba quædam contrarium sonare videantur separata ab alijs; si tamen coniungantur omnia, non videbuntur aliena à prædicto sensu.

Ad primum argumentum primæ opinionis negandum est antecedens, quod liquores etiam perfectè permixti secundum quantitatem se interfecerint vsque ad partes minores minimis, nam cum sint corpora homogenea, & non viuentia, minimo carent, & in quacumque exigua quantitate potest forma eorum esse in materia, & permanere substantia, & species cuiuscumque eorum; ideo neutrum corrumpitur per talem diuisionem, nisi alteratio intercedat, nec miscetur vera, & propria mixtione, sed apparenti tantum.

Ad secundum respondeo, liquores perfectè permixtos secundum quantitatem non se interfecere in infinitum, sed diuisionem mutuum

corum.

68

69.

70.

tremorum cōtinet alterū, quia neq; ipsum participare dicitur.

Secunda opinio tenet elementa permanere virtualiter in mixto, solum, quia virtutes, seu qualitates eius in eo manent, nō quia forma mixti virtute continet formas substantiales elementorum. Ita Caietanus 1. p. q. 76. artic. 4. ad finem. Probat hoc argumento: si forma substantialis mixti virtute contineret substantiales formas elementorum, in aliquo genere causæ formalis, vel efficiētis eas cōtineret: formalis quidem, quia tribueret materiæ esse eam, sicut anima sensitiva continet vegetatiuā, quia tribuit corpori esse vegetatiuū, vel efficiētis; quia posset eas effectiue producere in materia, vt corpora cœlestia virtute continēt qualitates elementorū, quia eas producunt in corporibus, vel certe quia operationes, quas exercent formæ elementorū, posset forma mixti perfectius exercere, vel æquē saltem perfectē, sed neutro modo eas continet: ergo ratio talis cōtinentiæ virtualis non erit verū, quod elementa permaneāt virtualiter in mixto, sed solum ratione qualitatū. Probatur minor, quia forma mixti non tribuit materiæ esse substantiale ignis, aquæ, terræ, & aeris, vt perse est manifestum: ergo non continet formas eorum in genere causæ formalis. Sed neque in genere efficiētis, quia nec potest formas elementorum effectiue producere, vt producunt corpora cœlestia, nec operationes eorum æquē perfectē exercere, sed quas potest, iam minore longe perfectione: non enim potest lapis calefacere sicut ignis, nec sicut aqua infrigidare.

47

Secundo probari potest, quia id, quod continet virtute aliud, perfe-

ctius illo esse debet: ergo si mixtum virtute continet formas substantiales elementorū, persectius debet esse substantialiter, non solū singulis, sed omnibus simul sumptis, cum omnia simul sumpta continet substantialiter. Quod tamen de pluribus mixtis videtur absurdū, immo etiā de omnibus, quia licet mixta viuētia perfectiora sint singulis elementis, atq; etiam omnibus simul sumptis, hoc non habent sub ratione mixtorum, sed ex ratione speciali animæ habitis superiorem gradum essendi respectu elementorum.

Nō ista sententia hac distinctione explicabitur, per quam ad concordiam reuocari possunt duo isti modi dicendi, quāuis contrarij videantur, Dupliciter contingit vnam formam substantialem virtute continere alteram; primo, ita vt eā per se sumptā, atque immediatē continet, quā pacto forma sensitiva continet vegetatiuam, vel cœlestes continent elementares. Et ille modus contineutiæ perfectissimus est, & non formā tantū, sed per eminentiam, & ideo non reperitur, nisi in formis habentibus superiorem gradum, vel modū essendi. Secundo modo potest contingere, quod vna forma dicatur cōtinere alteram, non per se sumptam, nec immediatē, sed quia continet aliquam virtutē, vel dispositionē eius propriam: nam cum talis dispositio sit quasi inchoatio eiusdem formæ substantialis in materia, illud, quod continet hanc dispositionē formaliter, dicitur quadam ratione virtuali continere talem formam, non per se sumptā, nec immediatē, sed quia talem eius virtutē cōtinet, & ideo quasi remotē, & non secundū se, sed per aliquid ad eam pertinens. Mixtū igitur non continet virtute formas substan-

48

stan-

stantiales elementorum secundum se sumptas, nec immediata continentia, ut probat euidenter argumentū Caietani, sed in quantum continet virtutes, seu qualitates, quæ sunt dispositiones eorum propriæ, & quasi inchoationes earum in formam in materia; & continentia hæc respectu eiusdem virtutis est proxima, sed respectu formæ substantialis remota; & per quam non potest dici per se, vel secundum se contineri, sed solum per aliquid sui non pertinens ad propriam substantiam. Modus igitur dicendi Caietani veritatem habet iuxta primum modum continentia: modus vero Scoti iuxta secundum, & quia modus ille continendi proprius est, iste vero improprius, quamuis in solo modo loquendi differre videantur Scotus, & Caiet. magis proprie loquitur iste quam ille. Quare argumentum Caietani concedendum est, quia de primo modo continendi formas substantiales elementorum conuincit, sed non de secundo. Et eodem modo ad aliud argumentum distinguendum est consequens; nã si modo priori contineret mixtum formas substantiales elementorum non solum deberet esse perfectius, sed in superiori alio gradu, vel modo essendi, sed cum hoc modo eas non contineret, non sequitur id habere. Ex modo autem posteriori continendi non sequitur perfectius esse debere omnibus elementis simul sumptis, quia non postulat virtutes eorum pro dispositionibus in materia secundum gradum ita perfectum, ac formæ illorum, nec imperfecte operatur per easdem virtutes, aut qualitates. An vero necesse sit perfectius esse singulis elementis, respondeo non esse necessarium, quod à posteriori probari potest, cum videamus mixta quædam adeo imperfecta, ut licet omnibus

qualitatibus elementorum constet, non habent virtutem generandi sibi similia, ut lapides & similia.

QVÆSTIO V.

An virtutes, seu qualitates elementorum permanens formaliter in mixto?

FEX questione præcedente videtur hæc resultare; nam in ea assertum est, elementa non manere formaliter in mixto, hoc est secundum proprias formas substantiales, sed virtute tantum; & cum dubitatum fuerit, quidnam sit virtute, aut potentia permanere in mixto? respondimus, virtute permanere idem esse, ac permanere per suas virtutes, seu qualitates, quæ ad certum gradum attemperatæ sunt dispositiones naturales formæ mixti, quæ sequitur permanere etiam easdem numero qualitates, si earum subiectum sit materia prima, vel eadem secundum speciem, si subiectum sit compositum, ad cuius corruptionem corruptur accidentia omnia, quæ in ipso erant; sequuntur vero alia eis similia. Duplitem autem possumus excogitare has qualitates elementorum permanere in mixto per se, & formaliter sicut per se, & formaliter sunt in ipsis elementis, quæuis non in eodem gradu, sed remissiori in mixto sint: vel non per se, & formaliter, sed quadam ratione virtuali; ita ut per actionem, & reactionem harum qualitarum, per quas miscetur elementa, resoluetur quædam quædam qualitas ab eis distincta, simplex quidem formaliter, sicut ipsæ etiam simplices sunt, sed virtute eas continens; & qualitas hæc sit, & dicatur proprium temperamentum mixti,

49

50

53 Probatur testimonio Aristotelis capi. presentis textu 84. ubi loquens de modo, quo elementa manent in mixto, ita ait: *Neque permanent igitur astra, ut corpus, & album, neque corrumpuntur: neque alterum, neque ambo: saluantur enim virtutes eorum.* Quæ verba non possunt esse vera, si solum manent virtualiter in illa alia qualitate, quæ ponitur pro temperamento mixti: ergo contra mentem Aristotelis est talis sententia. Probatur antecedens, nam si solum manent virtualiter in illa qualitate: ergo corrumpuntur secundum proprias entitates, & rationes formales; quare non saluantur, ut asserit Aristotelis. Libro etiam 1. de partibus animalium capit. 1. docet expresse mixturam componi ex virtutibus elementorum: ergo permanent in eo formaliter. Probo consequentiam, quia si sic permanent, non possunt componere.

54 Probatur deinde ratione. Primò, quia quinta illa qualitas, quæ ponitur pro dispositione materiæ ad introductionem formæ mixti, & pro temperamento eiusdem mixti, naturaliter est impossibilis: ergo non est ponenda. Antecedens sic probo, elementa in mixtione se corrumpunt per proprias qualitates: ergo per illas ad mediocritatem redactas disponitur sufficienter materia pro introductione formæ mixti. Probatur consequentia, quia eadem dispositio expellens formam præexistentem, disponit materiam ad introductionem sequentis, ut euidet inductione constare potest in qualibet generatione: frustra ergo, & sine fundamento ponitur alia qualitas secunda ex commixtione primarum resultans pro dispositione materiæ ad formam mixti; & consequenter naturaliter est impossibilis, quia nihil po-

test natura frustra facere. Supposito etiã quod daretur talis qualitas, falsum est, quod non permaneat in mixto genito qualitates elementorum; quod sic probo. Toto tempore mixtionis permanet qualitates istæ, cum per eas agant, & patiuntur elementa: vel ergo subiectantur materia prima, vel in eisdem elementis: si primò eodem datur, euidenter sequitur permanere in mixto genito, quia permanente subiecto non possunt accidentia eius perire, cum non sit agens, à quo destruantur; si vero sint in elementis, & ideo ad corruptionem illorum corrumpantur istæ qualitates numero, necesse est alias similes succedere in regenta quia dispositiones sequentes similes sunt præcedentibus in quacumque generatione: ergo permanebunt formaliter in mixto. Denique non est minus falsum, quod dicit eadem opinio, non posse simul esse in mixto, quia sunt contrariæ; nam in aqua calida reperitur simul calor, & frigus in gradu remisso, & similiter in aere: ergo contrarietas earum non tollit, quin possint esse simul in gradu remisso.

Probatur secundo euidenti experientia, quod istæ qualitates sint formaliter in mixto; nam in mixtis existentibus in sua naturali dispositione experimur esse formaliter calorem, & frigiditatem, atque etiam siccitatem, & humiditatem; vt in homine, lapide, oleo, & vino: ergo aperte falsum est, id negare.

Ad testimonium Aristotelis respondeo, facile posse intelligi sensum eius, si ad contextum literarum attendamus: nam eo loco vult Aristoteles ostendere mixturam quasi medium esse inter elementa, quia ex qualitatibus eorum ad certum gradum remissionis attemperatæ generantur
Bbb ne-

neratur, & secundum diuersum gradum, atque modum, quo attemperantur, variatur temperamentum, vel complexio mixti. Ideo asserit mixtum ex calido, & frigido generari, atque ex sicco, & humido, non simpliciter sumptis; hoc est, ut sunt in elementis, sed in certo quodam gradu proportionatis, in quo sensu docet, idem mixtum neutrum extremorum esse, hoc est nec calidum, nec frigidum, ut sunt extrema, sed medium tenere respectu vtriusque; quod satis clare exponitur à D. Thoma; & ideo sine fundamento citatur pro sententia opposita; præsertim cum expresse teneat contrariam locis à nobis citatis.

Ad primum argumentum negandum est antecedens, quæ tantum ad primam partem, nempe, quod primæ proprietatis elementorum sint propriæ passiones eorum: quod sic probatur. Propria passio conuertitur cum subiecto, cuius naturam sequitur, quare non potest conuenire alijs villo modo; sed qualitates istæ non conuertuntur cum elementis, neque eis solis conueniunt, sed etiam alijs: ergo non sunt proprietates. Probatur minor euidenti experientia, quia in pluribus mixtis, etiam in sua naturali dispositione existentibus reperitur, ut in homine, lapide, oleo, ac vino, & cæteris. Et si dicatur conuenire alijs in gradu remisso, assentior; sed ex hoc probatur, non esse proprietatem elementorum, quia nec proprietas suscipit magis, & minus, sicut nec essentia, quæ sequitur, neque villo modo, vel in gradu aliquo potest conuenire alijs. Nam eo ipso, quod in gradu remisso alijs conuenit, simpliciter, & essentialiter conuenit, cum in eadem, & remissa qualitas eandem essentiam habeant. Se-

cundò, si qualitates istæ sunt propriæ passiones elementorum, vel id habeant in summo gradu intensiōis, vel etiam in gradu remisso; neutro modo id habere possunt: ergo falsum est, quod sint propriæ passiones. Minor quantum ad gradum remissum euidens est, cum constet reperiri in alijs hoc modo. Probatur vero, quod nec in summo gradu id habeant, nam propria passio semper debet conuenire subiecto, nec ab eo potest naturaliter separari, sed qualitates istæ, in summo gradu non semper conueniunt elementis; ergo neque hoc modo sumptæ possunt esse proprietates eorum. Minor tamen probatur, quia dum elementa sunt, & reparantur, aliquem gradum oppositæ qualitatis in se suscipiunt; quod non fit, nisi cum expulsionem alterius gradus propriæ qualitatis, quam ideo non semper habeat in summo gradu intensiōis. Quod verò qualitates istæ in summo gradu emanant naturaliter ab elementis, non satis est, ut censentur proprietates, vel passiones eorum; sed propterea emanare existimandum est, quia sunt dispositiones necessarie ad conseruationem eorum, & ex alia parte, quasi potentie naturales eis concessæ à natura ad exercendas operationes sibi connaturales, & ut sint eis pro instrumentis ad generandum sibi similia.

Ad secundum argumentum, recedentes quidam concessa maiori, distinguunt minorem; quod qualitates elementorum sint contrariæ, nam in gradibus intensis contrariæ sunt, non tamen in gradibus remissis; & ideo remissæ possunt esse simul, quo pacto sunt in mixto. Hæc tamē solutio non caret difficultate, quia contrarietas conuenit his qualitatibus essentialiter, & ideo etiam in gradibus remissis

debet eis conuenire. Ideo respōdeo, qualitates cōtrarijs semper posse se expellere, sed non se expellere actu, nisi in ordine ad dispositionem subiecti: dispositio autē mixti talis est, ut forma eius exigat contrarias qualitates attemperatas pro dispositionibus, quæ nec se expellūt expulsionē formali, nec effectiua, ut explicabitur in 2. lib. vbi de contrarijs qualitatibus in ordine ad subiectum consideratis ex professo disputat Aristoteles.

QVÆSTIO VI.

An liquores ad veram mixtionem concurrere possint, ita ut ex duobus, qui miscetur, resultet tertium ab utroq; distinctum?

99 **E**xplicata natura mixtionis in elementis, quæ misceri solent, & modo, quo miscibilia permanent in mixto; est atagere de mixtione liquidorū corporū; an vera sit, & propria; vel solum secundū situm, & apparentiā miscantur, gratia exempli: dum miscetur aqua, & vinum; vel vinum & acetum, aut liquores alij, quærimus, an corrumpantur secundū proprias formas substantiales; ita ut ex utroq; resultet tertium ab eis distinctū, vel integra permaneant, & solum miscantur secundum apparentiā, ex eo, quod mutuo se interfecant, & peruadunt; & ideo apparet sicut ex eis quoddam tertium; sed reuera quodlibet eorum in sua specie permanet, etiamsi in minutissimas partes diuisum per alterius ingressum.

Et prima opinio tenet, quod si duo

liquores in se cantar secundū quantitatem, ita ut quodlibet peruadac alterum, illūq; interfecet, utrumq; etiā corrumpetur per mutuam diuisionē, & ex utrinque corruptione resultabit tertium; & ideo vera erit mixtio; & non secundum solam apparietiam. Ita sentiunt Palud. in 4. dist. 1. 1. quæst. 1. Capreol. distinct. 1. q. 1. & videtur idem sentire Diuus Thomas 3. par. q. 77. art. 8. vbi ita ait. *Si enim permisceretur aliquis liquor in tanta quantitate, quod posset diffundi per totum vinum, totum fieret mixtum: quod autem est commixtum ex duobus, neutrum miscibile est, sed utriusque transit in quoddam tertium ex his compositum.* Probant Palud. & Capreolus hoc arguēdo. Duo liquores ita permixti, ut quilibet peruadac suis partibus somnes partes alterius, se interfecant vsq; ad partes minores minimis; sed in quantitate minori minima nō potest cōseruari forma eorū: ergo utriūq; corrumpitur. Quare necesse est generetur tertium ab eis distinctū, vel permaneat materia sine ulla forma; hoc est naturaliter impossibile: ergo illud est necessarium. Secūdo, quia liquores ita permixti, vel mutuo se interfecāt in minutissimas partes in infinitū; vel eorū diuisio sit in quibusdam partibus, nō amplius se interfecātibus; sed hoc secundū est impossibile: ergo primum erit necessarium. Ex quo euidenter sequitur utriūq; corrupti, vel continuū diuidi in omnē partem, & cum hoc sit impossibile, illud erit necessarium. Sed probatur minor, quia si perfecte permiscetur; ergo quælibet pars quantumcumq; minima erit permixta ex utroq; quod non potest intelligi, nisi per mutuam diuisionem; quare nullū potest habere terminam diuisio, sed necesse est, in infinitum

procedat, quod est se interfecare secundum omnes partes in infinitum; & consequenter dividere se in infinitum, & ideo in omnem partem.

61

Secunda opinio negat omnino veram mixtionem in liquoribus, sed asserit solū permisceri secundū situm, & appariētiā, eo modo, quo antiqui Philosophi (quos rejicit Aristoteles capite præsentī) dicebāt misceri elementa. Ita sentiunt recentiores quidam. Quod præcipue probant experientia, quia post permutationem vini liquoris cum alio certo quodam artificio sit separatio unus ab alio, ut aqua à vino, vel viā ab aqua: ergo nō fuit facta inter eos verā mixtio, nec fieri potest. Probatur consequentia, quia per veram mixtionem utrumq; fuisset corruptū, & in tertium conversum: ergo neutrum esset separabile ab alio in propria specie, & natura. Sed potest etiā probari hoc argumento: in vera mixtione miscibilia se corrumpunt per veram actionem & reactionem, nō ita ut unum in aliud conuertatur, sed omnia in tertium, quod evidens est, non posse fieri, nisi ad quamdam mediocritatem atq; temperentur qualitates eorum, cū qua mediocritate nō possint formæ propriæ conservari, sed mediocritas eadem sit propria dispositio formæ illius mixti, quod ex utroque generatur; sed hoc nō potest contingere in liquoribus: ergo nō potest dari in eis vera mixtio. Probatur minor, quia vel utrumq; est corpus mixtū, vel saltē alterū: ergo habet iā qualitates atq; temperatas, vel ad mediocritatem redactas. Quare nō poterit ex eo corrupti, quod ad mediocritatem reducatur, nec propterea per corruptionem utriusq; generari aliud mixtū, eius formæ postulat pro dispositionibus qualitates atq; temperatas. Et si dicatur, diverso modo atq; temperatas qua-

litates postulare formā unius mixti, & alterius, & ideo variatō temperamento per actionem, & reactionem, corrupti miscibilia (etiā si mixta sint) quia nō possunt formæ eorū conservari cū eos generari vero aliud mixtū diversum a temperamento utriusq; miscibilis eius forma tale temperamentum postulat. Contra hoc est, quod omnia corpora mixta conveniunt in eo, quod qualitates temperatas aut remissas postulant, & solū differunt secundū diversum gradū, vel intensiōem earundem qualitatum; ex quibus constat temperamentum hoc, vel illud; sed per maiorem, vel minorem intensiōem qualitatum non excedentē temperamentum aliud quod mixti corporis nō videtur posse naturaliter corrupti mixtū, quāvis tale temperamentum nō sit ei consecraturū: ergo nec generari poterit mixtū aliud ex liquoribus. Probatur minor ex similitudine elementorū, quia non statim ac elementū habet qualitates sibi naturaliter cōveniētes magis intensas, vel magis remissas corruptur; sed cū maiori intensiōe, vel remissione earū conservatur, quāvis extranaturalē dispositiōem, ut patet de aqua nimis calida, & aere nimis frigido: ergo pari ratione conservabitur mixtū habens qualitates magis, vel minus intensas, aut remissas, efficiētes diversum temperamentum; & ideo non corruptetur, ut tertium aliud mixtum generetur ex duobus postulatis temperamentum distinctum.

Nostra sententiā tribus cōclusionibus explicanda est. Prima asserit, liquores quantumcūq; permixtos secundū quantitatem non se corrumpere per solā divisionem mutuā, nec ex eis generari tertium; & ideo nō contingi per veram mixtionem, sed apparere rem, nisi alteratio inmutua intercedat. Hæc est cōtra primam opinionem.

Quam

62

Quam sic probō, quātum ad primū, quod asserit, non se corrumpere per solam diuisionem. Corpora natura habentia contrarium non se corrumpunt, nisi per alterationem contrariæ qualitatis: ergo liquores permixti uō possunt se corrumpere, nisi vnus alteretur ab alio per qualitatem cōtrariam: quare non ex eo solum, quod mutuo se interfecant, corrumpētur. Euidens est consequentia, quia diuisio quātitatiua non est alteratio. Sed probatur antecedens, quia vera, & substantialis corruptio solum potest fieri per se à contrario, & ideo corpora, quæ contrario carent, incorruptibilia sunt. Secundò, quia si per solam diuisionem mutua absque alteratione se corrumpūt liquores permixti, maxime quia in infinitum se interfecant, hoc est, secundum partes minores, & minores in infinitū; & ideo secundum partes minores minimis, in quibus non possunt cōseruari formæ eorum, vel si possunt procedet diuisio in infinitum, & dabitur continuū diuisum in omnem partem, sed vtrumque horum est falsum: ergo falsum quoque erit, quod per solā diuisionem mutua se corrumpant. Probatur minor, quia liquores homogenei sunt; homogenea vero nec via generationis, nec via corruptionis postulant terminum intrinsecū paritatis; ita vt signata quacumque non possint formæ eorum in minori intro duci, atque etiam in minori esse; falsum igitur est, quod ideo corrūpantur, quia diuisio actualis procedit in infinitum, & quia se interfecāt vsque ad minora minimis. Quod vero ideo corrumpantur, quia diuisio actualis procedit in infinitum, non est minus falsum, quia talis processus apertam implicationē dicit propter naturam continui, quod non po-

test esse diuisum in omnem partem, nisi ex indiuisibilitate: namque ex partibus sit compositum. Probatur secundum, nempe quod liquores ex eo solum, quod se interfecant absq; vlla alteratione interueniente non interfecantur vera mixtione, sed solum apparenti, quia mixtio, vt definit Aristoteles ad finem presentis capituli, est *Miscibilium alteratorum vnio*: ergo repugnat dari veram mixtionem sine alteratione. Solum ergo dabitur apprensus inter liquores se interfecantes absque vlla alteratione.

Secunda conclusio, si liquores permixti secundum quantitatem sint eiusdem speciei, nullam habentes qualitatem contrariam, nec potest dari inter eos vera mixtio, sed apprensus tantum; nec possunt se corrumpere, vel tertium ex vtroque generari, sed relinebit semper vtrumque propriam formam. Hæc sequitur ex præcedenti, quia corpus naturale non potest per se corrumpi, nisi à contrario, nec etiam potest corrumpi per solam diuisionem, si sit homogeneum: ergo liquores non habentes vllam qualitatem contrariam corrumpi non possunt. Probatur consequentia, quia simile non potest agere in omnino simile; sed tales liquores essent omnino similes, vt per se patet: ergo non possunt mutuo se alterare, nec mutuo se corrumpere; sed per ingressum vnus in alterum continuabuntur, & per continuationem fiat vnum numero corpus.

Tertia conclusio, si liquores diuersæ speciei, vel eiusdem cōtrarias qualitates habeāt, vera, & propria mixtio potest dari inter eos; & mixtum tertium ex vtroque generari specie, vel numero distinctum. Hæc est contra secundam opinionem: & probatur testimonio Aristotelis capite presentis,

64

63

ubi ita ait: *Affiuorum autem, & passiuorum quecumque sunt facile diuisibilia: multa quidem paucis, & magna paruis cōposita non faciunt mixtionem, sed augmentationem dominantis; ideo gutta vini decem millibus cōgrys aqua non miscetur: soluitur enim forma, & mutatur in uniuersam aquā; quando autem potentius ad aquā, quodāmodo tunc mutatur quidē virtū que in dominans ex sui ipsius natura: non generatur autē alterum, sed medium & cōmune, & paucis interpositis: ideo facile terminabilia diuisibilia & passiuorum miscibilia sunt, ut bumida miscibilia maxime corporū.* Ex quibus sic arguo. Omnes istæ conditiones conueniant liquoribus habētibus contrariā qualitatem: ergo miscibilia sunt vera, & propria mixtione. Euidēs est cōsequētia, quia sunt conditiones requisitæ, & sufficientes ad veram mixtionē ab Arist. designatæ. Sed antecedēs probatur, quia tales liquores sunt facile terminabiles, humidi, atque etiam actiui, & passiu; ergo mixtio vera, & propria dari potest inter eos, & tertium ex utroque generari. Probatur deinde experientia, & ratione. Experientia quidē in mixtione aquæ, & vini, quæ talis fieri potest, ut vinum tandē desinat, & id quod per maneat, non sit aqua, nam utrumque colligitur ex accidentibus eius, præsertim ex sapore; & nihilominus qualitates utriusque permanent in eo secū dum aliquem gradū: ergo verē miscentur, & per verā mixtionē eorum generatur tertium mixtum. Præterea, experientia cōstat ex duplici vino diuersæ qualitatis, ac dispositionis in tāta quantitate permixto fieri acetū, quod patet esse speciem, vel numero saltē distinctū ab utroque, ut ex qualitatibus, atque effectibus eius colligitur: ergo vera mixtio datur inter li-

quores, & vera generatio mixti ex ea. Probatur deinde ratione ex definitione mixtionis desumpta. *Mixtio est miscibiliū alteratorū unio, sed liquores possunt misceri secundū exiguas partes, & possunt se alterare, si consent cōtrarijs qualitibus: ergo possunt quoque vniti ad generationē mixti, etiā si utrumque corpus mixtū sit; nihil ergo eis deficit, ut possit inter eos vera, & propria mixtio reperiri.* Hæc autē conclusio sic est intelligenda, ut tales liquores miscerentur secundam debitā proportionē qualitātū, & quantitatis: nā si vinum excedat alterū magno excessu, non dabitur inter eos vera mixtio, nec generabitur ex eis tertium, sed potentius contrā per aliud, & in se conuertet, ut docuit expressē Arist. cap. præsentis text. 83. ex ēplo guttæ vini, quæ si proiectatur in amphora plena aquæ, non miscetur, sed in vinū conuertetur. Unde sequitur, nec exiguam aquam maiori vini portioni adiunctā misceri, sed in vinum conuerti, & ita absque dubio cōtingit in mysterio Eucharistiæ, in quo exigua illa aqua vino in calice superinfusa per actionem eiusdē vini in ipsam, cōuertitur in vinum, & sit cōueniens materia sacramenti, ac per verba consecrationis in sanguinem Christi conuertitur. Quod vero eā in se possit vinū conuerrere, facile probari potest, quia vinū qualitātē habet contrariā aquæ, cum sit mixtū, per quam potest agere in aquam exiguam, & eam in se conuerrere.

Nec D. Tho. contrarium vniquā sensit, quia verba illa à nobis citata, asserunt quidē liquores perfectē mixtos secundum quantitatem, ita vt mutuo se interfecent, corrumpi, & ex eis generari tertium, non tamen se conuerrere per solam dissolutionem, sed per alterationē intercedentem, quā inuauat

66

65

67

luuat diuisio secundū partes exiguas ad verā mixtionē requisita. Et quod iste sit sensus D. Tho. probant verba statim subiecta in toto articulo, quibus docet tales liquores permixtos posse esse diuersæ speciei, v. vinū, & aquā; & tūc solū speciem vini, & resultare alū liquorē diuersæ speciei; posse etiam esse speciei eiusdem, vt si vinū albo permisceatur rubē, & tūc ait non remanere idem numero vinum, sed aliud resultare distinctum numero. Has vero mutationes substantiales liquorum eiusdem, vel diuersæ speciei non per solam mixtionem quantitatis, sed per veram alterationem fieri docet expressè in solutione ad primum eiusdem articuli: his verbis: *Talis permutatio fit per actionem nam accidentia vini remanentia* (loquitur enim de accidentibus Eucharistiæ) *retinent actionem substantiæ secundum prædicta, & ita immutatio afficitur liquorum appositum.* Immerito ergo D. Thomas refertur à quibusdam recentioribus pro prima opinione, cum tam effaciter colligatur contrariam (quam sequimur) tenere. Sed nec D. Tho. asserit in eodem articulo (vt voluerūt multi) quod in quocumque casu, quo species vini consecrati permisceatur aqua, vel aliud vinum non consecratum, definit esse sub eis sanguis Christi. Nam licet id videatur asserere, sensus tamen eius ex verbis eiusdē solutionis iam citatis colligi debet, qui talis est, vt si liquor admixtus species vini consecrati sit eiusdē, vel diuersæ speciei cum eis habens contrariam qualitatem, per quam agere, & pati possit ab eis speciebus, & eas corrumpere, vel ab eis corrumpi, ita vt non permaneant species vini consecrati in eadem entitate numerica, quam habebant ante mixtionem;

tunc definit esse sanguis Christi sub eis, quod solū contingit, quando ex permixtione alterius liquoris, conumpuntur in toto, vel in parte, siue generetur certium aliud mixtum, siue non, tunc enim non permanebit sanguis Christi sub speciebus in toto, vel in parte, secundum quā conumpuntur, quia non permanent eadem numero, aut specie. In alijs vero casibus, in quibus vel liquor admixtus speciebus nullam habet contrariam qualitatem, vel si eam habeat, non sufficienter ad corrumpendas species, quāuis ab eis corrumptur, & in propriam naturam earum conuertatur, numquam definit sanguis Christi esse sub eis, sed solum est verum, quod non fit sub illa parte liquoris cōtinuati cum speciebus per conuersionem in easdem species, vel sine illa; & hæc est mens Diui Thomæ in toto illo articulo, licet verba quædam contrarium tonare videantur separata ab alijs; si tamen coniungantur omnia, non videbuntur aliena à prædicto sensu.

Ad primum argumentum primæ opinionis negandum est antecedens, quod liquores etiam perfectè permixti secundum quantitatem se interfecent vsque ad partes minores minimis, nam cum sint corpora homogenea, & non viuentia, minimo carent, & in quacumque exigua quantitate potest forma eorum esse in materia, & permanere substantia, & species cuiuscumque eorum; ideo neutrum corrumpitur per talem diuisionem, nisi alteratio intercedat, nec misceatur vera, & propria mixtione, sed apparenti tantum.

Ad secundum respondeo, liquores perfectè permixtos secundum quantitatem non se interfecere in infinitum, sed diuisionem mutuam

eorum.

68

69

70

eorum tandem siltere in exiguis partibus, quæ propter exiguitatem non habent sufficientem virtutem intersecandi alias; nam cum hæc sit actio transiens, nempe motus localis partium per quem se interfecant corpora, & fiat cū aliquali resistente, quia aliquatulum resistunt diuisioni, virtutem requirit in agente aliquo modo determinatam; quare non quælibet est sufficiens, & propter hanc insufficientiam cessat diuisio.

Ad experientiam pro secunda opinione adductam hac distinctione respondeo, vel mixtio liquorum perfectè facta est, ita vt tempus transierit, sufficiens quidem, vt contraria inter se agentia possint se alterare, atque corrumpere, & tunc negandum est, quod per vllam artem possint segregari miscibilia secundum propriam speciem, vel secundum numericam identitatem, vt aqua à vino, vel vinū rubeum ab albo. Ante mixtionem vero perfectè factam, & priusquàm miscibilia potuerint se corrumpere; concedi potest possibilitas separationis, & ita factum esse aliquando, sed iuxta primum membrū distinctionis nunquam.

72

Ad argumentum vero eiusdè opinionis concessa maiori, quod nō possit fieri vera mixtio, nisi miscibilia reducantur ad eorum temperamentū, sub quo neutrum possit conseruari, neganda est minor, quod liquores nō possint hoc modo se corrumpere. Et dum dicitur vtrumque esse aliquādo mixtum, & ideo habens qualitates temperatas, concedendum est; sed negandum, quod possit quodlibet mixtū diu conseruari sub quocumque temperamento, licet possit elementū diu conseruari sub maiori intentione, vel remissione suarum qualitarum. Diuersa est enim ratio de elemento, &

mixto; nam elementum solum habet primas qualitates, & operationes earum, à quibus conseruatio eius dependet; mixtum vero non solum à primis qualitatibus, sed etiam à secundis ex temperamento earum procedentibus, & ab earum operationibus dependet in conseruari, vt manifestum est in viventibus. Secundæ autem qualitates, & earum operationes nō parum variantur, ex qualibet variatione temperamenti, & ideo non possunt mixta cum tanta variatione primarum qualitarum conseruari, atque elementa; præsertim cum temperamentura indiuiduale mixtorum minorem habeat latitudinem gradualem, quam habent primæ qualitates elementorum. Et hæc est ratio propter quam mixta habentia contrariā qualitatem, vel quæ postulant contrarium temperamentum, possunt se corrumpere, & si liquida sint quæ ad exiguas partes redacta facillius misceri possunt, facillius etiam possunt se corrumpere, & tertium quoddam mixturam per veram mixtionem ex eis generari.

Capite præsentī disputant recentiores quidam de diuersis temperamentis mixtorū, & an dari possit naturaliter temperamentum æquale ad pondus, vel solū quoad iusticiā; atque etiam de modo, quo se expellunt contraria ab eodē subiecto, nēpe in gradibus intensis, vel etiā remissis, & tandem, an in his gradibus sint verè contraria, vel solum secundum gradus intensos. Hæc tamen commodius disputabūtur in 2. lib. vbi de contrarietate, & latitudine primarum qualitarum, ac modo, quo agunt, & patiuntur circa idem subiectum ea professo agit Aristoteles. Hæc igitur factis sint de mixtione adnotata, atque adeo de toto libro primo.

COM.

73

COMMENTARIO- RVM IN SECVNDVM LIBRVM

Aristotelis de ortu, & interitu, siue de gene-
ratione, & corruptione,

Breue Proœmium.

Explicita natura ge-
nerationis, & cor-
ruptionis substan-
tialis rerum natu-
ralium in commu-
ni, atque etiam al-

terationis eam præcedentis, nutri-
tionis, & augmentationis eam con-
sequentis, actionis, & reactionis. mix-
tionisque, quibus medijs fit: agen-
dum statim foret de generatione ead-
dem substantiali earundem rerum
in particulari, nempe animatorum,
ac viuentium, cæterorumque cor-
porum. Sed quia inter naturalia, vel
sensibilia corpora, vt generationi,
& corruptioni subdita primum lo-
cum tenent simplicia, (quæ vocan-
tur elementa) ex quibus cætera om-
nia (quæ mixta vocant) generantur:
elementa veid non ex alijs; ideo ne-
cesse fuit in secundo libro huius ope-
ris statim differere de generatione
elementorum, atque mixtorum in
communem ex eis, vt statim possit dis-
putatio institui de alijs corporibus
mixtis in particulari in reliquis ope-
ribus naturalis Philosophiæ: & hoc
est intentum huius libri. Quam cla-
ritatis gratia possumus in quatuor
partes diuidere. Nam in prima agi-
tur de principijs generationis ele-
mentorum, atque de numero eorū:
in secunda de generatione eorū-
dem elementorum: in tertia de ge-

neratione mixtorum ex eis: & tan-
dem de causis eiusdem generationis
elementorum.

C A P V T I.

Textus Aristotelis.

DE mixtione igitur, & tactu,
& de ipso facere, & pati di-
ctum est, quomodo existant in vo-
bus, &c.

Breuis expositio textus.

Intentum huius primi capituli est,
agere de principio materiali gene-
rationis elementorum. Diuiditur au-
tem in duas partes. In prima enume-
ratis his, quæ explicata sunt in pri-
mo libro; proponit, & rejicit opinio-
nes antiquorum Philosophorum de
principio materiali generationis ele-
mentorum. In secunda explicat na-
turam eiusdem principij ex propria
sententia.

Asserit ergo Aristoteles exposi-
tam esse à se in primo libro naturam
generationis, & corruptionis substā-
tialis, atque etiam contactus eorū-
dem corporum ad agendum, & pa-
tiendum prærequisiti, alterationis
etiam eam præcedentis, nutritionis,

Ccc & ag.

& augmentationis, atque mixtionis; ideo consecratur esse, ut in hoc 2. lib. disputetur, de generatione elementorum, quæ prima corpora vocantur, quia ex eis generantur reliquæ simplicia, quia ex eis componuntur alia, & primo sensibilia, quia qualitatibus primis sensibilibus prædita, per quas non solum sentiuntur ipsa, sed cætera corpora naturalia, à quibus participantur. Ut autem generatio elementorum explicari possit, tradenda esse docet principia eius, atque imprimis materiale, quod sibi explicandū proponit cap. præfati.

2. Circa principiam vero, materiale diuersas opiniones antiquorum Philosophorum refert. Primam quidem eorum, qui posuerunt vnam esse, nempe aërem, ex quo elementa omnia generabantur tamquam ex materia, vel ignem, aut medium aliud corpus inter hæc, aëre quidem subtilius, sed igne crassius. Itaque omnes illi pro eadem citantur opinione, quia licet diuersum principium materiale posuerint, omnes tamen dixerunt, esse vnum, atque etiam omnes docuerunt hoc vnum principium esse per se existens, & separatum realiter ab elementis ex eo generandis.

Secunda opinio fuit aliorum, qui posuerunt principium materiale generationis elementorum non esse vnum, sed multiplex. Nam quidam posuerunt duo, nempe ignem, & terram. Alij verò tria, addentes aërem; alij verò quatuor addites aquam, ut Empedocles. Et hi omnes dixerunt, ex his duobus, vel tribus, aut quatuor principijs per congregationem generari corpora naturalia, & per separationem corrupti: cum tamen alij, qui vnum posuerunt per solam alterationem eius, ut per rarefactionem, vel condensationem genera-

tionem rerum naturalium fieri existimauerint.

3. Tertia opinio fuit Platonis in Timæo, qui vnum principium materiale videtur posuisse, cum prima opinione, sed confuse locutus est de eo, non explicans, quodnam sit, neque an sit separatum realiter ab elementis, immo neque an sit principium materiale, nisi confuse quadam ratione vocans illud receptaculum omnium, & addens subiectum elementorum sic se habere ad elementa ipsa, sicque ex eo fieri, sicut aurum se habet ad opera ex eo facta.

Ex his autem tribus opinionibus solum rejicit Aristot. primam, & tertiam; secundam vero ex parte videtur admittere, quia imprimis admittit quatuor elementa in rerum natura, quod verum esse opinatur ipse: deinde ex his quatuor, per mutuum congressum, vel alterationem verum est aliquo modo generari elementa secundum partes, atque etiam mixta omnia; & ideo aliqua videtur dicere vera, & propterea non censuit esse omnino rejiciendam.

4. Primam vero probat esse falsam hoc argumento. Impossibile est, quod primum principium materiale elementorum separaretur ab omnibus contrarietatibus, hoc est, à primis qualitatibus elementorum, inter quas vera contrarietas primo reperitur: ergo impossibile est, quod sit realiter separatum ab elementis, ut asserit eadem opinio. Euidens est consequentia, quia primæ qualitates solis elementis sunt propriæ, & ideo non possunt alteri corpori conuenire, nisi fortè eas ab illis participauerit; & id quidem in esse remisso, atque imperfecto. Sed probatur anteedens, quia vel tale corpus, quod est principium, erit graue, aut leue; si leue, naturaliter

ter.

ter mouebitur ad locum ignis; & si graue, ad locum terræ; sed locus naturalis sequitur naturam corporis naturaliter ad eum tendentis: ergo tale corpus est ignis, vel terra, habebitque qualitates eorum. Quare falsum est, quod ab eis sit distinctum, vel separatum.

Refutat deinde opinionem Platonis, qui dicebat principium materiale, ex quo generantur elementa prædicari in recto de eisdem elementis genitis ex eo, sicut aurum prædicatur de operibus ex eo factis; nam verum inquit, est, vas confectum ex auro esse aurum; & ita est verum ignem ex illo communi subiecto factum, esse illud idem subiectum ex quo fit. Hoc autem sic probat esse falsum, quia impossibile est principium naturale, ex quo tanquam ex materia generatur corpus, prædicari de eodem corpore in recto: ergo falsa est sententia Platonis. Probatur antecedens. Nam principium materiale generationis substantialis solum potest esse substantialis pars eius, ex qua simul cum alia, nempe substantiali forma fiat corpus genitum, alioqui, si totum sit substantiale, nihil eius corrumpetur, neque aliquid substantiale fiet per generationem, sed solum erit mutatio accidentalis quod patet esse falsum, sed pars substantialis, etiam materialis non potest prædicari in recto de composito substantiali genito, sed ad summum in obliquo: non enim dicimus compositum esse materiam, sed ad summum esse materiale: ergo falsum est, quod materiale principium prædicetur in recto de re ex eo genita, ut affirmat Plato.

In secunda parte proponit propriam sententiam dicens; principium materiale, ex quo generantur elementa, dum producuntur de nouo quædam partes eorum corruptis alijs vnum esse, non quidem vnum aliquod elementum, neque vnum aliquod corpus sensibile, sed vna materia, que potest esse pars cuiuslibet corporis, non tamen est separata ab omni forma substantiali elementorum, neque ab omni contrarietate, hoc est, ab omnibus primis qualitatibus, sed confuncta semper alicui formæ eorum, & aliquibus qualitatibus primis, quarum ratione potest transmutari ad aliam formam; & ita circa hanc materiam transmutatam de vna forma in aliam, tamquam circa commune subiectum sunt generationes, & corruptiones elementorum. Probata autem Aristoteles, quod præter contrarietatem, id est, præter qualitates primas contrarias ponendum sit hoc principium materiale, tanquam commune subiectum earum hac ratione. Vnum contrarium non potest transmutari in aliud, ita ut aliquid eius fiat, quia repugnat frigiditatem fieri calorem, vel de conuerso; ergo non possunt agere, & pati, ut se transmutent, nisi assignetur commune subiectum, quod transmutetur ab vno in aliud, & de calido fiat frigidum, aut de frigido, calidum, & ita vnum contrarium corrumpat aliud, & generet sibi simile circa illudmet subiectum, quod ideo sit commune principium materiale omnium transmutationum, omniumque generationum, & corruptionem elementorum.

CAPVT II.

Textus Aristotelis.

Quonia igitur querimus sensibilia corporis principia, &c.

Brenis expositio textus.

6 Explicato principio materiali generationis elementorum capere præcedenti, quaerit Aristoteles in presenti principium formale, nempe formas eorundem elementorum. Distinguitur autem in duas partes. In prima docet formas elementorum esse qualitates tangibiles, non qualescunque, sed primas, sicut elementa ipsa prima corpora generabilia, & corruptibilia vocantur. In secunda parte enumerat omnes qualitates tangibiles, & ostendit, quatuor ex eis esse primas, & duas reducantur reliquæ; ipsæ vero non reducantur ad alias: & has quatuor primas qualitates, esse formas elementorum.

Afferit ergo Aristoteles inquirendas esse formas elementorum, ut corporum sensibilibus, non quocumque sensu, ut visu, vel auditu, sed solum sensu tactus, ideo quaerendas esse formas eorum, ut tangibilibus corporum, cuius ratio est manifesta, quia in hac parte considerantur elementa, ut sunt generabilia, & corruptibilia; ergo considerantur, ut actiua, & passiua. Probatur consequentia, quia per actionem, & passionem proprie tum pram agunt, & patiuntur; sed actionem, & passionem exercent per contactum: ergo considerantur ut tangibilia corpora. Vnde sequitur formas eorum debere esse qualitates tangibiles, & cum sint prima corpo-

ra tangibilia debere esse primas qualitates tangibiles.

Sed obiicit sibi Aristoteles hoc modo. Sensus visus est prior, atque perfectior sensu tactus: ergo qualitates pertinentes ad visum dicentur primæ, potius quam pertinentes ad sensum tactus; sed elementa sunt prima corpora sensibilia; ergo formæ eorum debent esse qualitates sensibiles per visum, & non per tactum; atque adeo non qualitates tangibiles. Et respondet concedendo primum enthymema; quod visus sit prior tactu secundum dignitatem, & vniuersalitatem sui obiecti, sub quo comprehenditur lux, quæ est prima, ac perfectissima qualitas, & ideo, quod ex hac parte qualitates pertinentes ad visum sint priores sunt pertinentibus ad sensum tactus. Sed quia in hac parte considerantur elementa, non ut corpora sensibilia sunt sub ratione communi, sed in quantum corpora sensibilia per se actiua, & passiua, quia per se generabilia, & corruptibilia, & qualitates per se actiue propriissima actione, solum sunt illæ, quæ pertinent ad tactum; ideo formæ elementorum, quatenus sic considerantur, solum sunt qualitates tangibiles.

Ut autem ostendat in secunda parte capituli non omnes qualitates tangibiles esse formas elementorum, sed tantum primas, enumerat omnes sub his septem contrarietatibus comprehensas, nempe calidum, & frigidum, humidum, & siccum, graue, & leue, durum, & molle, lubricum, & aridum, asperum, & leue, crassum, & tenue. Ex quibus duas imprimis excludit, nempe grauitatem, & leuitatem, de quibus euidens est, non esse formas elementorum, quia licet sint qualitates tangibiles, & licet sint principia

7

8

pia motus localis, & ideo actionis, & passionis in communi sumptæ, non tamen sunt actiue, & passiuæ actione propriisimè sumpta, vt sumitur in hac parte, quæ sola est alteratio corruptiuæ: ideo non sunt formæ elementorum, vt in hac parte considerantur. Ex reliquis vero solum illas quatuor, ex quibus efficiantur duæ formæ contrarietates, asserit esse formas elementorum, nempe calor, & frigus, humiditas, & siccitas. Quod probat hoc discursu, elementa sunt prima corpora actiua, & passiuæ, generabilia, & corruptibilia: ergo formæ eorum sunt primæ qualitates actiue, & passiuæ, & ideo primæ qualitates cognibiles, quia actio, & passio fit per cōtactum; sed solum quatuor illæ sunt primæ qualitates actiue, & passiuæ: ergo illæ solum sunt formæ elementorum. Probat minor, quia illa dicuntur prima in quocūq; genere, ad quæ reducuntur cætera; hæc vero non reducuntur ad alia; sed ad has quatuor qualitates actiuas, & passiuas reducuntur omnes aliæ, & istæ, nec ad alias, nec inter sese reducuntur: ergo sunt primæ. Vt autem probetur: hæc minor vltima, duo sunt ostendenda. Primum, quod quatuor istæ qualitates sint actiue, & passiuæ: secundum, quod ad eas reducuntur cætera, ipsas vero nō amplius reduci possint. Probat primū ex proprijs definitionibus. Nam calidum per se, & sua virtute congregat similia, & consequēter dissimilia separat: ergo est actiuum, & ideo calor actiua qualitas. Euidens est consequentia, quia congregare illa, & separare hæc non potest fieri, nisi per propriam actionem, vt per se est manifestum. Minorem vero probat experientia in auro igni approximato, cuius partes propriæ coniunguntur

inter sese, sed partes alterius nature, nempe terrestres, quas habebat admittas, separantur à proprijs. Probat deinde de frigido, quia propria virtute congregat per se dissimilia: ergo est per se actiuum. Antecedens probatur experientia, nam virtute frigiditatis fit præcipua cōgelatio aquæ, vel alterius liquoris, sed in congelatione coniunguntur, non solum partes aquæ, sed paleæ, lapides, & alia valde dissimilia, quod non potest fieri, nisi per actionem propriam: ergo frigiditas est actiua qualitas.

De humido vero, & sicco probatur tantum, quod sint passiuæ; nam licet actiue sint, magis sunt passiuæ, vt superius ostendimus. Probat ergo esse passiuas ex proprijs etiam descriptionibus: nam humidum est, quod proprio termino difficile terminatur, facile vero termino alieno, vt aqua, si sibi relinquatur, diffunditur per spatium; sed facile se accommodat figuræ vasis, vt intra terminos eius concludi possit. Ex opposito vero siccum est, quod non est facile terminabile termino alieno, sed proprio, vt patet de terra, quæ non facile includitur sub alio, vt intra ipsum contineatur, & terminos eius non excedat, sed facile ipsa se continet proprijs terminis; sed esse aliquid terminabile proprio termino, vel alieno, denotat passionem: ergo humidum, & siccum passiuæ sunt; & consequenter humiditas, & siccitas, quarum ratione id habent, erūt qualitates passiuæ, & actiuæ.

Probat secundū, quod ad has quatuor qualitates reducuntur cæteræ omnes actiue, & passiuæ. Et primo probat, quod tenue reducatur ad humidum, & crassum ad siccum: præsupponens proprietatem humiditatis se, quod sit repletiuum alterius; quod

se declaro; humidum ex se est facile terminabile termino alieno: ergo ex se habet facile se accommodare alteri, ut intra terminos eius contineatur, quod est ipsum replere; sed tunc conuenit esse repletium: ergo erit humidum. Minorem probat, quia corpus tenue, aut subtile est habens subtiles partes, per quas facile admiscetur alteri secundum exiguas partes illud intersecans, & illud peruadit, & quasi penetrat, ut patet de subtilioribus liquoribus; hoc autem est esse repletium aliorum, & consequenter esse humidum, nam id habet per humiditatem. Quod vero crassum reducatur ad siccum probat, quia ex duobus contrarijs, sicut unum se habet ad unum sibi contrarium, ita se habet aliud ad sibi contrarium. Reducit deinde lubricum, & aridum ad humidum, & siccum hoc modo. Lubricum est humidum aliquid passum, hoc est commixtum cum terreo subtili, ex quo prouenit ei, quod sit tenax, atque vinctuosum, ut oleum: ergo ex humiditate tali modo se habente prouenit ei, quod sit lubricum: quare ad humidum reducitur, sicut particulare ad vniuersale eiusdem rationis, sub quo continetur. Aridum vero ex opposito nec admittit admixtionem terrei subtilis; nec vinctuosum humidum, sed calore extraneo resoluente humiditatem eius, frigido vero proprio comprimente easdem partes siccas, & faciente eas sibi constare hoc est, non dilabi, quasi congelatur, & aridum fit: & ecce ariditatem ex siccitate prouenientem, quare merito ad siccum reducitur. Reducit deinde molle ad humidum ratione effluus, quia propter humiditatem facile cedit tangenti, non

quidem per fractionem, vel dissolutionem proprijam, nec circumdando corpus subintrans, ut faciunt aqua, & alij liquores, sed quasi intra proprios terminos se colligens, ut cera blanda, quod constat facere per humiditatem. Darum vero ratione siccitatis quasi dissipatum est, & diuidenti resistit, & propterea ad siccum reducitur. De aspro vero, & leni non loquitur, quia notum est ad siccum reduci utrumque. Sunt enim sicca quaedam, & dura ex contraria, quia ad iungunt contrariam positionem partium; nam asperum habet partes inæqualiter prominentes, leni vero prominentes æquales, & ex eiusmodi opposita positione partium, sequitur contraria ratio qualitatis, nempe asperitas, & lenitas.

Sed quia has omnes contrarietates reduxit ad humiditatem, & siccitatem, ad hoc triplex esse humidum. Primum, quod non habet à se, nec sibi inherentem humiditatem, sed ex coniunctione corporis eam habentis, & tunc aut in sola superficie, ut lapidis, cui superfunditur aqua, & hoc dicitur vnum, vel rosatum, aut etiam in profundo, ut cum aqua subintrat terram, eique imbibitur, & hoc dicitur humidum irrigatum. Tertium est humidum habens in se, & à se, hoc est ex natura propria, humiditatem, & hoc est propriè humidum elementare, ad quod reducuntur duo alia, & eisdem modis diuiditur siccum, & impropria reducuntur ad proprium, ut consideranti erit manifestum. Sed probat tandem, quod quatuor illæ qualitates, ad quas reductæ sunt extrinsecæ, non reducuntur ad alias; & ideo absolute sint primæ, atque elementorum formæ, hoc argumento. Si reducuntur ad alias, vel ad alias

12

prio-

priores, vel vicissim inter se; sed neutro modo reduci possunt: ergo erunt absolutè primæ. Probatür minor, quia omnes qualitates propriissimè actiue comprehenduntur illis cõtrarietatibus enumeratis; sed probatum est cæteras omnes ad eas reduci: ergo non dantur aliæ priores, ad quas reducantur. Quod vero nec inter se possint reduci, probat; quia siccum non potest reduci ad calidum, nisi dicatur, omne siccum esse calidum; quod patet esse falsum; cum terra valde sicca non sit calida: nec siccum potest reduci ad frigidum, cum experientia constet ignem esse siccum, & non frigidum; sed nec humidum ad calidum, nam aqua humida est nullum habens naturalem calorem. Et tandem nec humidum reducitur ad frigidum, cum deus aër valde humidus nullam habet naturalem frigiditatem.

C A P V T III.

Textus Aristotelis.

Quoniam autem quatuor elementa sunt, ipsorum autem quatuor sex coniugationes, &c.

Breuis expositio textus.

Intentum Aristotelis capite præsentis est constituere numerum elementorum ex numero qualitatum primarum, quæ sunt eorum formæ capite præcedenti constituto. Dicitur autem in duas partes: in prima asserit elementa esse quatuor, nec plura, nec pauciora. Quod probat ex quatuor combinationibus tā-

tum possibilibus primarum qualitatum, & ex communi antiquorum opinione. In secunda parte duplicem differentiam loci eiusdem elementis tribuit, & simul docet in quoniam gradu conueniant eis primæ qualitates; & quæ quibus sunt contraria.

Quatuor, inquit, elementa esse constat ex capite præcedente, id est quatuor primas qualitates. Ex quatuor autem qualitatibus colligit quatuor tantum esse elementa hoc modo. Vnumquodque elementum debet constare duabus qualitatibus, vt per vnam possit cū alio sibi proximo conuenire, & per alteram differre ab eo, eique contrarium esse: sed quatuor primæ qualitates quatuor tantum modis possunt accommodari, vt binæ possint conuenire ad constitutionem elementi: ergo quatuor tantum elementa ex eis possunt constitui. Minorem sic probat. Duæ contrariæ qualitates non possunt conuenire ad compositionem eiusdem elementi, quia contraria in gradibus intensis (vt oportet concurrere qualitates ad compositionem elementi) non possunt simul consistere in eodem subiecto; sed exclusis combinationibus contrariarum qualitatum, vt impossibilibus naturaliter, solum restant aliæ quatuor: ergo solum possunt ex eis constitui quatuor elementa: Probat iterum hanc minorem hoc modo. Sex tantum modis excogitari potest coniunctio duarum qualitatum ex his: primus erit caloris cum frigore; secundus humiditatis cum siccitate; tertius caloris cum siccitate; quartus caloris cum humiditate; quintus frigoris cum humiditate; sextus frigiditatis cū siccitate; sed duo priores modis sunt impossibiles propter contrarietatem.

14

con-

contrarietatem: ergo solum restant quatuor alii, possibiles quidem, quia sicut nullam contrarietatem habent qualitates eorum; ita nullam habent Incompossibilitatem. Ex tertia igitur resultat elementum calidum, & siccum, quod est ignis; ex quarta elementum calidum, & humidum, quod est aer; ex quinta elementum frigidum, & humidum, quod est aqua. Et ex ultima elementum frigidum, & siccum; quod est terra. Ideo quatuor sunt elementa, nec plura, nec pauciora. Quod probat ex communi opinione antiquorum Philosophorum; qui licet diversum numerum elementorum posuerint, nullus tamen excessit numerum quaternarium; sed cum omnes pro certo tenuerint per contrarias qualitates agere, & pati; & ita ex eis generari cetera corpora, quidam vnum tantum posuerunt igne densius, sed aere rarius, quod esset materiale principium, habens tamen oppositas qualitates, nempe calorem, & frigus; & ita ratione caloris rarefieret, & ratione frigoris condenseretur; sicque cetera corpora ex eo fierent per rarefactionem, & condensationem. Alij vero duo ponebant; nempe ignem, & terram; ex quibus dicebat duo alia media generari per rarefactionem, & condensationem; ita ut dum rarefit terra, generetur aqua, & dum condensatur ignis, fiat aer; & sic videtur sensisse Parmenides. Sed Plato tria videtur posuisse, nempe duo extrema contraria ex parte materiam, hoc est magnum, & paruum; & vnum quasi formale, & velut mixtum ex magno, & paruo; & per modum quendam mixtionis similem fieri ex eis cetera corpora. Empedocles tandem quatuor hanc consuetam elementa posuit; nempe ignem, aerem, aquam, & terram; quae tam

sub vna contrarietate comprehendi voluit, ita ut solus ignis propter summam actiuitatem constitueretur ex parte vnus extremi; tria vero alia simul ex parte alterius. Et ecce nullus posuit plura quatuor: ideo communis est omnium sententia, quod quatuor sint, quantum ad hanc partem; licet non omnes posuerint quatuor.

Sed de Empedocle ponente quatuor consuetam elementa asserit Aristoteles, tenuisse vera elementa non esse ignem, aerem, aquam, & terram, quae videmus, & tangimus; sed mixta quaedam veris elementis similia. Et propterea hunc ignem, qui apud nos est, excessum caloris habere, sicut glacies habet excessum frigoris. Quamuis alij ex propria sententia hac docere Aristotelem sentiant; sed D. Thom. in commentarijs huius capituli, non ex propria sententia, sed Empedoclis, cuius mentem exponit prolatam esse ab Aristotele docet. Et ita ego credo, quia licet sentire videatur Aristoteles, verum, atque elementarem ignem proprium habere locum in concavo Lunae, flammam vero, quam videmus, docet esse summum quemdam ardentem, & mixtum ex aere, & terra generatum, in hoc secundo libro text. 23. & 3. lib. de generatione animae in cap. 11. non longe à principio; de ceteris vero tribus, quae apud nos sunt, tamquam de veris elementis loquitur in hoc secundo loco, & super alibi.

In secunda parte capituli quatuor docet de elementis. Primum duo superiora, ac leuiora, nempe aerem, & ignem primum locum tenere sub concavo Lunae, sed supremum ignis ob suam leuitatem; duo vero alia grauiora, nempe aqua, & terra inferiora; sed terra infimum ob maiorem grauitatem,

uitatem. Secundum, extrema elementa, vt ignis, & terra, puriora esse duobus alijs medijs. Tertium, superiora esse inferioribus contraria, cum ex contrarijs qualitatibus constent. Quartum, quod licet quodlibet elementum habeat duplicem qualitatem, vnâ tamen sibi propriam, in qua superat aliud eandem habens; vt ignis calorem; aer humiditatem; frigiditatem aqua; & siccitatem terra.

**TRACTATUS DE
primis qualitatibus elementorum.**

17 **E**lementum, vt à significatione ipsius nominis incipiamus, duobus modis sumitur. Primo, latissima quadam significatione; vt significat primum, ex quo aliquid conficitur: quo pacto litteræ dicuntur elementa syllabarû, & orationis; prima principia dicuntur elementa demonstrationis, materia, & forma substantialis elementa rerum naturalium, & corpora simplicia intra ordinem rerum corruptibilium, vocantur elementa, ex quibus cætera corpora componuntur; & in hac significatione definit elementum Aristoteles 1. lib. Methaph. cap. 3. textu 4. his verbis: *Elementum dicitur, ex quo componitur primum in existenti indiuisibili specie in aliam speciem vt vocis elementa, ex quibus componitur vox, & in qua vltima diuiditur; illa vero non amplius in alias voces ab ipsis specie diuersas, &c.* Modò vero non sumimus elementum in hac significatione, sed in specialiori, & magis propria, pro primo, atque simplici corpore generabili, & corruptibili, ex quo generantur, & in quod re-

soluuntur cætera: & hoc modo definitur ab Aristotele 3. lib. de cælo, & mundo text. 3. 1. his verbis: *Sic itaque elementum illud corporum, in quod alia corpora diuiduntur, quod inest potentia, aut actu; ipsum autem est indiuisibile in diuersas specie.* Quam definitionem constat non conuenire principijs incompletis rerum naturalium, sed corporibus tantum simplicibus, ex quibus generantur, & in quæ resoluuntur mixta: in his enim (ait Aristoteles) actu, vel virtute permanere secundum diuersas opiniones, & hæc de significatione nominis.

18 **Q**uia præsupposita certum est, dari elementum, de quo agimus, in rerum natura; nam aqua, terra, & aer corpora sunt simplicia, hoc est, neque facta, neque composita ex alijs corporibus alterius conditionis, sed ex quibus cætera sunt, quæ vocantur mixta, in quibus actu, vel virtute permanent, vt cap. 10. præcedentis libri expositum est. Certum quoque est, elementa componi ex materia, & forma sicut cætera corpora sensibilia, & ex materia eorû per diuersas transmutationes fieri cætera corpora sublimaria, & ita verum est, cætera corpora ab eis participare materiâ. De formis vero eorû dubitatum est, an sint quatuor qualitates (quas vocant primas) nempe calor, frigiditas, humiditas, & siccitas; vel præter his habeant alias formas substantiales, & istæ solum sint accidentales.

QVÆSTIO I.

An quatuor qualitates elementorum sint primæ.

19 **T**ria sunt disputanda de his qualitatibus, nempe calore, frigore, D d d humi-

humiditate, & siccitate tribus quæstionibus. Primum, an sint qualitates primæ, ita ut præter ipsas non reperiatur aliæ primæ, sed omnes sint secundæ. Deinde, an in mixtis reperiuntur aliæ præter ipsas. Tertium an sint formæ substantialis elementorum?

Circa primam quæstionem referatur prima sententia eorum, qui tenuerunt calorem, & humiditatem esse qualitates positivas, frigiditatem vero, & siccitatem solum esse privationes earum. Quod probant experientia; nam videmus in frigidis corpora per solum recessum caloris absque ulla productione alterius qualitatis, ut in febricitantibus, quorum corpora per solum recessum, vel remissionem caloris febribus refrigerantur; & alia sunt corpora, quæ per solum consumptionem humiditatis videntur exsiccati. Quod sentire videtur Aristoteles 1. lib. de cælo cap. 3. text. 18. primo lib. de generatione cap. 3. text. 18. & 1. Meth. capit. 4. text. 21. quibus locis de frigore saltem docet esse privationem caloris. Ad hanc sententiam possunt etiam reduci alij, qui putant humiditatem saltem, non esse qualitatem, sed substantiam quamdam quasi liquidam, & per partes corporis fluentem, à qua humectari dicuntur, atque etiam exsiccati ea sola recedente, vel consumpta, & ideo siccitatem non esse aliud, quam privationem huius substantiæ. Hæc tamen sententia expresse contraria est doctrinæ Aristotelis, atque etiam experientia, & rationi. Probatur primum, quia Aristoteles 1. lib. de generatione capite ultimo, docet expresse mixta generari ex elementis se corruptentibus per mutam actionem, & reactionem, & capite 4. huius libri quodlibet elemē-

tum posse generari ex alio; sed corruptio omnium elementorum ad generationem mixti, non est possibilis, nisi quatuor istæ qualitates sint positivæ: ergo contra Aristotelem est de villa earum id negare. Probatur minor, quia actio, & reactio, generatio, & corruptio sunt ratione contrarietatis propriæ, per quam vnum agit in alterum, & vnum etiam resistit alteri: contrarietas vero, actio, & resistentia dicuntur rationes positivæ, quia nec privatio proprie contraria est, nec resistit alteri, ut patet de tenebris, & luce: ergo evidens est in doctrina Aristotelis has omnes esse qualitates positivæ. Præterea 1. lib. de anima capite de tactu, textu 107. docet expresse has omnes qualitates esse per se sensibiles sensu tactus, his verbis: *In tangibili autem multa insunt contrarietates, calidum frigidum, humidum, siccum.* Sed privationes, vel substantia non sunt per se sensibiles: ergo nec in doctrina Aristotelis suffragari potest, quod vlla harum qualitatum consistat in sola privatione. Probatur secundo, quod sit contra experientiam; nam experimur has omnes qualitates realiter, & positivè immutare corpora, & circa illa effectus reales, & positivos causare; sed privationes non possunt efficere realem, & positivam immutationem, nec realem, & positivam effectum, cum utrumque possit vel virtutem realem, & positivam in efficiente: ergo contradicit experientia, qui negat has omnes esse qualitates positivæ. Sed probatur tandem, quod sit contrarietatem, quia impossibile est, qualitatem aliquam produci per se successivè in aqua ab igne, nisi ratione proprii, & positivi contrarij in eodè subiecto existentis; sed calor producit per se successivè in aqua ab igne,

20.

21.

ne, & pari ratione siccitas in luto, & humiditas in cera; ergo præsupponunt qualitates propriè contrarias, & ideo reales, & positivas in eisdè subiectis, à quibus eas realiter expellunt: quare nulla earum potest consistere in sola privatione. Probatur maior, quia nec sola extensio subiecti, nec sola privatio, nec utraque simul sufficit ad successivam productionem qualitatis, ut patet in productione per se instantanea lucis in aère, utraque simul non obstante: requiritur ergo contrarietas positiva cum extensione subiecti, quam proinde habere debent qualitates istæ per se productæ per mutationem successivam. Minor vero, quod omnes istæ producantur per se successive in subiectis, constat, quia seclusa quavis alia causa extrinseca, vel per accidens experimur, a quam successivè calesceri, & aërem infrigidari ab ea: ergo concedere, necesse est, quod id fiat ratione positivæ contrarietatis circa idem subiectum inter has qualitates repertæ, quam non possunt habere, nisi sint qualitates reales, & positivæ.

22

Quo supposito, secunda opinio tenet, has non esse primas qualitates, sed dari alias in elementis priores, quæ vocantur virtuales eiusdem denominationis, ut alium calorem virtuales, aliam virtuales frigiditatem, aliam humiditatem, & siccitatem. Has vero ideo esse ponendas præter formales, & eis priores, ut formales ipsas in se producant elementa. Hanc sententiam citavit Marsilius 2. lib. de gener. q. 1. quam probant hoc argumento. Sæpe contingit aquam, vel terram intensus calorem recipere ab igne, à quo frigiditas earum maxima ex parte expellitur, & remissa manet: ergo non poterunt e-

tiam sublati impedimentis in antiqua frigiditate se reducere, eam in se producendo, nisi virtualis alia frigiditas eis concedatur, per quæ agere possint, atque in se eam producere expellendo calorem intensus. Probatur consequentia, quia cum formæ illis frigiditas permanens in eis sit valde remissa, non poterit intensus calorem expellere, cum à proportione, minoris inæqualitatis non proveniat actio.

23

Secundò potest probari hæc sententia, quia plures dantur qualitates his nobiliores, atque adeo priores, & imprimis lux; deinde potentie vitales, atque etiã colores, qui eum sunt obiecta nobilioris potentie, nempe visus, nobiliores sunt eis, sicut visus nobilior est tactu, ad quem pertinent, gravitas etiam, & leuitas priores sunt, ac perfectiores. Utramque enim docuit, & probavit Aristot. 8. lib. Phys. textu 55. quia sunt principia motus animalis, qui prior est, atque perfectior omnialio motu, quod docuit etiã expressè D. Th. 1. p. q. 10. ar. 1. Plures denique dantur qualitates in mixtis præter qualitates, quas participat ab elementis, ut in magnete, auro, & lapidibus preciosis, in pipere etiã, vino, & sale, quæ nõ dependet e eisdè qualitatibus: ergo non possunt vocari primæ. Probatur consequentia, quia ut aliquid sit primum in aliquo genere, nec debet esse aliud eo prius, nec aliquid aliud sub eodè genere, quod ab eo non deriuetur, vel aliquo modo dependeat.

24

Sed hæc sententia tamquam falsa rejicitur, non solum à recentioribus interpretibus Aristotelicis in expositione secundi capituli huius libri, sed etiã ab antiquioribus Philosophis, & Theologis, qui nullas alias qualitates virtuales ponendas esse

in elementis docent, præter quatuor formales, quæ vocantur primæ. Ita Henric. quodlib. 11. quæst. 6. Marf. 1. de gener. quæst. 1. Ægidius quodlib. 1. quæst. 16. Capreol. in 2. d. 16. quæst. 2. Sonzin. 9. Meth. quæst. 8. Sotus 2 lib. Phys. quæst. 1. & in tota doctrina Aristotelis nulla talis qualitas virtualis in elementis ponenda reperitur. Sed probatur, quod non sint admittebdæ hæc rationes: nam vel qualitates formales emanant immediatè à substantijs elementorum, vel quia non possunt immediatè ab eis emanare, ponuntur virtuales à quibus producuntur. Si primum dicatur, evidenter ex eo sequitur superfluas esse virtuales; nam si proximè illæ emanant à substantijs, & ergo non indigent alijs, à quibus producuntur. Probatur consequentia, quia virtuales ipsæ ponuntur proximè emanantes à substantijs, & ideo non ponuntur aliæ priores, quibus medijs emanent, vel à quibus producantur, quia daretur processus in infinitum, cum eadem sit ratio de vtrisque. Si vero dicatur formales non emanare immediatè à substantijs, sequitur nec virtuales immediatè emanare posse. Probatur consequentia, quia nulla potest ratio assignari ob quam virtuales proximè emanent, per quam non probetur eodem modo formales immediatè etiam emanare posse.

25 Vt autem quid sit in hac re tenendum explicemus, notandum est primo, hæc qualitates de quibus loquimur, numquam vocari primas ab Aristotele, eiusque interpretibus vniuersali locutione, sed cum hæc limitatione, nempe inter sensibiles corruptibilium corporum ordinatas ad generationem, perfectionem, vel

ornatum eorum, vt talia sunt. Hunc autem esse sensum Aristotelis evidens est ex cap. 1. & 3. huius libri à nobis expositi, in quibus eisdem qualitates reduxit ad sensum tactus, & primas vocavit inter tangibiles: ergo solum in hoc sensu voluit esse primas, in quo etiam loquuntur omnes fere eius interpretes in commentarijs secundi capitis. Quod autem in hoc sensu sint primæ, probatur hoc argumento. Prima principia rerum naturalium vocantur ab Aristotele materia, forma, & privatio 1. lib. Phys. quia nec sunt ex alijs, nec ex alterutris, & omnia sunt ex ipsis; sed ita se habeat istæ inter qualitates sensibiles corruptibilium corporum: ergo in hoc genere debent vocari primæ. Probatur minor, quod non sint ex alijs, quia generatio rei naturalis prior origine est perfectione, & ornatu eius scum ordinetur immediatè ad esse substantiale eius: ergo qualitates disponentes ad generationem priores erunt origine cæteris, & ideo ex eis non sint; sed qualitates istæ elementorū sunt primæ inter eas, quæ disponunt ad generationem: ergo impossibile est, quod sint, vel orientur ex alijs in tali ordine sensibilium qualitatum. Probatur iterum minor, quia sola alteratio proprie sumpta, est primum medium, quod expellitur vna forma, & disponitur materia ad introductionem alterius, ad quam tendit per se generatio: ergo solum possunt per se primo disponere ad generationem qualitates illæ, quibus primo, & per se conuenit esse principia talis alterationis; sed istæ sunt qualitates elementorum, de quibus loquimur: ergo sic sunt primæ in hoc ordine, vt nō sūt ex alijs. Minorē hūc sic pbo, quia nō sunt excogitabiles aliq̄ alterationes,

pct.

per quas expellatur vna forma, & introducatur alia priores calefactione, exiccatione, & humectatione; quare impossibile est, has qualitates ex alijs fieri. Quod vero non fiant ex alterutris, hoc est vna ex altera, euidenter est, nam qualibet eorum solum est principium per se alterationis determinatæ speciei, & vniuocum quidem, vt calor solum est principium per se calefactionis; sicque de reliquis: ergo qualibet determinatur per se ad productionem determinati effectus secundum speciem, vt calor ad producendum calorem; ita vt repugnet producere per se frigiditatem. Vnde sequitur eadem ratione repugnare, quod vna earum producat per se alteram. Probatur tandem, quod cæteræ qualitates eiusdem ordinis fiant ex ipsis, expressis testimonijs Aristotelis, quibus id asserit, & probat: nam cap. 2. huius libri, & 2. libro de partibus animalium cap. 1. omnes qualitates tangibiles ad eas reducit tamquam ad principia, ex quorum commixtione oriuntur, de coloribus vero sectione vltima problematum, & de odoribus 1. lib. de anima cap. 9. & lib. de sensu, & sensibili cap. 5. de saporibus cap. 4. eiusdem libri, & de sonis sectione 11. problem. & tandem de grauitate, & leuitate 4. lib. Phys. text. 85. & 86. & 1. lib. de partibus animalium capit. 3. probat ex diuersa commixtione earumdem qualitatum procedere, non quidem immediate, sed media raritate, & densitate; & ideo omnes qualitates, quæ ex quatuor primis sequuntur, merito appellantur secundæ.

27 Probatur deinde ratione, & experientia: ratione quidem, quia sensus tactus prior est origine, vel generatione cæteris sensibus, & ideo vniuersalior, & propterea in omnibus

animalibus quantumlibet imperfectis reperitur, atque etiam in omnibus partibus singularum, cum tamè cæteri sensus, nec in omnibus, nec in singulis partibus eiusdem repariantur: ergo qualitates tangibiles ad ipsum pertinentes priores origine, atque vniuersaliores esse debent. Quod probat experientia, cum videamus ex mutatione earum passim mutari corpora circa omnes alias, nêpe circa raritatem, & densitatem, grauitatem, & leuitatem; circa colores, odores, & sapores, ac reliquas: istæ ergo qualitates elementorum sunt primæ, ex quibus procedunt alix, & procedentes sunt secundæ.

Has vero qualitates primas quatuor tantum esse, ita vt nec plures, nec pauciores ponendæ sint, probauit Aristoteles cap. 1. huius libri text. 15. ostendens ad omnes, & solas illas reduci cæteras, eas vero non reduci ad alias, nec inter sese vlla ad alteram, & experientia docuit esse quatuor, præter quas non cognoscimus aliam, nec effectum vllum experimur, præter effectus earum: ergo cuiusmodi censendum est non esse plures, nec pauciores.

28 Ad argumentum primæ opinionis neganda illa experientia, nempe, quod in febricitantibus per solū abcessum caloris infrigidentur membra corporis; non enim ex hoc solo infrigidantur, sed per accessum frigoris recedentibus spiritibus, & quasi confluentibus ad internas partes corporis. Et pari ratione non exiccatur corpus per solum recessum humiditatis, sed per productionem siccitatis.

Ad argumentum secundæ opinionis concessio antecedit, quod aqua intensum calorem sæpe ab igne suscipiat: neganda est consequentia,

D d d ; quod

quod non possit se reducere in anti-
quam frigiditatem, nisi ei conce-
datur alia qualitas, quæ sit virtualis fri-
giditas. Et quod dicitur has qualita-
tes non emanare à substantijs eleme-
ntorum immediate, negandum est, nã
licet non sint propriæ passionibus ele-
mentorum, sunt tamen naturales vir-
tutes eorum consequentes naturali-
ter eorum substantias, vt per eas pos-
sint producere sibi similia, non solũ
inducendo similes dispositiones in
materia ad introducendam similem
formam, sed etiam agendo per illas
tamquam per instrumenta naturalia
ad productionem eius. Vnde fit, vt si
aliquando per introductionem con-
trariæ qualitatæ maxima ex parte ex-
pellantur, remoto tamen agente con-
trario naturaliter emanent ab eadẽ
substantia. In secundo argumento
plures numerantur qualitates, quæ
videntur esse priores qualitibus ele-
mentorum: sed cum istæ non dicã-
tur omnium primæ, sed facta solum
comparatione cum qualitibus sen-
sibilibus corruptibilium corporum,
concedendum est non esse primas re-
spectu lucis, quæ longe perfectior est.
De potentijs autem vitalibus corpo-
rejs, certum est præsupponere in sub-
iecto commixtionem, & temperamẽ-
tum primarum qualitatum, tamquã
dispositiones necessarias, vt in eo re-
cipiantur; nam potentia vitales, vt
vegetatiua, generatiua, & loco moti-
ua, atque etiam potentia sensitiua
non possunt recipi, nisi in organo,
vel parte corporis, aut in toto corpo-
re talis temperationem, vt debito mo-
do possint suas operationes exerce-
re: quare ordine naturæ, saltem in ge-
nere causæ materialis præsupponunt
qualitates primas; sed quia ab eis nõ
procedunt tamquam à causa efficiẽ-
ti, non dicuntur qualitates secundæ.

De coloribus vero iam diximus in
explicatione textus procedere ex per-
mixtione, ac temperamento prima-
rum qualitatum; & ideo secundas vo-
cari. Quod in hac etiam questione
probauimus, non solum ex d. Arina
Aristotelis, sed euidenti experientia,
cum videamus mutationes passim
fieri circa colores ex mutatione tem-
peramentis. Negandum est ergo, quod
sint perfectiores primis qualitibus,
nam quamuis visus sit perfectior ta-
cta, vt suo loco dicitur; non sequitur
omnia obiecta materialia eius esse
perfectiora quibuscumque obiectis
materialibus tactus, sed maiorẽ per-
fectionem habet propter rationem
formalem obiectiuam vniuersaliore, &
atque perfectiorem, & modum ope-
randi minus materialem. Ex quibus
intelligitur potentiam ipsam imma-
terialiorem esse, atque adeo perfectio-
rem; & adhuc intra obiectum mate-
riale visus continetur lux longe per-
fectior primis qualitibus. De gra-
uitate autem, & leuitate hac distin-
ctione loquendum est, nam vniuersa-
liter loquendo prior est alteratio,
cuius principia sunt primæ qualita-
tes; cum appropinatio agentis ad pas-
sum præcedens alterationem fiat per
motum localem. Perfectiores vero
solum accidentaliter, quia motus lo-
calis, cuius sunt principia, perfectior
est cæteris motibus accidentaliter, ex
ordine ad subiectum, quod minus in
potentia præsupponit, sed respectu
eiusdem corporis priores sunt primæ
qualitates, quæ sunt principia altera-
tionis, prius eidem corpori conueniẽ-
tis, quàm motus localis, atque etiam
sunt perfectiores simpliciter, quia
qualitas cũ sit forma absoluta, atque in-
trinseca, vt perfectior est presentia lo-
cali,

cali, & ideo alteratio perfectior simpliciter motu locali, quia ad perfectiorem terminum, ad quem tendit, nempe ad eandem qualitatem perfectiorem presentia locali, ad quam tendit motus localis. Aristoteles vero, & D. Tho. loquuntur vniuersim liter de motu locali, vt comprehendit motum cælorum, & de maiori perfectione tantum accidentali ex ordine ad subiectum perfectius, cum quo stat, vt perfectior sit alteratio simpliciter propter perfectiorem terminum ad quem, & prior natura respectu eiusdem corporis; & ideo qualitates elementorum priores, & perfectiores simpliciter grauitate, & leuitate.

QVÆSTIO II.

An in mixtis reperiantur alie qualitates præter elementares?

31 **I**N eodem secundo argumento opponebatur particulares qualitates quorumdam mixtorum, quas videntur habere distinctas à primis, & eorum temperamento, vt piper, vinum, sal, & eiusmodi alia ad producendas qualitates elementorum ordinatas, vt ad producendum calorem, aut siccitatem, atque etiã alios particulares effectus, non quidem in eisdem corporibus, sed in alijs. De his ergo procedit secunda quæstio duo quærens, primo, an deantur? Secundo, an procedant ex mixtione, aut temperamento primarum, & ideo vocari debeant qualitates secundæ. Et prima opinio quorumdam recentiorum negat dari tales qualitates saltem ad producendum calorem, vel frigus; asseruntque communem esse sententiam, pro qua

citant Nymphum 2. lib. de generatione comment. 28. quæst. 1. Petrum Martinez ad caput 1. eiusdem libri Valles. 1. lib. controuers. med. cap. 12. Claudium de Sanctels repetitione 8. de Eucharistia cap. 2. Probantque duplici argumento; primo, quia corpus habens virtutem vniocam, siue æquiocam producendi aliquam qualitatem in alio, vt calorem, vel siccitatem, si applicetur subiecto capaci eiusdem qualitatis, naturaliter, & semper eam producit; sed piper, vinum, & sal non calefaciunt, neque exiccant alia corpora, etiam capacia harum qualitatum, quibus applicantur, nisi atterantur, vel ab animali sumantur, ac partibus corporis eius applicentur: ergo non habent virtutem naturalem ad producendum alias qualitates in reliquis corporibus. Secundo, quia non sunt multiplicandæ qualitates, sine vrgenti necessitate; sed nulla vrget necessitas ponendi has qualitates præter primas: ergo non sunt ponendæ in his corporibus. Probatur minor, quia si vlla esset necessitas, maxime pro aliquibus effectibus, vel qualitatum producendis, quas docet experientia produci per applicationem horum mixtorum ad alia; sed pro his producendis non sunt necessariæ, cum deatur alia causa, à quibus produci possunt: ergo non sunt adinueniendæ. Probatur minor, quia per qualitatem prædominantem in proprio temperamento possunt hæc mixta corpora producere tales effectus, vt piper calefacere per calorem in eo prædominantem, qui si aliquando impediatur per frigiditatem impressam eidem piperi ab extrinseco agente; hoc tamen impedimento sublato ab agente alio, reducet se in calorem prædominantem sibi naturalem, per quem potest.

32

poterit eundem calorem in alio corpore producere. Vel excogitari potest, & non sine fundamento eiusmodi corpora, nec producere calorem, nec siccitatem; sed habere quamdam virtutem attractivam similem ea, quæ in quibusdam medicamentis reperitur, per quam attrahunt spiritus calidos animales ad stomachum, à quibus calefit, aut de aliquo calore accipiunt ab eodem stomacho, per quæ calorem ipsum calefaciunt, quod videtur probari in pipere, & vino non calefacientibus, nisi prius in stomacho calefiant.

- 33 Nostra tamen sententia asserit, nõ solum non posse vniuersaliter negari particulares qualitates in mixtis ad producendos particulares effectus in alijs corporibus, sed nec in particulari ad producendum calorem, aut alias qualitates elementorum. Ita D. Thomas opusc. 34. cap. v. nico, quæst. vnica de spiritualibus creaturis art. 2. & 1. contra gētes cap. 68. Conimb. 2. lib. de generat. cap. 3. q. 2. art. 2. & 3. & est communis Medicorū. Probatum primum euidenti experientia, quia in magnete, & lapidibus prætiosis, atque etiam in medicamentis euidens est reperiri virtutem attractivam aliorum corporum distinctā à qualitatibus elementorum, quia attractio illa non fit per calefactionē, vel infrigidationem, aut alterationē elementarem, & licet media alteratione primarum qualitatum fiat aliquando, euidens est, non consistere in tali alteratione attractionem ipsam; cum constet calefieri, & exiccari, vel infrigidari rem omnino immotam localiter; necesse est ergo ponere in his rebus virtutem aliam distinctam à qualitatibus elementorū, per quam attrahantur per se ab eis

34 corpora. Probatum secundum, quod

etiam dentur particulares qualitates in mixtis virtualiter continentes qualitates elementorum, & eas sæpe producentes; nam si non datur, ideo erit, quia repugnat has qualitates primas contineri virtute in alijs, vel quia repugnat corpus mixtum tales qualitates continere, aut tandem, quia licet sint naturaliter possibiles, non tamen sunt necessarie pro his effectibus producendis, sed superflue, quia alio modo possunt produci. Sed nulla ex his rationibus probat non dari: ergo concedendum est, quod datur, cum effectus experiamur. Probatum minor, quia primam rationem insufficientem esse probat lux virtualiter continens calorem, & cum producus in corporibus corruptibilibus: ergo non repugnat dari qualitatem virtute continentem elementares, & potentem eas producere. Quod vero non repugnet talem qualitatem esse in mixtis, probatur. Quia euidens est in eisdem corporibus dari alias qualitates ad alios effectus producendos, ut probauimus: ergo non repugnat dari ad producendas primas qualitates. Et tandem proba non esse superfluas, sed necessario ponendas pro his effectibus, quia omnes illæ causæ, vel rationes, quæ assignantur, nullius sunt momenti. Et prima quidem, quod per qualitates ipsas elementorum sibi proprias, & à contrarijs expeditas tales effectus producant, impossibile est, cum euidenti experientia constet, non semper, nec in omnibus corporibus eos producere, etiam si expedita sint à contrarijs, sed solum in quibusdam determinatis; nec in his, nisi attrita, vel comminuta, & determinatis partibus eorum coniuncta: ergo non procedunt ab eis per qualitates formales. Eadem etiam experientia

35

rientia docet in multo maiori intentione eos producere, quā sit intentio qualitatum elementarū proprio temperamento eorumdem corporū debita; sed non potest agens producere effectum perfectiorem se: ergo nec per formales qualitates possunt producere tales effectus. Secūda etiā ratio de attractione spirituum vitalium ad stomachum insufficientis est, & falsa. Insufficientis quidē, quia piper non solū calefacit stomachū, sed vehementem calorem producere solet in ore, & partibus eius internis, quod non potest fieri per attractionē spirituum ad has partes. Iuvat etiam ad decoctionem carniū in olla: ergo virtus eius non consistit in attractione spirituum, nec ab his calefit stomachum, sed à calore producto ab eodem pipere. Quod vero sit falsū, probō. Quia excellentior effectus est attractio spirituum, quā simpliciter calefactio: falsum est ergo denegare his corporibus minorem virtutem, & tribuere eis maiorem præsertim cum facilius intelligatur tales effectus per minorem fieri. Postremam tandem ratio, quod eiusmodi corpora stomachum calefaciant per calorem ab eodem acceptum, planè falsa ostenditur: cum experiamur intensiorem produci calorem in stomacho per receptionem horum corporum in eo, quam haberet prius: ergo non potest produci per calorem ab eodem stomacho receptum. Probat consequentia, quia intensio caloris in stomacho minor erat, & nō potuit tota produci in vino, aut pipere: ergo per eam, quam ab eodem stomacho recipiunt hæc, naturaliter repugnat intendi calorem eius, cum nulla sequatur actio à proportione minoris inze qualitatis.

36

Sed restat explicandum, à quā causa producantur in mixto qualita-

tes istæ, nempe ex commixtione primarum, vel à qua alia. Et videtur nō posse habere aliam causam, præter primas qualitates, ex quarum permutatione procedunt; quod sic probō. Qualitates istæ conueniunt corporibus mixtis, vt mixta corpora sūt talis naturæ, cum constet non habere alium gradum perfectiorem essendi; sed primæ qualitates sūt causa corporis mixti, vt mixtura est: ergo consequenter erunt causa cuiuslibet qualitatis, aut virtutis eius, vt talis.

In hac re primum dicendum esse existimo has omnes qualitates præsupponere in corpore permutationē primarum, per quam materia disponitur ad receptionem formæ substantialis eorum. Probat hac ratio à priori aut mixta, quibus conceduntur qualitates istæ, sūt proxime ex elementis fiat, eundem est elementa ipsa vicissim corrumpi per alterationes procedentes à primis eorum qualitatibus, quia cū corumpantur per se à contrario, non dantur aliæ contrarietates propriæ priores his, à quibus corrumpi possint. Ex quo infero per primas qualitates primo expel i formas substantiales eorum, atque etiam primo disponi materiam pro forma mixti recipienda, & consequenter primo sequi in materia corporis mixti ex eisdem elementis geniti dispositiones alias similes, & ideo ante alias qualitates inesse mixto, quas proinde præsupponunt particulares aliæ qualitates eisdem mixtis concessæ. Et eadem ratione probatur necessarium id esse, dum hæc mixta sūt ex alio mixto, vt consideranti est manifestum. Probat etiam à posteriori, quia videmus in multis ex his corporibus mutatione facta circa

37

Ecc primas

primas qualitates eorum, debilitari virtutem particularium qualitarum, vel fortiores reddi in ordine ad proprios effectus producendos in alijs corporibus: ergo dependent ex temperamento primarum qualitarum, tamquam ex dispositione subiecti necessaria ad consistentiam, atque conservationem earum.

Secundo, dicendum est, has qualitates particulares mixtorum non procedere ex permixtione primarum tamquam ex causa efficiente, sed ea presupposita in subiecto produci effectus a generante idem mixtum, cuius sunt propriae. Gratia exempli, virtus magnetis, & aliorum lapidum; virtus etiam aurii producitur ab eo, a quo generatur, quod est virtus caelestis, tamquam a causa efficiente principali operante per lucem, & alias influentias. Itaque ferè semper virtutes istae habent pro causa principali caelestem virtutem, quemadmodum forma substantialis & corpus, cuius sunt propriae. Ita docuit expressè D. Thomas, & cum eo Conimbicenses loci citatis, & q. 5. de veritate, art. 10. ad 5. atque etiam quaest. vnic. de anima art. 1. his verbis: *Formae enim elementorum, quae sunt infimae, & materiae propinquissima, non habent aliquam operationem excedentem qualitates adiuvas, & passivas; ut rarum, & densum, & alia huiusmodi, quae videntur esse materiae dispositiones. Super has autem sunt formae mixtorum corporum, quae praeter praedictas operationes habent aliquam operationem consequentem speciem, quam sortiuntur ex corporibus caelestibus: sicut, quod adamans attrahit ferrum, non propter calidiorum, aut frigus, aut aliquid huiusmodi, sed ex quadam participatione virtutis caelestis.* Virtus etiam seminalis non est producta à primis qua-

litatibus, nec ab elementis, tamquam à causis principalibus, & proximis, sed nec à Sole, & alijs influentijs coelestibus, ut placuit Toletio quaest. 1. huius lib. conclus. 4. Probatur primò, quia sua natura ordinatur ad aliores effectus, nempe ad organizandù corpus pro introductione animae; imò ad educendà animam de potentia materiae, si sit materialis tamquam instrumentum generantis, vel viuendum eam corpori, si sit spiritualis; ergo non possunt eam attingere elementa, vel qualitates eorum, & praecipua causa. Probatur secundum, quia quotiescumque possumus assignare causam particularem alicuius effectus, non est recurrendù ad vniuersales, sed dari potest propria causa talis virtutis, sicut datur propria causa eiusdem seminis, nempe viuens ipsum, à quo decissum est: ergo ab eo procedere eundem est tamquam à propria, ac principali causa. Unde sequitur, quod licet ut plurimùm proueniant qualitates istae mixtorum ab vniuersalibus causis, non tamen semper, sed aliquando à particularibus, numquam tamen ab elementis, vel à permixtione qualitarum eorum, quia ex propria natura sunt eis perfectiores, ut probauimus. Euidens est consequentia, quia causa efficiens non potest agere ultra propriam perfectionem.

Ex quibus colligitur tertia ratio ad id probandum hoc modo. Perfectio potentiae, vel virtutis ordinatae ad operationem colligitur ex perfectione propriae operationis; sed virtutes istae aut qualitates sunt principia perfectioris operationis, aut secundum substantiam, aut secundum modum eam procedendi, quàm primae qualitates elementorum: ergo sunt eis perfectiores; quare non possunt ex permixtione earum procedere, tam-

tanquam à causa efficiēte. Probat^{ur} minor, quia virtus attractiua alterius corporis, etiam contra naturalem inclinationem eius perfectior operatio est, quam simplex calefactio, cū sit altioris ordinis, per quam corpus eā habēs, quasi prædominatur alijs. Virtutes etiam per quas mixta corpora imprimunt alijs easdem primas qualitates, vt virtus calefactiua pipæris, & vini, atque exiccatiua salis longè perfectiori modo producunt calorem, & siccitatem, quam ignis, vel terra; quia produciunt eas tanquam causa æquiuoca, ad cuius actionem pertinent plures effectus specie distinctos posse producere, vel eum le altiori modo. Nec exillimetur Diuum Thomam recurrere ad vniuersales causas, particulari, vel extraordinario modo, vt designet proprias harum virtutum, sed ad proprias, & naturales secundum naturalem ordinem vniuersi constitutas. Non est enim constituta alia causa principalis auri, & argenti, & lapidum pretiosorum præter cœlestes Influēntias, à quibus generantur in visceribus terræ: ergo nec potest alia designari, cui virtutes istæ eorumdem corporum tribuantur, cum sint altioris ordinis à primis qualitatibus, & earum temperamento eisdē corporibus debito.

40 Ad argumentum illius sententiæ, quæ negat has qualitates in corporibus mixtis, concedenda est maior, quod virtus naturalis productiua alius effectus applicata subiecto capaci eius, semper, & naturaliter eum producat. Sed minor neganda, quod mixta hæc, quibus insunt particulares istæ qualitates applicata subiecto capaci, non semper producant effectus earum, non enim quodlibet corpus capax caloris elementaris cense-

tur capax caloris à pipere, & vino producēdi; nam licet non sit distinctus specie ab elementari, speciale tamen subiectum postulant agentia hæc ad producendos hos effectus, cum quo habent proportionem, & non cum alijs. Et illud tantum censetur capax effectus eorum. Nec solum postulant particulare subiectum, sed sæpe etiā coniunctionem Physicam, ac præuiam cum alio corpore, vt possint proprium effectum producere, quod in rebus odoriferis docet experientia; indigent enim plures coniunctione, ac permixtione cum alijs, immo & alteratione aliqua ab eis suscepta, vt odorem spargere possint, eumque imprimere subiecto capaci, cui etiam approximata sine his eum non imprimunt: atque etiam in argento vivo patet, quod licet mineralibus integris, hoc est, non prius attritis, immo etiam prius attritis, non tamen prius irrigatis approximetur proprium effectum coniungendi partes eorum argenteas, & separandā terrena earum siccitate, non præstat, quantumlibet capaces essent secundum se tali effectu coniunctionis. Ita ergo censendum est de alijs corporibus mixtis, de quibus loquimur, quæ etiam si calorem, vel siccitatem producere suis virtutibus possint, non circa omnia mixta capacia capacia, quia non omnia capacia censentur, quibus calor imprimatur à talibus agentibus; sed perfectiora quædam, vt viuētia, quibus adhuc non imprimunt proprios effectus, nisi prius alijs corporibus, aut saltem calori naturali eorum coniungantur, & forte ab eo alterentur.

Ad argumentum vero pro ratione dubitandi propositum concedenda est maior, quod qualitates istæ conueniunt corporibus mixtis talis na-

Ecc 2 turæ,

tura, sed neganda est minor, quod elementa sint causa effectiva eorum; nam licet elementa, vel primæ qualitates eorum sint causa mixtionis, & secundum modum permutationis eorum præcedentem in materia producatum mixtum, & plures qualitates eius, quæ ideo vocantur secundæ, non tamen sunt causa efficiens eorumdè mixtorum, sed perfectiorem aliam postulant, & ex consequenti qualitates, aut virtutes ea consequentes ab eadem causa perfectiori produci debent, & non à primis qualitatibus minus perfectis; quamvis temperamentum earum pro d. spositione necessaria possulent in materia.

QVÆSTIO III.

An primæ qualitates sint formæ substantiales elementorum, vel solum accidentales?

42

Prima opinio tenet esse formas substantiales, per quas constituuntur in primo esse substantiali, & per quas distinguuntur specie sub genere simplicis corporis. Ita Alexand. 12. lib. Metaph. comm. 12. atque etiam 4. quæst. naturalium, Ammonius cap. de substantia in prædicamentis. Curtius, & Zimara 1. lib. de anima, text. 19. Tribuitur etiam Galeno 1. lib. de vitu partium; & 1. de elementis. P. Oribasius testimonio Aristotelis cap. 1. huius libri textu 7. 8. & 24. ubi tria docet de his qualitatibus. Primum, quod constituunt elementa. Secundum, quod sunt eorum principia. Tertium, quod sunt eorum differentiarum. Hæc autem habere non possunt, si solum sunt accidentia eorum, quia neque aliquid constituitur in suo esse per accidentia; nec accidens potest

esse ei principium essendi; & multo minus differentia eius. Probatur etiam ratione, primò, quia per propriam operationem alicuius cognoscimus à posteriori formam substantialem eius, à qua procedit operatio ipsa, tanquam à principio efficienti intrinseco; sed nullam aliam operationem habent elementa præter eas, quæ procedunt ab his qualitatibus; ut ignis non habet aliam operationem, quam calefactionem, & excitationem; & sic de cæteris; ergo qualitates istæ sunt formæ substantiales eorum. Vel si dicatur habere alias formas, concedendum est, dari formas substantiales, à quibus nulla procedit operatio, quod est absurdum. Secundo, quia elementa ex propria natura sunt, verè, & propriè contraria, & prima contraria, ut etiam docet expressè Aristoteles in hoc 2. lib. text. 44. sed contrarietas non potest eis convenire, nisi ratione harum qualitatum; ergo non habent alias formas substantiales, per quas constituuntur in proprijs naturis. Probatur minor, quia contraria sunt, quæ sub eodem genere maxime distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt; sed elementa maxime distant per calidum, & frigidum, humidum, & siccum; & eadem qualitates se expellunt mutuo ab eodem subiecto; ergo per eas sunt elementa essentialiter contraria; & ideo erunt formæ substantiales eorum.

Secunda opinio cõmunis in Schola Peripatetica, & à nobis tenenda tãquam vera negat primas qualitates esse formas substantiales elementorum, sed tribuit eis alias formas substantiales priores, à quibus per modum efficiens causæ emanare affirmat easdem qualitates primas. Ita

43

44

Ita

Ita Dicitur Thomas in commentarijs
 2. capit. huius libri, & omnes Lati-
 ni interpretes tam veteres, quam no-
 ui ibidem, ideo nullum in particula-
 ri referre oportet. Probatur solet testi-
 monio Aristotelis cap. 9. huius libri
 textu 14. ubi asserit calidum, & frigi-
 dum esse instrumenta elementorū
 ad agendum. Sed quia hæc dicit non
 ex propria sententiā, sed aliorum, quā
 rei cit, ut legenti erit manifestum, ni-
 hil probat testimonium hoc. Colligi-
 tur autem evidenter ex textu 21. et
 eiusdem libri. Vbi ex propria senten-
 tia loquens de elementis, asserit esse
 contraria, quia passiones habent cō-
 trarias his verbis: *Et utraque utrisq;
 contraria, igni enim contraria aqua,
 aeri autem terra, hæc enim ex cōtra-
 rijs passionibus constituta sunt, &c.*
 Sed evidens est esse cōtraria per has
 quatuor qualitates, per quas vicissim
 agunt, & patiuntur, & se corrumpū:
 ergo censet Aristoteles esse passio-
 nes eorum, & non formas substan-
 tiales, quas constat passioibus præ-
 supponi. Atque etiam ex libro de sen-
 su & sensibili cap. 4. ubi sic loquitur
 de eisdem elementis: *Qua igitur ignis,
 et quæ terra nihil natum est agere,
 vel pati, nec aliud quicquam; quæ au-
 tem in eis contrarietas in eis; hæc om-
 nia agunt, et patiuntur.* Sed contra-
 rietas inest eis per primas qualita-
 tes: ergo per has tantum agunt, &
 patiuntur, & nō vt ignis & terra. Ex
 quo evidenter infero, quod nō sunt
 ignis, & terra per has qualitates, sed
 per alias formas cōstituantur in es-
 se ignis, & terre; & istæ sunt substan-
 tiales: qualitates vero accidentales,
 quia si per has sunt contraria elemē-
 ta, non possunt esse formæ substan-
 tiales, quia substantia non habet cō-
 trarium. Vbi obiter adnoto expres-
 sam esse sententiam Aristotelis in

hoc eodem testimonio, quod substā-
 tia nihil agit per seipsam, sed solum
 per accidentia vt 2. lib. Phys. scriptū
 reliquimus. Probatur deinde ratio-
 ne. Primo, quia si qualitates istæ sunt
 formæ substantiales elementorum:
 ergo constituunt vnum compositum
 substantiale cum materijs eorum. E-
 uidens est consequentia, quia ex ma-
 teria prima, & substantiali forma re-
 sultat vnum compositum substan-
 tiale, tamquam ex potentia substan-
 tiali, & actu substantiali; sed hoc est
 impossibile: ergo falsum est, quod
 sint formæ substantiales. Probatur
 minor, quia compositum illud resul-
 tans ex forma caloris, aut frigidita-
 tis, & materia est calidum formaliter,
 aut frigidum formaliter; sicq; de
 reliquis elementis: ergo nō est sub-
 stantia, & ideo nec totum substan-
 tiale. Probatur cōsequentiā, quia sub-
 stantia non est per se sensibilis, non
 suscipit intensiōem, & remisiōem,
 nec habet formaliter contrariū; sed
 calidum, & frigidū formaliter sum-
 pra, sunt per se sensibilia sensu tactus,
 vt docet expresse Aristoteles 2. lib.
 de anima cap. 9. de tactu, & expres-
 sius experientia ipsa; cum quilibet
 nostrum percipiat calorem ignis, &
 frigiditatem aquæ: sunt etiam inter
 sese contrariæ, & suscipiunt intensiō-
 nem, & remisiōem: ergo qualitates
 istæ non possunt esse formæ substan-
 tiales elementorum. Secundo proba-
 tur, quia vel qualitates primæ sunt
 formæ substantiales, aut accidenta-
 les; aut vere, & realiter habent vt rō-
 que, nempe esse substantiales, & ac-
 cidentales simul. Primum probauimus
 falsum; & ex eo sequitur tertium
 esse impossibile, quia repugnat eam-
 dem formam respectu eiusdem ma-
 teriæ esse substantialem, & acciden-
 talem simul. Solum ergo restat ter-

45

46

Ecc 3 tium

tiam, nempe has qualitates esse formas vere, & realiter accidentales: quod si ita est, sequitur evidenter non esse formas substantiales elementorum, sed habere alias per quas constituentur in esse substantiali, vel elementa non esse composita substantia- lia, sed solum accidentalia, nec distin- gui specie substantiali ab alio; cõstat au- tem absurda hæc esse; & ideo falsum, quod qualitates primæ sint formæ substantiales elementorum, & veritas est, quod alias formas substan- tiales habeant, per quas constituantur, has vero esse accidentia eorum, per quæ agunt, & patiuntur.

47 Testimonium vero Aristotelis asserentis primas qualitates consti- tuere elementa, esse principia eorum, atque etiam differentias duobus modis exponitur, primo à Di- o Thoma in commentarijs eius, tales appellari ab Aristotele non re ipsa, sed quoad nos; nam cum formæ substantiales eorum non sint per se sensibiles, nec possunt à nobis per se cognosci, & cum sentiantur per has qualitates, per easdem à nobis cognoscantur. Vnde sicut sæpe solet loco generis, vel differentie nobis ignoræ poni in definitione rei aliquod accidens, vel proprietas eius, quam vocamus genus, vel differentiam eius, quia per illam devenimus in cognitionem veri generis, aut differentie, ita Aristot. has qualitates vocavit differentias, aut principia, vel constitutiva eorum, quoad nos, quia per eas manu ducitur intellectus ad cognoscendas vo-

ras formas substantiales, quæ sunt differentie, principia, & constitutiva eorum. Secundo respondeo, Aristotelem considerasse in hoc opere elementa in quantum generabilia, & corruptibilia, atque etiam, vt concurrunt ad generationem mixto- rum, vt ex contextu horum trium capitum aperte colligitur, quo pacto verissimum est primas qualitates esse differentias, atque principia, vel constitutiva eorum. Ex quo non bene inferitur cum sensisse, quod sint formæ substantiales: nam sicut actioni, & passioni præsupponitur substantia rei, quæ agit, & patitur; ita ad rem ipsam, vt actiivam, & passivam præsupponitur forma substantialis. Activa vero, & passiva dicitur, & formaliter est, per accidentalem formam, quæ est proximum principium actionis, & passionis.

Ad primum argumentum concessa maiori, neganda est minor, quod non habeat aliam actionem distinctam substantiæ elementis, aut forma eius substantialis ab alteratione, quæ est propria actio primarum qualitatum, nempe calefactio, vel infrigidatio, quia alteratio non est actio, per quam producitur substantia, sed præter alterationem datur alia actio realis, quam vocamus generationem; substantialem, quæ est quasi terminus alterationis; & terminatur per se, non ad calorem, vel frigiditatem, sed ad substantiam ignis, vel aquæ, & in igne vocæi potest ignitio. Hæc igitur actio est propria substantiæ, & procedit à forma substantiali tamquam à causa principali medio calore, & calefactione, vt instru-

mento.

QVÆSTIO III.

An elementa sint propriè cōtraria secundum formas substantiales, vel solum secundum qualitates?

49 **S**ecundum argumentum excitat aliam quæstionem satis difficilē, an elementa sint contraria secundū formas substantiales, vel solum secundum qualitates. Ut autem difficultas eius ostendatur, præsupponenda est definitio contrariorum, quæ colligitur ex Aristotele 10. Metha. cap. 6. & talis est: *Contraria sunt, quæ sub eodem genere maxime distāt, & ab eodem subiecto mutuo se expellūt.* Ex qua sic ostendo elementa esse contraria secundum formas substantiales; nam eis videtur convenire tota definitio. Sunt enim sub eodem genere vniuersali corporis in prædicamento substantiæ, vel sub eodem genere particulari, & immediato corporis simplicis, sub quo etiam maxime distant. Nam differentia specificā maxima distantia est sub eodem genere, cum nulla possit dari maior, ut per se est manifestum. Quod verò ab eodem subiecto mutuo se expellant, sic probatur. Se expellere circa idem subiectū conuenit formis: sed formæ substantiales elementorum se expellunt formaliter circa eandem materiam, ut constat in mutua generatione, & corruptione vnius ex altero, atque etiam in mixtione: ergo propriè cōtraria sunt secundum formas substantiales. Si autem dicatur ad propriam contrarietatem non sufficere expulsiōem formalem, sed etiam re-

quæ elementorum non se expellere effectiue, sicut se expellunt primæ qualitates eorum, sed solum formaliter, & ideo non esse verè cōtraria. Contra hoc est, quod ad veram cōtrarietatem non requiritur expulsiō effectiua, sed formalis sufficit: nam calor impressus aquæ ab igne contrarius est frigiditati eius, & tamen non expellit eam effectiue, nec potest, nisi seipsum intendat: ergo expulsiō effectiua non est necessaria, & ita sentiunt omnes Philoſophi.

Quod verò elementa nō sint propriè contraria secundū formas substantiales est expressa sententia Aristotelis capite de substantiā in prædicamento: vbi inter proprietates substantiæ enūmerat hanc: quod substantiæ nihil contrarium sit: sed contrarietas cōuenit rebus per suas formas, cum formæ sint, quæ possunt se expellere circa idem subiectum, vel materiam: ergo elementis (quæ sunt corpora substantiālia) non potest cōuenire propria contrarietas secundū doctrinam Aristotelis. Quod, ut ostendat in hoc 2. libro textu 49. agens de contrarietate elementorum secundum formas substantiales, ita ait: *Terra enim acri, aqua vero igni contraria est, ut contingit substantiam substantiæ contrariam esse.* Quasi dicat non esse contraria, nisi communissima, atque in propria ratione, prout contrarietas sumitur pro quacumque oppositione priuatiua, quæ sufficit, ut dicatur, vnum fieri ex altero tamquam ex contrario, hoc est ex priuatione formæ ipsius præcedente in materia alterius, & expulsa ab eadem materia per eandem formam: & hæc est communis sententia totius scholæ, & vera. *Amo. 42. 15. 16. 17. 18. 19. 20.*

Dis-

51 Difficile tamen probari potest, quod non sit vera contrarietas inter has formas substantiales, cum tota definitio contrariorum videatur eis conuenire, nec per vllam eius particulam excludi posse. Propterea Sotus 1. lib. Phys. q. 5. ad 1. asserit ad propriam contrarietatem non sufficere, quod duæ formæ se expellat quomodocumq; sed necessarium esse, vt successiue, & per gradus, ita vt subiectum prius perueniat ad mediũ participans vtroque extremo, quàm ad aliquod extremum, quo pacto se expellunt qualitates; nam calor ita expellit frigus ab aqua, vt prius aqua sit tepida per calorem remissum, quàm perfectè calida, & vniuersaliter loquendo, contraria tales sunt nature, vt in gradibus remissis possint esse simul in eodem subiecto. Et hũc modum dicendi tenuisse videntur Caiet. cap. de substantia in Prædicamentis, & Sonzinas 10. Metha. q. 14. Sed contra Aristotelem est, & contra rationem. Probo primum ex cap. de oppositis in post prædicamentis, vbi est contrarijs, quædam aut nullum habere medium circa subiectum: alia vero medium habere posse his verbis: *Quæcumque vero contrariorum talia sunt, ut in quibus nata sunt fieri, & de quibus prædicantur, necessarium sit alterum ipsorum inesse, horum nihil est medium: quorum vero non est necessarium alterum inesse, horum omnino est aliquid medium.* Quibus expresse docet nõ esse necessarium, vt contraria medium habeant circa subiectũ, ad quod prius perueniant, quàm ad extremum; nec etiam vt possint esse in eo simul in gradibus remissis. Probat etiam ratione, quia ratio expulsiõis, siue de effectiua, aut formali loquamur, solum in eo consistit, quod vnum excludat alte-

rum ab eodem subiecto propter repugnantiam, quam habet in eo quod vero paulatim, vel simul expellat illud, non diminuit perfectiõnem expulsiõis, quia potius perfectior expulsiõ est ea, quæ simul fit, & maiorem repugnantiam contrariorum ostendit, quàm si successiue, aut per gradus fiat: ergo simultanea expulsiõ formarum substantialium nõ tollit propriam contrarietatem earum. Secundo probatur duobus exemplis: nam actus scientiæ, & erroris; actus odij, & amoris circa eadem obiectum propriissime sunt contrarij, & tamen nec se expellunt successiue, & per gradus, sed simul, quia quilibet profusus tollit formalem rationem alterius: nec oportet, vt prius intellectus, aut voluntas perueniat ad medium aliquod, quàm ad extrema; nec demum quod secundum gradus remissos simul esse possint tales actus in intellectu, aut voluntate: ergo distinctio illa successiue, & gradualis expulsiõis, aut simultaneæ insufficientis est ad excludendas formas substantiales elementorum à propria contrarietate.

53 Secundus modus dicendi quorũdam iunctorum est, formas substantiales elementorum excludi à definitione contrariorum per priorem partem definitionis. *Quæ sub eodem genere maxime distant.* Vnde quãuis eis conueniat posteriori, quia mutuo se expellunt ab eodem subiecto, quod est materia, non sunt propriè contrariæ: & ideo nec elementa ratione illarum, sed solum ratione primarum qualitatum. Quod vt explicent, adnotant, duo esse necessaria, vt aliqua dicantur maxime distare sub aliquo genere. Primum, quod in vnum distet ab altero, vt à nullo alio eiusdem generis æquè distet. Sec-

Secundum, quod nihil repugnat vni eorum, nisi ratione alterius, nempe, quia rationem alterius aliquo modo participat. Et vtrumque reperitur in albedine, & nigredine. Primum quidem, quia sub genere coloris sic distant inter sese, vt nullas eorum æquè distet ab alio quocumq; colore. Secundum vero, quia ceteri colores cuilibet eorū repugnant, in quantum aliquo modo participant rationem alterius; vt fuscum repugnat albo, in quantum participat rationem nigri: & huic repugnat rubeū, in quantum participat rationem albi; sed formæ substantiales elementorum neutrum habent, & ideo non dicuntur maxime distare sub eodem genere substantiæ corporeæ. Probatur minor, quia quælibet æquè distat ab omnibus, & singulis formis substantialibus aliarum specierum eiusdem generis, & æquè est incompossibilis cum quacumque alia, & hoc habet ratione sui, & non ex participatione alterius maxime distantis ab alia.

54 Sed hic etiam modus dicendi non reddit sufficientem rationem, propter quam formæ substantiales elementorum excludantur à definitione contrariorum, aut non sint proprie contrariæ: quod sic probat in eisdem formis. Nam elementa conueniunt sub genere proximo corporis simplicis diuersi à corpore mixto: quia formæ elementares talis sunt naturæ, vt postulent primas qualitates pro dispositionibus, & naturaliter quidem ab eis emanantibus, mixta vero omnes postulant, & remissas quidam, de quibus non est certū naturaliter emanare ab eorum formis. Hæc autem videntur efficaciter satis à posteriori ostendere formas elementares, vt tales specie differre à

formis substantialibus mixtorum, vt talibus. Quo supposito ita arguo. Formæ istæ sub eodem genere corporis simplicis maxime distant: ergo ex hac parte non possunt excludi à definitione contrariorum. Probatur antecedens, quia forma ignis ita distat à forma aquæ, vt non æquè distet ab aliqua alia eiusdem generis; & pari ratione forma aquæ à forma ignis: ergo maxime distat inter sese. Probatur iterum antecedens, quia ex propria natura postulat quælibet pro dispositionibus ambas qualitates oppositas, & à se emanantes naturaliter, quod non habent comparatæ cum cæteris: ergo magis distat quælibet ab alia, quam à cæteris. Et eodem argumento probatur, formam aëris, & terræ magis inter se distare, quàm à reliquis. Quod autem dicitur maxime distare, quod reliqua distet à quolibet eorum, non ratione sui, sed ex eo, quod participat aliquo modo alterum extremum, & non semper est verum, & ideo non est necessariū ad maximam distantiam, quia vt ex Aristotele probauimus, non est necessarium dari medium inter quæcumque contraria; vt inter saltarem, & ægritudinem, inquit ipse, nullum datur medium: ergo non est necessarium, quod inter quæcumq; maxime distantia dentur alia magis, vel minus distantia ab eis, vel aliquo eorum; sed possibile est sub aliquo genere solum dari ea, quæ maxime distant, & ita contingit in elementis; non enim dantur sub genere corporis simplicis alia media corpora, sed solum elementa ipsa maxime distantia inter sese.

Probatur secundo insufficientia eiusdem modi dicendi, nam sub genere animalis dantur duæ species

maximè distantes: ergo ex parte maximè distantie dari potest propria contrarietas inter substantias, vel inter formas substantiales earum. Probatur antecedens; quia illa dicuntur maximè distare, quæ sic distant inter sese, ut non æquè, sed minus distent à quocumque alio; sed ita se habent sub genere animalis species humana, & animalis omnium imperfectissimi; nam quælibet non æquè distat ab alijs speciebus animalis; sed magis distat ab altera; ergo verum est esse maximè distantes. Et de cæteris omnibus verum est plus distare à quolibet extremo, quo magis accedit ad aliud, & minus, quo magis recedit ab illo.

56

Ut nostram sententiam explicemus, adnotandum est primo: oppositionem in genere, vel in communi acceptam diuisam esse ab Aristotele in post prædicamentis capit. de oppositis in quatuor genera, vel species, aut modos oppositionis, nempe in oppositionem contradictoriam, contrariam, privatiuam, & relatiuam. Et ideo necessario debet poni, vel subintelligi loco generis in definitionibus singularium specierum, siue definiantur in abstracto, siue in concreto. Vnde si definiamus contrarietatem in abstracto, dicemus; Contrarietas est oppositio eorum, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellant; si in concreto dicendum erit, contraria sunt opposita, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellant. Et ita definita fuit contrarietas in concreto ab Aristotele, & propterea in eadem definitione subintelligenda est particula; *Opposita*,

quasi pro genere, quam absque dubio refert particula *Quæ*. Secundo notandum est, oppositionem formaliter significare repugnantiam duorum extremorum, ut perse est manifestum; & ideo distinctas species oppositionis significare distinctas species, vel modos repugnantie specialium extremorum, inter quæ versantur: contraria igitur dicunt specialem repugnantiam, ex qua procedit, ut maximè distent sub eodem genere, & ab eodem subiecto mutuo se expellant. Vnde si duas istas conditiones non habeat extrema propter specialem repugnantiam, sed aliunde, sicut non erunt formaliter opposita, quia non erunt inter se formaliter repugnantia: ita nec per tales conditiones constituentur proprie contraria; & hoc modo intelligenda est definitio contrariorum ex Aristotele adducta, quod sic probo. Pro genere talis definitionis ponitur oppositio, quia tamquam genus se habet ad oppositionem contrariam, & reliquas: ergo cæteræ particulæ definitionis, per quas determinatur idem genus, continent specialem rationem oppositionis distinctam ab alijs oppositionibus; sed specialis ratio oppositionis dicit specialem repugnantiam formaliter, sicut oppositio in communi dicit repugnantiam in communi: ergo ita intelligi debet, quod contraria maximè distent sub eodem genere, & ab eodem subiecto mutuo se expellant, ut sub ratione formalis, atque specialis repugnantie eis conueniat, & non aliunde, vel ex alia quacumque ratione. Ex quibus iam intelligitur eandem definitionem non conuenire formis substantialibus elementariorum, & ideo non esse proprie contrarias, sed qualitibus eorum,

57

in.

In quibus vera ac propria ratio contrarietatis reperitur. Probat ut hoc argumento. Formæ substantiales, nec sunt maximè distantes, nec se expellunt ab eodem subiecto propter specialem repugnantiam, vel oppositionem, sed solè propter rationè communem informandi materiam, & constituendi cum eadem speciem, vel individuam substantiæ, qualitates vero idem habent ratione repugnantia specialis; ergo his, & non illis definitio, ac vera contrarietas cõvenit. Probat ut minor, quia anima rationalis ex eo solum intelligitur maximè distare ab anima imperfectissimi animalis, quia cõstituit perfectissimam speciè, hæc vero imperfectissimam; hæc vero imperfectissime ratione informandi substantialis formæ expellit formaliter una forma substantialis aliam ab eadem materia, quia non habet materia naturalem capacitatem, ut simul ab utraque informetur, cum nec possit esse specificum utriusque simul recipere, imò nec esse individuale. Vnde non solum expellit una forma aliam diuersæ speciè, sed etiam si sit eiusdem. Ex quo euidenter sequitur, non se expellere formæ substantiales propter specialem repugnantiam, sed propter communem rationem incompossibilitatis ex cõmuni ratione informandi, & tribuendi esse materiæ prouenientem; ergo eadem maxima distantia, atque eadem expulsiõ ab eodem subiecto non conuenit his formis ratione specialis repugnantia, ut in definitione contrariorum intelligitur, & ex consequenti nec eis conuenit eadem definitio, aut vera, & propria contrarietas; quam certum est conuenire qualitatibus eorum; quod sic ostendo. Calor & frigus

non sunt formæ maximè distantes propter maximam perfectionem vnius, & minimam alterius, cum constet alias qualitates imperfectiores frigore reperiri etiam inter primas, ut humiditatem, & siccitatem, sed nec se expellunt ab eodem subiecto propter communem rationè informandi illud; nam diuersæ formæ accidentales secundum speciem, atque etiam diuersæ qualitates, adhuc primæ simul informant eandem materiam, ut patet in singulis elementis, non tamen diuersæ qualitates contrariæ, quæ potius se expellunt naturaliter ab eodem subiecto; ergo expulsio in his, & ex consequenti maxima distantia sub eodem genere prouenit ex repugnantia specialis, & ideo specialem rationè oppositionis imponat formaliter, ut significatur in definitione contrariorum, & ex consequenti veram contrarietatem; nequaquã in formis substantialibus, & propterea non conuenit eis definitio, nec propria contrarietas. Et ex his soluitur argumentum illud difficile pro ratione dubitandi propositum applicata ei eadem distinctione. Nam dum in definitione contrariorum dicitur, contraria maximè distare sub eodem genere, & mutuo se expellere ab eodem subiecto, intelligi debet utrumque sub ratione specialis oppositionis, vel repugnantia; & non sub communi ratione informandi, & constituendi species extreme perfectionis, vel imperfectiois. Cuius ratio est optima, quia cum pro genere eiusdem definitionis ponatur oppositio in communi, cuius ratio formalis consistit in repugnantia extremorum, necesse est ceteras particulas definitionis continere specialem repugnantiam, ut possint contrahere idem genus oppositio-

nis ad hanc speciem oppositionis contrariæ.

- 59 *Ex doctrina huius quæstionis infero, iuxta hanc distinctionem loquendum esse de formis substantialibus elementorum in ordine ad contrarietatem. Dupliciter sumi potest contrarietas præpria, formaliter, aut virtualiter, seu radicaliter. Formaliter sumitur, pro formali oppositione extremorum maxime distantium sub eodem genere, & mutuo se expellentium ratione eiusdem repugantiæ; & hoc modo sumitur in definitione contrariorum, & solum convenit qualitatibus. Virtualiter vero, aut radicaliter accipitur pro radice, à qua talis contrarietas emanat, & sic convenit eisdem formis substantialibus elementorū, ex quibus tãquã ex radice emanant primæ qualitates formaliter contrariæ.*

QVÆSTIO V.

An contrariæ qualitates possint esse simul in gradibus intensis?

- 60 *Præsupponit quæstio illud, quod cap. 4. prioris libri probatum est, nempe qualitates contrarias habere latitudinem gradualem, & secundum eam perfectius, aut minus perfecte posse participari à subiecto, quod est secundum intensiorem, & remissionem participari. Et hoc supposito quærit, an possint esse simul in eodẽ subiecto. Sed quia duobus modis possunt comparari ad subiectū, in gradibus intensis, & remissis, duo etiam sunt disputanda. Primum in hac quæritur quæstione, an in gradibus intensis possint esse simul in eodẽ sub-*

lecto? Postremum in sequenti, an saltem hoc sit possibile in gradibus remissis? Gradus autem remissi vocatur omnes vsque ad medietatem latitudinis, ut si tota latitudo cuiuslibet qualitatis contineatur octo gradibus, remissi dicentur à primo vsque ad quartum, intensi vero ab octavo ferè vsque ad quartum.

Circa primū, an possint esse simul in gradibus intensis? distinctione operus est. Nam duobus modis intelligi potest, aut secundum ordinem, aut virtutem causarum naturalium; aut secundum potentiam. Dei supernaturalis, vel absolutam. Et in primo sensu certū est apud omnes, non posse esse simul qualitates contrarias secundum gradus intensos, ut calor ut octo, vel ut septem non potest naturaliter esse simul cum frigiditate ut octo, vel ut septem, sed necesse est per introductionē unius expelli alteram. Ut autem hoc explicemus, & probe mus, vno verbo repetendum est illud, quod cap. 7. primi libri tamquam certum statutum est, & ab omnibus receptum, nempe capacitatem subiecti in ordine ad qualitates contrarias, & ad agens naturale potes eas circa ipsum producere latitudinē esse ita ut solū possit recipere integram latitudinem octo graduum, siue ex vno eorum, vel ex utroque completam. Gratia exempli, corpus corruptibile solum potest recipere ab agente naturali octo gradus caloris: vel caloris, & frigiditatis simul: ita ut quot ei de tota latitudine caloris defecerint, ex frigiditate habere possit. Quod evidenti experientia constare vidimus; & ex hoc fit, quod contrariæ qualitates nō se expellūt, nisi completa fuerit ex utraque latitudo octo graduum; vel quousque adimpleatur, sed introduci potest unus,

vnus, nullo gradu alterius in subiecto existentis expulso. Quod in aere consistare potest. supposito, quod octo gradus humiditatis habeat; caloris vero non nisi quinque, vel sex, potest enim recipere duos gradus frigiditatis sine expulsionem alicuius gradus caloris, quia capacitas eius completam latitudinem octo graduum ex utroque contrario recipere potest. Postquam vero adimpleta est latitudo ex utroque contrario, vel si ex vno tantum eorum adimpleta praesupponitur, non potest subiectum recipere aliquem gradum ex vno contrario, & quia gradus alter contrariae qualitatis expellatur, & ideo neque utrumque contrarium simul in gradu intenso, quia excederet integram latitudinem octo graduum ex utraque qualitate, & ideo deficeret capacitas subiecti in ordine ad aënis naturale.

62

Hoc supposito, probatur naturaliter esse impossibile, quod contrariae qualitates sint simul in eodem subiecto secundum gradus intensos, nempe calor ut octo, & frigus etiam ut octo, aut quid simile. Primo ex definitione contrariorum, in qua dicitur, quod mutuo se expellunt ab eodem subiecto; sed si non necessario se expellunt secundum hos gradus intensos, sed simul esse possunt, sequitur non se expellere villo modo, atque adeo non esse contrarias. Probatur consequentia, quia si non se expellunt secundum gradus intensos, multo minus se expellent secundum remissos minorem habentes repugnantiam, vel certe non maiorem, & ideo nullo modo se expellent. Itaque tam necessarium est contraria secundum esse perfectum se expellere, quam necessarium est dari propria contraria in rerum natura.

Secundo probatur experientia, quia sensu tactus experimur, quo magis calefit aqua, eo esse minus frigidam, & quo magis infrigidatur aer, eo esse minus calidum: ergo signum evidens est, quod calor, & frigus secundum intensos gradus se expellant. Nam si non se expellerent, retineret aqua totam suam frigiditatem, quantumcumque calefieret ab igne.

Sed an possint esse simul per potentiam Dei supernaturalem, non est certum; sed prima opinio tenet implicare contradictionem; quam videtur sequi Capreolus in primo dist. 17. q. 1. ad argumenta contra 1. conclusionem, laucelus 10. lib. Meth. quest. 13. & Marsilius 2. libro de gener. q. 6. putantes contradictionem sequi ex eo, quod simul sint. Quam probet testimonij Aristotelis, & rationibus. Aristoteles enim eandem repugnantiam reperiit docet in eo, quod contraria sint simul, ac reperitur in contradictionibus; sed contradictorie opposita, ut esse, & non esse, non possunt eidem rei simul convenire, etiam per absolutam Dei potentiam: ergo ex mente Aristotelis eandem contradictionem implicabit, quod contraria sint simul in eodem secundum esse perfectum: maior est expressa apud Aristotelem 4. lib. Meth. cap. 4. tex. 17. his verbis: *Cum vero impossibile sit contradictionem simul de eodem verificari, patet quodcumque contraria simul eidem inesse contingit; contrariorum enim alterum non minus privatio est. substantiae vero privatio negatio à quodam determinato genere est: si impossibile ita est simul affirmare, & negare verè: impossibile est etiam contraria simul inesse, sed utambo secundum aliquid, aut alterum secundum aliquid: alterum simpliciter.* Quod etiam de calido, & frigido,

63

de humido. & sicco in gradibus in eis
 sis docuit 2. lib. de Gener. text. 16. asse-
 rens coniungi non posse in eodem
 elemento.

64 Sed probatur ratione satis efficaci
 in eisdem verbis Aristotelis relatis
 contenta. Ita enim arguit. Duo con-
 tradictoria repugnat simul eidem con-
 venire, quia sunt affirmatio, & negatio
 eiusdem esse, ut quod idem corpus
 simul sit album, & non album; sed
 contraria dicunt eandem affirmatio-
 nem, & negationem eiusdem esse: ergo
 non minus repugnabit simul esse
 in eodem. Minorem sic probat. Vnum
 contrarium, quod imperfectius est
 altero, dicit privationem alterius tan-
 quam perfectionis, ut nigrum dicit
 privationem albi; sed privatio est nega-
 tio eiusdem esse; ergo dicit nega-
 tionem; & ex consequenti eandem
 repugnantiam oppositionis contra-
 dictoriae. Quare non poterunt con-
 traria perfecta eidem subiecto simul
 coexistere. Secundo probatur, quia
 implicat contradictionem aliquam
 formam esse in subiecto, quin ei tri-
 buat proprium effectum formalem,
 ut albedinem esse in pariete, quin
 constituat eum formaliter album;
 sed vnum contrarium in gradu inten-
 so expellit aliud per proprium effe-
 ctum formalem, cum illud expellat
 in genere causae formalis: ergo repug-
 nat esse in subiecto, in quo aliud
 erat, quin expellat illud. Probatur con-
 sequentia, quia repugnare esse in sub-
 iecto, nisi per informationem, sed per
 eandem informationem expellit con-
 trariam; ergo repugnat simul esse eum
 eo. Quod exemplo aquae declarari
 potest, si ei applicetur ignis, & pro-
 ducatur in ea summum calorem: tunc
 enim calor expellit frigiditatem ex-
 pulsione formali, & ideo expellit eam
 per informationem, quia informatio

eius impossibilis est cum infor-
 matione frigiditatis; quare repugnat
 informare aquam, quin expellat ab
 ea eandem frigiditatem, atque adeo
 simul cum ea esse; & haec est tota re-
 pugnantia, quia forma in subiecto in-
 haerente repugnat suspendi effectum
 formalem eius, & proinde repugna-
 bit suspendi expulsiorem formae con-
 trariae per eundem effectum praes-
 tandam. Probatur tandem, quia
 eadem est ratio de formis substantia-
 libus, & accidentibus; cum om-
 nes tribuant esse subiecto per infor-
 mationem; sed de substantialibus
 valde probabile est repugnare, quod
 simul informet eandem materiam:
 ergo non erit minus probabile, quod
 repugnet duas formas contrarias ac-
 cidentales simul informare idem sub-
 iectum in gradibus perfectis.

66 Secunda opinio tenet non impli-
 care contradictionem, & ideo per
 potentiam Dei absolutam fieri posse,
 quod simul consistant in eodem
 subiecto summus calor, & summa
 frigiditas, sicut de ceteris contra-
 rii in gradibus intensis. Ita Paluda-
 nus in 1. distinct. 15. quaest. 2. Sotus
 in 4. distinct. 10. quaest. 1. artic. 5. A-
 studio 1. lib. de Generatione. quaest.
 23. & est communis, & vera, sed
 hac distinctione explicanda. Contra-
 ria sunt in triplici differentia, quae-
 dam talis naturae, ut vnum prius
 tollat rationem formalem alterius,
 ut actus scientiae, & erroris, actus animi
 ris, & odij circa idem obiectum; &
 de his contrariis certum est, non pos-
 se esse simul in eodem subiecto, non
 solum in gradibus intensis, sed nec
 in remissis. Alia sunt contraria, quae
 fundantur in aliqua ratione non ha-
 bente latitudinem, sed consistente
 in indivisibili, ut sanitas, & agri-
 tudine, quae fundantur in certo quo-
 dam

dam temperamento primarum qualitatum, quo variato desinunt esse in subiecto, de quibus. & alijs similibus docuit expressè Aristoteles, ut superius vidimas, nullum medium habere, & ideo nec simul esse posse in eodem subiecto: quare nec de his intelligitur communis hæc sententia, sed de contrarijs tertij ordinis, quæ nec in indivisibili consistunt, sed certam latitudinem habent, neque unum tollit prorsus rationem formalem alterius; huiusmodi sunt primæ qualitates, atque etiam secundæ ex temperamento earum resultantes, ut calor, frigiditas, albedo, nigredo, & aliæ, de quibus præcedit dubium, an simul esse possint in gradibus intensis per potentiam Dei absolutam, & nostra sententia tenet non repugnare.

67 Probatur primo, quia si hoc repugnaret, maxime propter immediatam oppositionem harum formarum, vel effectuum formalium earum in ordine ad subiectum, ratione cuius una necessario destruit alteram, vel effectum formalem eius in subiecto per proprium: sed hæc ratio non probat repugnantiam: ergo nec debet poni. Probatur minor, quia eadem est ratio formalis, & essentialis harum qualitatum in esse intenso, & remisso, & solum distincta accidentaliter: idem etiam effectus formalis, ut patet in calore intenso, & remisso, nam remissus calor formaliter calor est, & formaliter constituit subiectum calidum, sicut intensus, solo modo accidentalitentionis excepto, quem certum est non variare rationem formalem qualitatis, aut effectus formalis eius in subiecto; sed in gradibus remissis possunt qualitates illæ simul esse in eodem subiecto na-

turaliter, in quo reperiuntur frequenter secundum sententiam Aristotelis, & communem ferè totius Scholæ, ut statim ostendemus: ergo licet non possint virtute agentis naturalis produci in eodem subiecto secundum gradus intensos, quin una expellat alteram, poterit hoc fieri per potentiam Dei supernaturalem. Probatur consequentia, quia licet maiorem postulent capacitatem in subiecto secundum gradus intensos, quæ secundum remissos, maiorem etiam capacitatem habet subiectum respectu agentis supernaturalis, quam respectu naturalis: ergo agens supernaturale poterit suspendere expulsionem unius ab altera, ut constat in quantitatibus: quarum quælibet nata est expellere alteram ab eodem loco, cum sit impenetrabilis sua natura cum ea; & tamen communis est sententia Scholæ, quod per diuinam potentiam possit suspendi talis expulsio, & ideo fieri, ut utraque occupet simul eundem locum, quod est se penetrare: ergo eodem modo poterit suspendi expulsio unius contrarij ab alio, & fieri, ut simul permaneant in eodem subiecto.

Secundo, quia si repugnaret contraria esse simul, ideo esset, quia in oppositione contraria includitur contradictoria; sed hæc inclusio non est immediata; nec per locum ab intrinseco; & ideo nec omnino necessaria: ergo non constituit eandem repugnantiam inter contraria, ut sint simul, quæ reperitur inter contradictoria. Probatur minor, quia unum contrarium non est negativum alterius in subiecto, nisi in quantum effectus formalis eius excludit effectum formalem alterius; & consequenter inhærentiam eius in subie-

subiecto, qua media eundem effectum confert subiecto; sed hæc exclusio non est effectus formalis proximus, atque intrinsecus, sed secundarius, atque extrinsecus; cum sit negatio, quam causarum unum contrarium per suam effectum formalem positivum, atque primarium in subiecto; ergo non repugnat suspendi per potentiam Dei absolutam, & ita permanere unum contrarium intentum, simul cum altero.

69 Ut autem testimonium Aristotelis secundum germanum sensum explicemus, & argumentum ex eo deductum solvamus, oportet adnotare, quod in essentia cuiuslibet speciei fundatur negatio alterius, & ideo hæc negatio fundamentalis intrinseca est ei; ut in essentia hominis fundatur negatio equi, aut Leonis, & ideo hæc negatio realis, & fundamentalis est homini. Et cum contraria differant specie sub eodem genere, necesse est quodlibet includere realem negationem alterius, ut calorem negationem frigidi. Sed hæc ratio includendi negationem alterius non est propria contrariorum, sed communis quibuscumque alijs speciebus. Ideo cum opposita importent repugnantiam unius cum altero, & contraria specialem repugnantiam, necesse est quodlibet eorum fundare in sua ratione speciali contrarietatis specialem negationem alterius, ut calor præter communem negationem quantitatis, vel relationis, aut alterius accidētis specie distincti, licet non sibi contrarij, includit specialem negationem frigoris, ut sibi repugnantis. Et tandem inter contraria illud, quod imperfectius est; includit negationem perfectionis alterius, & proinde negationem eiusdem contrarij, ut se perfe-

ctioris. Sed ex his negationibus nihil aliud habetur, quam quod unum contrarium non sit aliud essentialiter, sed distinctum ab eo; & cum qualitates istæ tribuant subiecto proprios effectus formales per proprias entitates ei actu inhærentes, in quibus continentur prædicata essentialia fundamentaliter accepta, ideo effectus formalis cuiuscumque eorum includit easdem negationes respectu effectus formalis alterius, ex quo etiam solum habetur per locum ab intrinseco, quod effectus formalis unius contrarij non sit effectus formalis alterius, sed distinctus ab eo essentialiter, atque ei repugnans ex propria natura: hæc autem repugnantia non est affirmationis, & negationis, sicut ea, quæ reperitur inter esse, & non esse, sed duarum rationum positivarum naturaliter incompatibilium in eodem subiecto. Quod quidem intelligi potest cum utraque, & utraq; etiam in eo simul existens, quia neque una est negatio, vel exclusio alterius, licet quælibet apta sit alteram excludere ab eodem subiecto actuali, atque positiva exclusione, quæ aptitudo intelligi potest sine actu. Quod ex eo patet, quia etiã sine actuali expulsionione contrarij intelligitur integra, atque completa ratio essentialis eius, ut constat in eisdem contrarijs remissis, quorum effectus formales sunt eiusdem speciei, & essentialiter cum effectibus formalibus intencis, & tamen unus non excludit alterum, etiam naturaliter, & tota ratio huius est, quia actualis exclusio alterius ab eodem subiecto non est primarius, aut intrinsecus effectus formalis unius contrarij, sed secundarius, & extrinsecus, qui ex primario, & positivo sequitur naturaliter, & ideo non repugnat suspendi a deo. Ex quibus sequitur primò, nõ impli-

Implicare contradictionem, quod exi-
stente vno contrario in subiecto, &
adueniente alio in quolibet gradu in-
tensionis suspendatur per diuinam
potentiam actualis expulsio, saluo ef-
fectu formali vtriusque, & ita simul
permaneat in eodem subiecto.

70

Secundo sequitur germanum sen-
sum Aristotelis in verbis illius testi-
monij esse, quod vnum contrarium
non solum includat in sua ratione
formali negationem fundamentale
alterius, sicut quolibet alia species
includit negationem alterius spe-
ciei, sed etiam quod contrarium mi-
nus perfectum includat negationem
alterius, vt minus perfecti, sicut ni-
grum negationem perfectionis in al-
bedine includit. Ex quibus euiden-
ter sequitur tertium, quod vnum co-
ntrarium in gradibus intensis per suum
effectum formalem naturaliter ex-
cludat alterum in gradibus etiam in-
tensis ab eodem subiecto. & ideo, quod
non possint esse simul naturaliter se-
cundum gradus intensiōis, & hoc
solum est, quod intulit Aristot. non
tamen, quod contradictionem inuol-
uat, sicut eam inuoluit, quod contra-
dictoria sint simul, vel simul conue-
niant eidem rei; quem sensum aperte
iudicant verba postrema eiusdem testi-
monij, quæ sic habent: *Impossibile est
etiam contraria simul inesse. sed aut
ambo secundum aliquid, aut alterius se-
cundum aliquid, alterum simpliciter:*
nō expressè per ea concedit Arist. co-
ntraria aliquo modo posse simul ines-
se eidem rei, cum tamen contradicto-
ria nullo modo possint. Et ratio dif-
ferentiæ manifesta est ex doctrina tra-
dita, quæ contradictoria per proprias
rationes formales se excludunt; im-
mo ratio formalis vnius consistit in
exclusionem alterius, & ideo repugnat
profus eidem conuenire, vt patet de

71

esse, & non esse: nam esse actuale in
sua ratione intrinseca dicit exclusio-
nem non esse actualis, & non esse a-
ctuale exclusionem actualis esse; prop-
terea includit intrinsecam repugnan-
tiam, quod eidem simul insint, vel con-
ueniant. Contraria vero, etiam in gra-
dibus intensis nō sic habent rationes
repugnantes, nam quamuis quodlibet
virtualiter dicat negationem alter-
ius, hoc est, non esse alterum; ratio
tamen formalis vnius non consistit
in exclusionem alterius, ideo contra-
ria oppositio non est immediata, si-
cut contradictoria, quia nec est neces-
sarium per locum ab intrinseco de
quolibet affirmari vnum vel alterum,
vel de quolibet negari. Vnde licet
verum sit rationem formalem albi
non esse rationem formalem nigri, non
est verum quod sit exclusio eius. Cu-
ius euidens ratio est, quia vtrique est
ratio positiva, & ideo repugnat, quod
ratio formalis vnius sit actualis ex-
clusio alterius; hoc enim non potest
intelligi, nisi ratio formalis vnius in
negationem alterius consistat, & non
in aliquo positivo, & absque dubio
hoc habent contradictoria ex eo pre-
cisse, quod opponuntur tamquam posi-
tium, & negatio eiusdem, & ex hoc
fit quod contraria non se excludunt
ab aliquo tertio per locum ab intrin-
seco, sed solum per naturalem conse-
cutionem suorum effectuum for-
malium, ex quibus tamquam secun-
darius effectus sequitur exclusio, vel
expulsio actualis. Hæc autem conse-
cutio naturalis impediri potest per
potentiam Dei supernaturalem, &
ideo per eam fieri, vt vnum non ex-
pellet alterum, sed ambo sint simul
in eodem subiecto. Ad formam igitur
argumenti, quod constituit Ari-
stoteles, concessa maiori, quod repu-
gnet contradictoria simul eidem co-

72

Ggg uenire,

uenire, distinguenda est minor, quod contraria dicant eandem affirmationem, & negationem eiusdem esse in suis rationibus formalibus. Nam duobus modis intelligi potest, quod vnum dicat negationem alterius. Primo ita vt ratio formalis eius sit negatio, aut exclusio alterius, & ita se habent extrema contradictorie oppositiois; quia non esse non est aliud, quam pura negatio essendi, esse vero exclusio positiva eiusdem negationis. Secundò, non ita vt vnum sit negatio ipsa, vel exclusio alterius, sed quasi ei consequenti, in quantum est ratio positiva, ex qua naturaliter sequitur exclusio alterius ab aliquo tercio, nempe ab eodem subiecto vtrique communi, quam exclusionem dicimus posse suscipi per potentiam supernaturalem, quia essentialis non est, sicut est essentialis, exclusio vnius extremi contradictorii; inclusa in essentia alterius.

73

Ad secundum argumentum distinguenda est maior, videlicet implicare contradictionem, quod aliqua formalis in subiecto, & ei non tribuat proprium effectum formalem; nam effectus formalis duplex est, primarius, & secundarius. Primarius est ipsum esse formæ communicatum subiecto media informatione. Secundarius vero est aliquid aliud, quod ex eo sequitur in eodem subiecto. Græta exempli, primarius effectus caloris est esse calidum in subiecto, nam calor per actualem inhærentiam in ligno tribuit ei esse calidum; per hoc autem esse calidum expellitur naturalis sequella frigus ab eodem subiecto, & ideo expulsio formæ contrariæ est secundarius effectus formalis, quia per informationem vnius formæ expellitur contraria. Inter hos vero effectus discrimen est, quod pri-

maris immediate per se procedit à forma inhærente, & ideo vocatur intrinsicus, ac propterea implicat contradictionem formam informare subiectum, & non tribuere ei talem effectum; atque etiam implicat ab alio, quàm à forma inhærente tribui. Secundarius vero non procedit immediate per se à forma inhærente, sed medio effecta primario; quare non est intrinsicus, licet sit formalis; & ideo quamuis ex necessitate naturæ sequatur, non repugnat talem consecutionem suscipi à causa superiori per potentiam supernaturalem; imò nec repugnat fieri ab ea sine forma. Ad formam igitur argumenti dicimus, maiorem esse veram de effecto formali primario, falsam vero de secundario propter discrimen assignatum inter vtrumque.

74

Ad tertium regardanda est maior, quod eadem sit ratio de formis substantialibus, & accidentalibus comparatis ad subiectum. Nam illæ conferunt materię primum esse specificum in determinata specie substantiali. Probabile autem est non habere capacitatem materiam villo modo ad recipiendum simul plura esse substantialia, & ideo vna ad recipiendas simul plures formas substantiales Formæ vero accidentales non conferunt subiecto primum esse indeterminata specie, & individuo, sed ordine naturæ illud præsupponunt, & ad ornatum eius pertinent; ornatu vero cum sit accidentalis, ex multis, atque diuersis constare potest, & aliquando ex contrarijs, vt patet in mixtis, in quibus insunt contrariæ qualitates in gradibus (altem remissis, & cum non contineat intrinsicam repugnantiam, poterunt esse etiam in gradibus intensis.

QVA.

QVÆSTIO VI.

An contraria possint esse simul in eodem subiecto in gradibus remissis?

75 **Q**uestio sexta procedit de eisdem formis contrariis, an saltem in gradibus remissis possint esse simul in eodem subiecto, ut calor ut quatuor, cum frigiditate ut quatuor, aut aliquid simile. Et prima opinio negat, quod possint esse simul. Ita Durand in 2. quæst. prologi, & in 1. Arist. 30. quæst. 1. Gregorius in 1. dist. 17. quæst. 1. art. 1. Sorzini. 10. Metaph. q. 2. 1. Probatur testimonio Aristotelis 1. lib. de Generat. text. 16. ubi absolute docet, quod contrariæ qualitates, ut calor, & frigus non possint contigere in eodem subiecto. Probatur etiã ratione, primo ex definitione contrariorum superius adducta, in qua dicitur, quod contraria mutuo se expellunt ab eodem subiecto. Ex quo ita arguo. Definitio conuenit definitioni essentialiter, sed qualitates istæ eiusdem essentia sunt in gradibus intensis, & remissis, cum intensio, vel remissio sint accidentia earum: ergo in utrisque gradibus debet eis conuenire quare in gradibus intensis nõ possunt esse simul naturaliter, sed necessarid se expellunt; ergo idem habere debent in gradibus remissis.

76 **S**ecundo, quia qualitates istæ in diuersis subiectis existentibus secundum gradus remissos se expellunt efficienter, nam calidum ut tria agit in frigidum ut duo, & expellit ab eo frigiditatem: ergo in eodem subiecto existentes se expellunt formaliter. Probatur consequentia, quia eandem habent repugnantiam formalem in

eodem subiecto existentes, ac efficientiam in diuersis; sed ratione huius se expellunt efficienter in diuersis; ergo ratione illius debent se expellere formaliter ab eodem; & ita in nullo gradu poterant esse simul. Et certe si simul admittantur in eodem subiecto, sequitur ab utroque denominari. & ita dicitur simul calidum, & frigidum; sed calidum idem est, ac non frigidum ergo dicitur simul frigidum, & non frigidum, dabunturque contradietoria predicata in eodem, quod patet esse absurdum.

Tertio, si qualitates contrariæ in gradibus remissis simul esse possunt naturaliter, duo sequuntur absurda; primum, quod idem subiectum moueatur simul motibus contrariis, ut si demus aliquod calidum ut tria, atque etiam ut tria frigidum, poterit simul calefieri ab igne, & infrigidari ab aqua, cum possit simul habere alterum gradum vsque ad quatuor utriusque qualitatis, & ita habebit simul motus contrarios, quod videtur absurdum; quia sicut repugnat idem corpus simul augeri, & diminui, simul moueri motibus contrariis, sursum, & deorsum; non minus repugnare debet, quod moueatur motibus contrariis alterationis. Absurdum secundum, quod sequitur, est, quod vnum contrarium agit in alterum, nullo modo illud corrumpendo, ut frigus agit in corpus frigidum ut vnum, poterit et imprimere calorem ut sex, nihil ab eo expellendo; cum frigus ut vnum possit esse simul cum calore ut sex; & ideo non necessariò expellatur ab eototo ergo illo tempore, quo producit sex gradus caloris agit in suum contrarium nullo modo illud destruendo.

Hæc sententia contraria est doctrina Aristotelis, experientia, &

77

Ggg i rationi.

rationi. Probo primum, quia Aristoteles. 10. huiuslibet docet mixtionem ita fieri, ut elementa per mutuam actionem, & passionem se corrumpant secundum formas substantiales; sed secundum suas qualitates ad quamdam mediocritatem reducuntur, & qualitates ipsae in eadem mediocritate existentes in materia sine dispositio conveniens pro forma mixti intro lucenda, & ita in eodem mixto permanent. Quod docet expressè in hoc etiam 1. lib. tex. 48. his verbis; *Et primo quidem elementa ita transmutantur. Ex his autem carnes, & ossa, & quae talia, calido quidem facta frigido frigida autem calido; quando ad medium veniunt, hic enim nervi, medium autem multi, & non in indivisibile. Similiter autem & siccum, & humidum, & alia talia secundum medietatem faciunt carnem, & ossa, & alia huiusmodi.* Et 2. lib. de partibus animalium cap. 1. ubi assensit expressè mixtum componi ex virtutibus elementorum, utpe calore, frigore, humiditate, & siccitate, & ideo in eo permanere, quod ut minimum intelligitur in gradibus remissis.

78 Experimentia vero probatur falsitas: eiusdem sententiae, quia sensu tactus percipimus, quod si aqua intense calida permisceatur frigida, attemperatur utraque, ita ut tota ipsa aqua ex utroque resultans, non sit tam calida, nec tam frigida, ac prius. Et si manum calidam adtingamus frigidam, sentimus illam minus calidam reddi, hanc vero minus frigidam: ergo in utroque casu reperitur simul calor, & frigus in minori gradu, quam prius.

Probatum tandem ratione deducta ex simili experientia, nam ignis agens in aquam, remittit frigiditatem eius, non alia de causa, nisi quia im-

pi mitet aliquid caloris, per quem expellit aliquid etiam de frigiditate eius; non enim posset remitti frigiditas, nisi aliquid caloris corrumpere: ergo necessario concedendum est dari aliquid caloris in aqua simul cum frigiditate eius remissa; & ex consequenti contraria simul in eodem subiecto seculum gradus remissos. Huc tamen evidenti argumento ductus modis solent respondere aduersarij. Primo respondet Gregorius ubi supra contraria applicata ad agendum, ita se habere ut fortius per solam suam praesentiam corrumpat debilius sine productione alicuius gradus propriae formae: corrupto autem debiliore ad praesentiam fortioris statim incipit hoc propriae formae imprimere in subiecto, & ita calcet signum ab igne destructa prius frigiditate eius; non quidem per productionem caloris, sed ad praesentiam eius; post vero producto calore in eo ab eodem igne. Haec tamen solutio falsa est, & experientiae contraria. Probatum primum, quia si frigiditas non corrumpitur per introductionem caloris: ergo per solam subtractionem conservatus illius agentis, à quo conservabatur, sed eundem est non esset rueritnum contrarium ab alio absente, ut praesentia, quia contrarietas potius est ratio destructionis: ergo non potest corrumpi per solam praesentiam eius. Probatum consequentia, quia per praesentiam nullum concursuum potest contrarium subtrahere, quod conservaret aliud contrarium, ut probatum est. Et si dicatur conservari à Deo, qui ad praesentiam contrarij subtrahit proprium concursum, quo aliud contrarium conservabat, & ideo verum est ad praesentiam contrarij corrumpi; probatur hoc esse falsum. Nam vel ad praesentiam contrarij subtra-

hit Deus suum concursum simul, vel successit; hoc secundum dici non potest, quia cum contrarium iam sit præsens, & non producatur contraria qualitas, nulla est causa successione; simul ergo concursus subtrahitur, & ideo simul desinit esse tota frigiditas: ergo non potest produci calor successivè post destructionem frigiditatis, quia non habet contrarium in subiecto: hoc autem est contra experientiam, quia sensu percipimus aquam successivè cal fieri: ergo falsa est hæc sententia. Probatur præterea, quia sola præsentia contrarii non potest esse ratio ob quam Deus subtrahat proprium concursum; ergo non corrumpitur contrarium desinente Deo illud conservare propter præsentiam alterius. Probatur antecedens, quia Deus non conferbat concursum vni contrario, quo conservaretur propter absentiam alterius: ergo nec eum auferet propter eius præsentiam, quia seclusa actione non plus obesse potest præsentia contrarii respectu corruptionis alterius, quam absentia prodesse ad conservationem; constat vero hanc non prodesse ad conservationem: ergo nec illa poterit obesse, ita ut propter eam concursus à Deo subtrahatur. Et præterea repugnat naturaliter corrumpi totam frigiditatem aquæ ante introductionem caloris, quia frigiditas aliqua est dispositio necessaria ad conservationem eius: non ergo potest sine vlla permanere, sed si per solam præsentiam contrarii corrumpitur, tota debet corrumpi, quia non est maior ratio de tota, quam de parte: ergo nihil eius corrumpitur per solam præsentiam contrarii.

Secunda solutio est Scoti, & Durandi vbi supra asserentium corrumpi à contrario qualitatem, non per pro-

ductionem qualitatis contrariæ, sed cuiusdam qualitatis mediæ, aliquo modo ei simili, ut quando ignis calefacit aquam, destruit frigiditatem eius, non per productionem caloris, sed alterius qualitatis mediæ calori similis, destructa vero frigiditate ab hac mediâ qualitate introducit calor in aqua. Hæc tamen solutio imprimis ponit tales qualitates medias sine vlla necessitate, vel fundamento, solum ad effugiendam difficultatem argumenti, quod sufficeret, ut reputaretur falsa. Deinde est contrarationem, primo, quia talis qualitas media non potest expellere frigiditatem expulsionem formalem, nisi propter repugnantiam, quam cum illa habeat ex propria natura; nam si nullam habet, poterit esse simul cum ea, sicut aliarum formæ accidentales non contrariæ simul esse possunt; quod si propter repugnantiam eam expellit: ergo propter contrarietatem. Probatur consequentia, quia contrarietas non est aliud, quam specialis repugnantia duorum in ordine ad subiectum à quo se espellunt, cum sint sub eodem genere; & hæc omnia habet talis qualitas mediâ respectu frigiditatis, supposito, quod eam expellit formaliter, & non expellit eam simul, sed paulatim, & per gradus, ut constat experientia: ergo permanebit cum ea in gradibus remissis; & ideo contraria erunt simul in eodem subiecto. Secundo, quia in habitibus virtutum, & virtutum contrariis non possunt admitti tales qualitates mediæ, nam si aliquis affuectus vitio intemperantiæ eliciat aliquos actus temperantiæ: euidens est per eos non posse produci habitum, vel dispositionem mediam; sed habitum, vel dispositionem temperantiæ, quia habitus sumunt suam speciem ab actibus. Tunc ergo

necesse est cōcedere contrarios habi-
tas, vel qualitates simul in eodē sub-
iecto secundum gradus remissos.

82 Secūda opinio distinguit duo ge-
nera contrariorum, alia actiua, & pas-
siua; qualia sunt primæ qualitates e-
lementorum; alia, quæ licet habeat
rationes repugnantes circa idē sub-
iectum, nihil tamen agunt, nec pas-
siuntur, vt sunt colores, & aliæ se-
cundæ qualitates; & de primis con-
trarijs asserit simul esse posse in eo-
dem subiecto secundum gradus rem-
issos; de alijs vero negat, sed sub-
iectum habens albedinem remissam,
putat nullum gradum habere nigre-
dinis, licet habens remissum ca'o-
rem; necesse sit habere aliquem gra-
dū frigiditatis. Ita Scotus 1. lib. Phys.
quæst. 5. ad 1. & lib. 1. quæstion. 1. ad
4. in fauorem huius sententiæ, quan-
tum ad priorem eius partem de cō-
trarijs actiuis asserit possunt omnia
argumenta, quibus impugnauius
præcedentem: sed quantum ad par-
tem posteriorem potest probari hoc
argumento. Contraria, quæ nõ sunt
actiua, sunt secundæ qualitates, vt
colores, & aliæ, quæ procedunt ex
mixtione primarū, hoc est ex tali tē-
peramēto corporis mixti; sed repug-
nat idem mixtum habere simul tem-
peramenta contraria: ergo repugnat
etiam habere secundas qualitates
contrarias, etiam in gradibus remis-
sis. Probat caput. 7. præcedentis libri; &
in gradibus remissis sequuntur ex
contrarijs temperamentis, cum in
his etiam gradibus sint aliquo mo-
do contrariæ. Pro hac sententia citat
Dinum Thomam Ferrarum 1. lib. cō-
tra gentes capit. 6. asserentem in mi-
nis albo nihil esse nigredinis, sed al-
bedinē minus intēsam, locū vero ex
quo id accipit, inuenire non potuit.

83 Tertia opinio vniuersaliter con-

cedit cōtraria simul esse posse in eo-
dē subiecto secundum gradus remis-
sos. Ita Eursi. quodlib. 11. q. 11. Mar-
in 3. distin. 11. art. 1. Maior distin. 15.
quæst. 2. Argen. quæst. vltima art. 1.
Iauell. 10. Meth. q. 13. Suarius tom.
1. suæ Metha. disput. 45. section. 4. &
omnes recentiores; et quæ iam com-
munis in schola, & vera. Sed plures
pro ea citantur, qui vel eam non ten-
ent, vel non ita vniuersaliter, aut
non ita expresse, vt D. Aug. D. Tho.
Scotus, Ferrar. & Caiet. & propterea
eos nõ assero. Præter testimonia ve-
ro Aristotelis ad refutandam senten-
tiam oppositā a nobis adducta pro-
banda est primo ex tribus principijs
eiusdem, ex quibus euidenter collig-
itur. Primum est, mixto de qua do-
cet c. 10. præcedentis libri; & 2. lib.
de partibus animalium c. 3. mixtum
componi ex quatuor elementis, vel
potius, ait, ex quatuor qualitatibus
corū: ergo sentit permanere in mix-
to, & illud componere. Non enim po-
test intelligi de permanentia virtua-
li in vna aliqua qualitate simplici,
quæ sit dispositio pro forma mixti,
quia vt sic contentæ non sunt distin-
ctæ realiter, sed realiter vnum: ergo
nec possunt mixtum realiter com-
ponere. Secundum principium est,
quod omne agens in suum contra-
rium reparatur simul ab eo, secun-
dum eandem contrarietatem. Ita
docet caput. 7. præcedentis libri; &
principiū hoc recipit vniuersa scho-
la; sed non potest esse verum, nisi
contraria dentur simul in eodem
subiecto secundum aliquem gradū.
Probat euidenter, quia si aër a-
gens in aquam per calorē reparatur
simul ab ea per frigiditatem: ergo ali-
quid frigiditatis ab ea recipit, quia
passio est receptio formæ ab agente
per actionem ei impressæ; & habet si-
mul

mul calorē, per quem calefacit aquā: ergo necesse est concedere calorē simul, & frigiditatē in aere, vel negare reactionem contra euidētē experientiam. Tertium principium est: *Id quod mouetur, partim est in termino à quo, & partim in termino ad quē.* Quod habetur 6. lib. Phys. capit. 3. text. 1. Ex quo euidenter probatur nostra sententia hoc modo. Motus est inter contraria, tamquam inter terminos à quo, & ad quem, vt dum mouetur aqua à frigiditate in calorem: ergo dum calcit, partim est in termino à quo, qui est frigiditas, & partim in termino ad quem, qui est calor, simul ergo tunc participat utroque termino: ergo utraque qualitate contraria. Ex quibus sequitur, euidens esse, quod nostra sententia conueniat in doctrina Aristotelis, in qua opposita non est probabilis.

85 Sed probatur deinde ratione. Primo, quia motus alterationis est inter contrarios terminos, & ideo ex propria natura successiuus. Cuius ratio à priori est, quia quælibet qualitas contraria producitur in subiecto cum resistentia alterius contrarij, quod ab eo expellitur; sed aqua (gratia exempli) calcit semper ab igne successiue, vt euidenti experientia constat: ergo cum resistentia contrarij existentis in eodem subiecto; alioqui si contraria frigiditas in eadem aqua tunc non esset, in instanti produceretur in ea calor; necesse est ergo concedere frigiditatem in aqua simul cum aliquo calore toto tempore, quo calcit, vel negare quod successiue calefiat contra euidētē experientiam. Secundo, per sensum tactus percipimus in aqua calorem, non virtutalem in aliqua alia qualitate virtute conten-

tum, sed formaliter in ea existentem, quia solus calor virtualis est qualitas tangibilis, non virtualis, vt probat euidenter lux, quæ cum sit calor virtualis, non sentitur per tactum, sed necessarium concedendum est tunc habere etiam frigiditatem aliquam; nam cum frigiditas sit propria, ac necessaria dispositio aquæ, sicut calor est necessaria dispositio ignis; sicut forma ignis non potest conseruari naturaliter sine villo calore; ita neque aqua sine vlla frigiditate. Euidens igitur est simul habere frigiditatem, & calorem.

86 Probata iam nostra sententia, explicanda est, vt veritas eius melius intelligatur. Explicatur autem hæc distinctione. Contraria sunt in triplici differentia: nam quædam ita se habent, vt ratio formalis vnus destruat alterum, non tamen sunt contradictoria; quia sunt extrema positia: contradictoria vero sunt affirmatio, & negatio, vel extremum positium, & negatio eius; & hoc primo modo sunt contraria ratio virtutis, & virtij in generali, atque in speciali: ratio etiam sanitatis, & agridiutis; sed hæc adhuc sunt duplicia, nam quædam suscipiunt magis, & minus, vt vitia, & virtutes; alia non, sed quæ in indiuisibili consistunt, vt sanitas, & agridudo, nam etiam si minimus sit gradus, in quo deficiunt primæ qualitates à debito temperamento, omnino deficit sanitas. Alia sunt contraria quorū ratio formalis vnus non destruit alterum formaliter, sed per naturalem consecutionē sui effectus formalis illud excludit à subiecto, & ita se habent primæ & secundæ qualitates, quibus vniuersaliter conuenit habere latitudinem gra-

gradualem, intentionemque, & remissionem suscipere.

87 His suppositis, tribus assertionibus explico communem sententiam vniuersaliter probatam. Prima assertio est, illa contraria, quorum ratio vnus destruit alterum, nec habent latitudinem, sed quasi in indiuisibilibus consistunt; nec in gradibus intensis, nec in remissionibus possunt esse simul. Ita se habent sanitas, & egritudo. Euidens est hoc, quia quæ latitudinem carent, non possunt ad mediocritatem reduci, sed quasi indiuisibilis est oppositio eorum, & ideo omnino repugnat simul esse in eodẽ subiecto.

Quomodo habitus, & actus contrarius possint esse simul in eodem subiecto.

88 Secunda assertio est, quoscumque habitus contrarios (exceptis iurnaturalibus, de quibus non disputamus) simul esse posse in gradibus remissionis naturaliter; atque etiam actum vnus cum habitu altero ferè semper. Et etiam secundum gradus intensos per potentiam Dei absolutam; sed actus eorum, siue in gradibus intensis, vel remissionibus per nullam potentiam posse esse simul. Exemplis fiet res manifesta. Habitus temperantiæ, atque etiam intemperantiæ possunt esse simul naturaliter in gradibus remissionis, atque etiam quilibet eorum cum actu alterius, non tamè vtriusque actus: habitus etiam scientiæ, & erroris, & actus scientiæ cum habitu erroris; & hæc quidem omnia, quæ in gradibus remissionis possunt esse simul naturaliter: supernaturaliter possunt etiam simul esse in gradibus intensis. Contrarium huius tenet

Conimbricenses ex parte scientiæ, & erroris 1. lib. de gener. cap. 1. q. 3. art. 1. ad finem negantes omnino, quod possint aliquo modo esse simul; assentesque esse communem sententiã, quam probant hoc argumento. Quilibet actus erroris, quantumlibet remissus perfectè aduersatur habitui scientiæ, & similiter quilibet actus scientiæ habitui erroris, ita vt se destruant secundum rationes formales obiectiuas, quia actus scientiæ est assensus veritatis, & actus erroris assensus falsitatis oppositæ: ergo repugnat esse simul, tam habitus ipsi, quã actus vnus cum habitu alterius. Probatur antecedens, quantum ad remissionem, quia eorum repugnantia nõ dependet ex gradu intentionis actus, aut habitus, sed ex natura, & vi affirmatiõis, aut negatiõis, quæ affirmatur conuenire rei id, ad quod negandum inclinatur habitus, aut negatur cõpetere eidẽ rei id, ad quod affirmandum inclinatur habitus; sed hanc repugnantiam rationum forlium assentiendi habent etiã in gradu remissionis: ergo non possunt esse simul. Probatur minor, quia actibus etiam remissionis repugnat affirmare simul, & negare eamdem rem: ergo repugnat esse simul actus horum habituum, quantumlibet remissos; & consequenter habitus, quia quamuis repugnantia exerceatur per actus; per quoscumque tamen actum eorum expellitur omnino habitus contrarius; & ideo neque actus cum habitu, neque habitus ipsi possunt villo modo, vel in gradu aliquo esse simul.

89 Ego vero sic probò contrarium iam explicatum, quia non minus habet rationes obiectiuas omnino repugnantes habitus temperantiæ, & intemperantiæ; habitus obedienciæ, & inobedienciæ, quã habitus scientiæ, &

& erroris; & ideo non minus repugnat esse simul in eodem subiecto actus temperantiz, & intemperantiz, quam actus scientiz, & erroris; sed cum tali repugnantia actuò evidens est, & ab his auctoribus concessam, quod habitus temperantiz, & intemperantiz, atq; etiam actus temperantiz cum habitu intemperantiz possint esse simul naturaliter; & revera sint simul in homine prius ex consuetudine intemperantis; post vero exercent aliquos actus temperantiz, per quos ex parte saltem acquiritur habitus temperantiz, & ex parte expellitur habitus intemperantiz; ergo non erit minus evidens, quod possint esse simul habitus scientiz, & erroris, & actus scientiz cum habitu erroris in homine, qui prius erravit ex habitu circa aliquam propositionem, & adveniente demonstratione acquisivit habitum scientiz, non statim omnino expulso habitu erroris. Quem habitum scientiz permanere adhuc eodem habitu erroris potest exercere, quousq; eum omnino expellat. Secundo probatur, quia habitus erroris, cum sit radicatus in subiecto, non potest omnino expelli per unum, vel plures actus scientiz; sicut habitus vitij non omnino expellitur per aliquos actus virtutis oppositæ; ergo necesse est qualitatem illam permanere, & sub vera ratione habitus, quia habitus non est aliud, quam inclinatio acquisita in obiectum; sed qualitas illa permanens inclinatio in idem obiectum, in quod inclinabat ante adventum scientiz; ergo permanet sub vera ratione habitus, & ita uterq; habitus simul, & actus unius simul cum habitu alto.

90 Probat tandem, quod per potentiam Dei absolutam quicumque habitus contrarij, & quomodocum-

que se habeant, & actus similiter unius cum habitu altero possint esse simul secundum gradus intensos; quia sicut permanent naturaliter habitus isti in eodem subiecto, & actus unius cum alio habitu secundum gradus remissos; sic potest fieri per divinam potentiam, quod actus unius habitus nullum gradum intensiois alterius expellat; sed in eadem intensioe, quam habebat prius, permaneat. Potest etiam Deus existente habitu erroris intenso in intellectu producere habitum scientiz etiam intensum sine expulsionem eiusdem habitus erroris. Et ratio horum est, quia ut statim dicemus, habitus solus sunt inclinationes ad actus; quare non dicunt actualem coniunctionem cum obiectis, nec actualem tendentiam in ea, sed quasi potentialem: potentiz autem, vel inclinationes ad actus contrarios non nisi diverso tempore eliciedos per diversas qualitates, non repugnant eidem potentiz, quavis repugnent actus ipsi contrarij simul eliciedi propter actualem repugnantiam, ratione cuius unus est actualis destructio obiectivæ rationis alterius; ideo non possunt simul eliciri ab eadem potentia. De actibus vero evidens est habere intrinsicam repugnantiam actualem, ut actus scientiz, & erroris, & quemlibet esse destructionem rationis obiectivæ alterius, quia manifestam continet repugnantiam eundem intellectum affirmare, ac iudicare simul eamdem propositionem veram esse, & falsam, ut per se est manifestum. Unde sequitur non posse vilo modo esse simul, siue in gradibus intensis, vel remissis, quia intenso, vel remissio neque augent, neque miuunt intrinsicam repugnantiam.

Ad argumentum vero oppositæ sententiz

H h h 91

tentiæ distinguendum est antequam, quod quilibet actus horum habituum destruat rationem formalem obiectiuam alterius; nam ratio obiectiuam actus, & habitus diuerso modo se habent. Quænammodum actus, & habitus diuersum modum habent attingendi obiectum, aut tēdendi in illud. Actus enim attingit obiectum per modum actualis tendentiæ, & coniunctionis cum eo; habitus vero per modum inclinationis, & ideo quasi potentialis coniunctionis cū eo, & quia repugnat eundem intellectū simul & actu coniungi cū veritate, & falsitate eiusdem propositionis actu iudicatur, & ideo ratio formalis vnus actus destruit omnino alium actum, nec potest vilo modo simul eū esse: sed quia nō repugnat eundem intellectū posse attingere veritatē vnus propositionis vno tempore, aut posse ei coniungi per actuale iudicium, & alio tempore posse attingere falsitatem eiusdem propositionis, & posse coniungi illi per iudicium actuale contrarium, ideo actus vnus habitus non omnino destruit rationem obiectiuam alterius habitus, nec proinde habitū ipsam; ideo non repugnat habitus quātumlibet contrarius simul esse in eodē intellectu circa eandē propositionem, vt habitū scientiæ, & erroris. Nec repugnat actu coniungi intellectū veritati propositionis, vel actu eā attingere per iudicium; & posse attingere falsitatem eiusdem, eiq; coniungi per actuale iudicium oppositum, ideo potest actus vnus habitus esse simul cū habitu opposito, vt actus scientiæ cum habitu erroris: immo & actus erroris cum habitu scientiæ (salte per potentiam Dei absolutam) quia quāuis repugnare videtur naturaliter, quod habens habitū scientiæ alicuius pro-

positionis in intellectu, & species eiusdem propositionis in memoria, possit habere actū erroris circa eandem, vel circa contrariam iudicans esse veram. Fieri tamen potest potentiam Dei absolutam, vt ablatiis, speciebus permaneat habitus, & tunc non repugnabit, quod intellectus vtatur eodem habitu erroris permanente cum habitu scientiæ; & ex consequenti actus sit simul cum habitu. Quare negandum est ad formam argumenti, quod actus vnus habitus omnino tollat habitum contrarium. Et hæc quidem de habitibus acquisitis, & eorum actibus vera esse censemus: nam de infusis alia est ratio, quia sicut simul infunduntur, sic etiam simul amittuntur, & intendi quidem possunt per actus supernaturalis ab eis elicitos, non tamen remittuntur per contrarios, sed per quemlibet etiam remissum prorsus tolluntur: acquisiti vero sicut paulatim fiunt per plures actus, ita nati sunt paulatim corumpi per oppositos, & non simul.

Quonam modo contraria non actiua possint esse simul in eodem subiecto.

VLtima tandem assertio nostra est, contraria etiam nō actiua simul esse posse, & simul vera dari in eodē subiecto secundū gradus remissos, & per potentiam Dei absolutam posse dari simul secundū gradus intensos. Itaq; eandē prorsus ratione esse de contrarijs actiuis, & nō actiuis; ita vt sicut calidum remissum compatitur secum remissam frigiditatem, ita albu remissum remissam nigredinem. Et sicut summus calor, qui est vt octo, potest secum copari

92

93

In eodem subiecto summam frigiditatem, quæ est etiã vt octo, ita albedo intensa vt octo potest secũ compati nigredinem vt octo per potentiam Dei absolutã. Probatũ primũ de gradibus remissis expresso testimonio Arist. 1. lib. Top. cap. 4. loco 9. vbi ita ait: *Quæ contrarij sunt impermixtiora magis talia, vt albius quidem nigro impermixtus.* Colligitur etiam efficaciter ex his, quæ docet de eisdem contrarijs non actiuis, nã 7. lib. Physic. text. 11. enumerat ea inter qualitates contrarias per se terminantes motum alterationis: & lib. 1. test. 11. & 12. expressè asserit motum propriissimum alterationis dari non solum quando remittitur aliquod horum contrariorũ, vel interdicatur in subiecto, vt quando minus album fit magis album; sed quando mouetur ab vno contrario in aliud simpliciter, vt quando ex albo fit nigrum, vel è contrario. lib. 1. test. 6. text. 27. vniuersaliter docet in omni motu propriè sumpto necessarium esse, vt subiectũ, quod mouetur partim sit in termino à quo, & partim in termino ad quem. Ex quibus omnibus hoc argumētum desumitur. Corpus potest moneri ab albo in nigrũ motu propriè sumpto pro successiuo, & dum mouetur participat vtroq; termino à quo, & ad quem: ergo participat simul aliquãd albedinis, & aliquãd nigredinis: quod est vtramque qualitatem contrariam, etiam non actiuam, nec passiuam simul esse in eodem subiecto in gradibus remissis.

95 Probatũ deinde ratione, quia contraria non actiua habent eandem intensitatem graduslem, ac habent actiua, & cum sint vere, & propriè contraria, debent se expellere ab eodem subiecto, saltem expulsionẽ formali

omnibus contrarijs intrinseca (actiua enim expulsio, vt diximus, nã est omnibus essentialis: jergo albedo, & nigredo, cæteraq; contraria non actiua se expellunt ab eodem subiecto, non simul, sed per gradus, & ideo successiue, quia expulsio contrarij necessariò debet fieri cum resistẽtia, sed ex graduali, & successiua expulsionẽ ab eodem subiecto euidenter colligitur simul esse in eodẽ, quæ se expellunt; ergo necessariò concedendum est, quod hæc etiam contraria non actiua simul sint in eodem subiecto in gradibus remissis. Possẽ autem esse simul in gradibus intensis has qualitates non actiuas per potentiam Dei absolutam, eisdem argumētis probari potest, quibus probatum est de qualitatibus contrarijs actiuis & passiuis.

96 Ad testimonium Aristotelis adductum pro prima opinione respondeo, duobus modis coniungi posse qualitates primas. Primo ad compositionem elementi. Secundo ad compositionem mixti. Et ad compositionem elementi certum est concurrere secundum gradus intensos, sicut ad compositionem mixti secundum gradus remissos: nam quodlibet elementum constat duplici qualitate, vna in summo, altera prope summum: mixtum vero eisdem qualitatibus constat in gradibus remissis: Aristoteles ergo in illo loco agit de coniunctione, vel combinatione qualitatum ad cõpositionem elementi; & ideo negat posse coniungi qualitates contrarias, quia ad talem compositionem concurrere debent secundum gradus intensos, secundum quos non possunt esse simul, si contrariæ sint, & ideo absolutè sunt incompossibiles combinationes qualitatum contraria-
H h h a rum

rum ad compositionem elementorum, sed ad compositionem mixti concurrere possunt, ut alijs locis docet expresse Aristoteles, quos pro nostra sententia citauimus, quia secundum gradus remissos concurrunt, in quo nulla datur repugnantia.

97 Ad primum argumentum respondent nonnulli recentiores, definitionem contrariorum non conuenire his qualitatibus secundum essentiam, sed secundum modum intensiōis, & ideo absolute concedunt secundum gradus remissos non esse contrarias, sed solum secundum intensos, quia solum secundum illos se expellunt ab eodem subiecto. Hæc tamen sententia falsâ mihi videtur, quod probatur à priori ex his, quæ diximus. q. 4. elucidantes definitionem contrariorum: nam contrarietas dicit specialem repugnantiam duorum extremorum maximè distantium sub eodem genere; sed maximè distare sub eodem genere conuenit speciebus ex proprijs differentijs essentialibus; nam per differentias accidentales nõ dicuntur esse sub genere: ergo si qualitates istæ contrariæ sint, ex propria essentia debet eis conuenire contrarietas: sed essentia est eadem in omnibus, siue secundum gradus remissos, vel intensos accipiantur ergo omnibus debet conuenire contrarietas, & non solum intensis.

98 Secundò probatur, quia calor remissus expellit frigiditatem ab aqua expulsionem effectiua, & formali, & etiam expellitur ab aqua reagentem in idem eandem remissum: ergo calor remissus contrarius est frigiditati, & si dicas expellere frigiditatem intensam, & non remissam, & ideo solum esse contrarium ei, & non remissæ; non soluitur argumentum, quia expellens intensam non

definit esse remissus: ergo verum est calorem remissum expellere, & contrarium esse. Quare falsum est dicere, quod contrarietas solum conueniat qualitatibus secundum gradus intensos.

Pro solutione vero argumeti adnotandum est mutuâ expulsionem contrariorum dupliciter sumi posse, vel secundum aptitudinæ, vel secundum actû; & aptitudo quidem essentialis est eis; actualis vero non, nisi accidentalis. Probatur euidenter, quia non semper se expellunt, sed dum agunt, & patiuntur: ergo expulsio actualis nec essentialis est eis, neque propria passio eorû: ex opposito vero semper sunt apta se expellere, & hæc aptitudo conuenit eis ex propria natura, ratione cuius specialem oppositionem, & repugnantiam habet in ordine ad subiectû: ergo essentialis est, vel absentia oritur. Vnde sequitur, in definitione contrariorum non sumi expulsionem pro actuali, quia accidentia, quæ non semper conueniunt rei, nec possunt ad definitionem eius pertinere; sed pro aptitudinali, vel radicali. Actualis vero expulsio, cum sit à subiecto, secundum capacitatem, & dispositionem eius accipienda est, atque etiam secundum debitam proportionem eorundem contrariorum; ita ut circa illud agere, & pati possint; non enim in quocumque gradu intensiōis accipitur, agere, & pati possunt, quod patet, si applicentur in gradibus intensis omnino æqualibus, non eam se expellat, immo nec omnino unum ager in aliud, & pati talis proportione applicari debet, ut maior sit actiuitas agentis, quâ resistetia passivi; nam si æquales sint, ita ut tantum resistat passum, quantum agens agit, nulla sequetur actio, nulla actualis expulsio actiua, vel formalis; nam

hæc

hæc ab illa dependet, vt per se est manifestum. Requiritur ergo ex parte subiecti, quod sit in eo adimpleta latitudo gradualis ex vno, vel vtroque contrario; nam si adimpleta non sit, capax erit adhuc alicuius gradus, vel partis vtriusque contrarij; quare vtrumque poterit simul recipere sine vlla expulsiõne quousque latitudo compleatur; completa vero nullum gradum vnus accipere potest sine expulsiõne alterius gradus ex alio. Ex parte vero eorumdem contrariõrum requiritur proportio secundum gradus etiam eiusdem latitudinis, & secundum densitatem, & alias condiciones requisitas ad agendum, & patiendum; ita vt omnibus consideratis maior sit actiuitas vnus, quàm resistentia alterius. Itaque sicut de primis qualitatibus verum est esse actiuus & passiuus, & hoc eis conuenire essentialiter, & tamen non semper, neque in quocumque gradu etiã intensio agunt, & patiuntur, sed in certo gradu, & proportionem applicata, vt superius ostendimus, ita de contrarietate dicendum, essentialiter conuenire eisdem qualitatibus, & consequenter, quod possint se expellere ab eodem subiecto, actum vero expulsiõnis non semper exercent, etiam in gradibus intensis, sed cum certa proportionem requisita ad agendum, quia media actione, & non aliter se expellunt.

IOO Ex his non est iam difficile argumentum soluere, concedimus enim definitionem contrariõrum essentialiter conuenire his qualitatibus, sed in definitione non sumit expulsiõnem pro actuali, sed solum pro aptitudine, quam habent contraria semper in quibuscumque intensis, vel remissis gradibus accipiuntur. Vnde licet non semper se expellant, semper pos-

sunt aliquo modo se expellere, & ideo semper, & in quibuscumque gradibus accipiuntur, conuenit eis definitio, & verè cõtraria censenda sunt. Et si dicatur sumpto vtroque cõtrario in gradu remisso, numquam se expellunt, sed simul sunt in eodẽ subiecto ergo sic accepta, non sunt apta se expellere, nec verè contraria Concesso antecedente, neganda est consequentia, quia quod tunc non se expellant, non prouenit ex defectu cõtrarietatis, sed ex capacitate subiecti respectu vtriusque in eo gradu, in quo non excedant latitudinem, quæ si esset completa ex vno solo, expelleretur ab alio etiam remisso expulsiõne formali, vt patet in actione, & reactione, in qua remissus calor introductus in aqua expellit aliquid frigiditatis ab ea expulsiõne formali, & hoc sufficit, vt semper sint apta se expellere, etiam in gradu remisso, licet non se expellant, nisi adimpletã in subiecto latitudine gradualis; & hac expleta quolibet contrarium, etiam remissum expellit aliud etiam intensum, vel certè aliquem eius gradum, qui remisso æquiualeat.

Ad secundum, negandum est antecedens, quod contrarium remissum expellat aliud etiam remissum efficienter, aut formaliter; neutrum enim modo illud expellit propter capacitatem subiecti, vtrumque habere potentis in tali gradu. Et cum dicitur calidum vt trita agere in frigidum vt duo, negandum est, quia frigidum vt duo debet esse calidum vt sex, aliõquin: non erit latitudo contrarietatis expleta, in calidum autem vt sex repugnat agere calidum vt duo, quia repugnat intendere calorem eius. Ad aliud vero, quod in eodem argumentõ dicitur de denominatione eiusdem subiecti ab vtroque contrario

simul in eo existente, hae distinctio-
 ne respondendū est, (ne de solo nomi-
 ne sic quoadmodum, & omni bus mo-
 dis negetur talis denominatio.) Duobus
 modis possumus sumere denomina-
 tionem; vel secundū communem v-
 sum loquendi, & hoc modo subiectū
 habens utramque qualitatem, solum
 denominatur à prædominante, nepe
 ab intensiori, ut si sit calidū ut quin-
 que, & frigidum ut tria, simpliciter
 denominamus illud calidum; immo
 aliquādo licet prædominetur revera
 frigiditas in corpore aliquo, quia ma-
 gis sentitur calor propter actiuitatē
 eius maximam, denominamus cor-
 pus calidum; ut aquam vocamus ab-
 solutē calidam, etiam si plus habeat
 frigiditatis, quā caloris. Si vero in
 102 gradu æquali habeat corpus utram-
 que qualitatem, non denominatur
 ab aliqua earum, sed aliquo nomine
 simili illud denominamus, quo
 significatur utrumque; in gradu æqua-
 li, vel secundum rem, vel saltem se-
 cundum sensum, ut aquam vocamus
 tepidam, quo nomine significamus
 æqualem habere frigiditatem, & ca-
 lorem saltem secundum sensum;
 I C quod si non sit nomen simplex, quo
 significetur æqualitas utriusque, sig-
 nificamus eam nomine complexo di-
 centes corpus esse humidum, & sic-
 cum in æquali gradu. Secundo modo
 potest sumi denominatio ex ipsismet
 effectibus formalibus, quos tribuunt
 qualitates contrariæ subiecto, qui si-
 ne sunt in gradu æquali, vel inæqua-
 li, non denominamus subiectum ab
 vno solo, sed utrumque concipien-
 tes, & explicantes dicimus corpus ef-
 se calidum ut quatuor, & frigidum
 ut quatuor, aut quid simile. Ad for-
 mam igitur argumenti concedimus
 vel denominari subiectum à solo
 contrario prædominante, vel ab v-

troque simul explicatis gradibus v-
 triusque, secundum quos inhaerent
 eidem subiecto. Negamus autem cō-
 sequentiam, quod suscipiat simul
 contradictorias denominationes ca-
 lidi, & non calidi, aut frigidi, & non
 frigidi; quod manifestum est, dum à
 solo prædominante fit denominatio;
 nam si solum denominatur ab vno,
 non sequitur simul suscipere deno-
 mationem contradictoriam à ne-
 gatione eiusdem, sed solum à ne-
 gatione alterius. Denominatio vero
 positiva vnus non est contradicto-
 ria denominationi à negatione alte-
 rius; sed necessario conueniens cui-
 cumque rei: quod exēplo possit ex-
 plicari. Si vero denominemus sub-
 iectum ex effectibus formalibus v-
 triusque contrarij secundum se con-
 sideratis, non ab vno solo denomi-
 natur, sed ab utroque explicatis gra-
 dibus utriusque effectus: vnde non
 sequitur, quod ei possit conuenire
 denominatio positua, & negatiua
 eiusdem rei.

Ad tertium negandum est, quod
 sequatur duo illa absurda ex eo, quod
 contraria in gradibus remissis sint
 simul in eodem subiecto. Et ad pri-
 mum absurdum asserunt quidam ex
 his, qui sequuntur nostram sententiā,
 nullo modo concedi posse, quod idē
 corpus moueatur simul motibus cō-
 trarijs, quia secum videtur hoc affer-
 re repugnantiam, ut in cæteris moti-
 bus est manifestum. Ego vero ex sup-
 positione, quod contraria in gradibus
 remissis simul esse possunt in eodem
 subiecto, ut probauimus; teneo non
 solum, quod possit, sed quod in eis-
 dem gradibus moueri debeat moti-
 bus cōtrarijs, propter hoc argum. Mo-
 tus non habet aliam repugnantiam,
 vel contrarietatem, præter eam, quā
 accipiunt ex terminis ad quos; sed

103

non

non repugnat terminos ad quos calefactionis, & in frigidationi esse simul in eodem corpore: ergo nec repugnabit eisdem motus esse simul. Hoc tamen cum hac limitatione cōceditur. Quod sicut non conceditur naturaliter contraria posse esse simul in eodem subiecto absolute, sed cum addito remissionis gradualis, ita nō est absolute cōcedēdū, quod idē corpus possit simul moueri motibus contrarijs, nisi secūdū gradus remissos, quos cōstat habere mētē à terminis.

104 Ad secundum, quod tamquam absurdum inferebatur, nempe posse vnum contrarium agere in alterum nullo modo corrumpeudo illud, hac distinctione respondeo, si in vtroque sit latitudo vtriusque contrarietatis expleta, inpossibile est; quia nec tūc potest idem corpus naturaliter moueri motibus contrarijs, nec aliquid ex propria forma producere sine expulsiōe contrarij gradus. Si vero non sit expleta, non est inconueniens agere vnum contrarium in aliud, non corrumpeudo illud, sed solum producendo in ipsum aliquem gradum propriæ formæ, quia ad talem productionem non sequitur necessarid expulsiō contrarij; cum subiectum sit capax vtriusque, vsque ad integram latitudinem ex vtroque cōplendam, vt probauimus. Et idem posset cōtingere in generatione substantiali, si materia naturaliter posset habere plures formas substantiales; tunc enim generationem vnius substantiæ non sequeretur corruptio alterius, & quia per potentiam diuinā plures habere potest, per eandem posset dari generatio vnius sine corruptione alterius, & quod agens ageret in suum contrarium non corrumpeudo illud, sed solum introducendo propriam formam in eandem mate-

riam, & cum contraria in gradibus remissis possint esse simul in eodem subiecto, vt probauimus, potest vñ agere in alterum per solam productionem propriæ formæ sine corruptione formæ contrariæ.

Ad argumentum secundę opinionis concessa malori, & iniori, neganda est consequentia, quod mixtū non possit simul habere qualitates contrarias non actiuas in gradibus remissis. Et quod dicitur has qualitates contrarias sequi non posse, nisi ex cōtrarijs temperamentis, distinguendum est, nam dum primo sunt, contraria, vel saltem diuersa postulant temperamenta, sicut qualitates ipsæ contrariæ sunt, & ex eadem causa circa idē subiectum non possunt sequi effectus contrarij. Itaque in prima generatione mixti non possunt secundę qualitates contrariæ produci, etiam in gradibus remissis, sed vnanantum earum in aliquo gradu intensiōis sequitur secundum modum temperamenti, vel permixtionis primarū qualitatū: postea vero variato temperamento incipit produci cōteraria cum aliqua remissione eius; & ita dantur simul in eodē subiecto secundum gradus remissos, licet non producaetur simul in eo.

Et si quis ita arguat, fieri ordinatur ad esse, sed possunt esse simul in gradibus remissis: ergo simul fieri, quod patet in primis qualitatibus, quæ simul produci possunt in eodem subiecto vtraque carente. Neganda est consequentia, quia licet ex eo, quod simul fieri possunt, sequatur simul esse posse, non tamē ex similitudine essentia sequitur bene, quod simul fieri possint. Quia aliquod impedimētū dari potest, ne simul fiat, quod nō datur ad similitudinem essendi, & verē datur in his qualitatibus: cū tamē nō datur in primis, quia

quia primæ qualitates non supponunt alias, in quarum permixtione fundentur, & ideo non repugnat simul produci in nudo subiecto vsq; ad certum gradum: qualitates vero secundæ supponunt tale temperamentum primarum, ex quo sequuntur, quod cum non possit multiplex esse simul in eodem subiecto, neque idē, & diuersum, nec possunt ex eo primo sequi qualitates secundæ contrariæ, sed cum possit diuerso tempore variari, potest post productum unum vnus produci contraria, & simul esse cum ea in gradibus remissis, licet non possint simul produci.

QVÆSTIO VII.

An cuilibet elemento ex propria natura cōueniant duæ qualitates primæ?

106 **D**E solis primis qualitatibus in primis queritur, nam de secundis certum est conuenire elementis raritatem, & densitatem atque etiam grauitatem, & leuitatem; deinde, an cuilibet elemento ex propria natura conueniant duæ. Nam certum est, & experientia notum plures, immo & contrarias cuilibet conuenire secundum aliquas partes ab agente extrinseco eis impressas, vt aquæ calorem, aëri frigiditatem, & terræ humiditatem. Quod ergo queritur est, an ex propria natura, & ideo ab intrinseco cuilibet conueniant duæ qualitates primæ, vt aëris calor, & humiditas; & ita cæteris secundum proportionem.

Et prima opinio negat omnibus elementis conuenire, sed de aëre docet solum humiditatem esse ei naturalem; calorem vero, & frigiditatem ab extrinseco tantum ei impressam. Ita

Vallesius 1. lib. controuerf. Medic. capit. 10. vbi eandem sententiam tribuit Galeno 8. lib. de vsu partium capit. 1. atque etiam lib. de vsu respirationis. Probatque hoc argumento. Qualitates sillæ, quas habet elementum ex propria natura non facile, nec passim amittit, sed ferè semper retinet, vt patet de igne, qui nunquam ferè amittit calorem, & siccitatem; sed aër passim transmutatur à frigiditate ad calorem, & eadem facilitate, qua sic calidus, sic etiam frigidus: ergo neutra harum qualitatum est ei naturalis, sed sola humiditas in eo perseverans.

Secunda opinio solum tribuit ei 107 dem aëri frigiditatem naturalem; calorem vero, & humiditatem, quas aliquando etiam habere solet ab extrinseco corpore esse eis impressas. Hanc tribuit Stoicis Galen. lib. 2. de simplicium medicamentorum facultatibus cap. 1. Eandem secutus est Seneca lib. 2. naturalium questionum cap. 10. Probatur experientia, & ratione. Experientia quidem, quia illa sola qualitas censetur conuenire corpori ex propria natura, quæ ei conuenit semotis extrinsecis agentibus sibi contrarijs; cæteræ vero, quæ ei conueniunt in præsentia eorum ab eis imprimi censendum est, sed sola frigiditas hoc modo conuenit aëri: ergo hæc sola est ei naturalis. Probatur minor, quia in hieme, & ferè in noctibus totius anni frigidus est aër, cuius ratio solum potest esse absentia Solis, per præsentiam eum calefacientis, eo vero absente se reducit ad naturalem frigiditatem, sicut de aqua est manifestum: ergo sicut hæc naturaliter est frigida, calida vero ab extrinseco, pari ratione de aëre censendum est. Probatur etiã ratione, quia illa sola qualitas censetur naturalis elementis,

elemento, quæ circa centrum, vel medium eius semper ei conuenit, nam in centro, vel circa illud censetur natura eius suam habere puritatem, præsertim cum ea hac parte magis sit ab extrinsecis contrarijs remotum; sed aer in media regione semper est frigidus, immo frigidior multo, quàm in suprema, & infima: ergo negari non potest, quod frigiditas sit ei naturalis. Minorem probat eidenus experientia; nam videmus in regione illa generari niuem in hieme, alio autem tempore gradinem propter nimiam frigiditatem aeris.

108 Tertiam opinionem tenet Aristoteles capit. 1. huius libri, textu 16. & 4. Metheo capit. 1. quibus locis singulis elementis tribuit duas qualitates, videlicet igni calorem & siccitatem; aëri calorem & humiditatem; aquæ frigiditatem & humiditatem; & terræ siccitatem, & frigiditatem. Et hæc est cõmunis sententia Scholæ, & videtur nobis probabilior, & sequenda. Et prima eius ratio desumitur ex situ, & collocatione elementorum in Vniuerso, cuius partes, quasi integrantes sunt; atque etiam ex fine, cuius gratia condita sunt elementa, nempe vt generentur ex eis mixta. Et ex hoc fine probatur, quod singula habeant qualitates singulas, per quas sint contraria hoc modo. Generatio, rei naturalis fit ex contrario, & generatio mixti ex elementis, quarum virtutibus constant pro dispositionibus ad introductionem suæ formæ: ergo necesse est elementa esse inter se contraria per qualitates actiuas, & passiuas, per quas possint concurrere ad mixtionem, seque corrumpere. vt ex eorum materia eisdem qualitatibus disposita possint mixtura generari, contrarietas au-

tem secundum vnam saltem qualitatem debet esse. ergo quodlibet debet habere vnam qualitatem, per quam alteri sit contrarium. Quod vero necessarium sit habere etiam alteram, per quam contrarium non sit, probatur ex situ, & collocatione, quia elementa ita sunt collocata, vt quodlibet habeat aliud sibi proximum, atque contiguum, iuxta quod conseruetur & a quo nec destruat, neque illud destruat; alioquin talis collocatio contraria esset conseruationi totius mundi, cum per eam se destruerent partes eius; sed locus, in quo conseruetur corpus, debet habere qualitatem aliquã similem, aut consonam temperamento eiusdem corporis, alioquin, si omnes haberet contrarias, non bene conseruaretur in ipso, vel iuxta ipsum; necesse est ergo, vt quodlibet elementum aliam qualitatem habeat, per quam assimiletur alteri iuxta se collocato præter aliam, ratione cuius ei contrariatur, & consequenter duas primas qualitates actiuas, & passiuas. Secundo, elementa sunt prima corpora generabilia, & corruptibilia, & ideo inter se contraria, vt possint se corrumpere, & vnum transformari in alterum, atque etiam omnia in tertium, quod est mixtum, si vero vna tantum qualitate contraria constarent, difficilis admodum rediretur mixtio, nec sufficeret duo, aut tria concurrere, sed necessarium esset concursus omnium, alioquin nec omnes quatuor qualitates possent concurrere, nec sufficeret mixtionem efficere à generatione distinctam: ergo necesse est alia constare non contraria illi.

Probatur deinde experientia in singulis elementis; nam ignem experimur esse calidum, atque etiam

siccum, quia videmus humida, quæ calefacit, simul exicare. Præterea, quo corpus aliquod magis est siccum; melius, atque facilius in ignem conuertitur, & quælibet materia sicca magis est disposita, pro forma ignis in eam introducenda, quam humida; siccitas ergo congrua dispositio censetur ad formam ignis. Quod non potest intelligi, nisi forma ignis eam tanquam sibi connaturalem postulet simul cum calore; de quo euidenter est ei conueniente.

De aëre etiam probatur primo, quod sit calidus ex propria natura. Primo, quia probatum est omnia elementa esse inter se contraria; sed si aër non sit natura calidus, sed fortè frigidus, vt veluerunt alij, non esset aquæ contrarius; ergo calidus debet poni ex propria natura. Secundo, quia si aër non esset calidus, facile, & sine ulla resistentia conuertetur in aqua, quæ per summam frigiditatem in eum sibi contiguū agit, & ideo in instanti, quia nullam potest habere resistentiam, nec successivam conuersio eius, si nullum habet calorem ex propria natura. Quod vero aër sit humidus, probatur primo; nam de igne probatum est esse calidum, & siccum; & statim probabitur de aqua euidenti experientia esse frigidam, & humidam, & ideo omnino ei contrarius; ergo duo alia elementa, nempe aër, & terra debent esse omnino etiam contraria, sed probabitur experientia terram esse siccam; ergo necesse est aërem esse humidum. Secundo, quia singula elementa sunt singulis contraria secundum aliquam qualitatem, vt probauimus; ergo aër est contrarius igni, non per calorem; cum probatum sit esse sua natura calidum; ergo per humiditatem, & ideo ex propria natu-

ra erit humidus, sicut ignis siccus. Quod tandem probat vsus respirandi, nam aëre respiramus; ergo cum respiratio sit operatio vitalis; aër ex hac parte sustentatur, atque conseruatur vita; sed hæc consistit in calido, & humido; ergo humidus, & calidus debet esse aër eam conseruans.

Quod vero aqua sit frigida, probatur duplici experientia. Prior est, quia dum ab aliquo agente calido sibi approximato calefacta est, eo sublato statim absque aliquo infrigidante extrinseco, sed suæ naturæ relicta, se reducit ad antiquam frigiditatem; ergo à propria natura habet frigiditatem; & non ab aliquo extrinseco. Altera experientia est, quia aqua quæcumque non calefacta ab extrinseco calefaciente, vel eo remoto, à quo calefacta est, & suæ naturæ relicta infrigidat; quæcumque autem corpora temperata: ergo ex propria natura frigida est. Probatur consequentia, quia ea, quæ semper contingunt, & non causantur ab aliquo extrinseco, naturalis censentur.

Probatur tandem, quod terra sit sicca, ex diuina Scripturæ verbis in principio Genesis, vbi refertur Deum statim ac terram condidit, eam vocasse aridam. Deinde ex desolatione sicca, quam tradit Aristoteles in hoc 2. lib. text. 9. his verbis: *Siccum autem facile terminabile proprio termino, difficiliter autem terminabile alieno*. Sed euidenter est terram per se terminari, vel consistere; etiam si à nullo alio corpore coarctetur; ergo ex propria natura debet reputari sicca. Et tandem experientia, quia sublato quo eam in quo extrinseco eam hanciente, statim seruetur ad siccitatem nullo extrinseco corpore eam hanciente; ergo sua natura debet consisti sicca.

112 Ad argumentum primæ opinionis concedenda est maior, quod illa qualitas concedenda sit naturalis corpori, quam retinet semper. Minor vero distinguenda, quod aer facile transmutetur à calore ad frigiditatem; nam transmutari ad frigiditatem est fingit dupliciter; vel amittendo omnino calorem; & hoc modo neganda est, vel plus frigiditatis recipiendo, & maiori facilitate, quam reliqua elementa recipiant qualitates sibi contrarias; & in hoc sensu conceditur; hoc autem habet propter humiditatem cum raritate, & subtilitate coniunctam: quarum ratione facile subditur alienis Impressionibus; sicut etiam facile movetur localiter à quo eumque extrinseco versus omnem differentiam loci: quare non probatur ex propria natura non esse calidum, sed solum, quod ita sit naturaliter calidus, ut facile ab eodẽ calore transmutetur, qui non adeo tenaciter ei inhaeret, ac in humiditate, quæ est qualitas ei propria, ut quæstione sequenti probabitur, à qua proinde remouetur difficilius.

113 Ad primam argumentum secundæ opinionis concedenda est etiam maior, sed minor neganda, quod frigiditas conveniat aeri, remotis contrarijs. Et quod dicitur ideo infrigidari aërem, quia postquam calefactus fuit à Sole, eodem Sole absente reductus sit ad naturalem frigiditatem, sicut aqua semore igne, negandum est; sed absente Sole infrigidatur ab aqua tunc valde frigida, atque etiam ex vicinitate terræ ex se frigida, & plus ab aqua infrigidatur. Quare ex hoc non probatur aliquam frigiditatem naturalem habere; sed quamcumque habet, & quo eumque tempore eam ab extrinseco infrigidante recipit.

QVÆSTIO VIII.

Quenam sit causa maxime frigiditatis, quam habet aer in media regione.

Secundum argumentum eiusdem opinionis quæstionem excitat de causa maxime frigiditatis, quam habet aer in media regione. Præsupponitur autem quæstio tanquam certum, aërem in media regione frigidissimum esse; nam experientia constat maximam ibi fieri condensationem nubium ex aère, & vaporibus; & eisdem nubes non solum converti in aquam, sed eandem aquam ex eis genitam statim converti in nivem, & grandinem, per quamdam congelationem, quæ omnia procedunt ex nimia frigiditate. Probatum evidenter, quia aqua non potest produci ex vaporibus, & aère, nisi procedente in materia eorum frigiditas maxima, quam pro dispositione perit forma eiusdem aquæ ad sui introductionem. Deinde aqua non congelatur, nisi crescente frigore: (ut in hac nostra regione videmus) ergo neque in media illa congelatur, ut ex ea fiat nix, & grandis, nisi eadem adhuc frigore crescente; & ex utroque sit evidens, aërem in ea regione nimis esse frigidum. Quærit vero eadẽ quæstio, quænam sit causa illius frigiditatis.

Et prima opinio præcipuam causam eius esse docet naturam eiusdem aeris, quem putat summè frigidum à natura esse, & non calidum. Quam primo sequuntur sunt Stoici, ut testatur Galenus lib. de Simplicium medicamentorum facultatibus cap. 20. à quibus eadẽ desumpserunt Seneca

1. lib. qq. naturalium cap. 10. Tullius
 2. lib. de natura Deorum, Philo-
 ludæus in lib. de plantatione Noe, &
 Galenus lib. 8. de vsu partium cap.
 3. ubi reprehendit Aristoteli, quod
 posuerit aërem ex propria natura ca-
 lidum. Hæc opinio duo habet pro se
 argumenta satis efficacia. Primum
 est illud, cuius occasione excitatū est
 dubium, quia quodlibet elementum
 habet puritatem naturalem in me-
 dio, vel circa centrū, ubi minus po-
 test à contrarijs agentibus alterari:
 sed aër in media regione frigidissi-
 mum est: ergo summam habet frigi-
 ditatem ex propria natura, & nõ im-
 pressam ab aliquo agente contrario. Se-
 cundū, quia nullū violentum potest
 esse perpetuū, vt testatur Arist. 1. lib.
 de celo, & mundo text. 15. & lib. 2.
 tex. 18. sed nimia illa frigiditas, quā
 habet aër in media regione, est peipe-
 tua, nullo anni tempore deficiens, vt
 probant continui effectus eius, plu-
 uia, niuis, & grandinis: ergo non po-
 test esse violenta. Unde sequitur eā
 non habere aërem ab aliquo agente
 contrario, atque extrinseco impres-
 sam, sed ex propria natura.

115 Hæc tamen sententia non solum
 est contra Aristotelem asserentem,
 aërem non esse à natura frigidū,
 sed calidum & humidum, sed etiam con-
 tra rationem, vt probauimus; ideo
 causa aliqua extrinseca frigiditatis
 eius in media regione querenda est.
 Quam assignat secunda opinio asse-
 rens frigiditatem illam ex eo proce-
 dere, quod Sol minorem effectum il-
 luminatiōis, & calefactionis habet
 circa mediam regionem aëris, quā
 circa supremam, & infimam; quā cir-
 ca supremam quidem, quia fortius
 eam illuminat, & consequenter in-
 tensius calefacit tamquā proximio-
 rem; iuuat etiam non parum, quod

iuxta elementum ignis posita est, à
 quo etiam necesse est calceseri. Hæc
 vero infima regio aëris propter reflexi-
 onem radiorum solarium in terra,
 & aqua factam intensius illuminatur,
 & calefit, media vero ab his causis
 extrinsecis libera est, & propterea nõ
 est calida, sed frigida. His autem cau-
 sis addunt Parisienses virtutem cœ-
 lestem particularem, à qua eadē me-
 dia regio aëris infrigidatur.

Sed hæc etiam sententia ex ea
 parte, qua pro causa assignat mino-
 rem illuminationem, & calefactio-
 nem mediæ regionis à Sole, insuffi-
 ciens est; hæc alia vero, quæ addit vir-
 tutem cœlestem infrigidantem eā-
 dem regionem mediam, parum proba-
 bilis. Ostendo primum, quia ex
 eo, quod minus illuminetur media
 aëris regio, quā supra, & infima,
 & consequenter minus calefiat
 a Sole, solum probatur, quod minus
 calida sit, magisque temperata, quam
 supra, & infra; non tamen quod
 sit frigida, & multo minus, quod tā
 intentiam habeat frigiditatem, quā
 tam habere semper probant effectus
 pluitarum, niuium, & grandinis: nõ
 ergo reddit causam huius intentæ fri-
 giditatis, quam querimus, & ideo in-
 sufficiens est. Quod vero influentia
 alicuius aëris intrigidantis eandem
 regionem sit causa, parum probabi-
 le esse sic ostendo, quia non est veri-
 simile dari astrum potentius ad in-
 frigidandum, quā sit Sol ad calefaci-
 endum corpora sibi approximata,
 præsertim in æstate, quo tempore ma-
 xime eleuatur; sed in æstate experi-
 mur mediam illam regionem magis
 tunc à Sole calefactam, frigidio-
 rem esse, quā in alio quouis tempore
 anni: ergo verisimile non est, quod
 ab aliquo astro tãrum infrigidetur.
 Secundo, quia tale astrum frigidita-
 tem

tem influens circa mediam regionē
aëris, fortius eam influet circa superi-
orem, immo circa ignem, cum proxi-
miora sint ei, & frigiditatis capacia.
Probatur consequentia, quia repug-
nat naturaliter agēs agere in distās,
quia eadem actione operetur in me-
diam capax, quod vero in ignem, &
in supremam regionem aëris talem
producat frigiditatem, repugnat: er-
go nec pro imprimenda in media re-
gione poni debet. Probatur tandem,
quia non est credendum peculiare as-
trum condidisse Deum pro sola in-
frigidatione huius regionis, cum suf-
ficient ad id præstandum alia infe-
riora corpora, ut statim ostendemus.
Magis enim relucet diuina sapientia
in eo, quod tam mirabilem effectum
edere possit per solam ordinationē
naturalem elementorum, quā si spe-
ciali creatione alicuius aëris in iugē
sit ad illum præstandum.

117 Tertia opinio quorundam recen-
tiorum tenet, Deum ab initio mun-
di produxisse in media regione aëris
frigiditatem, valde intentam, quam
perpetuo conseruat, ut possit ibidē
generari pluuia, nives, & grādo, pro-
duciq; cæteri effectus meteorologi-
ci propter commune bonū totius
vniuersæ, nam his alitur terra, ut fru-
ctus ferre possit, his etiam aluntur a-
nimalia, immo & homines. Huius
opinionis mentionem faciunt Co-
nimb. tract. 1. Meteor. cap. 2. Probāt
recentiores ex illis verbis Genesis c.
1. quibus dicitur secunda die fecisse
Deum firmamentum diuidēs aquas
ab aquis; vbi nomine firmamenti in-
telligunt plures expositores infimā
aëris regionem, quam videntur sup-
ponere non fecisse Deum secundum
substantiam elementi aëris secunda
die, sed hoc elementum cum terra,
& cæteris produxisse prima die, secū-

da vero produxisse intentam frigidita-
tem cum densitate aliqua in eodē
regione aëris media; hanc vero infimam
temperatam reliquit cū in-
feriori frigiditate, & densitate, & ita ge-
nerationi, & conseruationi anima-
lium, atque plantarum accomoda-
tam, & in partē vero generationi aqua-
rum, & imbrium; & propterea media
regio, in qua generantur hæc, vocata
est firmamentum diuidēs aquas ab
aquis, hoc est quasi terminus diuidēs
aquis nubium ab aquis terrestribus.

Nō est omnino improbabilis hæc 118
opinio, sed non videtur mihi tenen-
da, propter hoc argumentum, plures
dantur effectus in natura rerum his
valde similes, quorum particulares
causæ, & sufficientes difficile inueni-
untur: sed probabili cōiectura tā-
dem assignantur, & hoc sufficit, ut
non sit ad Deum recurrendū, à quo
solum producantur: ergo neq; pro cau-
sa efficiēte talis frigiditatis ad Deum
recurrendum est tamquam ad prop-
riam causam; sed satis esse debet, si
probabili saltem cōiectura inuenia-
tur in corporibus, ut inueniri ostend-
emus. Minorem probō, quia satis
mirabiles effectus sunt, quos experi-
mur in aquis putealibus, quæ in esta-
te vigente maxime calore Solis frigi-
diores sunt; in hieme vero, etiam si
sit remississimus, calidiores; cum ta-
men aqua si a natura sit summē frigi-
da. Quare non videntur fieri posse
ab aliqua causa naturali inferiori; im-
mo neque à Sole, & cæteris vniuer-
silibus; sed ad Deum esse recurren-
dum, quætas calefaciat, & infrigidet
suis temporibus, prout sibi placitum
fuerit, & pro bono communi totius
vniuersi necessarium. Et tamen ne-
mo ferē ad Deum recurrit, sed suffi-
cienter fieri posse per anticipatam
sim coniectantur; eodem igitur mo-

do loquendum est de frigiditate, quæ habet ær in media regione.

¶ Ideo vltima opinio, quæ sequitur ferè omnes recentiores, præsertim Toletus in hoc 2. lib. q. 1. ad 9. & Conimb. tractatu 1. Meteor. cap. 2. probabilius est, & tenenda, quod media regio æris valde frigida sit, non ex propria natura, nec ex peculiari influenza cælesti: sed nec à frigidityte producta ibidem à solo Deo in prima mundi conditione; sed per continuam, atque perpetuam antiparistatim factam ex nimio calore superioris, & inferioris regionis eiusdem æris. Ita inuenio expressum apud Aristot. 1. lib. Meteor. sum. 1. c. 3. vbi agens de generatione pluuiæ, niuis, & grandinis in media illa regione, ait: *Quoniam videmus, quod sic circumobstantia calido, & frigido inuicem (quæ propter) in temporibus frigida sunt inferiora terra, & tepida in gelu oportet putare, & hoc in eo, qui sursum fertur loco; quare in tepidioribus anni temporibus circumobstantia passum in his frigidum, propter eam, quæ in circuitu est, caliditatem, aliquando quidem cito aquam ex nube facit, aliquando vero grandinem, &c.*

II 9 Ita etiam sentit Dicus Thomas in commentarijs eiusdem loci lectione. 4. Sed vt ostendamus sufficientem causam esse antiparistatim, quædam supponenda sunt tamquam certa, vel ex doctrina Aristotelis deducta. Primum est, supremam æris regionem, hoc est partem illam elemento ignis contiguam, valde calidam esse, non solum propter calorem æris naturalem, sed etiam propter ignem eam circumstantem, & propter incessantem illuminationem, & calefactionem à Sole. Inflammam quoque regionem (licet non tam intense calidam) tempore æstiuo non

param habere caleris; ex reuerberatione ratorum Solis in terra; & æqua facta resurgens, atque etiam ex multitudie vaporum, & exhalationum, quas idemmet Sol extrahit ab utroque elemento simul eas calefaciens. Secundo, supponendū est, mediam regionem eiusdem æris liberā esse ab his causis ab extrinseco calefacientibus supremam, & infimā; nā neq; ab igne calefit, neque à Sole per reflectionem ratorum; qui non possunt vsque ad illā ascendere, solū ergo calefit ab eo per actionem directā; & ideo remissa tantū calefactione; Itaque media illa regio præter calorem, quæ habet à propria natura, parum recipit ab extrinsecis eam circumstantibus, ideo quæsi temperata esset ex hac parte. Tertio, supponendum est, solē sua virtute semper extrahere à terra exhalationes, & ab aqua vapores, & æstiuo tempore magnam copiam, quia Intensus illuminat, & calefacit terram, aquā, & infimam regionē æris, ideo fortior est virtus eius ad effectū eos extrahendū, quos constat sua natura leues esse, & æri valde similes, præsertim in raritate, & leuitate & propterea sursum ascendunt vsque ad mediam regionem æris. Quarto supponitur, vt pores sua natura est: frigidus, calidos vero ab extrinseco, nempe ab eodem Sole, qui cum eos media luce, & calore productum in aqua, & terra extrahat, necesse est eos calidos extrahere. Quod vero sua natura sint frigidī, docet Aristoteles, & probat ratio. Aristoteles quidem expresse satis loco citato, vbi generationē pluuiæ ex vaporibus explicās sic ait: *Mante autē terra, quod circa ipsum est humidū à radijs, & ab alijs, quæ desuper est caliditate euaporā fertur sursum. Cū autē caliditas, quæ duxit ipsum*

20

1

ipsum sursum, derelinquit, & illa quæ
 de disperditur ad superiorem locum: hoc
 autem & exiungitur, propterea quod
 suspēditur longius in aërem, qui est su-
 per terrā, cogitur iterū vapor infrigi-
 datus, & propter derelictionē caloris,
 & propter locum, & fit aqua ex aëre,
 &c. Et sic ab his, sed in eodē capi-
 telo quæ de generatione niuis ca. nu-
 be cōgelata in media regione aëris;
 & de generatione pruinae ex cōgela-
 to vapore in hac infima regione, hæc
 verba scribit: Similiter autē, & pruina,
 & nix, eū enim cōgelata est nubes,
 nix est illi autē vapor, pruina, quæ ap-
 ter aut temporis anni, aut regionis signū
 est frigiditatis; nō enim vniq; cōgelatur
 adhuc multū in existente caliditate, si
 non superiorem frigiditatem in nube emi-
 ttabue inest multum calidam, resi-
 dum igitur, qui euaporare fecit ex ter-
 ra humidum esse. Quibus docet ex-
 pressè habet, quæ non est aliud, quàm
 vapor cōdensatus in media regione,
 calor adhuc habere, derelictū qui-
 dem à Sole, qui eū illi impressit, dū
 extrahit ab aqua & terra, quod est eū
 habere ab extrinseco agēte, & sua na-
 tura oppositam frigiditatem. Quod
 doceretiam D. Tho. eodē loco his
 verbis: Sic igitur deficientē calore ca-
 lescentē, & eleuante vaporem a-
 que in suū, vapor aquæ uolat ad nate-
 ram suam, & adunante etiā frigiditate
 loci, & sic infrigidatur, & infrigi-
 datur, in spissum, & in spissum cadit
 ad terrā, &c. Sed probatur etiā rati-
 one, quia ut vapores sunt in eodē
 naturæ eū in elemento, à quo extrahuntur,
 vel diuē sit: Si uero eū, cui
 deus est esse, alde siglō sua natū-
 ra sic elementum appellat: Si uero
 sit mixta, ualde ratio similitudina
 terra eidem elemento, cum ex eius
 substantia proxime, ac cito oritur
 uere igitur participat qualitates eius,
 m. b.

& præsertim frigiditatem, quæ in
 eis prædominabitur, & calorem nō
 possunt habere ex propria natura,
 quia aqua illum non habet naturaliter.
 Unde fit solū ab extrinseco agēte,
 à quo extrahuntur, impressum ca-
 lorem habere posse, quem sursum af-
 cendentes eū uirtute propriæ naturæ
 à se expellunt (ut asseruit Arist.) & re-
 ducunt se ad naturalem frigiditatem.
 Ex his præsuppositis hoc argumen-
 tum colligitur ad prædictum, quod
 per antiparissimum sufficiens reddatur
 causa intentæ frigiditatis, quæ habet
 aërem in media regione, etiā si ex pro-
 pria natura non sit frigidus. Nam ro-
 tō tempore anni ascendunt vapores
 extracti ab aqua, & terra, & sunt natu-
 rā frigidū, maioremq; densitatē habē-
 res, quàm aër; ascendentes uero quo
 plus separantur ab hac infima regio-
 ne calida, plus etiā deficit calor ex-
 trinsecus, quem à Sole, & à loco im-
 pressum habebant, & ad naturalem
 frigiditatem se reducunt, & ad eū
 locum mediæ regionis perueniunt;
 nec ulterius permittuntur ascendere
 propter maximum calorem, & præ-
 regionis circumobstantem; sed nec
 etiam descendere obobstantē calore hu-
 lus infimæ regionis: ergo necesse est
 in maximam eorū copiam ibi condē-
 sari, & nec cōdensationem eorū ual-
 de infrigidari aërem eiusdem regio-
 nis; & ex cōdensatione, & infrigida-
 tione, tantū ipsam, quàm vapores
 passim conuertit in nubes, & plu-
 uiam! Unde non est necessarium ad
 specialem instaurantem celestem, nec ad
 Deum per se infrigidantē eandē re-
 gionem reuertens, uel ex solo ordine
 naturali à Deo ipsa consistit: quoniam
 in his eorū poribus sufficiens reddatur causa
 maxime frigiditatis illius regionis.
 Quod satis est, & iter cōfirmatur ex
 magna infrigidatione aquæ puræ
 lis,

121

lis, & subterraneorum locorum æstiuo tempore à similibus causis sufficienter facta (eisdem aduersarijs concedentibus) & absq; dubio minorem efficacitatem habentibus; & propterea non tam intensam frigiditatem causantibus, quanta producitur in mediâ regione aeris propter efficaciores causas; sed eodem modo operantes, vt expositum est.

113 Ad primum argumentum primæ opinionis neganda est maior, quod illa qualitas sit elemento naturalis, quam habet circa medium; nam licet verum hoc sit in elemento solido, quale est terra, quia non habet fluxum, & refluxum secundum partes, sed ferè immobilitate perseverat secundum omnes, & propter maximam densitatem non facile præbet ingressum alijs corporibus, & ideo non facile recipit impressiones eorum secundum partes propinquiores centro. Licet etiam sit verum in elemento magis activo, quale est ignis, qui propter maximam activitatem non permittit permissionem aliorum corporum, & ideo non facile recipit qualitates eorum. In fluidis vero, & præsertim in aère non potest esse verum, & ratio est manifesta; quia cum aër non solum fluat, sed adeo subtilis sit, facile cedit alijs corporibus, & transitum eis per seipsum præbet: facile etiam eis permittit, vt secum permisceantur, si subtilia sint; & qualitates extraneas ab eis recipit; & ideo non habet maiorem puritatem iuxta medium; quam in extremis partibus. Unde sequitur non posse deductum argumentum ex qualitate vigente circa medium eius ad probandum, quod ei sit naturalis, quia non minus potest eam recipere ab agente extrinseco secum permixto circa medium, quàm

in alijs partibus extremis.

Ad secundum distinguenda est maior, quod nullum violentum sit perpetuum, & explicanda vniuersalis hæc propositio Aristotelis, quam fatemur in doctrina eius concinere. Violentum enim duplex est; vñ, quod ita est contra inclinationem rei particularis, vt nullo modo cedat in bonum particulare eius, ac totius vniuersi. Vt lapidem proiectum moueri sursum, aut aquam quomodocumq; calefieri ab igne; ita enim motus isti sunt contra inclinationem naturalem horum corporum, vt nec cedant in bonum particulare eorum, nec in commune totius vniuersi; & dicuntur violenti simpliciter. Aliud est violentum ex parte, vel secundum quid, quod licet sit contra inclinationem particularem corporis, cedit tamè in bonum eius particulare cōseruationis propriæ, atque etiam in bonum commune totius vniuersi; & ex hac parte potius naturale est, quàm violentum, & propterea solum secundum quid vel ex parte violentum, & potius dici debet naturale, quia ex ordinatione naturali partium vniuersi necessariò sequitur; & ita se habet frigiditas mediæ regionis aeris. Nam ex naturali ordinatione eiusdem elementi cum cæteris necessariò sequitur continua atque perpetua antiparistisiam explicata, per quam illa pars aeris infrigidatur, & totus ipse aër non potest alio modo naturali cōseruari in suo loco naturali, nempe infra elementam ignis, & supra elementum aquæ, nisi cum interpedio illo infrigidationis secundum illam partem. Quæ infrigidatio ordinatur ad bonum commune totius vniuersi, nempe ad generationem, & cōseruationem plantarum, animalium, & hominum: vnde si rectè expendatur eadem

de in frigidatio, solū ex ea habetur, quod elementū aëris patitur dispēdium aliquod solum in vna, vel alia parte propter bonum propriū totius elementī, & cōmune vniuersi, quod solū est violentū secundū quid etiā consideratū respectū eiusdē aëris: naturale vero simpliciter, quia solū est cōtra inclinationē vnius partis, sed cōformis particulari inclinationi totius elementī aëris naturaliter inclinātū in propriam cōseruationē. Et hoc modo dari violentū secundum quid, quod sit perpetuū in eis dē elementis, euidentis est. Nā suprema regio aëris semper calidior est. quā petit (sua natura, & semper partes aliquæ eius igni proximiores corrūpūtur ab igne, & in eū conuertūtur, quod patet esse violentum, & perpetuū eodē modo, ac in frigidatio mediæ regionis aëreæ. Terra quoque secundū plures sui partes in frigidatur semper ab aqua super eā dilapsa: immō mōxīma ex parte aqua, & terra sunt semper extra propriū locū naturalem, quia cum aqua deberet circūscribere elementū terræ, & terra deberet circūscribi ab aqua; nec circūscribitur hæc ab illa; nec illa mōxīma ex parte eamdem terram ambit. Axioma igitur Aristotellicū de priori violento solum intelligitur, quod naturaliter repugnat esse perpetuū; non de posteriori necessario inclusio in naturali ordinatione vniuersi, nec solum ad bonū cōmune eius ordinatione, sed etiā ad particulare eorum dē corporum, quod ipsam patiuntur solum secundum aliquas partes propter cōseruationem totius. Et ideo ex naturali ordinatione, & cōstitutione vniuersi necesse est esse perpetuum, vt constat in alijs casibus diuersis ab in frigidatione mediæ regionis, & necessariō conceden-

dis ab omnibus opinantibus.

Ad primum argumentum tertie opinionis respondeo primo, nomine firmamenti diuidentis aquas ab aquis non esse necessariō intelligendam mediam aëris regionem, sed plura alia posse intelligi secundum diuersas expositiones illius loci, quæ refert D. Tho. 1. p. q. 61. artic. 1. vt cœleste corpus, in quo sunt sydera vnde non potest efficaciter ex verbis Scripturæ sacre aliquis colligi perueniens ad illam partē aëris. Secūdo respondeo, quod licet probabile sit, per firmamentum factum secunda die intelligi mediam regionem aëris, ex hoc tamen non constat productam esse tunc in ea frigidatē à Deo per se immediatē, quia licet densitas eius eam constituat, quasi solidam ac firmam, & ideo propter densitatem in ea productam intelligi posset nomine firmamenti: non tamen propter frigidatē tunc in ea productā; sed producta densitate relinqui potuit in frigidanda per virtutem causarum naturalium, & antipassivā actionē earum iam explicatam. Quare nec etiam ex verbis Scripturæ intellectis de media aëris regione efficaciter colligi potest, quod frigiditas eius producta sit à Deo per se immediatē, vt contendit eadem sententia.

QVÆSTIO VIII.

In quonam gradu habeas quodlibet elementū duas qualitates primas, quæ naturaliter ei conueniūt.

VT melius intelligatur difficultas quæstionis, tanquam certum est præsupponendum sermo-

KKK nem

nem esse de elementis in sua puritate, ac naturali dispositione existentibus; nam ut superius adnotauimus, omnia ferè elementa secundum plures partes permixtas habent qualitates sibi extraneas, & aliorum elementorum proprias; quam permutationem absque dubio habent ex vicinitate aliorum, quorum sunt contigua, ut aer ex vicinitate ignis habet superiorem regionem calidiorum, quam natura eius postulat, & ex vicinitate aquæ, & terræ mediam quidem frigidiorum semper (ut probauimus) infimam vero frigidiorum aliquando, & calidiorum sæpe ex reflexione radiorum Solis circa eadem elementa aquæ, & terræ facta: ideo non intelligitur quæstio de elementis, ita impuris, atque permixtis, sed in sua puritate, & naturali dispositione existentibus, quam secundum alias partes habere cen-

128. *S*endum est. Secundo, præsupponendum est ex præcedenti quæstione, quod cuiuslibet elementa sua natura continentur duæ qualitates primæ non contrariæ. Quibus præsuppositis difficultas quæstionis in eo posita est, an utraq; ei eueniat in summo gradu, vel vna tantum in summo, altera vero in minori gradu intensiōnis, quæ vocare solent prope summum. Ut ignis summus calor, & summa etiã siccitas: ac si vero humiditas summam cum summo eitam calore: aquæ vero summa frigiditas, summaque humiditas; & terræ summa siccitas cum summa frigiditate. Vel certe ignis eueniat calor summus, aëri humiditas summa, aquæ summa frigiditas; & summa siccitas terræ: cæteræ vero qualitates in minori gradu singulis, ut vltra medietatem latitudinis; videlicet secundum quinque gradus intensiōnis, aut quid simile.

Et prima opinio asserit utramque qualitatem continere singulis elementis in summo gradu. Ita Nymphus in hoc 1. lib. commen. 18. q. 4. & Aquilinus lib. 3. de elementis. Sed quia hæc sententiã vniuersaliter sumpta euidenter est falsa, nam in aëre saltem est contra euidentem experientiam dicere, quod sic ita calidus, ac ignis, quia experimur ignem corariorem intensius nos calefacere. Propterea alij videntur tepè: assere eadem sententiã, ut probabilis saltem existimaui posset, asserentes ignem habere utramque qualitatem in summo gradu; aërem vero nullam in summo, sed utraq; in minori; quia nec ita calidus est, ac ignis, nec ita humidus, ac aqua; sed summè humidam esse hanc, non tamen summè frigidam, sed minus, quam terram; hanc vero summè frigidam esse, non tamen summè siccam, sed minus, quam ignem summam habentem siccitatem. Ita D. Thomas expresse lect. 3. huius secundi libri; & quantum ad humiditatem in aëre in aqua, quam in aëre eam sequitur Bañez. quæst. 1. & tribuitur Galeno lib. de Simplic. medicam, facult. cap. octauo. Præbatur vnicuique argumentum vniuersali de omnibus elementis, quia si in quolibet esset vnanantum qualitas in summo gradu intensiōnis, altera vero in minori; sequitur quodlibet elementum ad minus habere tres qualitates, duas quidem inter se contrarias, alteram vero non contrariam, ut ignis calorem, & humiditatem cum siccitate, siq; de cæteris secundum proportionem; quod patet esse falsum, quia iam essent mixta corpora, & non simplicia, haberent enim qualitates contrarias non in summo, sed ad certum gradum atemperatas, quod iustorum est.

est proprium. Probatur prima consequentia, quia latitudo cuiuslibet contrarietatis debet esse completa ex utroque, vel altero contrario, ut superius ostendimus, sed quodlibet elementum habet latitudinē vnus contrarietatis completam ex vno contrario; ergo si habet aliam non completam ex vno, debet habere eam completam ex alio. Ita ut tot gradus humiditatis habeat ignis, quot siccitatis ei deficiūt; & ita habebit humiditatem, & siccitatem, quæ sunt contrariæ qualitates ad certū gradū attemperatæ, sicut habent mixta.

131 Secunda opinio asserit nullum elementum habere duas qualitates in summo gradu intensiōis, sed quodlibet vnā tantum, aliam vero in minori gradu, videlicet ultra medietatem latitudinis hoc ordine distributas, ut ignis sit calidus in summo gradu, siccus vero in minori: aer in summo gradu humidus in minori calidus: aqua frigida in summo gradu, & in minori humida: & terra in summo gradu sicca, & in minori frigida. Ita Alexander lib. Metheor. com. 1. Albertus Saxoniz in hoc 2. lib. q. 1. Marsili. quest. 6. Iacobus de Forl. tractatu de intensiōe formarum par. 1. Tolet. q. 6. huius libri. Conim. c. 1. q. 4. art. 1. ita etiam S. Patres Ambros. lib. 4. Exameron. e. 4. Basil. homel. 4. in Genesim. Damas. in suis cōmentarijs Physiis c. 12. & est communis inter recentiores, & tamquam probabilior a nobis sequenda. Probatur testimonio Arist. id asserentis in hoc 2. lib. tex. 13. his verbis: *Sed rationem simpliciter quatuor existentia, vnus vnusque est. Terra enim sicci magis, quàm frigidi, aqua autem frigidi magis, quàm humiditatis, aer autem humiditatis magis, quàm calidi, ignis autem calidi, magis quàm sicci.* Et si di-

catnr non necessitō hęc intelligi de maiori intensiōe vnus qualitatis, quàm alterius, sed id solum significare quod vnā qualitas prius conueniat elemento, quàm altera, & magis sit ei propria. Contra hoc sic arguo. Si vtraque qualitas in summa intensiōe conuenit igitur non proprie, immo nec vere dicitur magis calidus, quàm siccus: Probatur consequentia, quia magis, & minus in qualitatibus non proprie dicitur, nisi ratione intensiōis, & remissionis gradualis. Secundo, quia si vtræque qualitas est in elemento perfectissima, non est maior ratio ob quā vnā sit ei magis propria, quàm altera: ergo non possunt in hoc sensu intelligi verba Arist. Probatur antecedens: quia neutra qualitas potest dici propria, cum alteri sit communis, & in eadem perfectiōe; neque potest dici magis propria, vel prius ei conuenire, quia conuenit ratione alterius, quia humiditas nō potest conuenire aeri ratione caloris, neque e converso, alioquin omne eandem esset humidum, & omne humidum esset calidum, quod patet esse falsum. Et eodē modo probatur, quod nō possit magis esse ei propria, quia perfectior est altera: nā si hoc ita sit, falsum erit, quod terra sit magis sicca, quàm frigida, vel aer magis humidus, quàm calidus. Probatur euidēter consequentia, quia frigiditas perfectior est siccitate, & calor perfectior humiditate, ut per se est manifestum.

133 Tria itaque asserimus, hanc sententiam explicantes. Primum, quod singula elementa habeant vnā qualitatem in summo gradu. Secundum, quod nullum elementum habeat duas qualitates in summo gradu. Tertium, quod singula habeant singulas qualitates in summo gradu.

KKK . atq;

arque etiam singulas in gradu minorum, quem vocant prope summum secundum distributionem superius assignatam. Probatur autem primum, quia quælibet alia qualitas à primis habet in aliquo subiecto summam perfectionem, aut intensiorem, quæ sibi potest naturaliter convenire, ut inductione constare potest: ergo qualitates primæ in aliquo subiecto habere debent summam perfectionem, vel intensiorem eis naturaliter possibilem; sed eam non habet in mixtis corporibus: ergo in elementis. Probatur minor, quia mixta ex propria natura postulant quatuor primas qualitates in certo gradu attemperatas, quem vocamus remissum: ergo non habent in eis summam intensiorem. Quare necesse est eam habere in elementis, & ita singula habebunt, ut minimum aliquam eam in summo gradu. Probatur autem secundum, quod nullum habeat duas qualitates in summo, quia impossibile est duas formas substantiales specie diversas postulare pro dispositione in materia eadem qualitate in eodem gradu intensiorem; sed formæ substantiales elementorum distinguuntur specie: ergo non postulant eandem qualitatē in eodem gradu pro dispositione, postulant vero, si quodlibet haberet utramque in summo, ut consideranti est manifestum. Probatur secundo, quia in unoquoque genere debet designari unum primum, & maximum, in quo reperitur perfectissima ratio illius generis, & ideo quod sit quasi caput ceterorum, ut in genere acidorum Sol: ergo necesse est in genere calidorum dari maxime calidum perfectissimè participans rationem caloris. Unde sequitur summum calorem in uno tantum corpore dari posse naturaliter, & non in multis. Nam si in mul-

tis daretur, iam multa essent capita talis generis, & pari ratione a genere frigidorum, humidorum, & siccorum. Tandem probatur in particulari, videlicet in aëre evidenti experientia, quod non sit calidus in summo gradu, nam si ita esset, magis, ac vehementius calefaceret aër corpora sibi approxmata, quam ignis; sed experimur oppositum, nempe ignem intensius, ac vehementius calefacere; ergo aër non est calidus in summo gradu. Probatur maior, quia si esset calidus in summo gradu, haberet calorem in æquali gradu intensiorem, & præterea haberet maiorem densitatem, ratione cuius plus agunt corpora cum eadem intensiōe formæ, ut superius probavimus: ergo intensius ageret, quam ignis. Et si dicitur calorem ignis intensius calefacere, quam calorem aëris, propter coniunctionem cum siccitate, quæ valde iuvat actionem caloris, ut constat experientia, nam in materia sicca citius, ac vehementius agit ignis per calorem, quam in materia humida, quia quasi acuitur calor siccitate, per humiditatem vero hebetatur potius, & minus agit: ergo quamvis aër habeat summum calorem, minus ageret, quam ignis propter coniunctionem eius cum humiditate. Respondeo, quod si argumentum hoc aliquid valet, absque dubio probat summum calorem esse non posse in aëre cum summa humiditate, quia si ex consortio humiditatis hebetatur calor, repugnat, quod eadem forma elementi utraq; qualitatem postulet in summo gradu, & ex consequenti, quod utraq; simul habeat; nam si una nocet alteri, & retardat actionem eius, non potest naturaliter simul cum ea in summa perfectione postulari ab eadem forma substantiali; cum constet in ordine ad actionem.

actionem datas esse elementis has qualitates à natura.

Tertium, quod asserimus est, quod singulis elementis conueniant duæ qualitates, vna in summo gradu, altera in mino. i secundum illam distributionem explicatam. Hoc autè probandum est de singulis In particulari: & primo probatur de igne, quod sic summè calidus, quia calor debet habere summam perfectionè sibi naturaliter debitam in aliquo elemento: constat autem in nullo alio esse perfectionem summam. Secundo, quia calor est prima qualitas omnium perfectissima: ergo conuenit simplici corpori omnium perfectissimo secundum maximam perfectionem sibi debitam, sed ignis est elementum perfectissimum: ergo ei soli conuenire debet in summo gradu. Minorem probo, ex subtilitate ignis, ex loco supremo sibi debito iuxta cælum, & tandem ex maxima actiuitate, quæ signum est à posteriori cui deus maximè perfectionis in tali genere.

Quod vero ignis habeat prope summam siccitatè, probatur primo ex eodem summo calore, quia maxima actiuitas caloris naturaliter postulat consortium siccitatis, per quã ad agendum, quasi acuitur: per consortium vero altarum qualitatum, vel totaliter impediretur, vel heberaretur saltem, fieretq; vt minus ageret, quàm petie natura summi calidi: ergo tribuenda est ei siccitas, non summa, quia repugnat duas habere in summo gradu, vt probatum est: ergo prope summa. Secundo probatur ab effectu, nam experimur ignè simul calefaciendo corpora, eorum humiditatem consumere, eaq; exicare.

Probatu deinde de aère, quod sit humidus in summo gradu ex definitione humiditatis tradita ab Aristotele cap. 2. huius libri. *Humidum est, quod non bene proprio termino, sed alieno terminatur.* Sed hæc definitio maximè competit, & principaliter aëri, quàm cæteris elementis: ergo primo competit ei esse humidum, atq; adeo in summo gradu. Probatu minor: nam ignis propter summam actiuitatem, non facile terminatur termino alieno; sed nec terra propter soliditatem, & duritiem maximam, quarum ratione proprio termino consistit; quæ vero conuenit quidem, minus tamen principaliter, quàm aëri propter densitatem, & fluxibilitatè maximam.

Contrarium nihilominus tenent multi putantes aquam esse humidiorè aère, & ideo humidam in summo gradu, vt Galeus lib. 4. de simplicium medicamentorum facultatibus cap. 8. & 32. Albertus Magnus in lib. de elementis cap. 12. Garbius in summa tract. 2. q. 2. Primo propter verba Aristoteles in hoc 2. lib. tex. 49. quæ ita habent: *Aqua autem inest mistis corporibus, quia indiget terminari: solam autem esse simplicium facile terminabilem, &c.* Sed esse facile terminabile est definitio humiditatis: ergo sentit Aristoteles solam aquam esse humidam in summo. Et 4. Metheo. cap. 4. aquam asserit esse maximè proprie humidam, terram vero siccam. Secundo, propter experientiam, quia aqua magis humidat, quàm aër; & ex alia parte aër non solum humidat, sed exiccat: ergo illa est magis humidam, & iste non potest habere summam humiditatem, cum habeat siccitatem ei contrariam, sine qua non potest exicare. Aqua etiam tempore

pluuiæ humectat aërem; ergo est ma-
gis hūmida. Hæc tamen facile solu-
untur. Nam Aristoteles aquam vo-
cat maximè humidam ab effectû,
quem intensiorem efficit in alia cor-
pora, quâ aër, non propter intensio-
rem humiditatem, sed propter ma-
iorem densitatem. In quo etiam sen-
su dicitur ab Aristotele solam aquâ
esse facile terminabilem, quia mix-
tâ terminabilia efficit propter den-
sitate humiditati coniuictâ; quod
non præstat aër, quia densitate ca-
ret; licet habeat intensiorem hu-
miditatem, & eundem effectum
præstat aqua in permutatione medi-
camentorum, & fortè ideo vocatur à
Galeno humidior aëre. Et ita respon-
detur experientie de maiori hume-
ctatione aquæ ob maiorè densitatè.
Aër vero exiccatur aliquâdo, non quia
naturalem siccitatem habeat, sed pro-
pter calorem, cuius virtute euapora-
re facit corpora; euaporationem vero
siccitas consequitur. Aliquando etiâ
propter aliquam siccitatè receptam
ab igne exiccabit. Aqua vero non in-
tendit naturâlè humiditatem aëris;
nisi aliquos fortè gradus eius amisse-
rit per actionè extrinsecè contrarij.
Tunc enim potest aqua ratione den-
sitate humiditatè eius remissam à co-
trario intèdere. Quod vero idem aër
calorem habeat prope summum, su-
perius à nobis probatū est. De aqua
nunc probandum est, quod summâ
habeat frigiditatem, & humiditatem
prope summam. Probatum primum,
quia experientia constat nullum al-
liud elementum frigidius esse aqua;
ergo hæc est frigidissima. Probatum
consequentiâ, quia in aliquo elemè-
to debet habere frigiditas summam
intensionem. Secundo probatur,
quia terra constituta est commune
domicilium animalium perfectiorū,

arque etiam hominum; ut in ea vi-
pant, & conferuntur: sed si sum-
mam haberet frigiditatem, non pos-
set esse conueniens eorum habitacu-
lum: ergo non potest esse tribui summa
frigiditas; & ex consequenti sola aquæ
tribuenda est. Probatum minor, quia
animalia hæc, nec viuere, nec con-
seruari possunt in aqua; præcipue
propter nimiam frigiditatem eius:
ergo nec possunt conseruari in terra;
si summam haberet frigiditatem.
Quod veto prope summam humidita-
tem habeat aqua, euidentis experien-
tia docet, cum experiamur humecta-
re alia corpora. Sed contra hoc vide-
tur esse quod illud corpus debet esse
maxime frigidum, quod maxime
distat à summo calido; sed terra ma-
ximè distat ab igne, qui maxime ca-
lidus est: ergo summam habebit fri-
giditatem. Et præterea corpus ma-
xime calidum, ut ignis summam
habet leuitatem: ergo illud, quod
habet summam grauitatem, debet ha-
bere summum frigus; sed constat
terram esse grauissimam: ergo &
frigidissima censenda est; & ideo
summa frigiditas non erit aquæ tri-
buenda. Respondeo, maxima distan-
tia à nobis modis sumi potest, nempe
secundum qualitatem, aut secun-
dum locum. Et si modo priori su-
matur, verum est, quod maxime
distans à summo calido summam
frigiditatem habere debet: si vero
sumatur posteriori modo, non est
necessarium, immo nec verum, quia
maxima distantia localis non pro-
uenit immediatè, & per se à calo-
re, sed à grauitate, & leuitate ma-
xima. Vnde solum sequitur per lo-
cum ab intrinseco ex maxima di-
stantia terræ ab igne, quod iste sit
maxime leuis, illa vero maxime gra-
uis. Et sicut summa grauitas terræ
non

non procedit ex sola eius frigiditate, sed ex cæteris qualitatibus simul concurrentibus, nempe siccitate, densitate, & alijs; ita summa leuitas ignis non procedit ex solo calore, sed ex alijs; etiã qualitatibus eius simul sumptis: quare nec sequitur per locum ab intrinseco, summum calidum habet summam leuitatem; ergo quod habet summam grauitatem, habet summam frigiditatem.

Probatur tandem, quod terra sit sicca in summo gradu. Primo ex definitione sicel tradita ab Aristotele in 1. capite huius libri, quæ ita habet: *Siccum est, quod facile terminatur termino proprio, difficile vero alieno.*

14 Sed hæc definitio conuenit primo, & per se terræ propter soliditatem, & duritiem eius: nam licet igni etiam aliquo modo conueniat propter maximam adiuuitatem, minus tamen, quam terræ, aëri vero, & aquæ nullo modo: ergo primo, & per se conuenit ei siccitas, atque adeo in summo gradu. Secundo, quia siccitas debet habere summam perfectionem in aliquo elemento: sed constat eam non habere in aqua, & aëre, quibus assignatæ sunt singulæ qualitates in summo gradu à siccitate diuersæ: ergo summa siccitas soli terræ conuenire potest, & propterea Genes. 1. vocatur arida, & tradnotatur sacri interpretes eiusdem loci, Basil. homel. 4. Exameron, Ambros. lib. 1. Exama. cap. 4. & D. Tho. 1. p. q. 69. art. 1. ad 1. Quod vero terra habeat frigiditatem prope summam, experientia coniunctur; nam videmus terram in sua naturali dispositione existente corpora sibi approximata infri-

gillare.

QVÆSTIO IX.

An qualitas elementi minus intensa habeas permixtionem contrariæ?

Vnicum argum. primæ opinionis aliam quæstionem satis dif- 144
ficilem excitat, an qualitas illa, quæ non reperitur in singulis elementis, in summo gradu habeat permixtionem cõtrariæ qualitatis, ita vt quoc gradus deficiunt tali elemento de qualitate illa ad complementum latitudinis, tot debet habere ex contraria qualitate. Gratia exempli: habet ignis quatuor, vel sex gradus siccitatis: quæsimus, an necesse sit habere duos, vel tres gradus humiditatis, qui deficiunt vique ad octauum, vel nullam habeat permixtam humiditatem; sicque de cæteris elementis. Ex quæstio hæc solum habet locum apud eos, qui non tribuunt singulis elementis vtamque qualitatem in summo gradu.

Prima opinio asserit, qualitatem, quam habet elementum infra summum gradum, necessariò esse permixtam cum gradibus qualitatis contrariæ. Ita Marsil. q. 4. & 6. huius libri, Astudillo q. 4. Forliuius tractatu de intentione formarum, parte 2. & omnes serè Nominales, quam sequuntur Conimb. 2. lib. de Generat. cap. 3. quæst. 5. art. 4. Probant testimonijs Aristotelis & ratione. Aristoteles enim 1. lib. Phys. text. 19. vniversaltiter docet, eo plus, vel minus vnus cõtrarij esse in aliquo subiecto, quo plus, vel minus habet de alio cõtrario hinc verbis: *At agis autem, et vni quæ sit, ex eo, quia plus, aut minus est, vtrius inest.* Ex eadẽ serè verba repetit.

do loquendum est de frigiditate, quæ habet ær in media regione.

Ideo vltima opinio, quæ sequitur ferè omnes recentiores, præsertim Toletus in hoc 2. lib. q. 7. ad 9. & Comib. tractat. 1. Meteor. cap. 2. probabilior est, & tenenda, quod media regio æris valde frigida sit, non ex propria natura, nec ex peculiari influenza cœlesti: sed nec à frigiditate producta ibidem à solo Deo in prima mundi conditione; sed per contrariam, atque perpetuam antiparitasim factam ex nimio calore superioris, & inferioris regionis eiusdẽ æris. Ita inuenio expressum in apud Aristot. 1. lib. Meteor. sum. 1. c. 3. ubi agens de generatione pluuie, niuis, & grandinis in media illa regione, ait: *Quoniam videmus, quod si circumobstitentia calido, & frigido inuicem (quæ propter) in temporibus frigida sunt inferiora terra, & tepida in gelu oportet putare, & hoc in eo, qui sursum fertur loco; quare in tepidioribus anni temporibus circumobstitentiã passum in hi frigidum, propter eam, quia in circuitu est, caliditatem, aliquando quidem cito aquam ex nube facit, aliquando vero grandinem, &c.*

II 9
Ira etiam sentit Diuus Thomas in commentarijs eiusdem loci lectio. 4. Sed vt ostendamus sufficientem causam esse antiparitasim, quædam supponenda sunt tamquam certa, vel ex doctrina Aristoteles deducta. Primum est, supremam æris regionem, hoc est partem illam elemento ignis contiguam, valde calidam esse, non solum propter calorem æris naturalem, sed etiam propter ignem eam circumstantem, & propter intensam illuminationem, & calefactionem à Sole. Infimam quoque regionem (licet non tam intense calidam) tempore æstiuo non

param habere caleris; ex ratione ratione radiorum Solis in terra; & æqua facta resultantis, atque etiam ex multitudinis vaporum, & exhalationum, quas idem nunc Sol extrahit ab utroque elemento simul eas calefaciens. Secundo, supponendũ est, mediam regionem eiusdem æris liberã esse ab his causis ab extrinseco calefacientibus supremam, & infimã; nã neq; ab igne calefit; neque à Sole per reflectionem radiorum; quæ non possunt vsque ad illã ascendere, solũ ergo calefit ab eo per actionem directã; & ideo remissa tantũ calefactione; itaque media illa regio præterea lotè, quæ habet à propria natura, partem recipit ab extrinseco eam circumdantibus, ideo quasi temperata esset ex hac parte. Tertio, supponendum est, solẽm sua virtute semper extrahere à terra exhalationes, & ab aqua vapores, & æstiuo tempore magnam copiam, quia intensius illuminat, & calefacit terram, aquã, & infimam regionẽ æris, ideo fortior est virtus eius ad effectũ eorũ extrahendũ, quos constat sua natura leues esse, & æri valde similes, præsertim in raritate, & leuitate & propterea sursum ascendunt vsque ad mediam regionem æris. Quarto supponitur, vapores sua natura esse frigidos, calidos vero ab extrinseco, nempe ab eodem Sole, qui cum eos media luce; & calore productum in aqua, & terra extrahat, necesse est eos calidos extrahere. Quod vero sua natura sint frigidũ, docet Aristoteles, & probat ratio. Aristoteles quidem expressè satis loco citato, ubi generationẽ pluuie ex vaporibus explicans sic ait: *Mante autẽ terra, quod circa ipsam est humidũ à radijs, & ab alijs, quæ desuper est caliditate euaporãs fertur sursum. Cũ autẽ caliditas, quæ duxit ipsam*

ipsum sursum, delevinquit, & illa qui-
 de disperditur ad superiorē locū: b. c.
 autem est exinquitur, propterea quod
 suspēditur longius in aërem, qui est su-
 per terrā, cogitur iterū vapor infrigi-
 datus, & propter derelictionē caloris,
 & propter locum, & sic aqua ex aëre,
 & sic. Et dicitur ab his, sed in eodē capi-
 tulo quod de generatione nivis ex ni-
 ve cōgelata in mediā regione aeris,
 & de generatione pruinae ex cōgela-
 to vapore in hac infima regione, hæc
 verba scribit: Similiter quæ, & pruina
 & mixta enim cōgelata est nubes,
 nix est tū aut vapor, pruina aqua prob-
 ter aut tēporis anni, aut regionis signū
 est frigidæ; nō enim vniq; cōgelaretur
 adhuc multa in existente caliditate, si
 non superuinceret frigus in nube enim
 adhuc inest multum calidam, resi-
 duum ignis, qui evaporare se, ite x ter-
 ra humidum est. Quibus docet ex-
 pressè nubē, quæ non est aliud, quàm
 vapor cōdensatus in mediā regione,
 calore adhuc habere, derelictū qui-
 dem à Sole, qui eū illi impressit, dū
 extrahit ab aqua & terra, quod est eū
 habere ab extrinseco agēte, & sui na-
 tura oppositam frigiditatem. Quod
 docet etiam D. Tho. eodē loco his
 verbis: Sic ignis deficientē calore ca-
 lescente, & eleuante vaporem a-
 queum, vapor aqueus uerū ad natu-
 ram suam, tō aduante etiā frigidita-
 te loci, & sic infrigidatur, & infrigi-
 datus, inspissatur, & inspissatus tendit
 ad terrā, & sic. Sed probatur etiam ra-
 tione, quia ut vapor est in eodē
 naturæ eū in elemento, à quo extrahit-
 untur, vel diuulsi sunt eiusdem, cui
 deus est esse, unde frigiditas sua natu-
 ra sicut elementum, & quæ: Si vero
 sunt mixta, valde tamō similia in na-
 tura eidem elemento, eum ex eius
 substantiā proximè, ac cōsoluuntur,
 & ergo partē partē qualitates eius,
 m. b.

& præsertim frigiditatem, quæ in
 eis prædominabitur, & calore nō
 possunt habere ex propria natura,
 quia aqua illum non habet naturali-
 ter. Vnde fit solū ab extrinseco agē-
 te, à quo extrahuntur, impressum ea
 locum habere posse, quem sursum af-
 cendentes eū virtute propria naturæ
 à se expellunt (ut asseruit Arist.) & re-
 ducunt se ad naturale infrigidatē.
 Ex his præsuppositis hoc argumen-
 tum colligitur ad probandum, quod
 per antiparitasum sufficiens reddatur
 causa intensæ frigiditatis, quæ habet
 aër in mediā regione, etiā si ex pro-
 pria natura non sit frigidus. Nam ro-
 ta temporis anni ascendunt vapores
 extracti ab aqua, & terra, & ipsa natu-
 ra frigidius maiorēque densitatē habē-
 res, quàm aër, ascendentes vero quo
 plus se parantur ab hac infima regio-
 ne calida, plus etiā deficit calor ex-
 trinsecus, quem à Sole, & à loco im-
 pressum habebant, & a naturali
 frigiditatem se reduciunt, tandem ad
 locum mediæ regionis perueniunt,
 nec ulterius permittuntur ascendere
 propter maximum calorem supremæ
 regionis circumobstantem, sed nec-
 essim descendere obstante calore hu-
 ius infimæ regionis, ergo necessē est
 maximam eorū copiam ibi cōde-
 sari, & per cōdensationem eorū val-
 de infrigidari aërem eiusdem regio-
 nis; & ex cōdensatione, & infrigi-
 datione, tam ipsam, quàm vapores
 partim conuerti in nubes, & plu-
 uiam. Vnde non est necessarium ad
 specialem insusum cōsolitem, nec ad
 Deota per se infrigidantē eandē re-
 gionem reuocant, sed ex solo ordine
 naturali à Deo ipsa constituto in his
 corporibus sufficiens reddetur causa
 maxime frigiditatis illius regionis,
 Quod satis efficaciter cōfirmatur ex
 magna infrigidatione aquæ puteor-
 lis,

122

121

de Infrigidatio, solū ex ea habetur, quod elementū aëris patiatur dispēdium aliquod solum in vna, vel alia parte propter bonum propriū totius elementi, & cōmune vniversi, quod solū est violentū secundū quid etiā consideratū respectu eiusdē aëris: naturaliter vero simpliciter, quia solū est contra inclinationē vnus partis, sed cōformis particulari inclinationi totius elementi aëris naturaliter inclinat in propriam conseruationē. Et hoc modo dari violentū secundum quid, quod sit perpetuū in eisde elementis, euidens est. Nā suprema regio aëris semper calidior est, quā petit sua natura, & semper partes alliquæ eius igni proximiores corrūpūtur ab igne, & in eū conuertūtur, quod patet esse violentum, & perpetuū eodē modo, ac Infrigidatio mediæ regionis aëris. Terra quoq; secundū plures sui partes infrigidatur semper ab aqua super eā dilapsa: Immo maxima ex parte aqua, & terra sunt semper extra propriū locū naturalem, quia cum aqua deberet circūscribere elementū terræ, & terra deberet circūscribi ab aqua; nec circūscribitur hæc ab illa; nec illa a hōri ex parte eadem terram ambit. Axioma igitur Aristotelicū de priori violento solum intelligitur, quod naturaliter repugnat esse perpetuū; non de posteriori necessario incluso in naturali ordinatione vniversi, nec solum ad bonū cōmune eius ordinatione, sed etiā ad particulare eorundē corporum, quod ipsum patiuntur solum secundum aliquas partes propter conseruationem totius. Et ideo ex naturali ordinatione, & constitutione vniversi necesse est esse perpetuum, vt constat in alijs casibus diuersis ab infrigidatione mediæ regionis, & necessariō conceden-

dis ab omnibus opinantibus.

Ad primum argumentum tertie optinōis respondeo primo, nomine firmamenti diuidētis aquas ab aquis non esse necessariū intelligendam mediā aëris regionem, sed plura alia posse intelligi secundum diuersas expositiones illius loci, quæ refert D. Tho. 1. p. q. 61. artic. 1. vt cœleste corpus, in quo sunt sydera vnde non potest efficaciter ex verbis Scripturæ sacræ aliquid colligi pertenens ad illam partē aëris. Secūdo respondeo, quod licet probabile sit, per firmamentum factum secunda die intelligi mediā regionem aëris, ex hoc tamen non constat productam esse tunc in ea frigiditatē à Deo per se immediatē, quia licet densitas eius eam constituat, quasi solidam ac firmam, & ideo propter densitatem in ea productam intelligi posset nomine firmamenti: non tamen propter frigiditatē tunc in ea productā; sed producta densitate relinqui potuit Infrigidanda per virtutem causarum naturalium, & antipasticā actionē earum iam explicatam. Quare nec etiam ex verbis Scripturæ intellectis de mediā aëris regione efficaciter colligi potest, quod frigiditas eius producta sit à Deo per se immediatē, vt contendit eadem sententia.

QVÆSTIO VIII.

In quonam gradu habeas quodlibet elementū duas qualitates primas, quæ naturaliter ei conueniūt.

VT melius intelligatur difficultas quæstionis, tamquam certum est præsupponendum sermo-

KKK nec

nem esse de elementis in sua puritate, ac naturali dispositione existentibus; nam vt superius adnotauimus, omnia ferè elementa secundum plures partes permixtas habent qualitates sibi extraneas, & aliorum elementorum proprias; quam permixtionem absque dubio habent ex vicinitate aliorum, quorum sunt contigua, vt aer ex vicinitate ignis habet superiorem regionem calidiorē, quam naturae eius postulat, & ex vicinitate aquae, & terrae mediam quidem frigidiorem semper (vt probauimus) infimam vero frigidiorē aliquando, & calidiorē saepe ex reflexione radiorum Solis circa eadem elementa aquae, & terrae facta: ideo non intelligitur questio de elementis, ita impuris, atque permixtis, sed in sua puritate, & naturali dispositione existentibus, quam secundum alias partes habere censendum est. Secundo, praesupponendum est ex praecedenti questione, quod cuilibet elemento sua natura conueniunt duae qualitates primae non contrariae. Quibus praesuppositis difficultas questio: is in composita est, an utraq; ei conueniat in summo gradu, vel vna tantum in summo altera vero in minori gradu intensiōnis, quae vocare solēt prope summū. Vt ignis summus calor, & summa etiā siccitas; aeri vero humiditas summa cum summo etiam calore; aquae vero summa frigiditas, summaque humiditas; & terrae summa siccitas cū summa frigiditate. Vel certe ignis conueniat calor summus, aeri humiditas summa, aquae summa frigiditas; & summa siccitas terrae: alterae vero qualitates in minori gradu singulis, vt ultra medietatem latitudinis, videlicet secundum quinque gradus intensiōnis, aut quid simile.

Et prima opinio asserit utramque qualitatem continere singulis elementis in summo gradu. Ita Nymphus in hoc a. lib. commen. 18. q. 4. & Aquilinus lib. 3. de elementis. Sed quia haec sententia vniuersaliter sumpta euidenter est falsa, nam in aere saltem est contra euidentem experientiam dicere, quod sit ita calidus, ac ignis, quia experimus ignem eoratiorem intensius nos calefacere. Propterea alij videntur tēpē asserere eandem sententiā, vt probabilis saltem existimari posset, asserentes ignem habere utramque qualitatem in summo gradu; aërem vero nullam in summo, sed utraq; in minori quia nec ita calidus est, ac ignis, nec ita humidus, ac aqua; sed summè humidam esse hanc, non tamen summè frigidam, sed minus, quam terram; hanc vero summè frigidam esse, non tamen summè siccam, sed minus, quam ignem summam habentem siccitatem. Ita D. Thomas expresse lecta 3. huius secundi libri; & quantum ad humiditatem in aëre intensiorem in aqua, quam in aëre eam sequitur Bañez. quest. 2. & tribuitur Galeno lib. de Simplic. medicam. facult. cap. octauo. Probatur vniuerso argumento vniuersali de omnibus elementis, quia si in quolibet esset vna tantum qualitas in summo gradu intensiōnis, altera vero in minori; sequitur quodlibet elementum ad minus habere tres qualitates, duas quidem inter se contrarias, alteram vero non contrariam, vt ignis calorem, & humiditatem cum siccitate; siquidem de ceteris secundum proportionem, quod patet esse falsum, quia iam essent mixta corpora, & non simplicia, haberent enim qualitates contrarias non in summo, sed ad certū gradum attemperatas, quod mixtorum est.

12

129

130

est propria. Probatur prima consequentia, quia latitudo cuiuslibet contrarietatis debet esse completa ex utroque, vel altero contratio, vt superius ostendimus, sed quodlibet elementum habet latitudinē vnius contrarietatis completam ex vno contrario, ergo si habet aliam non completam ex vno, debet habere eam completam ex alio. Ita vt tot gradus humiditatis habeat ignis, quot siccitatis ei deficiūt; & ita habebit humiditatem, & siccitatē, quæ sint contrariæ qualitates ad certū gradū attemperatæ, sicut habent mixta.

131 Secunda opinio asserit nullum elementum habere duas qualitates in summo gradu intensiōis, sed quodlibet vnam tantum, aliam vero in minori gradu, videlicet vltra medietatem latitudinis hoc ordine distributas, vt ignis sit calidus in summo gradu, siccus vero in minori: aër in summo gradu humidus in minori calidus: aqua frigida in summo gradu, & in minori humida: & terra in summo gradu sicca, & in minori frigida. Ita Alexander lib. Meteor. comm. 11. Albertus Saxoniz in hoc 1. lib. q. 1. Marsili. quaest. 6. Iacobus de Forlii. tractatu de intensiōe formarum par. 1. Tolet. q. 6. huius libri. Cornim. c. 1. q. 1. art. 1. ita etiam S. Patres Ambrosii lib. 4. Exameron. c. 4. Basil. homel. 2. in Genesim. Damas. in suis cōmentarijs Physicis c. 12. & est communis inter recentiores, & tamquam probabilior à nobis sequenda. Probatur testimonio Arist. id asserentis in hoc 1. lib. tex. 13. his verbis: *Sed tam simpliciter quatuor existentia, vnus vnusq; est. Terra enim sicci magis, quàm frigidi, aqua autem frigidi magis, quàm humidi: aër autem humidus magis, quàm calidi, ignis autem calidi, magis quàm sicci. Et si di-*

catnr non necessarid hxc intelligi de maiori intensiōe vnius qualitatis, quàm alterius, sed id solum significare quod vna qualitas prius conueniat elemento, quàm altera, & magis sit ei propria. Contra hoc sic arguo. Si vtraq; qualitas in summa intensiōe conuenit igni; non proprie, Immo nec vere dicitur magis calidus, quàm siccus. Probatur consequentia, quia magis, & minus in qualitatis non proprie dicitur, nisi ratiōe intensiōis, & remissiōis gradualis. Secundo, quia si vtraque qualitas est in elemento perfectissima, non est maior ratio ob quā vna sit ei magis propria, quàm altera: ergo non possunt in hoc sensu intelligi verba Arist. Probatur antecedens: quia neutra qualitas potest dici propria, cum alteri sit communis, & in eadem perfectiōe; neq; potest dici magis propria, vel prius conuenire, quia conuenit ratione alterius, quia humiditas nō potest conuenire aëri ratione caloris, neq; è cōuerso, alioquin omne calidum esset humidū, & omne humidum esset calidū, quod patet esse falsum. Et eodē modo probatur, quod nō possit magis esse ei propria, quia perfectior est altera: nā si hoc ita sit, falsum erit, quod terra sit magis sicca, quàm frigida, vel aër magis humidus, quàm calidus. Probatur euidēter cōsequentia, quia frigiditas perfectior est siccitate, & calor perfectior humiditate; vt per se est manifestum.

Tria itaque asserimus, hanc sententiam explicantes. Primum, quod singula elementa habeant vnā qualitatem in summo gradu. Secundum, quod nullum elementū habeat duas qualitates in summo gradu. Tertium, quod singula habeant singulas qualitates in summo gradu.

I 33

KKK 1 atq;

atque etiam singulas in gradu minori, quem vocant prope summū secundam distributionem superius assignatam. Probatur autem primū, quia quælibet alia qualitas à primis habet in aliquo subiecto summā perfectionem, aut intensiōem, quæ sibi potest naturaliter convenire, ut inductione constare potest: ergo qualitates primæ in aliquo subiecto habere debent summam perfectionē, vel intensiōem eis naturaliter possibiles; sed eā non habēt in mixtis corporibus: ergo in elementis. Probatur minor, quia mixta ex propria natura postulant quatuor primas qualitates in certo gradu attenuatas, quem vocamus remissum: ergo non habent in eis summam intensiōem. Quare necesse est eā habere in elementis, & ita singula habebunt, ut in se ipsum aliquā eam in summo gradu. Probatur autem secundum, quod nullum habeat duas qualitates in summo, quia impossibile est duas formas substantiales specie diversas postulare pro dispositione in materia eādem qualitatem in eodem gradu intensiōis; sed formæ substantiales elementorū distinguuntur specie: ergo nō postulant eandē qualitatem in eodē gradu pro dispositione, postularēt vero, si quodlibet haberet utramque in summo, ut consideranti est manifestum. Probatur secundo, quia in vnoquoque genere debet designari vnum primū, & maximū, in quo reperitur perfectissima ratio illius generis, & ideo, quod sit quasi caput ceterorum, ut in genere lucidorum Sol: ergo necesse est in genere calidorū dari maxime calidum perfectissimē participans rationem caloris. Unde sequitur summum calorem in vno tantum corpore dari posse naturaliter, & non in multis. Nam si in mul-

tis daretur, iam multa essent capita talis generis, & pari ratione la genere frigidorum, humidorum, & sicurum. Tandem probatur in particulari, videlicet in aëre evidenti experientia, quod non sit calidus in summo gradu, nam si ita esset, magis, ac vehementius calefaceret aër corpora sibi approximata, quàm ignis; sed experimur oppositum, nempe ignem intensius, ac vehementius calefacere; ergo aër non est calidus in summo gradu. Probatur maior, quia si esset calidus in summo gradu, haberet calorem in æquali gradu intensiōis, & præterea haberet maiorem densitatē, ratione cuius plus agunt corpora cū eadem intensiōe formæ, ut superius probauimus: ergo intensus ageret, quàm ignis. Et si dicitur calorem ignis intensius calefacere, quàm calorem aëris, propter coniunctionem eū siccitate, quæ valde iuuat actionem caloris, ut constat experientia, nam in materia sicca citius, ac vehementius agit ignis per calorem, quàm in materia humida, quia quasi acuitur calor siccitate, per humiditatem vero hebetatur potius, & minus agit: ergo quamuis aër habeat summum calorem, minus ageret, quàm ignis propter coniunctionem eius eū humiditate. Respondeo, quod si argu-¹³⁷ mentum hoc aliquid valet, absque dubio probat summum calorem esse nō posse in aëre cum summa humiditate, quia si ex consortio humiditatis hebetatur calor, repugnat, quod eadem forma elementi utraq; qualitatem postulet in summo gradu, & ex consequenti, quod utraq; simul habeat; nam si vna nocet alteri, & retardat actionem eius, nō potest naturaliter simul cum ea in summa perfectione postulari ab eadē forma substantiali; cum constet in ordine ad actionem:

actionem datas esse elementis has qualitates à natura.

Tertium, quod asserimus est, quod singulis elementis conueniant duæ qualitates, vna in summo gradu, altera in mino: i secundum illam distributionem explicatam. Hoc autè probandum est de singulis in particulari: & primo probatur de igne, quod sit summè calidus, quia calor debet habere summam perfectionè sibi naturaliter debitam in aliquo elemento: constat autem in nullo alio esse perfectiorem: ergo in igne habet perfectionem summam. Secundo, quia calor est prima qualitas omnium perfectissima: ergo conuenit simplici corpori omnium perfectissimo secundum maximam perfectionem sibi debitam, sed ignis est elementum perfectissimum: ergo ei soli conuenire debet in summo gradu. Minorem probo, ex subtilitate ignis, ex loco supremo sibi debito iuxta cælum, & tandem ex maxima actiuitate, quæ signum est à posteriori eui deus maximæ perfectionis in tali genere.

Quod vero ignis habeat prope summam siccitatè, probatur primo ex eodem summo calore, quia maxima actiuitas caloris naturaliter postulat consortium siccitatis, per quã ad agendum, quasi acuitur: per consortium vero aliarum qualitatum, vel totaliter impeditur, vel hebetaretur saltem, fieretq;, vt minus ageret, quàm petit natura summi calidi: ergo tribuenda est ei siccitas, non summa, quia repugnat duas habere in summo gradu, vt probatum est: ergo prope summa. Secundo probatur ab effectu, nam experimur ignè simul calefaciendo corpora, eorum humiditatem consumere, eaq; exicare.

Probatur deinde de aère, quod sit humidus in summo gradu ex definitione humidi tradita ab Aristotele cap. 2. huius libri. *Humidum est, quod non bene proprio termino, sed alieno terminatur.* Sed hæc definitio maxime competit, & principaliter aëri, quàm cæteris elementis: ergo primo competit ei esse humidum, atq; adeo in summo gradu. Probatur minor: nam ignis propter summam actiuitatem, non facile terminatur termino alieno; sed nec terra propter soliditatem, & duritiem maximam, quarum ratione proprio termino consistit; aquæ vero conuenit quidem, minus tamen principaliter, quàm aëri propter densitatem, & fluxibilitatè maximam.

Contrarium nihilominus tenent multi putantes aquam esse humidiorè aère, & ideo humidam in summo gradu, vt Galeus lib. 4. de simplicium medicamentorum facultatibus cap. 8. & 31. Albertus Magnus in lib. de elementis cap. 11. Garbius in summa tract. 1. q. 2. Primo propter verba Aristotelis in hoc 2. lib. tex. 49. quæ ita habent: *Aqua autem inest mistis corporibus, quia indigent terminari: solam autem esse simplicium facile terminabilem, &c.* Sed esse facile terminabile est definitio humidi: ergo sentit Aristoteles solam aquam esse humidam in summo. Et 4. Metheo. cap. 4. aquam asserit esse maxime proprie humidam, terram vero siccam. Secundo, propter experientiam, quia aqua magis humectat, quàm aër; & ex alia parte aër non solum humectat, sed exiccat: ergo illa est magis humida, & iste non potest habere summam humiditatem, cum habeat siccitatem ei contrariam, sine qua non potest exicare. Aqua etiam tempore:

KKK 3 plu-

pluuiæ humectat ærē; ergo est magis humida. Hæc tamen facile soluitur. Nam Aristoteles aquam vocat maximè humidam ab effectu quem intensiorem efficit in alia corpora, quā aër, non propter intensiorem humiditatem, sed propter maiorem densitatem. In quo etiam sensu dicitur ab Aristotele solam aquam esse facile terminabilem, quia mixta terminabilia efficit propter densitatem humiditati coniunctam; quod non præstat aër, quia densitate careat; licet habeat intensiorem humiditatem, & eundem effectum præstat aqua in permutatione medicamentorum, & fortè ideo vocatur à Galeno humidior aër. Et ita respondet experientia de maiori humectatione aquæ ob maiore densitate. Aër vero exsiccat aliquando, non quia naturalem siccitatem habeat, sed propter calorem, cuius virtute euaporatæ factæ corpora; euaporationem vero siccitas consequitur. Aliquando etiā propter aliquam siccitatem receptam ab igne exsiccat. Aqua vero non intendit naturalem humiditatem aëris, nisi aliquos fortè gradus eius amiserit per actionem extrinsecam contrarij. Tunc enim potest aqua ratione densitatis humiditatem eius remissam à contrario Intèdere. Quod vero idem aër calorem habeat prope summum, superius à nobis probatū est. De aqua nunc probandum est, quod summam habeat frigiditatem, & humiditatem prope summam. Probatum primum, quia experientia constat nullum aliud elementum frigidius esse aqua; ergo hæc est frigidissima. Probatum consequentia, quia in aliquo elemento debet habere frigiditas summam intensiorem. Secundo probatur, quia terra constituta est commune domicilium animalium perfectiorū,

atque etiam hominum; ut in ea viuunt, & conferuntur: sed si summam haberet frigiditatem, non posset esse conueniens eorum habitaculum: ergo non potest ei tribui summam frigiditas; & ex consequenti solique tribuenda est. Probatum minus, quia animalia hæc, nec viuere, nec conseruari possunt in aqua; præcipue propter nimiam frigiditatem eius; ergo nec possunt conseruari in terra; si summam haberet frigiditatem. Quod vtro prope summam humiditatem habeat aqua, euidentis experientia docet, cum experiamur humectatur esse quod illud corpus debet esse maxime frigidum, quod maxime distat à summo calido; sed terra maxime distat ab igne, qui maxime calidus est; ergo summam habebit frigiditatem. Et præterea corpus maxime calidum, ut ignis summam habet leuitatem: ergo illud, quod habet summam grauitatem, debet habere summum frigus, sed constat terram esse grauissimam; ergo & frigidissima censenda est; & ideo summa frigiditas non erit aquæ tribuenda. Respondeo, maxima distantia duobus modis sumi potest, nempe secundum qualitatem, aut secundum locum. Et si modo priori sumatur, verum est, quod maxime distans à summo calido summam frigiditatem habeat: sed si vero sumatur posteriori modo, non est necessarium; immo nec verum, quia maxima distantia localis non prouenit immediate, & per se à calore, sed à grauitate, & leuitate maxima. Vnde solum sequitur per locum ab intrinseco ex maxima distantia terræ ab igne, quod iste sit maxime leuis, illa vero maxime grauis. Et sicut summa grauitas terræ

NON

QVÆSTIO IX.

An qualitas elementi minus intensa habeas permixtionem contrariæ?

non procedit ex sola eius frigiditate, sed ex cæteris qualitatibus simul concurrentibus, nempe siccitate, densitate, & alijs; ita summa leuitas ignis non procedit ex solo calore, sed ex alijs etiã qualitatibus eius simul sumptis: quare nec sequitur per locum ab intrinseco, summum calidum habet summam leuitatem; ergo quod habet summam grauitatem, habet summam frigiditatem.

Probatur tandem, quod terra sit sicca in summo gradu. Primo ex definitione sicel tradita ab Aristotele in 2. capite huius libri, quæ ita habet: *Siccum est, quod facile terminatur termino proprio, difficile vero alieno.*

143 Sed hæc definitio conuenit primo, & per se terræ propter soliditatem, & duritiem eius: nam licet igni etiam aliquo modo conueniat propter maximam actiuitatem, minus tamen, quàm terræ, aëri vero, & aquæ nullo modo: ergo primo, & per se, conuenit ei siccitas, atque adeo in summo gradu. Secundo, quia siccitas debet habere summam perfectionem in aliquo elemento; sed constat eam non habere in aqua, & aëre, quibus assignatæ sunt singulæ qualitat: in summo gradu à siccitate diuersæ: ergo summa siccitas soli terræ conuenire potest, & propterea Genes. 1. vocatur arida, & adnotarunt sacri interpretes eiusdem loci, Basil. homel. 4. Exameron, Ambros. lib. 1. Exameron. cap. 4. & D. Tho. 1. p. q. 69. art. 1. ad 1. Quod vero terra habeat frigiditatem prope summam, experientia coniungitur; nam videmus terram in sua naturali dispositione existente corpora:

libi approximata infri-
gicare.

Vnicum argum. primæ opinionis aliam quæstionem satis disti- 144
cilem excitat, an qualitas illa, quæ non reperitur in singulis elementis, in summo gradu habeat permixtionem contrariæ qualitatis, ita vt quocumque gradu deficiat tali elemento de qualitate illa ad complementum latitudinis, tot debet habere ex contraria qualitate. Gratia exempli: habet ignis quatuor, an necesse sit habere duos, vel tres gradus humiditatis, qui deficiunt vique ad octauum, vel nullam habeat permixtam humiditatem; sicque de cæteris elementis. Et quæstio hæc solum habet locum apud eos, qui non tribuunt singulis elementis vtramque qualitatem in summo gradu.

Prima opinio asserit, qualitatem, quam habet elementum infra summum gradum, necessariò esse permixtam cum gradibus qualitatis contrariæ. Ita Marsil. q. 4. & 6. huius libri, Aristot. 10. q. 4. Boniuius tractatu de intentione formarum, parte 1. & omnes serè Nominales; quam sequuntur Conimb. 2. lib. de Generat. cap. 3. quæst. 5. art. 4. Probant testimonio Aristotelis & ratione. Aristoteles enim 1. lib. Phys. text. 19. vniversaltiter docet, eo plus, vel minus vnus contrarij esse in aliquo subiecto, quo plus, vel minus habet de alio contrarij verbis: *Magis autem vnus plus est, ex eo, quia plus, aut minus contrarij inest.* Et eadè serè verba repetit.

rit. 1. lib. de Cælo text. 7. quibus sentire videtur, non posse unum contrarium dari in subiecto secundum gradus remissos, quin tot gradus permixtos habeat secum alterius contrarij. Probat deinde ratione. Primo ex vniuersali illo principio ab omnibus admisso, quod latitudo gradualis cuiuslibet contrarietatis primarum qualitatum debet esse expleta ex vno, vel vtroque contrario; ita ut, quod ex vno deficit, suppletur, atque compleatur ex altero: ergo illa qualitas, quæ non habet summum gradum intentionis in singulis elementis, debet habere permixtos omnes illos gradus contrariæ qualitatis, qui ei deficiunt usque ad octauum, vel non habebit completam latitudinem ex vno, neque ex vtroque contrario. Secundo, quia si non haberet talem permixtionem contrariæ qualitatis, duo sequerentur absurda. Primum, quod secundum illam qualitatem posset alterari illud elementum in instanti usque ad summum gradum eiusdem qualitatis ab alio agente: & ex consequenti posset tale elementum corrumpi in instanti, quod patet esse falsum, cum alteratio sit per se successiua. Probarur vtraque consequentia, quia tota ratio, ob quam alteratio est successiua, est, quia sit cum resistentia contrarij in eodem subiecto existentis; deficienter igitur hac resistentia, deficiet successio, si ergo aer habet quinque, vel sex gradus caloris sine ulla permixtione humiditatis, in instanti poterit intendi calor eius usque ad octauum gradum, & aer ipse corrumpi, atque in ignem conuerdi. Aliud absurdum est, quod elementum, cuius qualitas remissa intenderetur à contrario, nunquam posset intentionem illam à se expellere, quam contra propriam naturam semel recepisset, & cum ei esset

violenta, sequeretur aliquid violentum esse perpetuum. Probatur prima consequentia, quia si intenderetur calor aëris ab igne usque ad septimum gradum, non esset virtus naturalis in eo, à quo expelli possent duo illi gradus caloris, quos recepit ultra quinque sibi naturales: ergo nunquam posset eos expellere. Antecedas probo, quia non potest per se expelli qualitas à subiecto, nisi à contraria, vel à natura ipsiusmet subiecti, à qua contraria qualitas oritur per naturalem emanationem; sed in aëre non datur frigus, à quo possit expelli, nec ex natura eius emanat: ergo numquam posset aer à se expellere illos gradus caloris.

Secunda opinio asserit, qualitatem illam, quæ est in elemento minus intensa, quam alia, nullum gradum habere permixtum contrariæ qualitatis ex propria natura elementi ut calorem aëris nullum gradum frigoris. Ita Alexand. 1. Metaph. commet. 13. Saxonia q. 2. huius lib. Venetus ad textum 23. eiusdem lib. Fermelius 2. lib. Physicor. cap. 4. Zimar. theorem. 18. Toletus q. 6. huius lib. & est communis inter recentiores, nobisque probabilior videtur, & ex doctrina Arist. euidenter colligi posse. Probo hoc secundum, quia Aristoteles cap. 3. huius lib. text. 16. distribuit quatuor qualitates primas secundum diuersas coniugationes pro constitutione elementorum, duas tantum tribuit singulis elementis; deinde expresse negat qualitates contrarias coniungi posse ad constitutionem elementum, & ideo duas coniugationes, quæ ex contrariis qualitibus excogitari possent, ut ex calore, & frigore, atque ex humiditate, & siccitate rejiciendas esse tamquam impossibiles, & quatuor tantum relinquendas ex duabus

bus qualitatibus non contrarijs singulas; ergo ex doctrina Arist. plane colligitur qualitatē minus intensam in quolibet elemento nullā habere admixtionē contrariæ. Probatur eō sequētia, quia si eā haberet tribus qualitatibus constituerentur elemēta ex propria natura. Capite estā 4. tex. 11. agens de mutua generatione elemētōrū affirmat, facilius generari vñ elemētū ex alio simbolo, hoc est ex eo, cum quo cōuenit in vna qualitate, quā ex disymbolo, hoc est ex eo, cum quō in nulla qualitate cōuenit, vt ignis facilius generatur ex aère, cum quo cōuenit in calore, quā ex aqua, cū qua nullam habet cōuenientiam; & rationem huius reddit, quia vt generetur ex simbolo, vnam tantum qualitatem oportet corrūpi per se; vt autem ex disymbolo, necessarium est duas per se corrūpi. Ex quo euidenter sequitur nullum elemētum habere contrarias qualitates ex propria natura, & ideo nec minus intensam admixtionem contrariæ. Probatur consequentia, quia si eam haberent, tot qualitates deberent per se corrūpi in generatione elemēti ex simbolo, ac ex disymbolo, vt considerāti est manifestum in generatione ignis ex aère, & ex aqua, in vtraque enim duas qualitates oporteret corrūpi per se, videlicet humiditatē, atque frigiditatem: nam in calore cōuenit aër cum igne, & aqua in siccitate, quam habet permixtam humiditati. Propterea existimo hanc sententiam non esse probabilem in doctrina Aristotelis.

Quod vero sit falsa, probo primo ex naturali constitutione elemētōrum, ex qua habet, vt sint corpora simplicia; simplicitas autem opponitur cuilibet compositioni, vel mixtionem ex contrarijs, nam quod aliquā ad-

mixtū compositionem, nō potest simplex vocari in tali genere: ergo constituto ipsa elemēti excludit quācumque compositionem, seu mixtionem ex contrarijs qualitatibus: mixtio enim in hoc genere compositio est. Et confirmari potest, ac declarari simul, nam corpus mixtum tale est, quia vtramque contrarietatem qualitatum permixtā habet in certo gradu; sed quodlibet elemētum iuxta sententiam oppositam naturaliter habet permixtionem vnius contrarietatis, postulans qualitates contrarias ad certum gradum attemperatas, atque permixtas: ergo negari non potest, quod ex mediocritate sit mixtum, & ex consequenti non simplex. Secundo, quia elemēta distinguuntur ab Aristotele, & tota schola in symbola, & disymbola, hoc est in ea, quæ cōueniunt in aliqua qualitate, & in nulla, sed omnino sunt contraria, sed iuxta primam sententiam omnia elemēta sunt symbola, & nulla dantur disymbola: ergo contra Aristotelem, & totam scholam reparari debet, & ideo falsa. Probatur minor, quia si in quolibet elemēto qualitas minus intensa habet admixtionem contrariæ, omnia elemēta cōueniunt in vna qualitate, vt consideranti patet. Quod vero huic argumento respondent quidam, videlicet symbola vocari elemēta, nō quæ cōueniunt in aliqua qualitate, sed in qualitate in excellenti gradu, & ideo non dici symbola, etiam si cōueniant in qualitate remissa, frivolum est, & gratis confictū, quia symbolum dicitur quaecumque cōuenientiam, & disymbolum negat quancumque, vt ex significatione vocabulorum, in qua accipiuntur ab omnibus, est manifestum: ergo absque fundamento negatur symbola

LII esse

esse elementa, quæ conueniunt in aliqua qualitate remissa, & affirmata esse disymbola. Probatnr tandem, quia per quamcumque humiditatem hebetatur actiuitas summi caloris, sicut per siccitatem acuitur: ergo ponere in igne naturalem humiditatem, contradicit summæ actiuitati eius; & ideo non debet admitti. Et tandem cum aqua sit frigida in supremo gradu, si aliquam haberet siccitatem naturalem, non posset dari in sua naturali dispositione, quin congelata daretur, quia sola siccitas deficere ei poterat ad congelationem.

150 Ad testimonia Aristotelis respondet, loqui de successiua intensiõne qualitatis in subiecto cum remissione contrariæ, de qua verum est plus, vel minus intensiõis reperiri in eadem vna qualitate, quo plus, vel minus reperitur de opposita. In casu vero non daretur successiua intensiõ, quia deficit resistentia contrarij, & ideo nec plus, vel minus de vna qualitate, quo plus, vel minus de opposita: quod patet in intensiõne lucis; in qua plus de luce datur in subiecto sine vlla admixtione contrarij.

Ad primum argumentum respondeo latitudinem gradualem cuiuslibet contrarietatis debere esse completam ex altero, vel vtroque contrario in subiecto postulante vtrumque extremum contrarietatis, quale est mixtum, in quo repugnat naturaliter dari totus gradus vnius extremi, quin dentur de alio extremo; quot deficiunt vsque ad complementum latitudinis. Si vero subiectum non postulet vtrumque extremum contrarietatis, quale est elementum, sed alterum tantum, & hoc in certo, ac determinato gradu intensiõis, non est necessarium, quod latitudo contrarietatis sit in eo completa ex al-

tero, vel vtroque contrario: sed potest dari vnum extremum absque vlla admixtione alterius, in quo nulla apparet repugnantia.

Ad primum absurdum, quod inferebat secundum argumentum de alteratione & generatione instantanea diuersis modis respondent. Et Tolæus quidem affectu sufficere latitudinem qualitatis ad successiõnem alterationis, quia repugnat naturaliter totam latitudinem simul, vel in instanti introduci, nulla etiam contraria qualitate in eo existente. Alij vero ex iunioribus asserunt præter latitudinem qualitatis dari extensionem, aut diuisibilitatem subiecti, quæ sufficit ad successiõnem motus; nam qualitas corporea non potest intendi, nisi in eodem subiecto, aut parte eius diuisibili: sufficit autem extensio subiecti, vt non possit simul intendi, vel produci qualitas in eo, sed prius in vna parte, quàm in alia, & ideo successiue. Alij denique alunt resistere formam substantialem, vel naturam eiusdem elementi, quæ nõ postulat maiorem illam intensiõnem eiusdem qualitatis, sed determinatam, quam prope summam vocant. Sed duæ priores solutiones hoc argumento ostenduntur insufficientes, & falsæ. Lumen habet latitudinem intensiõis, & producitur, aut intenditur in subiecto, vel parte eius diuisibili, & nihilominus tota intensiõ, quam potest producere lumen in se, introducitur simul, vel in instanti in omnibus partibus, vt patet, si lumen non adducatur, per motum localem, sed in instanti collocetur in aëre, vel in cubiculo; tunc enim totum simul, & omnes eius partes in sphaeram actiuitatis contentas illuminabit, & secundum totam intensiõnem, quam potest producere ex eo solum, quod

quod contrario caret in subiecto: ergo in instanti etiam intenderetur qualitas remissa elementi in toto subiecto diuisibili, & in omnibus partibus eius nullū habens contrariū in eodem subiecto: Tertia vero solutio nō est minus insufficiens, & falsa, quia natura elemēti nō resistit per se resistētia formali, nec effectiua: ergo nullo modo, euidens est consequentia, quia non datur alia resistētia præter has. Sed probatur antecedens, quod non effectiua, quia hæc non distinguitur ab actione; sed substantia non agit per se immediate, nisi medijs accidentibus attingat subiectū, atque effectum in eo producendum; sed nec resistētia formali, quia resistētia formalis fit per informationem in composibilem; sed informatio formæ substantialis elemēti nō est in composibilem; sed informatio cuiuscumque qualitatē: ergo falsum est, quod resistat formaliter substantialis forma elemēti.

Concedēdum igitur est talem alterationem fieri in instanti, quamuis non generationem, vel corruptionē elemēti, quæ præter illam qualitatem petit aliam non in instanti, sed in tempore producendam naturaliter. Et dum dicitur alterationem esse per se successiuam, distinguendam est; nam alteratio dupliciter sumi potest, videlicet sub communi ratione abstractante ab ea, quæ versatur circa qualitatem habentem contrarium in subiecto, vel non habentem, aut certe non habentem in tali subiecto; & hoc modo non potest esse per se successiuam, sed potius comprehendit successiuam, & instantaneam. Alio modo sumitur pro ea, quæ versatur circa qualitatem habentem contrarium in subiecto circa quod versatur, & sic accepta per se est successiuam, nō qui-

dem perfectate essentiali, ita ut contradictionem inuoluat fieri in instanti, sed perfectate naturali; ita ut naturaliter repugnet. Ut enim in nostris commentarijs Physicis ostendimus; non repugnat, quod tota resistētia contrarij simul superetur ab agente supernaturali, & introducatur tota latitudo contrariæ qualitatis in instanti; & ex consequenti alteratio etiam circa subiectum; in quo reperitur contraria qualitas in instanti hæc.

Ad aliud vero absurdum, quod inferebatur, videlicet nunquam posse elementum, cuius qualitas minus intensa intenderetur ab agente extrinseco illam intensiorem, quam semel recepit, à se expellere, & ideo semper in eo permanere violentam: respondeo, elemētum ipsum non posse, sed sicut ab vno agente extrinseco talis intensio recepta est, poterit ab alio agente contrario expelli; ut si calor aeris intendatur ab igne, poterit remitti ab aqua, vel terra per infrigidationem aeris; & ita non semper in eo permanebit, sed nunc habebit qualitatem sibi naturalem magis intensam, quam propria natura postulat; post modum vero habebit contrarium, à qua remittatur; & ita violentum non erit perpetuum.

QVÆSTIO X.

An qualitates symbolæ elemētorum sint eiusdē species?

Symbolæ qualitates vocantur in elemētis illæ, quæ duobus elemētis sunt communes, ut calor ignis, & aeris; humiditas aeris, & aquæ; frigiditas aquæ, & terræ; & siccitas terræ, & ignis: de quibus quærimus, an vterque

calor sit eiusdem speciei, vel calor ignis distinguatur specie à calore aeris. Sicq; de humiditatibus, ac cæteris. Et prima opinio distinguit in elementis duplices qualitates, virtuales, & formales. Virtuales quidem priores à substantijs elementorum proximè emanantes, per quas elementa producant in se formales. Et de qualitatibus symbolicis virtualibus affirmat specie distingui, vt calor virtualis, ignis à calore virtuali aeris, sicq; de reliquis: de formalibus vero esse eiusdem speciei, vt calores formales, & frigiditates. Ita Albertus Saxoniae 2. lib. de gener. q. 5.

Secunda opinio est omnino opposita non ponens qualitates virtuales, sed affirmans qualitates formales symbolice non solum specie differre, sed ò varias esse, vt calorë ignis contrarium esse calori aeris. Huius opinionis meminit Toletus 2. lib. de gener. q. 7. sed nullum pro ea authorè citauit. Probatür autem his argumentis. Primo à priori, quia qualitates primæ sunt quasi proprietates elementorum naturaliter emanantes ab eorum substantijs: sed qualitates symbolice emanant à substantijs elementorum specie diuersis, vt calor ignis à substantia eius; & calor aeris à substantia aeris: vt repugnet huic emanare à substantia ignis, vel illum à substantia aeris: ergo distinguuntur specie. Secundo probatur ex effectibus. Nam qualitates symbolicæ producant sæpe effectus specie diuersos, ergo specie distinguuntur. Euidens est consequentia, quia repugnat effectus specie diuersos prouenire à causis eiusdem speciei. Sed probatur antecedens, quia humiditas aeris (quæ constat prædominari in oleo) fouet, & nutrit flammam ignis; humiditas vero aquæ extinguit potius, vt docet

experientia. Nam dum aqua extinguit ignem, non ratione frigiditatis id præstare, vt vehementer calcifaciat illum quoq; extinguit, sed ratione humiditatis: ergo habet effectus, non solum specie diuersos, sed oppositos.

Hæc sententia parum probabilis habet, & in doctrina Aristotelis nullam. Probo hoc secundum ex duobus, quæ asserit expresse Aristoteles cap. huius libri. Primum est, quod ex vno elemento symbolice potest generari aliud symbolice, vt ex aqua aer. Secundum, quod facilius generaretur elementum symbolice ex alio symbolice, vt aer ex aqua, quàm dissymbolice ex dissymbolice. Cuius rationem reddit, quia pauciora concurrunt per se in generatione symbolice, vt ex aqua ignis; sed verum est falsum secundum hanc sententiam: ergo in doctrina Aristotelis non est probabilis. Minorem sic probo, quia malè primum, quia si ex aqua potest generari aer per actionem ignis circa ipsam, vel corrumpitur humiditas aquæ in tali generatione, & prouocatur humiditas alia specie diuersa, & aëri propria; vel permanet in aëre humiditas aquæ secundum speciem, vel numerum. Si permanere dicatur, non distinguuntur specie humiditas aquæ, & aeris; nisi dixeris permanere humiditatem aquæ, & produci aliam distinctam specie de nouo in aëre. Et tunc minus absurdum sequitur, videlicet in aëre genito dari naturaliter duas humiditates specie diuersas, atq; contrarias: ergo necesse est dicere, quod humiditas aquæ corrumpatur; & tunc necessarium est aliam specie distinctam produci in aëre genito, cum sit distinctio necessaria ad firmam aëris introducendam; sed nullum est agens à quo

à quo possit produci: ergo nec erit possibilis generatio aëris ex aqua. Quia forma non potest introduci naturaliter sine sua naturali dispositione. Minorem sic probat, quia vel producenda esset ab igne, vel ab aqua. Ab hac non potest produci, quia definit esse, nec etiam ab igne nullam habere humiditatem, per quam possit eam producere: ergo à nullo produceatur, nec sequetur generatio aëris.

157 Quod vero secundum sit falsum, euidentiis probatur, quia si calor ignis, & aëris distinguuntur specie, & contrarii sunt: ergo ut generetur ignis ex aëre, necesse est utramque qualitatem aëris corrumpi à suo contrario, nempe calorem à calore contrario, & humiditatem à siccitate contraria, quod est utramque corrumpi per se. Tot igitur corrumperentur per se in generatione symboli, ac in generatione dissymboli. Probatur consequentia, quia dux tantum qualitates contrariæ debent corrumpi, nempe frigilitas, & humiditas aquæ, ut idem ignis generaretur ex ea.

Quod vero falsa sit eadem sententia secundum se, probatur primo ex effectu, quia ut experientia docet, calor ignis intendit calorem productum ab aëre in aqua, vel in manu, & sic de cæteris qualitatibus symbolis: ergo sunt eiusdem speciei. Probatur consequentia primo, quia calor intensus, & remissus eiusdem speciei sunt: ergo calor ignis, & aëris producunt effectum eiusdem speciei, & quidem tamquam causæ vniuocæ, quia calor vniuoca causa caloris est. Quare non possunt distinguui specie, quia impossibile est causas vniuocas producentes effectus eiusdem speciei specie differre, ut per se est manifestum. Probatur etiam eadem consequentia, quia

ea quæ sunt specie diversa, coniungi non possunt, neque vnum perficere alterum in eodem ordine, ergo nec possunt se intendere: quia ea quæ se intendunt, se perficiunt, & consociant vnum per continuationem. Secundo probatur, quia ipsiusmodi calores, & quæcumque alix qualitates symboli vicissim se intendunt; nam ignis intendit calorem aëris, & frigiditas aquæ frigiditatem terræ: ergo sunt eiusdem speciei. Euidens est consequentia, quia qualitas intensa, & remissa sunt eiusdem speciei: ergo intensio caloris, quam producit ignis in aëre, est eiusdem speciei cum calore aëris: sed est etiam eiusdem speciei cum calore ignis, quia producit ab eo tamquam à causa vniuoca; ergo de primo ad vltimum calor ignis, & aëris sunt eiusdem speciei, quia habent identitatem specificam cum intensio caloris producti ab eodem igne in aëre, & quæ sunt idem speciei cum aliquo tertio, necessario debent esse eiusdem speciei inter se. Sed probatur antecedens, quod vicissim se intendant, quia dum ignis calefit: est aërem, vel producit calorem eius: se speciei cum calore aëris, & ita intendit illum, quia accidentia corporea eiusdem speciei continuantur in eodem subiecto, & sunt idem numero, & ita se perficiunt, vel intendunt; aut producit calorem specie diversum, atque contrarium, & tunc non intendit calorem aëris, sed destruet illum, quia contraria se expellunt circa idem subiectum. Quare aër calefactus ab igne, non erit magis calidus, quam prius; quia licet productus sit nouus calor, expulsus est præexistens, & secundum eandem intensiorem. Hoc autem euidenti experientia contradicit: ergo hæc sententia falsa est. Quod tandem probatur, quia ex ea

I 59 sequitur tria absurda. Primum, quod vni sint plura contraria; hæc eidem frigidi-
tati aquæ contrarij essent calor
ignis, & aeris specie diuersi. Secun-
dum, quod non dentur elementa sym-
bola, sed omnia sint dissymbola cõ-
tra communem sententiam omnium
Philosophorum. Probatur hoc sequi,
quia in nulla qualitate conuenirent,
nam illa, in qua nomine ipso conue-
niunt quælibet duo elementa, vt ca-
lor, vel frigus, aut quævis alia, specie
diuersa est, atque contraria in v-
no, & in alio. Tertio sequitur, quod
nullum elementum habeat virtute-
m conseruandi aliud. Probatur cõ-
sequentia, quia vnum omnino con-
trarium alteri non conseruat illud,
sed destruit; sed elementa essent om-
ni ex parte contraria, specieque di-
uersa; ergo nullum posset conseruari
iuxta aliud.

Vera igitur sententia est, quod
neque qualitates virtuales, neque for-
males symbolæ distinguuntur specie;
illæ quidem, quia non dantur; de his
vero probatum est efficaçiter non di-
stingui. Et eisdem argumentis pro-
batur, quod licet virtuales darentur,
non essent specie distinctæ. Ita Ari-
stoteles, vt vidimus, Diuus Tho-
mas in quaestione de spiritualibus
creaturis artic. 3. ad 19. Marsil. in
hoc 2. libro quaestion. 4. Toletus vbi
supra, Contimb. capite 1. huius libri
quaest. 6. artic. 1. & est communis in
schola, ita vt nemo aliam sequatur.
Sufficienter vero probata est argu-
mentis, quibus oppositam refutau-
mus: quare solum restat argumenta
eius soluere.

I 60 Ad primum negandum est ante-
cedens, quod primæ qualitates ita
emanant à natura elementorum,
vt emanant propriæ passiones à suis
subiectis; sed ita emanant, vt non

solum eis, sed alijs etiam corporibus
conueniant, & ab eis etiam in gra-
du aliquo remisso aliquando emana-
re possint, nec solum ex participa-
tione eorum, sed etiam ab alia agen-
te productæ, nempe à Sole, Luna, &
alijs cœlestibus influentijs. Quare
potius sunt communia accidentia
elementorum, quàm proprietates,
vel passiones, & ideo possunt con-
uenire, vt emanare ab elementis
specie diuersis, etiam si eiusdem spe-
ciei sint. Quod vero dicitur calorem
ignis non posse emanare à substan-
tia aeris, verum est, sed hoc solum est
propter gradualem intensionem, quia
ignis postulat calorem in summo
gradu; aer vero in minori constat
vero gradualem intensionem non ef-
ficere differentiam specificam quali-
tatis, sed solum accidentalem.

Ad tertium distinguendum est
antececlens, quod qualitates symbo-
læ elementorum producant effectus
specie diuersos; nam duplex est effec-
tus earum, primarius, & secundar-
ius. Primarius effectus caloris est
calefacere. Secundarius vero consum-
mere humiditatem per extractionem
vaporum, vel aliquid huiusmodi. Et
ex primario effecta bene colligitur
distinctio specifica, non ex secundario,
quem non semper producant,
sed iuxta dispositionem subiecti. Qua-
litates igitur symbolæ elementorum
semper habeat effectus primarios e-
iusdem speciei, vt calor ignis, & æ-
ris calefacere, & ideo eiusdem spe-
ciei sunt; quamuis aliquando habeat
effectus secundarios specie diuersos
propter diuersam dispositionem sub-
iecti, ex quibus non bene colligi-
tur distinctio speci-
fica earum.

Textus Aristotelis.

QUONIAM autem determinatum est prius, quod simplicibus corporibus ex se inuicem generatio, &c.

Breuis expositio textus.

EXplicata in superioribus capitibus natura primarum qualitarum, & constituto numero quaternario elementorum, intendit Aristoteles in presenti exponere modum, quo inter se eadem elementa transmutentur, hoc est, quomodo vnum generetur ex altero, aut ex pluribus, illo, vel his corruptis. Caput autem non eget alia diuisione; solum enim proponit quatuor regulas, vel modos, quibus mutua eorum transmutatio fieri potest.

Prima regula est vniuersalis, asserens, quodlibet elementum, siue symbolum sit, vel dissymbolum, posse in aliud transmutari, vel conueri, ita ut ex eo generetur aliud, & ita mutua esse, vel reciprocam inter elementa conuersionem. Probat hoc argumento. Quæcumque contraria sunt transmutabilia, cum ex proprijs conditionibus contrarietatis conentur se destruere; sed omnia elementa sunt ad inuicem contraria: ergo ad inuicem transmutabilia. Minorem probat, quia si sint dissymbole, contrariantur secundum vtramque qualitatem, ut ignis, & aqua, aer, & terra; si vero symbola, contrariantur saltem in vna, licet conueniant in altera, ut ignis, & aer.

Secunda regula, inter elementa symbola facillior est transmutatio,

quam inter dissymbole, vel facillius generatur elementum symbolum ex alio symbolo, ut ignis ex aere, quam ex alio dissymbole, ut idem ignis ex aqua, vel aer ex terra. (Vocat enim symbola, vel familia elementa illa, quæ conueniunt in vna qualitate, ut ignis, & aer, dissymbole vero, vel diuisimilia, quæ in nulla conueniunt, ut ignis, & aqua, aer, & terra.) Probat hac ratione. Eo facillior est mutatio vnius in alterum, quo pauciora corrumpi oportet; sed vbi fiat elementum symbolum ex alio symbolo, pauciora oportet corrumpi: ut autem fiat elementum dissymbolum ex dissymbole plura: ergo illa est facillior transmutatio, vel generatio. Minorem sic probat. Elementa symbola conueniunt in vna qualitate; & secundum aliam contrariantur: ergo vnum fiat ex altero, ut ignis ex aere, non est necessarium corrumpi eam, in qua conueniunt, nempe calorem, sed solum eam, in qua contrariantur, nempe humiditatem; ut autem generetur dissymbolum ex dissymbole, ut ignis ex aqua, vtraque corrumpenda est, nempe frigiditas, & humiditas; quia secundum vtramque contraria sunt: ergo plura ad hanc generationem corrumpi debent, quam ad illam.

Tertia regula, ex duobus elementis dissymbole facillius generatur tertium respectu vtriusque symbolum, quam vnum ex altero, ut ex igne, & aqua pugnantibus facillius generatur aer, vel terra, quam ex aqua ignis, vel ex igne aqua; quod est dicere, duo elementa dissymbole facillius transmutari in tertium, quam inter sese. Probat eodem fere argumento, quo probauit regulam precedentem, nam vnum elementum dissymbolum contrahatur in

alterum, necesse est duas qualitates ex eodem corrumpi, quia secundum utramque contrariantur, ut patet in igne, & aqua: ut autem ex utroque fiat tertium; solum est necessarium singulas ex singulis corrumpi, quia duae aliae sunt naturales elemento tertio generando; ut pugnantis igne, & aqua, solum est necessarium, ut generetur ex utroque aer, quod corrumpatur frigiditas aquae, & siccitas ignis, quia calor & humiditas conveniunt naturaliter aeri. Et ut generetur terra, solum est necessarium corrumpi calorem ignis, & humiditatem aquae; nam siccitas, atque frigiditas naturales sunt terrae; sed facilius est corrumpi singulas ex singulis, quam utramque ex uno; sicut facilius est singula se corrumpere, quam duo corrumpere alia duo, ut per se est manifestum: ergo facilius est generatio tertij elementi ex duobus dissymbolis, quam unus dissymboli ex alio dissymbolo. Probat praeterea Aristoteles exemplo flammæ, quæ nihil est aliud, quam fumus aëre permixtus; atque inflammatus habens summum calorem: fumus vero exhalatio terrea; & ita ignis generatur ex terra, & aëre corrupta frigiditate terræ, & humiditate aëris.

4 Ultima regula est, ex duobus elementis symbolis non posse generari tertium, ut ex igne, & aëre, vel ex aqua, & terra. Probat hac ratione, quia pugnantis duobus elementis symbolis, ut igne, & aëre, vel corrumpitur qualitas symbola, nempe calor, vel corrumpitur qualitas contraria; (necesse est enim utrumque corrumpi, ut generetur tertium) sed neutro modo potest generari tertium: ergo ex duobus symbolis non est generabile tertium. Minor probatur, quia si corrumpitur qualitas symbola, re-

manent duæ contrariae, ex quibus impossibile est elementum constitui. Si vero his corruptis permanet qualitas symbola, non potest ex ea constitui elementum; quod constat ex una sola qualitate non posse constitui, sed ex duabus; ergo non est possibilis generatio tertij elementi ex duobus symbolis.

CAPUT V.

Textus Aristotelis.

Sed tamen adhuc, & sic confidimus: *Scribitur de eis, signum est naturae ipsarum corporum materia, &c.*

Brevis expositio textus.

Intendit Aristoteles cap. praesentis docere, quodnam sit principium materiale, aut subiectum mutuae generationalis elementorum, nempe aut aliquod ex eisdem elementis, vel plurarum, aut medium aliquod corpus inter elementa igne densius; & aëre rarius; vel terra rarius, & aqua densius; vel nullum detur tale corpus, quod sit ens completum, & omnium generationum elementarium subiectum, vel materiale principium; sed solum detur incompletum, & potentiale, nempe materia prima communis omnibus elementis, quæ transformetur per diversas formas eorum. Caput vero dividitur in duas partes. In prima rejicit universales optiones eorum, qui ponebant unum, vel plura elementa, vel aliquod medium corpus inter ipsa esse principium. In secunda rejicit specialem aliorum, qui determinatè asseriebant media elementa non esse principium, sed solum

solum elementa extrema, vel dissym-
bola.

6. **F**ecerunt igitur plures Philosophi
ponentes corpus aliquod, quod esset
eos completū esse principium, qui-
dam vnum, vel alterum ex quatuor
elementis, vt aërem, vel aquam. Alij
duo ex ipsis, vt aërem, & ignem,
vel aquam, & terram. Alij denique
nullum ex eis, sed corpus aliud me-
dium, vel inter ignem, & aërem. illo
quidem subtilius, hoc vero crassius.
Aut later aquam, & terram, hac sub-
tilius, & crassius illa. Contra hos
omnes probat Aristoteles, nihil ho-
rum esse principium, hoc discursu.
Si vnum aliquod elementum, vt aër
esset cæterorum principium, ita vt
generationis eorum cōmune suble-
ctū sit, sequitur nullum elementum
generari posse ex eo; sed quas voca-
mus generationes elementorū, solū
esse alterationes quasdā eiusdē prin-
cipij; & non mutationes substantia-
les; & ideo illud solum elementum
dari in rerū natura diuersis modis al-
terarum, & non plura, quod est ab-
surdū. Consequentiā sic probat, quia
subiectū alicuius mutationis debet
manere integrum sub vtroq; termi-
no eius, à quo, & ad quem: ergo si est
integrum, atq; completum elemen-
tum materia & forma constans, inte-
grum quoque, & completū manebit
in termino ad quem mutationis, &
solum mutabitur secundum diuersa
accidentia.

7. **Q**uod vero tale principium non
sint duo, vel plura elementa, vt aër
principium generationis ignis, & a-
qua principium generationis terræ,
& ita ignis, & terra fierent ex aëre, &
aqua tamquam ex principio, probat.
Quia si ignis fieret ex aëre, duo es-
sent necessariò concedenda, nempe,
quod aër maneret in igne secundū

legē principij materialis generatio-
nis, quod permanere debet in re geni-
ta, & ignis, quod generatur, ex suo
contrario, generaretur iuxta genera-
tionis legē, quod semper debet ex cō-
trario fieri. Ex quibus sequitur con-
trarietate dari inter ignē genitum, &
aërem, ex quo generatur, & vnū ex-
tremū huius cōtrarietatis habere ig-
nem; alterum vero aëre; sed aër cum
sit principiu, ex quo generatur ignis,
permanet in igne genito: ergo & ex-
tremū contrarietatis in eo existens,
& ignis habet etiam aliud; ergo con-
tinebit in se vtrūq; extremū contra-
rietatis, & ita contraria erūt simul in
eodem, quod est absurdum. Et si di-
catur ignem, & aërem esse distincta,
& ideo non sequi, quod cōtraria sint
in eodem, sed in diuersis. Probat Ari-
stoteles, non nisi in eodem esse, quia
principium materiale generationis
non est compositum distinctum ab
eo, quod ex illo generatur, sed po-
tius efficit cum eo vnum composi-
tum: ergo si aër est principium mate-
riale, ex quo generatur ignis, facit eū
eo vnum compositum. Vnde si aër
habet humiditatem, & ignis siccita-
tem habebit vtramque qualitatem cō-
trariam ignis, & erunt contraria si-
mul in eodem.

8. **P**robat tandem, quod principium
materiale non sit corpus mediū in-
ter ignem, & aërem, vel inter aquā,
& terram, quia si tale corpus esset
principium, aut haberet qualitatem
aliquam ex primis contrarietatibus
elementis proprijs, nempe calorem,
frigiditatem, humiditatem, aut sic-
citatem, vel non. Si aliquam habere
dicatur, eo ipso erit aliquod ex
elementis, & non corpus medium
inter illa. Probatur consequentiā, quia
qualitates istæ sunt veluti proprie-
tes elementorū, saltē quantū ad ema-

nationē ex natura eorū: ergo nullū corpus potest habere aliquā à natura, quod nō sit elementū. Si vero nullo habet contrarietate primam, sed omnibus priuatur, & ideo quasi infinitū est, non limitatū per aliquā qualitatem (vt voluerūt aliqui) sequitur adhuc nō posse esse sine aliqua qualitate ex primis cōtrarijs; & ideo necessariō debere esse aliquod ex elementis. Probat̃ur consequentia, quia priuatio semper est adiuncta alicui extremo positiuo cōtrarietatis, vt priuatio caloris adiuncta est frigiditati, & priuatio humiditatis adiuncta est siccitati: ergo non potest habere priuationē cōtrarietatis, qui habeat formā, quæ sit extremū eius. Ex his colligit Aristoteles elementa esse prima corpora sensibilia, quia si nullū aliud potest dari corpus, quod sit principium ipsorum, ex quo generetur: ergo nullum potest dari corpus sensibile prius ipsis. Quare ipsa sunt prima corpora sensibilia.

In secunda parte capitis reijcit aliam sententiam antiquorum asserentium, quod licet extrema elementa, vel dissymbola non possint esse principium materiale aliorum, bene tamen media, ita vt aēr possit esse principium ignis; & aqua principium terræ. Et fundamentum eorum erat, quia non omnia elementa sunt ad inuicem transmutabilia, sed media quidem conuerti posse in extrema, hæc vero non in media, vel licet in media conuerti possint, nō tamen inter sese, hoc est vnum nō in aliud, vt aqua potest conuerti in terram, & aēr in ignem; sed nec terra rursus in aquam, nec ignis in aērem, vel si possent ita conuerti sibi non inter sese, ita vt ex terra posset generari ignis, vel ex igne terra, & ita nullum ex his extremis elementis pos-

set esse commune principium materiale omnium, quæ multis media principium omnium esse possint. Vt autem hanc positionem reijcit Aristoteles, reijcit prius fundamentum quasi per modum dubij proponens, an omnia elementa sint ad inuicem transmutabilia, vel aliqua tantum, vt dicebant isti, nempe media, & non extrema, vel vt dicebat in Thymæo Plato, sola terra sit intransmutabilis, & responderet omnia esse ad inuicem transmutabilia, ita vt quodlibet ex quocumque possit generari. Probat hac ratione. Transmutatio, vel generatio est inter contraria; sed omnia elementa contraria sunt; nam vel in vna qualitate contrariantur, si sunt symbola, vel in vtraque, si dissymbola, vt experientia notum est: ergo quodcumque potest ex alio generari. Vnde falsum est fundamentum eorum. Ad reijciendā vero eorum sententiam præsupponit duas esse contrarietates in elementis; ita vt nec plures sint; nec pauciores, nempe calorem, & frigiditatem, humiditatem, & siccitatem. Ex his duabus contrarietatibus, quatuor elementa, & non plura cōstituit, quia ex quatuor qualitibus cōtrarijs quatuor tantum combinationes fieri possunt, eum contrarias coniungere in eodem repugnet.

Probat iam neque media elementa, neque extrema posse esse principium aliorum hac ratione. Omnia elementa sunt ad inuicem generabilia, ita vt quodlibet possit ex quocumque alio generari: ergo nullū potest esse aliorum principium. Consequentiam probat, quia principium generationis non potest esse generabile, & præterea, quia cum omnia sint generabilia, non est maior ratio ob quam, vnum, quam aliud possit esse principium

I 1 **I 2** **I 3**
 pium generationis omnium. Secundo, probat in particulari de extremis, atque etiam de medijs, quod nullum eorum possit esse principium; de extremis quidem hoc argumento. Principium ex quo aliquid generatur, debet permanere in re genita secundum propriam essentiam: ergo si extrema elementa sunt principia generationis omnium, sequitur in quibuscumque rebus genitis permanere secundum proprias formas, & ideo omnia erunt ignis, vel terra; aut ex his secundum proprias formas composita, quod patet esse absurdum. Ut autem probet de medijs, videtur quibusdam literis pro elementis, atque etiam qualitatibus contrariis non adhibitis, quibus abscurior sit ratio, sic: ergo erit clarius formanda. Primum principium materiale, ex quo generantur cetera, non potest esse transmutabile per generationem; alioquin si generabile sit, ex alio principio materiali priori generari debet: quare iam non erit primum principium, ex quo generentur omnia; sed media elementa sunt transmutabilia per generationem: ergo non possunt esse principia, sed nec extrema, nisi ex medijs generantur extrema: ergo sunt eis contraria; quidquid autem contrarium habet, generabile est, quia generatio versatur inter contraria. Hanc autem rationem præsupponere ait, quod in generatione aliorum elementorum ex extremis non procedatur in infinitum versus partem superiorem, ita ut ex igne generetur aliud elementum superius distinctum ab his quatuor, nec versus partem inferiorem, ita ut ex terra generetur aliud eadem terra inferius, sed ut recipiens sit circulus generationum à medijs ad extrema, & ab extremis ad media, atque inter sese, & in eisdem extremis sistant vl-

terius non procedens. Hoc enim supposito, probat ratio facta æqualiter se habere in ordine ad mutua generationem unius ex altero extrema elementa, & media, & ideo æqualiter repugnare verisque esse primum principium materiale omnium generationum. Si vero ultra elementa extrema procedat generatio in infinitum, sequeretur in singulis elementis multiplicanda esse infinitas contrarietates, tam versus partem superiorem, quam versus inferiorem, quia cum quodlibet generetur ex suo contrario, si aliud elementum superius generaretur ex igne per extremum ei oppositum tamquam ex contrario, nova alia contrarietas esset multiplicanda, cuius una qualitas esset in illo, & alia multiplicanda in igne; & hæc remaneret in his nostris elementis, dum ex eodem igne generarentur. Quare in omnibus multiplicanda esset talis qualitas, & infinitas multiplicarentur in omnibus. Et eadem ratione versus partem inferiorem, si aliud extremum elementum generaretur ex terra. Ex hoc autem inconuenient, quod infinitæ dentur contrarietates in singulis elementis colligit alia. Primum, quod nullum elementum sub ratione elementi posset definiti, quia infinitæ proprietates non sunt explicabiles. Secundum, quod nullum elementum esset generabile, quia ad generationem eius nec esse est infinitas contrarietates pertransire, in finitum vero pertransiri non possunt. Tertium, quod neque vllū elementum poterit transmutari in aliud sibi proximum propter eandem rationem infinitatis contrarietatum impertransibilis. Quartum, quod elementum quodecumque esset omnia elementa, vel quod omnia

nia essent illud vnum, quia in quolibet concurrunt qualitates omnium. Ex his omnibus inferitur veritas præcipuè intentata ab Aristotele, quod nullum detur corpus, vel ens completum, siue elementum sit, vnum, vel plura, siue medium inter elementa, quod sit primum principium materiale omnium generationum, vel omnium elementorum; sed hoc primum principium nec esse corpus, nec elementum, neque ens completum, sed incompletum, & potentiale, nempe materiam primam omnibus elementis communem & puram potentiam constituentem singula elementa cum singulis formis substantialibus eorum.

CAPVT VI.

Textus Aristotelis.

Admirabitur autem aliquis dicentes plura vno elementa corporum, &c.

Breuis expositio textus.

14 **I**ntentum Aristotelis capite præfenti est probare aduersus Empedoclem, quod elementa sint transmutabilia, vt docuit capite præcedenti. Diuiditur autem caput in duas partes. In prima, quoad diuisionem præsupposita contradictionis arguit Empedoclem. In secunda alijs argumentis ad impossibile ducentibus ostendit, falsitatem opinionis eius. Opinio Empedoclis fuit, quod nullum elementum sit transmutabile, ita vt ex eo aliud generetur, vel ipsummet ex altero. Ita autem dicebat intransmutabilia esse, vt vicissim comparari possint, & æ-

qualia vocabat. Probat autem primo Aristoteles hæc duo inter se pugnare, nempe quod comparabilia sint, & non transmutabilia, nam potius vnum ex alio sequitur, nempe ex comparatione: transmutabilitas, & ex transmutabilitate comparatio, & argumentum præsupponit hanc diuisionem. Tribus modis possunt comparari corpora secundum quantitatem, quo pacto dicuntur æqualia, si habeant quantitatem eiusdem mensuræ, vel inæqualia, si diuersæ: aut secundum virtutem, vel potentiam actiuam; secundum quam comparationem dicimus tantum potius posse portare vnum, atque alterum. Sed comparatio hæc duobus modis fieri posse, aut secundum qualitates diuersæ speciei, vt si dicamus, tantum posse infrigidare aquam, quantum calefacere ignem. Aut secundum qualitates eiusdem speciei, vt dum dicimus, minus infrigidare terram, quam aquam. Quæ supposita, sic procedit, elementa sunt inter se comparabilia, vt concedit Empedocles: ergo sunt transmutabilia. Probatur consequentia, quia quæcumque comparatio ex illis tribus inferit transmutabilitatem. Et de duobus vltimis euidenter est. Sed probatur etiam de prima, nempe quantitativa, non quidem formalis, sed virtualis, quam concedebat Empedocles in elementis, dicens tantam mollem continere vnum terræ pugillum, quantum quinque pugillos aquæ, vel decem aeris, hæc enim virtualis est continentia, non formalis; sed non reperitur, nisi in corporibus habentibus, materiam communem, & in quantum ex vno potest fieri aliud: ergo necessario infert transmutabilitatem extremorum. Probatur minor, nam ideo pugillus terræ continet decem aeris, quia

er pugillo terræ conuerso in aërem
resultabunt decem aëris. Vbi adnoto
argumentum hoc Aristotelicum ad
hominem esse, hoc est procedere ad-
uersus Empedoclem supposita hac
æqualitate virtuali elementorum,
quam eis tribuebat, & ideo de hac fo-
la procedere, & non de formali, quæ
sumitur ex nuda quantitate, ex qua
non sequeretur transmutabilitas, cū
inter partes cælorum reperitur, quæ
intransmutabiles sunt.

15

Deinde probat falsitatem eiusdem
sententiæ in secunda parte capituli ar-
gumentis ad impossibile ductibus,
quorum primum est. Si elementa sunt
intransmutabilia, tollitur profus aug-
mentatio eorum, & solum crescere
poterunt per iuxta positionem, ita vt
vna pars ignis solum fiat maior, quia
ei adiungitur altera, non per conuer-
sionem alterius elementi in se, quod
patet esse contra experientiam. Ar-
guit secundo, quia si elementa sunt
intransmutabilia, non potest reddi
ratio generationis naturalium corpo-
rum. Probatur cōsequētia, quia Em-
pedocles solum dicebat quædam ge-
nerari, & alia corrumpi per coniu-
ctionem elementorum, quam tamen
constat, non sufficere, nisi elementa
ipsa transmutentur, & aliqua noua
forma in materia introducat: hæc
est enim, quæ confert speciem rei ge-
nitæ, vt lapidi, ligno, vel alteri corpo-
ri. Et si dicatur, aliam quoque reddi dif-
fere causam Empedoclem, nempe, litē,
& amicitiam; amicitiam vocantē cō-
iunctionem elementorum in vnum
locum, hoc est, in chaos illo, quem po-
nebat: litem vero separationem ab il-
lo, per quam vnumquodque tendit
in suum locum naturalem. Probat
Aristoteles non esse sufficientem cau-
sam, quia siue elementa coniungan-
tur, siue separantur, impossibile est a-

liquid nouum generari, nisi detur no-
ua forma substantialis introducta in
materia, & ideo vera transmutatio v-
nius corporis in alterum. Ex quo in-
fert primo stultum fuisse Empedocle
in eo, quod existimauit litem segre-
gasse elementa ab illo chaos, & per
hanc segregationem mundum fuisse
factum, itaque causam mundi asse-
rit fuisse litem. Quod tamen ait Ari-
stoteles stultitiam esse, nam si alicui
ex his, nempe liti, vel amicitie tribue-
da esset constitutio mundi, amicitie
potius, quam liti deberet tribui, quia
amicitia bonum quid est, lis vero ma-
lū; sed effectus adeo bonus bono po-
tius auctori, quam malo debet tribui;
ergo amicitie potius, quam liti. Secū-
do infert adhuc insufficienter locu-
tum fuisse de lite, & amicitia, ponens
eas tanquam causas mouentes ele-
menta ad constitutionē mundi, quia
non explicuit, quisnam esset motus
amicitiæ, & quis etiam motus litis,
& quomodo se haberent, sed solum
in vniuersali, & in cōfuso de his egit.
Ter. io infert male adhuc de lite, &
amicitia locutum fuisse in eo, quod
asseruit, amicitiam vocari congrega-
tionem elementorum ex eo factam,
quod elementa mouentur à proprijs
locis ad chaos, vel aliud, vbi cōiun-
gantur, litem vero dum à loco con-
iunctionis separantur, & ad propria
tendunt. Nam ex hoc sequitur litem
esse secundum naturam eorum, &
amicitiam volutionem, vel naturis eo-
rum contrariam. Probatur consequē-
tia, quia naturalis motus element
est tendentia in proprium locum, vt
terræ in locum deorsum, & ignis in
locum sursum: ergo violenta est sepa-
ratio ab illo. Colligit quarto falsum
esse, quod asseruit, non dari motum,
nisi vbi est lis; nec dari quietem, nisi
vbi est amicitia; nam ex hoc sequi-

16

M m m 3 tur,

tur, vnicam, & sufficientem causam motus, & quietis esse licet, & amicitiam; nec aliam assignavit causam motus. Probat:ur autem hoc esse falsum, non solum secundum veritatē, sed etiam ex duobus alijs, quę simul asserbat. Primum asserbat ipse licē separare elementa, post separationē vero vnumquodque se conferre in suum locum, non per se, sed à fortuna, & ita aliquando fuisse aërem, vbi modo est terra. Vnde sequitur, licet & amicitiam, non esse causam motus sufficientem, sed addendam esse fortunam. Asserebat secundo perpetuum dari circulum inter chaos, & mundum; ita vt mundus moueretur modò ex chao, deinde chaos ex mundo. Et huius motus semper similis nõ reddit pro causa licet, & amicitiam, nec possunt ab his procedere, quia repugnat motus similes procedere ex causis contrarijs, quales sunt lis, & amicitia: ex quo etiam sequitur non omnem motum procedere ex amicitia, & licē, nec esse sufficientes causas omnium motuum, sed assignandam esse aliam huius motus circularis perpetui, inter mundum, & chaos, nempe primum principium omnium rerum, omniumq; motuū. Et tandem asserit eundem Empedoclem abuti elementis, dum affirmat, cetera omnia ex eis esse composita, non solū corpora, sed etiam animā. Quod probat esse falsum, nam si anima ita componitur ex elementis, vt sit ipsa aliquod elementum compositum, vt ignis, vel terra, sequitur non habere alias proprietates, aut passiones, nisi ignis, vel terrę, si vero non sit elementum, sed corpus aliud ex corporeis elementis compositum, non habebit nisi passiones corporū; quod probatur falsum, quia esse mutuum, recordari, obliuisci, & alia si-

miles, non sunt passiones corporū, vt in libris de anima se ostensurum promittit.

TRACTATUS DE matua generatione ele- mentorū.

QVÆSTIO I.

An quodlibet elemētum possit ex quocumque alio immēdiatē generari?

TAmquam certum fundamentū præsupponendū est illud, quod aduersus Empedoclem docuit, & probauit Arist. in his capitibus, præsertim in 6. videlicet elementa omnia esse transmutabilia transmutatione substantiā, ita vt generari, & corrūpi possint, quod receptum est in schola Peripatetica. Et probari adhuc potest, quia quodlibet elementum, cum sit actiuum, habet virtutem producendi sibi simile ex materia capaci suę formę, vt ignis producendi ignē, ex tali materia; sed elementa omnia habent materiam communem, & ideo capacem formę cuiuslibet elementum ergo ex ea potest quodlibet generari sibi simile inducēdo proprias dispositiones in materia alterius, & consequenter propriam formam expulsa alia, quod est quodlibet elementum posse aliud corrumpere substantialiter, & ex materia eius sibi simile generare. Et tandem experientia id ostendit, cum videamus ex aëre aquā fieri, & ex aëre ignem, sicque de reliquis censendum est. Secundo, certū est eiusmodi transmutabilitatem contingere integris elementis, hoc est,

17

18

non solum partibus cuiuscumque, sed tot ipsi elemento; quamvis supposito ordine vniuersi solū possit exerceri secundū partes, vt adnotauit D. Th. in 1. d. 19. q. vnic. art. 1. ad 1. & 1. lib. contra Gentes, cap. 9. & cum eo Ferrara. ibidem, atque etiam Marsil. in hoc 1. lib. q. 9. & Saxonia q. 7. Probatur euidenter vtrumque. Primum quidem, quia totum elementum secundum omnes suas partes est eiusdem nature: ergo eodem modo conuenit totitate totius, & partium ratio generabilis, & corruptibilis. Secundū vero, quia si integra elementa se corrumpent, dissolueretur constitutio vniuersi, & si inferiora conuerterent in se superiora, vt aqua, & terra ignem, & aërem, ad minorem locum ea reducerent, cum inferiora minorem locum occupent ratione densitatis, & ideo pars loci à superioribus occupati relinquere tur vacua. Si vero superiora conuerterent in se inferiora, extenderent ea ad maiorem locum; vel certe maiorem occuparent conuersa in superiora propter maiorem raritatem; & ideo non posset spatium hoc sub lunare ea capere naturaliter. Hoc igitur supposito, solum potest esse questio, an quodlibet possit immediate conuerti in aliud? Ita vt ex quocumque possit quodlibet sine vilo medio generari vel non immediate in aliud elementum conuerti possit, sed necesse sit prius in mixtum: vt hoc medio in aliud elementum conuertatur, vt aqua prius in vapores, vel in aliud corpus mixtum conuertatur, quam in ignem. Deinde illud corpus medium conuertatur in ignem, & ita aqua in eundem ignem mediate.

20 Et prima opinio negat vllum elementum posse immediate conueni in aliud, sed vt ex vno generetur

aliud, necessarium esse, quod prius conuertatur in vaporem, aut exhalationem, vel aliud corpus mixtum; quod postmodum in elementum transeat. Huius opinionis meminit Tolerus q. 8. huius lib. pro qua neminem refert. Probatur de elementis Symbolis, in quibus facilius est transitus, & ideo euidenter erit, quod si ex nullo elemento Symbolo potest immediate generari aliud, quod nec ex dicto Symbolo poterit, & ideo ex nullo. Primo, quia omnia elementa Symbola contraria sunt secundum alteram qualitatem, quæ debet consumi per se ab alia; corruptio autem fit per alterationem successiuam includentem actionem, & reactionem secundum easdem qualitates, vt superius ostendimus: ergo prius corruptatur vna qualitas secundum eum gradum, qui requiritur ad generationem alterius elementi, peruenire debet corruptio eius ad minorem gradum, & contraria qualitas alterius elementi, à quo corruptitur, debet etiam remitti per se ipsam: ergo attemperabuntur ad certum gradum, in quo erunt convenientes dispositiones pro forma alicuius mixti, saltem imperfecti, & non requirunt omnes qualitates elementorum remissas, sed duas tantum, & ita necessarium erit, quod prius elementum corruptendum conuertatur in mixtum, quam in aliud elementum, etiā Symbolum. Secundo, in elementis Symbolis extremis id est ætifficacius probatur, vt in aqua, & terra hoc modo. Terra, cum sit densissima, non potest naturaliter conseruari sub ea raritate, quæ est in infimum quod sit raritatis requisite ad generationem aëris, sed prius quæ perueniat ad raritatem ignis, debet necessarè peruenire ad minimum raritatis aëris: ergo corruptetur.

rumpetur tunc, non in ignem, quia nondum habet raritatem ignis, sed in exhalationem aëri similem, quæ ideo postulat similem raritatem; & proinde nunquam poterit conuerti in immediatè in ignem.

21

Secunda opinio est omnino contraria; quod ex quocumque elemento potest fieri immediatè quodcumque aliud, siue symbolū, siue dissymbolum. Ita Marsil. q. 9. huius lib. Saxo in 1. q. 7. Nimphus comm. 4. q. 1. Toletus q. 3. Conimbric. in hoc 2. lib. c. 4. q. 1. art. 2. & ex superioribus plures. Probant primo expresso testimonio Aristotelis cap. 4. huius lib. textu 24. ubi vniuersaliter docet, & probat aduersus antiquiores Philosophos elementa omnia esse vicissim transmutabilia; ita vt quodlibet possit ex quocumque generari, his verbis: *Quod autem omnia possint ad inuicem transmutari, manifestū est. Generatio enim inter contraria, & ex contrariis: elementa autem omnia habent contrarietatem ad inuicem, &c.* Quod autem de immediata transmutatione loquitur, manifestum est, & ex ratione eius colligitur; nam elementa aut esse trās mutabilia, quia sunt contraria; sed sunt immediatè contraria, quia absque vilo medio opponuntur ignis; & aqua, & aër, & terra: ergo sunt immediatè trās mutabilia; ita vt sine vilo medio possit ex quocumque generari quoduis aliud, siue symbolū sit, vel dissymbolum. Probatur deinde ratione, & experientia. Ratione quidem primo; quia si aqua non potest immediatè conuerti in ignem, ideo erit, quia non potest tam cito consumi humiditas eius, quàm frigiditas, ex eo, quod calor ignis longe actiuor est frigiditate aquæ. Vnde consumpta frigiditate, & parua humiditate conuertitur prius in aërem, sed hoc

non obstat, quia fieri potest, vt prius quàm ignis accedat ad agendum in aqua, sit exsecata ab aliquo frigido, & sicco, vt à terra; tunc ergo cito consumi poterit ab igne parua illa humiditas in ea permanens, & siccitas à terra impressa auferri; & ideo simul erit disposita materia aquæ per calorem, & siccitatem sufficientem ad introductionem formæ ignis; poteritq; in ignem proxime conuerti. Secundo, quia euidens est per actionem ignis in aquam generari vapores, sicut per actionem eiusdem in terram generantur exhalationes; sed vapores non distinguunt substantialiter ab aqua, sicut nec exhalationes à terra; & conuertuntur istæ immediatè in ignem per faciliem inflammationem, vt experientia est manifestum; ergo non potest negari, quod ex aqua fiat immediatè ignis. Experientia vero, quia gutta aquæ in fornacem ignis sparsa conuertitur, non in aërem, sed in ignem.

22

Tertia opinio est media inter has extremas affirmans ex elemento symbolo immediatè generari aliud symbolum, sed ex dissymbolo non posse generari dissymbolum, sed prius trāsire in mixtum, vel elementum symbolum, & hoc medio statim posse generari dissymbolum. Ita Themistius 5. lib. Phys. ad textum 9. Sotus 4. Physic. q. 1. art. 1. Valler ibidem cap. 5. ad finem; & multi ex recentioribus. Quam sententiam assicit Nimphus ubi supra esse doctissimorum vtrius, videreturque nobis probabilior, & nullo modo contraria doctrinæ Aristotelis. Vt autem eam probemus, præsupponendum est duobus modis in se inuicem agere elementa dissymbola: primo, ita vt vtrumque corrumpatur, & tunc certum est non generari vnum ex altero immediatè, sed

vel

vel elementum symbolum, vel mix-
tum. Ita docuit expressè Aristoteles
cap. 4. huius libri textu 27. his ver-
bis: *Si autem uniuscuiusque alterum
corruptum fuerit. facili quidem erit,
non autem in se inuicem transitus,
sed ex igne quidem, & aqua erit ter-
ra, & aer: ex aere vero, & terra ignis,
& aqua &c.* Secundo modo possunt
applicari ad generandum, ita ut non
corrumpatur vtrumque, sed vnum
sit superius, & corrumpat alterum.
Et in casu isto consistit tota difficultas
quæstionis, an ex tali corruptio-
ne alterius generatur alterum imme-
diatè, vel necesse sit transire in mix-
tum, vel in elementum symbolum:
ex quo dysymbolum generetur. Et
secunda sententia asserit immedia-
tè posse generari; nostra vero non
posse naturaliter, sed necessariò tran-
sire ad mixtum, vel ad elementum
symbolum, ut ex eo generetur.

Probatum autem ratione, & expe-
rientia. Ratione quidè, quia ut cor-
rumpatur aqua ab igne, necesse est,
vtramque qualitatem eius, nempe fri-
giditatem, & humiditatem remitti
prius vsque ad quatuor gradus, pau-
lo plus, vel minus, quàm totaliter ex-
pellantur, cum successiuè expelli de-
beant; sed non possunt remitti frigi-
ditas, & humiditas aquæ, nisi per in-
troductionem caloris, & siccitatis in
eisdem gradibus: ergo necesse est, ut
prius quàm corrumpatur aqua, per-
ueniat ad talem dispositionem, in qua
habeat omnes quatuor qualitates ad
quendam mediocritatem attempera-
tas, quo pacto sunt dispositiones con-
uenientes ad formam mixti; ideo ne-
cessè est hanc prius introduci in ma-
teria aquæ, quàm formam ignis, pro qua
introducenda multo magis debet
crescere intensio dispositionum. Sed
quia posset quis dicere, multo fortius

agere ignem per calorem, quam per
siccitatem, quia calor est actiuus in
summo gradu; siccitas vero in in-
fimo, & ideo in eodè tẽpore, quo pro-
ducet vnum, vel duos gradus siccita-
tis in aqua, producet sex gradus calu-
ris, quæ non videntur ethere posse
conueniens temperamentum pro for-
ma mixti. Respondet satis probabile
hoc esse, & fortassis verum, sed talis
dispositio conueniens est pro forma
aeris, quia permanerent in materia
aquæ cum sex gradibus caloris (scilicet,
vel septè gradus humiditatis, & ideo
nò dicimus ex elemẽto dysymbolo
generari aliud dysymbolum medio
mixto prius genito, sed medio mix-
to, vel elemẽto symbolo; & fortè hoc
secundùm frequentius accidere iudi-
cabitur, si consideremus excessum
actiuitatis inter duas qualitates con-
trarias, per quas vnũ elementum dis-
symbolũ agit in aliud dysymbolũ.
Secundo, quia vniuersaliter verum est
non posse rem transire naturaliter de
extremo ad extremũ, nisi per mediũ;
si ergo vna forma maximè distet ab
alia secundùm dispositiones, quas po-
stulat in materia, non poterit ad illam
transire, nisi per aliam mediam illi si-
milem secundum easdem dispositio-
nes, ut videmus in semine quod non
potest transire immediatè in homi-
nem, nec homo in terram propter
maximam dissimilitudinem dispo-
sitionum; sed illud transit media ser-
ma embryonis, homo vero in terram
media forma cadaueris, quæ postu-
lant dispositiones similes, & minus
distantes; sed elementa dysymbola
maximè distant, & valde sunt dissi-
milia secundum dispositiones, quæ
exigunt in materia: ergo non potest
naturaliter vnum elementum transmutari in ali-
ud immediatè, sed per medium ali-
quod minus dissimile, quale erit

N a a nix-

mixtum postulans temperamētum, quasi medium, vel elementum symbolum vtrique extremo simile.

26

Probat̄ur deinde experientia, quia aquam etiam vehementer calefactā ab igne diu in eam agente videmus numquam in ignem conuerti, sed in vapores resoluī, & eodem modo cōtinget in terra, & aere; nam hæc per resolutionem in exhalationes consumitur ab illo: ergo euident̄ signū est numquam ex elemento dissymbolo generari immediatē aliud dissymbolum, sed in mixtum prius vel elementum symbolum transire. Sed respondēbunt aduersarij, vapores nō esse corpora mixta, sed elementum aquæ secundum substantiam, & exhalationes esse terram, & ideo potius hæc experientia probari coram sententiam, quod dissymbolum elementum immediatē transeat in aliud dissymbolum. Hoc tamen iam fuit à nobis superius refutatum capite vltimo præcedentis libri, vbi probauimus vapores, & exhalationes mixta corpora esse, quamuis imperfecta. Et certē absurdum videretur dicere, quod aqua, & terra (ex propria natura maxima grauitate præditæ) ascendat sursum motu naturali, sicut videmus vapores, & exhalationes ascendere, & in loco sursum detineri, nubesque aquam esse formaliter, & substantialiter, & solum eis de ficere quādam accidentia, vt condensationem, vel quid simile, & ideo nec mutari substantialiter, dum conuertantur in aquam, sed solum alterari, & tamen si quodam facili vento dissoluantur, necessariō concedendum est mutari substantialiter in aërem: valent ergo solutio hæc tanquam parum probabilis.

27

Vt soluiamus primum argumen-

tum primæ opinionis, præsupponendum est tamquam certum, quod vt ex vno elemento symbolo generetur aliud, non sic debent applicari, vt corruptatur vtrumque, sed vt vnum superet alterum, & ita possit illud in se conuertere. Quo supposito, negandum est, quod assumitur in argumento, nempe prius peruenire materiam elementū corruptendi ad dispositiones conuenientes formæ mixtæ, quàm alterius elementis; immo oppositum est necessarium. Gratia exempli; si ignis agit in aërē per calorem, & siccitatem, necesse est calorem aëris fieri summum, & simul acquirere siccitatem, per quā expellatur eius humiditas; cum summo autem calore, & vltima siccitate non potest generari vllum mixtum, cum constet has non esse dispositiones temperatas, vel conuenientes formæ mixtæ, sed crescentē siccitate, & alijs dispositionibus cū summo calore Introducetur forma eiusdem ignis, & ita immediatē conuertetur in elementum symbolum.

28

Propter tertium argumentum tenent iuniores quidam elementum symbolum extremum non posse ex alio extremo symbolo immediatē generari, vt ignem ex terra, vel ex igne terram, sed necessarium esse prius in mixtum aliquod imperfectum, vel in aërem transire, & hoc medio in extremum elementum. Omnes tamen auctores secundæ, & tertie opinionis tenent omnia elemēta symbola proximē transmutari posse in quoduis aliud symbolum, siue extremum sit, vel medium. Et ita tenendum est, quia ratio efficaciter probat de omnibus, nam per actionem vnius in alterum potest illud, quod superius est, inducere primariam dispositionem requisitam, & sufficientē

ad

ad introductionem propriæ formæ in materia, nempe primam qualitatem sibi propriam in gradu intensiōis requisitæ, & sufficiente, ut ignis summum calorem, aliam vero qualitatem utriusque communem continet aliud, quamvis secundum aliquem excessum. Nec prius peruenit materia ad dispositiones mixti proprias, quam ad has: ergo non est necessarium per formam mixti transire unum ex his elementis ad aliud, sed immediatè potest in aliud conuertere, quod in igne, & terra sic potest declarari. Nam ignis agit in terram per calorem expellendo frigiditatem eius, & cum succesiue agat prius introducitur, vel quatuor gradus caloris, totidemque frigiditatis remittit, sed cum summam adhuc retineat siccitatem terra, licet habeat calorem, & frigiditatem temperatam, non erit materia eius cōuenienter disposita ad formam mixti, quæ cum summa siccitate non potest introduci, & longè minus postquam ignis intendit calorem terræ impellit, usque ad summum, vel certè usque ad gradum requisitum, & sufficientem pro introductione propriæ formæ, sed tunc disposita erit materia per calorem valde intensum, & summam siccitatem, quæ sunt cōuenientes dispositiones ad formam ignis, solum habentes aliquem excessum siccitatis, quod non impedit introductionem formæ. Quare non est necessarium extremum elementum solum prius transire ad mixtum, quam ad aliud elementum solum, etiam extremum, sed immediatè potest in hoc transire

29

Neque argumentum illud probat oppositum. Quod ut melius intelligatur, adnotandum est dispositiones requisitas ad introductionem formæ esse in duplici differentiâ; nam quædam

sunt primariæ, nempe illæ, per quas proxime, & formaliter expelluntur dispositiones formæ oppositæ; tales sunt qualitates primæ in elementis, per quas proximè expelluntur oppositæ, ut primariæ dispositiones pro forma ignis sunt calor summus, aut valde intensus, & prope summa siccitas, & ex his ea ceteretur principalior, quæ elementum postulat in summo gradu. Aliæ sunt secundariæ, quæ ex tali conjunctione illarum sequuntur, & ideo vocantur qualitates secundariæ, ut in elementis raritas, & densitas, gravitas, & leuitas. Quævis autem requiratur dispositiones primariæ, & secundariæ ad introductionem formæ elementaris, sed præcipuè primariæ; quæ si adsint, introducitur forma, non quidem omnino sine secundariis, sed bene cum aliquo gradu illarum, qui non est adeo determinatus, sicut in primariis dispositionibus. Et hoc quidem iudicandum est secundum aiam distinctionem, nam elementa, atque etiam cætera corpora naturalia duplicem statum essendi habent, unum sibi commodum, quod pusillius vocare omnino naturalem; alterum incommodum, & magna ex parte violentum, quia patitur in eo cōtrarias dispositiones. Et dum in statu naturali sunt, certum postulant gradum utriusque dispositionis tam primariæ, quam secundariæ, sed in statu violento tunc longè minori conservari possunt; & eodem modo possunt generari in uno, vel alio statu secundum exigentiam formæ contrariæ expellendæ, & dispositionum eius. Et si generentur in statu commodo, requirunt certum gradum dispositionum ad introductionem formæ; si vero in statu violento, cum multo minori dispositione potest forma introduci. Unde sequitur, quod licet forma ignis requiratur

30

ad sui introductionem in statu naturali maiorem leuitatem, quam forma aëris, etiam in statu naturali, atque etiam in statu violento, requirit maiorem, quam eadem aëris in eodem statu violento: potest tamen eadem forma ignis introduci cum multo minori raritate, quam postulet forma aëris ad sui introductionem in statu naturali: Et par est ratio de cæteris elementis secundum proportionem; atque etiam de cæteris dispositionibus primariis, & secundariis dispositionis. Et ex hoc patet iam solutio argumenti. Distingueda est enim maior, quod necesse sit terram prius peruenire ad leuitatem aëris, quam conuertatur in ignem; nam si intelligatur de leuitate, quæ requirit formam aëris ad sui introductionem in statu naturali, neganda est, nisi vero de leuitate requisita, & sufficiente ad introductionem eiusdem formæ aëris in statu violento, concedenda, quia terram ad talem peruenit leuitatem, in statu violento est; talis autem leuitas longe minor est leuitate eiusdem aëris in statu naturali, & tamen sufficiens; vt introducat formam ignis in eodem statu violento, quia ad sunt aliæ dispositiones ignis, & non aëris; & ideo potius introducitur in materia terræ cum illa leuitate formæ ignis, quam aëris.

31. Ad testimonium Aristotelis pro secunda opinione adductum respondeo, intentum eius in his capitibus solui esse probare. Aduersus antiquiores Philosophos, quod elementa omnia sunt transmutabilia secundum substantiam, ita vt corripui possint, & ex eis alia generari, non solū mixta, quod probauerat capite vltimo primi libri, sed etiam alia elementa, quod vix in maiestate, vel mediò alio con-

tere prius ex eis generari, quod tandem potest in elementum conuerti, non fuit necessarium explicare, aut probare, & ideo nec verbum de immediate locutus est.

Sed aduersus hanc expositionem potest argui hoc modo. Aristoteles cap. 4. huius libri docuit transitum inter elementa symbola faciliorem esse, quàm inter dissymbola, quia pauciora corrumpuntur, nempe vna sola qualitas ex singulis, difficiliorum vero inter dissymbola, quia plura corrumpi debent, nempe vtraque qualitas singulorum, quia secundum vtramque contrariantur. Sed hoc discrimen non habet locum, nisi detur immediatus transitus inter dissymbola: ergo ex mente eius dari debet. Probat minor, quia quia facilitate fit transitus inter dissymbola per mixtum, vel symbolum elementum, ac inter symbola: ergo non habet locum talis differentia. Probat antecedens, quia ad talem transitum solū debet corrumpi vna qualitas ex singulis, vt ex igne siccitas, & ex aqua frigiditas, & generabitur aër calidus, & humidus, vel mixtū, ita ergo est facilis mediatus iste transitus inter dissymbola; ac immediatus inter symbola. Respondeo, transitum inter elementa dissymbola non solum includere generationem mixti imperfecti, vel elementis symboli, quomediò vnum transit in alterum, & corruptionem eiusdem elementis dissymboli, ex quo debet generari, sed etiam corruptionem eiusdem medij, & generationem elementis dissymboli ex eo. Ad corruptionem vero vtriusque, nempe dissymboli, ex quo fit generatio alterius dissymboli, & medij, per quod fit transitus, & generationem alterius dissymboli, necesse est vtramque qualitatem corrumpi,

32.

& ideo difficilior semper est transitus. Nec inferitur bene ex ratione Aristotelis, elementa sunt transmutabilia, quia sunt cōtraria, sed sunt immediate contraria: ergo immediate transmutabilia, quin potius ex eo, quod sunt per extremum cōtraria, & ideo extrema maximè distantia omni ex parte, non possunt esse immediate transmutabilia inter se, sed necesse est prius ad medium aliquod perveniat materia cuiuscumque secundum dispositiones, quàm transeat ad dispositiones, & formam alterius.

33 Ad primum argumentum neganda est maior, quod illa sit causa ob quam non possit generari proximè ignis ex aqua, sed alia longe diversà, quam attulimus probantes nostrā sententiam.

Ad secundum concessa maiori, quod ex aqua priusquam corrumptur omnino, generentur vapores ab igne, sicut producitur exhalationes ex terra; neganda est minor, quod vapores sint substantialiter aqua, aut exhalationes sint substantialiter terra, sed sunt mixta quædam imperfecta, ut in primo libro ex professo probavimus.

QVÆSTIO II.

An facilior sit trāsitus inter elementa symbola, quàm inter dissymbola?

34 **E**Xpressa est in hac re sententia Aristotelis cap. 4. huius libri textu 27. ubi asserit elementa symbola facillius transmutari, quàm dissymbola, quod probavit hoc argumento. Transitus ab vno ad aliud extre-

um, eo est facilius, quo pauciora sunt vincenda impedimenta ad eum perficiendum, & eo redditur difficilior, quo plura extant impedimenta; sed transitus inter elementa dissymbola pauciora habet impedimenta vincenda, & transitus inter symbola habet plura: ergo facilius ille est, & difficilior iste. Minorem probat, quia ut ex vno elemento symbolo generetur aliud, vna tantum qualitas necessariò corrupenda est, in qua contrariantur, nam in altera cōveniunt, quæ ideo non debet, nec potest corrumpi, cum non sit contrarium, à quo corrumptur; transitus vero inter dissymbola duas habet qualitates contrarias impediētes, & ideo necessariò corrupendas: plura igitur habet impedimenta necessariò superanda, ut fiat; & propterea difficilior est, sed facilius alter.

Sed hæc sententia Aristotelis videtur falsa, & ratio eius frivola. Probatur primum, quia elementa ideo sunt transmutabilia, quia contraria, ut docuit idemmet Aristoteles eodem capite 4. adversus antiquiores Philosophos: ergo quo magis sunt contraria, magis erunt transmutabilia, & consequenter facilius; sed eundem est dissymbola esse magis contraria, cum contrarietur secundam utramque qualitatem: ergo erūt magis, ac facilius transmutabilia. Quare facilius erit transitus inter ea, quàm inter symbola. Secundo, quia in generatione terræ ex aqua, terra agit in aquam per solam siccitatem parum actiuam: in generatione vero ignis ex eadem aqua agit ignis, non solum per siccitatem, sed per calorem maxime actiuum: ergo citius, atque facilius conuerter ignis aquam in se, quàm terra eandem aquam in se, & ideo facilius, & breuius erit trāsitus inter-

Non j etc.

35

elementa dissymbola, quā intersymbola. Probatur secundum, quia non est difficilius corrumpi duplicem qualitatem à duplici agente contrario, quā vnā ab vno; sed in transitu elementi dissymboli corrumpuntur duæ qualitates: à duobus agentibus, & in transitu elementi symboli vna ab vno: ergo æquæ faciles, vel difficiles erunt. Antecedens probatur, quia si duplicatur effectus, vel difficultas impedimenti vincendi ex parte passi, duplicatur etiam virtus actiua ex parte agentis, per quam duplicatur effectus sine maiori difficultate producet. Quare non est intelligibilis maior difficultas in vno, quā in alio.

Argumenta hæc satis difficilia, varias, atque diuersas opiniones excitarunt inter authores circa modum defendendi sententiam Aristotelis. Non tamen referam omnes, sed eas tantum, quæ sunt alicuius momenti; & prima asserit faciliorem esse transitum inter elementa symbola, & difficiliorem inter dissymbola, quia illa immediate transmutantur: hæc vero non, nisi prius conuertantur in mixtum, vel elementū symbolum. Vnde conuersio horū duplicem includit transitum, nempe elementi dissymboli in corpus medium, & huius in aliud dissymbolum, notū est autem conuersionem duorum corporū difficiliorem esse conuersione vnius, & prolixiorē, & ideo transitus inter dissymbola vtroque sensu est difficilior, vt docuit Aristoteles. Ita recentiores quidam interpretes. Sed hic modus dicendi in primis nō potest esse ad mentē Aristotelis; quod sic probō. Aristoteles ideo dixit transitū inter elementa dissymbola difficiliore esse, quia plura debent vincī impedimēta, nēpe plures qua-

36

litates contrariæ corrūpi, pauciores vero in transitu elementi symboli, non quia immediatus sit vnus, & medius alter, vel quia vnā, vel plures includat conuersiones corporum: ergo aliena est hæc sententia ab eius mente. Et præterea non soluit argumentum in principio factum, quia duo agentia maioris virtutis, videlicet duæ qualitates contrariæ, per quas agit elementum dissymbolum in aliud dissymbolum, breuiori tempore, vel saltem in eodem possunt transmutare duo corpora, ac vnū agens transmutat vnū corpus, nempe elementum symbolum in aliud symbolum per vnā tantum qualitatem.

Ideo secunda opinio tenet faciliorem esse transitum inter elementa symbola, quia vna illa qualitas contraria elementi symboli minus resistit alteri elemento symbolo agenti per alteram ei contrariam propter coniunctionem cum alia qualitate, in qua conueniunt. Grana exempli: humiditas aëris propter coniunctionem cum calore, in quo conuenit cum igne, minus resistit siccitati eiusdem ignis, quā humiditas aquæ coniuncta cum frigiditate contraria calori eiusdem ignis; & ideo facilius, ac breuius conuertit ignis in se aërem, quā aquam, & eadem est ratio de cæteris elementis symbolis, atque dissymbolis. Ita Toletus quæst. 9. huius libri, vbi pro se citat Diuum Thomam in Commentarijs 4. capituli; immerito tamen, quia verba Diui Thomæ valde diuersa sunt ab hoc sensu. Asserit enim faciliorem esse transitum inter symbola, quia qualitas, in qua conueniunt, non resistit, in dissymbolo vero resistit vtrique qualitas contraria,

37

Hic

Hic etiã modus dicendi non est ad mentem Aristotelis, quod sic probò. Aristoteles ideo asserit transitũ inter symbola faciliorem esse, quia pauciora corrumpuntur, hoc est in symbolo vna, & in dissymbolo duæ: sed quod illa vna in symbolo plus, vel minus resistat, nõ est plura, vel pauciora corrũpi, nec aliquid efficit ad corruptionẽ pluriũ, vel pauciorum: nec si minus resistat, verũ est pauciora corrumpi, nec minus esset verum, si plus, vel æqualiter resisteret; ergo hæc minor resistentia, quæ pro ratione affertur, aliena est à mente, & ratione Aristotelis. Sed probatur quod sic falsa, quia qualitas illa, per quam resistit elementum symbolũ, nõ solũ est ei naturalis, sed naturaliter coniungitur eũ alia, in qua conuenit cum alio elemento symbolo, & sæpe est principalis, hoc est per se primo, atque in summo gradu conueniens tali elemento: ergo sicut habet in eo eandem vim agendi, immo & maiorem, quàm in alio, in quo coniungitur cum qualitate contraria eidem elemento, ita habet eandem, aut maiorem resistentiam, præsertim cum coniuncta esse soleat cum maiori densitate. Gratia exempli: si aqua agat in terram, non minus resistet ei siccitas terræ, quàm resisteret siccitas ignis, si in eam ageret, quia intensior est in terra, quàm in igne, & coniuncta cum summa densitate, & magis naturalis est terræ, quàm igni; cum per prius ei conueniat, igni vero secundariò.

39 Tertia opinio distinguit faciliorem aut difficiliorem transitum hoc modo. Transitus in duplici sensu potest vocari facilior, vel difficilior: in primo quidẽ, prout facilior idem sit, quod breuior, aut velocior, vel in minori tẽpore factus. In secundo vero,

ita vt facilior non sit idẽ, quod breuior, sed idem, quod cum minori difficultate factum, & iuxta hanc distinctionem dupliciter potest intelligi, quod transitus inter elementa symbola facilior, aut inter symbola difficilior sit in primo, vel in secundo sensu. Et si in primo sensu intelligatur pro breuiori, non est verum: si vero intelligatur in secundo sensu, verũ est esse faciliorem, quia cum minori difficultate factum, & sic debet intelligi opinio Aristotelis, quia in alio sensu non potest esse vera, nec oportet ad alium sensum eam reducere. Ita Marf. q. 10. huius lib. Saxon. q. 8. Nymphus Commen. 46 q. 1. & in recognitione eiusdem Comment. ubi eam tribuit Philoppono asserenti hunc sensum valde consentaneũ esse textui Græco. Probant primo hũc esse sensum Aristotelis ex ratione, qua id probauit. Nã plura, vel pauciora esse corrumpenda in vno, vel alio transitu, solum potest significare maiorem, vel minorem difficultatem eius, non maiorem vel minorem breuitatem temporis. Deinde ratione, quia si vnum aliquod spatium percurrendum asperum sit, aliaque habeat impedimenta; aliud vero planius, inuolucrumq; impedimẽta habeat; bene quidem sequitur difficilior esse pertransire illud, quàm hoc, & ideo transitum illius difficiliorẽ esse, huius vero faciliore, quia plures sunt difficultates vni: eadẽ in illo, pauciores in hoc. Nõ tamẽ sequitur hũc fieri necessariò in minori tempore, ille vero in maiori, vel longiori: ergo licet sequatur transitũ inter elementa symbola faciliorem esse, quàm inter dissymbola, quia plures qualitates contrariæ ad illum perficiendum necessaria debent corrumpi, pauciores vero ad perficiendum hunc, non sequitur faci-

faciliorem, hæc est breuiorem esse. Probat minor, nam cætera patent, quia spatium illud asperam, poterit homo maiori agilitate prædicus velocius percurrere, & proinde transitu breuiori, quia plures difficultates breuiori tempore vincet, quam multo minorem habens agilitatem: ergo cum elementum dissymbolum agens in aliud dissymbolum sit agens maioris virtutis, cum agat per duas qualitates, & altera aliquando summæ actiuitatis, & semper summæ intentionis, sequitur posse in minori tempore, vel saltem in eodem corrumpere utrumque; qualitates resistentem, quam elementum symbolum minoris longe virtutis ad agendum, vñ qualitatem resistentem. Quare non potest esse vera opinio Aristotelis de transitu faciliori pro breuiori.

41

Nostri tamen sententia est huc opposita, quod transitus inter elementa symbola in utroque sensu facilior sit ex natura rei, & ideo semper, & necessario, ita ut non solum cum minori difficultate fiat, sed etiam breuiori tempore. Hæc est expressa apud Aristotelem, quia in utraque translatione expresse habetur utrumque verbum, nempe facilius, atque velocius. Ita enim habentur verba in antiqua. *Differunt autem in citius, & tardius, & facilius, ac difficilius, quæcunque enim habent symbolum ad inuicem: velox borum est transmutatio, quæcumque autem non habent, tarda.* Alia vero translatio ita habet. *Differunt tamen celerius, & tardius, item facilius, difficultusque, alia alij, transmutationem subeunt.* Immo in textu Græco habetur expresse utrumque verbum, dicitur enim *ἄριστος*, quod est celerius, & *ῥᾶπιον*, quod est facilius. Ita etiam sentit D. Thomas in commentarijs eorundem verborum. Ita Toletus, licet a-

lia ratione eam defendat, quam refutauimus, & plures recentiores. Probat autem opinio ratione D. Thomæ ubi supra, quia qualitates elementorum oriuntur à formis substantiabilibus eorum: illa ergo elementa, quæ maiorem habent convenientiam in qualitatibus, habet etiam maiorem convenientiam in formis substantiabilibus, & consequenter in dispositionibus requisitis in materia ad introductionem: & huiusmodi sunt elementa symbola, ut per se est manifestum. Vnde sequitur materia utriusque similes præhabere dispositiones magna ex parte ad recipiendam formam alterius, sed in materia præhabente similes dispositiones alicui formæ, minor gradus sufficit illis dispositionibus, quæ deficit, atque contraria est, ut introducatur talis forma, & ideo facilius; ac velocius introducitur in ea, quam in alia præhabente omnino dissimiles, atque contrarias dispositiones, etiam ab agente minoris virtutis: ergo facilior, & breuior erit transitus inter elementa symbola, quam inter dissymbola. Probat consequenter, quia illa præhabet similes dispositiones, hæc vero præter dissimiles, & omnino contrarias; quæ ideo facilius, ac breuius introducitur. Quod hoc exemplo declarari potest, ut visus argumenti melius percipiat. Calor, qui est in ferro candente, non sufficit ad introductionem formæ ignis in materia eius, & minor sufficit ad eam introducendam in materia stupæ, quod patet euidenter, cum idem calor ferri sufficiens sit ad introducendam eandem formam ignis in stupa, & ratio huius differentie non potest esse alia, quam quæ ex parte dispositionum, quæ præhabentur in materia, sumitur: nam in ferro est frigiditas maxima cum maxima densitate.

42

densitate, atque etiam aliqua humiditas: quæ omnes contrariæ sunt dispositionibus ignis; in stupa vero datur siccitas, raritas, & aliæ, quæ similes sunt dispositionibus eiusdem ignis: & propterea eum minori calore, & facilius, ac velocius introducit in eam forma ignis, quam in materia ferri, & ita contingit in elementis symbolis, atque dissymbolis; nam aër præhabet plures dispositiones similes dispositionibus ignis, nēpe calorem, raritatem, leuitatem &c. quibus caret omnino aqua, immo præhabet omnes contrarias, & ideo necesse est, ut siccitas, quæ deficit, in minori gradu sufficiat; atque etiam parua illa intensio caloris, & raritatis, ac leuitatis, & ideo facilius, ac breuiori tempore producantur, etiã ab vno solo agente, & introducatur forma. Elementum vero dissymbolum præhabet omnes dispositiones, non solum diuersas, sed omnino contrarias, per quas materia eius valde incepta est ad recipiendum proprias elementi dissymboli, ut aqua habet non solum frigiditatem summam, & prope summam humiditatem, sed densitatem magnam; ratione cuius fortius resistit dispositionibus ignis, & propter hanc inæptitudinem materiae maiorem intensiōem contrariarum qualitatum debet imprimere ignis in aquam ad introductionem propriæ formæ. & hinc fit, ut etiam per vtrâque qualitatem operetur, non solum difficilior propter plura contraria contrumpenda, sed tardius propter maximam indispositionem materiae ex eisdem contrariis qualitatibus, & alijs resultantem.

Secundò probatur, quia summum summo modo difficilior vincitur, quã non summū, vel quã summam,

nō tamē summo modo, sed ut ignis fit ex aqua, vincenda est summa frigiditas aquæ, & summo modo, hoc est per productionem caloris secundum summam intensiōem, vel certe paulo minorem, ut autem fiat ex aëre, non est vincendum summum summo modo, nec etiam per tantam intensiōem oppositæ qualitatis, sed per longe minorem, quia ignis non requirit summam siccitatem, sed prope summam, & eam minori adhuc gradu intensiōis introduci potest forma propter similes dispositiones, quas reperit in materia, & ideo non solum facilius, sed breuiori tempore. Vnde in vtroque sensu, quem exprimunt verba Aristotelis, vera est eius sententia.

Ad primum argumentum in principio propositum concedendum est antecedens, quod probauerit Aristoteles possibilem esse transmutationem inter quæcumque elementa, quia omnia sunt contraria; sed neganda consequentia, quod vbi maior est contrarietas, facilius sit transmutatio, quia licet contrarietas ex vna parte sit necessaria ad actionem, & passionem, ac transmutationem, ex alia vero continet repugnantiam inter formas, & dispositiones; ratione cuius ille agnat, ut eas expellant, & istæ resistunt, ne expellantur, & resistentiæ hæc retardat actionē, & transmutationem, & quo maiore est contrarietas magis; & hinc fit transitus difficilior, atque prolixior inter elementa dissymbola propter maiorem contrarietatem, & facilius ac breuior inter symbola propter minorem.

Ad secundam distinguendum est antecedens, quod non sit difficilior expelli duo contraria à duobus contrariis agentibus, quã vnum ab vno solo agente; nam vbi cætera sunt

o o o paria,

paria, hoc est si eodem profus modo se habeant in omnibus, vnum, & duo ex parte agentis, & passivi, verum est; non tamen si sint disparia, quia diuerso modo se habeant, & ita contingit in proposito. Nam ut ignis conuertat in se aërem, sola siccitas debet vincere humiditatem eius, licet summam; non tamen debet eam vincere summo modo, sed longe inferiori eam vincere sufficit: nam cum materia aëris præhabeat plures gradus caloris, quos in instanti intrepidit ignis vsque ad summum nullum contrarium inueniens, præhabeat etiam magnam raritatem, minor intensio siccitatis sufficit ad introductionem formæ ignis in materia affecta similibus dispositionibus: aqua vero nullam dispositionem similem præhabet in materia, sed omnes dissimiles, atque contrarias, & præterea frigiditatem aquæ debet vincere calor summo ferè modo, quia in materia sic inepta maior intensio caloris requiritur ad introductionem formæ, atque etiam siccitas eadem ratione debet in suo genere perfectius vincere humiditatem aquæ, quia propter indispotionem materiae maior intensio eius requiritur ad introductionem formæ; denfitas etiam aquæ inuans resistentiã frigiditatis, & humiditatis ex parte sua retardat victoriam, quæ ideo difficilior est, & tardius consequenda. Aristoteles vero, dum probauit facilitatem esse transitum inter elementa symbola, quia pauciora corrumpuntur, nempe vna sola qualitas, intelligit plane pauciora illa, vel plura corrumpenda, vt se habent naturaliter in elementis, in quibus non sunt cetera paria modo explicato, & ideo ratio eius efficaciter probat, non solum esse facilitorem ex eo, quod cum

minori difficultate fiat, sed etiam quia velociorem, vel breuiori tempore necessario efficiendum. Quod vero vtraque etiam qualitas corrumpenda sit in symbolis: nihil obstat, quia vna tantum per se, alia per accidens: corruptio vero per accidens nullam penitus difficultatem addit, & ideo nec Aristoteles vllam mentionem eius fecit, sed absolute in sua ratione asseruit pauciora esse corrumpenda in transitu elementi symboli, quod patet intelligi de corruptione per se: hæc enim sola deseruire poterat ad intentum probandum.

Ad tertium concedendum est antecedens, quod ignis ad conuertendum in se aërem agit per solam siccitatem parum actiuam, & ad conuertendum ignem per calorem maximè actiuum: sed neganda est consequentia, quod citius, atque facilius conuertatur in se aquam, quàm aërem, quia obstat maxima leuipitudo, atque indispotio materiae aquæ, quæ plus retardatur conuersio, quàm inuenitur ab excessu actiuitatis eiusdem caloris.

Ad testimonium Aristotelis pro secunda opinione ad ductum iam responsum est, probare quidem transitum inter symbola facilitorem esse, quia pauciora corrumpuntur, loquens de qualitatibus corrumpendis, vt sunt in elementis, quo pacto non solum pauciores qualitates corrumpuntur, sed breuiori tempore, vt probauimus. Ad argumentum vero concedendum est antecedens, posse dari transitum difficultiorem in eodem tempore factum, non tamè in elementis, in quibus propter modum, quo superatur impedimèta, necessarium est, sicut difficiliorem, ita prolixiorè esse transitum inter dissymbole, vt iam suis explicatum.

QVÆSTIO III.

An unum elementum possit
 producere aliud specie à
 se diuersum.

49 **V**Nam præsupponit quæstio tã-
 quam certũ. & ab Arist. sape-
 rius probatũ, & aliud tãquam dubiũ
 quærit. Præsupponit quidẽ quodlibet
 elementũ posse generare aliud sibi si-
 mile in specie, vt ignis ignẽ, & aër aë-
 rem, sicque de cæteris.

Et inquirir, an possit quodlibet e-
 lementũ generare, vel producere a-
 liud specie à se distinctũ, vt ignis aë-
 rẽ, aut aquã; & hæc ignem, vel terrã,
 & id quidẽ tamquã causa efficiens e-
 las; sicut potest generare aliud sibi si-
 mile in specie. Et prima opinio affir-
 mat posse. Quã videtur tenere Tolet.
 q. 8. huius libri ante primã conclu-
 sionẽ. Probatur testimonio Arist. &
 ratione. Arist. enim c. 4. huius libri as-
 seruit, & probat elementa omnia esse
 transmutabilia, non solum ab alijs
 corporibus, sed à se inuicem; ita vt
 quodlibet possit ex quocũq; genera-
 ri, & concludens sententiã hanc tex-
 16. eiusdem capit. is, ita ait: *Quapropter manifestum est, quod circularis e-
 rit generatio in simplicibus corpori-
 bus.* Sentit ergo quodlibet posse ge-
 nerare aliud, & ab eo generari; sed ge-
 nerans aliud est causa efficiens eius:
 ergo ex mente eius tamquam causa
 efficiens potest quodlibet indifferen-
 ter producere aliud, non solum eius-
 dem, sed diuersæ speciei.

50 **Q**uatur primæ qualitates sunt qua-
 si semina elementorũ, quia sicut vir-
 tus seminis inducit formam viuẽtis,
 sic istæ qualitates inducunt formas
 elementorum; ergo omne illud, quod

potest inducere has qualitates po-
 test etiã inducere formas sublãtia-
 les eorũ, sed quodlibet elementũ po-
 test producere vnã saltem: qualita-
 tem alterius elementi specie à se di-
 stinctã, vt ignis siccitatẽ, quæ est vir-
 tus terræ, & aër calorem, qui est vir-
 tus ignis; ergo consequenter poterit
 idem elementũ producere. Secundo,
 quia Aristoteles s. lib. Metheo. sum-
 ma 4. cap. 1. asserit ex aëre intra caui-
 tates terræ detento generari aquam,
 & causam huius generationis esse
 terrã, quæ sua frigidityate destruit ca-
 lorẽ aëris, & inducit frigiditatem suf-
 ficientem ad introductionem formæ
 aquæ; sed non potest esse terra causa
 tantum materialis talis generatio-
 nis; ergo tamquam efficiens generat
 aquam specie à se distinctã. Proba-
 tur minor, quia frigiditas summa est
 propria virtus aquæ: ergo quod pro-
 ducit eam efficienter, censetur pro-
 ducere efficienter aquam; sed terra
 producit efficienter intensus frigi-
 ditatẽ in materia aëris, ad quã sequi-
 tur introductio formæ aëris; & gene-
 ratio eiusdem; ergo est causa efficiens
 aëris specie à se diuersi. Præterea
 non datur ibi alia causa efficiens a-
 quæ ex aëre genitæ, præter terram
 esse aliã inducentem vltimã dif-
 positionem; ergo illi debet tribui ta-
 lis effectus, tamquam causæ efficien-
 ti, & non solum materiali. Probatur
 tertio, quia maiorem virtutẽ habet
 vnũ elementum ad producendum
 aliud, quã mixtam, præsertim infi-
 mi ordinis, qualia sunt ferrum, & la-
 pis, sed hæc possunt producere elemẽ-
 tum ignis, quod constat specie differ-
 re ab eis; ergo à fortiori poterit vnũ
 elementum producere aliud specie
 à se diuersum. Probatur minor, quia
 per collisionẽ ferri, & silicis genera-
 tur ignis, qui non potest tribui alteri

51

tamquã efficiẽti, cũ nihil tibi reperitur, à quo possit ignis generari: nisi velis recurrere ad causas vniuersales, quod videtur absurdum.

52.

Nostra sententia opposita est, & tria asserit. Primum est, quod nullũ elementum possit producere aliud specie à se distinctum tamquã causa efficiẽs per se. Probatur primo, quia vnum elementum non potest producere aliud specie distinctum tamquam causa vniuersalis, neque tamquam causa æquiuoca: ergo non potest esse causa efficiens eius. Euidẽs est consequẽtia, quia causa efficiens adæquate dividitur in vniuocam, & æquiuocam secundum communem consensum totius scholæ. Antecedens etiã per se notum est de causa vniuoca, quia hæc solum se extendit ad productionem effectus eiusdẽ speciei. Probatur autem de æquiuoca, quia causa æquiuoca duo habere debet respectu effectus. Primum, quod sit essentialiter eo perfectior. Secundũ, quod eũ contineat eminenter. Et ex primo sequitur euidenter, quod elementa minus perfecta nõ possunt esse causæ æquiuocæ elementi perfectioris, ut terra respectu ignis, sicque de reliquis imperfectioribus. Ex secundo vero sequitur, quod etiã perfectiora nõ possint esse causæ æquiuocæ imperfectiorũ. Probatur consequẽtia, quia nõ continent ea eminenter, ut ignis nõ continet terrã, neque aquã, ut ex duobus cõuincit potest. Primo ex parte formæ substantialis cuiuslibet elemẽti perfectioris, quæ particularis est, & limitata ad propriã speciem, ut cætera corpora sublunaria, etiam lóge perfectiora elementis, quæ licet perfectiora sint alijs corporibus inferioris ordinis, ut homo perfectior equo: animalibus, nullum tamẽ continent eminenter; neque producere pos-

sunt; quia cõtinere eminenter inferiora corpora solũ cõuenit vniuersalibus corporibus, ut cælestibus, à quibus ideo producti possunt. Secundo, ex parte dispositionũ, quia euidenter est nullã causam efficiẽtẽ posse producere formã, vel educere eã de potẽtia materiæ, nisi possit materiã sufficienter disponere pro tali forma in ea introducẽda; sed nullũ elementũ potest inducere in materiã dispositiones sufficientes pro forma alterius specie à se diuersi. Introducẽda: ergo euidẽs est, non posse illud producere tamquam causam eius efficiẽtẽ. Probatur minor, quia nullum elementum continet dispositiones sufficientes alterius specie diuersi: ergo nõ potest materiã disponere pro forma eius recipienda.

53.

Asserit secundo nostra sententia; quod nec duo elementa possint esse causa efficiẽs per se elemẽti tertij, quod de duobus elemẽtis symbolis docuit expressè Arist. c. 4 & est per se euidenter. Nã cũ conueniãt in vna qualitate: & in duabus alijs cõtrarietur, vel corrumpitur illa, in qua cõueniunt, & remanent duæ cõtrarietates, & tũc nullũ generabitur elementum, quia ex contrarijs qualitibus constare non potest, vel corrumpuntur duæ contrarietates, & remanet cõmunis, ex qua minus potest constare elementum, quod ex duabus saltẽ cõstare debet. Quod vero non possit ex duobus elemẽtis dissimilibus generari tertium, probatur eisdem ferẽrationibus. Prima, quia nullum ex his elemẽtis continet eminenter aliud specie à se diuersum; ergo nec vtrũque simul potest illud continere. Antecedens iam probauimus. Consequẽtia vero sic probãda est. Primo, duo elementa simul concurrentia non efficiunt vnum tertium per se substantialiter

per-

perfectius singularis eminenter aliquid continens, quod non contineret singularia per se: ergo nec possunt tertium elementum effectiue producere. Secundo, quia nullum corpus potest continere aliud eminenter, nisi ratione eminentioris formæ: sed constat duo elementa simul sumpta non habere eminentiorem formam, sed duas tantum eiusdem ordinis: ergo non possunt eminenter continere aliud elementum specie distinctum ab utroque, neque illud producere. Et si dicatur posse illud producere tamquam partialis causæ: ita ut singula disponant materiam secundum utramque qualitatem requisitam, & ideo sufficienter disponatur ab utroque. Probo hoc esse falsum. Primo, quia tales dispositiones non producantur per se in ordine ad formam tertij, sed ad proprias: forma vero tertij per accidens sequitur: ergo non sunt causa per se. Secundo, quia formam elementi generandi in materia introductam naturaliter, & necessario sequitur qualitas in summo gradu, ut formæ æris summa humiditas, sed talem qualitatem in summo gradu neque continent, neque possunt producere duo elementa dissimibola, etiam ut partialis causæ: ergo nec tertium elementum continebunt, aut producent tamquam causæ efficientes, ut ignis, & aqua non habent summam humiditatem æri propriam: ergo nec possunt eam producere, & ex consequenti, neque formam substantialem eius. Probaturs tandem, quia quomodocumque duo elementa concurrant, non possunt esse causa per se alterius elementi ab utroque distincti quia præter intentionem utriusque sequitur: ergo ad summum possent esse causa per accidens. Probaturs antecedens, quia quodlibet intendit

per se assimilare sibi passum, & sibi simile producere: ergo quodcumque aliud à se diuersum sequitur per accidens.

Asserit tandem nostra sententia, nullum corpus mixtum posse producere elementum, tamquam efficiens causam per se. Quod probari potest hoc modo. Nullum mixtum, ut tale continet eminenter elementa: ergo nec potest tamquam efficiens causa ea per se producere. Antecedens probatur, quia si mixtum contineret eminenter elementum, vel formam eius, necessario deberet continere dispositiones necessarias, easque inducere posse in materiam, ut illis medijs educeret eandem formam de potentia eius; sed nullum mixtum, ut tale continet dispositiones necessarias pro forma elementi: ergo nec potest eam educere de potentia materiz, nec elementum producere. Probaturs minor, quia qualitates sufficienter disponentes pro forma elementi debent esse summæ intensiois, vel prope summæ, aut certe magnam habere intensioem; sed nullum mixtum habet primas qualitates sub magna intensioe, sed remissas, & temperatas: ergo non potest disponere materiam pro forma alicuius elementi introducenda.

Restat igitur, vnum elementum solum posse esse causam efficientem per accidens alterius specie distincti, vel aliquo modo materialem inducendo aliquam dispositionem in materia pro forma talis elementi introducenda; & insufficientem quidem, ut in solutionibus argumentorum explicabitur.

Ad testimonium Aristotelis referendo, intentum eius solum fuisse probare aduersus antiquiores Philosophos, quod elementa sint transmu-

55

54

56

tabilia; ita ut quodlibet possit corrūpi ab alio, atque etiam corrumpere aliud; & ex quocumque possit etiam quodlibet generari per se. In quo cōstitit circulus elementarium generationum; sed ex hoc non sequitur vnum esse efficiētem causam per se alterius distincti à se specie, sed solum, quod ex quocumque tamquam ex termino à quo possit aliud generari.

Ad primum argumentum concedendum est antecedens primi entis mematis; quod primæ qualitates sunt quasi virtutes seminales elementorum; sed distinguendū consequēs, quod agens potens eas producere, poterit etiam producere elementa ipsa: nam si possit vtramque qualitatem convenientem eidem elemento producere in eo gradu intensiōis, quo sequuntur naturaliter formam elementis in materia, vel certe in eo, in quo sunt dispositiones sufficientes in materia ad introductionem formæ eius, poterit elementum ipsum producere; non tamen ex eo, quod possit vnā tantum; præsertim si non sit prima, quæ conuenit elemento in summo gradu, quod vero nullum elementum hoc possit, probauimus, & ideo nō sequitur, quod possit producere elementum distinctum à se specie.

57 Ad secundum concessa maiori & minori, neganda est consequentia, quod terra sit causa efficiens per se aquæ productæ ex aëre; sed solum est efficiens per accidens, in quantum inducens frigiditatem, ut aërem in se conuerteret, per accidens consecuta est productio aquæ; nec sufficeret, terram produxisse frigiditatem, etiā per se ordinatam ad generationem aquæ, ut esset causa efficiens eius, quia non ex vi solius frigiditatis, nisi

si humiditate præsupposita in materia, (cuius constat terram non fuisse, nec potuisse esse efficiētem causam) consecuta est generatio aquæ, quia, ut aliquid dicatur educere formam de potentia materiæ, & producere compositum, non satis est aliquam inducere dispositionem in materia conuenientem formæ, nisi inducat sufficientem, ita ut eam necessario sequatur forma, integra requiritur dispositio: ergo ut agens sit causa formæ, necesse est, ut integram possit producere.

Et si dicatur ex hac solutione saltem sequi, quod duo elementa possint esse causa tertij. Probatur consequentia, quia vtrumque simul, tamquam vna causa totalis poterit vtraque qualitatem producere, & consequenter integram, atque completā dispositionem materiæ, & ideo educere formam de potentia eius, & producere compositum, ut si ignis, & aqua inter se agant, & corrupta frigiditate aquæ, & siccitate ignis permanent in materia humiditas, & calor, quæ sunt propriæ dispositiones aëris. Respondeo in tali casu vtrumque corrumpi, quare evidens est, neutrum esse posse causam tertij, cum iam nō sint, dum tertium sequitur, neque aliquid eorum permaneat præter nudam materiam, quod autem non est, nullam potest efficiētiā habere. Si vero corrumpatur aqua, & permaneat solus ignis, neutrum potest esse causa per se aëris propter duo. Primum, quia præter intentionem vtriusque sequitur: ideo solum possunt esse causa per accidens. Secundum, quia de aqua non permanet certum est, & de igne non minus certum, cum nō inducat sufficientes dispositiones. Quod vero humiditas aquæ permaneat,

neat, quæ est virtus eius, non sufficit, nam præterquam, quod non est sufficiens dispositio pro forma aeris, nec potest esse causa efficiens, etiam instrumentalis, quia licet virtus ætatis in eo existens sit causa efficiens instrumentalis substantiæ, quæ generatur, sed dispositio producta in materia solum potest esse causa disponens, quæ ad materialem reducit, ut in primo libro probauimus.

59

Ad vltimum de generatione ignis ex aere per collisionem ferri, & silicis negandum est, quod ab his corporibus mixtis producatam tamquam à causis efficientibus per se. Nam siue producatam ignis ex eo, quod extitit iam aer per admixtionem terræ exhalationis, & distractus ad maiorem locum per impulsum ei impressum ab eisdem corporibus, & ideo nimis rarefactus, & per rarefactionem dispositus ad suscipiendum intensiorem calorem causatum per accidens ex motu: quæ dispositiones sufficientes esse censentur ad introductionem formæ ignis in eadem materia aeris. Siue producatam per siccitatem causatam in aere ab eisdem corporibus, nempe lapide, & ferro, & per nimium calorem, & raritatem ei impressam per motum. Aut non producatam ex materia aeris, sed ex materia alicuius exhalationis terrestris in poris eiusdem silicis inclusæ. Vel tandem ex materia alicuius particulæ eiusdem lapidis, quæ intensam siccitatem habeat, ut ostendit eius durities, & cuius calor intendatur per motum. Quocumque inquam ex his modis fiat, non potest fieri à ferro, & lapide tamquam à causis efficientibus per se, sed omnino per accidens, quia non sunt causa per se intensionum dispositionum; quid-

60

quid enim caloris, raritatis, aut siccitatis producunt in aere per motum, per accidens efficiunt, quia motus non est causa per se caloris, vel altitudinis, sed solum per accidens, ut per se notum est, & consequenter, neque corpora ipsa per collisionem, quæ motus localis est. Causatur per se educens formam ignis de potentia huius, vel illius materię, & producens consequenter ignem ex ea sunt virtutes cælestes, ad quas pertinet supplere omnes defectus particularium causarum. Constat autem nullam dari particularem causam per se effectus producti in casu isto: ergo necesse est ad vniuersales recurrere: quemadmodum recurritur necessarium in generatione animalium imperfectorum ex putrefactione terræ: habent autem influentia cælestes virtutes producendi elementarem constet posse ab eis produci, & in diuersis casibus verè producti omnes primas qualitates, quæ sunt dispositiones sufficientes pro formis elementorum, & eas consequuntur naturaliter in materia. Et quod de igne productum in casu isto dicimus, dicendum est de elementis productis ex materia aliorum, ita ut quotiescumque ex vno elemento, vel duobus producatum aliud diuersæ speciei, causa per se educens formam de potentia materię, & producens tale elementum sint cælestes virtutes, quia nec elementa ipsa, (ut probauimus) possunt esse causa efficiens principalis per se, neque instrumentalis per dispositiones in materia remanentes, quas probauimus, non posse efficienter concurrere ad introductionem nouæ formæ, nec expulsionem antiquæ, sed solum in genere causæ materialis.

CA

CAPVT VII.

Textus Aristotelis.

DE elementis autem ex quibus corpora constituta sunt, &c.

Breuis expositio sextus.

I Capite præfenti agit Aristoteles de generatione mixtorum ex elementis, & hoc est intentum eius. Diuiditur autem in tres partes. In prima, proposito dubio de generatione mixtorum ex elementis, refert duas opiniones iuxta quas poterit dubium solui; ostenditque difficultatem vtriusque. In secunda parte soluit dubium iuxta veriolem. Et tandem in tertia docet, & probat quodlibet mixtum constare quatuor elementis.

Propo nit ergo dubium, an, & quomodo mixta possint generari ex elementis. Pro cuius solutione præsupponendum esse ait, duplicem fuisse opinionem de elementis. Vna eorum, qui asserunt elementa omnia habere communem materiã, & ideo esse transmutabilia; immo eo ipso, quod transmutabilia sunt, necessariũ esse, vt habeant communem materiam. Altera fuit Empedoclis negantis elementa esse transmutabilia secundum substantiam, & consequenter integra concurrere ad compositionem mixti secundum materiam, & formas substantiales, sed diuisa in partes minutissimas, & secundũ eas permixta. Sed arguit aduersus vtramque opinionem, vt difficultatem eius ostendat. Et primò aduersus hanc secundam, quia ex ea, a tria sequitur inconuenientia. Primum est, quod

nec daretur vera mixtio, neque corpus vere mixtum, sed vtrunque secundum solam apparentiam; & ideo respectu imperfectioris sensus non percipientis distinctionem partium minimarum diceretur mixtum; non secundum apprehensionem scilicet perfectissimi, qui eas distingueret, perciperetque non esse mixtas. Secundo inconueniens est, quod etiam si daretur verum mixtum, non posset saltem dari in eo similes partes, vt caro, & os, quod probat, quia partes istæ sunt homogeneæ, & eiusdem rationis, sed elementa secundum proprias substantias sunt diuersæ rationis; & vt sic diuersa ea componunt: ergo impossibilis est talis compositio. Tertium vero inconueniens sequitur ex ea, quod non ex quacumque parte mixti possent generari omnia quatuor elementa, sed ex vna parte vnum, & ex altera alterum, quemadmodum si ex vna parte ceræ fiat circulus, & ex altera figura pyramidalis, quæ probauit esse falsa capite 10. primi libri docet, quod sicut quælibet pars mixti est mixta, & ideo constat quatuor elementis; ita ex quacumque possunt generari quatuor elementa, quemadmodum ex qualibet parte ceræ potest formari quælibet figura. Ex quibus sequitur iuxta hanc opinionem non posse ex elementis generari mixtum.

Sed arguit etiam aduersus aliam, probatque nec iuxta illam esse possibilem generationem hoc modo. Dum elementa concurrunt ad generationem mixti, vel corruptur omnia, vel aliquid tantum, & permanet aliud. Si dicatur primum, sequitur nihil permanere ex elementis in mixto præter solam materiam, ex sola autem materia non potest fieri mixtum; & iam quod fieret per introductionem

tionem

tionem formæ mixtæ, nihil commu-
ne haberet mixtum cum elementis,
cum materia illa elementorum tan-
tum sit, non mixtæ. Si vero dicatur se-
cundum, sequitur non dari mixtio-
nem veram, sed quæ vocatur mixtio,
erit corruptio vnius, & generatio al-
terius, sicut dicitur generatio ignis ex
aere, aut quid simile: quare nec iuxta
hanc opinionem poterit mixtum ge-
nerari ex elementis.

In secunda vero parte respondet du-
bio propositio duobus præsuppositis,
quorum primum est, quod quatuor
primæ qualitates, quæ sunt virtutes
elementorum, habent latitudinē in-
tensionis, & remissionis. Præsuppo-
nit secundo; dupliciter posse aliquid
esse, aut denominari calidum, sicque
de cæteris qualitatibus; vno modo ac-
tu, & simpliciter, quando habet in
se totam latitudinē caloris, hoc est,
totam eius intensionem, vt ignis, dū
est in sua naturali dispositione diet-
er actu, & simpliciter calidum, & ca-
lidum hoc modo sumptū solum est
frigidum in potentia, quia nihil ca-
loris, actu habet, sed habere potest. Se-
cundo modo aliquid dicitur calidū,
actu quidem, non tamen simpliciter,
sed secundum quid, quia aliquid ca-
loris habet actu; & quod ita calidum
est, potest etiā aliquid frigoris habe-
re actu, & vocabitur calidū frigidū.

His suppositis respondet dubio hac
distinctione: elemēta duobus modis
applicari possunt ad agendū. Primo,
ita vt omnino vnū superet aliud. Se-
cundo, ita vt nō omnino, sed secundū
diuersas qualitates, ac secundū quā-
dam proportionē vnū superet aliud,
& superetur ab eo. Et si applicentur
primo modo, non sequetur mixtio,
sed generatio vnius, & corruptio al-
terius. Si vero secūdo modo, ita agēt,
& patietur, vt propriæ qualitates eo-

rum remittantur, & ad certum gra-
dum attemperentur; sub quo tempe-
ramento conservari non poterunt,
quia in maiori gradu intensionis po-
stulant qualitates ad sui cōservatio-
nem; corrumpentur ergo, & introdu-
cetur in materia eorum forma mix-
tæ, cuius dispositio conueniens sunt
quatuor ipsæ qualitates sic attempe-
ratæ; & cum qualitates istæ attempe-
ratæ habeant latitudinem intensionis,
secundum eam habet latitudinem ta-
le temperamentum; nam attempera-
ri possunt, ita vt calor vno gradu, aut
dimidio, aut minori parte intensio-
nis excedat frigiditatem, vel vt exee-
dat duplici gradu, vel vno cum dimi-
dio, vel cum minori parte. Et eodem
modo potest frigiditas excedere ca-
lorem; sicque de humiditate, & siccitate;
& secūdo hos excessus actiuos,
& passiuos diuersa sunt temperame-
ta, & secundum diuersa temperame-
ta introducitur in materia elemēto-
rum forma huius mixtæ, vel illa, quæ
tale, vel diuersum temperamentum
postulant; & generantur diuersa mix-
ta. Et his modis potest mixtum fieri
ex elemētis per veram inxtionem
iuxta primā opinionem in principio
capitis adductam, quæ propria est ip-
sius Aristot. & vera. Secundū opinio-
nem vero Empedoclis nullo modo
fieri potest vera mixtio, neque verum
mixtum ex elementis, vt argumento
illo ad tria impossibilia ducte proba-
tum est, quod ideo non soluit, quia
conuincere arbitratrur illam opinio-
nem esse falsam.

Sed respondet duplici argumento
contra propriam sententiam à se pro-
posito. Et ad primum ait conceden-
dum esse, quod elemēta applicata ad
mixtionē non omnino corrumpuntur,
sed per mutuam actionē, & reactionē
remitti virtutem, vel qualitatem,

aut qualitates eorum, ita vt sub ea sic remissa conseruari non possint, & ideo omnia corrumpuntur, & generantur mixtum, cuius propria dispositio sunt quatuor qualitates ad tale gradum remissum attemperatæ. Negandum vero est solam materiã elementorum permanere, quia etiam permanent qualitates, quasi refractæ, aut remissæ, eadem quidem secundũ speciem, vel numerum iuxta diuersas opinioniones de subiecto accidentiũ. Ad secundum, negandam quoq; esse consequentiam docet, quod mixtũ non fiat ex elementis, neque elementa ex mixto, quia materia elementorũ comunicatur mixto, & præter materiã qualitates attemperatæ disponentes eam ad introductionem formæ substantialis eiusdem mixti, & ratione vtriusq; vere, & proprie dicitur mixtum fieri ex elementis: & cum elementa per propriam materiam, & virtutes proprias permaneant in mixto, vere, & proprie etiam dicitur ex mixto fieri, dum per corruptionem conuertitur in elementum.

CAPVT VIII.

Textus Aristotelis.

OMnia autem mixta corpora quantumque circa mediũ locũ sunt, &c.

Breuis expositio textus.

Breue admodum est caput hoc, cuius intentũ est probare, quod mixta omnia contineant quatuor elementa. Diuiditur autem in duas partes. In prima probat latentiam duplici ratione. In secunda vero docet inter elementa omnia solum igne au-

trieri. Probat ergo in prima parte, quod in mixto sicut omnia quatuor elementa secundũ proprias virtutes. Mixta, quæ sunt in terra, constant quatuor elementis: ergo idẽ est de cæteris. Antecedens sic probat. Hæc mixta constant terra, & aqua: ergo etiam aere, & igne, quæ sunt eis contraria. Consequentiam probat, quia generatio ex contrarijs debet fieri; & contraria idẽ subiectum respiciunt, circa quod posunt se expellere. Antecedens vero sic ostendit. Hæc mixta conseruantur in terra, & ad illã mouentur naturaliter, si separata sunt: ergo participant naturam eius, quia simile à suo simili conseruatur, & ad ipsum naturaliter mouetur. Terra vero sicca admodũ est, & ideo quasi coagulari indiget, vt figuram mixti recipere possit, & iuxta naturã eius consistente, ac terminabile fieri, ita vt nisi humido foueatur, conuertatur in puluerem: hæc autem ab aqua debet accipere, quæ non solum humida est, sed partes terræ subintrare, & quasi peruadere potest: quod non habet aer, etiã si in summo gradu sit humidus, & ideo necesse est, mixta non solum aqua, sed terra consistere; igne vero, & aere, quia contrarij sunt. Secundo probat ex nutritione per quam producit pars substantiæ similis eidẽ substantiæ viuenti, cui su peruenit, & producit per conuersionem alimenti: ergo alimentũ eisdem constare debet, ac substantia corporis viuẽtis; vt ita verũ sit, quod ex eisdẽ nutrimur, ex quibus geniti, vel cõpositi sumus; sed nutrimentum cõstat quatuor elementis; ergo etiam mixtũ, quod ex eo nutritur. Minorẽ probat argumento à maiori in plantis; nam si aliquod esset alimentum simplex, maximẽ alimentum plantarum, quæ magis terrestres sunt, & ideo alimento maximẽ ad terræ simplicitate.

1. plicitatem accedente nutrirī debent; sed alimentum plantarum constat quatuor elementis: ergo quodcumque aliud Minore probat experientia agricultorum, qui, ut plantas nutriant, ac foueant, aquam terræ permiscēt, ut ex utraq; permixta alimentis eis præparent, & applicēt. In secūda parte docet ignem solum inter elementa nutrirī. quod probat, quia nutritum se habet ad nutritum tanquam materia, cū in ipsum conuertatur: nutritum vero quasi forma eius est, cū ei præbeat formam: sed ignis inter omnia elementa est formalis: ergo maxime conuenit ei nutrirī. Minore probat ex motu eiusdem ignis, per quem tendit in orbē Lunæ, qui quasi forma est corporum sublunarium, cum ea terminet, atque contineat. Vnde sequitur ignem ei esse simile, quia vnumquodque mouetur naturaliter in suum simile tanquam in terminum sui motus; & ideo esse formalem, sicut ille formalis est. Nutritio vero, quam asserit Aristoteles conuenire igni, non est propria, quia nō fit per intus sumptionem, sicut nutritio viuentium, sed per iuxta positionem pabuli.

TRACTATUS DE
mixtorum tēperamentis.

QVÆSTIO I.

Quidnam sit, vel in quo consistat temperamētum mixtorum.

8. TEMPERAMENTUM mixti (ut à nominali significatione incipiamus) vocatur congrua illa dispositio, quæ forma substantialis mixti corporis

postulat, & introducatur, & conseruetur in materia De qua merito dubitamus, qui inā sit vel in quo consistat: Præsupponendū est autem non consistere in proportione primarum qualitatum formaliter sumptā pro relatione. Nam tēperamentum mixti significat congruam dispositionē præcedentē in materia pro introductione, & cōseruatione formę substantialis eius; sed relatio nihil ad disponendam materiā conserit, & longè minus ad conseruationē, quia nec materia præparatur relationibus ad suscipiendam formā; nec forma cōseruetur relationibus, sed qualitativis: ergo temperamētum non in relatione, sed in qualitate vna, vel multis consistere debet. Secūdo, quia in mixtis dantur contraria tēperamenta, per quæ agere possunt, & pati: sed relatio contrario caret, & actiua non est: ergo in ea non consistit tēperamentum; sed in qualitativis vtriusque habentibus.

Quo supposito prima opinio tenet 9 temperamentum mixti esse vnā simplicem qualitatem distinctam à primis, quæ ex corruptione earum sequitur. Itaque sicut in mixtione corrumpantur formę substantiales elementorum, & succedit eis vna forma substantialis mixti, in qua virtute cōtinentur, ita corrumpitur omnino qualitates elementorum, ut non remaneant in mixto, neque exdem numero, neque specie, sed eis succedat vna qualitas distincta, in qua virtute continentur. Ita Auicena 1. Sufficientia cap. 10. Albertus Magnus 2. Physic tract. 1. cap. 1. Scotus in 2. distinct. 11. quæst. vnica. Dicitur Thomas in his Commentarijs lect. 24. ad finem. Probatu primo ex dispositione corporis viuētis, nā effectus ad eos diuersi, qui sūt ab anima, calore, & naturali tanquam instrumento eius,

non possunt fieri per solam proportionem primarum qualitatum, etiã si diuersa hæc sit in partibus heterogeneis uiuentis: ergo necesse est ponere diuersas quali ares in diuersis partibus pro diuersis effectibus præstantis. Probatum minor, quia etiam si eadem esset, vel diuersa proportio primarum qualitatum in pede, aut brachio, quæ est in stomacho, non fieret in eis chylus pro sanguinis productione: ergo ponenda est peculiaris qualitas distincta à primis, immo distincta in singulis membris corporis uiuentis, ut produci in eis possint effectus adeo diuersi. Secundo, quia si temperamentum mixtum consisteret in proportione primarum qualitatum, in indiuisibili consisteret, cum proportio consistat in indiuisibili, sicut æqualitas; sed temperamentum non potest consistere in indiuisibili: ergo neque in proportione primarum qualitatum, sed in qualitate ab eis distincta habente latitudinem. Probatum minor, quia si temperamentum consisteret in indiuisibili, quælibet mutatio alicuius primaræ qualitatis secundum intentionem, etiam minimam dislocaret temperamentum naturale mixtum: & cum sanum sit corpus, dum habet temperamentum sibi naturaliter debitum, sequitur sanitatem quoque consistere in indiuisibili; & ideo statim, ac tantisper calor incenditur, vel quælibet alia qualitas sanitatem amittere, morbumque incurrere, quod est contrarium communi consensui Medicorum omnium, atque euidenti experientia; uam experimus sæpe hominem per excessum motus, vel alia de causa nimis incallescere, & tamen nec debitum temperamentum amittere, nec præhabitam salutem.

Secunda opinio nõ tollit quatuor qualitates primas à mixtis, sed adde præter illas alteram, ita ut illæ quasi fundamentum eius sint, temperamentum uero non consistat formaliter in proportione illarum, sed in quinta illa qualitate. Pro hac nullum auctorem inuenio, sed solum ratione hanc non contemnendam. Si temperamentum mixtum consisteret in sola proportione primarum qualitatum, sequeretur passim interire quodlibet mixtum, quod est absurdum. Probatum consequentia, quia proportio primarum qualitatum debilis est, & parum firma, facileque mutatur à causis extrinsecis, ut quæ adeo, ut propter nimiam intensionem caloris, facile extinguitur frigus, & è contra propter intensionem frigoris extinguitur calor, sed una qualitate extrinsecâ, extinguitur omnino temperamentum, in proportione omnium consistens, & consequenter extinguitur mixtum, non ualens consistere sine temperamento, quo medio conseruatur forma in materia: quare necesse est ponere quintam qualitatem sua uirtute continentem omnes quatuor, in qua consistat temperamentum, & per quæ possint defectu omnes primarum reparari, & quælibet earum si nimis remittatur intendi, & corroborari; & ita diu conseruetur temperamentum in eisdem primis qualitatibus fundatum, & ex consequenti mixtum.

Tertia opinio est quasi mediâ inter has duas extremas, nã ex una parte tollit à mixto quatuor primas qualitates elementorum. Ex altera uero ponit duas alias, uam mediâ inter calorem, & frigus; & alterâ inter siccitatem, & humiditatem. Ita hæc omnia quatuor huius libri. Fundamentum huius sententiæ est quia per has qualitates medias commodius possunt fieri

II

IO

12.

effectus omnium primarum qualitatum, quam per ipsas primas; quæ ratione contrarietatis formalis, quæ habent, possunt ab alijs agentibus intendi, & remitti, & ideo intensiores, vel remissiores effectus præstare, quam naturæ corporis mixti conveniat.

Ultima opinio tenet temperamentum mixti consistere in proportionem primarum qualitatum, nec præter eas aliam qualitatem ponendam, quæ sit temperamentum. Ita Marsilius q. 1. huius libri. Fernelius lib. 1. Philosoph. c. 3. Toletus q. 18. huius libri, Conimb. c. 8. huius libri. q. 1. ar. 1. & est communis inter recentiores, & tamquam probabilior tenenda. Et in primis videtur expressa D. Tho. 1. p. q. 76. ar. 4. ad 4. ubi nullam aliam qualitatem præter primas temperatas ponit, quas dicit esse sufficientem dispositionem pro forma mixti. Sed probatur ratione. Primo aduersus primam sententiam, quia temperamentum non est aliud, quam debita dispositio, per quam conferuatur forma in materia, sed debita hæc dispositio conferuans non potest esse aliud præter primas qualitates attemperatas ad certum gradum: ergo in hac proportionem, seu temperie primarum qualitatum, & non in alia qualitate superaddita consistit temperamentum. Probatur minor, quia per eandem dispositionem conferuatur forma in materia, per quam Introducitur in ea, quia introductio ordinatur ad conferuationem; sed primæ qualitates, ita proportionatæ sunt conueniens, & naturalis dispositio pro forma mixti introducenda, atque etiam sufficientes, ita ut non sit necessaria alia qualitas disponens præter illas: (quod etiam fatentur aduersarij), cum nemosis, qui aliam qualitatem præter

quatuor primas ponat ad introductionem formæ mixti (necessariam) ergo nec alia debet poni pro eadem conferuanda, & ideo nec pro temperamento mixti. Secundo, quia Medici omnes, immo & omnes Philosophi asserunt viuentia omnia corporea ex propria natura asserere secum internam causam morborum omnium, atque etiam senectutis, & corruptionis, & hanc causam esse, quod ex contrariis, & inter se pugnantibus sit compositum: quod patet esse falsum, si vna tantum qualitas sit temperamentum eius, & primas qualitates elementorum non habeat, quia contrarietas in vno solo non saluatur, sed duo extrema, ut minimum requirit. Et si dicatur qualitatem illam virtute continere contrarias. Probatur id non sufficere, quia sicut non est sibi contraria propter virtutem continentiam contrariorum, ita non potest esse principium corruptionis, quæ in sola contrarietate consistit. Tertio, ad mutuam actionem, & passionem; ad mutuamque actionem, & reactionem, atque etiam veram passionem, & corruptionem, necesse est ponere in mixto qualitates formaliter contrarias, quales sunt primæ elementorum, quæ si non ponantur, non poterit resistere elementis in se agentibus, sed in instanti eorum periret ab eis. Probatur aperte, quia formalis, & actualis resistentia non potest dari, nisi inter formaliter, & actualiter contraria; sed illa qualitas non est actu, & formaliter contraria alicui: ergo per illam non potest actu, & formaliter mixtum resistere elementis.

Probatur deinde, quod non detur quinta qualitas, quæ sit temperamentum ex illis in mixto, cum quatuor primis contra secundam opinionem, quia operationes qualitatum ele-

mentorum, proprias exercere potest mixtū per primas qualitates; immo per has potest resistere contrarijs, & se defendere ab illis, & non per illā; vt probauimus: ergo superflua est talis qualitas, quia sine necessitate ponitur. Probatur consequentia, quia nec ad reparandos defectus primarum qualitatum requiritur; sed sicut in elementis ad recuperandam intensionem amissam cuiuslibet qualitatis non requiritur alia qualitas, sed virtute propriæ formæ substantialis, se reducit elementum ad intensionem sibi debitam, nisi impediatur; ita mixtum potest virtute propriæ formæ se reducere ad intensionem amissam suæ qualitatis; & hoc satis est, vt non facile extinguatur. Quod si contraria sint potentiora, extinguetur, quia corruptibile est: quare corruptio eius non debet pro inconuenienti adduci.

15

Probatur tandem nō dari in mixto duas illas qualitates medias inter primas pro temperamento mixto aduersus opinionē tertiam, quia per experientiam tactus cognoscimus mixtū habere calorem, & frigiditatem in suo statu naturali: sed mediæ illæ qualitates non possent causare sensationem caloris, & frigiditatis: ergo falsum est eas ponere pro extremis. Probatur minor, quia sicut solus formalis calor, vel lux potest sentiri per visum, & formalis sonus per auditū; ita solus formalis calor, & frigus possunt sentiri per tactum.

Ad primam argumentum primæ opinionis negandum est antecedens, quod non sufficiat diuersa proportio primarum qualitatum, vt per diuersa membra corporis viuentis possit anima per suas potentias, & instrumenta præstare effectus diuersos. Sed vera sunt diuersi effectus in diuersis

partibus propter diuersum temperamentum primarum qualitatum, simul cum secundis ex eo procedentibus.

Ad secundum concessio antecedens est, quod naturale temperamentum in indiuisibili consistat, neganda est prima consequentia, quod per quæcumque excessum caloris, aut frigus ex illis causis prouenientē dissoluatur, nā eū temperamentum sit secundum se permanens, cū sit dispositio naturalis corporis, non quicumque; excessus ex causa facile superueniente, & cito transiente procedens, dicitur illud dissolueri, nā statim à propria natura reducit ad naturalem statum: quod si diuturnus sit, dissoluetur quidem, & mixtum non habebit statū naturalem, sed violentum, & censetur esse in via ad corruptionē. Secunda vero consequentia de sanitate, & morbis concedenda est; sed distinguendum consequens; nam sanitas, & morbus dupliciter possunt sumi, nempe in rigore Philosophico, & sic verū est sanitatem in indiuisibili consistere, & per quælibet excessum, vel defectum intensionis ex causa aliquantulum permanente procedens, tolli, & morbum incurri. Sed nō sumitur sub hac Physica formalitate à Medicis, sed prout notabiliter lædit, vel proxime lædere potest operationes corporis, & membra eius grauare, ne proprias possint functions, aut munera exercere. Et hoc modo potest forte vocari morbus practice: ille vero videtur esse morbus quasi speculatiuus tantū, de quo eura est Medicis solū in gymnasijs, ubi de natura eius disputant. De morbo vero in alia acceptione agunt Medici cum infirmis, & ideo hunc solum cōtinui modo loquendi morbum vocant, ex quo potest eis lucri aliquid prouenire. Fundamentis vero aliarum opinionum satisfacimus

in

in confirmatione nostræ, & ideo nõ oportet solutiones repetere.

QVÆSTIO II.

An detur in mixtis temperamentum æquale ad pondus?

17 **D**Vplex temperamentũ distinguit Medici, atq; Philosophi; vñ vocant temperamentum iustitiæ, vel æquale quoad iusticiam; & est illud, quod constat primis qualitibus in eõ gradu intensiõis, aut in ea proportione, quæ cõueniens est formæ mixti, etiã in gradu inæquali contineat omnes qualitates. Ideo enim vocatur temperamentũ iustitiæ, quia quod debitũ est alicui, ex iustitia ei cõferretur: ergo illud temperamentũ, quod debitũ est formæ mixti, merito vocatur æquale, vel cõueniens quoad iusticiã. Aliud potest excogitari temperamentũ æquale ad pòdus, quod constat ex quatuor qualitibus in gradu intensiõis omnino æquali, nempe calore vt quatuor, frigiditate vt quatuor, & pariter de cæteris. Et de temperamento iustitiæ nulli dubium est, quin detur in mixtis; sed certũ est dari in omnibus, quæ sunt in statu naturali, hoc est naturæ suæ cõuenienti, ideo de solo temperamento æquali ad pondus querimus, an detur in mixtis, vel saltem in aliquo.

Et prima opinio negat omnino dari tale temperamentũ in aliquo mixto. Ita Auicena sent. 1. doct. 3. c. 10. Auerroes 1. lib. de cælo commen. 7. 10. Meth. cõm. 2. 1. 4. Meth. comm. 10. & 2. lib. de Gener. comm. 48. quæ sequitur omnes Arabes. D. Thom. in 2. dist. 19. q. vnica ar. 4. & in 3. di-

st. in. 16. q. 1. art. 1. Michael de Medina in sua Parenesi Cõsiliator dif. 18. & hæc ferè sequitur Tol. q. 1. huius libri, apertè asserens tale temperamentum vix dari posse in rerum natura. Probat Auerroes primo, quia ad mixtionem non possunt concurrere qualitates in æquali gradu intensiõis; ergo neque ad mixtum. Euidens est constquentia, quia temperamentum mixti resultat ex mixtione elementorum, per quam corrumpuntur: ergo si mixtio non fit ex qualitibus in æquali gradu intensiõis cõcurrentibus, nec temperamentum mixti potest ex eis in æquali gradu cõstare. Sed probatur minor, quia si qualitates elementorum concurrerent ad mixtionem in gradu intensiõis æquali, non sequeretur actio, nec fieret mixtio, quia ab æquali proportione nõ sequitur actio. Quod potest cõfirmari, quia vel mixta sunt perfecta, quæ constant quatuor qualitibus elementorum; vel imperfecta, quæ non omnes habent. Si perfecta, omnia sunt fortia, atque consistẽtia, in quibus prædominatur terra, vt patet in omnibus; quæ degunt in terra; sed prædominãte terra, debet prædominare qualitates eius, quæ sunt siccitas, atq; frigiditas: ergo repugnat in his mixtis dari temperamentum æquale ad pondus. Si vero sint mixta imperfecta, quæ non cõstant omnibus qualitibus elementorũ; euidẽtius patet prædominari in eis elementum, a quo extrahuntur, vel ex quo generantur, & ex consequenti qualitates eius, vt patet in vaporibus, in quibus prædominatur aqua, in quã facillè conuertuntur: in exhalationibus vero terra, vt probat siccitas inanimata carum; quare neque in his dari potest temperamentum æquale ad pondus.

18

15

19 His argumentis alterū longe diffi-
cilius addere placet, quia si detur tē-
peramentum mixti æquale ad pōdus
maxime in viuētibz, vel possibile
foret, non est dubium, quia perfe-
ctissimum esset, quia mixtis perfectis
simis conueniret, quælia sunt viuē-
tia; sed repugnat viuētibz: ergo
nulli mixto potest conuenire. Proba-
tur minor, quia viuētia habent par-
tes diuersas, per quas exercent diuer-
sas operationes, & ideo in his parti-
bus postulant temperamentum di-
uerſum, sicut animalia in corde, aut
lecore calore maximum propter
sanguinis, atque spirituum vitalium
generationem; in cerebro vero maxi-
mam frigiditatem, ut oportet ad ge-
nerationem spirituum animalium,
atque etiam ad species sensibiles reti-
nendas, operationesq; sensitiuas ex-
ercendas, sicq; de reliquis partibus
pro ratione suarum operationum: ergo
repugnat his mixtis temperamē-
tum æquale ad pōdus.

20 Secunda opinio est quorundam
Medicorum; inter quos refertur Hu-
go Senensis, qui quatuor videntur
temperamenta distinguere in ani-
mali. Primum vocat naturale inna-
tum, & est illud, quod fuit conue-
niens dispositio ad introductionem
formæ mixti in materia, & ideo sub
quo fuit genitum animal. Et hoc ne-
gant posse esse æquale ad pōdus.
Secundum temperamentum vocat
influxum, quia resultat ex influxu
quarundam partium in alias. Cum
enim corpus animalis diuersa hæ-
beat organa pro operationibus exer-
cendis valde diuersis, diuersa etiam
postulat temperamenta. In eis, quia
repugnat per membra iisdem tem-
peramenti exercere. Exemplum esse
potest in corde, & cerebro; nam illud
est quasi sanguinis, & spirituum vita-

lium officina, hoc vero quasi totius
sensationis, & spirituum animalium
fontis; ad species vero Intentiones
producendas, recipiendas, & retine-
das requiritur abundantia frigidita-
tis, sicque de cæteris membris, quæ
viciſſim se temperant membris cal-
dioribus frigidiora calefaciētibz, &
frigidioribus refrigerantibus calida.

21 Nihilominus secundū hoc tēperamē-
tū influxū afferunt animal magis ef-
fē calidum, & humidum, quàm frigi-
dum, & siccum: ex utroque autē hoc
temperamento videtur resultare tertium,
quasi mixtum, quia in æqualitate primi
temperamenti naturalis reducit
temperamentum influxum ad quā-
dam æqualitatem, quam in cute cir-
ca quam primo fit tactus ostendit a-
lium habentē omnes quatuor quali-
tates ad æqualem gradum intensio-
nis attemperatas. Vltimum tempera-
mentum dicunt esse quasi aggre-
gationem omnium qualitatum, vel
totius intensiois earum in partibus
animalis existentium. Et hoc dicunt
esse æquale ad pōdus in toto anima-
li, quia æqualis est intensio omniū
qualitatum, ita ut tantam habeat in-
tensionem caloris totum animal si-
mul accipiendo eam, quàm habet in
omnibus membris simul sumptis,
quantam habet intensioem frigi-
ris, & cæterarum qualitatum.

22 Vltima opinio concedit, naturali-
ter esse possibile temperamentum
æquale ad pōdus secundum primas
qualitates, ita ut ex omnibus in eodē
gradu intensiois constet. Auctor hu-
ius opiniois fuit Galenus lib. 1. de
temperamentis cap. 9. & lib. 2. cap. 1.
quibus locis non solum dari posse
tale

talem temperamentum docet, sed esse omnium optimum, quæ potest mixtū naturaliter habere, & ideo in specie humana, in qua reperitur mixtū perfectissimum dari. Ita sentit ut eū Galenus Fernelius lib. 8. Physiologiæ cap. 4. Thomas de Garuio in summa titulo 1. de complex. q. 9. Vailesius lib. 1. Controuers. c. 7. Isaacus cap. 1. dleitarum vniuersalium, & Medii omnes, Marcellus, & Saxonia vbi supra, Coninib. 2. lib. de Gener. cap. 8. q. 1. art. 1. & est communis inter recentiores Philosophos, & videtur nobis tamquam probabilior sequenda, ad quam reduci potest alia sententia distinguens temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates alteratiuas, & motiuas, negansq; posse dari vtramq; simul, & concedens quod naturaliter possit dari, quodlibet separatim ab altero, quā tenent Alberus Saxoniz q. 11. huius lib. & Mar. q. 15. & de qua agemus inferius.

23

Procius autē explicatione distinguenda sunt temperamenta mistorū secundum genera, species, & indiuidua, sicut distinguit ea Galenus vbi supra, nō quod qualitates ipsæ, quibus temperamenta constant differre posse genere, aut specie, cū constet solum posse differre temperamenta secundum diuersos gradus intensiōnis, aut remissionis earum dē qualitatis, qui non possunt efficere differentiam specificā, sed distinguntur diuersa genera, & species temperamentorū, quia cū ratio temperamenti consistat in proportione primarū qualitātū, diuersi modi quibus proportionali possunt, dicuntur diuersa temperamenta genere quidem, si sint vniuersales, sub quibus minus alij vniuersales, minusq; diuersi continentur: specie vero, si sub vniuersalioribus conti-

neantur immediatē, & sub se contineant alios minus diuersos, minusq; vniuersales ad similitudinē indiuiduorū. Ad nouem igitur temperamentum reduxit Galenus omnia, quæ naturaliter possunt conuenire mixtis corporibus. Ex quibus primum est quasi athoma species, & octo alia quasi genera (quia equalitas intensiōnis in omnibus qualitatibus consistit in indiuisibili, & ideo non habet sub se alias temperamentorum species, sed solū indiuidua.) Sub quibus plures comprehendantur temperamentorū species, & sub speciebus plura temperamentorum indiuidua, hoc ferē modo Vel temperamētum est omnino æquale, hoc est constans omnibus qualitatibus in æquali gradu intensiōnis, vel inæquali, ita vt cōstet omnibus qualitatibus non in gradu æquali intensiōnis, si primum modū habeat, erit primū temperamentum, quod vocatur æquale ad pondus, & de quo disputamus, an solum sit excogitabile, vel etiam naturaliter possibile. Si vero inæquale sit temperamentum, vel inæqualitas est in vna tantum contrarietate, & ita resultāt duo quasi temperamentorum genera secundum duas qualitates se expellentes, quia vel solus calor excelsus frigiditatem, & est primū genus, vel sola frigiditas calorem; & est secundū (in vtroque enim humiditas, & siccitas reperiuntur in eodē gradu intensiōnis, si vero excessus reperitur in alia contrarietate humiditatis, & siccitatis, calore, & frigiditate in eisdē gradibus intensiōnis concurrentibus resultant duo alia genera, quia si excedat humiditas, erit tertium, si vero siccitas, quartum; deinde si excessus sit ex parte vtriusque contrarietatis, resultabunt quatuor alia genera, & ita explebitur noue-

24

Qqq na.

25 narius numerus. Nam vel excedunt calor, & siccitas, & resultat sextum genus, quod vocatur temperamentum, vel complexio ignea, sicut excedunt calor, & humiditas, & resultat septimum, quod vocant complexionem aëream; vel excedunt frigiditas, & humiditas, & resultat genus octavum, quod vocant complexionem aqueam. Vel denique excedunt frigiditas, & siccitas, & resultat nonum, & ultimum, quod appellatur complexio terrea. Nec sunt alia genera temperamentorum possibilis, quia cum qualitates istæ contrariæ non possint esse simul in eodẽ subiecto, nisi in gradibus remissis, repugnat ambo extrema eiusdem contrarietatis excedere, ut calorem, & frigiditatem excedere humiditatem, & siccitatem; nam vel excederet in gradu infra medietatem, ita ut calor, & frigus essent ut quatuor; dum vero alia in minori gradu, & scilicet in humidius contrarietatis non esset expletæ, vel excederet in gradu ultra medietatem, & tunc darentur contraria in eodem subiecto secundam gradus intensos, quod est impossibile naturaliter, sicut est etiam impossibile non esse expletam latitudinem altius contrarietatis ex uno, vel utroque contrario, ut superius statutum est.

26 Sub quolibet autem horum generum continentur plures species temperamentorum, quia secundum maiorem, vel minorem excessum qualitatis, vel qualitatum excedentium distingui possunt plures differentie temperamentorum, ut in primo genere, in quo solus calor excedit, distingui possunt plures species, una si calor excedens sit ut sex, & frigiditas ut duo, alia si calor sit ut quinque, & frigiditas ut tria, si que de ægeris

gradibus secundum latitudinem caloris, & frigiditatis per partes aliquotas, & ita de cæteris proportionibus aliorum generum censendum est. Sub quolibet etiã specie temperamentorum continentur diversæ numero temperamenta inæqualia; nã quælibet species temperamentum certã habet latitudinẽ gradualem inter duos terminos maximum, & minimum contentum, quod experientia probat potest. Quia sicut inter elementa datur actio, & reactio, sic suo modo inter mixta e go in quolibet mixto potest remitti, aut intendi aliqua qualitas absq; sui corruptione substantiali, & ita contingere potest, quod intra eandem speciem temperamenti diversã individua diversã habeant temperamenta, & inæqualia in maius, vel minus prædominũ eiusdem, vel earumdem qualitatum; quod in specie humana sic potest declarari, ut si temperamentum ei debitum sit æquale ad pondus, non est intelligendum sic in proportione illa indivisibili qualitatum consistere, ut non possit sine illa conservari, sed vere potest, cum possit remitti unã, vel alia qualitas sine corruptione subiecti; sed ita debet intelligi, ut perfectissimum temperamentum humani speciei consistat in omnimoda illa æqualitate intentionis omnium qualitatum, quod temperamentum istud non habebunt, nisi illa individua, in quibus sic reperiantur, habebunt autem imperfectum eiusdem speciei excedente aliqua qualitate usque ad certum terminum, ultra quem non erit iam temperamentum humani speciei, nec potest individuum aliud quod eiusmodi conservari. Hæc autem diversitas temperamentorum, seu complexionum individualium in subiecta specie provenit absq; turbis

ex diuersa perfectione indiuidua formatorū substantialiū eiusdem speciei, iuxta quā diuersæ formæ indiuiduales diuersum quoque temperamentum postulant in mate ia ad sui introductionē, & conseruationē in ea. Hæc autem omnia sic intelligenda sunt, vt sicut temperamentorū genera octo tantum sunt, ita temperamentorū species sint actu finitæ, quānis in longe maiori numero. Et ratio est manifesta, quia excessus vnius, vel plurium qualitatum sumitur secundum partes aliquotas, & non secundum proportionales: constat vero partes aliquotas latitudinis cuiuscumque qualitatis finitas esse. Et par est ratio de numero indiuiduorum quantum ad numerum actualē, qui semper est actu finitus sub qualibet specie, passim tamen extinguntur hæc, & incipiunt de nouo alia. Ex qua parte non est vsquequaq; certus eorum numerus, sed quodam modo multiplicatur in infinitū, cum tamen numerus specierum semper sit idem, & propterea asseruit Porphyrius cap. de specie, finitas esse species, sed indiuidua procedere in infinitum.

28 His præsuppositis communē sententiam his tribus assertionibus explicio: prima est, temperamentū æquale ad pondus naturaliter est possibile in mixtis. Probatur testimonio Aristotelis, & ratione. Aristoteles enim in sectione 5. Problematum quaest. 2. docet expressè, corpora ad æqualitatem temperata facile in morbum incidere, atque etiam facile curari: quæ vero non sunt ad æqualitatem temperata, ex opposito non facile infirmantur, nec facile à morbo curantur, sed difficile sanitatem consequuntur. Ex quibus sequitur placet sentire, quod naturaliter dari possit, & datur temperamentum æquale ad

pondus. Ratione vero primo.

Quia non est impossibile naturaliter primas qualitates in gradu æquali intentionis vt quatuor dari in eodem subiecto, ergo non erit impossibile, quod ab aliqua forma mixti in tali gradu postulentur. Probatur consequentia, quia si dantur formæ mixti postulantes easdē qualitates in gradu inæquali superiori, & inferiori, eut non poterūt dari alia easdē postulates sub gradu æquali: certe nulla potest ratio impossibilitatis afferri. Quod etiam clare probari potest secundo, nā ad rationem mixti pertinere habere qualitates primas ad temperiē redactas, sed quo magis accedūt ad æqualitatem intentionis, magis accēperātur: ergo si omnimodā æqualitatem habeāt, dicentur summo, ac perfectissimo modo temperata. Et ex consequenti dicitur mixtū perfectissimum habere temperiē, atque adeo perfectissimam rationem mixti, vt mixtū est, & tale temperamentum erit perfectissimum, & ideo naturaliter possibile.

29 Secunda assertio, in genere animalium, præsertim in specie humana, aut in vno, vel multis indiuiduis eius datur temperamentum æquale ad pondus. Ita Galenus cum ceteris, quos pro communi sententia retulimus. Sed egregie D. Thomas 1. par. quaest. 91. artic. 1. in corpore his verbis. *Dissimilissimæ vero cælestium corporum habet homo elongationem à contrariis: propter maximam æqualitatem complexionis; elementa vero secundum substantiā: ita tamen quod superiora elementa prædominantur in eo secundum virtutem, scilicet ignis, & aer, quia vita præcipue consistit in ea id, quod est ignis, & in humido, quod est aeris. Inferiora vero elementa ab n-*

dant in eo secundum substantiam, aliter enim non posset esse mixtionis aequalitas. Etiam solutione ad 3. Ita ait. Quod si ignis, & aer que sunt maioris virtutis in agendo, etiam secundam quantitatem in compositione bu manus corporis abundarent, omnino ad se traherent alia, & non posset fieri aequalitas commisionis, quæ est necessaria in compositione hominis ad bonitatem sensus tactus, qui est fundamentum sensuum aliorum. Et tandem ait. 3. ad primum docet hominem excedere cætera animalia perfectione tactus, excedi vero ab ea perfectione aliorum sensuum, ita ait: **30** Et similiter potest assignari ratio, quare quædam animalia sint acutioris visus, & subtilioris tactus, quam homo propter impedimentum horum sensuum, quod necesse est consequi in homine ex perfecta complexionis aequalitate. Sed probatur duplici testimonio Aristotelis, quorum primum habetur 1. lib. de partibus animalium c. 16. in ultimis verbis, quibus docet hominem inter omnia animalia habere perfectissimum sensum tactus, & ita habent. Itaque carne instituta sunt, eaque mollissima, qualis caro hominis est, scilicet, quod maxime omnium animalium valet sensu tactus. Secundum vero habetur 2. lib. de anima c. de tactu rex. 118. ubi docet sensum tactus non sentire qualitates tangibiles in e gradu, in quo eas habet, sed solum in maiori, vel inferiori: & est idem, quod dici solet, tactum solum sentire excellentias qualitatuum tangibilium. Ex quo colligitur sensum tactus habere temperiem, vel complexionem æqualem ad pondus. Verba autem eius hæc sunt. *Calidum aut frigidum, durum, aut molle non sentimus sed exuperantias, tanquam sensu, velut mediocritate quadam existente eius, quæ in sensibili-*

bus contrarietatis, & propter hoc discernit, ac iudicat sensibilia: medium enim iudiciorum est; sit enim ad utrumque; ipsorum alterum ultimarum. Ex quibus desumitur primum arg. pro nostra assertionem hoc modo. Sensus tactus, cum sit potissimus ad rerum experientiam capiendam, cui maiori ex parte inuitur scientiæ humanæ, merito vocatur sensus scientiæ, quo sensu, cum perfectione eius hominientiarum capax inter animalia, debuit omnia excedere; & ideo habere perfectissimum tactum; sed ad perfectionem tactus necessarium est temperamentum æquale ad pondus: ergo hoc dabitur in corpore humano, per quod dispersus est sensus tactus, & maxime viget in cute eiusdem corporis, ut docet idem Aristot. in eodem c. de tactu. Probatur minore ex posteriori testimonio Aristotelis; quia ad excellentiam tactus pertinet potius percipere omnes excellentias tangibilium, sed non posset omnes sentire, nisi ad mediocritatem esset organum eius temperatum, quia si in aliquo excelleret qualitate, non posset eandem sentire excellentiam, ut 2. lib. de anima cap. de tactu probatur: ergo homo secundum sensorium tactus per totum corpus dispersum debet habere temperamentum æquale ad pondus.

Secunda ratio continetur in secundo testimonio Diui Thomæ, & est talis. Illud sensendum est optimum temperamentum primarum qualitatuum, quod maxime distat ab extremis earum omni ex parte, nempe à summa intentione omnium; sed temperamentum æquale ad pondus maxime distat ab extremis, cum consistat in eadem mediocritate omnium qualitatuum: ergo optimum censeri debet, & mixto.

31

GIB-

omnium perfectissimo conuenire, quod est homo. Probatu maior, quia temperamentum dissoluitur, si ad extrema perueniat, nempe ad summam intensiōem primarum qualitarum: ergo illud erit magis stabile, & optimum, quod plus ab eis recedit; nam eo difficilius poterit ad ea reuocari. Hoc vero temperamentū æquale ad pondus tribui debet primo homini à Deo immediatè condito: decet namq; diuina opera ab eo solo immediatè constituta perfectiora esse alijs, quæ ab eodem medijs secundis causis procedūt. Deinde maiori ratione tribuendum est sacro corpori Christi in uisceribus Deiparæ à Spiritu sancto formato, quia cū sit omnium corporum perfectissimum, optimum omnium temperamentum debet ei tribui, præsertim cum summæ dignitati eius cōgruat, quam habuit ex unione ad diuinum uerbum; nec deroget merito operū eius infinito, aut redemptoris muneris. Quod etiam probari potest ex his, quæ docet Galenus ubi supra de hoc temperamento æquali ad pondus, uidelicet esse saluberrimum omnīū: quare Christo Domino tribui debet, in quo nullus erat futurus morbus, ut docent Scholastici Doctores in 3. dist. 15. & 16. cum D. Thom. 3. par. q. 14. art. 4.

32

Sed eadem ratione uidetur tale temperamentum non esse tribuendum Christo Domino, quia de corporibus ita temperatis docet Aristoteles sectione 1. Problematum q. 22. facile in morbum incidere, atque etiam facile ad sanitatem reuocari, & merito, quia cum hoc temperamentum consistat in maxima æqualitate intensiōis omnium qualitarum, facile est ab ea recedere per excessum quemcumq; eiusdem mixti, vel per

actionem alicuius extrinseci contrarij: ergo non potest tribui corpori, quod ex propria dignitate nunquā ab eo recessurum erat. Respondeo, conseruationem temperamenti naturalis maxima ex parte dependere ab eodem mixto regulas cum primis temperantiæ non transgrediente: deinde quantum humana prudentia fieri potest à contrarijs agentibus recedente, ne ab eis lædatur, utrumque autem præstitisse Christū Dominum, certissimum est. Nullum enim locum in eo habuerunt excessus intemperantiæ: à contrarijs uero agentibus propriæ saluti infests, nō solum quantum humana prudentia fieri potuit, sed per diuinam recessit, per quam, si aliqua nihilominus secundum naturæ ordinem ei nocere poterant, prohibita sunt, ut sic nullū morbum contraheret. Nec Aristoteles absolute docet de corporibus ad æqualitatem attemperatis facile in morbum incidere, sed comparatiue tantum, hoc est comparatione corporum in æqualiter temperatorum; de quibus assertit, quod sicut difficilius morbum contrahunt, ita etiam difficilius ab eo reuocantur, & sæpe extinguuntur; cum tamen æqualiter temperata facile curentur: diuturnior uero censetur sanitas, quæ facile recuperatur, etiam si frequentius (leuiter tamen) amittatur, nam minus longe periculum incurritur per leues morbos, & si frequentes, quam per grauiores minus frequentes. Ex quibus intelligitur uerum esse omnibus consideratis, quod Galenus docuit temperamentum æquale ad pondus saluberrimum omnium esse, nec ei contrarium, quod de eodem temperamento asseruit Aristoteles.

33

Tertia assertio. Naturaliter est impossibile dari mixtum temperatum

Q 99 3 ad

34

ad pondus secundum omnes suas partes. Veritas huius assertionis ex explanatione potius dependet, quam ex alijs rationibus: ideo explicanda est, & eo ipso efficaciter probata censebitur. Et imprimis supponendum est, temperamentum æquale ad pondus in solis mixtis perfectis, qualia sunt viuentia reperiri. Viuentia vero ex propria natura sunt etherogena corpora habentia diuersa organa pro diuersis operationibus exercendis, vt in animalibus constat habentibus cor, vel iecur pro officina sanguinis, & spirituum vitalium; cerebrum pro officina totius sensationis. Diuersa item organa, vel sensoria pro diuersis sensibus externis, vt organum visus, quod sunt oculi, sicq; de cæteris sensibus. Eius vero organa, vel partes, sicut diuersam habent figuram ad propriam operationem exercendam accommodatam, & diuersum modum operandi illam, ita requirunt diuersa temperamenta. Nam cor debet esse calidissimum, cerebrum frigidissimum, & pariter singula organa sensuum debent habere particularem temperiem propriam operationi accommodatam: quæ cum sint diuersa, non possunt per organum eiusdem temperamenti exerceri. Quare repugnat has partes habere eadem temperamentum, vel æquale ad pondus, quia eo ipso, quod in corde, atq; etiam in iecore non prædominaret calor, non possent esse sanguinis, vel spirituum officina, & eo ipso, quod in cerebro non prædominaret frigiditas, non posset esse officina sensuum virtutis, & operationum, & nisi organum tactus esset ad æqualitatem temperatum, non posset talis potentia percipere omnes excellentias qualitatum tangibilium. Ex quibus euidenter sequitur non posse corpus organicum secundum omnes suas partes esse temperatum ad pondus;

35

necessarium tamen est temperatum esse ad iustitiam, & saltem quantum ad plures eius partes, eas præsertim, in quibus residet sensus tactus, esse æqualiter ad pondus temperatum. Ratione vero inæqualitatis temperamenti, necesse est, vt quælibet agat in aliam sibi proximam, & ab ea patiatur, & per hanc mutua actione, & passionem se temperent. Et temperiem hanc resultantem appellantur alij influxam, quia per influxum, & actionem vnius partis in alteram consequitur eim corpus secundum plures partes. Primam vero temperiem, quam postulat corpus ad sui generationem, quam dicimus esse æqualem ad pondus in aliquibus mixtis, vocant innatam, quia à sua constitutione naturali eam habet corpus. Ex utraque vero simul sumpta sequitur, quod cum in quibuslibet partibus talis mixtum multum prædominetur calor, in alijs multum prædominetur frigiditas, in alijs humiditas, & tandem in alijs siccitas, consideratis omnibus simul, & quasi in quadam aggregatione resultet in toto mixto quædam æqualitas ad pondus, quia tantum caloris habere videtur, quantum frigoris atque etiam quantum humiditatis, & siccitatis: ita vt non plures habeat gradus intensiōis ex vna qualitate, quam ex alijs. Et temperamentum hoc aggregationis vocant, quia ex omnibus partibus corporis diuerso modo temperatis; sed quasi in vnum aggregatis resultat. Ethic explicantur omnes nostre assertiones, iuxta quas communis sententia defendenda est, ad quam te Iuci potest secunda de quatuor temperamentis, vt ex dictis facili intelligi potest.

Ad primum argumentum Auerois negandum est antecedens, quod non possunt elementa concurrere ad

36

mixto-

mixtionem secundū qualem gradū intensiōnis, nam licet in gradu quāli cōcurrerent, agere, & pati possent: quia vt bene D. Tho. vbi supra, ea, quę magis sunt actiua, vt ignis, & aer applicarentur in minori quantitate; minus vero actiua in maiori, & præterea hæc sub maiori densitate iuuante actionem, illa vero sub minori, & ita applicata proportionarentur; age- reque, & pati possent, & se corrūpere.

Ad argumentū Toletii ex eodem testimonio D. Tho. respondendū est distinguendo antecedens, nēpe mixta perfecta, quę generantur in terra fortia, atq; stabilia esse, & ideo in omnibus prædominari terram, & quā- tates eius. Nam duobus modis ait D. Tho. prædominari posse elemēta in mixto, aut secundū maiorem magnitudinem, vel copiā substantiæ, quę requiritur ad consistentiam, & solidi- tatem corporis, & membrorum eius, aut secundum intensiōnem qualita- rum, quibus constant. Et modo prio- ri prædominari ait terram, & aquā: quia si materia, ex qua fiunt corpora hæc, non esset similis substantiæ ter- ræ per commixtionem aquę, quasi coagulata, sed substantiæ aeris, & ignis, nō possent ex ea solida membra, & aliquando densiora, ac duriora for- mārī. Sed modo posteriori non esse necessarium, quod prædominentur elemēta hæc, sed hæc, vel illam qua- litatem, prædominari secundum di- uersitatem membrorum, atque orga- norum desumendam ex diuersis ope- rationibus animæ per illa exercēdis; ita vt in his prædominari debeat calor, in illis frigus, in alijs humiditas, & in alijs siccitas. Gratia exēpli: cor calidissimum esse oportet, frigidissi- mum cerebrum, ossa, & cartilaginee valde sicca, sensoria visus, & gustus magna ex parte humida: cætera autē

membra omnia, in quibus residet sen- sus tactus æqualem intensiōnem qua- litatum postulāt. Et vniuersaliter lo- quendo dicendū est mēbra omnia, quę toti corpori præbent consistentiam, sicciora, ac frigidiora esse debe- re, vt ossa, & cartilaginee. Secundo, mēbra omnia, in quibus vigeat ope- ra vitæ, quia vel sunt officinæ sangui- nis, vel spirituum vitalium, calidiora, & humidiora, vt sunt cor, & iecur: il- la vero in quibus viget sensus, quia ab eis derivatur sensitiua virtus, val- de frigida vt cerebrū. Et illa tandem, in quibus viget tactus; qui est scien- tiarum sensus æqualiter temperata; & hæc sunt quasi vniuersalia membra corporis, ex quibus dependēt alia, & quibus hoc modo distribuendas esse qualitates natura censuit, quia in hæc proportionem oportet eas habere, vt apta sint ad vniuersaliores functio- nes exercēdas. De temperie vero par- ticularium membrorum, iudicandum est secundum naturam operationis, quam exercēt. Ex quibus infero sen- sum illius propositionis Aristotelicę. *Quod vita consistit in calido, & hu- mido*: non esse, quod in viuentē de- beant prædominari calidum, & hu- midum secundum plures gradus in- tensiōnis; nam plura sunt viuētia sua natura frigidiora, vt de salman- dra, cicuta, papauere, & mandragora refertur. Nec etiam est sensus, quod in quacumque parte viuente, debeat prædominari calor, & humiditas se- cundum maiorem intensiōnem, quia sensus iste in cerebro, & ossis proba- tur falsus; sed vel significat prædo- minari debere calidum, & humidū in præcipuis membris viuētiū perfectiorum, sanguineque prædico- rum, in quibus vigeat opera vitæ, vel certē sensus esse potest, quod duæ istę qualitates, calor, & humiditas

37

38

ct

præci-

præcipue cõcurrunt ad operationes vitæ: nam calor naturalis generale Instrumētum est vitalium operationum, & alimentum, quod quasi obiectum, vel materia earum est magna ex parte postulat intensam humiditatem. Ad formam igitur argumenti respondeo, in omnibus mixtis In terra genitīs prædominari terram secundum copiam, & similitudinem substantiæ, sed non in omnibus secundum intensiōem suarum qualitatum.

39 Ad primum vero argumentum ex nostris cõcedenda est maior, quod si possibile sit temperamentum æquale ad pondus, debet convenire viuentibus. Sed minor neganda, quod his non conveniat. Et quod deinde dicitur viuentia habere partes diversas, & diverso modo, atque inæquali temperatas, concedendum. Quod vero ex eo inferitur, videlicet non habere temperamentum æquale ad pondus, distinguendum: nam secundum omnes, & singulas partes verum est. Habet tamen maiori ex parte, quia in omnibus, per quas dispersus est sensus tactus, & constat per totum serè corpus esse dispersum, & ideo absolute, & sine addito tribuimus illi hoc temperamentum; & in hoc sensu intelligitur ab omnibus opinio cõmunis, quam sequimur.

QVÆSTIO III.

An sit possibile temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates motiuas?

40 **D**Vplicem sensum habere potest titulus quæstionis. Primum, an naturaliter sit possibile tale tempe-

ramentum constans æquali gravitate, & leuitate. Secundum, an saltem dari possit per potentiam Dei absolute tam. Et in primo sensu tenet prima opinio naturaliter dari posse. Ita Marsilius & Saxonia locis citatis in præcedenti quæstione, quod probant hoc argumentum. Possit dari naturaliter temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates actius efficaciter probatur ex eo, quod dato quocumque temperamēto inæquali possunt intensus, vel remitti qualitates, quarum ratio inæquale est, & reduci ad eodem gradus intensiōnis aliarum; sed dato quocumque temperamento inæquale secundum qualitates motiuas, nempe gravitate, & leuitate potest quælibet earam intendi, vel remitti ab agente extrinseco, quousque perveniat ad gradum intensiōnis alterius, & hoc sine corruptione eiusdem mixti, quemalimodum sine corruptione eius possunt intendi, & remitti primæ qualitates vsque ad æqualem gradum intensiōnis: ergo sicut potest dari naturaliter temperamentum æquale ad pondus ex primis qualitatibus; pari ratione ex motiuis, nempe gravitate, & leuitate. Secundum probatur, quia gravitas, & leuitas sunt secundæ qualitates, quæ sequuntur ex mixtione primarum, vt docet expressè Aristoteles 4. lib. Physicæ. 85. & cap. 1. huius libri: ergo ex permixtione primarum qualitatum in æquali gradu intensiōnis sequentur gravitas, & leuitas secundum æquales gradus intensiōnis, sed talis permixtio primarum qualitatum naturaliter est possibilis, cum constituat temperamentum æquale ad pondus: ergo possibile quoque est temperamentum æquale ad pondus ex gravitate, & leuitate.

Secunda opinio negat tale temperamentum.

42 ramentum in qualitatibus motiuis esse naturaliter impossibile; & est cõmunis inter iuniores, & vera. Probatur primo à philosopho hoc modo. Summa leuitas non procedit ex solo summo calore, vel summa humiditate, nec summa grauitas ex sola summa frigiditate, aut ex sola summa siccitate, vt euidenter constat in elementis; sed summa leuitas ex summo calore superante siccitate, vt patet in igne: & summa grauitas ex summa siccitate superante frigiditate, vt patet in terra; ergo leuitas media non procedet ex calore medio, nec media grauitas ex siccitate media; sed potius ex medio calore superante siccitate: & hæc ex media siccitate superante frigiditatem; sed euidenter est mediũ calorem superantem siccitatẽ, & mediam siccitatem superantem frigiditatem non efficere temperamentum æquale ad pondus, cum dicantur inæqualem intensiõnem qualitatũ; immo euidenter est, non esse possibile tale temperamentum primarum qualitatũ, quia includit euidentem contradictionẽ: nam ex parte grauitatis includit mediam siccitatem, & ex parte leuitatis in maiorem, quã inferiorem medio calore; ergo impossibile est tale temperamentum æquale ad pondus ex qualitatibus motiuis. Secundo, quia nõ potest dari naturaliter corpus, cui non conueniat aliquis locus naturalis in mundo, & iuxta eum motus naturalis, per quem ad eum mouetur, si per uolentiam extractum fuerit; sed tale corpus æqualis grauitatis, & leuitatis nullum haberet locũ naturalem, nec etiam motum: ergo non potest dari naturaliter. Probatur minor, quia non potest quietescere naturaliter in loco ignis, & aeris propter æquale grauitatem, à qua inclinaretur ad motũ deorsum; nec in lo-

co aquæ, & terræ propter æquale leuitatẽ, à qua inclinaretur ad motum sursum: ergo nec locũ, nec motũ haberet naturalẽ. Sed respondent locum naturalẽ eius fore mediũ inter loca sursum, & deorsum, sicut grauitatẽ, & leuitatem ad medietatẽ temperatis haberet, & talis locus esset inter aquam, & aẽrẽ. Hæc tamen solutio falsa est, quod sic probõ. Locus aeris nõ potest esse naturalis illi corpori, propter grauitatẽ, quam habet, nec locus aquæ propter leuitatẽ: ergo nec locus medius inter utrumque elementũ. Antecedens euidenter est, consequentia uero probatur, quia aẽr, & aqua propria natura sunt immediata, & ideo docuit Arist. 4. lib. Phys. & cum eo omnes concuam superficiem aeris esse locum naturalem aquæ, quod non posset esse uerũ, nisi hæc duo elementa essent immediata, sicut quodlibet corpus locatũ cum suo loco circumscriptibente: ergo tale corpus mixtum nõ posset habere locum mediũ inter aẽrem, & aquam, quã non est dabilis naturaliter talis locus medius; nisi dicitur ex parte esse in utroque elemento tamquam in loco, nempe medietatẽ eius in aqua, & medietatẽ in aẽre, & ita diceretur quodammodo habere locum naturalem mediam inter utrumque elementum. Sed quod locus iste non esset ei naturalis, sic ostendo. Corpus istud est mixtum sicut ex primis qualitatibus alteratũ; ita etiam ex motiuis, nempe grauitate, & leuitate, & est mixtũ habẽs utramque qualitatem ad medietatem intensiõnis, nempe leuitatem ut quatuor, & grauitatem quocunque ut quatuor: ergo quælibet pars eius habet easdem qualitates ad medietatem, sicut habet ad medietatem primas. Probatur consequentia, quia quælibet pars mixti debet esse mix-

43

44

ta; sed totum corpus non potest esse naturaliter in sola aqua, nec in solo aëre; ergo nec medietas eius, quæ eiusdem nature, & gravitatis, ac leuitatis est cum toto. Tertio probatur ex motu, quia corpus habens locum naturalem non solū quiescit in eo naturaliter, sed si ab eo extrahatur per violentiam, aut quomodocumque extra illū inueniatur, naturaliter potest moueri ad illum; sed si tale corpus daretur æqualiter graue, & leue, & poneretur in terra, non posset moueri ad locum medium inter aërem, & aquā: ergo talis locus non esset ei naturalis. Probat̃ur minor, quia à proportione æquali non datur actio, sicut nec à proportione minoris inæqualitatis; sed ut agens possit agere, necesse est virtutem eius actiuam superare; leuitas autem non superaret v'lo modo gravitatem; ergo non posset corpus illud sursum terre contra resistentiā æqualis gravitatis. Quod præterea probat̃ testimonio expresso Aristotelis 1. lib. de cælo, & mundo cap. 1. text. 7. ubi hoc discrimen ponit inter motum naturalem elementis, & mixti, quod illud motu simplici à simplici eius natura procedente mouetur naturaliter; mixtum vero motu quodammodo mixto ab elemento prædominante procedente, hoc est, à principio motus naturalis, quod est gravitas, aut leuitas prædominans; sed in tali corpore nullū ex his principijs prædominaretur: ergo nec posset tale corpus mixtum moueri naturaliter, & ideo nec esset naturaliter possibile

45

Ad primum argumentum contrariæ opinionis concessa maiori distinguenda est minor, quod dato mixto inæqualiter gravitatis, & leuitatis, posset inuendi, vel remitti quolibet habens qualitatem ab agente extrinse-

co; nam istæ qualitates motuæ non sunt actiuæ, nisi solius motus localis; ideo non possunt immediate interdi, vel remitti, nisi facta mutatione circa primas qualitates, ex quarum permutatione sequuntur. Unde nec potest agens extrinsecū alio modo eas interdere, vel remittere, nisi prius efficiat mutationem circa primas qualitates; sed non est possibile temperamentū primarum qualitatum, ex quo sequatur gravitas, & leuitas ad medietate, ut probauimus; ergo nec erit possibile temperamentum æquale secundum has qualitates motiuas.

Ad secundum concessio antecedente, neganda est consequentia, quod ex temperamento primarum qualitatum æquale ad pondus sequantur gravitas, & leuitas æqualis intensiōis, sed necessariō sequuntur in gradu inæquali, ut prima ratio nostra probauit.

Circa secundum vero sensum, an per potentiam Dei absolutā dari possit corpus æqualis grauitatis, & leuitatis, utraque pars videtur diffinitilis; & ratio dubitandi pro negativa est hoc argumentum. Intrinsecū est corpori naturali habere principium motus: ergo implicat contradictionem dari corpus naturale, quod non sit naturaliter mobile; sed corpus æqualis grauitatis, & leuitatis non esset mobile: ergo nec esset corpus naturale. Quare repugnat dari corpus naturale habens temperamentum æquale ad pondus qualitatum motuarum. Minorem probat, quia nō esset maior ratio, ut moueretur sursum, quàm deorsum, cum æquale habeat inclinationem ad vnum, & alterum motum: ergo neutro moueretur à propria natura. Et si dicatur moueri naturaliter motu qui partim esset sursum, & partim deorsum, nempe ad locum mediū; probatur esse falsum, quia

46

quia sicut æqualis est inclinatio ad
vtrumq; motum in tali corpore, ita
esset æqualis repugnantia; ex parte
quidem grauitatis ad motū sursum;
ex parte vero leuitatis ad motū deor
sum, non solum extremum, sed etiā
medium. Vnde si esset in superiori
bus locis, non posset moueri ad lo
cum medium repugnante leuitate,
& si esset in inferioribus repugnan
te grauitate; vbi autem est æqualis acti
uitas, & æqualis resistentia non po
test naturaliter sequi motus, sicut à
proportionem æquali non sequitur ac
tio in qualitibus alteratiuis; præ
terquam quod repugnat dari locum
naturalem medium, vt probauimus.

47 Pro affirmatiua vero parte, quod
tale corpus dari possit, exat hoc ar
gumentum. Quia non sufficit repug
nantia naturalis, vt dicatur effectū
aliquem dari non posse in rebus per
potentiam Dei absolutam, sed requi
situr omni moda implicatio contra
dictionis, sed tale corpus dari non in
uoluit contradictionem, quia graui
tas, & leuitas non opponuntur con
tradictorie, quod omnino requiritur,
vt non habeant mediū respectu eius
dem rei, sed solum opponuntur con
trariè: contraria vero medium habet
respectu eiusdem subiecti, vt per se
patet: ergo licet argumentum oppo
sitæ partis probet repugnantiam nat
uralem, non probat implicationem
contradictionis; & ideo negari non
debet, quod tale corpus sit possibile.

48 Communis sententia recentiorū
reuet dari posse tale corpus. Ego ve
ro hac distinctione respondeo, dari
corpus naturale æqualis grauitatis,
& leuitatis, dupliciter intelligi potest.
Primo, ita vt æqualitas ipsa vtriusq;
qualitatis sit ei naturalis, videlicet
dispositio, quam naturaliter postulat

forma eius in materia, quemadmo
dū naturale esse dicimus igni summā
leuitatē, & terræ summā grauitatē.
Secundo modo potest intelligi, ita
vt eadem qualitates ad medietatem
non sint ei naturales, sed diuisa vir
tute ei impressæ. Et in primo sensu
existit implicatio contradictionē,
quod detur tale corpus, quod sic pro
bo. Grauitas, & leuitas sunt qualita
tes naturaliter procedentes ex per
mixtione, vel concursu primarum
qualitatum; sed repugnat prorsus da
ri temperamento in primarum quali
tatum, ex quo procedant ad medietatem
intentionis grauitas, & leuitas,
vt probauimus per primam nostrā
rationem contra primam illam opi
nionem concedentem dari posse nat
uraliter corpus temperatum ad me
dietetatem secundum grauitatem, &
leuitatem: ergo implicat contra
dictionem dari corpus postulans ead
dem qualitates ad medietatem. Idē
probat efficaciter argumentum pro
ratione dubitandi ex parte negatiua
propositum; quia licet non cōiunct
implicare contradictionē, quod de
tur tale corpus in rerum natura, con
uincere tamen videtur implicare cō
tradictionem, quod ita detur, vt natu
raliter postulet vtramque qualitatem
ad medietatem intentionis.

In secundo vero sensu assero pos
se dari tale corpus per potentiam Dei
absolutam, vt si Deus aliquid tollens
de grauitate lapidis eam reduceret
ad quatuor gradus, & quatuor alios
gradus leuitatis ei imprimeret, in
quo nullam inuenio repugnantiam.
Et hoc solum esse possibile conuincit
argumentum propositum pro par
te affirmatiua, non tamen primum;
quare neutrum argumentum indiget
solutione.

CAPVT IX.

Textus Aristotelis.

Quia vero sunt quadam generabilia, & corruptibilia, &c.

Breuis expositio textus.

49 **I**n capite isto, & sequenti tradit Arist. vniuersales causas generationis, & corruptionis, in isto quidem in communi, & hoc est intentum eius; in sequenti vero in particulari. Dividitur autem in duas partes. In prima enumerat triplicem causam necessario ponendam pro generatione rerum naturalium, materiam, formam, & efficientem. In secunda refert, & rejicit duas opiniones circa causam efficientem, ex quarum refutatione probatum reliquit necessario esse ponendam præter materiam, & formam.

50 **E**x cælestibus (ait Aristoteles) posse nos efficax argumentum sumere ad probandum, quod præter materiam, & formam ponendum sit efficiens, ut res naturales possint generari. Nam ut cælum possit aliquid efficere, non sufficiunt materia, & forma eius, sed præter has requiritur mouens, seu efficiens, nempe intelligentia: ergo pari ratione in his inferioribus præter materiam, & formam necessaria est efficiens causa, à qua ista suo modo moueantur, ut forma educatur de potentia materiae, & in ea introducatur, & ita fiat generatio rei naturalis. Supposito, quod necessaria sint tria hæc, explicat naturam singulorum incipiens à materia, asseritque esse potentiam ad esse, & non esse & ideo principium, quo res generantur, & intereunt. Nam res, ait,

duplices esse, quædam, quæ necessario non sunt, ut chimera, & aliz, quæ nec sunt necessario, nec semper, sed possunt esse, & non esse, & aliquando sunt, aliquando non; ut sublunaria corpora: & materia est principium à quo habent, ut generari, & corrupti possint. Et hoc est esse potentiam ad essendum, & non essendum. Per receptionem namque formæ in materia generantur, & sunt, & per expulsionem eiusdem formæ à materia corrumpuntur, & non sunt. Formam vero esse actum huius potentiz, à qua res accipit esse, atque etiam talem speciem eiusdem esse, & quasi fons generationis. Quia id, cuius gratia agens operatur circa materiam, est educio formæ de potentia eius, & introductio eiusdem formæ in ea per quam generatur compositum.

Circa causam vero efficientem asserit, antiquos Philosophos hallucinatos esse, quia illic aliquid de ea dixerint, naturam, & rationem eius, & multo minus necessitatem non attingerunt. Et in primis Plato in Phædone introducens Socratem de generatione rerum loquentem asserit, res generari per idæarum impressionem, vel quasi sigillationem, ita ut cuiuslibet speciei detur idæa quædam, quæ est substantia separata imprimens materiæ formas individuales talis speciei ad similitudinem sigilli, ex cuius impressione relinquitur figura in cera, distincta quidem ab eodem sigillo in proprio esse permanente, & per talem impressionem formæ res generatur, & permanet permanente impressione, sed abolita impressione desentur ipse, vel corrumpuntur. Unde præter impressionem non videtur ponere causam efficientem. Ideo hæc sententiam duplici argumento rejicit. Primo quidem, quia idè in quantum

tum idem, & eodem modo se habēs
semper facit idem; sed idæa, vel spe-
cies rei efficiendæ est eadem, & eodē
modo se habet semper: ergo impres-
sio eius eadem erit semper, & eodem
modo se habebit; sed materia etiam
eodem modo se habet, cum semper
sit apta, & quasi parata ad recipiend-
um: ergo sicut semper Impressio-
nes formarum, & generationes rerū,
semper res durabunt, & numquam
corrumpentur, quod patet esse fal-
sum. Secundo: quia ars imitatur nat-
uram, sed in operantibus per artem,
& quasi per impressionem formæ,
præter impressionem, formam im-
pressam, & materiam, vel subiectum
recipiens, datur efficiens causa edu-
cens eandem formam de potentia
materiæ, ut præter sanitatem, & sub-
iectū, Medicus: ergo præter impres-
sionem idæalem formæ, & materiam
debet poni causa efficiens, à qua for-
ma producat, & infundatur mate-
riæ, resque integra generetur.

52 Secunda opinio fuit aliorum Phi-
losophorum, qui materiam ipsam po-
suerunt pro efficiente, in quantum
operatur, & quasi se mouet per quali-
tates tanquam per organa, vel instru-
menta, ut per calidum, & frigidum,
& ideo ab ea tanquam ab efficiente
rem generari. Hanc tamen opinio-
nem falsam esse probat duplici argu-
mento. Primum est, quia materia ex
propria natura est pura potentia pas-
siva nullum habens actum: sed passiuæ
potentiæ non est agere, sed solū
pati recipiendo, cum constet nihil
agere, nisi in quantum est in actu: er-
go non potest materiæ tribui ratio
causæ efficientis. Secundo, quia in
operibus artis non se mouēt instru-
menta, nisi manu artificis moueātur,
& applicentur ad opus: ergo qualita-
tes illæ, quas ponuntur in materia pro-

instrumentis eius ad efficiendam ge-
nerationem, non se mouent, sed mo-
ueri debent à principali efficienti,
quod non potest esse materia, cum
nullam habeat virtutem actiuā, sed
passiuam tantum: quare nec esse est
præter illam ponere efficientem cau-
sam à qua moueantur. Quod patet
ex igne habente summā actiuitatē,
& nihilominus agere non potente,
nisi moto ab vniuersalioribus cau-
sis, nempe à corporibus celestibus:
ergo multo minus qualitates illæ ma-
teriæ poterunt rem generare, nisi à
causis efficientibus vniuersalioribus
moueantur.

C A P V T X.

Textus Aristotelis.

Amplius autem quoniam secū-
dum latitudinem motus de-
monstratum est per se, &c.

Breuis expositio textus.

Resutatis capite præcedenti opi-
nionibus antiquorū circa cau-
sam efficientem generationis, & cor-
ruptionis inædit Aristoteles in præ-
senti proponere propriam: & ex ea
ostendere in particulari, quænam sit
talis causa generationum natura-
llium. Diuiditur autem caput in tres
partes. In prima repetit ea, quæ alibi
de hac re docuit. In secunda propo-
nit contra ea dubiū, & soluit, propo-
nens propriam sententiam. Et in ter-
tia non nihil agit de vnitæte primi
motoris, & primi motus, cuius con-
tinuitatem simul cum continuitate
temporis paucis explicat.

Principio igitur asserit se 8. lib.

R R R 3. Phys.

Phys. probasse dari vnum primū motorem, atque vnum primum motum circulare per se continuum; atque perpetuum, & hunc, vel potius primum motorem per ipsam esse causam perpetuitatis generationum, & corruptionum rerum naturalium; quod nunc probat hoc breui argumento. Motus circularis est primus omnium motuum, & mutationum, & est per se continuus, atque perpetuus, vt §. lib. Physic. probatum est: ergo est causa vniuersalis generationum, & corruptionum. Probatū consequentia, quia id, quod est, potius debet esse causa eius, quod non est, quam e conuerso id, quod non est, sit causa eius, quod est; sed primū mobile, quod mouetur motu circulari, atque perpetuo, semper est; ea vero, quæ generantur, & consumuntur non sunt, vel certe non semper, cum incipiunt esse; cum prius non fuerint, & desinant esse, cum aliquando fuerint: ergo illud potius per suū motum erit causa rerum generabilium, & generationis perpetuæ earū, quàm istæ sint illius causa.

2 Sed aduersus hæc proponit dubiū In secunda parte capituli, quia non videtur primum motum esse sufficientem causam generationū, & corruptionum propter duo. Primum, quia idem in quantum idem, & eodē modo se habens, semper facit idem; sed primum mobile est vnum, & semper idem, & pari ratione motus eius: ergo semper producent eum eundem effectum, quare vel semper erunt generationes rerum, vel semper corruptiones, & nec succedet corruptio generationi, nec generatio corruptioni, quod euidenti experientia patet esse falsum, cum videamus, nunc generari vnam rē, postmodū vero corruptam. Secundo, quia contrariorū effectū

contrariæ debent esse causæ, sed generatio, & corruptio sunt contrariæ, vt per se patet: ergo contrariæ causæ habere debent, & ideo non vnā, sed plures; constat vero primū mobile vnum esse, & motū eius vnicū: ergo repugnat esse sufficientē causam generationis, & corruptionis. Respondet Arist. hac distinctione, motus cœlestis duplex est, vnus, qui semper se habet eodē modo; & iste est motus primi mobilis ab Oriente in Occidentem, qui absolute in spatio viginti quatuor horarū; & per quē primū mobile rapit secum omnes inferiores cœlos, & facit eos moueri ab eodē puncto Orientis, vsq; ad idem punctū Occidentis eodē tēpore. Alter est motus proprius Solis per circulum quēdam orbis, quem Zodiacum vocant; & iste non absolute, nisi per annū integrum duodecim mensium, ita vt per sex menses accedat sol à Capricorno ad Cancrum; & per sex alios recedat à Cancro ad Capricornium: primumq; sex mensibus propinquior nobis fiat: sex vero alijs à nobis recedat. Accessus distinguatur in ver, & æstatē, recessus vero in autumnū, & hiemem. De motu igitur primi mobilis concedit Arist. non esse causam generationum, & corruptionum, de motu vero solis proprio negat. Et rationem assignat, quia motus solis continet accessum eiusdem solis ad hæc sublimaria corpora, per quem insulsi virtutem in omnia ad generationē, efficitq; sua luce; & calor, vt arbores, & alia semina, atque etiam animalia suos fructus, suosq; partus edant, quod est sibi similia generare, per recessum vero de cœcitate tali insulsi corruptuntur res; vnde merito accessus vocatur tempus generationum, recessus vero tēpus corruptionum: idem itaq; motus proprius so-

lis continet partes quasi oppositas, nempe accessum, & recessum, & ita potest esse causa oppositorum effectuum, nempe generationū, & corruptionum, & ita sit satis duobus argumentis propositis. Priori quidem, quia licet Sol sit idemagens, atque etiam motus eius idem, non tamen eodem modo se habens semper, sed diuerso per accessum, & recessum, & ita non sequitur semper facere idē, sed diuersa efficere potest. Posteriori vero, quia & cetera maiori, & minori, negāda est consequentia, quod non possit Sol esse causa generationis, & corruptionis per proprium motum habentem partes oppositas, & quodammodo contrarias, nempe accessum, & recessum. Ex quibus tria colligit: primum, finitum esse, atque determinatum tempus vitæ singulis viuentibus, quo absoluto corruptuntur; sed tempus non semper, nec respectu singulorum est idem, sed aliquando diuersum, ita ut longiorem vitam aliquibus natura concedat, breuiorem vero alijs propter diuersas causas particulares facilius, vel difficilius disponentes, & modificantes influxum causarum vniuersaliū. Vnde fit, ut rebus, quibus aspectus vniuersalium causarū longiorem promittebat vitam, breuior concedatur propter diuersam modificationem particularium causarum. Secundō, colligit dependentiam omnium sublunarium corporum à causis superioribus, & vniuersalibus, quia consonum est naturis rerum, ut inferiora regantur, & gubernentur per superiora, ab illisq; dependēat. ut docuit, & probauit idē Aristot. i. lib. Meteor. cap. i. Tertio colligit perpetuas esse posse generationes & corruptiones, quia causa efficiens earū, quæ est Sol per motum

propriū, perpetua est. Et finis, quem intendit, dū generationes, & corruptiones cauat, est perpetuitas, quam perpetuitatē, quia non potest consequi in indiuiduis determinatis, quæ cum sint corruptibilia, non possunt semper durare, eam saltem consequitur in speciebus semper durantibus, per continuam, & numquam intermissam generationem nouorū indiuiduorum corruptis succedentium. Reddit autem rationem ob quā non omnia corpora sublunaria perpetua sint in indiuiduo, sicut celestia corpora, quia inquit hæc magis appropinquare primæ causæ per essentiam perpetuæ, sublunaria vero magis esse ab ea elongata, & ideo non posse eandem perpetuitatem participare eodem modo, sed modum aliquem eius participant imperfectum, videlicet specificam perpetuitatem, non indiuidualem, cum tamen illa tantquam proximiora utramque participant. Sed videri alicui posse, ait, nec istam perpetuitatē in specie consequi posse sublunaria corpora, quia non videntur generationes, & corruptiones eorū posse durare semper, nā per corruptionē separātur elementa à mixtis, & rediunt in propria loca: ergo per cōtinuā corruptionē tandē eo res deueniet, ut omnino separata sint à mixtis, & reducta in loca propria: & ita cessabunt generationes, & corruptiones, & desinēt omnino res generabiles, & ita nec in specie poterūt perpetuitatem consequi. Et respondet nō ita contingere, sed idem Sol, qui per recessum causat corruptionem, & quasi reuertit elementa ad propria loca, extrahit eorum, etiam recedēs ab eisdem elementis vapores, & exhalationes pro nouis generationibus ex eisdem in pluuiam conuertiss.

essā.

efficientis, quod est quasi eadem elementa à proprijs locis iterum extrahere, eaq; confundere: nam vapores, & exhalationes natura, & qualitates elementorum participant: & facile in eadem elementa conuertuntur, & per conuersionem eorum iterum in pluuiam terra secūda redditur, vt sic non solum ipsa, sed mixta eadē in ea degentia nouos partus ferre possint in accessu eiusdem solis. In vltima parte capitis eandem causam perpetuitatis generationum, & corruptionum à se traditam reducit ad primam causam per has consequentias. Motus est: ergo motor est, deinde motus semper est: ergo motor semper est, ac perpetuus est. Rursus, motus est perpetuo continuus: ergo motor est vnus immobilis, ingenerabilis, & inalterabilis, quas omnes consequēdas probatas reliquit 8. lib. Phys. Solam continuitatem, & perpetuitatem motus explicat, & probat hoc loco afferens eam sumere motū ex continuitate sui mobilis, nempe spheræ cœlestis, quæ cum mobilis sit, & motu circulari moueatur, qui non sit per spatium, sed circa cœtrum terræ sine loco, & spatio loquitur enim de motu primi mobilis tamquā de primo: ideo non potest ab spatio, aut loco continuitatē sumere, sed à subiecto hoc modo. Partes circuli sibi succedenter cōtinuæ sunt: ergo motum circulem semper continuum efficiunt: & motus ita continuus ratione subiecti facit à priori tempus perpetuo continuū: sed à posteriori (inquit) cognoscimus, & probamus eundem motum esse continuum, atq; perpetuum per tempus perpetuo continuum, quia tempus nō est aliud, Quam numerus motus secundum prius, & posterius, vt 4. lib. Phys. ostensum est.

CAPVT XI.

Textus Aristotelis.

Quoniam autem in his, quæ continue mouentur secundū generationē, aut alterationē, &c.

Breuis expositio textus.

Intentum Aristot. cap. præsentis est probare, quod generationes, & corruptiones sunt perpetuæ, nō secūdam lineam rectam, sed reflexam, & circulem, ita vt ab eodem procedant, & in illud idem reuertantur, à quo iterum procedāt, & in illud met reuertantur sine vllō termino. Diuiditur autem caput in tres partes, in prima duobus propositis dubijs, duo ex solutione eorum præsupponit ad intentum probandum. quibus addit tertū aliud præsuppositū. In 1. probat intentum, quod generationes, & corruptiones sint perpetuæ in circulo. Et tandem in 3. duo dubia proponit, & soluit. Cum probatū sit 8. lib. Phys. seriem, vel fluxum perpetuum generationum, & corruptionum esse necessarium, merito posset quis dubitare. Primo, an omnes istæ generationes perpetuo futuræ sint necessariæ, vel aliquæ earum in particulari contingentes, ita vt possint esse, & non esse: nam si omnes in particulari sint necessariæ, facile potest intelligi, seriem, vel fluxum omnium esse perpetuum, ac necessarium: si vero aliquæ earum in particulari, vel omnes sint contingentes, nō videbitur seriem omnium esse necessariā, atq; perpetuam, sed fieri posse, vt terminum habeant, vltra quem non procedant. Respondet, præsupponendum esse

esse ad probandū intētū, quod aliquę generationes in particulari sūt necessarię, ita vt non possint non fieri, & allęq; contingētes, ita vt possint fieri, & possint non fieri. Probat duplici argu. & primum dēsumit ex cōmuni vsu loquēdi; nam ad loquēdum de rebus futuris duplici vō abulovimur, dicimus enim hoc esse futurum aliquando, & tunc significamus esse contingens, ita vt possit non esse, aliquando vero dicimus, hoc erit, & tunc significamus determinate esse futurum, hoc est necessario futurum, vt dum dicimus, quod verastina circulatio solis erit: ergo in rebus futuris, quasdam esse contingentes existimamus, alias vero necessarias, & idem eit de generationibus earum. Secundo probat à priori, quia generatio rei ordinatur ad esse eius, sed dantur quędam res habētes esse necessarium, vt quod sol sit in Cancro, vel quid simile, alię contingentes, vt cursus Petri: ergo dabūtur etiam in particulari generationes necessarię, atque etiam contingentes.

Aliud dubium est, quonam modo inveniatur necessitas in generatione rerum corruptibilium, videlicet, an sicut ex generatione posterioris sequitur necessitas generationis prioris, ita è conuerso ex generatione prioris sequatur necessitas generationis posterioris. Et respondet hac distinctione, si posterius sit in se necessarium, sequitur quidē ex generatione eius necessitas generationis prioris, vt si necessarium sit domū esse, vel fieri, necessario etiā sequitur potius, vel positū esse fundamentū: & ex positione fundamenti necessario sequitur positio lani, & lapidis. Atq; etiā è conuerso ex positioe fundamenti sequitur positio, vel cōstructio do-

mus, diuersa tamen ratione, quia ex positione, vel constructione domus sequitur absoluta necessitate generatio, aut positio fundamenti: ex hac vero nō sequitur absoluta necessitate domus absoluta necessitate, sed solū ex suppositione necessitatis, quā habet ex se, & hoc est secundum præsuppositum. Tertium est, duplicem progressionem generationum, & corruptionū esse excogitabilem, rectam, & circularem: rectus est, cum omnia quę generantur succedunt vni post alterum, sunt diuersę speciei: vt cū ex terra sit aqua, ex aqua aēr, & ex aère ignis, & ita procedat generatio ad res semper specie diuersas tendens: progressus vero rectus est, cum non omnia, quę generantur, differunt specie, sed sit regressus ad allquā eiusdem speciei: vt dum ex terra madefacta sunt vapores, & ex vaporibus pluuia, & per generationem pluuie iterum madescit terra, & rursus generantur ex ea vapores.

His præsuppositis in prima parte capituli probat intentum, in secunda, videlicet generationes non esse necessario perpetuas per progressionem rectam, sed per circularem, hoc arg. Si generationes essent necessario perpetuę per progressionem rectam, vel essent finitę, vel infinitę: non finitę, quia non possent esse perpetuę. Probatur consequentia, quia finitū semper procedens absq; repetitione tādē consumitur, nec etiam possent esse infinitę, quia tunc nulla daretur vilo modo necessaria, hoc est nec in indiuiduo, nec in specie. Probatur consequentia, quia in his quę sibi inuicem succedunt, nō potest generatio prioris esse necessaria, nisi præsupposita necessitate posterioris, sicut non potest esse necessaria

positio

positio fundamenti, nisi supposita necessitate absoluta domus; sed nec sequitur necessario posterius ex virtute, vel positione prioris, ut non sequitur generatio domus exui generationis fundamenti, nisi præsupponatur necessaria in se; sed in infinitis non datur prius, nec posterius, cum nec datur primum, & ultimum; ergo nec potest esse necessaria series generationum per progressum rectorum infinitarum rerum. Restat igitur, ut sit necessario perpetua per circulum, ita ut ad idem saltem secundum speciem fiat regressus. Quod hoc discursu probat. Existentia mundi est æterna: ergo corpora caelestia, atque elementa in ea dispositione, quam modo habent, æterna sunt: ergo ab æterno Sol extraxit vapores ex aqua, aut ex madefacta terra: ex vaporibus autem facta est nubes, & ex nube genita est aqua, & madefacta terra; & ex aqua iterum generantur vapores, & sic datur perpetua, atque infinita regressio, quia cum circularis sit, & ab eodem in idem procedat, semper potest esse perpetua simul, & necessaria. Et ratio necessitatis (ait D. Thom.) est, quia ea quæ generantur, ita se habent, ut prius sit tota materia posterioris, & cõuerso: quare supposita perpetuitate necessaria agentis, necessaria est perpetuitas generationis circularis. Quod alia etiã ratione probat Arist. quia cū Sol per motū circularē sit causa perpetuitatis generationum, sicut circularē est agens, & circularis motus, ita effectus eorū, qui sunt generationes ipsæ, & res genitæ per modum circuli fieri, & procedere debent semper, ita ut ab eodem procedant, & in idem, saltem secundum speciem, reuertantur. Quam perpetuitatem circulem esse, debere confir-

mat ex tempore, in quo sunt, quod asserit esse perpetuum per repetitionem circulem dierum, mensium, & annorum.

Propōnit tandem duo dubia, primum est, quare generatio per circulum, in quibusdam locum habeat, ita ut vnum ex altero generetur, & ex eo aliud, quousque ad idem redeat progressus generationum, ut in vaporibus, nube, & pluvia: in alijs vero non habeat locum talis circulus generationum, ut in hominibus. Et respondet, quod in his, in quibus vnum non est tota materia alterius, generatio procedit in rectum, & non in circulum, & ideo perpetua non est, nec necessaria; sed in his solum habet utrumque; in quibus vnum est tota materia alterius, ut patet in exemplo aquæ, quæ est tota materia vaporis, & vapor tota materia nubis, & hæc tota materia eiusdem aquæ, patet tamen non est tota materia filij, nec filius tota materia patris, & ideo in his generationibus non habet locum regressus ad idem, etiam secundum speciem.

Secundum dubium est, an ita sit generatio perpetua, ut regressus, vel circulus sit ab eodem in idem secundum numerum, & ita eadem res numero redeat, vel solum secundum speciem. Et respondet hac distinctione, in rebus perpetuis, vel in corruptibilibus, quæ non mutantur secundum substantiam, sed secundum aliqua accidentia; regressio sit ad eandem rem numero, ut patet in sole, qui idem numero permanet in vna, & alia circulatione. In rebus vero corruptibilibus, quæ mutantur etiam secundum substantiam, non sit regressus generationum ad eandem rem numero, sed specie, ut dum ab aqua procedit

I I

I 2.

dit?

dit sol generans ex ea vapores, & ex vaporibus nubem, atque ex nube aquam, non est eadem numero aqua tandem genita cum ea, à qua extracti fuerit vapores, sed alia, eadem vero secundum speciem.

**TRACTATUS DE
reproductione eiusdē rei se-
cundum identitatem
numericam.**

13 **C**apite presenti docuit Aristoteles seriem generationum, & corruptionū esse necessario perpetuā, non per progressum rectū, ita ut semper generentur res nouæ, atque diuersæ speciei; sed per progressum circularem, ita ut ad eandem rem secundum speciem fiat regressus in generationibus substantiarum, non tamē ad eandem numero. Circa hæc igitur tractatum nostrum instituiamus de reproductione eiusdem rei secundum numerum.

QVÆSTIO I.

An eadem numero res permanens semel corrupta naturaliter reproduci possit.

Circa hanc quæstionem fuit positio quædam antiquorum asserentium, non solum easdem res numero redire posse, sed redituras esse omnes post completam circulationem octauæ spheræ cœlestis (quæ circulatio iuxta probabiliorē opinionē Astrologorū durabit per 49000. annos.) Non solum secundum substantiam, sed secundum omnia accidentia numero, quæ prius habue-

runt. Hæc solet tribui Platoni, & tribuit Democrito, Plinius, lib. 2. historię naturalis cap. 7. tribuitur etiam Oigenti. lib. Periarcho. qui eam probat ex cap. 1. Ecclesiastes, ubi sic dicitur: *Quid est, quod fuit ipsum quod futurum est: quid est quod factum fuit, ipsum quod faciendum est: nihil sub sole nouum: nec ualet quisquam dicere, ecce hoc recens est, iam enim præcessit in seculis, quæ sunt ante nos, &c.* Ab antiquioribus vero probatur eo supposito, quod post completam circulationem octauæ spheræ redituri sunt ceteri omnes orbes cœlestes ad idem punctum, à quo moueri cœperunt. Ex quo ita arguunt, inespientes moueri ab eodem puncto, eundem numero motum repetent, quem prius fecerunt: ergo eodē numero effectus producent. Probat consequentia, quia redeuntibus eisdem numero causis, & eodem prorsus modo operantibus, necesse est redire eodē numero effectus, iuxta vulgatū illud ab omnibus Philosophis receptum. *Idem in quantum idem, & eodem modo se habent: semper facit idem.*

14 **Hæc tamen sententia falso imprimis fundamento innititur, & licet verum esset, insufficienter ex eo colligitur intentum. Probo primum, quia licet verum esse concedatur, quod octaua spheræ post completam illam prolississimam circulationem ad idem punctum à quo moueri cœpit, reditura sit, falsum tamen est, quod reliqui orbes cœlestes ad idem etiam redirent punctum, à quo moueri cœperunt, ut certissimis obseruationibus, & computationibus probant Astrologi contra Platonem. Probat secundum, quia etiam si ad idem punctum**

44

ta; sed totum corpus non potest esse naturaliter in sola aqua, nec in solo aëre; ergo nec medietas eius, quæ eiusdem nature, & gravitatis, ac leuitatis est cum toto. Tertio probatur ex motu, quia corpus habens locum naturalem non solum quiescit in eo naturaliter, sed si ab eo extrahatur per violentiam, aut quomodocumque extra illud inueniatur, naturaliter potest moueri ad illum; sed si tale corpus daretur æqualiter graue, & leue, & poneretur in terra, non posset moueri ad locum medium inter aërem, & aquam: ergo talis locus non esset ei naturalis. Probatum minor, quia à proportione æquali non datur actio, sicut nec à proportione minoris inæqualitatis; sed ut agens possit agere, necessarium est virtutem eius actiuam superare; leuitas autem non superaret v'lo modo gravitatem; ergo non posset corpus illud sursum terre contra resistentiã æqualis gravitatis. Quod præterea probatur testimonio expresso Aristotelis 1. lib. de cælo, & mundo cap. 1. text. 7. ubi hoc discrimen ponit inter motum naturalem elementi, & mixti, quod illud motu simplici à simplici eius natura procedente mouetur naturaliter; mixtum vero motu quodammodo mixto ab elemento prædominante procedente, hoc est, à principio motus naturalis, quod est gravitas, aut leuitas prædominans; sed in tali corpore nullum ex his principijs prædominaretur: ergo nec posset tale corpus mixtum moueri naturaliter, & ideo nec esset naturaliter possibile

45

Ad primum argumentum contrariæ opinionis concessa maiori distinguenda est minor, quod dato mixto in æquali gravitatis, & leuitatis, posset intendi, vel remitti qualibet hasim qualitarum ab agente extrinse-

co; nam istæ qualitates motuæ non sunt actiuæ, nisi solius motus localis; ideo non possunt inmediate intendi, vel remitti, nisi facta mutatione circa primas qualitates, ex quarum permutatione sequuntur. Vnde nec potest agens extrinsecum alio modo eas intendere, vel remittere, nisi prius efficiat mutationem circa primas qualitates; sed non est possibile temperamentum primarum qualitarum, ex quo sequatur gravitas, & leuitas ad medietatem, ut probauimus; ergo nec erit possibile temperamentum æquale secundum has qualitates motiuas.

Ad secundum concessa antecedente, neganda est consequentia, quod ex temperamento primarum qualitarum æquale ad pondus sequantur gravitas, & leuitas æqualis intensiois, sed necessarii sequuntur in gradu inæquali, ut prima ratio nostra probauit.

Circa secundum vero sensum, an per potentiam Dei absolutam dari possit corpus æqualis gravitatis, & leuitatis, utraque pars videtur dissimilis; & ratio dubitandi pro negativa est hoc argumentum. Intrinsicum est corpori naturali habere principium motus: ergo implicat contradictionem dari corpus naturale, quod non sit naturaliter mobile; sed corpus æqualis gravitatis, & leuitatis non esset mobile: ergo nec esset corpus naturale. Quare repugnat dari corpus naturale habens temperamentum æquale ad pondus qualitarum motuarum. Minorem probatur, quia non esset maior ratio, ut moueretur sursum, quam deorsum, cum æquale habeat inclinationem ad vnum, & alterum motum: ergo neutro moueretur à propria natura. Et si dicatur moueri naturaliter motu qui partim esset sursum, & partim deorsum, nempe ad locum medium; probatur esse falsum, quia.

46

quia sicut æqualis est inclinatio ad
vtrumq; motum in tali corpore, ita
esset æqualis repugnantia; ex parte
quidem grauitatis ad motū sursum;
ex parte vero leuitatis ad motū deor
sum, non solum extremum, sed etiā
medium. Vnde si esset in superiori
bus locis, non posset moueri ad lo
cum medium repugnante leuitate,
& si esset in inferioribus repugnante
grauitate; vbi autem est æqualis acti
uitas, & æqualis resistentia non po
test naturaliter sequi motus, sicut à
proportione æquali non sequitur ac
tio in qualitatibus alteratiuis; præ
terquam quod repugnat dari locum
naturalem medium, vt probauimus.

47 Pro affirmatiua vero parte, quod
tale corpus dari possit, exat hoc ar
gumentum. Quia non sufficit repug
nantia naturalis, vt dicatur effectu
aliquem dari non posse in rebus per
potentiam Dei absolutam, sed requi
ritur omni moda implicatio contra
dictionis, sed tale corpus dari non in
uoluit contradictionem, quia graui
tas, & leuitas non opponuntur con
tradictorie, quod omnino requiritur,
vt non habeant mediū respectu eius
dem rei, sed solum opponuntur con
trariè: contraria vero medium habet
respectu eiusdem subiecti, vt per se
patet: ergo licet argumentum oppo
sitæ partis probeat repugnantiam na
turalem, non probat implicationem
contradictionis; & ideo negari non
debet, quod tale corpus sit possibile.

48 Communis sententia recentiorū
tenet dari posse tale corpus. Ego ve
ro hac distinctione respondeo, dari
corpus naturale æqualis grauitatis,
& leuitatis, dupliciter intelligi potest.
Primo, ita vt æqualitas ipsa vtriusq;
qualitatis sit ei naturalis, videlicet
dispositio, quam naturaliter postulat

forma eius in materia, quemadmo
dū naturalē esse dicimus igni summā
leuitatē, & terræ summā grauitatē.
Secundo modo potest intelligi, ita
vt eadem qualitates ad medietatem
non sint ei naturales, sed diuina vir
tute ei impressæ. Et in primo sensu
existimo implicare contradictionē,
quod detur tale corpus, quod sic pro
bo. Grauitas, & leuitas sunt qualita
tes naturaliter procedentes ex per
mixtione, vel concursu primarum
qualitatum; sed repugnat prorsus da
ri temperamentum primarum quali
tatum, ex quo procedant ad medietatem
intentionis grauitatis, & leuitatis,
vt probauimus per primam nostrā
rationem contra primam illam opi
nionem concedentem dari posse na
turaliter corpus temperatum ad me
dietetatem secundum grauitatem, &
leuitatem: ergo implicat contra
dictionem dari corpus postulans ean
dem qualitates ad medietatem. Idē
probat efficaciter argumentum pro
ratione dubitandi ex parte negatiua
propositum; quia licet non cōuincat
implicare contradictionē, quod detur
tale corpus in rerum natura, con
uincere tamen videtur implicare cō
tradictionem, quod ita detur, vt natu
raliter postulet vtramque qualitatem
ad medietatem intentionis.

In secundo vero sensu assero pos
se dari tale corpus per potentiam Dei
absolutam, vt si Deus aliquid tollens
de grauitate lapidis eam reduceret
ad quatuor gradus, & quatuor alios
gradus leuitatis ei imprimeret, in
quo nullam inuenit repugnantiam.
Et hoc solum esse possibile conuincit
argumentum propositum pro par
te affirmatiua, non tamen primum:
quare neutrum argumentum indi
get solutione.

CAPVT IX.

Textus Aristotelis.

Quia vero sunt quedam generabilia, & corruptibilia, &c.

Breuis expositio textus.

49 **I**n capite isto, & sequenti tradit Arist. vniuersales causas generationis, & corruptionis, in isto quidem in communi, & hoc est intentum eius; in sequenti vero in particulari. Dicitur autem in duas partes. In prima enumerat triplicem causam necessariam ponendam pro generatione rerum naturalium, materiam, formam, & efficientem. In secunda refert, & rejicit duas opiniones circa causam efficientem, ex quarum refutatione probatū relinquit necessariam esse ponendam præter materiam, & formam.

50 **E**x cælestibus (ait Aristoteles) posse nos efficax argumentum sumere ad probandum, quod præter materiam, & formam ponendum sit efficiens, ut res naturales possint generari. Nam ut cælum possit aliquid efficiere, non sufficiunt materia, & forma eius, sed præter has requiritur mouens, seu efficiens, nempe Intelligentia: ergo pari ratione in his inferioribus præter materiam, & formam necessaria est efficiens causa, à qua istæ suo modo moueantur, ut forma educatur de potentia materiae, & in ea introducatur, & ita fiat generatio rei naturalis. Supposito, quod necessaria sint tria hæc, explicat naturam singulorum incipiens à materia, affertque esse potentiam ad esse, & non esse & ideo principium, quo res generantur, & intereunt. Nam res, ait,

duplices esse, quædam, quæ necessario non sunt, ut chimera, & aliz, quæ nec sunt necessario, nec semper, sed possunt esse, & non esse, & aliquando sunt, aliquando non: ut sublunaria corpora: & materia est principium à quo habent, ut generari, & corrupti possint. Et hoc est esse potentiam ad essendum, & non essendum. Per receptionem namque formæ in materia generantur, & sunt, & per expulsionem eiusdem formæ à materia corrumpuntur, & non sunt. Formam vero esse actum huius potentie, à qua res accipit esse, atque etiam talem speciem eiusdem esse, & quasi fontem generationis. Quia id, cuius gratia agens operatur circa materiam, esteductio formæ de potentia eius, & introductio eiusdem formæ in ea per quam generatur compositum.

Circa causam vero efficientem asserit, antiquos Philosophos allucinatos esse, quia licet aliquid de ea dixerint, naturam, & rationem eius, & multo minus necessitatem non attigerunt. Et in primis Plato in Phædone introducens Socratem de generatione rerum loquentem asserit, res generari per idæarum impressionem, vel quasi sigillationem, ita ut cuiuslibet speciei detur idæa quedam, quæ est substantia separata imprimens materiam formas individuales talis speciei ad similitudinem sigilli, ex cuius impressione relinquitur figura in cera, distincta quidem ab eodem sigillo in proprio esse permanente, & per talem impressionem formæ res generatur, & permanet permanente impressione; sed abolita impressione delentur ipsæ, vel corrumpuntur. Unde præter impressionem non videtur ponere causam efficientem. Ideo hæc sententiam duplici argumento rejicit. Primo quidem, quia idem in quantum

tum idem, & eodem modo se habes
semper facit idem, sed idæa, vel spe-
cies vel efficiendæ est eadem, & eodẽ
modo se habet semper: ergo impres-
sio eius eadem erit semper, & eodem
modo se habebit; sed materia etiam
eodem modo se habet, cum semper
sit apta, & quasi parata ad recipien-
dum: ergo hæc semper impressio-
nes formarum, & generationes rerũ,
semper res durabunt, & nunquam
corrumpentur, quod patet esse fal-
sum. Secundo, quia ars imitatur na-
turam, sed in operantibus per artem,
& quasi per impressionem formæ,
præter impressionem, formam im-
pressam, & materiam, vel subiectum
recipiens, datur efficiens causa edu-
cens eandem formam de potentia
materiæ, ut præter sanitatem, & sub-
iectũ, Medicus: ergo præter impres-
sionem idæalem formæ, & materiam
debet poni causa efficiens, à qua for-
ma producat, & infundatur mate-
riæ, resque integra generetur.

52

Secunda opinio fuit aliorum Phi-
losophorum, qui materiam ipsam põ-
suerunt pro efficiente, in quantum
operatur, & quasi se mouet per quali-
tates tanquã per organa, vel instru-
menta, ut per calidum, & frigidum,
& ideo ab ea tanquam ab efficiente
rem generari. Hanc tamen opinio-
nem falsam esse probat duplici argu-
mento. Primum est, quia materia ex
propria natura est pura potentia pas-
siva nullum habens actum: sed passi-
uæ potentia non est agere, sed solũ
pati recipiendo, cum constet nihil
agere, nisi in quantum est in actu: er-
go non potest materiæ tribui ratio
causæ efficientis. Secundo, quia in
operibus artis non se mouet instru-
menta, nisi manu artificis moueãtur,
& applicentur ad opus: ergo qualita-
tes illæ, quas ponunt in materia pro-

instrumentis eius ad efficiendam ge-
nerationem, non se inouent, sed mo-
ueri debent à principali efficienti,
quod non potest esse materia, cum
nullam habeat virtutem actiuã, sed
passiuam tantum: quare necesse est
præter illam ponere efficientem cau-
sam à qua moueantur. Quod patet
ex igne habente summã actiuitatẽ,
& nihilominus agere non potente,
nisi moto ab vniuersalioribus cau-
sis, nempe à corporibus cœlestibus:
ergo multo minus qualitates illæ ma-
teriz poterunt rem generare, nisi à
causis efficientibus vniuersalioribus
moueantur.

C A P V T X.

Textus Aristotelis.

Amplius autem quoniam secũ-
dum latitudinem motus de-
monstratum est perpetuus, &c.

Breuis expositio textus.

Refutatis capite præcedenti opi-
nionibus antiquorũ circa cau-
sam efficientem generationis, & cor-
ruptionis læcendit Aristoteles in præ-
senti proponere propriam: & ex ea
ostendere in particulari, quænam sit
talis causa generationum natura-
llium. Diuiditur autem caput in tres
partes. In prima repetit ea, quæ alibi
de hac re docuit. In secunda propo-
nit contra ea dubiũ, & soluit, propo-
nens propriam sententiam. Et in ter-
tia non nihil agit de vnitãte primi
motoris, & primi motus, cuius con-
tinuitatem simul cum continuitate
temporis paucis explicat.

Principio igitur asserit se 8. lib.
Rrr 3. Phys.

lis continet partes quasi oppositas, nempe accessum, & recessum, & ita potest esse causa oppositorum effectuum, nempe generationū, & corruptionum, & ita sit satis duobus argumentis propositis. Priori quidem, quia licet Sol sit idem agens, atque etiam motus eiusdem, non tamen eodem modo se habens semper, sed diuerso per accessum, & recessum, & ita non sequitur semper facere idē, sed diuersa efficere potest. Posteriori vero, quia effectus maiori, & minori, negāda est consequentia, quod non possit Sol esse causa generationis, & corruptionis per proprium motum habentem partes oppositas, & quodammodo contrarias, nempe accessum, & recessum. Ex quibus tria colligitur primum, finitum esse, atque determinatum tempus vitæ singulis uiuentibus, quo absoluto corrumpuntur; sed tempus non semper, nec respectu singulorum est idem, sed aliquando diuersum, ita ut longiorem vitam aliquibus natura concedat, breuiorem vero alijs propter diuersas causas particulares facillius, vel difficilias disponentes, & modificantes influxum causarum vniuersaliū. Vnde fit, ut rebus, quibus aspectus vniuersaliū causarū longiorem promittebat vitam, breuior concedatur propter diuersam modificationem particularium causarum. Secundō, colligitur dependentiam omnium sublunarium corporum à causis superioribus, & vniuersalibus, quia consonum est naturis rerum, ut inferiora regantur, & gubernentur per superiora, ab illisq; depēdeāt. ut docuit, & probauit idē Aristot. i. lib. Meteor. cap. i. Tertio colligitur perpetuas esse posse generationes & corruptiones, quia causā efficiens earū, quæ est Sol per motum

propriū, perpetua est. Et finis, quem intendit, dū generationes, & corruptiones causat, est perpetuitas, quam perpetuitatē, quia non potest consequi in indiuiduis determinatis, quæ cum sint corruptibilia, non possunt semper durare, eam saltem consequitur in speciebus semper durantibus, per continuam, & nunquam intermissam generationem nouorū indiuiduorum corruptis succedentium. Reddit autem rationem ob quā non omnia corpora sublunaria perpetua sint in indiuiduo, sicut cælestia corpora, quia inquit hæc magis appropinquare primæ cause per essentiam perpetuæ, sublunaria uero magis esse ab ea elongata, & ideo non posse eandem perpetuitatem participare eodem modo, sed modum aliquem eius participant imperfectum, uidelicet specificam perpetuitatem, non indiuidualem, cum tamen illa tamquam proximiora utramque participant. Sed uideri alicui posse, ait, nec istam perpetuitatē in specie consequi posse sublunaria corpora, quia non uidentur generationes, & corruptiones eorū posse durare semper, nā per corruptionē separatur elementa à mixtis, & redunt in propria loca: ergo per eorū nā corruptionē tandē eo res deueniet, ut omnino separata sint à mixtis, & reducta in loca propria: & ita cessabunt generationes, & corruptiones, & definēt omnino res generabiles, & ita nec in specie poterit perpetuitatem consequi. Et respondet nō ita contingere, sed idem Sol, qui per recessum causat corruptionem, & quasi reuertit elementa ad propria loca, extrahit iterum, etiam recedēs ab eis elementis uapores, & exhalationes pro nouis generationibus ex eisdem in pluuiam conuertissis.

est.

Textus Aristotelis.

Quoniam autem in his, quæ continue mouentur secundum generationem, aut alterationem, &c.

Breuis expositio textus.

efficientis, quod est quasi eadem elementa à proprijs locis iterum extrahere, eaq; confundere: nam vapores, & exhalationes naturæ, & qualitates elementorum participant: & facile in eadem elementa conuertuntur, & per conuersionem eorum iterum in pluuiam terra fecunda redditur, vt sic non solum ipsa, sed mixta etiam in ea degentia nouos partus ferre possint in accessu eiusdem solis. In vltima parte capituli eandem causam perpetuitatis generationum, & corruptionum à se traditam reducit ad primam causam per has consequentias. Motus est: ergo motor est, deinde motus semper est: ergo motor semper, ac perpetuus est. Rursus, motus est perpetuus continuus: ergo motor est vnus immobilis, ingenerabilis, & inalterabilis, quas omnes consequentias probatas reliquit 8. lib. Phys. Solam continuitatem, & perpetuitatem motus explicat, & probat hoc loco asserens eam sumere motum ex continuitate sui mobilis, nempe spheræ cælestis, quæ eam mobilis sit, & motu circulari moueatur, qui non sit per spatium, sed circa cætrum terræ sine loco, & spatio (loquitur enim de motu primi mobilis tamquam de primo) ideo non potest ab spatio, aut loco continuitatem sumere, sed à subiecto hoc modo. Partes circuli sibi succedenter continuæ sunt: ergo motum circulem semper continuum efficiunt: & motus ita continuus ratione subiecti facit à priori tempus perpetuo continuu; sed à posteriori (inquit) cognoscimus, & probamus eundem motum esse continuum, atq; perpetuum per tempus perpetuo continuum, quia tempus non est aliud, Quam numerus motus secundum prius, & posterius, vt 4. lib. Phys. ostensum est.

Intentum Aristoteli cap. præsentis est probare, quod generationes, & corruptiones sunt perpetuæ, non secundum lineam rectam, sed reflexam, & circulem, ita vt ab eodem procedant, & in illud idem reuertantur, à quo iterum procedat, & in illud met reuertantur sine vilo termino. Diuiditur autem caput in tres partes, in prima duobus propositis dubijs, duo ex solutione eorum præsupponit ad intentum probandum, quibus addit tertium aliud præsuppositum. In 1. probat intentum, quod generationes, & corruptiones sunt perpetuæ in circulo. Et tandem in 3. duo dubia proponit, & soluit. Cum probatum sit 8. lib. Phys. seriem, vel fluxum perpetuum generationum, & corruptionum esse necessarium, merito posset quis dubitare. Primo, an omnes istæ generationes perpetuo futuræ sint necessariæ, vel aliquæ earum in particulari contingentes, ita vt possint esse, & non esse; nam si omnes in particulari sunt necessariæ, facile potest intelligi, seriem, vel fluxum omnium esse perpetuum, ac necessarium: si vero aliquæ earum in particulari, vel omnes sint contingentes, non videbitur seriem omnium esse necessariam, atq; perpetuam, sed fieri posse, vt terminum habeant, ultra quem non procedant. Respondet, præsupponendum esse

esse ad probandū intēti, quod aliquę generationes in particulari sint necessarię, ita vt non possint non fieri, & allquę contingētes, ita vt possint fieri, & possint non fieri. Probat duplici argu. & primum desūmit ex cōmuni vsu loquendū; nam ad loquendum de rebus futuris duplici vobulo vsimur, dicimus enim hoc esse futurum aliquando, & tunc significamus esse contingens, ita vt possit non esse, aliquando vero dicimus, hoc erit, & tunc significamus determinate esse futurum, hoc est necessario futurum, vt dum dicimus, quod veratina circulario solis erit: ergo in rebus futuris, quādam esse contingentes existimamus, alias vero necessarias, & idem erit de generationibus earum. Secundo probat à priori, quia generatio rei ordinatur ad esse eius; sed dantur quędam res habētes esse necessarium, vt quod sol sit in Cancro, vel quid simile, alitę contingentes, vt cursus Petri: ergo dabūtur etiam in particulari generationes necessarię, atque etiam contingentes.

Aliud dubium est, quonam modo inueniatur necessitas in generatione rerum corruptibilium, videlicet, an sicut ex generatione posterioris sequitur necessitas generationis prioris, ita & conuerso ex generatione prioris sequatur necessitas generationis posterioris. Et respondet hac distinctione, si posterius sit in se necessarium, sequitur quidē ex generatione eius necessitas generationis prioris, vt si necessarium sit domū esse, vel fieri, necessario etiā sequitur potius vel positū esse fundamentū: & ex positione fundamenti necessario sequitur positio luis, & lapidis. Atq; etiā & conuerso ex positione fundamenti sequitur positio, vel constructio do-

mus, diuersa tamen ratione, quia ex positione, vel constructione domus sequitur absoluta necessitate generatio, aut positio fundamenti: ex hac vero nō sequitur necessario generatio domus absoluta necessitate, sed solū ex suppositione necessitatis, quā habet ex se, & hoc est secundum præsuppositum. Tertium est, duplicem progressum generationum, & corruptionū esse ex cogitabilem, rectum, & circulem: rectus est, cum omnia quę generantur successiue vnū post alterum, sunt diuersę speciei: vt cū ex terra sit aqua, ex aqua aēr, & ex aère ignis, & ita procedat generatio ad res semper specie diuersas tendens: progressus vero rectus est, cum non omnia, quę generantur, differunt specie, sed sit regressus ad aliquā eiusdem speciei: vt dum ex terra madefacta sunt vapores, & ex vaporibus pluuia, & per generationem pluuie iterum madescit terra, & rursus generantur ex ea vapores.

His præsuppositis in prima parte capituli probat intentum, in secunda, videlicet generationes non esse necessario perpetuas per progressum rectum, sed per circulem, hoc arg. si generationes essent necessario perpetuę per progressum rectum, vel essent finitę, vel infinitę: non finitę, quia non possent esse perpetuę. Probatur consequentia, quia finitū semper procedens absq; repetitione tandem consumitur, quia in his possent esse infinitę, quia tunc nulla daretur vilo modo necessaria, hoc est nec in individuo, nec in specie. Probatur consequentia, quia in his, quę sibi inuicem succedunt, nō potest generatio prioris esse necessaria, nisi præsupposita necessitate posterioris, sicut non potest esse necessaria

positio fundamenti, nisi supposita necessitate absoluta domus; sed nec sequitur necessario posterius ex virtute, vel positione prioris, ut non sequitur generatio domus exui generationis fundamenti, nisi præsupponatur necessaria in se; sed in infinitis non datur prius, nec posterius, cum nec datur primum, & ultimum: ergo nec potest esse necessaria series generationum per progressum rectum in infinitarum rerum. Restat igitur, ut sit necessario perpetua per circulum, ita ut ad idem saltem secundum speciem fiat regressus. Quod hoc discursu probat. Existentia mundi est æterna: ergo corpora caelestia, atque elementa in ea dispositione, quam modo habent, æterna sunt: ergo ab æterno Sol exerxit vapores ex aqua, aut ex madefacta terra: ex vaporibus autem facta est nubes, & ex nube genita est aqua, & madefacta terra; & ex aqua iterum generantur vapores, & sic datur perpetua, atque infinita regressio, quia cum circularis sit, & ab eodem in idem procedat, semper potest esse perpetua simul, & necessaria. Et ratio necessitatis ait D. Thom. est, quia ea quæ generantur, ita se habent, ut prius sit tota materia posterioris, & e converso: quare supposita perpetuitate necessaria agentis, necessaria est perpetuitas generationis circularis. Quod alia etiã ratione probat Arist. quia cū Sol per motū circularē sit causa perpetuitatis generationum, sicut circulare est agens, & circularis motus, ita effectus eorū, qui sunt generationes ipsæ, & res genitæ per modum circuli fieri, & procedere debent semper, ita ut ab eodem procedant, & in idem, saltem secundum speciem, reuertantur. Quam perpetuitatem in circulem esse, debere confir-

mat ex tempore, in quo sunt, quod asserit esse perpetuum per repetitionem circulem dierum, mensium, & annorum.

Proposit tandem duo dubia, primum est, quare generatio per circulum, in quibusdam locum habeat, ita ut vnum ex altero generetur, & ex eo aliud, quousque ad idem redeat progressus generationum, ut in vaporibus, nube, & pluvia: in alijs vero non habeat locum talis circulas generationum, ut in hominibus. Et respondet, quod in his, in quibus generatio procedit in rectum, & non in circulum, & ideo perpetua non est, nec necessaria; sed in his solum habet vtrumque; in quibus vnum est tota materia alterius, ut patet in exemplo aquæ, quæ est tota materia vaporis, & vapor tota materia nubis, & hæc tota materia eiusdem aquæ, patet tamen non est tota materia filij, nec filius tota materia nepotis, & ideo in his generationibus non habet locum regressus ad idem, etiam secundum speciem.

Secundum dubium est, an ita sit generatio perpetua, ut regressus, vel circulus sit ab eodem in idem secundum numerum, & ita eadem res numero redeat, vel solum secundum speciem. Et respondet hac distinctione, in rebus perpetuis, vel in corruptibilibus, quæ non mutantur secundum substantiam, sed secundum aliqua accidentia; regressus fit ad eandem rem numero, ut patet in sole, qui idem numero permanet in vna, & alia circulatione. In rebus vero corruptibilibus, quæ mutantur etiam secundum substantiam, non fit regressus generationum ad eandem rem numero, sed specie, ut dum ab aqua proce-

ditur

dit Sol generans ex ea vapores, & ex vaporibus nubem, atque ex nube aquam, non est eadem numero aqua tandem genita cum ea, à qua extracti fuerit vapores, sed alia, eadem vero secundum speciem.

**TRACTATUS DE
reproductione eiusdē rei se-
cundum identitatem
numericam.**

13 **C**apite presenti docuit Aristoteles seriem generationum, & corruptionū esse necessario perpetuā, non per progressum rectū, ita ut semper generentur res nouæ, atque diuersæ speciei; sed per progressum circularem, ita ut ad eandem rem secundum speciem fiat regressus in generationibus substantiarum, non tamē ad eandem numero. Circa hæc igitur tractatum nostrum instituimus de reproductione eiusdem rei secundum numerum.

QVÆSTIO I.

An eadem numero res permanens semel corrupta naturaliter reproduci possit.

Circa hanc questionem fuit positio quædam antiquorum afferentium, non solum eandem res numero rediri posse, sed redituras esse omnes post completam circulationem octauæ spheræ cælestis (quæ circulatio iuxta probabiliorem opinionē Astrologorū durabit per 49000. annos.) Non solum secundum substantiam, sed secundum omnia accidentia numero, quæ prius habue-

runt. Hæc solet tribui Platoni, & tribuit Demo-riso, Plinius, lib. 2. historię naturalis cap. 7. tribuitur etiam O.igeni. lib. Periarchon. qui eam probat ex cap. 1. Ecclesiasticis, ubi sic dicitur: *Quid est, quod fuit ipsum quod futurum est: quid est quod factum fuit, ipsum quod faciendum est: nihil sub sole nouum: nec uales quisquam dicere, ecce hoc recedens est, iam enim præcessit in seculis, quæ sunt ante nos, &c.* Ab antiquioribus uero probabatur eo supposito, quod post completam circulationem octauæ spheræ redituri sunt ceteri omnes orbis cælestes ad idem punctum, à quo moueri cœperunt. Ex quo ita arguunt, inespientes moueri ab eodem puncto, eundem numero motum repetent, quem prius fecerunt: ergo eodē numero effectus producent. Probatu consequentia, quia redeuntibus eisdem numero causis, & eodem prorsus modo operantibus, necesse est redire eodē numero effectus, iuxta uulgatū illud ab omnibus Philosophis receptum. *Idem in quantum idem, & eodem modo se habent: semper facit idem.*

Hæc tamen sententia falso imprimis fundamento innititur, & licet uerum esset, insufficienter ex eo colligit intentum. Probo primum, quia licet uerum esse concedatur, quod octaua spheræ post completam illam prolississimam circulationem ad idem punctum à quo moueri cœpit, reditura sit, falsum tamen est, quod reliqui orbis cælestes ad idem etiam redirent punctū, à quo moueri cœperunt, ut certissimis obseruationibus, & computationibus probant Astrologi cōtra Platonem. Probatu secundum, quia etiam si ad idem punctum

tionem, cum tempus sit ei extrinsecū; ergo diuersitas temporis non est sufficiens, vt dicatur numero diuersus. Secundo, idem ignis potest conseruare diuersis temporibus eundem numero calorem à se productum: ergo poterit producer eundem numero calorem diuersis temporibus, quia si idem numero effectus non dependet in cōseruari ab eodem tempore, nec dependebit in esse, & fieri. Antecedens vero constabit, si postquam ignis calefecit aquam, remoueatur ab ea, & approximetur eidem aquæ aliud calidum, à quo tātisper conseruetur idē calor productus ab igne, postmodū vero remoto illo calido conseruante, accedat idem numero ignis, à quo calor ille fuit productus, & eum cōseruet.

Tertia opinio negat omnino, quod aliquis effectus iam corruptus possit per virtutem naturalium causarum idem numero reproducti. Hęc est expressa sententia Aristotelis cap. præsentis, & Sch. 4. lib. cōtra gent. c. 80. vbi & Ferras atque etiam scholasticorum serē omnino in 4. d. 43. & 44. vbi Capreol. Palud. Sotus, & reliqui omnes, præter citatos pro secūda sententia, Pater Suarius 3. p. disp. 44. sect. 6. Conimb. q. 1. huius capituli, artic. 3. Tolerus q. vlt. & est iam communis in schola, & vera, sed difficile est rationem iuuenire, per quam efficaciter probari possit, ideo in modo eam probandi non omnes sequuntur eandem viam. Sed quidam rationē eius esse dicunt, quia causa secūda ex se est indifferens ad producendū hunc, vel illum numero effectum, determinari vero ad hunc, & non ad alium producendum à prima causa, à qua determinatur ad producendū diuersos effectus, & non eundem diuersis temporibus, & propterea non po-

test eundem numero effectum reproductere. Hic tamen modus probandi insufficiens est, quod sic probō. Vel ratio individualis effectus postulat hoc determinato tempore produci, vel non, si postulare dicatur, iam reductur identitas numerica effectus ad identitatem numericam temporis, in quo producitur, potius quàm ad Deum determinantem. Si vero idē numero effectus non postulat produci hoc determinato tempore, potius quàm alio, non erit maior ratio ex parte eius, ob quam determinetur secūda causa à prima, potius ad hūc, quàm ad alium effectum, & ideo ita poterit ad eandem numero producendum determinari, ac poterit determinari ad alterum, quare sicut potest naturaliter alterum produceri, ita poterit produceri naturaliter eundem numero. Præterea in actionibus liberis hoc non potest esse verum, quod à Deo determinetur agens ad hunc actum malum, cum Deus non determinet voluntatem ad peccandum. Propterea probant alij eandē sententiam, quia idem numero effectus semel productus ab agente non manet amplius in potentia actiua eius, quare non potest illum reproductere. Et ratio hęc satis efficax esset, nisi falsum supponeret, quia aperte falsum est, quod effectus semel productus ab aliquo agente, etiāsi corruptus iam sit, non amplius maneat in potentia actiua eius. Quod sic probō, potentia actiua agēis, vel est forma substantialis eius, vel accidens superadditum, sed euidenter est entitatē virtutis, quoniam minus integrā permouere, postquam produxit hunc effectum, quā ante productionē eius, neque aliquid esse ei detractum; ergo virtutem habet ex parte sua iterum producendi illum, non minus,

quàm habebat prius, quàm cum produceret. Secundo, quia si idem effectus semel productus non manet in potentia actiua agentis naturalis: ergo effectus qui produciuntur à Deo, & semel corrumpitur, non permanebit in potentia eius, & ideo nec de potentia absoluta eum poterit reproducere, quod patet esse falsum. Probatur tandem, quia eadem numero forma semeleducta de potentia materiæ, & iam extincta, permanet in potentia passiva eiusdem materiæ; ergo etiam in potentia actiua agentis. Evidens est consequentia propter necessariam correspondentiam potentie passivæ cum actiua. Sed probatur aecedens, quia potentia passiva materiæ non est aliud, quàm entitas eiusdem materiæ: sed evidens est de entitate materiæ integrari manere post eductionem alicuius forme ex illa: ergo continet eandem formam iam extinctam, sicut continebat prius, quàm educeretur.

20

Propterea probant alij, quod non possit agens naturale reproducere eundem numero effectum ex propria eius natura, à qua determinatur ad producendum effectum certo quodam ordine, ita ut primo loco hunc, & non alterum, & secundo loco alterum determinatùs; & sic ceteros. Unde sequitur, quod non possit semel productum, atque corruptum, iterum producere, quia post productionem primi necessarii debet succedere secundus, & sic ceteri in suo ordine, quare non potest habere locum reproductioni alicuius. Hic tamen modus probandi, non solum inefficax est, sed fundamentò rationis caret. Probatur, quia virtus agentis semper est eadè; ergo ex parte sua semper potest, quid quid poterat prius; sed prius poterat producere hunc numero effectum; et

ergo etiam potest illum ex parte sua reproducere, postquam extinctus est; falsum igitur est, quod productum primo, non possit, nisi secundum producere. Secundo, quia sine fundamento supponit subordinationem effectuum omnium eiusdem speciei in ordine ad productionem. Probatur, quia nullus dependet ab alio, cum sint numero diversi, nec unus sit pars alterius, vel aliquid eius, sicut ergo evidens est nullam habere dependentiam in esse, ita neque in fieri.

Quare alij ex recentioribus asserunt, agens ex propria virtute actiua indifferens esse ad producendum plures numero effectus, per plures actiones, in differens etiam esse passum, ut ex potentia eius educatur. Determinatur autem à Deo, tamquam à primo agente ad hanc numero actionem, & hunc numero effectum producendum, potius, quàm alterum, non quidem per puram, vel solam eius libertatem, sed quia natura ipsa causæ quodammodo exigit talè determinationem, in quantum ex se inclinatur ad operandum tali modo, & ordine, ut nunquam postulet talem actionem, & concursum, nisi ea vero alii: suant etiam celestes h. fluètiæ, quæ diversæ sunt pro diversis effectibus. Et tandem iuvat bonum cõmune totius uniuersæ, ad quod pertinet, ut plures ac distincti effectus producantur semper, & non repetantur iam producti, atque extincti; nam ex hoc plures habebunt individua speciei: in quibus conferentur, & mundus longè maiore decorem, & ornatu. Propter hæc igitur omnia exigit ordo rerum naturalium, ut Deus determinet causas secundas ad diuersas numero actiones, & effectus producendos, & numquam ad eandem numero actionem repetendam, vel eundem numero effectum producendum.

21

22

ducendum, & quia illa censentur fieri à Deo naturaliter, quæ sunt ab eo secundum exigentiam, ac dispositionem rerû naturalium; & quæ sunt præter hanc exigentiam, ac dispositionem dicuntur fieri ab ipso supernaturaliter, ideo verum est, quod secundum ordinem naturalem, ac potentiam Dei naturalem, vel ordinariam, idem numero iam corruptum non possit reproduci. Hæc tamen sententia insufficientis censenda est, quia per hæc omnia non reddit sufficientem rationem, propter quam nunquam possit per virtutem naturalem redire, vel reproduci idem numero semel corruptum. Probatur hoc discursu discurrete per singula: Imprimis falsum est, quod causa particularis secundum se sit inclinata ad hanc numero actionem, & hunc numero effectum producendum potius, quàm aliud, quod sic probet. Igitur secundum se omnino indifferens est, ut applicetur ad operandum circa hoc subiectum potius quàm circa illud, ad operandum hoc tempore potius quàm alio, ad operandum cum hoc cõcursu vniuersali causarum, atq; ipsius Dei, potius quàm cum alio, & sic de cæteris circumstantiis, à quibus determinari possit: ergo secundum se non est vlllo modo determinatus, immo neq; inclinat us ad hanc numero actionem, vel effectum potius quàm ad alterum, sed sicut æquè primo cõtinet omnes, ita ex se est æquè indifferens ad omnes, & singulos producendos, ad omnesq; & singulas actiones, per quas producendi sunt, quare nec ex se exigit hunc concursum potius, quàm alterum, immo nec hoc tempore potius, quàm altero operari. Unde sequitur, nec secundum se exgere productionem nouam, atq; distincti effectus, potius quàm eiusdem iam extincti, sed æquè indifferens est ad eam

dem numero actionem, & effectum producendum, sicut ad distinctam actionem, & effectum, cum eodẽ prorsus modo vtrumq; cõtineat, vt probauimus. Et tandem, quãtũ ad bonũ vniuersũ, & ornatũ eius pertinet, duo existimo esse certa, primũ, quod postulet productionem distinctõrum effectuum. Secundo, quod id non postulet semper. Probatur vtrumq; ex cõseruatione specierũ, & ornatu, ac decore eiusdẽ vniuersi: nã si eadẽ semper indiuidua repeterentur, non possent cõseruari species, & mũdus ornatu illo, & decore priuaretur, quæ ex multitudine indiuiduorum cõsequitur. Quod vero non semper exigat talẽ distinctionem, his exemplis probatur: nam, quod cãdela hæc eadẽ numero illuminatione, & lumine producto illuminet eadẽ numero aerẽ huius cubiculi, hæc hora, & sequenti, vel numero diuersis ad eosdem fines, impertinens est. Quod calefacta aqua ab igne, & extincto modũ calore in ea producto, diuersa numero calefactione, & diuerso numero calore iterũ post horã calefiat, vel eadẽ numero calefactione, & calore, nec dici, nec excogitari potest, quod propter cõseruationem speciei caloris, vel luminis, vel propter bonum totius vniuersi, aut ornatũ, eius exigatur: quid enim boni, & quid ornatũ, quid cõseruationis spectet aliquid, prouenire potest ex distinctione numerica talis actionis, & effectus, potius quàm ex vniuersali identitate vtriusque nihil profecto. Cõstat igitur ex toto, & cõdõctõ, quod licet aliquãdo, vt, in aliquib; exigat ordo rerũ, natũ talium, sicut cõseruatio specierũ, vel bonũ, atq; ornatũ eiusdem vniuersi distinctionem numericam actionum, & effectuum; non tamẽ semper, sed aliquando non magis ad eosdem fines conducit distinctio, quàm

23

quàm identitas: ex quo efficaciter colligitur, quod in his casibus reducenda sit determinatio causarum ad solam, & liberam Dei voluntatem, ita ut non magis natura rerum exigit, quod ad distinctas actiones, & effectus determinentur ab ea, quàm ad eandem numero actiones, & effectus extinctos repetendos per reproductionem; sed id, quod non exigit natura, ac dispositio rerum, non dicitur determinari à Deo secundum ordinem naturalem: ergo non probatur necessarium, quod semper producantur distincti numero effectus, & consequenter nec redditur sufficiens ratio, ob quam non possit naturaliter produci sæpe idem numero, sicut producantur diversi propter determinationem causarum à diuina voluntate.

24

Nostra igitur sententia asserit, hac sola ratione posse efficaciter probari, quod idem numero effectus non possit reproduci virtute naturali, quia ut idem numero effectus iam corruptus reproducat virtute causæ naturalis, necesse est eandem numero actionem redire, sed hoc repugnat; ergo etiam illud. Maiorem probo, quia actio est medium, per quod effectus procedit à causa, & ab ea dependet, vel est dependentia ipsa; ergo repugnat, quod idem numero effectus redeat, nisi redeunte eadem numero dependentia reali, eademque numero actione, alioquin posset idem numero effectus naturaliter dependere à causa diuersis numero dependentijs totalibus, & adæquatis, diuersisque numero totalibus, & adæquatis actionibus, quod est absurdum. Minor vero, quod non possit redire eadem numero actio, probatur ex 1. lib. Phys. ubi docet Aristoteles, nisi requiritur ad unitatem numericam actionis, vel motus, ac mpe unitatem numericam

subiecti, termini, & temporis, ita ut quocumque horum variato, nõ sit eadem numero actio, sed diuersa: constat autem non posse redire naturaliter idem tempus iam transactum; ergo nec potest redire eadem numero actio, neque idem numero effectus.

25

Ad primum argumentum oppositæ opinionis concessio antecedente, neganda est consequentia, quod ignis producat in aqua eundem numero calorem, quia non potest iterum agere in eandem numero aquam, per eandem numero actionem; sed necessarid per diuersam propter diuersum tempus; & ideo necesse est diuersum numero calorem producere, non enim potest naturaliter recipere hanc numero entitatem effectus ab hac entitate numerica causæ, nisi media hac numero dependentia, & actione, per quam ab ea producit, atque dependet. Argumenta vero, quibus probatur effectum non dependere à tempore in sua identitate numerica, vel indiuiduatione, hac distinctione soluantur. Dupliciter potest sumi effectus, vel secundum propriam entitatem permanentem, quàm iam habet extra causas, & hoc modo iam non dependet à tempore, neque à tali numero actione, per quàm productus est extra causas, sed à propria entitate indiuiduatur. Posteriori modo sumitur, prout fit à sua causa, & hoc modo à tali numero actione dependet, quod hic numero, & nõ alius exeat, vel egrediat ab eadem causa, nisi enim per hanc numero actionem exiret ab hac causa, talemque virtutem eius participaret, & nõ haberet hanc numero entitatem in facto esse, à qua indiuiduaretur simpliciter. Dependet igitur identitas numerica eius quantum ad fieri à tali

tali tempore, quia ab eo dependet identitas numerica actionis, per quam eum producit. Cuius ratio à priori est, quia licet tempus sit extrinsecū, dependentia agentis corporis ab illo in suis modis, & actionibus intrinseca est, saltem modo naturali, & ideo ex tali dependentia ab aliquo extrinseco desumi potest individuatione actionis eius, atque effectus, pro ut exiit ab illo, sicut etiam sumitur à subiecto agente, & termino sibi extrinsecis. Hac igitur distinctione applicata eisdem argumentis, ad primum negandum est, quod identitas numerica effectus quantum ad fieri non dependeat prædicto modo à tempore. Ad secundum, concessio autem dependente, neganda est consequentia, quia diversa est ratio de productione, & cōservatione, nam hæc præsupponit rem tam existentem & indiuiduā, & ideo non dependentē in sua identitate numerica ab hac, vel illa actione, per quam cōservatur, & propterea potest per eandem actionem, vel diversam cōservari ab eodē, vel diversis agentibus, eodem, vel diversis temporibus: de productione vero cōstat ex sententia omnium non posse naturaliter eam sē rem numero produci à diversis agentibus totalibus, nec per diversas numero actiones totales. Unde non sequitur ex cōservatione eiusdē effectus ab eadem causa diversis temporibus, vel etiam à causis diversis, quod possit produci, & reprodudi ab eadem, vel diversis per virtutem naturalem.

26 Et si quis nobis obiiciat illud, quod docuimus in 1. lib. cap. 4. tract. de alteratione, nempe omnes gradus intentionis eiusdē qualitatis esse eiusdem prorsus rationis, & ideo non magis unum, quā alterum expelli per alterationem cōtrariam, sed determinari

à Deo expulsionē huius gradus potius, quā alterius, sicut determinatur productio talis gradus qualitatis oppositæ, à quo expelli debet, & unice saliter agentia omnia ad tales actiones, & effectus producidos. Respondeo solutionem illam assignatā fuisse à nobis iuxta sententiam eorum, qui determinationem causarum particularium in suis actionibus, & effectibus producentis reducunt ad primum agens; ab eis enim procedebat arg. & ideo soluendum fuit iuxta eorumdem opinionem, quomodo licet non rejiciamus, adhuc tamen solutio illa in suo robore permanet; nam licet verum sit, quod nunc asserimus, videlicet agens particulare, atque etiā primum, ut cum eo cōcurrens determinari ad hanc numero actionē, & hūc numero effectum ab hoc tempore, in quo operantur, nihilominus eadem numero actio hoc tempore elicitur, & hic numero gradus formæ per eā productus adhuc sunt indifferentes ad expulsionē huius, vel alterius gradus formæ oppositæ, quia superposito, quod omnes sunt eiusdē prorsus rationis, non est maior ratio, ob quam unus, quā alter expellatur ab hoc gradu formæ oppositæ, & per hanc numero actionē, vel motum, sed gradus iste productus, & hæc numero actio, per quā producitur, tãquam effectus primarius determinatur ad expulsionē huius gradus oppositæ formæ potius quā alterius tamquā ad effectum secundarium à Deo tãquam à primogenite, propter unice salē regulā, quod ad primum agens pertinet determinare secundū, quando nec à se, nec ab aliquo alio determinari potest, & quia ad secundarium hunc effectum, qui est expulsio talis gradus, neq; ab actione tali, neq; à tali tempore, vel tali parte subiecti, circa quam operatur de-

Termin.

terminari potest, sed hæc omnia adhuc indifferētia manent ad expulsiōnem huius, vel illius gradus, ideo necesse est determinari à primo agente, quamuis ad talem actionem, & talē effectum primarium à tali tempore determinetur cæteris præsuppositis.

QVÆSTIO II.

An possit naturaliter reproduci, vel resurgere idem homo iam mortuus?

27 **A**ffirmatiua pars probari potest primo, quia post mortem hominis permanet eadē numero materia cum eadē inclinatione, & appetitu naturali ad recipiendam eadē animā permanentē quoq; cum eodem appetitu naturali informādi eam; ergo necesse est dari in reum naturā vltimē actiuam naturalem alieuius cause efficientis secundæ, vel saltem primæ, per quā possit reuiri eidē materiæ, quia cuiuscumq; potentie passiuæ naturali debet correspondere naturalis actiua, à qua possit reduci in actū, & si in casu isto non datur, permanebit anima separata à corpore, & priuata appetitu informādi in statu violēto, & perpetuo quidē, cum sit ipsa lucorruptibilis, & ita aliquid violētū esse perpetuū. Secundo, quia quælibet res naturalis potest naturaliter consequi propriū finem naturalem; ergo per aliquod mediū naturalem, quia mediā debet esse proportionata fini, sed non potest homo mortuus consequi propriū finē naturalem, nisi per solum mediū resurgendi in eadem identitate numerica; ergo resurrectio naturaliter est possibilis; & ideo reproductio eiusdem rei. Probatum minor, quia si

naturalis hominis, quem naturaliter appetit, est beatitudo saltē naturalis in eo posita, quod habeat omnē bonū suæ naturæ proportionatum, & careat omni malo eidē naturæ contrario; sed hanc beatitudinē nō potest consequi naturaliter in hac vita præsentī innumeris plena miserijs; ergo naturaliter debetur ei altera, in quam consequatur; quam constat habere nō posse iam mortuum, nisi per reuisionem animæ ad corpus, ex qua resultabit idem numero homo, quare reproductio eius naturaliter erit possibilis. Quod videntur sentire plures ex sanctis patribus vniuersaliter asserentibus resurrectiōnem corporum debitam esse naturæ hominum.

28 Communis tamen sentētia Scholæ à nobis tenēda asserit resurrectiōnem hominis, vel reproductiōnem eius in eadē numerica idētitate non esse possibilem per virtutem naturalium causarum, etiam Dei, vt causæ primæ naturalis. Ita sentiunt Scholastici omnes in 4. d. 41. & 44. D. Tho. Ricard Durand Palud. Sotus, & alij, Henric. quodlib. 7. q. 16. Ægid. theorem. 1. & probari possent testimonijs sacrarum litterarum, & sanctorum Patrum, nisi Philosophicū Institutū excederet. Id tamen egregiē præstitit P. Suarius 3. p. disp. 44. lect. 6. probatur vōro tribus argum. ex tribus etiam capitibus desumptis. Primum ex parte materiæ hoc modo, vnitās numerica compositi Physici sumitur ex hac materia, & ex hac forma; sed repugnat naturaliter mortuo homine iterum informari materiam eius ab anima propria; ergo repugnabit naturaliter huic hominem reproducti. Probatum minor, quia vt eadem numero materia iterum informetur ab eadem anima, necesse est ita coniungi partes eius, & ita applicari si-

ma! agenti naturali, vt possit denuo organizari, & omnino disponi pro introductione eiusdem animæ, sicut fuit organizata, ac disposita in prima generatione hominis; sed talis coniunctio, & applicatio, talis organizatio, talisque dispositio naturaliter est impossibilis; ergo & reproductio eiusdem hominis. Probo iterum minorem, quia materia hominis per continuas transmutationes naturaliter dissipatur, atque etiam diuiditur, & commiscetur alijs, & à diuersis formis informatur, & quod certissimū est, ad remotissimas dispositiones, & formas transit respectu earū, per quas disponi debet ad recipiendam eandem animam, ita vt non detur agens naturale potens eam ab his remotissimis dispositionibus, & formis reuocare, vt possit recipere proximas, vt consideranti mortem hominis, & statum corporis eius post eam in dies magis remotum ab ea dispositione, quam habuit in prima generatione eiusdem hominis, satis erit se manifestum.

2.9 Secundo probatur ex parte dispositionum, nam etiam si eadem numero materia posset applicari agenti naturali modo conuenienti, repugnat naturaliter, quod agens eandem numero dispositiones inducat in eam, repugnat etiam naturaliter, eandem animam iterum reuiri eidem materie, nisi eisdem numero dispositionibus organizatæ; ergo naturaliter repugnat talem reuinionem fieri. Probat minor, quia non possunt produci ab agente naturali eandem numero dispositiones, nisi per eandem numero actionem, sed non est possibile naturaliter redire eandem numero actionem; per quam disposita fuit materia in prima generatione hominis, quia identitas numerica

actionis corporeæ, ac naturalis dependet à tali tempore determinato, quo variatio non est eadem numero, sed à ita; ergo nec possunt redire eandem numero dispositiones. Quod vero sit necessarium eandem redire, & non sufficienti alia numero diuersæ, manifestum est, quia naturalis est correspondentia inter generationem substantialem, & alterationem, ac dispositiones prærequisitas in materia pro introductione eius, ita vt sicut talis forma numero postulat talem numero generationem, per quā producatur, vel vniatur materia, ita talis generatio tales numero præexigat dispositiones, sine quibus non possit naturaliter fieri, nec talis forma introduci. Ex his autem duabus rationibus colligitur tertia desumpta ex modo operandi Dei, vt agentis cum causis naturalibus, Deus vt auctor nature nihil in rebus operatur, nisi secundum exigentiam, & quasi debitum naturalium causarum; ita vt, quod præter hanc exigentiam efficit, supernaturale, aut miraculosum dicatur, sed reuio animæ, & productio eiusdem hominis non est secundum exigentiā, & debitum alicuius causæ naturalis; ergo nec est factibilis à Deo naturaliter. Minor probanda est, discurrendo per quatuor genera causarum, non est enim debita materie, quia licet habeat potentiam vniuersalem, & remotam ad recipiendam eandem animam, non tamen proximam, & determinatam, ad quam determinatur per tales dispositiones, quas probauimus naturaliter impossibiles, nec reuio debita est formæ, nempe eidem anime, quia licet naturalem habeat inclinationem ad informandam hanc materiam, non certe, nisi ita talibus

30

dispositionibus præparatam. Causæ vero efficiendi nulli debetur, quia sicut non potest eisdem numero dispositiones efficere in materia, ita nec potest reunionem animæ attingere, quare nec eam dicitur exigere naturaliter. Nec tandem est debita causa finali, quia sola felicitas, vel beatitudo naturalis potest esse debita naturæ hominis, quam in operando secundum perfectam virtutem posuit Aristoteles 1. lib. *Eth. c. 10.* hæc enim sola suis naturalis eius est, & cum homo sit ex propria natura corruptibilis, non est ei debita adhuc ista beatitudo perpetua, sed pro tempore vitæ eius, ut docet expresse idem Aristoteles eodem cap. atque his verbis *Inerit igitur id quod quæritur ipsi feliciter; per totam vitam semper enim, vel maxime omnium ea æget, et contemplantur, quæ sunt secundum virtutem.* Animæ vero separatæ, quia perpetua est ex propria natura, debetur etiam beatitudo naturalis in acribus perfectæ virtutis consistens: perfectissima vero beatitudo, quæ in aggregatione bonorum omnium, & in carentia omnium malorum universaliter loquendo posita est, non est homini, aut animæ eius naturalis, nec naturaliter debita, sed ex gratia Dei supernaturali consequenda, ad quæ necessaria est reunitio animæ, & resurrectio corporis per supernaturalem virtutem efficienda. Ex quibus intelligitur naturali fini hominis solum esse debitam imperfectam illam beatitudinem, secundum totum quidem hominem temporalem, & secundum animam, æternam, ad quam patet reunionem animæ non esse necessariam, sed solum ad beatitudinem perfectam, atque perpetuam, quæ supernaturalis est, & ideo neque homini, nec animæ eius naturaliter

debita, sed ex supernaturali gratia Dei, atque ex meritis propriis adultis, parvulis vero ex meritis Christi tribuenda, & consequenter nec reinitio ad eam habendam secundum integrum hominem necessaria, erit naturaliter debita, sed supernaturalis censenda.

Et ex toto hoc discursu facile solvuntur duo argumenta in contrarium proposita, nam ad primum distinguendum est antecedens: quantum adinet ad potentiam naturalem materiæ pro recipienda iterum anima, nam de universalis, & remota verum est eam habere; sed hæc communis est, & æqualiter respicit omnes formas, & ideo non magis animam, quam habuit prius materiam, quam cæteras, & cum constet non posse naturaliter aliquam ex cæteris recipere, nisi præparata sit per tales dispositiones, ita debet esse certum de anima, sed non potest ab agente naturali præparari eisdem ex cæteris dispositionibus, quas habuit prius, & per quas dicitur habere proximam ac determinatam potentiam ad eandem animam potius, quam ad alias: ergo nec poterit naturaliter eam iterum recipere, nec tenebitur Deus, ut author naturæ ad reunendam ei animam, sicut nostro modo loquendi teneri dicimus ad eam unendam in instanti generationis. quia tunc est sufficienter disposita, habetque proximam, ac determinatam potentiam ad recipiendam hanc animam potius quam alias formas, & ideo debita est ei naturaliter introductio eius. Ad secundum de fine constat solutio ex ultima nostra ratione. Ex qua intelligitur quod etiã si anima nunquam reuniretur corpori, non diceretur habere statum violentum, quia violentum est à principio extrinse-

co passo non conferente vim, vt definiuit Aristoteles, constat vero animam habere naturalem potentiam vt sit separata à corpore, quia ex vna parte est perpetua, & ex altera est forma corruptibilis corporis, cui euidentis est vniti vnione non solum naturaliter dissolubili, sed naturaliter dissoluenda: ex cuius dissolutione sequitur animam habituram aliquando naturaliter statum separationis, & ideo non violentum. Quod vero naturalem habeat appetitum informandi materiam, non probat, quod separata sit in statu violento, quia cum simul habeat potentiam ad statum separationis, videtur natura eius vtrūque statum complecti, ita vt quilibet per se sit quasi inaequatus ei. Et hoc satis est, vt neque in vno, neque in altero patiaritur violentiam, sed de hoc agemus ex professo Deo adiuuante in nostris commentarijs ad libros de anima. Quod vero aliqui ex sanctis patribus asserere videntur, reuentionem animæ ad corpus, vel resurrectionem nostram de bita esse humanæ naturæ, de debito pro congruitate accipiendum est, non pro necessitate naturali.

QVÆSTIO III.

An per potentiam Dei absolutam eadē numero res permanens semel corrupta reproduci possit.

34 **D**E solis rebus permanentibus quaeritur titulus quaestionis, quia de successiuis, quales sunt motus, & tempus, agendum erit quaestione sequenti; & non de potentia naturali, de qua egimus quaestione præceden-

ti, sed de absoluta Dei. Vnde idem est ac si inquiratur, an eandem rem permanentem iam corruptam reproduci in eadē numerica vnitate, quam prius habuit, implicet contradictionem. vel non sed factibile sit à Deo per absolutam potentiam.

Et imprimis præsupponenda est veritas Catholicæ fidei docens eandem numero homines resurrecturos in fine mundi: & aliquando etiam eundem numero hominem ad vitam fuisse reuocatum, vt ex historijs sacrae paginae constat. Ex qua veritate refutatur error multorum existimantium impossibile omnino esse, quod eadem res numero semel corrupta reproducat. Quod imprimis videtur tenuisse Aristoteli. cap. præsentis negans in continua, atque perpetua generationum serie easdem res numero redire posse, quod vero ipse reputauit impossibile per virtutem causarum naturalium contradictionem implicare absque dubio intellexit, cum non cognouerit aliam potentiam præter naturalem. In eodem fuit errore Plinius lib. 2. historiae naturalis c. 7. & lib. 7. c. 55. idemque fuit error Stoicorum, & Epicureorum, vt refertur Aetiorum 17. qui Paulum resurrectionem hominum prædicantem vocarunt nouorum demoniorum annuntiatorem. Idem tandem senserunt Sadducei ex Iudaeorum natione, vt refertur Matthæi 22. & Actuum 23.

Hacigitur veritate hactenus præsupposita, & refutatis ex ea erroribus, prima opinio Catholicorum tenet, et hominem quidem reproduci posse, sed præter ipsum nihil aliud, ita Daran. In 4. d. 43. q. 1. Marfil. q. vltima huius libri, Ioannes de Neapoli, quodlib. 31. q. 6. à qua non videtur dissentire D. Tho. in 4. d. 44. q. 1. art. 2. quaestio eula 2. ad primum, & 3. Et 3. p. q. 77.

T t t 3 art.

ar. s. nā in primo loco asserit, ideo hominem semel mortuū posse eundē numero redire, quia permanet non solum materia eius, sed anima, cuius esse comunicatur toti homini, & ideo per mortem (ait) non interrupti esse hominis, sed semper durare, & propterea iterum produci posse per diuinam potentiam, non tamen res alias, quorum esse omnino perijt ipsis pereuntibus, & consequenter interruptitur: quare redire non potest illo modo. In secundo vero loco negat vniuersaliter rem semel annihilatam à Deo, redire posse eadem numero.

35 Sed probat Duran. Primo, quia ea quæ non possunt produci per eandem numero actionem, sed necessario per diuersam, non sunt idem numero, sed diuersa: quia, cum actio sit dependentia effectus à causa, necesse est diuersas actiones esse diuersas dependentias, per quas repugnat procedere eundem numero effectū, sed repugnat eandem numero actionem semel transactum redire, sicut repugnat redire idem tempus iam transactum, à quo identitas numerica eius dependet: ergo non minus repugnat redire eundem numero effectum.

Secundò, quia repugnat eandem rem bis esse, aut duplicem habere durationem, vel duplicem existentiam: nam iam non esset eadem, sed diuersa: sed hæc eadem sequuntur, si eadē res numero reproducatur: ergo impossibile consequendum est. Minorem probat, quia priusquā corrūperetur, fuit, & post corruptionē iterū producitur: ergo iterū est, nā secūda productio non minus ordinatur ad esse, quàm prima. Fuit etiā heri, & erit die crastina, cū tamē hodie nō sit, duo autē dies interrupti sunt duo tēpora, cum

sint discontinua: ergo habebit duplicem durationē; & hinc sequitur habere duplicem existentiam, quia duratio non est res distincta ab existentia rei, vt multi asserunt.

Tertiò, si Deus ageret ex necessitate nature, sicut ignis agit, & nō libere, non foret potentia eius minus infinita, ac est modò, cū libertas nullā potentiam Deo conferat, sed infinitā præsupponat, sed Deo agente ex necessitate nature implicaret contradictionem eandem numero rem corruptam iterum produci: ergo eodem modo erit impossibile, etiam si libere operetur. Minor probatur, quia agere ex necessitate nature est agere ex determinatione ad vnum: ergo id quod hoc modo agit, vel vnum numero producit semper, vel nunquam, sed semper diuersum, quare non poterit modo diuersa producere, modo eadem, quia hoc ex libertate dependet; sed in tali casu produceret sæpe diuersa numero, vt per se est manifestum: ergo nunquam posset reproducere idem numero iam corruptum.

37 Secunda opinio affirmat non solum eundem numero hominem semel mortuum, sed quamlibet aliam rem permanētē semel existentem posse eandē numero reproducere per potentiam Dei absolutam. Ita sentiunt omnes ferè Scholastici in 4. d. 41. Scotus. q. 1. D. Bona. q. 5. Capreol. q. 1. Palud. quæst. 1. & 3. Scotus d. 44. quæst. 1. & D. Thom. expresse, quodlib. 4. art. 5. opus. 9. cap. 82. & 4. contra gent. cap. 81. & ibidē Ferr. Henr. quodlib. 7. quæst. 16. Egid. theorem. 1. P. Suarius. 3. p. tom. 2. disput. 44. sect. 6. & cæteri omnes tam anti qui, quàm recentiores, estque communis, & vera. Probatur primo, quia eandem rem numero iam existentē iterum

iterum produci non repugnat ex parte diuinæ potentie, nec ex parte eiusdem rei; sed neque ex parte eiusdem actionis, vel temporis; ergo ex nullo capite repugnare potest, & ideo censendum est posse fieri. Antecedens probō, quia postquā Deus aliquam rem creauit, & extincta est, eadem numero permanet in potentia diuina, quæ integra permansit, postquam rem produxit, non minus, quā erat ante productionem. Et hinc desumpserunt sancti patres præcipuum argum. ad probandam hanc communem sententiā, præsertim Aug. 2. lib. de ciuitate Dei cap. 20. & serm. 19. de verbis Apostol. ubi ita ait, *Si in nihilum rediremus facere Deus poterat, ut essemus si. ut fecit: cū ante a numquam fuisset.* Atq; etiā Greg. homil. 18. in Euang. his verbis. *Longe minus est Deo reparare, quod fecit, quā creasse, quod non fuit.* Quod vero non repugnet ex parte ipsius rei iterum producendæ, probatur, quia vel producenda est per creationem, vel per educationem de potentia materiæ: si primo modo, nullā potest habere repugnantiam ad ascendendum: postquā ad nihilum reducta est, magis quā habuit, priusquā crearetur, quia in se nihil est, & solum potest esse in potentia diuina Dei, ex parte cuius nulla potest esse repugnantia, ut iterum fiat. Si vero producenda est ex potentia materiæ, nec ex hac parte potest esse repugnantia, quia etiam est eadem in potentia materiæ contineri, non minus postquam extincta est, quā continebatur priusquam produceretur, cū potentia materiæ non sit aliud, quā entitas eiusdem materiæ, quam constat non esse diminutam, ex eo, quod semel educta fuit eadem res ex eius potentia. Sed tandem probō, quod nō repug-

net ex parte actionis, vel temporis, quia licet Deus agens per causas secundas à tempore dependentes, suam actionem (quæ non est alia ab actione creaturæ) temporari accommodet, & se se autem agens non dependet in sua actione à tempore; quare poterit eandem rem extinctam iterum producere per eandem actionem, quæ eam primò produxit, quia propria eius actio non indiuiduatur à tempore, neque ab aliqua duratione, atq; etiā (ut ego existimo) poterit id præstare per diuersam actionem, prout sibi placuerit, quia si non repugnat Deum simul applicare plures causas totales, & adæquatas ad producendum eundem numero effectum, per plures numero actiones, & dependētiā adæquatas, ut 1. lib. Phys. probauimus, multo melius poterit ipse pluribus actionibus eundem effectum, nunc, & postea producere, & reproducere; nec repugnabit, quod pluribus dependentijs ab eo dependat.

Secundo probatur arg. euidētē ad hominem contra primam opinionē, ex resurrectione hominis, per quam fide catholica consentitur patroni eius eundem numero hominem reproducti. Ex quo sic arguo, siue resurrectio hominis sit eadem actio cum prima generatione eius, vel diuersa numero ab ea, sequitur non minus posse Deum re producere quamlibet aliam rem. Probatur consequentiā, quia si est eadem; ergo per eandem numero actionem potest Deus producere, & reproducere eandem rem; si uero sit actio diuersa, poterit per diuersas numero actiones eandem rem numero producere, ac reproducere. Discrimen uero illud inter reproductiōnem eiusdem hominis,

38

39

&c.

& cuiuscumque alterius rei, nullius momenti est, quia licet esse rei, vel existentia eius interrupta fuerit per annihilationem, vel desitionem aliam, permanet tamen esse iam extinctum in potentia diuina, & hoc sufficit, ut reproduci possit per creationem, vel alio modo, quia diuina potentia ex nullo præsupposito potest idem esse reproducere: sicut primo illud produxit ex nullo præsupposito.

40 Ad primū Darandi concessa maiori, distinguenda est minor de identitate numerica actionis, nā actio est agentis dependentiū à tempore, quia sunt Physica, suam indiuiduationem accipiūt ab illis tribus, vel quatuor, nempe subiecto, termino, tempore, & agente, & actio etiam Dei cū his agentibus corporeis concurrentis (cum sit eadem cum actione eorum) ab eisdem indiuiduatur, & ideo non potest eadem redire transacto tempore, & de hac actione loquebatur Aristoteles, quia non cognouit aliam. Sed Deus agēs per se sine his causis, non dependet in sua actione à tempore nec ab eo indiuiduatur, sed ex sua propria entitate sine respectu ad tempus, quare bene potest eandem suam actionem repetere, & per eam producere eandem rem, & iam extinctam reproducere. Ad secundum neganda est maior, quod repugnet eandem rem bis esse, & habere plures durationes; nam ex hoc non sequitur, quod habeat plura esse, vel plures existentias, sed solum eandem diuersis temporibus repetitam, in quo nulla est implicatio contradictionis. Nam neque esse, neque existentia, nec actio Dei, per quā primo producit, & iam extincta reproducit, indiuiduantur à tempore, & propterea nec repugnat utrumque habere distinctas durationes, quia istæ ex-

trinsicæ prorsus eis sunt. Quod vero de distinctione durationis ab existentia rerum dicitur, non est verum de tempore, quod concedit omnes distingui realiter ab existentia rei permanentis; unde non sequitur ex duplici tempore duplex existentia. Dubium vero solum esse potest de distinctione propriæ durationis cuiuscumque rei ab existentia eiusdem, ut & ui ab existentia Angeli, de qua probauit 4. lib. Phys. distingui ex natura rei, ideo non potest sumi arg. ad probandum plures existentias ex pluribus durationibus, quia nō implicat contradictionem has multiplicari illis non multiplicatis, cum distinguantur ab eis realiter.

Ad tertium neganda est maior, quod si Deus ageret ex necessitate naturæ, non esset virtus eius minus infinita, ac modo est liber agens, nā repugnat Deum esse virtutis infinitæ simpliciter, & agere ex necessitate naturæ, quia ad virtutem infinitæ perfectam pertinet posse agere perfectissimo modo, qui est cum libertate, & ideo non potest intelligi virtus infinita simpliciter agens ex necessitate naturæ: ad summū ergo potest intelligi, quod si Deus ageret ex necessitate naturæ haberet infinitam virtutem solum secundum quid, hoc est solum infinitam ad certū genus operandi ex determinatione ad unū, per quam bene probat argum. quod non posset eandem rem numero reproducere. Non tamen probat, quod habens virtutem infinitam simpliciter, hoc est ad quemlibet modum agendi (ut vera habet) non possit remel extinctam reproducere. Et quod tandem dicitur operationem liberam non conferre Deo potentia, sed eam præsupponere, verum est, quia operatio libera Dei nihil reale addit

addit supra substantiam eius, sed solum connotationem rei extra productæ; quod est esse fundamentum relationis rationis ad illam; posse tamen libere operari virtutem realem, & intrinsecam dicit in Deo, ex qua habet substantia eius nostro modo intelligendi, quod sit virtus agendi simpliciter, vel omni modo infinita, & ideo quod possit idem numero sam extinctum in quocumq; genere, vel speciem reproducere.

Et ad D. Thom. respōdeo testimoniū ex 3. p. bene posse intelligi de potentia Dei ordinaria, atq; etiam duo priora, in quibus etiā si clarius negaret, quod possit Deus de potentia absoluta reproducere quamlibet rem, standū esset posterioribus testimonijs à nobis adductis duplici de causa Prima quidem, quia ex professo de hac re disputans clarissime explicat mentem propriam: cum tamē in alijs locis obiter tantum verba illa proferat. Secūdo vero, quia testimoniū ex summa cōtra gētes posterius est alijs, quæ ex quarto sentēt. referūtur, & ideo ei standum esset.

APPENDIX DVBIUM.

An actio per quam Deus eādē rē numero iterū produceret, esset naturalis, & eiusdem speciei cū prima eius productione.

42 **N**on intelligitur dub. de actio-
ne per quam reproducere-
tur in alio statu supernaturali, quem
habet homo reproductus per
generalem resurrectionem, nempe
statum immortalitatis, nam de hac

suo loco docent Theologi, quoniam
modo sit supernaturalis actio, sed
solum intelligitur de actione, per
quam reproducitur in eodem statu,
qualis fuit actio per quam Christus
Dominus, & sancti eius mortuos ad
vitam reuocarunt mortalem, hoc
est iterum morituros. De qua duo
querimus, Primum, an sit naturalis,
vel supernaturalis. Secundo, an sit
eiusdem, vel diuersæ speciei, eadem
vel diuersa numero cum prima pro-
ductione eiusdem rei.

Et circa primum videtur ex vna
parte talem actionem esse supernatu-
ralem, quod sic probō. Supernatura-
le vocamus illud, quod non potest
per virtutem naturalem fieri; sed ta-
lis est reproductio eiusdem rei, ve
quæstione præcedenti probauimus:
ergo erit actio supernaturalis. Sed
ex altera parte probatur esse na-
turalem hoc modo: naturalis dicitur
actio, per quam producitur res
naturalis; sed illud, quod repro-
ducitur, habet esse Physicum, & na-
turale, cum sit compositum ex ma-
teria, & forma, si sit substantia cor-
porea, vel naturalem habeat in-
herentiam in subiecto, si sit acci-
dens; ergo naturalis est actio, per
quam reproducitur. Præterea, ac-
tio per quam reproducitur, est eadē
numero cum prima produ-
ctione eius; sed de prima produ-
ctione constat fuisse actionem natura-
lem: ergo reproductio naturalis ac-
tio esse debet, alioqui eadem nume-
ro actio esset naturalis, & supernatu-
ralis, quod repugnat.

Respondendum tamen est dubio
proposito hac distinctione. Dupli-
citer potest considerari reproductio
rei. Primo secundum entitatem, vel
substantiam, secundo quantum ad
modum quo fit, videlicet præter
V V r exigent-

& cuiuscumq; alterius rei, nullius momenti est, quia licet esse rei, vel existentia eius interupta fuerit per anihilationem, vel desitionem aliã, permanet tamen esse iam extinctũ in potentia diuina, & hoc sufficit, vt reproduci possit per creationem, vel alio modo, quia diuina potentia ex nullo præsupposito potest idem esse reproducere: sicut primo illud produxit ex nullo præsupposito.

40 Ad primũ Durandi concessa maiori, distinguenda est minor de identitate numerica actionis, nã actio est agentis dependentiũ à tempore, qualia sunt Physica, suam indiuiduationem accipiunt ab illis tribus, vel quatuor, nempe subiecto, termino, tempore, & agente, & actio etiam Dei cũ his agentibus corporeis concurrentis (cum sit eadem cum actione eorum) ab eisdem indiuiduatur, & ideo non potest eadem redire transacto tempore, & de hac actione loquebatur Aristoteles, quia non cognouit aliam. Sed Deus agens per se sine his causis, non dependet in sua actione à tempore nec ab eo indiuiduatur, sed ex sua propria entitate sine respectu ad tempus, quare bene potest eandẽ suam actionem repetere, & per eam producere eandem rem, & iam extinctam reproducere. Ad secundum neganda est maior, quod repugnet eandem rem bis esse, & habere plures durationes; nam ex hoc non sequitur, quod habeat plura esse, vel plures existentias, sed solum eandẽ diuersis temporibus repetitam, in quo nulla est implicatio contradictionis. Nam neq; esse, neq; existentia, nec actio Dei, per quã primo producit, & iam extincta reproducitur, indiuiduantur à tempore, & propterea nec repugnat vtrumq; habere distinctas durationes, quia istæ ex-

trinsicæ prorsus eis sunt. Quod vero de distinctione durationis ab existentia rerum dicitur, non est verum de tempore, quod concedit omnes distingui realiter ab existentia rei permanentis; vnde non sequitur ex duplici tempore duplex existentia. Dubium vero solum esse potest de distinctione propriæ durationis cuiuscumque rei ab existentia eiusdem, vt aui ab existentia Angeli, de qua probavi 4. lib. Phys. distingui ex natura rei, ideo non potest sumi arg. ad probandum plures existentias ex pluribus durationibus, quia nõ implicat contradictionem has multiplicari illis non multiplicatis, cum distinguantur ab eis realiter.

Ad tertium neganda est maior, quod si Deus ageret ex necessitate naturæ, non esset virtus eius minus infinita, ac modo est liberè agens, nã repugnat Deum esse virtutis infinitæ simpliciter, & agere ex necessitate naturæ, quia ad virtutem infinitè perfectam pertinet posse agere perfectissimo modo, qui est cum libertate, & ideo non potest intelligi virtus infinita simpliciter agens ex necessitate naturæ: ad summũ ergo potest intelligi, quod si Deus ageret ex necessitate naturæ haberet infinitam virtutem solum secundum quid, hoc est solum infinitam ad certũ genus operandi ex determinatione ad vnũ, per quam bene probat argum. quod non posset eandẽ rem numero reproducere. Non tamen probat, quod habens virtutem infinitam simpliciter, hoc est ad quemlibet modum agendi (vt reuera habet) non possit resemel extinctam reproducere. Et quod tandem dicitur operationem liberam non conferre Deo potentiam, sed eam præsupponere, verum est, quia operatio libera Dei nihil reale addit

addit supra substantiam eius, sed solum connotationem rei extra productæ; quod est esse fundamentum relationis rationis ad illam; posse tamen libere operari virtutem realem, & intrinsecam dicit in Deo, ex qua habet substantia eius nostro modo intelligendi, quod sit virtus agendi simpliciter, vel omni modo infinita, & ideo quod possit idem numero iam extinctum in quocumque genere, vel specie reproducere.

Et ad D. Thom. respondeo testimonium ex 3. p. bene posse intelligi de potentia Dei ordinaria, atque etiam duo priora, in quibus etiam si clarius negaret, quod possit Deus de potentia absoluta reproducere quamlibet rem, standum esset posterioribus testimonijs à nobis adductis duplici de causa. Prima quidem, quia ex professo de hac re disputans clarissime explicat mentem propriam: cum tamē in alijs locis obiter tantum verba illa proferat. Secundo vero, quia testimonium ex summa contra gentes posterius est alijs, quæ ex quarto sentēt. referuntur, & ideo ei standum esset.

APPENDIX DVBIUM.

An actio per quam Deus eadem re numero iterum produceret, esset naturalis, & eiusdem speciei cum prima eius productione.

42 **N**ON intelligitur dub. de actione per quam reproduceretur res in alio statu supernaturali, qualem habebit homo reproductus per generalem resurrectionem, nempe statum immortalitatis, nam de hac

suo loco docent Theologi, quoniam modo sit supernaturalis actio, sed solum intelligitur de actione, per quam reproducitur in eodem statu, qualis fuit actio per quam Christus Dominus, & sancti eius mortuos ad vitam reuocant mortalem, hoc est iterum morituros. De qua duo querimus, Primum, an sit naturalis, vel supernaturalis. Secundo, an sit eiusdem, vel diuersæ speciei, eadem vel diuersa numero cum prima productione eiusdem rei.

Et circa primum videtur ex vna parte talem actionem esse supernaturalem, quod sic probabo. Supernaturale vocamus illud, quod non potest per virtutem naturalem fieri; sed talis est reproductio eiusdem rei, ut questione præcedenti probauimus: ergo erit actio supernaturalis. Sed ex altera parte probatur esse naturalem hoc modo: naturalis dicitur actio, per quam producitur res naturalis; sed illud, quod reproducitur, habet esse physicum, & naturale, cum sit compositum ex materia, & forma, si sit substantia corporea, vel naturalem habeat inherrentiam in subiecto, si sit accidens; ergo naturalis est actio, per quam reproducitur. Præterea, actio per quam reproducitur, est eadem numero cum prima productione eius; sed de prima productione constat fuisse actionem naturalem: ergo reproductio naturalis actio esse debet, alioquin eadem numero actio esset naturalis, & supernaturalis, quod repugnat.

Respondendum tamen est dubio proposito hac distinctione. Dupliciter potest considerari reproductio rei. Primo secundum entitatem, vel substantiam, secundo quantum ad modum quo fit, videlicet præter

V. v. r. exigent-

exigentiam, & ordinem naturalium causarum, atque extra tempus naturaliter requisitum: & his de causis non potest fieri virtute naturali, etiam diuina operante cum causis naturalibus, sed supernaturali. Priori ergo modo considerata naturalis est, vt probant argumenta pro ratione dubitandi posteriori proposta. Quibus hoc adiungi potest, quia productio rei, & conseruatio eius ab eodem agente sine interruptione eadem numero actio est: ergo si naturalis est vnasecundum entitatem, erit etiam naturalis altera; sed actio, per quam Deus conseruabat hominem iam à se reproductū, erat naturalis, sicut entitas, atq; existentia eiusdem hominis extra causas: ergo reproductio quoque naturalis erit secundum entitatem. Considerata vero reproductio quantum ad modum quo fit, supernaturalis vocanda est, & hoc probat argumentum pro ratione dubitandi prioris positū. Et si quaesieris, an simpliciter sit dicenda naturalis, vel supernaturalis. Respondeo naturalem esse vocandā simpliciter, quia modus ille extrinsecus est, & ideo denominatio ab eo proueniens, etiā est extrinseca, quare non simpliciter, sed tantum secundum quid supernaturalem efficit actionem, entitas vero cum sit ei intrinsicca, & naturalis, naturalem denominationē simpliciter ei tribuere debet.

44 Secundū quod petebat dubiū est, an reproductio sit eadem actio secundum speciem cū prima productione eiusdē rei, atq; etiam, an sit eadē numero. Et quantum ad identitatē specificam videtur non esse eandē, sed specie distinctam, quia distinctio specifica actionis sumitur ab agente, vel forma eius, per quam agit, vt

docet expresse D. Th. 12. q. 1. ar. 3. Sed prima productio rei ex propria natura fit aliquando ab vno agente, vt si sit generatio ignis ab igne, reproductio vero ab alio specie distincto, nempe à Deo: ergo actiones istæ distinguntur specie. Secundo quia licet hanc ab eodem agente, diuerso tamen modo iam explicato, cui addi potest, quod prima productio rei potest esseeductio formæ de potentia materiæ, vel subiecti, reproductio vero ex nihilo, vt per se est manifestum, sed distinctio specifica actionis non sumitur ab entitate eius, quæ videtur esse quasi materialis ratio, sed potius à modo, quo fit, qui est ratio formalis eiusdem: ergo semper, & necessario distinguetur specie reproductio à prima productione. Ex altera vero parte videtur non posse distingui specie, quia idem est terminus ad quem productionis, & reproductionis, non solum specie, sed numero, vt præsupponitur: ergo non possunt distingui specie, secundo, quia siue motus sumatur vt actio, siue vt passio, dicitur intrinsicè ordinem ad terminū per se à quo sumit speciem: ergo repugnat actiones distingui specie, nisi termini ad quos distinguantur specie, quod patet in productione, & reproductione eiusdē rei nō reperiri, vt in generatione hominis, & reuersione eius. Et ita tenendū est nō differre specie productionē, & reproductionē eiusdē rei, sed solū accidentaliter. Quod efficaciter probant duo hæc posteriora argumenta: nā, quod eis posset responderi differre specie actiones ipsas, & terminos productos per modū diuersum, quo sunt iā explicatum, non satisfacit, quia cum sit extrinsecus, & accidentalis, non potest distinguere eas specie.

Ad

46

Ad primum argum. pro alia parte positum distinguenda est maior, nā actio non respicit agens, vel formam eius secundum se sumptam, sed tamquam principium à quo procedit, & consequenter res, quæ agit, non respicit actionem, nisi tamquam principium quasi emittens eam à se, quod est eam respicere tamquam dependentiam termini à se, & de primo ad ultimum actio non respicit agens, nec agens actionem, nisi ut continet sua virtute terminum à se procedentem media eadem actione. Vnde sequitur actionem sumere unitatem, & distinctionem specificam ab agente, vel forma eius, ut principio à quo procedit terminus, & proinde cum ordine intrinseco ad illum, & non alio modo. Et iste est germanus sensus verborum D. Tho. quod actio, ut actio sumat speciem ab actu agentis, ut principio termini, passio vero ab eodem termino, ut recepto in passio ab agente. Quem modum distinguendi actionem, & passionem inter se, & à motu, copiose explicuimus in nostris Commentarijs super 3. lib. Physic. & si eum applicemus ad materiam argum. propositi, constabit esse solum, nam licet aliquando prima productio rei, & reproductio eiusdem procedant à diuersis agentibus, non certe, ut diuersa sunt, sed ut continent sua virtute eundem terminum ab utroque productum principiumque productionis eius sint, & ideo per actiones eiusdem speciei, & solum diuersas secundum modum accidentalem, atque extrinsecum iam explicatum.

47

Ad secundo arg. respondeo in casu illo producti accidens cum nouo modo essendi, simili modo essendi per se substantiæ; & ideo produci per actionem specie distinctam. Dū autem di-

cius productione, & reproductio- nem esse eiusdem speciei, intelligimus supposito, quod reproductatur res cum suo modo essendi naturali, quem habuit prius, & non cum alio modo supernaturali. De unitate vero numerica productionis, & reproductio- nis eiusdem rei, hæc distinctione loquendum est, nam si utraq; fiat à Deo per se immediate, erit eadem actio numero, quia licet fiat diuerso tempore, nihil refert, quia Deus per se immediate agens non dependet à tempore, neq; ab eo indiuiduatur actio eius. Si vero fiat productio rei ab agente creato, & reproductio à solo Deo, non possunt esse eadē numero actio, sed diuersa, cuius ratio est manifesta, quia actio dependet per se immediate ab agente tamquā modus eius: ergo repugnat eandem actionem procedere à diuersis numero agentibus totalibus, & adæquatis, sicut repugnat eundem modum esse diuersarum rerum. Et unitas numerica actionis sumitur ab eodē numero agente, ut probauimus §. lib. Physic. ergo repugnat à diuersis numero agentibus procedere eandem numero actionem.

QVÆSTIO IIII.

An res per se successiua semel extincta, possit eadem numero reproduci per potentiam Dei absolutam.

Spēcialem habet difficultatem reproductio eiusdem rei successiua propter specialem modum essendi eius non permanentem, sed continuo fluentem, ratione cuius

V V V 2 vide-

48

videtur semel transacta non posse redire, ut postquam effluxit hoc numero motus, vel hoc numero tempus, non videtur possibile, quod iterum fluat, vel reproducatur. Propterea conueniunt omnes non posse id naturaliter fieri, vel per potentiam Dei ordinariam. Solū ergo potuit esse questio, an contradictionem implicet, & ideo nec per potentiam Dei absolutam fieri possit. Et prima opinio tenet non implicare contradictionem, sed fieri posse a Deo. Ita Aureolus apud Capreolum in 4. d. 43. q. 1. art. 2. Mayronius d. 44. q. 3. Bernardus contra Henricum, quod lib. 7. q. 14. & q. vltima huius libri, & ex Iunioribus non pauci. Probant primo, quia non implicat contradictionem, quod eadem actio instantanea redeat: ergo nec implicabit contradictionem, quod redeat eadem actio successiua, quæ est motus, atque eadem duratio eius, quæ est tempus. Consequentia videtur euidentis, quia nulla potest assignari differentia quantum pertinet ad hoc in transactionem successiuam, & instantaneam. Sed probatur antecedens, quia eadem illuminationem instantaneam potest Deus conseruare per horam continuam: ergo potest eam immediate horæ interrumpere, & in fine horæ iterum eam producere. Probatur consequentia, quia non requiritur maior virtus ad conseruandum, quam ad producendum, nec ad conseruandum tempore interrupto, vel continuo: ergo qui potest vnum, poterit alterum, & ita poterit producere, & reproducere eandem actionem in extremis partibus horæ, etiam in medio tempore fuerit interrupta. Quod confirmari potest ex questione præcedenti, ubi probauimus, Deum posse reproducere eundem numero effectum per eandem actionem, quam potest repetere; ergo non

repugnabit, quod possit eandem numero actionem bis ponere in rerum natura. Secundum, motus accipit speciem à termino, sed potest Deus reproducere eundem numero terminum motus; ergo poterit reproducere eundem numero motum. Probatur minor, quia bene potest Deus reproducere idem numero corpus cum eadem numero presentia locali, quam acquisiuit per motum: ergo poterit producere eundem numero motum, per quem eam acquisiuit.

Tertium, quia si repugnaret reproduci eundem motum, ideo esset, quia non potest reproduci idem tempus, à quo sumitur sua identitatem numericam, sed hoc non est necessarium: ergo reproduci poterit. Probatur minor, quia vel repugnat produci eundem numero motum, quia repugnat produci idem numero tempus verum, & reale: quod sequitur eundem motum, vel quia non potest correspondere diuersus numero motus eidem tempore imaginario; sed vtrumque horum est falsum: ergo nulla est propter hoc repugnancia. Probatur minor de tempore reali, & proprio, quia intrinseca indiuiduatio huius motus non potest sumi ab hac eius duratione, quæ posterior saltem natura, vel ratione est eo, & ideo illum præsupponit indiuiduum. Et multo minus potest indiuiduum ab hoc tempore imaginario, quod profus extrinsecum est motu, & ex consequenti tempore reali, quare non potest dependere ab eo indiuiduatio intrinseca horum. Et certe si ab illo dependeret, sequeretur etiam Angelum dependere in sua indiuiduatione ab æuo imaginario (quod etiam datur, sicut imaginarium tempus) & ideo implicaret contradictionem, quod Deus reproducat eundem numero Angelum, cuius

oppositum docuimus q. præcedenti. Probatur consequentia, quia non minus dependet, existentia Angeli ab eius duratione reali, quæ est æuum, & hoc ab æuo imaginario, quæ motus à propria duratione successiua reali, & hæc à tempore imaginario: ergo sicut non potest redire idem motus, nec eadem eius duratio, quia non potest redire idem tempus imaginarium, cui correspondet, pari ratione non poterit redire idem numero Angelus, neq; idem numero æuum eius. Et tandem probat, quia argum. in oppositum solui possunt, quod sufficeret, vt Deo non denegaretur.

50 Secunda opinio putat contradictionem implicare, quod idem numero motus, & tempus reproducantur, & ideo non posse fieri etiam per potentiam Dei absolutâ. Ita D. Tho. quodlib. 4. art. 1. Henric. quodlib. 7. q. 16. Duran. in 4. d. 13. q. 3. Capreol. & Palud. ibidem q. 1. Ferr. 4. lib. cõtra gentes c. 81. & Sotus 4. lib. Phys. q. 4. concl. 3. & in 4. d. 44. q. 1. art. 1. & plures alij, & videtur nobis probabilior. Sed probari solet quibusdã argum. minoris momenti, quæ ideo facile soluuntur ab aduersarijs. Primo quidem, quia ad præteritum nõ datur potentia: ergo impossibile est præteritum tempus redire. Cui bene respondent diuersa esse illa duo, & propterea qui concedit primum, nõ tenetur concedere postremũ. Dare enim potentiam ad præteritum non est aliud, quàm fieri posse, quod præteritum non fuerit, & hoc apertam cõtradictionem inuoluit, quare nullo modo fieri potest. Quod veridẽ numero tempus reproducatur, non est, quod desinat esse præteritum; sed quod cum vere fuerit præteritum, iterum redeat, hoc est iterum fiat præ-

teritum, in quo nulla apparet repugnantia.

Secundò probant, quia si successuum potest reproduci, poterit etiam conseruari, sed hoc repugnat cõ intrinsicæ eius successione, quia si conseruaretur, eo ipso permaneret, & fluere desineret; ergo etiã repugnat reproduci, & cõfirmat Sotus, quia repugnat successuum non fluere, dũ est: ergo repugnat iam transactũ redire. Probat consequentiam, quia facilius videtur detinere illud, quod fuit, quàm reproducere quod iam non est. Nam quod fuit iam supponitur esse. Sed respondent negando vtramque consequentiam, quia conseruari, vel detineri successiuũ pugnat cum ratione intrinsicæ successionis, quare implicat contradictionem; sed in eo, quod postquam effluxit, iterum fluat, nullã videtur esse repugnantia. Et ita intelligitur non esse facilius detinere successuum, ne fluat, quàm illud de nouo producere, postquam effluxit, & desuit esse, vt putauit Sotus.

Tertiò probant, quia si pars præterita tẽporis reproducatur, sequeretur simul esse cõ parte præsentis, aut futura eiusdẽ temporis, & consequenter duas partes temporis simul fluere, quod patet esse impossibile, quia partes eiusdẽ temporis distinguntur tamquam priores, & posteriores, vt ex definitione eius constat, quia dicitur esse: *Numerum motus secundũ prius, et posterius*. Sed probatur consequentia, quia partem præteritã reproducere, non est aliud, quã efficere, vt iterum fluat; sed iterum fluere, est iterũ fieri futuram, & præsentem: ergo simul fluentem cum futura, & præsentis. Cui facile respondent negando consequentiam, quia si reproducetur pars præterita, suspendenda

esset futura, ne fieret præsens, & loco eius poneretur reproducenda, & ita hæc sola fieret præsens immediatè post instans, quo terminabatur, & sola flueret, non cum alia.

52 Probat tandem, quia intrinsecù est tẽpori habere partes reales priores, & posteriores, nèpe præteritũ, & futurum: ergo intrinsecù est ei, quod ex præterito, & futuro copulatis instanti præsentĩ, atque efficiantibus vnum numero tempus per cõtinuationem cõponatur, sed nihil horum habet tẽpus, si pars præterita reproducatur; ergo impossibile reputandũ est. Probat minor, quia si pars præterita reproducatur, fieri poterit immediatè futura post instans præsens, & ita eadem pars erit præterita, & futura, nec poterit futura cõiungi cum præterita per instans præsens, quia idem non coniungitur realiter sibi ipsi, nec secum cõtinuat in cõtinuatione reall, quæ diuersitatem realem cõtinuatorum dicit. Immo sequitur, quod breuissima pars temporis possit fluere semper; ita vt mille annis, immo & omnes cõputabiles in ea includatur, vel solum sint breuis illa pars semper repetita per reproductionem, quæ videtur impossibilla. Respondent tamen hæc omnia aliena esse à consuetudine tẽporis decurrentis, nec esse naturæ eius consentanea, sed non implicare contradictionem, quia satis in illa parte temporis reproducenda saluaretur distinctio realis præteriti, & futuri, & vno realis, vel cõtinuatio eorum, non est tamè necessarium hanc distinctionem partium dari in tota extensione temporis, sed suppleri potest per reproductionem, & replicationem eiusdem partis.

13 Alijs ergo efficaceioribus arg. probanda est cõmunis sententia, quæ se-

quitur, & sit primũ: Indiuuatio motus sumitur ex quatuor, vt docet Arist. 1. 7. & 8. lib. Phys. nèpe ex subiecto, ex termino, ex tempore, & agente; ita vt quolibet horum variato, variatur idem numero motus; & sit alius numero distinctus; sed ad reproductionem eiusdẽ motus, atque eiusdẽ tẽporis, quod est propria duratio eius, necesse est variari tẽpus imaginariũ, per ordinem ad quod sumitur indiuuatio motus; ergo implicat cõtradictionem, quod reproducatur idem numero. Eiusdem est consequentia, quia euidentis est, variari eundẽ numero motũ variato eodẽ numero agente subiecto, vel termino, de quo nemo dubitat: ergo nõ est minus cuiusdẽ variari tẽpore, quia ab omnibus simul sumitur vnica numerica eius secundũ Aristotelem, & omnes eius interpretes tam Græcos, quã Latinos. Sed respondet tempus esse extrinsecũ motui, & ideo non esse tam necessariam dependentiã ab eo, quã à cæteris, quare bene potest Deus eudẽ numero motum reproducere in diuerso tẽpore imaginario. Sed cõtra hanc solutionem sic arguo: In toto ordine naturali rerum adeo reputatur necessaria dependentia motus à tempore imaginario, vt hoc variato necesse sit actionem, motum, atque effectum variari, quæ omnia fatentur etiã aduersarij; ergo motus secundũ suam naturam intrinsecum ordinẽ dicit ad tempus, & hic motus ad hoc tẽpus imaginariũ; gratia ergo & sine fondamento rationis asserunt talẽ dependentiã à tempore extrinsecũ esse motui, potius quàm depẽdẽ ab alijs tribus. Quod autẽ tempus extrinsecũ sit, nihil refert, nã etiam subiectũ est extrinsecũ cuius accidenti, & ex consequenti motui: quare hac ratione posset esse idẽ numero

mero motus variato subiecto, quod tamen negant omnes, quia licet extrinsecum sit subiectum, intrinsecus est accidenti respectus dependentiæ ad ipsum; eodem ergo modo licet extrinsecum sit tempus Imaginarium motui, intrinsecus tamen est eidem motui respectus dependentiæ ad ipsum, cuius ea est ratio satis efficax, quia agentia corporea intrinsecam habent dependentiam in suis operationibus à tempore, quare hoc variatio necessaria variantur.

55

Secundo probatur, quia sicut corpus per suam extensionem permanens est præsens spatio imaginario loci, ita motus per suam extensionem successivam durationis est præsens spatio imaginario durationis. Quod probatur evidenter, quia licet cælum quiesceret, & Deus suspenderet propriam durationem motus particularis corporis (quod certum est posse, supposito quod propria duratio motus distinguitur ex natura rei ab eo) nihilominus idem motus particularis haberet extensionem durationis extrinsecam, atque imaginariam; unde sequitur implicare contradictionem dari motum, qui non sit præsens spatio durationis imaginariæ, sicut implicat dari corpus extensum in loco, quod non sit præsens spatio imaginario loci; sed implicat contradictionem, quod idem corpus per eandem præsentiam simul sit præsens duobus spatiis imaginariis loci, vel per eandem præsentiam utrumque replet; ergo etiam implicat contradictionem, quod idem motus per eandem numero durationem sit præsens diversis spatiis durationis imaginariæ, vel quod verumque replet; sed repugnat, quod reproducat idem motus, quin sit præsens duobus spatiis imaginariis durationis; ergo impossibile reputan-

dum est, quod reproducat. Minorè sic probo, hæc pars motus præterita per suam durationem est præsens huic parti spatij imaginariæ durationis, sicut hoc corpus per suam extensionem est præsens huic parti spatij imaginarij loci, si vero reproducat hęc pars motus, necesse est fieri præsentem alteri parti eiusdem durationis imaginariæ, quia repugnat eidem parti esse præsentem, cum hæc pars durationis imaginariæ trãseat non reditur; unde sequitur repugnare, quod eadē pars motus cum sua propria duratione reproducat, alioquin eadē pars motus per hanc durationem esset præsens duabus partibus imaginariæ durationis, quod repugnat, sicut etiam repugnat idem corpus per eandem præsentiam localem simul esse præsens diversis partibus spatij imaginarij.

Huic etiam arg. conantur respondere recentiores quidam, assignato duplici discrimine, vno quidem inter tempus verum ex vna parte, & imaginariū ex altera. Alio vero inter spatiū imaginariū loci ex vna parte, & spatiū imaginariū temporis ex altera. Et differentia inter tempus verum, & imaginariū in hoc dicunt consistere, quod spatium imaginariū fluens, quod vocatur tempus imaginariū, concipitur, ut omnino necessarium, & immutabile in suo fluxu, & ideo pars eius, quæ concipitur semel præterita, non potest concipi, ut iterum fluens, vel iterum concipi, ut iterum fluens, vel iterum concipi. Et huius ratio est, quia spatiū imaginariū concipitur, ut non causatum, & propterea concipi debet, ut habens fluxum, & ordinem suarum partium à se, & non ab alio, quod est esse necessariū, & immutabile, & hinc provenit, quod pars semel præterita non potest concipi, ut iterum rediens, tempus autem verum, & reale non habet à se ordinem,

56

57

dentem, & successiōem suarum partium, sed dependentem à sua causa efficiēte, à qua dependet in suo esse, & ideo neq; omnino necessarium, & immutabilem, sed dependentem, & variabilem, quare non repugnat eādem partem iam transactam, iterum fluere. Et hiac etiam fit, vt licet sit necessarium, atque intrinsecum tempori, & motui habere partes successiuas priores, & posteriores, non tamē est alicui earum intrinsecum esse priorem, vel posteriorem, sed variari potest ordo, ita vt quæ nunc prior transit, postmodum sit futura, atque adeo posterior eadem. Ex hoc etiam discriminē intelligitur, quod pars temporis realis dupliciter potest sumi. Primo, vt correspondet parti temporis imaginarij, & quasi spatium durationis eius replet, & hoc modo considerata non potest semel transacta redire, vel reproduci, quia cum pars illa temporis imaginarij irrevocabiliter transeat, & iterum non possit redire, etiam pars veri temporis ei comparata irrevocabiliter transit, & redire non potest sub tali reduplicatiōe coexistentiæ. Secundo consideratur, secundum propriam entitatem, quo pacto accidentalis est ei, atque extrinseca comparatio illa cum parte temporis imaginarij, quia non conuenit ei secundum se, sed in quantum sub ea concipitur ab intellectu nostro. Secundo, discrimen inter spatium imaginarium temporis, & spatium imaginarium loci in hoc dicunt esse positum, quod spatium locale concipitur vt permanentes, & immutabile, & ideo corpus non dicitur fieri præsens diuersis partibus eius, nisi per sui mutationem, & consequenter per acquisitionem alicuius modi essendi sibi inherētis. Spatium vero temporis imaginarij concipitur vt succes-

suum, & fluēs, atq; transiens. Et hinc fit, quod vt intelligatur idem motus, vel tempus coexistere illi, non est necessarium, vt distinctos modos reales, aut durationes in se habeat, sed solum, vt iterum, atque iterum fiat, acciditque illi, vt coexistat huic, vel illi parti eiusdem imaginariæ durationis. Deinde sicut duratio vera vt coexistens maiori, vel minori parti eiusdem imaginariæ durationis concipitur à nobis, vt maior, vel minor, licet in se maior, vel minor non sit, vt patet de æuo, quod in quantum coexistit maiori, vel minori tempori, concipitur à nobis vt maior, vel minor duratio, licet in se formaliter nō sit maior, vel minor, sed indiuisibilis; ita duratio eiusdem motus, quæ est tempus, si vs extendatur per reproductionem, vel extendi concipiatur, coexistere potest duabus partibus eiusdem temporis imaginarij, & tamquam maior concipi propter talem coexistentiam, etiam si in se non sit realiter maior, aut distincta secundum partes, sed eadem, æquiuales tamen duabus, aut tribus per repetitionem. Ex tota igitur hac doctrina (quam summam collegi) respondet ad formam nostri argum. negando maiorem, quod sicut se habet præsentia localis corporis ad spatium imaginarium loci, ita se habeat duratio motus ad spatium imaginarium durationis, quod vocatur tempus imaginarium. Et ratio differētis est, quia corpus non fit præsens spatio imaginario loci, nisi per aliquem modum sibi intrinsecum, & ideo per sui mutationem, & propterea non potest per eandem præsentiam fieri præsens diuersis spatijs: motus vero, & tempus non coexistit tempori imaginario, per aliquid sibi intrinsecum, sed solum per comparationem nostri intelle-

58

tus

Etus ei accidentalē, & extrinsecā, quæ
 ideo variari potest, & ita non repug-
 nat per locū ab intrinsecō, quod eadē
 pars repetita per reproductiōē pos-
 sit correspondere diversis partibus ei.
 Hæc tamē doctrinā, ex qua solui-
 tur arg. apparentiā quidē veritatis ha-
 bet, diligētius tamen cōsiderata, triā,
 vel quatuor in ea inuenio difficilia, &
 quæ mihi vidētur falsa, & solū exco-
 gitata ad eludendū a. g. primum est,
 quod cōparatio motus per suā dura-
 tionem realē cum spatio imaginario
 duratiōis, sit ei extrinsecā, & nō ne-
 cessariō, neq; per aliquid intrinsecū
 ei cōueniens, sicut cōparatio corpo-
 ris cū spatio imaginario loci cōuenit
 ei per aliquē modū sibi intrinsecū.
 Quod vero hōc sit falsum, probō, quia
 corpus per suā entitatem, vel exten-
 sionem permanentē tāquam per fun-
 damentum sufficiens intelligitur præ-
 sens spatio imaginario loci, & per
 præsentiam formale intelligitur præ-
 sens formaliter, ergo in otus per suā
 entitatem successiuā, vt successiuā
 realis est, tāquam per fundamentum
 sufficiens intelligitur præsens spatio
 imaginario duratiōis, & per suā du-
 rationem formalem, & ab intrinsecō
 successiuā intelligitur præsens forma-
 liter. Probat̄ur cōsequētia, quia quæ-
 ad modum extēsiōni permanenti cor-
 poris debetur præsentia permanentis
 in spatio imaginario loci, ita vt con-
 tradictiōē implicet esse sine illa, ita
 etiā entitatē, atq; extēsiōni successi-
 uæ debetur præsentia in spatio dura-
 tiōis imaginariæ, vt contradictiōē
 implicet esse sine illa. Probat̄ur effica-
 citer paritas ratiōis, quia entitatē
 reali existētē extra causā debetur ex
 se, & ab intrinsecō propria præsentia
 in spatio imaginario, sine qua esse nō
 potest per vllam potentiā, corporea
 quidē sit entitas corporea, spiritua-

lis vero si sit entitas spiritualis. Quod
 adeo necessariū reputant recentiores
 oppositam sententiā defendentes, vt
 affirmēt, tot præsentias debetī cuius
 que corpori, quot habet accidentia
 realia, aut reales entitates distinctas;
 sed motus habet entitatē realem ex-
 tra causas per se, & per suā duratiōē
 realem; ergo debetur ei ab intrinsecō,
 & per aliquid reale sibi etiā in-
 trinsecum realis præsentia in spatio
 imaginario, non præsentia permanentē,
 cum sit entitas realis ab intrinsecō
 successiuā, nec in spatio loci, quia spa-
 tium loci ex sua propria ratiōe est
 permanentē, hoc est, per modū perman-
 entis conceptū; ergo debetur ei præ-
 sentia successiuā, & fluens in spatio
 imaginario successiuo, & fluente, quod
 est spatiū duratiōis imaginariæ. Et
 ratiō huius a priori est, quia extēsiō
 realis eius nō est permanentis, sicut
 extēsiō corporis, sed successiuā, &
 fluens, & ideo occupatiua spatij fluētis,
 quod nō est loci, sed duratiōis.
 Vnde sequitur, quod sicut nō potest
 idē numerō corpus habere eandem
 præsentiam in duabus partibus spatij
 localis sibi adæquatis, etiā si per potē-
 tiam Dei absolutā ponatur in eis, sed
 necessariō debet habere præsentias di-
 stinctas, pari ratiōe implicat cōtra-
 dictiōem, quod idē motus per eandem
 duratiōē sit præsens diuersis
 partibus spatij imaginariæ duratiōis
 sibi adæquatis, & cum hoc sequatur
 euidētē ex reproductiōe eius, vt
 concedatur aduersarij, sequitur esse
 omnino impossibilem.

Ex his inf:ro primo, falsum esse,
 quod in eadē doctrina dicitur, nēpe
 motui. & tēpori cōuenire respectum
 ad spatiū imaginariū per solā coexi-
 stentiam, vt cōuenit mensuræ Indiu-
 sibili respicere diuisibilem per solam
 coexistentiā, vt æquō respicere tēpus,
 X x x sed

20
59

60

61

sed revera cōvenit illi per Intrinsicā, atq; sibi essentialē rationē presentē, in quo etiā differūt à corpore respiciēte spatiū imaginariū loci: nā licet respectus ad spatiū loci sit Intrinsicus, atq; essentialis ipsimet presentē, quā habet corpus in spatio, corpori tamē non est essentialis presentia ipsa, nec ideo talis respectus in ea inclusus ad spatiū, quia prius praeintelligitur cōstitutus in suo esse essentiali, quā intelligatur præsens, quāvis per suammet entitatē debeat ei presentia, motui vero, & durationi eius, non solum debetur presentia in spatio, tāquam ei præsuppositis, atq; constitutis in sua essentia, vel entitate reali, sed pertinet ad essentiā eorū, quare sine illa non possunt villo modo reperiri. Quod sic probat; essentialis est motui, & tēpori extēsis successivā partium realiū priorū, & posteriorum, sed per hanc extēsiōnē occupant, & quasi replent spatiū successivū imaginariā durationis, & illi fiunt presentia; ergo talis presentia essentialis est eis, & ideo occupatio determinatē partis eiusdē spatiū imaginarij, & presentia ad illā intrinsicā est determinatē parti motui, & tēpori, sine qua nec potest esse in rerū natura, neque intelligi. Et propterea pertinet ad intrinsicā individuationē eius, sicut ad individuationē talis presentia localis pertinet respectus ad tale spatiū, & in hoc: puto principaliter distingui has duas opiniones; nā illa putat hanc presentia in spatio imaginario durationis extrinsicā, & accidentalē esse motui, & tēpori, nos vero dicimus esse ei intrinsicā, neq; cōvenire illi per aliquem modū realem sibi inhxrentem, sicut presentia in spatio loci cōvenit corpori, sed per suā entitatem, & rationē intrinsicā, in quibus includitur, eo modo, quo respectus ad spa-

rium cōvenit ipsimet locali presentia corporis, ut probat efficaciter nostra ratio facta.

Secundo infero falsum esse, quod dicitur, spatiū quidem imaginariū durationis habere modū, & ordinē suarum partium fixum, & stabile, seu immutabilem, & necessariū; ita ut semel trāfacta parte, vel semel prætērita nō possit villo modo fieri iterum futura, aut præsens, aut quæ semel est prior, fieri posterior, & ideo nec illo modo redire, tēpus autem verū, & reale nō habere modū, & ordinem suarū partium realiū necessariū, & immutabilem, sed variari posse, ita ut pars semel prætērita possit fieri iterū futura, & præsens; & quæ semel est prior, potest fieri posterior per reproductiōnem, cuius rationē assignat, quia spatiū imaginariū durationis concipitur ut non factū, sed quasi à se habens esse, & ideo ut independens ab alio, & cōsequenter à se habens modum, & ordinem suarum partium, & non dependentē ab alio, & propterea nec mutabilē, aut variabilem; sed tēpus verū habet esse dependens à suis causis, præsens à prima, & consequenter non omnino immutabile, & necessariū, sed variabile, & pari ratione modū, & ordinem suarum partium variabilem habet modo explicato. Falsum autē dicimus esse discrimen hoc, atque etiam rationem eius, sed dicendum verum tempus habere esse dependens à causis, quantum ad actualem existentiam extra illas, ita ut potuerit non fieri, vel non esse, & postquam factū est realiter, desinat, sed quārum ad rationem intrinsicā, non solum specificam, sed individualem suarum partium, & consequenter quantum ad modū, & ordinē earū immutabile, & necessariū esse, non minus, quā tempus imaginariū, immo

hoc talē habere immutabilitatē ab illo. Quod sic probō, tēpus imaginariū non est factū, cum non sit reale, & verum, sed suū esse in eo consistit, quod ad similitudinē veri actū existentis, vel possibilis excogitatū sit, alioqui imaginaria eius ratio non esset veritati cōformis, sed quasi tragica, & sine fundamento consistit, vt configere solemus chimērā, vel hircō ceruū, sed de imaginario concedunt habere esse, & ordinem, ac modū suarū partium immutabilem, & necessarium: ergo necesse est eadem habere tempus verū, à quo ea in cogitatione desumit. Secundò, spatium imaginariæ durationis excogitatur quasi fluens, atq; cōpositum ex partibus futuris, præsentibus, & præteritis, & ideo nondū existentibus, actu existentibus, etiā non existentibus, sed hæc nō potest habere, nisi in quantū per similitudinē ad tempus verū eas habens, vel ex propria, & vera ratione essentiali postulans: ergo nec potest habere modū, & ordinē tamquā immutabilem, & necessariū excogitatū, nisi quia eū habet, vel postulet tēpus verū, & ex hoc colligitur, quod sicut de parte: tēporis imaginarij asserunt, quod semel transacta nullo modo potest redire, nec etiā, quæ semel est præterita, fieri futura, vel præsens, aut quæ semel est prior, fieri posterior, ita asserendum sit de parte tēporis veri, quod nō possit semel transacta redire per reproductiōnem, nec semel præterita fieri futura, aut præsens, nec semel prior, fieri posterior. Ad primū argum. oppositæ sententiæ distingueda est malor, quod eadē numero actio instantanea possit reproducti, nā si sit agētis naturalis, & corporei, negandū est, quia vnitatis numerica eius ab intrinseco depēdet à tali instanti tēporis, in quo sit, & cum

non possit reproducti idē instans temporis iā transactū, sicut neq; idem tēpus, nec potest reproducti eadē numero actio in eo facta. Non est autē eadē ratio de actione diuina nou depēdente à tēpore, se ex hoc non sequitur posse reproducti eamdem actionē successiuā, quia ab intrinseca depēdet vnitatis numerica eius ex tali tēpore, in quo facta est. Et dū dicitur, posse Deū conseruare eamdem actionē corporeā per horam continuā, concedendū est, sed negandū, quod intersit, nepe posse interrumpere conseruationē eius per secundū quadrantem eiusdem horæ, & iterum eamdem numero illuminationem ponere in rerū natura per tertiu, & vltimū quadrantem, quia semel interrupto tempore, vel duratione, in qua actio illa conseruatur, nō potest eadē numero reproducti, vt probatū est propter intrinsecā dependentiā ex tali tēpore.

Ad secundū distinguenda est minor, nā præsentia localis, quæ corpus acquirit in motu, duplex est, vna adæquata, & indiuisibilis, quā acquirit in singulis instantibus temporis, in quo fit motus, alia inadæquata, & diuisibilis habens latitudinē secundū proportionē diuisibilem ad spatium, quā acquirit corpus per partes motus, & per totū, vnde eam non habet nisi dū actū mouetur, illā vero nō potest habere dū mouetur. Sed in primo nō esse partis motus præcedentis, vel in primo nō esse totius motus, si sit vltima, eū præsentia igitur adæquata quam prius habuit, potest Deus reproductere corpus. Iam corruptū, eū præsentia vero inadæquata atq; diuisibili repugnat. Et ratio differentie est, quia hæc est proprius terminus motus, ex sua intrinseca ratione habens, quod nō possit acquiri, vel haberi nisi successiue, atq; in motu,

63

64

motu, & per motu; unde sicut nō potest re-produci idem numero corpus cū eodē numero motu, quē prius habuit, ita non potest re-produci eū eadē numero præsentia inæquata, quā semel habuit. Præsentia vero æquata, & indiuisibilis non est proprius terminus motus, sed sine motu etiā haberi potest, vt eā habuerūt corpora omnia in primā sui productione, quare bene potest produci à Deo non solū sine motu, sed etiā sine actione dependente à tempore, quod si per motu, vel actionē dependentem à tempore producenda esset, implicaret contradictionē semel existentiā re-produci.

65 Ad tertiū negāda est minor, quod dependentia motus à tempore non sit sufficiens ratio, propter quā repugnet eundem motu numero re-produci. Et cum queritur, an Indivduatio motus depēdeat à propria eius duratione, vel ab imaginaria. Respondeo tā motū, quā propriam eius durationē indiuiduari, per ordinem ad spatiū imaginariū durationis, ad quod intrinsicē respectū dependentiæ dicit, eo prorsus modo, quo pēdet talis præsentia localis corporis, vel tale corpus sub ratione præsentis per illā à tali spatio imaginario, unde sicut repugnat idē corpus habere eandē numero præsentiam in diuerso spatio, ita repugnat eundem motu, eadēmq; durationē esse præsentē diuersis partib; spatij imaginariæ durationis. Et hæc est ratio propter quā repugnat idem numero re-produci, quia ex hoc sequeretur per locū ab intrinseco diuersis partibus esse præsentem. Et quod tandē in-

feratur de æuo, difficultate vrbis daret, propter duplex dilectinca luceræ vult ex vna parte, & tempus cum suo motu ex altera, nā æuū cū sit duratio ex propria natura indiuisibilis, & ordinis superioris, hoc est nō sublimitatis, nec depēdet à tempore vero, nec est illi imaginario, quare nō indiuiduatur ab eo, nec ab aliquo eius instāti. Præterea licet sit duratio, permanēs tamē, & non fluens; nec intrinsecam habens successiōem, quāuis sua virtute possit coexistere cuicumq; durationi inferiori, etiā successiæ, veræ, aut imaginariæ. Et propterea etiam ex hac parte nō potest dependere indiuiduatio eius ab spatio temporis imaginarij, sicut nec ab eo dependet indiuiduatio rerū permanentiū, vt permanentes sunt, vel vt in suo esse, & nō in suo fieri cōsiderantur. Non ergo sequitur, quod repugnet eundē numero Angelū cū eodē numero æuo prius annihilatum re-produci, quia iterū creari potest à Deo, peractiōnē non dependentē à tempore, neq; ab æuo imaginario, motu vero, & tempus quo modoq; fiat, intrinsecā habent dependentē à tempore imaginario, vt probauimus, & ideo implicat contradictionē re-produci. Et hæc sint satis de hac quæstione perdifficili, ac de tota cōmentatione horū librorū Aristotelis de ortu, & interitu rerū naturalium: faxit Deus optimus, & maximus, vt quæ in ea scriptimus grata sint ei futura, & reipublicæ literariæ vtilia, & ita in laudem, & gloriam ipsius, ac Deiparæ virginis, necnon Angelici

Doctoris D. Thomæ.

cedant.

L A V S D E O.

INDEX

INDEX CAPITVM, ET QVÆ- stionum quæ in hoc primo libro continentur.

- C**aput primum, fol. 4.
Caput secundum, fol. 5.
Caput tertium, folio. 7.
Caput quartum, folio. 9.
Quæstio 1. An deus in rerum natura generatio, & corruptio substantialis, fol. 11.
Quæst. 2. quid sit generatio substantialis, fol. 14.
Quæst. 3. quisnam sit terminus ad quem generatio, à quo habeat speciem, fol. 18.
Quæst. 4. quodnam sit subiectum proprium generationis, fol. 21.
Quæst. 5. An generatio substantialis sit mutatio successiva, vel instantanea ab alteratione distincta, folio. 29.
Tractatus secundus de corruptione substantiali, fol. 35.
Quæst. 1. An sit, & quid sit corruptio substantialis, & an naturalis sit rebus sublunaribus, fol. 35.
Quæst. 2. An corruptio rerum naturalium sit per se intenta à natura, fol. 40.
Quæst. 3. An verum sit, & in quo sensu, quod generatio vnius sit corruptio alterius, fol. 44.
Quæst. 4. An in corruptione substantiali fiat resolutio, vsq; ad materiam primam, fol. 47.
Quæst. 5. An generatio, & corruptio sint omnino simul, vel aliquis sit inter eos ordo prioris, & posterioris, fol. 55.
Breue dubium. An generatio, & corruptio distinguatur realiter à materia, fol. 60.
Tract. tertius de alteratione, fol. 60.
Quæst. 1. An sit, & quid sit alteratio, & quomodo distinguatur à generatione substantiali, fol. 60.
Breue dubium. An si impossibilis esset generatio, impossibilis quoque alteratio censeretur? fol. 62.
Quæst. 1. An alteratio sit motus continuus? fol. 64.
Quæst. 2. Quomodo modo continetur alteratio secundum extensionem, & intensiorem? fol. 71.
Quæst. 3. An alteratio semper, & necessario sit continua? fol. 80.
Quæst. 4. An intensio qualitatis fiat per additionem. vnius gradus ad alterum, vel per maiorem radicalitatem eius in subiecto? fol. 87.
Quæst. 5. An omnes gradus intensiōnis eiusdem qualitatis sint omnino similes, & eiusdem perfectionis, vel diuersæ, aut dissimiles, atq; essentialiter subordinati? fol. 100.
Quæst. 6. An intensio qualitatum habeat terminos magnitudinis, & paruitatis? fol. 107.
Quæst. 7. De subiecto alterationis, & aliorum accidentium corporeæ substantiæ, an sit sola materia, vel compositum? fol. 119.
Quæst. 8. An omnia accidentia proprie inherant substantiæ, vel quædam non, nisi medijs alijs? fol. 141.
Quæst. 9. An omnia accidentia immediate inherant in substantia, vel quædam non, nisi medijs alijs? fol. 146.
Quæst. 10. An vnum accidens verè, & propriè sit subiectum alterius accidentis? fol. 148.
Quæst. 11. An dispositiones præcedentes in materia efficienter concurrant ad expulsionem formæ
 Y Y præ-

I N D E X.

- præsentis, & introductionem sequentis, vel solum materialiter? fol. 153.
- Caput quintum, fol. 159.
- Tractatus de nutritione, & augmentatione, fol. 163.
- Quæst. 1. An dentur nutritio, & augmentatio in rerum natura, & quid utraque sit? fol. 163.
- Quæst. 2. An nutritio, & augmentatio sint mutationes distinctæ realiter? fol. 169.
- Quæst. 3. An nutritio sit mutatio successiva, vel instantanea? fol. 174.
- Quæst. 4. An nutritio sit continua? fol. 189.
- Dubium de secundo sensu questionis, an semper fiat nutritio? fol. 191.
- Quæst. 5. An materia alimenti prius vniatur materie corporis viventis, quàm fiat conversio, vel nutritio, aut simul ac sit, vniatur, fol. 194.
- Quæst. 6. An augmentatio sit per se motus ad quantitatem? fol. 197.
- Quæst. 7. An augmentatio fiat secundum omnes partes viventis, ita; ut dum augentur viuentis, quælibet eius pars augetur fol. 198.
- Quæst. 8. An augmentatio daretur toto tempore vitæ? fol. 198.
- Quæst. 9. An corpus vivens toto tempore vitæ, quo nutritur, permaniat eodem numero, saltem secundum aliquos partes, vel secundum omnes varietur? fol. 201.
- Quæst. 10. An augmentatio, & diminutio distinguatur specie? fol. 211.
- Dubium secundum. De modo distinguendi augmentationem, & diminutionem, fol. 235.
- Tractatus secundus de rarefactione, & condensatione, fol. 217.
- Quæst. 1. An per rarefactionem acquiratur noua quantitas, & per condensationem deperdat? fol. 237.
- Quæst. 2. An rarefactio, & condensatio, per se primo ad quantitatem, vel ad qualitatem, aut ad vbi, seu localem præsentiam? fol. 246.
- Quæst. 3. An corpus paruum, cui nihil materie, neq; quantitatis additur, possit fieri magnum sine rarefactione per potentiam Dei absolutam, fol. 257.
- Caput 6 fol. 263.
- Quæst. 1. Verum agens naturale possit agere in passum distans nihil agendo in medium? fol. 265.
- Quæst. 2. An agens naturale, vel creatum possit agere in distans nihil operando in inmedium per potentiam Dei absolutam, fol. 274.
- Caput septimum, fol. 279.
- Caput octauum, fol. 282.
- Caput nonum, fol. 283.
- Tractatus de actione, & reactione corporum naturalium, & de his quæ ad eam pertinent, fol. 285.
- Quæst. 1. Quid, & quotuplex sit resistentia? fol. 285.
- Quæst. 2. Quo ordine, & modo conueniant primis qualitibus actiuitas, & resistentia, fol. 291.
- Quæst. 3. An necesse sit actionem semper procedere à proportione maioris ad qualitatis, fol. 300.
- Quæst. 4. An sit necessarium ad agendum, quod actiuitas agentis excedat resistentiam passivi excessu determinato, vel indeterminato sufficiat, fol. 306.
- Quæst. 5. An simile possit agere in omnino simile, fol. 309.
- Dubium primum. An maior densitas corporis luuet ad agendum, & quomodo, fol. 318.
- Quæst. 6. An agens possit producere effectum sibi omnino æqualem, aut simile in perfectione, vel gradu intentionis, fol. 321.
- Quæst. 7. An idem possit agere in seipsum.

- ipsum actione vniuoca, fol. 313.
 Dubium primum. An qualitas per autiparitasim intendatur, & quoniam modo, fol. 124.
 Quæst. 8. An qualitas in medio existens intendatur per reflexionē, & à qua causa, fol. 331.
 Dubium primum. A qua nam causa procedat maior intensio lamis producta in medio per reflexionem, fol. 117.
 Quæst. 4. An omne agens, cum agit, repariatur a suo contrario, circa quod agit, fol. 141.
 Caput 10. de mixtione fol. 151.
 Tractatus de natura, & ratione mixtionis, fol. 355.
 Quæst. 1. An mixtio sit, vel an sit possibilis, fol. 355.
 Quæst. 2. Quidnam mixtio sit, & quomodo distingatur à generatione, & cæteris mutationib⁹, fol. 359.
 Dubium primum. Quomodo distingatur mixtio à generatione, & cæteris actionibus, & mutationibus, fol. 361.
 Quæst. 3. Quenam sit causa perse, & immediata mixtionis, fol. 364.
 Quæst. 4. An elementa maneat in mixto secundum proprias formas substantiales, fol. 366.
 Dubium primum. Quidnam sit elementa virtualiter cōtineri in mixto, fol. 173.
 Quæst. 1. An virtutes seu qualitates elementorum permaneat formaliter in mixto, fol. 375.
 Quæst. 6. An liquores ad veram mixtionem concurrere possint, ita vt ex duobus, qui miscentur, resultet tertium ab utroque distinctum, fol. 179.
 INDEX CAPITVM, ET
 quæstionum, quæ in hoc secundo
 libro continentur.
- Caput primum, fol. 385.
 Caput secundum, fol. 388.
 Caput tertium, fol. 391.
 Tractatus de primis qualitatibus elementorum, fol. 393.
 Quæst. 1. An quatuor qualitates elementorum sint primæ, fol. 193.
 Quæst. 2. An in mixtis reperiantur altæ qualitates præter elementares, fol. 399.
 Quæst. 3. An primæ qualitates sint formæ substantiales elementorum, vel solum accidentales, fol. 404.
 Quæst. 4. An elementa sint propriè contraria secundum formas substantiales, vel solū secundū qualitates, fol. 407.
 Quæst. 5. An contrariæ qualitates possint esse simul in gradibus intensis, fol. 412.
 Quæst. 6. An contraria possint esse simul in eodē subiecto in gradibus remissis, fol. 419.
 Quæst. 7. An cuilibet elemento ex propria natura conueniant duæ qualitates primæ, fol. 431.
 Quæst. 8. In quo nam gradu habeat quodlibet elementum duas qualitates primas, fol. 141.
 Quæst. 9. An qualitas elementi minus intēsa habeat permixtionem contrariæ, fol. 447.
 Quæst. 10. An qualitates symbolæ elementorum sint eiusdē speciei, fol. 451.
 Caput quartum, fol. 455.
 Caput 5. fol. 456.
 Cap. 6. fol. 460.
 Tractatus de mutua generatione elementorum, fol. 461.
 Quæstio. 1. An quodlibet elementū possit ex quocumq; alio immediate generari, fol. 461.
 Quæstio. 2. An facillor sit transitus inter elementa symbola, quam
 Yyy 2 inter

I N D E X.

- inter dissimbola, fol. 469.
- Quæst. 3.** An vnum elementum possit producere aliud à se diuersum, fol. 475.
- Caput. 7.** fol. 480.
- Caput. 8.** fol. 482.
- Tractatus de mixtorum temperamētis,** fol. 483.
- Quæst. 1.** Quidnam sit, vel in quo consistat temperamentum mixtorū, ibidem.
- Quæst. 2.** An detur in mixtis temperamentum æquale ad pondus, fol. 487.
- Quæst. 3.** An sit possibile temperamentum æquale ad pondus secundum qualitates motiuas, fol. 496.
- Caput. 9.** fol. 500.
- Caput. 10.** fol. 501.
- Caput. 11.** fol. 504.
- Tractatus de reproductione eiusdē rei secundum identitatem numericam,** fol. 501.
- Quæst. 1.** An eadem numero res permanens semel corrupta naturaliter reproduci possit, ibidem.
- Quæst. 2.** An possit naturaliter reproduci, vel resurgere idē homo iam mortuus, fol. 514.
- Quæst. 3.** An per potentiam Dei absolutam eadem numero res permanens semel corrupta reproduci possit, fol. 517.
- Quæst. 4.** An res per se successiua semel extincta possit eadem numero reproduci per potentiam Dei absolutam, fol. 523.

I N D E X

INDEX RERVM OMNIVM NO- tabilium, quæ in his commentarijs continentur.

Actio.

Actio semper est à proportione maioris inæqualitatis, & à proportione minoris dari nõ potest. p. 120. nu. 71.

Actio, & reactio dantur simul Inter contraria, & secundum eamdem contrarietatem. p. 145. nu. 146.

Actiuitas.

Actiuitas agentis quomodo debeat excedere resistētiam passivi. p. 307. nu. 81. & p. 309. nu. 86.

Aër.

Aër habet ex propria natura summam humiditatem, & prope summum calorem. p. 445. num. 139. & 140. Sed in media regione per antiparistatim est frigidissimus, sicut in regione suprema, & infima maximum calorem habet à sole impressum. p. 337. n. 120. & seq. & p. 331. nu. 19. & seqq.

Agens.

Agens, & passum nõ debent esse omnino similia, neq; omnino dissimilia. p. 28. nu. 33.

Agens an, & quomodo possit producere effectum sibi æqualem in intentione. p. 316. nu. 94. An possit agere in seipsum actione vniuocæ. p. 321. nu. 117.

Alteratio.

Alteratio an sit, & eius acceptiones p. 60. nu. 106. Quid sit. p. 61. num. 106. An foret possibilis, si esset impossibilis generatio. p. 61. nu. 108. Propter simplicem est motus successiuus, atq; continuus. p. 66. n. 111. Quomodo continuatur. p. 75. nu. 115. An semper sit continua. p. 84. nu. 135.

Aqua.

Aqua habet summam frigiditatem, humiditatem vero non, nisi prope summam. p. 446. n. 141. & 142. per antiparistatim; vero hycemali tempore calida est in subterraneis locis, sicut verno tempore frigida. p. 438. nu. 8. & 19.

Augmentatio.

Augmentatio an detur in rerum natura, & quid sit. p. 167. numer. 10. Realiter distinguitur à nutritione. p. 171. nu. 18. Motus est ad maiorem quantitatem per eam productam. p. 108. num. 71. Per eam augentur omnes partes viuētis. p. 111. nu. 78. In quo sensu verum sit, quod toto tempore vitæ duret. p. 121. num. 94. A diminutione distinguitur tamquam positium à negatiuo, vel tamquam productio à corruptione. p. 233. numer. 10. 117.

Christus Dominus.

Sacrum Christi corpus habuit temperamentum æquale ad pondus ex primis qualitibus tamquam omnium temperamentorum perfectissimum, & nihilominus nullum morbum contraxit. per totam vitam. p. 401. nu. 11.

Contactus.

Contactus quoruplex sit. p. 261. numer. 1. Qualis contactus requiratur inter agens, & passum ad agendum. p. 268. n. 9. An possit suppleri per potentiam Dei absolutam, ita ut agens agat in passum, quod nullo modo tangit. p. 176. n. 26.

Contrarietas & contraria.

Contrariorum definitio elucidatur.

I N D E X.

pag. 401. nu. 56. Contraria non possunt esse simul in gradibus intensis naturaliter. pag. 413. nu. 61. Sed bene per potentiam Dei absolutam. pag. 414. nu. 66. Contrarietas non est immediata oppositio, sicut contradictoria. pag. 416. n. 69. & 70. Quamvis contraria quædam nullum medium admittant circa subiectum. pag. 415. n. 66. In gradibus vero remissis simul esse possunt, & in mixtis ita reperiuntur. pag. 421. nu. 83. & 84. Quod verum est non solum de actiuis, & passivis, sed etiam de non actiuis. pag. 416. nu. 93.

Densitas.

Densitas non est virtus actiua agentis, sed solum conditio agentis. p. 318. nu. 90. Iuvat maxime ad agendum ibidem. Ratione maioris densitatis potest agens producere effectum sibi æqualem in intensione. pag. 319. nu. 99.

Dispositio.

Dispositiones præcedentes in materia non concurrunt efficenter ad expulsionem vnius formæ, & introductionem alterius, sed solum materialiter. pag. 151. nu. 124. & sequent.

Elementa.

Elementa sunt corpora simplicia. p. 449. nu. 21. Non manent formaliter in mixto. pag. 374. n. 47. Quid sit elementa virtute contineri in mixto. pag. 374. nu. 47. Quodlibet eorum habet duas qualitates non contrarias, nec in summo gradu. pag. 433. n. 108. Sed vnam in summo, alteram in minori gradu. pag. 443. nu. 111. & 132. Sed qualitas, quam habet minus intensam, non habet permixtionem qualitatis contrariæ. pag. 441. nu. 147. Nullum elementum potest producere aliud

specie distinctum à se, tamquam causa efficiens per se, immo nec duo simul. pag. 476. nu. 51. & 53. Elementorum formæ non sunt formaliter contrariæ, sed bene radicaliter. pag. 416. nu. 56. Qualitates elementorum non sunt formæ substantiales eorum, sed accidentia superaddita. pag. 404. nu. 44.

Generatio.

Generatio substantialis datur in rerum natura. pag. 11. nu. 11. Quid sit, & quæ eius definitio essentialis. pag. 14. nu. 28. & pag. 16. nu. 31. Habet pro termino ad quem adæquato, & ut quod totum compositum. pag. 21. nu. 41. Pro termino formalis, atque primario ordine executionis formam cum modo vniionis. pag. 21. nu. 41. Rationem formalem generationis desumit à forma. pag. 13. nu. 46. Proprium subiectum inhærentis eius est materia prima. pag. 16. nu. 52. Est actio instantanea distincta ab alteratione. pag. 30. nu. 58.

Generatio vnius est corruptio alterius, in quo sensu sit vera. pag. 45. nu. 84. & sequq. Generatio prior natura est corruptione absolute loquendo. pag. 57. nu. 102.

Habitus.

Duo habitus contrarij possunt esse simul naturaliter, ut erroris, & scientiæ, & actus cuiusque cum habitu altero, sed actus vtriusque, nec per potentiam Dei absolutam. pag. 415. nu. 8. & sequq.

Ignis.

Ignis habet calorem summum, & prope summam siccitatem. pag. 445. nu. 138. Quomodo, vel à quo generetur per se, tamquam à causa efficiente, dum per collisionem ferri, & silicis generatur. pag. 473. nu. 55. & sequq.

Indi-

Indivisibile.

Indivisibilia quot sint in alteratione, An producantur in tempore, vel in instanti. An distinguantur continuativa à terminatiuis. pag. 84. nu. 133. & seqq.

Intensio.

Intensio fit per additionem gradus ad gradum, atque etiam per maiorem radicationem in subiecto, nã duo hæc sibi non aduersantur p. 91. nu. 145.

Gradus intensiõis similes omnino sunt, atque eiusdem perfectionis individualis, nec inter se essentialiter subordinati. pag. 102. n. 158.

Intensio qualitatis habet terminum magnitudinis intrinsicum naturaliter, non vero paruitatis. pag. 109. nu. 167. Quomodo terminetur intensio qualitatis, vt est dispositio ad formam substantialem. pag. 114. nu. 174.

Intensio qualitatum supernaturalium secundum se non habet terminum intrinsicum magnitudinis. pag. 117. nu. 177.

Mixtio, & mixtum.

Mixtio quid sit. p. 3. 5. nu. 6. Naturaliter est possibilis. p. 359. nu. 14. Au, & quomodo distinguatur à generatione. pag. 362. nu. 21. 24. 25. An vera mixtio fieri possit ex liquoribus. p. 180. nu. 62.

In mixtis reperiuntur alia qualitates præter elementales. p. 400. nu. 33. Sed nullum mixtum potest generare elementum, nisi vt causa per accidens. pag. 477. nu. 55.

Mixtorum temperamentum non consistit in quinta qualitate continente, vel non continente quatuor primas, nec talis qualitas datur, sed consistit in sola proportione primarum. p. 481. nu. 13. & 14.

In mixtis datur temperamentum quatuor

le ad pondus ex qualitatibus alteratiuis, non tamen æquale secundum omnes partes eorum. pag. 489. nu. 23. & seqq. Vbi explicantur varia temperamentorum genera, ex qualitatibus vero mortuis non datur æquale ad pondus naturaliter, quamuis aliquo modo dari possit per potentiam Dei absolutam. pag. 497. nu. 4 & seqq.

Nutritio.

Nutritio datur in natura rerum. pag. 161. nu. 8. Quid sit. pag. 167. n. 10. Fit semper successivè. pag. 177. nu. 27. Quomodo sit continua. p. 190. nu. 45. Non semper fit, sed interdum pitur aliquando. p. 193. nu. 48. In nutritio est imperfectorum viventium cum noua parte materiae aduenit noua pars formæ, non vero in animalibus perfectis præsertim in homine. pag. 227. nu. 17. In nutritioe sicut augetur omnes partes, ita diminuantur omnes. ibidem Nihilominus idem numero permanet viuens toto tempore vite. ibidem.

Qualitas.

Qualitates propriæ elementorum sunt primæ, atque etiam formales, præter quas non dantur virtuales. pag. 396. nu. 25.

Qualitates simbolæ diuersorum elementorum non distinguantur specie. pag. nu.

Rarefactio, & condensatio.

Per rarefactionem non producit quantitas, nec per condensationem deperditur. p. 239. n. 128. Rarefactio non est motus localis ad maiorem extensionem corporis, sed vera alteratio, per quam primo, & perse producit qualitas, quæ vocatur raritas. pag. 250. nu. 157. Sine rarefactione implicat contradictionem corpus cui non additur quantitas.

I N D E X.

- ritas maius fieri. pag. 158. nu. 161.
 Explicantur omnia quæ reperiuntur in resurrectione. p. 160. nu. 166.
- Reflexio.*
- Quid, & quotuplex sit. pag. 186. nu. 44. Quo ordine, & modo conveniat primis qualitatibus. p. 194. n. 60.
- Reflexio.*
- An intendatur lumen in medio per reflexionem, & quæ sit causa talis intentionis. p. 317. nu. 131.
- Reproductio.*
- Res permanens iam corrupta nõ potest eadem numero reproduci naturaliter, sed bene supernaturaliter, successiva vero, nec per potentiam Dei absolutam. p. 525. n. 50.
- Resurrectio.*
- Resurrectio corporis mortui est actio, vel mutatio eiusdem speciei cum prima generatione eius, sed per virtutem naturalem, etiã Dei, ut concurrentis cum naturalibus causis nõ potest fieri. p. 521. n. 43.
- Sanguis.*
- Sanguis numquam est continuus cū carne, & alijs partibus corporis viventis. p. 198. nu. 17. Continuatio eiusdem sanguinis cum corpore vivente, non fit prius, quã conuertatur in substantiam alii. p. 199. nu. 58. Sed simul, & pereandem actionem nutritio nis. p. 199. n. 75.
- Subiectum.*
- Quod sit subiectum horum librorũ. p. 1. n. 4. Subiectum accidentium est compositum, nõ materia. p. 51. nu. 91. & seqq. & p. 124. n. 18. & seqq. Sed vnus accidentis nõ semper est subiectum proximũ aliud accidens. p. 143. n. 108. Nec subiectum proximũ accidentiũ semper est substantia p. 147. n. 213. Sed sæpe vnus accidens est proximũ subiectum alterius. p. 147. n. 216.
- Terra.*
- Terra habet summam siccitatem, & prope summam frigiditatem. pag. 447. nu. 143. Habet etiam summam grauitatem. pag. 446. n. 142.
- Violentum.*
- Violentum simpliciter non potest esse perpetuum naturaliter, bene tamen violentum secundum quid, quod sequitur ex ordine naturali vnuerſi, & de solo illo intelligitur vnuerſale principium Aristotelis, *Nihil violentum est perpetuum*, non de hoc. pag. 441. n. 114. & 125.
- Vita.*
- Vitam consistere in calido, & humido, ut docet Aristot. quoniam modo sic intelligendum. pag. 495. numer. 18.

M A T R I T I,
 Apud Ioannem Flandrum.

M. D. C. IX.

FINE

